# "Hanımlar için İslam İlmihali"

Ebû Mâlik Kemâl bin Seyyid Salim el-Mısrî

**FIKHU'S-SÜNNE**

**HANIMLAR İÇİN İSLÂM İLMİHALİ**

## Müellifin Önsözü

Hamd Yüce Allah'adır, O'na hamd ederiz, O'ndan yardım isteriz ve O'ndan mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüklerinden Yüce Allah'a sığınırız. Yüce Allah, kime hidayet ederse kimi doğruya eriştirirse, onu saptıracak yoktur. Kİmİ de saptırırsa, onu hidayete erdirecek yoktur.

Allah'tan başka ilah olmadığına, O'nun tek olduğuna, hiçbir ortağının bulunmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve rasûlü olduğuna şahadet ederim.

Hiç kuşkusuz en doğru söz, Yüce Allah'ın kitabıdır. En hayırlı yol, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yoludur. (Dinî) İşlerin en şerlisi, sonradan ortaya çıkarılandır. (Dinde) Sonradan ortaya çıkarılan her şey bidattir. Her bidat sapıklıktır ve her sapıklık cehennemliktir.

Şüphesiz Aziz ve Celîl Allah, mahlûkâtı kendisine kulluk etmeleri İçin yaratmıştır. Şanı Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmuştur; 'Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etmeleri için yarattım.1[1]

Kulun ibadeti ancak iki şartla kabul edilir. Birincisi, kulluğun Yüce Allah'a ihlâs ve samimiyetle yapılması; ikincisi, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sünnetine uygun sâlih amel olmasıdır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Her kim Rabbine Kauuşmayı umuyorsa, sâlih amel işiesin ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi şirk/ortak koşmasm.2[2]

Kulun dünya ve âhiret mutluluğunun esası, hakla batılı ayırt edecek bilgiye sahip olması ve hakkı batıla tercih etmesidir. Bu iki esas, faydalı ilimlerin öğrenilmesine ve sâlih amellerin hayata geçirilmesine bağlıdır.

Günümüz olaylarına basiretle bakanlar, İslam düşmanlarının kadınları hedef seçtiklerini görecektir. Öyle ki, kadınlar islam'ın hidayeti ile medyanın sapıklığı arasında şaşırmış durumdadırlar. Özellikle genç kızların büyük bir bölümü, İslam düşmanlarının tuzaklarına düşmüş, Kuran'ı okumaz, İslam'ın hükümlerini bilmez hale gelmişlerdir. Allah'ın koruyup, lütfettiği kimseler müstesna, hanımların çoğu namazlarının geçerli olması için gerekli olan temizlik hükümlerini, hatta kelime-i şahadetten sonra, İslam'ın en büyük ibadeti ve temel esası olan namazın hükümlerini dahi bilememektedirler.

Hanımlara örneklik yapacak kimseler bulunmamaktadır. Şer'î ölçülere uygun olarak, emri bi'1-marûf nehy-i ani'I-münker/ iyiliği emretme, kötülükten sakındırma görevi yerine getirilmemektedir. Bütün bu konulardaki zaafiyet ve isteksizlikle birlikte, fitne ve fesadın, ahlaksız eğlence ve şehvetlerin yaygınlaşması nedeniyle kadınlar, eğitime, vaaz ve nasihatlere erkeklerden daha fazla muhtaçtırlar. Bu durum, hanımlara faydalı olacak, onlara yararlı jlimleri sunacak, sâlih amelleri teşvik edecek, kendilerine özgü eserlerin yazılmasını gerektirmektedir.

Hanımlarla ilgili hükümlerin kaleme alınmasında, birçok genç kızın -fesadın ve medya sapkınlığının baskısına rağmen-, Kuran ve Sünnet esasına bağlı dinî kitapları okuma arzulan etkili olmuştur. Hiç kuşkusuz bu durum ne şaşılacak, ne de garipsene-cek bir durumdur. Çünkü üzeri gaflet tozlarıyla kaplanmış olsa da, iman fıtratı ve din sevgisinin nuru kalplerde medfundur. Bu tozlar silindikçe, kalplerdeki iman ışıltıları parlayacak ve bütün vücudu etkisi aİtına alacaktır. Böylelikle bir Mümin, Rasulullah (saîlallâhu aleyhi ve sellem)'in sahih bir sünnetini öğrendiği zaman hemen hayatına uygulamaya çalışacak ve onu örnek alacaktır. Mümin hanım kardeşlerimizin ihtiyaç duydukları ve sormak istedikleri konularda müracaat edecekleri bir kaynak olması için bu kitabı yazmaya beni teşvik eden bu düşünce olmuştur.

Bu kitabın konularını sadece hanımlara özgü kılmadım. Ay zamanda erkekleri de ilgilendiren ortak hükümleri de belirttim. Hanımlara özgü olan yerler cüz'î konulardır. Bu

---

1[1] Zâriyât, 56.

2[2] Kehf, 110.

kitabı hazırlarken esas aldığım kural, Peygamberimiz (saîlallâhu aleyhi ve sellem)'İn «hanımlar erkeklerle özdeştirler» 3[3] buyruğu olmuştur. Erkeklerle ilgili bütün hükümler, erkeklere özgü kılındığını bildiren bir delil olmadığı veya hanımlarla ilgili farklı bîr hüküm bulunmadığı sürece, hanımları da kapsar. Allah Teâlâ'nın fazlı keremiyle bu kitap, her iki tür hükümleri içerdiği gibi, sadece hanımlara özgü hükümleri de kapsamaktadır.
Bütün konularda, Kuran ve Sünnete bağlı kalmaya özen gösterdim. Kuran ve Sünneti işitmeye, onu dinlemeye ve maksadını anlamaya çalıştım. Hiçbir görüş ve düşünceyi Kuran ve Sünnet'in önüne geçirmedim. Kuran ve Sünnetin söylemediğini söylemedim ve onların kabullenmediğini kabullenmedim. Nefsi arzulara ve insanların şehvetlerine boyun eğmedim. Aksi davranmam nasıl beklenebilir kî? Şeriat hükümlerini yazmak dindir. Kişi, bundan hesaba çekilecektir. Din, Allah ve Peygamberi tarafından şeriat kılınmıştır. Rasulullah (saîlallâhu aleyhi ve sellem)'İn sünnetini öğrendikten sonra, kim olursa olsun hiçbir insanın sözüyle amel edilemeyeceği konusunda İslam âlimleri İcmâ etmiştir.
Kitaptaki konuları, günümüz insanının anlayabileceği bir üslupta kaleme aldım. Basit ve anlaşılır cümleler kullandım. Fıkhı derinliği koruyarak ve aslî ölçülere dikkat ederek, mümkün olduğu ölçüde konulan izah etmeye çalıştım. Her meselede Kuran ve Sünnetten delillerle yetindim. Birçok meselede, delil yönünden tercihi gerektiren görüşü belirttim ve ihtilaflara yer vermedim. Delillerin tercihi gerektirdiği konularda ihtilafların zikredilmesinde fayda görmedim. Bazı konularda ise, görüş farklılıklarını belirttim. Bunların zikredilmesindeki gayeleri ilim talebeleri fark edecektir. Ayrıca bu türden konularda tercih ettiğim, farklı bir görüşün bulunduğunun bilinmesini İstedim. İnsanların genelinin yanında tercih edilen görüşün meşhur olması ve yeterli ilmi birikime sahip olmayan, Mümin hanım kardeşlerimin acele karar vererek yanlış tercihte bulunmaması için bunu gerekli gördüm.
Bununla birlikte, hanımlarla ilgili bütün hükümleri bu kitapta topladığım iddiasında değilim. Ancak şunu belirtmeliyim ki, bu kitapta hanımların İhtiyaç duyabileceği konuların büyük bir bölümünü zikrettim. Allah Teâlâ'dan dileğim, bir sonraki baskıda kitabın içeriğinin daha da kapsamlı olmasıdır.
Kendimle ilgili olarak masumiyet ve hatasızlık iddiasında da değilim. Allah Teâlâ, masumiyeti/hatasızlığı sadece kendi kitabı Kurân'a nasip etmiştir. Dolayısıyla bu kitapta yer alan doğrular Allah'tan; yanlış ve hatalar kendimden ve şeytandandır. Allah ve Peygamberi her türlü hata ve yanlıştan münezzehtirler.
Allah Teâlâ'dan dileğim, bu çalışmanın Mümin hanım kardeşlerime yararlı olması ve kendi katında hüsn-ü kabul görmesidir. Yüce Allah'tan kıyamet günü bu çalışma nedeniyle beni mükâfatlandırmasını arzuluyorum. Nitekim, 'O gün ne mal, ne de evlatlar fayda veremez. Anca/c selim kalple 4[4] gelenler (kurtulur).5[5] Benim velim, Allah Teâlâ'dır. O, her şeye gücü yetendir. O, yardım eden ve kendisine tevekkül edilendir.
Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve bütün sahabelerine salât ve selam olsun.
El-Mâlik olan Rabbinin affına muhtaç kul, Ebû Mâlik Kemâl bin Seyyid Salim el-Mısrî
Perşembe günü, İkindi vakti, 12 Rebîu'l-Evvel 1421 /15 Haziran 2000
ikinci gözden geçirme ve bazı konuların eklenmesi, 27
Receb 1422/13 Ekim 2001

## ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

Allah'a hamd, Resûl-i Ekrem'ine, âl ve ashabına salât ve selâm olsun.
Bir Mümin oîarak İslam'a hissedilen aidiyet, bir varoluş bilincini ve derinliğini gerektirir. Bu gereklilik, Kuran ve Sünnetin rehberliğinde fıkıh ilmiyle oluşur.
Bireysel ve toplumsal sorunların tek tek insanların gücünü aştığı; cehaletin bilgi; cahilliğin 'bilgelik' olarak pazarlandığı bir dünyada, 'kulluk' bilinci ve 'halifelik' sorumluluğuyla yaşam sürmek, fıkıh ilminin öğrenilmesine bağlıdır.
Elinizdeki bu eser, özelde hanımlara hitap etmekle birlikte, kadınıyla erkeğiyle bütün Müminlerde, varoluş bilinç ve derinliğini oluşturacak fıkıh bilgilerini, Kuran ve Sünnet'in

3[3] Yani, ''hanımlar genel açıdan erkeklerle benzeşirler" (Çev.); Bkz. Ebû Dâ-vûd, 236; Tirmîzî, 1Î3; Ahmed bin Hanbel, 6/256-377.
4[4] Selîm kalp, şirk ve şüphelerden arınmış, Allah'a ve Rasülüne inanıp, emirlerine teslim olmuş kalptir. (Çev.)
5[5] Şuarâ, 88-89.

rehberliğinde, delilleriyle ve o dönemin algısıyia birlikte, kolay anlaşılır bir üslup içerisinde sunmaktadır.
Bu eser, okuyucusuna sadece fıkıh bilgilerini kazandırmakla kalmayacak, aynı zamanda onu, hz. Peygamberle, sahabeleriyle ve o dönemin olaylarıyla hemhal edecek tarzda kaleme alınmıştır. Bu yönüyle okuyucusunu Allah ve Peygamber sevgisiyle buluşturacak, Peygamber asrının canlı tanığı haline getirecek bir içeriğe sahiptir.
İslam coğrafyasını talan etmeyi en temel varlık amacı olarak algılayan, Müslümanların inanç, amel ve düşünce birliğini yıkmayı ve ümmet şuurunu ortadan kaldırmayı hedefleyen, sünnet aleyhindeki çalışmaların yazılıp konuşulduğu bir dönemde, böyle bir eserin Türkçe'mize kazandırılmasını bize nasip eden Allah Teâlâ'ya hamd olsun.
Tercümede genellikle lafzi çeviriyi öncelemekle birlikte, gerektiği yerlerde cümlenin kolay anlaşılır olması için orijinal metne bağlı kalarak mana çevirisini tercih ettim. Özellikle müellifin Arap kültürünü yansıtan ifadelerini ve 'ey Mümin bacım!' tarzındaki hitap şeklini lafzi tercümeden ziyade, Türkçe'deki deyimlerle ve mânâ çevirileriyle yapmaya özen gösterdim. Çeviride aynı anlamı ifade eden tekrarlardan kaçındım. Fıkhı kavramları korumak, aynı zamanda anlaşılır olmasını da sağlamak İçin kavramları dipnotlarla açıkladım.
Müellifin, Hanefî fıkhının görüşünü belirtmediği ve farklı tercihlerde bulunduğu konularda, kaynaklarını zikrederek Hanefî fıkhının ve diğer üç mezhebin görüşünü belirttim. Bunu iki amaçla yaptım; birincisi konuların mezhepler açısından mukayese edilmesini sağlamak, ikincisi ülkemizde en yaygın mezhep olan Hanefî mezhebine göre o konunun hükmüyle okuyucuyu bilgilendirmektir. Bu açıklamaları, konu aralarında daha küçük puntada ve paragrafı sağa doğru biraz daha içeride yazarak, müellife ait olmadığını belirtmek İstedim.
Bu nadide çalışmanın çevirisi, açıklama ve dipnotlarının eklenmesi hususunda, okuma ve tashihleriyle yardımlarını esirgemeyen değerli öğrencilerim Hatice Tekin, Özlem Yıldırım ve A. Seda Tatar'a; evlendiğimiz günden beri evin ve çocukların bütün işlerini üstlenerek vaktimin tümünü telif, tercüme ve eğitim çalışmalarına ayırmama imkân veren vefakar eşim Nursel Zirek'e teşekkürlerimi arz ediyorum.
M. Metin Zirek
Şah in bey/Gaziantep Ağustos 2006, Salı 29

## I. TAHARET TEMİZLİK

Taharet sözlükte, pisliklerden temizlenme ve arınma demektir. Terim anlamı ise, abdestsizlik hâlinin giderilmesidir. Yani, namaz ve benzeri ibadetlerin yapılmasını önleyen abdestsizliğin, bedende, elbisede ve ibadet mekânında bulunan necasetin/pisliklerin giderilmesidir.
Taharet konusu, 'temizlik nelerle yapılır, kimler hangi temizliği yapmalıdır ve nelerde temizlik gerekir' konularını içerir.

### Temizlik Yapılacak Sular Ve Hükümleri:

Abdestsizlik halinden arınmayan namaz kılamaz. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Allah, temizlik olmaksızın/abdestsiz kılman namazı kabul etmez 6[6] buyurmuştur. Bu temizlik, temizleyici olan su ve bazı durumlarda su yerine geçen toprağın kullanımıyla gerçekleşir.
Sular İki Kısımdır:
**1.** Temiz Su: Doğal halini koruyan sudur. Bunlar, yeraltı ve yağmur sularıdır. Kuranı Kerim'de; '... Temizlemek için size gökten su indirildi 7[7] buyrulmuştur.
Kar, dolu, nehir ve kuyu suları, uzun süre beklemesi veya temiz bir şeyle karışmasıyla değişikliğe uğrasa dahi temiz sulardır. Deniz suyu da temiz su hükmündedir. Rasulullah fsallallâhu aleyhi ve sellem)'e deniz suyunun hükmü sorulduğunda; 'Onun suyu temiz,

---

6[6] Müslim, 224; Tirmîzî, 1; Nesâî, 139; Ebû Dâvûd, 59; İbni Mâce, 273,
7[7] Enfâl, 11.

öiüsü helâldir [8][8] buyurmuştur.
Temiz su, kendisi temiz, başka şeyleri de temizleyici olması özelliğiyle abdestsizlik hâlini ve necaseti giderir.
Temiz su, yine temiz olan farklı şeylerin karışmasıyla, bazı özelliklerinin değişmesine rağmen, 'su' olarak isimlendirildiği müddetçe 'temiz'dir. Ümmü Hâni hadisinde bu konuyla ilgili olarak şöyle rivayet edilmiştir; Rasuluîhh (saliallâhu aleyhi ue sellem) ve Meymûne, içerisinde hamur lekelen bulunan bir leğende susul abdesti almışlardır.[9][9]
Fakat temiz su, içerisine temiz şeyler karıştıktan sonra, 'su' olarak isimîendirilmiyorsa, onunla temizlik yapılamaz. Örneğin, su ile çay karışırsa, karışım su olarak değil, çay olarak isimlendirilir. Aynı şekilde gül suyu gibi temiz ama 'tabi su' olmayan sularla da temizlik yapılamaz.
**2.** Necis/Pis Su: Necaset/pislik karışması sonucu özelliklerinden biri değişen sudur.

**Suların Hükümleriyle İlgili Bazı Konular:**

**1.** Abdest azalarından dökülen sular 'temizdir'. Kokusu, rengi ve tadı değişmediği veya herhangi bir necaset karışmadığı sürece bu sularla, ikinci defa 'temizlik yapmak' caizdir. Nitekim sahabeler, Peygamberimiz (saliallâhu aleyhi ve sellemj'in azalarına değen abdest suyunu almak için birbirleriyle yarışırlardı.[10][10]
Abdest ve gusülde kullanılan suların, ibadet amaçlı olmayan temizlik işlerinde, yiyecek ve içeceklerde kullanılması caizdir. Ancak abdest ve gusülde kullanılmış su ile tekrar abdest ve gusül almak caiz değildir.[11][11]
Buhâri'de nakledilen rivayette, 'Peygamber (saliallâhu aleyhi ue sellem} hanımlarından biriyle tek kapta gusül abdesti alırdı [12][12] denilmektedir.
**2.** Şüpheden dolayı su 'temizlik' vasfını kaybetmez.
Çünkü asıl olan 'temizliktir'. Şüphe halinde kesin bilgiyle amel edilir. Temizliği veya necis olduğu tam olarak bilinmeyen sularla abdest alınması caizdir. Bu konuda âlimler ittifak etmiştir.
Hanefî mezhebine göre, temiz su bulunamadığı durumlarda, şüpheli sularla abdest almak caizdir. Ancak bu durumda ihtiyaten teyemmüm de alınmalıdır. Şayet şüpheli su ile temizliği kesin olarak bilinen su birbirine karışmış ise, fazla olduğu bilinen suyun durumuna göre amel edilir. Her iki su da eşit miktarda ise, ihtiyaten teyemmüm de alınmalıdır. [13][13]

**Hakkında Nass [14][14] Bulunan Necasetler:**

**1-2. İnsan Dışkısı Ve İdrarı:**

Peygamberimiz (saliallâhu aleyhi ve seiem) 'biriniz pisliğe bas-tığı zaman, kuşkusuz toprak onu temizler [15][15] buyurmuştur.
İdrarın necaset olduğu ise, Enes {(radiyallâhu anh)) hadisinde bildirilmiştir. Bir bedevi mescide idrarını yapar. Orada bulunan bazı kimseler onu engellemek için kalkarlar. Bunun üzerine
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'onu rahat bırakın, tamamlasın!' buyurur. Bedevi bitirdikten sonra da, bir kova su getirilmesini emreder ve idrarın üzerine döker.[16][16]

---

[8][8] Sahih hadis. Ahmed b. Hanbel, 'Müsned', 2/237; Ebû Dâvûd, 83; Tirmîzî 69; Nesâî, 1/176; İbni Mâce, 386.
[9][9] Sahih hadis. Nesâî, 240; İbni Mâce, 378.
[10][10] Buharı, 189.
[11][11] Bkz. Abdurrahmân el-Cezîrî, el-Mezâhibu'l-Erba'a, 1/30; el-Mûsilî, el-İhü-yâr, 20. (Çev.)
[12][12] Buhârî, 264; Benzer lafızlarla bkz. Müslim, 296.
[13][13] Daha fazla olan suyun hükmüyle amel edileceği hk. Bkz. el-Mûsilî, el-lh-tiyâr, 16; İhtiyaten teyemmüm alınmasıyla ilgili olarak bkz. Bilmen, 58. (Çev.)
[14][14] Kurâni Kerîm âyetleri ve hadislere 'nass' denir. (Çev.)
[15][15] Sahih hadis. Ebû Dâvûd, 381.
[16][16] Buhârî, 6025; Müslim, 284.

İstincâ,[17][17] gusül ve abdest almayı emreden hadis-i şerifler de, İnsan dışkısı ve İdrarının necaset olduğunun delilleridir.

**3. Mezî:**

Oynaşma, cinsel temasın hatırlanması veya arzulanması sonucunda şehvetle birlikte çıkan ince ve yapışkan bir sıvıdır. Fışkırma şeklinde olmadığı gibi, sonucunda herhangi bir gevşeme ve sakinleşme de olmaz. Genellikle çıkarken hissedilmez. Erkeklerde ve hanımlarda olur, ancak hanımlarda daha fazladır.[18][18] Alimlerin ittifakıyla mezî, necistir.[19][19] Bu nedenle Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) '(kişi) organını yıkar ve abdest alır [20][20] buyurarak, mezî çıkması durumunda organın yıkanmasını emretmiştir.

**4. Vedî:**

İdrardan sonra çıkan koyu ve beyaz renkli bir sıvıdır. Necis olduğu konusunda icmâ edilmiştir.

**5. Hayız/Adet Kanı:**

Ebû Bekir'in kızı Esma ((radiyallâhu anhâ)) anlatıyor; Peygamber ((sallallâhu aleyhi ve sellem)')e bir kadın geldi ve; 'bizden birisi elbisesine hayız kanı bulaştığında, ne yapmalıdır?' dedi. Peygamber (s.a.); 'ovar, su İle gitiler, üzerine su dökerek yıkadıktan sonra da onunla namaz kılar' buyurdu.[21][21]
Hayız kanı bulaşan elbisenin yıkanmasının emredilmesi, hayız kanının necaset olduğuna delildir. Bu konuda icmâ edilmiş-tir.
Mutlak Kan: însan veya eti yenilen hayvanlardan akan kanın 'necaset' olduğu konusunda, birçok âlimin icmâda buiundu-ğu nakledilmiştir. Şayet bu konuda 'icmâ sabit ise', kan 'necistir' deriz ve sonraki âlimlerin 'kanın necis olmadığıyla' ilgili muhtemel [22][22] delillerine itibar etmeyiz. Ancak bu konuda 'icmâ sabit değilse', asıl olan 'temiz hükmünde' olmasıdır. -En doğrusunu Allah bilir-

**6. Eti Yenilmeyen Hayvanların Dışkısı:**

Abdullah İbni Abbâs ((radiyallâhu anh)) anlatıyor: Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) abdest bozmak için sahraya çıkmak istedi. 'Bana üç taş getir' dedi. Ben iki taş ile bir tane eşek tersi buldum. İki taşı aldı, tersi attı ve; 'bu pistir' buyurdu.[23][23] Hadiste geçen 'pis/rics' lafzı, 'necaset' demektir.
Bu rivayet, eti yenilmeyen hayvanların dışkılarının 'necaset' olduğuna delildir.
Eti Yenilen Hayvanların Tersleri; Eğer yemlerinin çoğunluğu necaset değilse, idrarı, dışkısı, salyası, sütü ve diğer şeyleri, doğası İtibariyle 'temizdir.
Atların ve eti yenen koyun, keçi, geyik gibi hayvanların terslen, İmam Ebû Hanîfe'ye göre 'necâset-i galîza/ ağır pislik'; Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e göre 'necâset-i hafife/hafif pislik'tir. [24][24]

**7. Köpeğin Salyası:**

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'birinizin kabım köpek yaladığı zaman, onu

---

[17][17] Dışkı ve idrar yollarında yapılacak temizliğe 'istincâ/taharetlenme' denir. (Çev.)
[18][18] Fethu'l-Bârî,l/379; Müslim, Nevevî Şerhi, 1/599.
[19][19] Nevevî, el-Mecmu, 2/6; İbni Kudâme, el-Muğnî, 1/168.
[20][20] Buhârî, 269; Müslim, 303.
[21][21] Buhârî, 227; Müslim, 291.
[22][22] Muhtemel ifadesiyle, açık hüküm ifade etmeyen deliller kast edilmiştir. (Çev.)
[23][23] Buhârî ve diğer hadis kitaplarında rivayet edilmiştir. Fakat Buhârî'de 'eşek' lafzı olmaksızın rivayet edilmiştir.
[24][24] Bkz. El-Merginânî, el-Hidâye, 1/206; el-Mûsitî, el-İhtiyâr, 32-34; Bilmen, 65. {Çev.)

temizlemek için, birincisi toprakla olmak üzere yedi defa yıkasın1 buyurmuştur.25[25]
Bu hadis, köpek salyasının 'necis' olduğuna delildir.
Köpeğin ağzı hâriç, vücudu ve tüyleri doğası İtibariyle 'temizdir'. Bu konuda İmam Buhârî, muallak bir hadis rivayet etmiştir. Aynı rivayeti Ebû Dâvûd, İbni Ömer'den müsned olarak zikretmiştir. İbni Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında mescitte geceliyordum. Köpekler geceleyin, mescide geiip-gidiyorlar ve idrarlarını yapıyorlardı. Ama (mescide) bundan dolayı su dökülmüyordu.26[26]
Köpeklerin kaldığı yerlere su dökmek, sadece müstehaptır. Bu konuda Meymûne validemizin hadisi vardır. Meymûne (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'evimde köpek yavrusu vardı Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu çıkarttı, sonra da onun kaldığı yere su döktü'.27[27]

**8. Domuz:**

Allah Teâlâ'nın; 'De ki: 'Bana uahyolunanda, leş, akıtılmış kan, domuz eti -ki o pistir- ve günah işlenerek Allah'tan başkası adına kesilen hayvandan başkasını yemenin haram olduğuna dair bir emir bulamıyorum 28[28] âyet-i kerîmesinin açık hükmü gereği, âlimlerin ittifakıyla domuz necistir'. Domuzun 'necis' olduğu, etinin, yağının ve bütün parçalarının haramlığı konusunda âlimler arasında ihtilaf yoktur.
İmam Ebû Yûsuf'a göre, domuzun kılının düştüğü su, necis su hükmünü alır. İmam Muhammed ise, domuz kılının zaruret durumunda kullanılabileceğini, suya düşmesiyle de suyun, necis olmayacağını söylemiştir.29[29] Domuzun kıllarının ayakkabı dikiminde ve badanada kullanılması zaruret durumunda caizdir. Nitekim İmam Mâlik, domuz kılı da dahil olmak üzere bütün kıl, tüy ve yünlerin temiz olduğunu belirtmiştir.30[30]

**9. Leş:**

Şer'î bir boğazlama olmaksızın, yuvasında kendiliğinden ölen hayvanlardır. Bunların 'necis' olduğu konusunda icmâ edilmiştir. Ancak derileri tabaklandığında temizdir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve selîem) 'leşin derisi tabaklandığı zaman temizlenir' buyurmuştur. 31[31]
Aşağıdaki Hayvanlar Leş Hükmünden İstisna Edilmiştir;
**a)** Balık ve Çekirge Ölüsü: Her ikisi de 'temizdir'. Buna İbni Ömer (radiyallâhu anh)'in şu ifadesi delildir; 'iki ölü ve iki kan helal kılındı. İki ölü, balık ve çekirgedir. îki kan ise, ciğer ve dalaktır.32[32]
**b)** Akıcı Kanı Olmayanların Leşi: Sinek, arı, karınca, haşarat ve benzerleri hakkında, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur; 'birinizin kabına sinek düştüğü zaman, onu tamamen hatırsın sonra çıkarıp atsın. Çünkü onun bir kanadında zehir, diğer kanadında panzehir bulunur.33[33]
**c)** Leşin Kemiği, Boynuzu, Tırnağı, Yünü ve Tüyü:
Bunların tamamı doğası itibariyle 'temizdir'. İmam Buhârî bu konuda ta'lîk'te bulunarak, Zuhrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir; Fil ve benzeri hayvanlara ait kemiklerden tarak yapıp kullanan ve onların yağlarını sürünen birçok selef âlimi gördüm. Onlar bunda hiçbir sakınca görmüyorlardı.34[34]

---

25[25] Müslim.
26[26] Yani köpeklerin İdrarlarını yaptığı yerleri yıkamıyorlardı. (Çev.)
27[27] Sahih hadistir. Nesâî rivayet etmiştir.
28[28] Enam, 6/145.
29[29] Bkz. Zuhaylî, Fıkhu'i-İslâmî, 1/156; Bilmen, 58, 62. (Çev.)
30[30] Bkz. Zuhaylî, Fıkhu'l-İslâmİ, 1/144
31[31] Müslim.
32[32] Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir, sahih hadistir. Bkz. 'es-Silsiletıt's-Sahîdi
33[33] Buhârî.
34[34] Buhârî, 1/342.

**10. Eti Yenilmeyen Yırtıcı ve Diğer Hayvanların Artığı:**

Artık: İçildikten sonra kapta geriye kalanlardır.
Peygamberimiz (saîlallâhu aleyhi ve sellemj'e, çölde bulunan, yırtıcı ve diğer hayvanların ihtiyacını giderdiği su hakkında sorulduğunda, 'Su iki külle [35][35] kadar olursa pislik taşımaz [36][36] buyurmuştur.
Kedi ve benzerlerinin artığı 'temizdir1. Bu konuda Peygamberimiz (saîlallâhu aleyhi ve sellem} 'kuşkusuz kedi 'necis' değildir. O sizlerin etrafında dolanıp durur' buyurmuştur.
Bazı âlimler fıkıh kitaplarında, 'necaset konusuyla' ilgili birçok başlık altında farklı konular zikretmektedirler. Kusmuk, irin, yaradan sızan sarı sular, içki ve benzerleri gibi... Fakat bunların 'necis' olduğuna dair sahih delil bulunmamaktadır. Farklı bir hükmü ifade eden delil bulunmadığı sürece, asıl olan temizliktir. Biz bu şeylerin temiz olduğuna hükmediyoruz. - En doğrusunu Allah bilir.

**Necasetin Temizlenmesi**

Şârî/kanun koyucu belirli necasetlerin temizlenmesi için berii hükümler koymuştur. Başka şeyler bunların yerine geçemez.

**l.Su:**

Necasetlerin temizlenmesinde, su asıldır. Şârî'nin izni olmaksızın hiçbir şey suyun yerine geçemez.

**2. Elbisenin Hayız Kanından Temizlenmesi:**

Elle ovup kazındıktan sonra, çözülmesi İçin parmak uçlarıyla Çitilenir ve su ile yıkanır. Bu konuya, daha önce geçen Esma validemizin rivayeti ve Aİşe validemizin şu hadisi delildir.
Aİşe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Bizden biri hayız olduğunda, elbisesinden kanı temizlemek için, elbisesini eliyle çitiler, yıkar ve diğer kısımlarına su tutardı. Sonra da, o elbisesiyle namaz kılardı'. [37][37]
Kanı gidermek için ûd veya başka şeyleri kullanmak, elbiseyi su ve sabun gibi temizlik maddeleri kullanarak yıkamak daha da güzeldir. Buna Ümmü Kays bint Mİhsan hadisi delildir.
Ümmü Kays anlatıyor; 'elbiseye bulaşan hayız kanı hakkında, Peygamber (saîlallâhu aleyhi ve sellem)'e sordum. Onu çubukla [38][38] kazı, sonra su ve sidr [39][39] ile yıka' buyurdu. [40][40]

**3. Emzikli Çocuğun İdrarın Bulaşan Elbisenin Temizlenmesi:**

Bu konuda Rasulullah (sallalîâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur; 'kız çocuğunun idrarı (bulaşan elbise) yıkanır, erkek çocuğunun idrarı (bulaşan elbise) suyla ıslatılır.[41][41]

**4. Mezî Bulaşan Elbisenin Temizlenmesi:**

Mezînİn çok sık gelmesi ve birçok kişiyi etkilemesi nedeniyle, temizlenmesi kanun koyucu

---

[35][35] İki külle, 192,857 kğ'dır.
[36][36] Ebû Dâvûd, 13; Tirmîzî. 67; Nesâî, 1/46; Sahthu'l-CâmVde de belirtildiği gibi sahih hadistir.
[37][37] Buhârî, 308; İbni Mâce 630.
[38][38] Hadiste geçen 'dılai' kelimesi kaburga kemiği veya ona benzeyen eğri çubuk anlamına gelmektedir. Bu kelimeyi 'taş' olarak açıklayan muhaddisler olmuş ise de, bu açıklama başka âlimler tarafından eleştirilmiştir. (Çev.)
[39][39] Suyun temizleyicilik özelliğini artıran bîr ağaç parçası. (Çev.)
[40][40] Hasen hadistir. Ebû Davûd, 363; Nesâî, 1/195; İbni Mâce, 628.
[41][41] Sahih hadistir. Ebû Dâvûd, 386; Nesâî, 1/158; İbni Mâce, 526.

tarafından hafiflettim iştir. Elbisede mezî bulunan yere suyun serpilmesi yeterlidir. Sehl bin Huneyf-in hadisi bu konuya delildir. Sehl bin Huneyf (radiyallâhu anh) mezî nedeniyle çok zorluk ve sıkıntı çekiyordu. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e; 'elbisesine mezî bulaşan kimse ne yapmalıdır?' diye sordu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)? 'bir avuç su alıp elbisende mezî bulaşan yere serpmen yeterlidir1 buyurdu. 42[42]

**5. Etek Uçlarının Temizlenmesi:**

Etek uçlarına bulaşan necaset, temiz toprağa sürtünerek temizlenir. Peygamberimizin hanımı Ümmü Seleme validemize, bir hanım; 'ben, uzun etek giyen ve pislik bulunan yerlerde yürüyen bir kadınım, ne yapmalıyım?' diye sordu. Ümmü Seleme de, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in 'daha sonra sürtündüğü temiz toprak onu temizler 43[43] hadisini söyledi.

**6. Ayakkabının Altının Temizlenmesi:**

Ebû Saîd el-Hudrî radiyallâhu anh anlatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; 'Herhangi biriniz mescide geldiği zaman, ayakkabısını çevirip baksın. Eğer pislik görürse yere sürtsün. Sonra onlarla namaz kılsın.44[44]

**7. Köpeğin Yaladığı Kabın Temizlenmesi:**

Ebû Hureyre radiyallâhu anh anlatıyor; Rasulullah {sallallâhu aleyhi ve sellem); 'birinizin kabını köpek yaladığı zaman, birincisi toprakla olmak üzere yedi defa yıkasın' buyurdu. 45[45]

**8. Leş Derisinin Tabaklanmayla Temizlenmesi:**

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'leşin derisi tabaklandığı zaman temizlenir' buyurmuştur. 46[46]

**9. İdrardan ve Benzerlerinden Yerin Temizlenmesi:**

Üzerlerine su dökülmesiyle birlikte temizlenir. Nitekim Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) mescitte, bedevinin idrar yaptığı yerin üzerine su dökülmesini emretmiştir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) mescidin hemen temizlenmesi için su dökülmesini emretmiştir. Çünkü kuruyuncaya kadar beklenilse ve necasetin izi kaybolsaydı, zaten temizlenmiş olacaktı.

**10. Necaset Düşen Kuyu veya Yağın Temizlenmesi:**

Necasetin ve bulaştığı kısmın çıkarılmasıyla, necasetin giderilmesi sonucunda, geriye kalan kısım temizlenmiş olur. Yağa düşen fare hakkında ne yapılması gerektiği sorulduğunda, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem}; 'fareyi ue bulaştığı kısmı çıkarıp atın ve yağınızı yiyin buyurmuştur. 47[47]

**11. Necasetin Özelliklerini Kaybetmesi:**

---

42[42] Hasen hadistir. Ebû Dâvûd, 215; Tirmîzî, 115; İbni Mâce, 506.

43[43] Sahih hadistir. Ebû Dâvûd, 383; Tirmîzî, 143; İbni Mâce, 531.

44[44] Sahih hadistir. Ebû Dâvûd, 646.

45[45] Müslim, 279; Ebû Dâvûd, 71.

46[46] Müslim, 366; Ebû Dâvûd, 4123; Muvattâ, 1079.

47[47] Buhâri, Zebâih, Bab 24.

Necaset, özelliklerini kaybetmesi ve başka bir şeye dönüşmesi durumunda temizlenir. Dışkının toprağa dönüşmesi gibi.

### 12. Göğsünden Elbisesine Süt Damlayan Hanım:

Elbisesine göğsünden süt damlayan hanımın herhangi bir temizlik yapması ve elbisesini yıkaması gerekmez. Çünkü süt necis değildir, temizdir. İbrahim en-Nehaî de bu görüştedir. Ayrıca İbni Ebî Şeybe'nin 'Musanne/'inde hasen dereceli bir hadis rivayet edilmiştir. 48[48]

## Fıtrî 49[49] Sünnetler

Fıtrî Sünnetler: Peygamberlerin sünnetleridir-onlara salât ve selam olsun-. Fıtrî sünnetlerin 'din' olduğu da söylenmiştir.
Ebû Hureyre radiyallahu anh anlatıyor; Rasulullah (sallal-lâhu aleyhi ve sellem); 'beş şey fıtrattandır; sünnet olmak, etek tıraşı olmak, bıyıkları kısaltmak, tırnakları kesmek ve koltuk altı tüylerini almak' buyurdu. 50[50]
Hanımların Sünnet Olması: Cinsel organın Ü2erindeki deriden bir bölümün alınmasıdır. Bundan amaç şehvetin normalleşmesidir.
Hanımların sünnet olması güzelliktir ve müstehaptır.
İbni Kudâme der ki; Sünnet olmak erkekler için vacip, hanımlar için güzelliktir. Birçok âlimin kanaati de bu yöndedir. 51[51]
Hanımların sünnet olmasının meşruluğuna dair deliller;
Peygamber fsallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; 'Erkek, hanımın dört uzvu 52[52] arasına oturduğu zaman, sünnet yerleri birbirine temas ederse gusülfarz olur 53[53] İki sünnet yeri, erkek ve kadının cinsel organlarından alınan parçaların bulunduğu bölgedir. Bu hadiste, hanımların da sünnet olduğu belirtilmiştir.
Hanımların sünnet olmasıyla ilgili birçok hadis ve söz vardır. Bunlardan biri Ümmü Atiyye (radiyallahu anhâ) hadisidir.
Ümmü Atiyye (radiyallahu anhâ) anlatıyor; 'Medine'de hanımları sünnet eden bir kadın vardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona; 'çok derinden kesme. Çünkü bu hanımlara daha fazla haz, eşlerine daha fazla mutluluk verir' buyurdu. 54[54]
Bir başka rivayette, sünnet ettiğin zaman, kökünden ve derinden kesme. Kuşkusuz o, yüz akıdır ve eş yanında haz duymasıdır 55[55] buyuruldu.
Bu rivayetin bütün senetleri zayıftır. Ancak Albânî, 'Silsiletu-'s-Sahiha' isimli kitabında bu rivayeti sahih kabul etmiştir. 56[56]
Her halükarda hanımların sünnet olmasının hükmü 'müs-tehap' olmanın ötesine geçmemektedir. -En doğrusunu Allah bilir.

### Misvak Kullanmak:

Misvak kullanmak, Âişe (radiyallahu anhâ) hadisinde belirtildiği gibi, fıtrî sünnetlerdendir.57[57]
Misvak kullanmak her zaman müstehaptır. Bazı zamanlar ise müekked müstehap olur;

---

48[48] İbni Ebî Şeybe, el-Musannej, 1/172.
49[49] Yaratılışla ilgili, tabi, doğal. (Çev.)
50[50] Buharı, 5891; Müslim, 257.
51[51] İbni Kudâme, el-Muğnî, 1/85.
52[52] hanımın dört uzvu...' ifadesi, hanımın e! ve ayaktan, bacakları ve ayakları, baldır ve bacakları gibi farklı şekillerde yorumlanmıştır. (Çev.)
53[53] Sahihi Müslim, 349.
54[54] Ebû Dâvûd, 5271 nolu hadis olarak rivayet etmiş ve 'zayıf olduğunu belirtmiştir.
55[55] Münker hadistir. El-Hatîb, Tarih, 5/327.
56[56] Bkz. Albânî, 'Silsiietu's-Sahiha', 722 noiu hadis.
57[57] Bkz. Sahihi Müslim. 261 nolu hadis.

**a) Abdest Alırken:** Ebû Hureyre radiyailahu anh anlatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; eğer ümmetime zorluk olmasaydı, her abdestle birlikte misvak kullanmalarını emrederdim.58[58]
**b) Namaz Kılarken:** Ebû Hureyre radiyallahu anh anlatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; eğer ümmetime zorluk olmasaydı, her namazda misvak kullanmalarını emrederdim.59[59]
**c) Kuran Okurken:** Ali radiyallahu anh anlatıyor; 'Bize misvak kullanmamız emredildi. Bir kul namaz kılmak için kalktığında, bir melek gelir ve arkasında durur. Okuduğu Kuranı dinler ve yaklaşır. Dinlemeye ve yaklaşmaya devam eder ve nihayet ağzını onun ağzının üzerine koyar. Böylece okuduğu her âyet, meleğin karnında olur.60[60]
**d) Eve Girerken:** Mikdâm bin Şureyh, babasından naklediyor; Âişe radiyallahu anha'ya, 'Peygamber (salhllâhu aleyhi ve sellem) eve girdiğinde ilk ne yapardı' diye sordum; Bana 'misvak kullanırdı' dedi.61[61]
**e) Gece Namazına/teheccüde Kalkıldığında:** Huzeyfe radiyallahu anh anlatıyor; Rasulullah (sailallâhu aleyhi vesellem) teheccüd/gece namazına kalktığında misvakla dişlerini ovalardı.62[62]

## Tuvalet Âdabı

Tuvalete girerken aşa.ğıdakîlerin yapılması müstehaptır;
**1.** Tuvalet ihtiyacı açık alanlarda giderilecek ise, gizliliğe dikkat edilmeli ve gözlerden uzak olunmalıdır. Câbİr radiyallahu anh anlatıyor; 'Rasulullah (sailallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte bir yolculuğa çıktık. Rasulullah (sailallâhu aleyhi ve sellem) tuvalet ihtiyacı için uzaklaştı, görünmeyecek bir yere yaptı.'
Hiç kuşkusuz hanımların görülmemesi çok daha önemlidir.
**2.** Tuvalete girerken, 'bismillahi, Allâhumme innî eûzu bike mine 1-hubusilAllah'in ismiyle, Allah'ım şeytanlardan sana sığınırım' denir.
Rasulullah {sailallâhu aleyhi ve sellem); 'cinlerin gözlerinden ve insanların gizliliklerinden korunmak için, tuvalete girerken 'bismillah' denilmelidir' buyurmuştur. 63[63]
Enes radiyallahu anh anlatıyor; Rasuluiiah (sailallâhu aleyhi vesellem) tuvalete girerken, "Allâhumme innî eûzu bike mine'l-hubusi ve'1-habâisi Allah'ım dişi ve erkek şeytanlardan sana sığınırım' derdi. 64[64]
**3.** Tuvalete girerken sol ayakla girilmeli, sağ ayakla da çıkılmalıdır. Çünkü değerli işlerde sağla, değersiz işlerde ise solla başlamak gerektiğini ifade eden rivayetler vardır. 65[65]
**4.** Tuvaletten çıktıktan sonra 'Gujrâneke/beni bağışla' denir.
Âişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallaîlâhu aleyhi ve sellem) tuvaletten çıktığı zaman 'gufrâneke' derdi.66[66]
**5.** Tuvalet, kıbleye doğru yapılmamalıdır.
Ebû Eyyûb el-Ensârî radiyallahu anh anlatıyor; Peygamber (sailallâhu aleyhi ve sellem) 'tuvaletinizi yaparken kıbleye yönelmeyin, arkanızı da dönmeyin. Doğuya veya batıya dönerek yapın' buyurdu.
Ebû Eyyûb radiyallahu anh der ki; 'Şam'a geldiğimiz zaman, tuvaletlerin kıbleye doğru inşa edilmiş olduğunu gördük. Bu nedenle yönümüzü değiştirerek oturuyor ve Allah Teâlâ'dan mağfiret diliyorduk?.67[67]

---

58[58] Ahmed b. Hanbel, Müsned'de rivayet etmiştir. Sahîhu'1-Câmi, 5316 nolu hadis.
59[59] Buhârî,887; Müslim, 252.
60[60] Beyhakî, 1/37; Albânî, bu hadisi 'sahih' olarak tanımlamış ve 'es-Sahîha' da, 1213 nofu hadis olarak zikretmiştir.
61[61] Müslim, 253; vdğ.
62[62] Buharı, 246; Müslim. 255.
63[63] Tirmîzî, 606; İbni Mâce, 297; Sahihu'l-Câmi, 3611.
64[64] Buhârî, 142; Müslim, 375; vdğ.
65[65] Şevkânî, 'es-Seylu'i-Cerâr', 1/64.
66[66] Tirmîzî, 7; Ebû Dâvûd, 30; İbni Mâce, 300.
67[67] Buhârî, 144; Müslim, 264; vdğ.

**6.** Taş, yaprak ve kâğıtlarla temizlenmek caizdir. Ama su ile temizlenmek daha faziletlidir.
Enes bin Mâlik radiyallahu anh anlatıyor; Rasulullah (sailallâhu aleyhi ve sellem) tuvalete girdiğinde ben, benim yaşımdaki bir çocukla birlikte su kabı ve ucunda keskin demir bulunan bir asa taşırdım. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) su ile temizlenirdi. 68[68]
Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor; Rasulullah (saliallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; 'Herhangi biriniz, tuvalete gitmek istediğinde, temizlik için yanına üç taş alsın. Bu taşlar ona yeter.69[69]
Kuru kâğıtların kullanılması, taşların kullanılması gibidir. Ancak suyun kullanılması daha faziletlidir. Saîd bin el-Müseyyeb'e, büyük abdest ihtiyacını giderdikten sonra su ile temizlenmenin hükmü soruldu. O da; 'bu şekilde ancak hanımlar temizlenir' dedi. 70[70]
**7.** Kemik veya hayvan tersiyle temizlenilmez.
Câbir radiyallahu anh, 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sel-lem) kemik ve hayvan tersiyle temizlenmeyi yasakladı' dedi. 71[71]
**8.** Cinsel organa sağ elle dokunmamalı ve sağ elle temizle-nilmemeli.
Katâde radiyallahu anh anlatıyor; Rasuluilah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki, 'biriniz idrarını yaptığında organına sağ eliyle dokunmasın ve sağ eliyle temizlenmesin.72[72]
Hanımların sağ elleriyle organlarına dokunmalarının hükmü, erkeklerin sağ elleriyle organlarına dokunmalarının hükmü gibidir. Nitekim hanımlar, erkeklerle özdeştirler.73[73]
**9**. İnsanların yol güzergâhı ile gölgelendikleri yerlerde tuvalet ihtiyacı giderilmemelidir.
Ebû Hureyre radiyallahu anh anlatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'iki melundan sakınınız!' buyurdu. Sahabeler; 'ey Allah'ın Rasulü! İki melun nedir?' dediler. İnsanların yol güzergâhıyla gölgelendikleri yerlerde tuvalet ihtiyacını giderendir' buyurdu.74[74]
**10.** Banyo yapılan yerde küçük abdest yapmak mekruhtur.
Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kişinin banyo yaptığı yerde küçük abdestini yapmasını yasaklamıştır.75[75]
**11.** Durgun suya küçük abdest yapmak caiz değildir.
Câbir radiyallahu anh anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'durgun suya küçük abdest bozmayı yasaklamıştır.76[76]
**12.** Yellenme nedeniyle temizlenmek gerekmez. Çünkü yellenmek ve yellenmeyle birlikte çıkan hava kabarcıkları necis değildir.
İmam Ahmed bin Hanbel, yellenme nedeniyle temizlenmenin gerektiği hususunda ne Allah'ın kitabında, ne de Rasulünün sünnetinde bir hüküm yoktur' demiştir.
**13.** Tuvalette Allah zikredilmez.
Allah Teâlâ, 'kişinin Allah'ın nişanelerine saygı göstermesi, kalplerin takvâsmdandır/Allah'a karşı gelmekten sakınmasındandır 77[77] buyurmuştur.
**14.** Tuvalette konuşulmaz ve selam alınmaz.
**15.** Necasetin elbiseye sıçramasından korunmak için küçük abdest yaparken, sert olmayan uygun mekânların tercih edilmesi m üste haptır.

**Abdest**

---

68[68] Buhâri, 152; Müslim, 271; vdğ.
69[69] Sahih hadistir. Nesâî, 44; Ebû Dâvûd, 40.
70[70] Sahih senetle rivayet edilmiştir. İmam Mâlik, Muuattâ, 66.
71[71] Müslim, 263; Ebû Dâvûd, 38.
72[72] Buhârî, 153; Müslim, 267; Benzer lafızlarla İbni Mâce, 310.
73[73] Müellif burada, Peygamberimizin hadisinden alıntı yapmıştır. Hadiste, hanımların hüküm konusunda erkeklerle aynı oldukları ifade edilmektedir. Hadisin metni için bkz. Ebû Dâvûd, 236; Tirmîzî, 113; Ahmed, 6/256-377 (Çeu)
74[74] Müslim, 269: Ebû Dâvûd, 25; Sahîhu'1-Câmi. 110.
75[75] Sahih hadistir. Nesâî, 238; Ebû Dâvûd, 28.
76[76] Müslim, 281; Nesâî, 35.
77[77] Hac, 32.

Abdest: Namaz ve benzeri ibadetlerin yapılması için ab-destsizlik halinin giderilmesidir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'Abdesti bozulduğu zaman, abdest alıncaya kadar hiçbirinizin namazını Allah kabul etmez [78][78] buyurmuştur.

### Abdestin Alınışı:

Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Ey iman Edenler! Namaza kalktığınızda yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi, başlarınızı mesh ederek, topuk kemiklerine kadar ayaklarınızı yıkayın..[79][79]
Osman bin Affan radiyallahu anh abdest almak için su istedi ve abdest aldı. Önce ellerini üç defa yıkadı. Sonra ağzını su ile çalkaladı ve burnuna su çekti. Ardından yüzünü üç defa yıkadı. Sağ kolunu dirsekleriyle beraber üç defa yıkadıktan sonra, sol kolunu yine aynı şekilde yıkadı Başını mesh ettikten sonra sağ ayağını topukhrıyla beraber üç defa yıkadı. Sol ayağını da aynı şekilde yıkadı ve; 'Rasuluilah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'i, benim abdest aldığım gibi abdest alırken gördüm' diyerek; Ra-suîullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in; 'her kim, benim aldığım gibi abdest alır, sonra da kalkıp, aklından bir şey geçirmeden iki rekât namaz kılarsa, geçmiş günahları bağışlanır' buyurduğunu söyledi.[80][80]
İbni Şihâb, 'âlimlerimizin bu abdest kişinin namaz kılmak için alabileceği en güzel abdest şeklidir' dediklerini rivayet etmiştir. [81][81]

### Namaz Ve Benzeri İbadetler İçin Abdest Almak İstendiğinde Yapılması Gerekenler;

**1**. Abdest için kalpten niyet edilir ve 'bismillah' denir.
**2.** Eller yıkanır ve üç defa mazmaza ve istinşak [82][82] yapılır.
**3**.Yüz üç defa yıkanır.
**4.** Sağdan başlanarak, dirseklerle birlikte kollar üç defa yıkanır.
**5.** Başın tamamı, kulaklarla birlikte mesh ediür. Başörtülü bir hanım, başörtüsünün üzerine mesh yapabilir.
Yabancı erkeklerin saçını görme ihtimali veya zorluk olması durumunda hanımlar, başörtülerinin altına ıslaklığı geçirecek şekilde, başörtülerinin üzerine mesh yapabilirler. [83][83]
**6.** Sağdan başlanarak, topuklarla birlikte ayaklar üç defa yıkanır.
**7.** Abdest tamamlanınca, 'Eşhedu enlâ ilahe illallâhu vah-dehu lâ şerike leh. Ve eşhedu enne Muhammeden abduhû ve rasuluh şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir, ortağı yoktur. Ve şehadet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve rasulüdür' denir.

### Abdestin Sıhhat Şartlari

Niyet: Abdest için niyet şarttır. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'ameller niyetlere göredir [84][84] buyurmuştur. Niyet kalpten yapıhr, dille söylenmez. Çünkü Peygamber (sallallâhu aieyhi ve sellem) telaffuz etmemiştir.
Hanefî mezhebine göre, abdest alırken niyet edilmesi sünnettir. Çünkü Kurân-ı Kerîm'de abdestin farzları arasında, niyet zikredilmemiştir. [85][85]

### Abdestin Rükünleri

---

[78][78] Buhârî, 135; Müslim, 225.
[79][79] Mâide, 6.
[80][80] Buhâri ve Müslim.
[81][81] Buhârî, 159; Müslim, 226.
[82][82] Ağza ve burna su alıp vermek. (Çev.)
[83][83] Bkz. Fetavâi Hindiye, 1/9
[84][84] Buhârî, 160; Müslim, 226.
[85][85] Bkz. Bkz. Abdurrahmân el-Cezîrî, el-Mezâhibu'l-Erba'a, î/47; el-Mergi-nânî, et-Hidâye, 1/14; el-Mûstfî, el-İhtiyâr, 1/7-8; Zuhaylî, Fıkhu'i-İslâmî, 1/214.. (Çev.)

Abdestin gerçekleşmesi bu rükûnlann yerine getirilmesine bağlıdır. Rükûnlardan biri eksik olduğunda abdest sahih/geçerli olmaz.

**1. Yüzün Tamamının Yıkanması:**

Alın genişliğinin en üstünden, çene kemiğinin en altına kadar olan mesafe ile iki kulak memesinin arasının yıkanmasıdır. Bu mesafenin farz olduğuna Kuran ve Sünnet delildir.

**2. Ağzın Suyla Çalkalanması ve Burna Su Çekilip Sümkürülmesi Mazmaza Ve İstinşak:**

Ağız ve burun, yüz yıkama eyleminin içerisinde kabul edilmiştir. Çünkü Peygamber (salİallâhu aleyhi ve sellem) her abdest alışında ağzını ve burnunu yıkardı.[86]
Peygamber (salİallâhu aleyhi ve sellem) ağız ve burnun yıkanmasını emrederek, 'biriniz abdest aldığı zaman, burnuna su çeksin ve sümkürsüri [87] buyurmuştur. Bir başka sahabeye de; 'abdest aldığın zaman ağzını suyla çalkala [88] demiştir.
Hanefi ve Şafiî mezhebinde mazmaza ve İstinşak sünnet; Mâliki mezhebinde vaciptir.[89]

**3. Dirseklerle Birlikte Kolların Yıkanması:**

Dirsek, pazıyla bileğin ayrıştığı (mafsal) yerdir. Dirseklerin yıkanması gerektiği hükmü, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sel-lem)'in uygulamasıyla sabittir. Çünkü Peygamberimiz (salİallâhu aleyhi ve sellem) her abdest aldığında dirseklerini yıkamıştır.

**4. Başın Tamamının Mesh Edilmesi:**

Yüce Allah, başınızı mesh ediniz. buyurmuştur. Hanımların da, erkekier gibi başlarının tamamını mesh etmeleri gerekir.
Mâliki ve Hanbelîlere göre başın tamamının meshedilmesi vaciptir. İmam Şafiî'ye göre en az bir parmakla meshetmek yeterlidir. Ebû Hanife'ye göre başın en az dörtte biri meshedilmelidir. [90]
Başörtü üzerine mesh, sarık üzerine mesh etmenin hükmü gibidir.[91] Fıkhı ihtilaflardan kurtulmak İçin, başörtüyle birlikte, saçın ön kısmının mesh edilmesi daha faziletlidir. [92]

**5. Kulaklar Başın Mesh Edilmesine Dâhildir:**

Kulakların mesh edilmesinin farz olması, Rasulullah (sallallâ-hu aleyhi ve sellem)'in başıyla birlikte kulaklarını da mesh ettiğini bildiren sahih hadislerle sabittir.
Peygamberimiz (salİallâhu aleyhi ve sellem) 'kulaklar, başa dahildir [93] buyurmuştur. Bu rivayetin sahihliği konusunda İhtilaf edilmiştir. Ancak, İbni Ömer radiyallahu anh ve selefi salihînden bazı âlimler bu rivayeti sahih kabul etmiştir.

**6. Ayakların Topuklarla Birlikte Yıkanması:**

---

[86] Fethu'l-BârV ve 'es-Sey/'u/-Cerâr, 1/81; er-Raudatu'n-Nediyye' 35.
[87] Buhârî, 161; Müslim, 237; vdğ.
[88] Ebû Dâvûd, 140; Tirmîzî, 38; Nesâî, 1/66; İbni Mâce 448. Alfaânî bu rivayetin sahih olduğunu belirtmiştir.
[89] Bkz. Zuhayiî, Ftkhu'l-İslâmî, 1/243-245.
[90] Zuhaylî, Fıkhu'i-İsSâmî, 1/247-248; Abdurrahmân el-Cezîrî, el-Mezâhibu'l-Erba'a, 1/55; el-Mûsilî, ei-İhtiyâr, 7-8; Bilmen, 80.. (Çev.)
[91] Buhârî, Müslim ve diğer hadis kaynaklarında, Peygamber salİallâhu aleyhi ve seîlem'in sarığın üzerinden mesh ettiği rivayet edilmiştir.
[92] Alimlerin çoğunluğu, başın meshinin sadece sarığın üzerinden yapılmaması gerektiği görüşündedir. Başörtüsü de burada sarıkla aynı durumdadır. Bkz. El-Hâfız, 'el-Feîh', 1/309.
[93] Ibni Mâce, 443. İmam Nevevî, 'el-Mecmû'da bu rivayetin zayıf olduğunu belirtmiştir. Albânî ise, 'es-Sahtha'da (36) bu rivayeti, 'sahih' kabul etmiştir. Ancak hocamız, 'en-Nazarât' isimli eserinde Albânî'nin bu kanaatini eleştirmiştir.

Ayakların topuklarla birlikte yıkanması farzdır.
İbni Ömer radiyallahu anh anlatıyor; Rasulullah (salîallâhu aleyhi ve seUem) bir yolculukta geride kaldı. Bize ulaştığında, ikindi vakti çıkmak üzereydi. 0 esnada abdest alıyor ve ayaklarımızı mesh ediyorduk. Bunun üzerine sesini yükselterek iki veya üç defa şöyle seslendi; 'Eyvanlar olsun! Ateşte yanacak o ökçelerin haline!.[94][94]
Abdestîn farzları, şu ayeti kerimede belirtilmiştir; 'Ey îman Edenler! Namaza kalktığınızda yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi, başlarınızı mesh ederek, topuk kemiklerine kadar ayaklarınızı yıkayın.[95][95]

**7. Tertip:**

Abdest alırken sıraya dikkat etmek, abdestin farzlarındandır. Çünkü Allah Teâlâ abdestin farzlarını sıralamıştır. Sıralamanın gereği olarak, ayakları ellerden ayrı zikretmiştir. Zira ayakların ve ellerin yıkanması, başın ise mesh edilmesi farzdır. Ayetteki bu ayırım, sıralamanın farz olduğuna delildir. Ayrıca Peygamber fsalîallâhu aleyhi ve sellem}'in abdest alış şeklini anlatan yirmiden fazla sahabe rivayetlerinin tamamı, ayetteki sıralamaya uygun olarak nakledilmiş olup, bu hükmü teyit etmektedir. Sadece iki rivayette, yüzün yıkanması, ağız ve burna su alıp vermeden önce zikredilmiştir. Fakat her iki rivayette zayıftır. [96][96]
Hanefî ve Mâlikilere göre abdestte sıraya riayet etmek, 'müekket sünnettir'. Şafiî ve Hanbelîlere göre ise abdestte farz; güsulde 'sünnettir.[97][97]

**8. Peş Peşe Yapmak (Muvâlât):**

Örfen abdest almanın dışında sayılan bir şeyle meşgul olup, abdest almaya ara verilmemelidir. Çünkü abdest azalarını peş peşe yıkamak farzdır. Hâlid bin Mi'dân'ın bazı sahabelerden naklettiğine göre; 'Peygamber (salîallâhu aleyhi veseîlem), ayağının üzerinde dirhem miktarı su değmemiş kuru bir yer bulunan bir adamın namaz kıldığını gördü. Ona tekrar abdest almasını ve namazını iade etmesini emretti. [98][98]
Alimler, abdest azalarını yıkarken kısa aralar vermenin bir sakıncasının olmadığı konusunda icmâ etmiştir.
Hanefî ve Şafiî mezheplerinde abdesti ara vermeden almak 'sünnettir1. Mâlikî ve Hanbelî mezheplerinde ise Vaciptir'.[99][99]

**Abdestin Sünnetleri**

Sünnet: Rasulullah (sallaîlâhu aleyhi ve sellem)'in, söz, fiil ve onaylarıdır. Bunların yapılması farz ve vacip, terk edilmesi de haram hükmünde değildir.

**1. Abdeste Besmeleyle Başlanması:**

Abdeste besmeleyle başlamakla ilgili hadisleri, bazı âlimler sahih kabul etmişlerse de, zayıftır. Fakat her işe besmeleyle başlamak meşru ve güzeldir.

**2. Misvak Kullanılması:**

Bu konu 'fitrİ sünnetler' bahsinde açıklandı.

---

[94][94] Buhârî, 60; Müslim, 240.
[95][95] Mâide, 6.
[96][96] Bu İki rivayetten birini nakleden, Ahmed b. Hanbel ile Ebû Davud'un ravi-leri arasında bulunan el-Mikdâm bin Ma'dîkerb meçhul'dür. Diğer rivayet ise, er-Rebî' bint. Muavviz hadisidir. Bunu Ebû Dâvûd ile İbni Mâce rivayet etmiştir. Senedi 'leyyin'dir. Ayrıca her iki rivayet, sahih senetle yapılmış rivayetlere muhaliftir. Bununla birlikte her iki rivayeti Albânî sahih kabul etmiştir, ancak bu görüşü kabul edilemez.
[97][97] Ed-Durru'1-Muhtâr, 1/113; Meraki'I-Felâh, 12; Fethu'l-Kadîr, 1/23; el-Be-dâi'i, 1/120.
[98][98] Ebû Dâvûd, 175; Albânî, 'Sahîhu Ebî Dâuûd'da 161 nolu hadis olarak zikretmiştir. 'el-İrüâ', 86.
[99][99] Zuhaylî, Ftkhu'l-İstâml 1/233/234.

**3. Abdeste Ellerin Yıkanarak Başlanması:**

Bu konuda Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ab-dest alışını anlatan Osman radiyallahu anh'in rivayet ettiği hadis vardır, '...ellerini üç defa yıkadı.[100][100]

**4. Bir Avuç Suyla, Ağza ve Burna Üç Defa Su Alınıp Verilmesi:**

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Abdullah bin Zeyd radiyallahu anh'a abdest almayı öğretirken'...bir auuç suyla ağzına ve burnuna su ahp vermiş ue bunu üç defa tekrarîamıştır..[101][101]

**5. Oruçlu Olmayan Kimsenin Ağzına ve Burnuna Su Alıp Vermeyi Bol Suyla Yapması:**

Oruçlu kimse, burnuna çok fazla su çekmemelidir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) '... oruç tutmadığın zamanlarda, burnuna suyu fazlaca çek buyurmuştur.

**6. Sağdan Başlanması:**

Peygamber {sallallâhu aleyhi ve seliem) 'ayakkabısını giyerken, saçını tararken, temizlenirken ue bütün işlerinde sağla başlamaktan hoşlanırdı.[102][102]

**7. Abdest Âzalarının Üçer Defa Yıkanması:**

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seliem) abdest azalarını birer defa veya ikişer defa yıkayarak abdest alırdı [103][103] denilmiştir.

**8. Abdest Azalarının Ovulması:**

Abdullah bin Zeyd radiyallahu anh anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'e yaklaşık 0,33 litre[104][104] su getirildi ve onunla kollarını ovarak abdest aldı.[105][105]

**9. El ve Ayak Parmaklarının Arasının Ovulması:**

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seİlem) şöyle buyurmuştur; 'Abdest alırken suyu her âzâya gerektiği kadar kullan, parmaklarının arasını ov, eğer oruç değilsen burnuna suyu fazlaca çek'.[106][106]

**10. Abdest Azalarının, Farz Olan Miktardan Daha Fazla Yıkanması:**

Yüzü yıkarken, başın Ön kısmını da yıkamak müstehaptır. Buna, 'alındaki parlaklığı' artırmak anlamında 'gurre' denir. Aynı şekilde iki dirsek ve ayak topuklarının yukarı kısımlarını da yıkamak müstehaptır. Buna da, 'ayaklardaki parlaklığı' artırma anlamında 'tahrir denir.
Ebû Hureyre radiyallahu anh anlatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem);'ümmetim kıyamet günü, abdest izleri olan, alanlarındaki ve ayaklarmdakİ

---

[100][100] Buharı, 159; Müslim, 226.
[101][101] Müslim. 235; Tirmîzî, 28; İbni Mâce, 405.
[102][102] Ebû Dâvûd, 142; Nesâî, 1/66; İbni Mâce, 407.
[103][103] Buhârî, 167; Müslim, 268.
[104][104] Buhârî, 23, 24, 25; Buhârî, Abdullah bin Zeyd'den; Ebû Dâvûd ve Tirmîzî, Ebû Hureyre'den rivayet etmiştir.
[105][105] Hadiste 'bir mudun üçte ikisi kadar' denilmekte. 'Mud' çok eski bir ölçü birimidir. Fıkıh âlimleri farklı ağırlıklarla tanımlamışlardır. Bir mud, yaklaşık 0,5 litredir. (Bkz. El-Mu'cemu'1-Vasît, 858. çev.)
[106][106] Ebû Dâvûd, 140; vdğ. Sahih senetle rivayet edilmiştir.

parlakhkîanyla gelirler' buyurdu. Bu hadisi rivayet ettikten sonra Ebû Hureyre; 'O halde sizden her kim parlaklığını artırabilecekse, (abdest azalarını farz olan miktardan daha fazla) yıkasın'dedi.[107][107]
Ebû Hureyre radiyallahu anh anlatıyor; 'Dostum (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den, 'Mümin'in nuru, abdest supunun ulaştığı yere kadar ulaşır [108][108] buyurduğunu işittim.

### 11. Abdest Suyunu Kullanmada İktisatlı Olunması:

Enes radiyallahu anh anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) yaklaşık iki litre [109][109] ile iki buçuk litre [110][110] kadar suyla gusül abdesti; yarım litre kadar suyla da abdest alırdı.[111][111]

### 12. Abdest Aldıktan Sonra Dua Edilmesi:

Abdest alındıktan sonra şu dua okunmalıdır;
Eşhedu en lâ ilahe illallo.hu vahdehû la şerike leh ve eşhe-du enne Muhammeden abduhu ve rasuluh / şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir, ortağı yoktur. Ve şehadet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve rasulüdür'.[112][112]
Veya 'Subhâneke Allahumme ve bi-hamdike. Eşhedu en lâ ilahe illâ ente. Esteğfİruke ve etûbu Heyke j Allah'ım! Senin sânın yücedir ve hamd sanadır. Şehadet ederim ki, senden başka ilah yoktur. Senden af dilerim ve sana tövbe ederim. [113][113]

### 13. Abdest Aldıktan Sonra İki Rekât Namaz Kılınması:

Osman radiyallahu anh anlatıyor; 'Benim abdest aldığım gibi, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i abdest alırken gördüm. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'kim benim abdest aldığım gibi abdest alır, sonra da kalkıp içinden hiçbir şey eçirmeden iki rekât namaz kılarsa, geçmiş günahları bağışlanır' buyurdu. [114][114]
Ebû Hureyre radiyallahu anh anlatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) sabah namazında Bilal'e; 'Ey Bilal!İslam'da, en fazla mükâfat bekleyerek yaptığın ameli bana söyle. Ben Cennette ayakkabılarının sesini işittim' buyurdu. Bilal de; 'benim en fazla mükâfat bekleyerek yaptığım amelim, her abdest alıp temizlendikten sonra ister gece, ister gündüz olsun, mutlaka aldığım abdestle nasip edildiği kadar namaz kılmamdır' dedi. [115][115]

## Abdesti Bozan Durumlar

### 1. İdrar ve Dışkı Yollarından Çıkan Şeyler:

Bunlar, idrar, dışkı veya yellenmektir. Yüce Allah '... veya biriniz tuvaletten gelirse.[116][116] buyurmuştur. Âyet-i kerimede kinayeli olarak, büyük abdesti bozmak ifade edilmiştir.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Abdesti bozulduğu zaman, abdest alıncaya kadar hiçbirinizin namazım Allah kabul etmez' buyurmuştur.
Hadramevt bölgesinden bir adam; 'Ey Ebû Hureyre! Hadesl abdestsizük nedir?' diye

---

107[107] Buhârî 136; Müslim, 246; Ahmed bin Hanbel. 2/400; vdğ.
108[108] Müslim, 250.
109[109] Hadisin metninde '1 sa'/ölçek' denilmekte. Kitabın müellifi 1 sa'yı, 4 mud olarak; 1 mud'u da, yaklaşık yarım litre olarak açıklamakta, (çev.)
110[110] Hadisin metninde '5 mud' denilmekte, (çev.)
111[111] Buharı, 198; Müslim, 325.'
112[112] Müslim, 234.
113[113] Nesâİ, 'el-Kübrâ', 9609; el-Hâkim, 1/564; Albâni bu hadis için 'sahihtir' demiştir.
114[114] Buharı, 6433; Müslim, 226.
115[115] Buhârî, 1149; Müsİim, 2458.
116[116] Mâide, 6.

sordu. Ebû Hureyre radiyallahu anh; 'sessiz veya sesli olarak yellenmektir' dedi.117[117]
Sürekii idrarını veya gazını tutamayan kimselerin durumu bu hükümden istisna edilmiştir. Bu durumda olan kimselerin hükmü, istihaze 118[118] kadının hükmü gibidir.

## 2. Meni, Mezİ ve Vedî Çıkması:

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), 'mezî' hakkında; 'abdest al ve organını yıka 119[119] buyurmuştur.
İbni Abbâs radiyallahu anh anlatıyor; 'Meni, vedî ue mezî: Gusül abdesti meni çıkması durumunda gerekir. Vedî ue mezî durumunda ise, organını yıkarsın ue namaz abdesti gibi abdest alırsın.120[120]

**Hatırlatma:**

### Hanımların Cinsel Organından Gelen Akıntılar Abdesti Bozar mı?

Bu konunun ayrıntıları şu şekildedir;
**I.** Bu akıntılardan, eşiyle oynaşması veya cinsel ilişkiyi arzulaması nedeniyle gelen akıntılar kastedİliyorsa, buna 'mezî' denir. Mezînin hükmü ise, sadece abdestin bozulmasıdır. Bu durumda organın yıkanması vacip olur.
**II.** Şayet bu akıntılar ile, birçok hanımda görülen ve çok sık meydana gelen, özellikle hamilelik döneminde yoğunlaşan akıntılar kastediliyorsa, bu durumda abdest bozulmaz. Bu hükmün nedenlerini şöyle sıralayabiliriz;
**a)** Bu akıntıların birçok hanımda olduğu aşikârdır. Bunlar, hiç kuşkusuz Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem}'İn dönemindeki hanımlarda da olmaktaydı. Bu durumda olan hanımlara, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yeniden abdest almalarını emrettiğine dair herhangi bir rivayet nakledümemiştir.
**b)** Bu akıntıların geldiği yol, necis idrar yolu değildir.
**c)** Bazı fıkıh âlimlerinin, 'idrar ve dışkı yollarından çıkan şeyler abdesti bozar' ifadesi, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sel-lemj'den nakledilmiş bir ifade değildir. Bu konuda İslam âlimlerinin icmâsı da yoktur. Aksine, idrar ve dışkı yollarından çıkan bazı şeylerin, abdesti bozmadığına dair icmâ vardır. îstihâze/özür kanı gibi.
Yukarıda yapılan açıklamalara göre, hanımların cinsel organından gelen akıntılar, sürekli görülüyorsa ve aşırı yorgunluk, uzun yürüyüşler veya hamilelik nedeniyle artıyorsa, bunlardan dolayı abdest bozulmaz. -En doğrusunu Allah Teâlâ bili.
Hanefîler, sürekli kanama ve akıntısı olanların 'özür sahibi' olduklarını ve her farz namaz vakti için bir abdest almalarının gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuda Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in 'istihâze kanaması olan, her namaz vakti için bir abdest alır 121[121] hadisini delil göstermişlerdir. 122[122]

## 3. Bilincin Kaybolduğu Derin Uyku:

Safvân bin Assai radiyallahu anh anlatıyor; 'Seferî/yolcu olduğumuzda, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize, gusül abdesti gerektiren haller dışında mestlerimizi üç gün üç gece çıkarmamamızı emreder; Dışkı, idrar veya uyku nedeniyle mestlerimizi çıkarmamızı emretmezdi. 123[123]
Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'uyku, idrar ve dışkıyı' aynı hüküm İçerisinde

---

117[117] Buhârî, 135; Müslim, 225.

118[118] Hanımların âdet görme veya loğusalık halleri dışında, hastalık veya ya-P'sal bozukluk nedeniyle olan rahim kanamalarına 'istihâze/özür kanı' aenir. (çev.)

119[119] Buharı, 269; Müslim, 303; Nesâî, 1/98.

120[120] Sahih hadistir. Beyhakî, 1/115.

121[121] Nasbu'r-Râye, 1/204.

122[122] Ed-Duvru'1-Muhtâr, 1/139. 281-283; Fethu'I-Kadîr, 1/124-128; Zuhaylî, FAhuV-İs/âmf, 1/288-289.

123[123] Ahmed bin Hanbel, 4/239; Nesâî, 1/32; Tirmîzî, 96; İbni Mâcc, 478; vdg. Hasen Ligayrîhi' bir senedle rivayet edilmiştir.

saymıştır. Mutlak anlamda uyku abdesti bozmaz. Abdesti bozan uyku, idrak ve hissin kaybolduğu uykudur. Zaten bu durumda, vücuttan bir şeyin çıktığı hissedilemez.
Rasulullah (sallallâhu aleyhi ue sellem)'in sahabeleri yatsı namazını beklerken, uyuklar, başları öne düşerdi. Sonra da abdest almadan namaz kılarlardı.[124][124]
Hanefî mezhebinde abdesti bozan uyku, yatarak veya dayanarak bilincin kaybolduğu şekilde uyumak olarak tanımlanmıştır. [125][125]

**4. Sarhoşluk, Bayılma Veya Delirme Nedenleriyle İdrakin Kaybolması:**

Sarhoşluk, bayılma ve delirme nedenleriyle abdestin bozu lacağı konusunda 'icmâ' edilmiştir. Çünkü bu durumlarda run kaybolması uykudan çok daha etkindir.

**5. Şehvetle veya Şehvctsiz Cinsel Organa Dokunulması:**

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'kim cinsel organına dokunursa abâest alsın. Hangi hanım cinsel organına dokunursa abdest alsın [126][126] buyurmuştur.
Hanefî mezhebine göre kişinin kendi organına do-kunmasıyla abdest bozulmaz. Yahya bin Maîn ve bazı hadis imamları, yukarıdaki hadisi, senedi itibariyle zayıf kabul etmişlerdir. Kişinin kendi organına dokunmasının abdestini bozmayacağı konusunda, Talk bin Ali (radiyal-lâhu anh)'ın hadisini delil göstermişlerdir. 'Kişinin kendi organına dokunması durumunda abdest olması gerekir mi?' diye sorduğunda Rasulullah {sallallâhu aleyhi ve sellem); «hayır, o senden bir parçadır» [127][127] buyurmuştur. [128][128]

**Hatırlatmalar:**

**a)** Örtü olmadan, cinsel organa dokunmak abdesti bozar. Şayet mendil veya benzeri şeylerle dokunulursa abdest bozulmaz.
**b)** Hanımın, eşinin cinsel organına dokunması durumunda, âlimlerin çoğunluğuna göre hanımın abdesti bozulur. Bazı âlimler ise abdesti bozulmaz demişlerdir. İhtiyatlı olan, birinci görüştür.
**c)** Bir hanımın kendi makatına dokunmasıyla abdesti bozulmaz. Çünkü abdestin bozulacağına dair herhangi bir delil yoktur. Aksine delil olmadığı sürece, asıl olan mevcut halin devam etmesidir. Ayrıca makat, cinsel organ olarak isimlendirilmez. Bu nedenle cinsel organla makat bölgesinin birbirine kıyas edilmesi doğru değildir.
**d)** Çocuğun penisine dokunmak abdesti bozmaz.

**6. Deve Eti Yemek:**

Berâ bin Azib radiyallahu anh anlatıyor; Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'deve eti (yediğinizde) abdest alınız; koyun eti (y/ediğinizde) a/mayınız [129][129] buyurdu. Her ne kadar âlimlerin çoğunluğu, deve eti yendiğinde abdest alınmasını sadece müste-hap kabul etmişlerse de, deve eti yenmesi durumunda abdestin bozulduğu, dolayısıyla da abdest almanın vacip olduğu görüşü daha kuvvetlidir. Bu nedenle imam Nevevî; 'her ne kadar âlimlerin çoğunluğu farklı görüşlerde iseler de, deve eti yendiğinde abdest bozulur diyenlerin delili daha kuvvetlidir' demiştir.
Deve eti yenilmesi durumunda, Hanbeli mezhebine göre abdest bozulur. Hanefî, Şafiî ve Mâlikîlere göre abdest bozulmaz.

---

[124][124] Müslim, 376; Ebû Dâvûd. 197; Tirmîzî, 78: Ahmed. 2/199.
[125][125] Bkz. el-Mûsilî, et-îhtiyâr, 10; Zuhaylî, Fıkhu'î-İslâmî, 1/283-284. (Çev.)
[126][126] Ahmed bin Hanbel. 2/223; Beyhakî, 'el-Kübrâ' 1/132. 'Sahih Li-Gayrihi' bir senetle rivayet edilmiştir.
[127][127] Bu hadisi Ibn Hibbân, Sahihinde rivayet etmiştir. İmam Tirmîzî, 'bu konuyla İlgili rivayetler arasında en güzeli budur' demiştir. Bkz. Abdurrah-mân el-Cezîrî, el-Mezahibu'UErba'a, 1/76. (Çev.)
[128][128] Bkz. Abdurrahmân el-Cezîrî, el-Mezûhibu'l-Erba'a, 1/76; el-Mûsilî, el-İh-tiyâr, 20; Tahtâvî, 51. (Çev.) el-Mûsilî. ei-İhtiyâr, 11^. (Çev.)
[129][129] Ebû Dâvûd, 184; Tirmîzî, 81; İbni Mâce, 494; vdğ.

**Abdesti Bozmayan Durumlar**

Birçok insan bazı durumlarda abdestlerinin bozulduğunu düşünürler. Oysa hakikatte abdestleri bozulmamıştır. Bu durumlar şunlardır;

**1. Arada Herhangi Bir Örtü Olmaksızın Kadının Erkeğe Dokunması:**

Kadının erkeğin tenine dokunmasıyla abdestinin bozulduğunu savunanların en önemli delili '.., veya hanımlara dokunduğunuzda, su bulamazsanız teyemmüm ediniz..[130][130] âyetidir. Bu âyet-i kerîmede 'dokunmak' ifadesiyle kastedilen, ibni Abbâs (radiyallahu anh)'ten sahih olarak nakledildiği gibi cinsel ilişkide bulunmaktır. Ancak bu görüşe İbni Mesûd, İbni Ömer ve bazı âlimler muhalefet etmişlerdir. [131][131]
Kanaatime göre, aşağıdaki nedenlerden dolayı hanımlara dokunmak, ne hanımların, ne de erkeklerin abdestini bozmaz. Bu nedenier;
**a)** Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor; 'Bir gece yatakta Ra-sulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i bulamadım. Elimle etrafa dokundum. Nihayet elim, onun ayaklarının ortasına dokundu. O secde halindeydi ve 'Allah'ım! Gazabından rızana sığınırım,..' diyordu. [132][132]
**b)** Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor; 'ben Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in önünde uyuyordum, iki ayağım onun kıble tarafındaydı. Secde ettiği zaman bana eliyle dokunur, bende ayaklarımı toplardım. Secdeden kalktığında ise uzatırdım. O zaman evlerde çıra yoktu.[133][133]
Her iki hadis-i şerifte de, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seîlem)'in, Aişe (radiyallahu anhâ)'ya dokunmasına rağmen namazını tamamladığı bildirilmiştir. Dolayısıyla bu rivayetler, hanımlara dokunmayla abdestin bozulmadığına delildir. Hanefî mezhebine göre de kadın ve erkeğin birbirlerine dokunmasıyla abdest bozulmaz.
**c)** Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bazı hanımlarını öptüğü, sonra da abdest almadan namaz kıldığı rivayet edilmiştir.[134][134] Hanımların erkeklere dokunmasıyla abdestlerinin bozulmaması, yabancı erkeklerle tokalaşmalarının veya onlara dokunmalarının caiz olduğu anlamına gelmez. İleride açıklanacağı gibi bu tür davranışlar haramdır.

**2. Yara, Kan Aldırma Gibi Nedenlerle, Olağan Bölgelerin Dışında Az veya Çok Kanamaların Olması:**

Hasan el-Basrî anlatıyor; 'Müslümanlar yaralar içerisinde namaz kılmaya devam ediyorlardı.[135][135] İmam Buhârî diyor ki; 'ibni Ömer (radiyallahu anh) sivilcesini sıktı. Ondan kan çıktı. Fakat abdest almadı'. İmam Mâİik sahih senedle Muvattâ'da rivayet ediyor; 'Ömer, yarasından kan aktığı halde namaz kıldı'; 'Ibâd bin Bişr namaz kılarken bir okla yaralandı. Buna rağmen namazına devam etti.[136][136]
Hanefî mezhebinde vücuttan kan çıkıp akması durumunda abdest bozulur.[137][137]

**3. Kusma ve Benzeri Durumlar:**

Kusma durumunda abdestin bozulacağıyla ilgili hadisler rivayet edilmiştir. Ancak bu rivayetler zayıftır, delil olarak kullanılabilecek nitelikte değildir. Bu nedenle âlimlerin çoğunluğu 'kusmayla abdest bozulmaz' görüşünü tercih etmişlerdir. Bu görüş, İmam Şafii'nin görüşüdür. Şeyhu'l-İslam İbni Teymiye Tete-vâ'smda bu görüşü tercih etmiştir.

---

[130][130] Mâide, 6.
[131][131] İbni Cerîr, et-Taberî, bu konudaki rivayetleri sahih senetle tefsirinde zikretmiştir. 1/502.
[132][132] Müslim, 222; Ebû Dâvûd, 865; Tirmîzî, 3819; vdğ.
[133][133] Buhârî, 382; Müslim, 272; vdğ.
[134][134] Ebû Dâvûd, 178; Nesâî, 1/104. Bazı imamlar bu rivayeti zayıf kabul etmişlerdir. Bkz. Dârekutnî, Sünen, 1/ 135-142.
[135][135] imam Buhârî'nin muallak hadis olarak zikrettiği bu rivayeti, îbni Ebî Şey-be, sahih senedle el-Hasen el-Basrî' den mevsul olarak nakletmiştir.
[136][136] Ebû Dâvûd, 198; İbni Huzeyme 36. Hasen hadistir.
[137][137] Bkz. Abdurrahmân el-Cezîrî, elMezâhibu'l-Erba'a, 1/30; el-Mûsilî, el-İh-tiyâr, 10. (Çev.)

Evet, Ebu'd-Derdâ (radiyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadiste; 'Rasululîah (saliailâhu aleyhi ve seliem) kustu. Bu nedenle orucunu bozdu ve abdest aldı [138][138] denilmiştir. Ancak bu hadis, kusma durumunda abdest almanın vacib olduğu anlamına gelmez. Çünkü bu Rasuîullah (saliailâhu aleyhi ve seliem)1 in somut bir davranışıdır. Abdestinin bozulduğuna delil değildir. -En doğrusunu Allah bilir,
Hanefî mezhebinde bir avuç dolusu kusulması, kan, irin, su gibi akıntıların olması durumunda abdest bozulur.[139][139]

### 4. Abdestli Kimsenin 'Abdestini Bozup-Bozmadığı Hakkında' Şüphe Etmesi:

Abdestimi bozdum mu, bozmadım mı, diye şüphe ettiğinde, abdestin bozulmamıştır. Bu şüphenin namaz esnasında veya nama dışında olması fark etmez, abdeste hiçbir zararı yoktur. Abdestini bozduğun konusunda emin oluncaya kadar, abdest bozulmuş olmaz. Ibâd b. Temîm (radıyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (salİaüâhu aleyhi ve sellem)'e7 Abdestinin bozulduğu vehmine kapılan bir adam şikayet edildi'. Peygamberimiz (saliailâhu aleyhi ve seliem); 'Ses işitinceye veya koku hissedinceye kadar (namazdan) ayrılmasın buyurdu.[140][140]

### 5. Namazda Kahkahayla Gülmek:

Bu konudaki rivayetin zayıf olması nedeniyle,[141][141] namazda kahkahayla gülme nedeniyle abdest bozulmaz. Bu konuda sabit olan rivayet, Câbir (radıyallâhu anh)'ın 'mevkuf rivayetidir. Bu rivayette, 'namazda gülen bir kimsenin durumu sorulduğunda Cabir (radıyallâhu anh) 'namazını iade eder, yeniden abdest alması gerekmez' demiştir.[142][142] Alimlerin çoğunluğunun görüşü budur.
Hanefî mezhebinde namaz esnasında kahkaha ile gülünmesi durumunda abdest bozulur.[143][143] Kahkaha, ergenlik çağındaki bir kimsenin namazda başkası İşitecek şekilde gülmesi olarak tanımlanmıştır.[144][144]

### 6. Cenaze Yıkama:

Cenaze yıkayan kişinin abdestinin bozulduğuna dair herhangi bir delil yoktur. İleride de zikredileceği gibi, cenaze yıkayan kimsenin abdest alması ve gusletmesinin müstehap olduğuna dair deliller vardır.

### Abdestin Vacip Olduğu Durumlar

### (Abdestsiz Kimseye Haram Olan Durumlar)

Bir Mümin, namaz kılmak istediği zaman İster farz, ister nafile ya da cenaze namazı olsun abdest alması 'farzdır'. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Ey İman edenler! Namaza kalktığınız zaman ......yıkayınız.[145][145] Peygamberimiz (saliailâhu aleyhi ve seliem) de; 'abdestsiz kılınan namazı Allah kabul etmez [146][146] buyurmuştur.

---

[138][138] eş-Şevkânî, 'Es-Seylu'1-Cerâr', 1/99.
[139][139] Bkz. Abdurrahmân el-Cezîrî, el-Mezâhibu'I-Erba'a, 1/71-73; el-Mûsilî, el-İhtiyâr, 10; Fetavâi Hindiye, 1/9. {Çev.)
[140][140] Buhârî, 1/191; Müslim, 1/189; Ebû Dâvûd,174; Nesâî, 1/37; İbni Mâce, 1/185; Ahmed bin Hanbel, 4/44; vdğ.
[141][141] Câbir radıyallâhu anh'ten merfu olarak nakledilen hadiste; 'Gülmeyle namaz bozulur, ancak abdest bozulmaz' buyurulmuştur. Ancak bu rivayet 'münkerdir. İmam Ahmet bin Hanbel; 'namazda gülmeyle abdestin bozulacağı konusunda sahih hadis yoktur' der. Bkz. El-İlel ei-Mütenâhiye, 367-373.
[142][142] Buhârî, muallak hadis olarak zikretmiştir, 1/280; Aynı rivayeti, Beyhakî (1/144] ve Dârekutnî (1/172) sahih senetle mevsul olarak nakletmelerdir.
[143][143] Bkz. Abdurrahmân el-Cezîrî, el-Mezâhibu'l-Erba'a, 1/78; el-Mûsilî, el-İh-tiyâr, 11. (Çev.)
[144][144] Bkz. Fetavâi Hindiye, 1/9. (Çev.)
[145][145] Mâide, 6.
[146][146] Müslim, 1/140; Tirmîzî, 1; İbni Mâce, 272.

**İki Durumda Abdest Almak Vacip Değildir.**

Bazı âlimler, değerinin büyüklüğünden dolayı, iki durumda abdest almayı 'vacip' kabul etmişlerdir. Bu görüş tartışmalıdır. Bu iki durum;

**a) Kabe'yi Tavaf:**

Kabe'yi tavaf edenlerin abdest almalarını zorunlu kılan açık, sahih bir delile rastlamadık. Sayılarını ancak Azîz ve Celîl Allah'ın bileceği birçok Müslüman, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında Kabe'yi tavaf etmiştir. Bunlardan herhangi birine, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in abdest almasını emrettiğine dair hiçbir rivayet bize ulaşmamıştır. Oysa tavaf esnasında birçoğunun abdestinin bozulması veya birçoğunun abdestsiz tavaf yapması muhtemeldir. Özellikle de, hac zamanında 'kudüm ve ifâda7 tavaflarının yapıldığı günlerde oluşan izdihamlarda bu durum çok daha muhtemeldir. O halde açıklanmasına ihtiyaç olmasına rağmen, tavaf yapacak olanların abdest alması gerektiğini bildiren bir delilin ve âlimlerin herhangi bir ic-mâsının bulunmayışı, tavaf esnasında abdestin 'farz' olmadığına delildir. [147][147]

Bazı âlimler tavafta abdestin farz olduğuna İbni Abbâs (ra-diyallâhu anhj'ın şu rivayetini delil kabul etmişlerdir. İbni Abbâs anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Kâbeyi tavaf etmek, namaz kılmak gibidir. Ancak Allah, tavaf esnasında konuşmayı helal kılmıştır...' buyurdu. [148][148] Bu hadisi delil kabul eden âlimler, şu yorumu yapmışlardır; 'Şayet tavaf, namaz kılmak gibiyse, namaz için abdest almak farz olduğu gibi, tavaf için de abdest almak farzdır'. Bu yoruma, birkaç şekilde reddiye verilmiştir;

Birincisi; hadis merfu olarak sahih değildir. İbni Abbâs'ın kendi ifadesi olup 'mevkuf rivayettir. Tirmîzî, Beyhakî, İbni Teymiye, İbni Hacer ve diğer âlimler, rivayetin 'mevkuf olduğunu tercih ermişlerdir.

İkincisi; eğer rivayetin sahih olduğunu düşünürsek, 'tavafın, namaza benzemesinin her hususta olduğu sonucu' çıkarılamaz. Dolayısıyla namaz için şart olan hususlar, tavaf İçin şart olmaz. [149][149]

Şeyhu'l-İslam İbni Teymiye 'el-Feteuâ'da der ki; '...araştırmalarım sonucunda, Kabe'yi tavaf için hadesten taharetin/abdest almanın şart olmadığını gördüm. Hiç şüphesiz tavaf İçin abdest almak farz değildir. Ancak müstehapür. Şer'î deliller, tavaf için abdest almanın farz olmadığını ifade etmektedir. Şeriatta tavaf için abdest almanın farz olduğuna dair bir delil yoktur...' İbni Hazm 'Muhallâ' isimli kitabında (7/179) '... abdestsiz Kabe'yi tavaf etmek caizdir...' der.

Hanefî mezhebinde asıl olan görüşe göre, Kabe'yi tavafta temizlik vaciptir. Bu hem gusüi, hem de abdesti içermektedir. Bu nedenle abdestsiz tavaf yapan hacının ceza olarak kurban kesmesi gerekir.[150][150]

Uyarı:

Abdestsiz tavafı caiz kabul etmekle birlikte, abdestli olarak yapılan tavafın daha faziletli ve müstehap olduğunu unutmamak gerekir. -Bu konu ileride daha kapsamlı olarak açıklanacaktır. -

**b) Kuranı Kerim'e Dokunmak:**

Bir çok âlim, Kuranı Kerîm'e dokunmak için abdestin vacip olduğunu belirtmişlerdir. Buna delil olarak şunları zikretmişlerdir;

**1.** Yüce Allah; 'Ona temizlenenlerden başkası dokunamaz [151][151] buyurmuştur.

Âyetten yapılan çıkarıma yanıt: Âyet-i kerîmedeki zamir {'ona' ifadesi), levhi mahfuzu

---

[147][147] El-Adevî, 'Câıniu Ahkâmi'n-Nisâ' 2/515.

[148][148] Tirmîzî, Nesâî, ei-Hâkim vdğ. Bu hadîsin, merfu kabul edilmesi 'sahih' değildir. Doğru olan, bunun İbni Abbâs'ta 'mevkuf olmasıdır. El-Adevî, 'Câmiu Ahkâmi'n-Nisa 2/515-521.

[149][149] Hocamız -Allah, onu korusun- El-Adevî, 'Câmiu Ahkâmi'n-Ni$â' isimli kitabında 'namaz ile tavaf arasında on bir fark zikretmiştir. 2/522.

[150][150] Merginânî, e/-Hidâye, 1/165.

[151][151] Vakıa, 79.

işaret etmektedir, 'temizlenenler' ifadesi ise, melekleri nitelemektedir. Müfessirlerin çoğunluğu bu iki kelimeyi böyle açıklamıştır. Aynı zamanda âyet-i kerîmenin öncesi de bu mânâyı teyit eder mahiyettedir. 'O elbette şerefli bir Kur'âridır. Korunmuş bir Kitâp'tadır. 152[152] Bu anlamı şu âyetler de teyit etmektedir; 'O, kutsal kılınmış, yüceltilmiş, arınmış sahifeler üzerindedir. Değerli, çok iyi (elçilerin ellerindedir).153[153]

**2.** Kurana sadece temiz olanlar dokunsun 154[154] hadisini delil olarak zikretmişlerdir. Bu hadisin farklı senetleri bulunmaktadır. Senetlerinin tamamı tartışmalıdır. Senetlerinin tamamıyla 'hasen' derecesine yükseltilmesi konusunda farklı görüşler oluşmuştur. Tercih edilen görüş, hadisin 'zayıf olduğudur. Şayet rivayetin sahih olduğu farz edilirse, bu durumda denir ki; 'abdestli olmayan veya cünüp olan Mümin için necis/pis kelimesinin kullanılması doğru değildir. Ne gerçek anlamda, ne mecazî, ne de lügat anlamıyla bu ifade kullanılamaz. Çünkü, Peygamber (saliallâhu aleyhi ve seliem); 'Mümin necis olmaz' buyurmuştur. Dolayısıyla ne âyetten, ne de hadisten, Kurân'a dokunmak için abdestin şart olduğunun anlaşılması mümkün değildir. Bu durumda, 'temiz olanlar' ifadesiyle, müşrik olmayanların kastedildiği ortaya çıkmış olmaktadır. Nitekim Yüce Allah, 'Ey îman edenler! Hiç kuşkusuz müşrikler nedstiri pistir 155[155] buyurmuştur. Bu nedenle ha-dis-i şerifte düşman topraklarına Kurân'la birlikte yolculuk etmek yasaklanmıştır.

Sonuç olarak; abdestsiz Kurân'a dokunmaya herhangi bir mani yoktur. Hatta cünüp veya hayız gören kimseler de dokunabilir. İbni Hazm'm 'el-Muhallâ'daki görüşü de budur. -Yeri geldiğinde bu konu izah edilecektir inşaaliah-.

Hanefi mezhebine göre, abdestsiz Kurân'a dokunmak caiz değildir. 156[156]

**Abdest Almanın Müstehap Olduğu Durumlar:**

**1. Azîz ve Celîl Allah'ı Zikrederken:**

Mutlak anlamda zikretmek, Kuran okumak, Kabe'yi tavaf etmek gibi amelleri yaparken abdestli olmak müstehaptır.

Bu amelleri yaparken abdestli olmanın müstehap olduğuna delil Muhacir bin Kunfuz hadisidir. Muhacir bin Kunfuz (radîyallâ-hu anh), Peygamber (saliallâhu aleyhi ve sellem)'e abdest alırken selam verir. Abdest almayı tamamlayıncaya kadar onun selamını almaz. Abdestini aldıktan sonra selamını yanıtlar ve; 'Abdestsiz iken Allah'ın ismini zikretmeyi hoş görmediğim için, senin selamına karşılık vermedim' buyurur.157[157] Âişe validemizin naklettiği hadisin de de belirtildiği gibi, bu gibi durumlarda abdestli olmak şart değildir. Nitekim Âişe validemiz 'Peygamber (saliallâhu aleyhi ve seliem) her ânında Allah'ı zikrederdi' demiştir. 158[158]

**2. Yatarken:**

Berâ bin âzib (radiyallâhu anh) anlatıyor; Peygamber (saliallâhu aleyhi ve seliem) buyurdu ki; Yatacağın zaman, namaz için abdest alır gibi abdest al. Sonra sağ yanın üzerine uzan. Sonra 'Allahumme eslemtu nefsî ileyke.../Allah'ım! Kendimi sana teslim ettim...' duasını oku. 159[159]

---

152[152] Vakıa, 77-78.

153[153] Abese, 13-16.

154[154] Hadisin farklı senetleri bulunmaktadır. Senetlerinin tamamı tartışmalıdır. Senetlerinin tamamıyla 'hasen' derecesine yükseltilmesi konusunda farklı görüşler oluşmuştur. Albânî, İrvâ'âa, 'sahih' olarak derecelendirmiştir. 1/158.

155[155] Tevbe, 28.

156[156] Bkz. Umdetu'l-Kârî, 2/84; Tahtâvî; 82; Merginânî, el-Hidâye, 1/31

157[157] Sahih hadistir. Ebû Dâvûd, 17; Nesâî, 1/16; İbni Mâce, 350; Dârimî, 2/287; Ahmed bin Hanbel, 5/80; Albânî, 'es-SiIsiletu's-Sahîha' 834.

158[158] Müslim, 373; Buhâri bu hadisi muallak olarak zikretmiştir, 68.

159[159] Buhârî, 247; Müslim, 2710; vdğ.

**3. Cünüp Kimse, Yemek, İçmek, Uyumak veya Yeniden İlişkiye Girmek İstediğinde:**

Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (saliallâhu aleyhi ve seliem) cünüp iken yemek yemek veya uyumak istediğinde namaz abdesti gibi abdest alırdı'. 160[160] Ebû Saîd el-Hudrî anlatıyor; Peygamber (saliallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; 'herhangi biriniz hanımımla ilişkide bulunduktan sonra tekrarlamak isterse, abdest alsın.161[161] Hadisteki emir cümlesi {'abdest alsın ifadesi), Ebû Râfî' hadisiyle birlikte müstehap olarak yorumlanmıştır. Bu konu 'güsül abdestinin müstehap olduğu yerler' bahsinde anlatılacaktır.

**4. Güsül Abdestinden Önce Normal Abdest Almak:**

Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) cünüplükten dolayı güsül abdesti almaya başladığında, önce iki elini yıkar, sonra sağ eliyle sol eline su döker ve organını yıkardı. Sonra da, namaz abdesti gibi abdest alırdı'. 162[162]

**5. Ateşte Pişirilen Yemekten Sonra Abdest Almak:**

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Ateşte pişirilen yemek yediğinizde abdest alınız' buyurmuştur.163[163] Hadisteki emir lafzı, Amr bin Umeyye ed-Damrî hadisi nedeniyle müstehap ifade eder. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i koyun budundan koparıp yerken gördüm. Bu esnada namaza çağrıldı. Hemen kalktı ve bıçağı attı. Namaz kıldı ve abdest almadı'. 164[164]

**6. Her Namaz İçin Abdest Almak:**

Büreyde (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) her namaz için abdest alırdı. Fetih günü abdest aldı, mestlerini mesh etti ve bütün namazları tek abdestle kıldı.165[165]

**7. Abdest Bozulduğunda Yeniden Abdest Almak:**

Daha önce zikrettiğimiz, Bilal (radiyallâhu anh)'in hadisinde, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Bilal'e; 'Cennette ayakkabılarının sesini işittiğini bildirerek, amelini sormuştu. Bilâl (radiyallâhu anh)'te; 'her ezan okuyuşumdan sonra iki rekat namaz kılarım ve ne zaman abdestim bozulsa, hemen abdest alırım' cevabını vermişti. Bunun üzerine, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'işte bundan dolayı' buyurmuştu. 166[166]

**8. Kustuktan Sonra Abdest Almak:**

Mi'dân bin Ebî Tal-ha, Ebu'd-Derdâ (radiyallâhu anh)'dan naklediyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kustu. Bu nedenle orucunu bozdu ve abdest aldı. Dimeşk mescidinde Sevbân'la karşılaştım. Bunu ona anlattım. O; 'doğru, ben ona abdest suyunu döktüm' dedi. 167[167]

**Abdest Esnasında İhtiyaç Duyulan Bazı Bilgiler**

---

160[160] Buhârî, 288; Müslim, 305; Ebû Dâvûd, 222; Tirmîzî, 118; Nesâî, 1/138; vdğ.

161[161] Müslim, 3/217; Ebû Dâvûd, 217; Tirmîzî, 141; Nesâî, 1/42.

162[162] Buhârî, 248; Müslim, 316; vdğ.

163[163] Müslim, 351; Ebû Dâvûd, 192; Tirmîzî, 79: Nesâî. 1/105; İbni Mâce, 485.

164[164] Müslim, 277; Ebû Dâvûd, 171; Tirmîzî, 61; Nesâî, 1/89; İbni Mâce, 510.

165[165] Buhârî, 1/50; Müslim, Neueuî Şerhi, 4/45; İbni Mâce, 490.

166[166] Buhârî, 1149; Müslim, 2458.

167[167] Tirmîzî ve Ebû Dâvûd. sahih senetle rivayet etmişlerdir.

**1.** Abdest alırken konuşmak mubahtır, herhangi bir sakınca yoktur. Sünnette bunu yasaklayan herhangi bir delil yoktur.
**2.**Abdest alırken okunacak herhangi bir dua ve zikir yoktur. Daha önce de belirtildiği gibi, zikir abdest aldıktan sonra yapılır.
**3.** Tırnaklar ojeli olarak abdest almak caiz değildir. Çünkü ojeler suyun tırnağa temasını önler. Her ne kadar abdest ve namazdan önce gidermek daha faziletli ise de, kına ve benzeri renk-lendiricilerin abdest için bir sakıncası yoktur.
Bu konuda İbni Ebî Şeybe'nin sahih senetle rivayet ettiği (1/120) hadiste, İbni Abbâs (radiyallâhu anh) şöyle diyor; 'Hanımlarımız en güzel boyalarıyla makyaj yaparlardı. Yatsı namazından sonra yapar, sabah namazından önce çıkarırlardı'.
Beyhakî, (1/77-78} sahih senetle rivayet ettiği hadiste, İbrahim en-Nehâî, abdestsiz olarak ellerini boyayan, sonra da namaza gelen kadın hakkında şöyle diyor; 'namaz kılmak istediği zaman ellerinde bulunanı giderir,'
**4.** Abdest aldıktan sonra havlu veya benzeri şeylerle abdest azalarını kurulamak mubahtır. Peygamber {sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabelerinden ve daha sonraki âlimlerden bir grup, abdest aldıktan sonra kurulanmaya ruhsat vermişlerdir. Bunu mekruh görenler ise, daha öncesinde mekruh görmüşlerdir. Bu konuda 'abdest suyu da mizanda tartılır' denmiştir.
Kurulanmayla ilgili olarak Peygamber fsaliallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayetler bulunmaktadır. Peygamber (saihilâhu aleyhi ve seîlem) 'Abdest aldı ve üzerinde bulunan yün cübbesini çevirip onunla kurulandı.[168][168]

## Mestlerin Üzerine Mesh Etmek

### Mestlerin Üzerine Mesh Etmenin Meşruiyeti:

Abdest alırken ayakları yıkamak yerine, mestler üzerine mesh etmeye Yüce Allah müsaade etmiştir ve bu kuüan için bir kolaylıktır.
Yolculuk zamanında da, mukim/yerleşik iken de mestler üzerine mesh etmek caizdir. Meshetmeye İhtiyaç duyulması ya da başka sebeplerden dolayı olması arasında bir fark yoktur. Hatta sürekli evde kalındığı zamanlarda da meshetmek caizdir. Bu konuda âlimler İcmâ etmiştir. Mestler üzerine mesh etmek, Rasu-lullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den mütevatir sahih sünnetle sabittir.
Hemmâm anlatıyor; 'Cerîr idrarını yaptı. Sonra abdest aldı ve mestlerinin üzerini mesh etti. Ona; 'böyle mi yapıyorsun' denildi. O da; 'evet, ben Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'i idrarını yaptıktan sonra abdest aldığını ve mestlerinin üzerine mesh ettiğini gördüm' dedi.' El-A'meş, İbrahim'in şöyle dediğini söylemiştir; 'Onlar bu rivayetten çok hoşlanıyorlardı. Çünkü Cerîr, Mâide sûresi nazil olduktan sonra İslam'a girmiştir'. [169][169]

### Çorapların ve Ayakkabıların Üzerine Mesh Etmenin Meşruiyeti:

Çorapların ve ayakkabının üzerinden mesh ermek de caizdir. Bu konuda el-Muğire bin Şu'be'nin hadisi delildir, el-Muğire bin Şu'be anlatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) abdest aldı; çoraplarının ve ayakkabılarının üzerinden mesh [170][170] İbni Ömer'e; 'Bu tabaklanmış deriden ayakkabı giydiğini oördük' denildi. O da; 'ben Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sel-leffl)'İ onu giyerken ve onun üzerinden mesh ederek abdest alır-ken gördüm' dedi.[171][171]
Zeyd bin Vehb anlatıyor; AH (radiyallâhu anh) ayakta idrarını yaptı. Sonra abdest aldı ve ayakkabılarının üzerinden mesh etti.[172][172]

---

[168][168] İbni Mâce, 468, 3564. Hasen derecesine yakın İsnadı vardır.
[169][169] Buhârî, 387; Müslim, 1568.
[170][170] Ahmed bin Hanbel, 4/252; Tahâvî, 1/58; Beyhakî, 1/283; Albânî, 'el-İr-uâ'da sahih olarak zikretmiştir. İbni Mehdî ve diğer imamlar, 'el-Feth'te de belirtildiği gibi 'zayıf olarak derecelendirmişlerdir. 1/322.
[171][171] Buhârî, 166; Müslim, 1187.
[172][172] Beyhâki rivayet etmiştir. Albânî rivayetin sahih olduğunu söylemiştir.

**Mestlerin Üzerine Mesh Etmenin Hükmü:**

Mestler üzerine mesh etmek caizdir. Meshedilecek faziletli miktar, her kişinin kendi ayağının ölçüsüne göre mesh etmesidir. Mest giyen kişinin, mestlerin üzerinden mesh etmesi ve her iki ayağından da onları çıkarmaması, bu konuda Peygamber (sallallâhu aleyhi ve selle-m)'e ve sahabelerine uyması en faziletli olandır.

**Mestlerin ve Çorapların Üzerine Mesh Etmenin Şartları:**

Mestlerin her ikisini de abdestli İken giymiş olmak şarttır. El-Muğîre bin Şu'be (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Bir gece yürüyüşünde Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikteydim. Bir kaptan ona su döktüm. Yüzünü ve kollarını yıkadı. Başını mesh etti. Sonra mesVerini çıkarmak için eğildiğimde; 'bırak onları! Her ikisini de abdestli iken giydim' dedi ve mestlerinin üzerini mesh etti'. [173][173]

**Hatırlatma:**

Üzerini mesh edeceğin çorabın kalın olması şart değildir. ince çorabın üzerinden de mesh etmek caizdir. Şeyhu'l-İslam'ın da tercih ettiği gibi, hatta açıklık bulunsa dahi caizdir. Yani mestin, farz mahallinin tamamını kaplaması şart değildir. Bunların Şart koşulması, Sâri'in/kanun koyucunun zorluğu ve sıkıntıyı hafifletmesi maksadına aykırıdır. -Allah en doğrusunu bilendir.[174][174]
Hanefî mezhebine göre, mestler ayakta durabilecek kalınlıkta olmalı, her taraftan ayaklan ve topukları kapatmalı, küçük ayak parmağıyla üç parmak ve üzerinde yırtık, sökük ve delik olmamalıdır. [175][175]

**Mesh Edilecek Yer Ve Nasıl Yapılacağı:**

Mesh edilmesi gereken yer, mestin üzendir, alt taban kısmı değildir. Bu konuda hz. Ali (radiyallâhu anh) şöyle demiştir; 'Şayet din, kişisel görüşlerle olsaydı; mestin altını mesh etmek, üzerini mesh etmekten evlâ olurdu. Fakat ben Rasuluîîah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i mestlerinin üzerini mesh ederken gördüm', [176][176]
Meshin nasıl yapılacağı ise kısaca şöyle; abdest tamamlandıktan sonra mestler veya çorap giyilir. Daha sonrasında her abdest tazelendiğinde, ayakları yıkamak yerine, el su ile ıslatılır ve mestlerin ya da çorapların üzeri mesh edilir.

**Meshin Süresi:**

Mukim/yerleşik İken, ilk abdest bozulduğu andan itibaren bir gün ve gece (24 saat) süresince mestlere veya çoraba mesh etmek caizdir. Seferi/yolcu iken, ilk abdest bozulduğu andan itibaren meshin süresi üç gün üç gecedir. Hz. Ali (radiyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadiste; 'Mesh süresini, Rasuluîlah {sallallâhu aleyhi vesellem) yolcu için üç gün üç gece, mukîm için bir gün bir gece olarak belirledi'. [177][177]

**Mesh, Ne Zaman Geçerli Olmaz?**

**1. Cünüplük Halinde:**

İhtilam veya cinsel ilişki nedeniyle cünüp olunduğunda, gusül abdesti için mestlerin veya

---

[173][173] Buhârî, 166; Müslim, 1187.
[174][174] Bkz. ibni Teymiye, 'el-Mesâil eJ-Mardinıyye', 85; Şenkıti, 'Edvâu'1-Beyâ-n'da, bu konuyla ilgili çok güzel açıklamalarda bulunmakta, 2/18-19.
[175][175] Bkz. el-Mûsilî, el-îhüyar, 23-25. (Çev.)
[176][176] Ebû Dâvûd, 162; Dârekutnî, 73; Beyhakî, 2/111; el-Hâfız, 'et-Telhîs'te 'sahih' olduğunu belirtmiştir. 2/392.
[177][177] Müslim, 232/276; Nesâî, 1/84.

çorapların çıkarılması farz olur. Bu konuda hiçbir ihtilaf yoktur

**2. Mesh Süresinin Dolması Halinde:**

Mesh süresi dolduğu zaman, abdest alınmak istendiğinde mest veya çorapların çıkarılması gerekir.

**3. Mestlerin Çıkması Durumuda:**

Abdest bozulduktan sonra mestleri veya çorapları çıkardığın zaman, onların üzerine tekrar mesh etmen caiz değildir. Ancak yeniden abdest alıp, ab-destli olarak mestleri giydikten sonra caiz olur.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Mesh süresi bittiğinde veya abdestli iken mesti veya çorabı çıkardığında, var olan abdestinle dilediğin kadar namaz kılabilirsin, bu caizdir. Çünkü abdestli iken mestin veya çorabın çıkması abdesti bozmaz. Şeyhu'l-Islam'ın 'el-Ihüyârât'ta belirttiği gibi. Mestin veya çorabın çıkması durumunda namaz öncesi ayakların yeniden yıkanması gerekmez.
Hanefî mezhebine göre, mestlerin birinin veya her ikisinin ayaktan çıkması durumunda, ayakların yıkanması gerekir. Nitekim meshin caiz olması, necasetin ayaklara bulaşmasını Önleyen mestlerin giyilmiş olması nedeniyledir. 178[178]
**2.** Abdestli olarak iki çorap giyip sonra da üzerine mesh ettiğin zaman, üstte olan çorabı çıkardığında, mesh süresini alttaki çoraba meshi dikkate alarak tamamlaman caizdir. Çünkü bu durumda sen, iki ayağın temiz olarak çorapları giymiş olmaktasın. Abdest aldıktan sonra, tek çorap giyip üzerini mesh ettiğinde, hiç konuşmadan üzerine bir çorap daha giydiğinde hangisini arzu edersen onun üzerini mesh etmen caizdir. Ancak İkinciyi abdes-tin bozulduktan sonra giymişsen, alttaki çorabın üzerine mesh etmek gerekir. Sonradan abdestsiz İken ilk çorabın üstüne giydiğin ikinci çoraba mesh etmen caiz olmaz.
**3.** Abdest azalarından herhangi biri sargılı olduğu zaman, i mesh edilir.179[179] Sargının abdestli iken sarılmış olması şart değildir. Sargı üzerine yapılan mesh, sargının çıkmasıyla, düşmesiyle veya yerinden uzaklaşmasıyla birlikte geçersiz olur. Bu konuda bazı âlimler, sargıii yer olduğu haliyle bırakılır, ne yıkanır, ne de mesh edilir, demişlerdir.
**4.** Hanımların başörtülerinin üzerine mesh etmesi: Bu konuda Şeyhu'l-İslam (21/218) der ki; 'Bir hanım soğuktan vb. şeylerden korktuğu zaman başörtüsünün üzerinden mesh edebilir. Nitekim Ümmü Seleme (radiyailâhu anhâ) başörtüsünün üzerinden mesh ediyordu. Bununla birlikte saçlarından bir kısmını da mesh etmesi gerekir. Buna ihtiyaç duymadığı 180[180] zamanlardaki durumu ise, âlimler arasında tartışma konusu olmuştur.181[181] Âlimlerin geneli bu şekildeki meshi caiz görmemiştir. Hasan Basrî ise caiz görmüştür. Bu aynı zamanda Hanbelî mezhebinin görüşüdür. Sadece başörtüsünün üzerine yapılan meshi yeterli kabul etmeyişin herhangi bir delili yoktur. Sarık üzerine meshe kıyas edildiğinde, asıl olan caiz olmasıdır. Fakat ihtiyatlı hareket etmek için, başörtüsüyle birlikte, saçın ön kısmı da mesh edilmelidir. Allah en doğrusunu bilendir.
Yabancı erkeklerin kadının saçını görme ihtimali durumunda, başörtünün altına ıslaklığın erişebileceği şekilde, başörtünün üzerinden mesh caizdir.182[182]
**5.** Başörtüsüne yapılan meshin geçerlilik süresinde sınır yoktur. Bu mestleri mesh etmeye kıyas ediiemez. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) sarık üzerine ve başörtüsüne mesh etmiştir. Bu mesh etmeyle ilgili herhangi bir zaman sınırı koymamıştır.

**Gusul**

---

178[178] Bkz. el-Mûsilî, etihtiyâr, 25; Bilmen, 90. (Çev)
179[179] Mecmuu'I-Fetâvâ', 21/196 ve sonrası.
180[180] Başörtüsünü mesh ettikten sonra, bir miktar saçını da mesh etmeye gerek duymadığında, (çev.)
181[181] Keşşâfu't-Kmâ', 1/158.
182[182] Fetevâi Hindiye, 1/9. (Çev.)

Gusül: Temiz suyu belirli şekillerde vücudun tamamına dökmektir.

**Hanımlara Gusül Abdestinin Farz Olduğu Durumlar**

**1. Uyku veya Uyanıklık Halinde Şehvetle Meni Çıkması:**

Hanımların menisi, ince sarı sıvıdır. Şehvetinin fazla olması halinde bazen beyaz da olur. Hanımların menisinin anlaşılmasını sağlayan iki özellik vardır. Birincisi, kokusu erkeklerin menisinin kokusu gibidir. İkincisi, meni çıkarken haz duyması, çıktıktan sonra da şehvetinin kesilmesidir.183[183] Yüce Allah; cünüp olduğunuzda temizlenin.184[184] buyurmuştur. Peygamber de (sallallâhu aleyhi ve sellem}; erkeğin suyu koyu beyazdır; hanımların suyu ince sarıdır...' buyurmuştur.185[185]
Meninin çıkmasıyla birlikte gusül farz olur. Meninin çıkma nedenleri arasında cinsel ilişki, ihtilam olunması veya kişinin tatmin olması arasında fark yoktur. Âlimlerin geneli bu görüştedir. 186[186]
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Sudan dolayı su gerekir 187[187] buyurmuştur. Yani, meninin gelmesinden dolayı gusüî suyu da gerekir.
Ümmü Seleme (radiyailâhu anhâ) anlatıyor; Ebû Talha'nm hanımı Ümmü Selim, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi ve; 'Ey Allah'ın Rasülül Kuşkusuz Allah, hakkın söylenmesinden haya etmez. Bir hanım ihtilam olduğu zaman gusül abdesti alması gerekir mi?' dedi. Rasuluilah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'suyu 188[188] gördüğü zaman evet' buyurdu. 189[189] Bu hadis hanımların da, erkekler gibi ihtilam olduklarına delildir. Bunun anlamı rüyasında cinsel ilişkide bulunduğunu görmesi, uyandığında da elbisesine meni bulaşmış olmasıdır. Bu durumda gusül abdesti almak farz olur.

**Hatırlatmalar:**

**a)** Hastalık vb. sebeplerle, hanımlardan şehvetsiz olarak meni çıktığı zaman, gusül abdesti almaları 'farz olmaz'. Bu Hanefî, Şafiî ve Mâliki âlimleri bu görüştedir. İmam Şafii ve İbni Hazm ise bu görüşe muhaliftirler. Ancak, Peygamber (sallaliâhu aleyhi ve sellemj'in, hz. Ali'ye hitaben, 'Meni atarak çıktığı zaman gusül abdesti al 190[190] emri, âlimlerin çoğunluğunun görüşünü teyit etmektedir.
Meninin atarak çıkması, ancak şehvetle olması durumunda gerçekleşir. Yüce Allah; İnsan, atarak çıkan bir sudan yaratıldı' buyurmuştur. 191[191]
**b)** Rüyasında cinsel ilişkide bulunduğunu gören, ancak uyandığı zaman meni bulamayan kimseye gusül abdesti gerekmez.
İmam Muhammed'e göre, bu durumdaki bir kadının ihtiyaten gusül abdesti alması gerekir. Çünkü kadından çıkacak bir sıvının, rahime akması muhtemeldir. 192[192]
**c)** Uykudan kalktığında meni ıslaklığı bulan, ancak rüyasında İhtilam olduğunu hatırlamayan kimseye gusül abdesti almak farzdır.
Bu konuda Âişe validemizin naklettiği hadiste; Peygamber (sallaliâhu aleyhi ve sellem)'e, 'ihtilam olduğunu hatırlamayan ama meni ıslaklığı bulan kimsenin durumu soruldu'. Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem) gusül abdesti alır' buyurdu. 'Rüyasında ihtilam olduğunu gören ama meni ıslaklığı bulamayan kimsenin durumu soruldu'.

---

183[183] İmam Nevevî, 'Şerhu Müslim', 1/607; 'el-Mecmu, 1/141.
184[184] Mâide, 6.
185[185] Müslim, 311; NesâÎ, 1/112; İbni Mâce, 601.
186[186] el-Mecmû', 1/139; 'e!-Muğnî', 1/199; 'el-Feth', 1/389; 'Neylul-Evtâr',1/221.
187[187] Müslim, 343: Ebû Dâvûd, 214.
188[188] Meni gördüğü zaman, {çev.)
189[189] Buhâri, 282; Müslim, Nevevî Şerhi, 1/608; Tirmîzî, 122.
190[190] Ebû Dâvûd, 206; Nesâî, 193; Ahmed b. Hanbel, 1/247.
191[191] Târik, 6.
192[192] El-Merginânî, el-Hidâye, 62-65.

Peygamberimiz {sallaliâhu aleyhi ve sellem) 'ona gusül abdesti gerekmez' buyurdu. 193[193]
**d)** Elbisesinde meni gören, fakat ne zaman bulaştığını bilmeyen kimse, eğer o haliyle namaz kılmış ise, en son uykudan kalktığı vakitten itibaren namazlarını iade etmesi gerekir.

**2. İki Sünnet Mahallinin Birleşmesi (Boşalma Olmasa Dahi Cinsel İlişki Durumunda Gusül Abdestinin Gerekliliği):**

Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; Peygamber {sallaliâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; 'Erkek, hanımın dört uzvu arasına oturduğu ve ilişkide bulunduğu zaman, gusül farz olur.194[194]
Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallaliâhu aleyhi ve seilemj'e; 'bir adam hammıyİa cinsel ilişkide bulunsa ancak boşalmasa, her ikisine de gusül farz olur mu?' diye soruldu. Âişe (radiyallâhu anhâ) da, orada oturuyordu. Rasulullah (sallaliâhu aleyhi ve sellem); 'ben ve işte bu öyle yapıyoruz, sonra da gusül abdesti alıyoruz' dedi. 195[195]
Âlimlerin çoğunluğunun görüşünün dayanağı olan bu hadisler ve diğer rivayetler, erkeğin penisi, kadının cinsel organıyla birleştiği zaman, her iki tarafta da boşalma olsun veya olmasın guslün farz olacağını ifade etmiştir.196[196]
imam Nevevî, Müslim Şerhinde (1/650) der ki; 'Bu gün arük bu hükümde farklı bir görüş yoktur. Bu görüşe muhalif bazı sahabeler vardı.197[197] Ancak onlardan sonra bahsettiğimiz hükümde icmâ gerçekleşmiştir.'

**Hatırl Atmalar:**

**1.** Erkeğin penisi, kadının cinsel organına değse ama girmese, meni inmediği sürece gusül gerekmez. İbrahim en-Nehaî'ye, 'hammıyla cinsel organların birleşmesi olmaksızın ilişkide bulunan ve boşalan adamın durumu' sorulduğunda; 'erkeğe gusül gerekir ama hanıma gerekmez. Kadın sadece meni bulaşan yeri yıkar' demiştir.198[198]
**2.** Erkek hammıyla ilişkide bulunduğunda, penisinin sadece sünnet olan kısmının girmesi ve çıkan meninin eşinin cinsel organına akması nedeniyle, şayet hanımından da meni gelmemiş ise, hanımına gusül abdesti gerekmez.
İmam Nevevi 'ei-Mecmû'da (2/151) der ki; 'Meni 199[199] kadının cinsel organına veya makadma girdikten sonra tekrar dışarı aksa kadına gusül gerekmez. Alimlerin çoğunluğunun görüşü budur.
Hanefi mezhebine göre, cinsel ilişki halinde, sünnet yeri kadar bir kısmın, kadının cinsel organına girmesiyle boşalma olsun veya olmasın- gusül abdesti gerekir. 200[200]
**3.** Erkek hammıyla ilişkide bulunduktan sonra kadın gusül abdesti alır, daha sonra da kadının cinsel organından erkeğin menisi çıkarsa, kadına yeniden gusül gerekmez. Ancak namaz abdesti alması gerekir. 201[201]
İbni Ebî Şeybe (1/139), sahih senetle Zuhrî'den nakletmiştir. İmam Zuhrî, 'Gusül abdesti aldıktan sonra, önceden kalan meni akıntısı çıkan erkek ve kadın hakkında 'cinsel organlarım yıkar ve namaz abdesti alırlar' demiştir.
**4.** Henüz hayız görmeyen küçük yaştaki hammıyla ilişkide bulunan erkeğe veya henüz akıl-bâliğ olmamış kocasıyla ilişkide bulunan kadına 'gusül farz' olur.

---

193[193] Ebû Dâvûd, 233; Tirmîzî, 113; İbni Mâce, 612; Ahmed bin Hanbel, 6/256. Sahih senetle rivayet edilmiştir.
194[194] Sahihi Müslim, 349.
195[195] Müslim, 350.
196[196] el-Muhaliâ', 2/2; 'Muhtasaru'l-HirakV, 1/198.
197[197] Şu muhalif sabelerin görüşlerini değiştirdikleri nakledilmiştir. Bkz. 'el-Câmiu Ahkâtni'n-Nisâ', 1/89/90.
198[198] Abdurrezzak 'Musonne/'İnde, sahih senetle İbrahim en-Nehaf den nakletmiştir. 971.
199[199] Erkeğin penisinin sadece sünnet olan kısmının girmesi sonucunda çıkan meni. (çev.)
200[200] Merginânî, el-Hıdâye, 63.
201[201] İmam Nevcvİ 'el-Mecmu, 1/151; İbni Hazm'ın 'el-Muhallâ'daki görüşü de 'gusül abdesti gerekmediği' yönündedir. Ancak İbni Hazm, kadının bu durumda abdest almasını da gerekli görmemiştir. Ancak abdest alması evlâdır, demiştir. 1/6.

**5**. Erkek, hanımını cinsel ilişki için çağırdığında, hanımının gusül abdesti alacak su bulunmadığı gerekçesiyle onu engelleme hakkı yoktur. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Bir adam, hanımını yatağına çağırdığında, hanımı gelmeyi kabul etmezse; sabaha kadar melekler ona lanet eder.[202][202]
Şeyhu'I-İsSam 'Mecmûu'l-Feteuâ'da. (21/454) der ki; 'Kadının, cinsel ilişkide bulunmak İsteyen kocasına engel olma hakkı yoktur. Onunla ilişkide bulunmalıdır. Eğer gusül alma imkanı olursa, gusül alır; gusül alamazsa teyemmüm eder ve namaz kılar.

**3. Hayız ve Lohusa Kanının Kesilmesi:**

Aişe (radiyal-lâhu anhâ) anlatıyor; Peygamber (sallaliâhu aleyhi ve sellem), Fatıma bint. Ebî Hubeyş'e; 'Adet olduğun zaman namaz kılmayı bırak. Adetten kesildiğinde gusül abdesti al ve namaz kıl [203][203] buyurdu. Lohusahğm, hayız kam gibi olduğu konusunda icmâ edilmiştir.

**4. Kâfir Bir Hanım Müslüman Olduğunda:**

Kays bin Asım (radiyallâhu anh), 'Müslüman olduğunda, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona su ve sidr [204][204] ile yıkanmasını' emretti. [205][205]

**5. Vefat Ettiği Zaman:**

Bir kadın vefat ettiğinde, orada bulunan Müslüman hanımlara onu yıkamak/gusül farz olur. Bu konunun izahı, 'cenazeler' bahsinde gelecek -İnşallah.

**6. Niyet, Guslün Sıhhat Şartıdır:**

Çünkü gusül abdesti almak, şeriatın emriyle bilinen bir ibadettir. Dolayısıyla gusül abdesti için niyet şarttır. Hanefi mezhebine göre, gusül abdesti alırken niyet etmek sünnettir.[206][206]

**7. Gusül Abdestinin Rüknü:**

Suyu vücudun tamamına yaymaktır'. Gusül abdestinin almışı, suyun bütün vücuda dökülmesi, saça ve tenin tamamına ulaşmasıdır. Bunun dışında gusül abdestinde başka vacip yoktur.
Hanefi mezhebine göre, ağza ve buruna su vermek guslün farzlanndandır.[207][207]
Cünüplük nedeniyle gusüi alırken saç örgüsünün açılması hakkında soran kimseye Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'başmm üzerinden üç avuç su döküp, sonra da her tarafına su dökerek temizlenmen yeterlidir [208][208] buyurdu.

**Gusül Abdestinin Almışı:**

Cünüplük dolayısıyla gusül abdesti alınışını anlatan birçok rivayet bulunmaktadır. Bunlardan biri, Âişe validemizin rivayetidir; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) cünüplükten dolayı gusül abdesti aldığı zaman, iki elini yıkayarak başlar, sonra namaz abdesti gibi abdest alırdı. Sonra parmaklarını suya sokar, onunla saç diplerini ovardı. Sonra da iki eliyle üç avuç su alır başına dökerdi. Ardından bütün tenine su dökerdi.

---

[202][202] Buhâri, 9/293 (Feth); Müslim, s. 1060.
[203][203] Buhârî, 320; Müslim, 262, 333; vdğ.
[204][204] Suyun temizleyicilik özelliğini artıran bir ağaç parçası. (Çev.)
[205][205] Nesâî, 1/109; Tirmîzî, 602; Ebû Dâvûd, 351; Albânî, 'e/-/rırâ'da sahihtir demiştir. 128.
[206][206] Zuhaytt, Fıkhu'l-İslâmî, 1/373.
[207][207] el-Mûsilî, e\4htiyâr, 11; Zuhaylî, FılcfiuV-lslâmî, 1/374. (Çev.)
[208][208] Müslim, 330; vdğ.

[209][209]

Meymûne (radiyallahu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gusül abdesti için su döktüm. İki veya üç defa ellerini yıkadı. Sonra sağ eliyle, sol eline su döktü ve cinsel organını yıkadı. Sonra elini yere veya duvara sürttü, sonra da yıkadı. Daha sonra ağzını çalkaladı ve burnuna su çekti, yüzünü, iki elini ve başını yıkadı. Sonra vücuduna su döktü. Sonra yerinden uzaklaştı ve ayaklarını yıkadı. Ona havlu getirdim. Eliyle (gerek yok) işareti yaptı ve istemedi.[210][210]

### Hanımların Cünüplükten Dolayı Gusül Abdesti Alma-Lar M D Ak İ Müstehap Olan Şekli Şöylece Özetleyebiliriz;

**1.** İki elini üç defa yıkar.
**2.** Sol eliyle cinsel organını yıkar. Organın içine su tutması gerekmez. Şayet gerekli olsaydı bunu Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) açıklardı.
**3.** Namaz abdesti gibi abdest alır. Bunu güzelce ve eksiksiz olarak yapar. Eğer leğen vb. bir şeyde yıkanıyorsa ayaklarını yıkamayı en sona bırakabilir.
**4.** Üç defa başına su döker ve suyun saç köklerine kadar ulaştırır. Saçı örgülü ise, saç örgüsünü açması gerekmez. Ümmü Seleme anlatıyor; 'Ey Allah'ın Rasülü! Ben saç örgüsü kalın bir kadınım. Cünüplükten dolayı gusül abdesti alırken açmalı mıyım?' dedim. 'Hayır, başının üzerinden üç avuç su döküp, sonra da her tarafına su dökerek temizlenmen yeterlidir' dedi. [211][211] Abdullah bin Amr, hanımlara gusül abdesti alırken saç örgülerini çözmelerini emredince, buna Âişe validemiz karşı çıkmıştır. [212][212]
**5.** Önce sağ, sonra sol tarafından başlayarak vücuduna su döker.

### Hatırlatmalar:

**a)** Yukarıda anlatılan gusül abdestinin alınış şekli müstehap-tır. Tamamı Rasuiullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hadislerinden alınmıştır. Şayet, hadiste belirtilenlerin bir kısmıyla yetinmek istenirse, suyu bütün vücuduna iletmiş olmak şartıyla caizdir. Sadece duş almış olmakla veya suya daimakla da gusül abdesti alınmış olur. İmrân- bin Husayn hadisinde anlatılan 'devesi üzerinde iki tulum su arasında oturan kadın' kıssasında [213][213] Peygamber fsallallâhu aleyhi ve sellem) '.. .en son cünüp olan kişiye bir kap su verdi ve; 'git üstüne dök' buyurdu.[214][214]
**b)** Cünüplükten dolayı gusül abdesti alan bir kadın, cinsel organına sadece örtü üzerinden dokunmalıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, örtüsüz dokunduğu takdirde (namaz) abdesti bozulur.
Hanefi mezhebine göre, kadın veya erkeğin kendi organına dokunmasıyla abdest bozulmaz. [215][215]

### Hayız ve Lohusalıktan Sonra Gusül Abdesti:

Hayız ve loğusalık nedeniyle gusül abdesti almak, cünüplükten dolayı gusül abdesti almak gibidir. Ancak fazlalık olarak şunlar yapılır;
**1.** Su ile birlikte sabun vb. temizlik maddeleri kullanmak. Nitekim 'hayızı biten kadının guslü hakkında' soran Esma (radi-yallâhu anhâj'ya, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur; 'su ve sidr [216][216] alırsınız ve temizlenirsiniz.. [217][217]

---

[209][209] Buhârî, 248; Müslim, 316.
[210][210] Buhârî, 266; Müslim, 317.
[211][211] Müslim, 330; Ebû Dâvûd, .251; Nesâî, 1/131; Tirmîzî, 105; İbni Mâce. 603.
[212][212] Müslim, 331; vdğ.
[213][213] Bkz. Buhârî, Kitöbu't-Teyemmüm, bab 5, hadis no 10. (çev.)
[214][214] Buhârî, Fethu'I-Bârt, 1/448.
[215][215] Bkz. Abdurrahmân el-Cezîrî, el-Mezâhıbul-Erbo'a, 1/76; el-Mûsilî, et~İh-tiyâr, 20; Tahtâvî, 51. (Çev.) el-Mûsilî, el-İhüyâr, lla. {Çev.)
[216][216] Suyun temizleyicilik özelliğini artıran bir ağaç parçası. (Çev.)
[217][217] Buhârî, 314; Müslim, 332.

**2.** Hayız nedeniyle gusül abdesti alan kadının saç örgüsünü açması müstehaptır. Böylelikle suyun saç diplerine ulaştığı konusunda emin olur. Âişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seîlem) ona hayızdan dolayı- 'saçını çöz ve yıkan' buyurdu.218[218]
**3.** Gusül abdestini tamamladıktan sonra hayız kanının bulaştığı yerlere bir kumaş parçasıyla misk veya koku sürmesi ve kan kokusunu gidermesi müstehaptır.
Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir kadın hayızdan dolayı nasıl gusül abdesti alacağını sordu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'ona nasıl yıkanması gerektiğini anlattı ve 'misk kokusuna bandırılmış bir yün veya pamuk parçası al ve onunla temizleri buyurdu. Kadın; 'nasıl temizleneyim?' dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'onunla temizleri buyurdu. Kadın; 'nasıl?' dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'Subhanallah! Temizlen iştel' buyurdu. Bunun üzerine ben onu kendime doğru çektim ve 'kokulu bir parçayı kan izinin bulunduğu yere sürmesini' söyledim. 219[219]
Eşinin veya bir yakınının vefatı nedeniyle matem döneminde yas tutuyor olsa da, hanımların hayız kanından temizlenirken koku kullanmalarına ruhsat verilmiştir. -İnşaallah yeri geldiğinde bu konu daha geniş izah edilecektir.

**Hatırlatmalar:**

1. Cinsel ilişki sonucu cünüp olan hanım, gusletmeden önce hayız olur ise, ayrıca cünüplükten dolayı gusül abdesti alması gerekmez. Hayızı tamamlandıktan sonra cünüplük ve hayızdan dolayı, her ikisi için de niyet ederek, bir gusül abdesti alır.220[220]
Ancak isterse, cinsel organını yıkamayla yetinebileceği gibi, müstehap olduğu için gusül abdesti de alabilir. Ya da, hayızdan temizlendiği zaman gusleder.
Hanefî mezhebine göre, bir kadın ihtilam olduktan sonra veya eşiyle ilişkide bulunduktan sonra gusül abdesti almadan önce âdet görmesi durumunda, gusül abdesti alıp-almamakta serbesttir. Ancak gusül abdesti alması daha evlâdır. 221[221]
**2.** Gusül abdestini gerektiren iki durum bir arada olduğu zaman, her ikisine de niyet ederek tek gusül abdesti alınması yeterlidir. Alimlerin çoğunluğunun görüşü budur. 222[222]
**3.** Cünüplükten dolayı gusül abdesti alan kadın, abdest almadan önce gusül abdesti almış ise, gusül abdesti normal abdest yerine de geçer. Gusül abdesti aldıktan sonra tekrar abdest alması gerekmez. Çünkü cünüplükten arınmak, küçük hadesten/ abdestsizlikten de arınmaktır. Âişe (radiyaîlahu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (saiiallâhu aleyhi ve seüem) gusül abdesti alır ve iki rekat namaz kılardı. Gusü! abdestinden sonra abdest aldığını görmedim.223[223]
**4.** Cünüplükten dolayı gusül abdesti almayı geciktirmekte kadınlar için bir sakınca yoktur. Gusül abdestini bir an önce almak için acele etmek, hiç kuşkusuz birinci derecede namaz için olur. Nitekim Âişe validemizin bildirdiğine göre, Peygamber (sal-lallâhu aieyhi ve sellem) bazen gusül abdesti almadan uyuduğu oluyormuş. 224[224]
**5.** Cünüp iken, tüyleri gidermek, saçı ve tırnakları kısaltmak, çarşıya çıkmak vb. şeyler hanımlara da, erkeklere de mubahtır, hiçbir sakıncası yoktur.
Hanefî mezhebinde, cünüp kimsenin etek traşı olması veya tırnak kesmesi mekruhtur. 225[225]

---

218[218] İbni Mâce, 641; Sahih senetle rivayet edilmiştir. Buhârî, 317 ve Müslim, 1211'deki hadisler de bu hadisi teyit eder mahiyettedir -'şâhid'dir.
219[219] Buhârî, 314; Müslim, 332.
220[220] Bazı âlimler, 'hayzının bitmesini beklemeden, cünüplük nedeniyle gusül abdesti alması gerekir. Hayızı tamamlandıktan sonra da 'hayızdan dolayı gusül abdesti alır' demişlerdir. Atâ, ei-Hasen, en-Nehâî gibi âlimler bu görüştedir. Bazı âlimler de, 'cünüplükten dolayı sadece cinsel organını yıkaması yeterlidir' demişlerdir. Sonuçta her iki görüşün de delili yoktur. Doğrusu yukarıda zikrettiğimiz görüştür. Bu görüş, 'e/-Mugnî'de de (1/210) belirtildiği gibi, İmam Ahmed bin Hanbel'İn mezhebidir.
221[221] E!-Mebsût, 1/70
222[222] İbni Kudâme.'ef-Muğnî', 1/221.
223[223] Ebû Dâvûd, 250; Ahmed bin Hanbel, 119; Rivayet 'sahih ligayrihi'dir.
224[224] Câmiu Ahkâmi'n-Nisâ, 1/124.
225[225] Fetevâi Hindiye, 5/357-358. (Çev).

**6.** Hanımların eşleriyle birlikte banyo yapmaları -âlimlerin icmâsıyla caizdir, birbirlerinin avret mahalline bakmaları caizdir. Mekruh değildir. Aişe (radiyaîlahu anhâ) anlatıyor; 'ben ve Peygamber (salhiîâhu aleyhi ve sellem) bir kapta yıkanırdık. O benden önce davranırdı, ben de; 'bana bırak, bana bırak' derdim'. 226[226]
**7.** Kadın olsun, erkek olsun bir başkasından artan gusül abdesti suyunu kullanması caizdir. Çünkü İbni Abbâs radiyaîlahu anh, 'Rasuluiîah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Meymûne'den artan su ile gusül abdesti alıyordu' demiştir. 227[227]
**8.** Mümin kadının, eşi dışında hiç kimsenin yanında tamamen çıplak yıkanması caiz değildir. Ancak yalnız olarak veya eşinin yanında yıkandığı zaman tamamen çıplak olmasında bir sakınca yoktur. Mûsâ ve Eyyûb aleyhisselam'm tamamen çıplak olarak yıkandığı sabittir. Tabi bu hiç kimsenin bulunmadığı yerde olmuştur.
**9.** Gusül abdesti alırken, henüz tamamlamadan normal abdesti bozan bir durum olduğunda, gusül abdestini iade etmesi gerekmez, kaldığı yerden tamamlar. Bu durumda yapması gereken sadece namaz abdesti almasıdır. Alimlerin çoğunluğunun görüşü budur. Çünkü namaz abdestinin bozulması, gusül abdes-tine mâni değildir. Abdestli olması guslü etkilemeyeceği gibi, olmayışı da etkilemez.
**10.** Namaz abdesti alındığı takdirde, cünüp olarak uyumak caizdir. Ömer bin Hattâb (radiyaîlahu anh), gece cünüp olma hakkında, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sordu. Peygamber 'Abdest, organını yıka sonra uyu' buyurdu. 228[228]

**Hanımlara Gusül Abdestinin Müstehap Olduğu Durumlar**

Gusül abdestinin farz olduğu durumlar anlatıldı. Bu bölümde gusül abdesti almanın müstehap olduğu durumlara dikkat çekilecektir. Bunlar;

**1. Cinsel İlişkide Bulunduktan Hemen Sonra Gusül Abdesti Almak:**

Ebû Râfî'nİn rivayet ettiği hadiste şöyle anlatılmakta; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gece hanımlarını dolaştı ve tek tek hepsinin yanında gusül abdesti aldı. Ben; Ey Allah'ın Rasülü! Tamamı için bir defa abdest alman yeterli olmaz mı?' dedim. 'Bu daha güzel, daha hoş ve daha temiz' buyurdu. 229[229]

**2. Bayıldıktan Sonra Gusül Abdesti Almak:**

Çünkü Peygamber (sailallâhu aleyhi ve sellem) baygınlıktan sonra gusül abdesti almıştır.230[230]

**3. Hastalık Kanaması Olanların Her Namaz İçin Gusül Abdesti Alması:**

Her ne kadar bu konuda birçok zayıf rivayetler olsa dahi, Ümmü Habîbe'nin rivayet ettiği hadiste şöyle buyrulmuştur; 'Ümmü Habîbe yedi yıl hastalık kanaması geçirmişti. Ra-suîuüah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bu durumunu sorduğunda, ona gusletmesini emretmiş ve 'bu bir damardır' buyurmuştur. Bu nedenle Ümmü Habıbe her namaz için gusül abdesti alırdı. 231[231]
Hanefî mezhebine göre bu durumdaki hanımlar 'özür sahibi' kabul edilirler. Bunların her farz namaz vakti için bir abdest alması gerekir. Bu konuyla ilgili açıklama ve kaynaklan daha önce zikredilmişti. (Çev.)

**4. Ramazan Ve Kurban Bayramlarında Ve Arefe Günü Gusül Abdesti Almak:**

---

226[226] Buhârî, 299; Müslim, 321; vdğ.
227[227] Buhârî, 295; Müslim, 323; vdğ.
228[228] Buhârî, 290; Müslim, 306.
229[229] Ebû Dâvûd, 216; İbni Mâce, 560; Albâni bu rivayeti 'hasen' olarak derecelendirin iştir.
230[230] Buhârî, 687; Müslim 418, Aişe (radiyallahu anhâ)'nın rivayet ettiği uzun hadiste belirtilmiştir.
231[231] Buhârî, 327; Müslim, 334.

Bir adam Ali radiyallahu anh'a gusül abdesti hakkında sordu. Alı radiyallahu anh; 'İstersen, her gün yıkan dedi. O; 'hayır, gusül abdesti olan gusül!' dedi. Ali radiyallahu anh; 'Cuma günü, Arefe günü, Kurban ve Ramazan bayramı günü' dedi. 232[232]
Nâfi' anlatıyor; İbni Ömer radiyallahu anh 'Ramazan bayramı günü, namaza gitmeden önce gusüi abdesti alıyordu.233[233]

### 5. Cenaze Yıkandığı Zaman Gusül Abdesti Almak:

Hadişte, 'kim cenaze yıkarsa, gusül abdesti alsın 234[234] buyrulmuştur. Hadisin sıhhat derecesinde farklı görüşler ileri sürülmüştür.

### 6. Umre Veya Hac İçin İhrama Girildiğinde Gusül Abdesti Almak:

Zeyd bin Sabit radiyallahu anh, 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seüemj'i ihrama girmek için dikişli elbiselerden soyunduğunu ve guslettiğini görmüştür.235[235]

### 7. Mekke'ye Girerken Gusül Abdesti Almak:

ibni Ömer radiyallahu anh Mekke'ye gireceği zaman, 'Zî Tuvâ' denilen yerde geceyi geçirir, sabahleyin gusül abdesti alır ve gündüz vakti Mekke'ye girerdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in de böyle yaptığını söylerdi. 236[236]

### Teyemmüm

Suyun bulunmadığı zamanlarda veya -hastalık ve şiddetli soğuk gibi durumlarda- su kullanıldığı takdirde zarar görüleceğinden endişe edildiğinde temiz toprakla teyemmüm ediİmesi mubahtır. Nitekim Yüce Allah, '...ve su bulamamışsanız temiz bir toprağa teyemmüm edin, yüzlerinizi, ellerinizi onunla mesh edin.237[237] buyurmuştur.
Rasulullah (sallailâhu aleyhi ve sellem) 'hiç kuşkusuz temiz toprak, on yıl su bulamasa da, Müslüman'ı arındırır 238[238] Yer yüzü tamamen bana ve ümmetime mescit ve temiz kılındı. Ümmetimden her kim bir namaz vaktine erişirse, mescidi de, taharet yeri de yanındadır 239[239] buyurmuştur.
Amr b. el-As radiyallahu anh anlatıyor; 'Zâtü's-Selâsil' gazvesinde, soğuk bir gecede İhtilâm oldum. Gusül abdesti aldığım takdirde öleceğimden korkup teyemmüm ettim ve arkadaşlarıma sabah namazını kıldırdım. Rasululîah (sallallâhu aleyhi ve selle-m)'in yanına geldiğimizde bu durumu Rasululîah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e anlattılar. Rasululîah (salîallâhu aleyhi ve sellem); 'Ey Amr! Sen arkadaşlarına cünüp olarak, namaz mı kıldırdın? dedi. Ben de; 'Kendinizi öldürmeyiniz, hiç şüphesiz Allah size karşı merhametlidir 240[240] âyetini okudum. Sonra teyemmüm edip, namaz kıldırdığımı söyledim. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) güldü ve hiçbir şey demedi.241[241]
Teyemmüm Ne Zaman Meşru Olur? Teyemmüm iki halde meşru olur. Bunlar;
**1.** İster yolcu, İster yerleşik -seferi veya mukîm- olsun, su bulumadığı zaman 'teyemmüm' meşru olur.

---

232[232] İmam Şafii, 'Müsned', 114. Beyhakî, 3/278.
233[233] Mâlik, Muvattâ, 426; Şafii, 'ei-Umm', 1/231; Sahih hadistir.
234[234] ibni Mâce, 1463; Tirmîzî, İbni Hacer ve Aibânî 'hasen' olarak dereceİen-dirmiştir. Zahiren 'Ma'lûT hadistir, dikkat edilmelidir.
235[235] Tirmîzî, 831; Aibânî 'e/-/rı;â'da (149) 'hasen' olarak derecelendirin iştir.
236[236] Buhârî, 1573; Müslim, 1259; Hadis lafzı Müslim'e aittir.
237[237] Mâide, 6.
238[238] Tirmîzî, 124; Ebû Dâvûd, 329; Nesâî, 1/171; Zayıf senedle rivayet edilmiştir. 'Hasen' olduğu konusunda farklı görüşler vardır.
239[239] Ahmed bin Hanbel 'Müsned', 2/222. Hasen senetle rivayet etmiştir.
240[240] Nisa, 29.
241[241] Ebû Dâvûd, 334; Ahmed bin Hanbel, 4/203; Dârekutnî, 1/178; el-Hâ-kim, 1/177: Beyhakî, 1/225; Beyhakî'nin rivayeti, metin ve senet olarak en kuvvetli rivayettir. Bkz. Câmiu Ahkâmı'n-Nisâ, 1/99.

**2.** Hastalık veya benzeri sebeplerden dolayı su kullanmak zararlı olduğu zaman 'teyemmüm' meşru olur. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur;'.. .eğer hasta veya yoku iseniz ya da ayakyo-İundan gelmişseniz veya kadınlara yaklaşmışsanız ve su bulamamışsanız temiz bir toprağa teyemmüm edin.[242][242]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Teyemmüm, küçük ve büyük abdestin her ikisi için de mubahtır. İmrân bin Husayn radiyallahu anh anlatıyor; Rasululîah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'le birlikte bir yolculuktaydık. Rasulullah {sallallâhu aleyhi ve sellem) insanlara namaz kıldırdı. O an bir adam ayrılmıştı. Ona; 'seni namazdan ne alıkoydu' dedi. Adam; 'cünüp oldum ve su yok!' dedi. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'temiz toprağı kullan, o sana yeter' buyurdu. [243][243]

**2.** Vücudunun bazı yerlerinde rahatsızlık olması nedeniyle, suyu kullanamayacak durumda isen, teyemmüm yapıp, namazı vaktinde kılmalısın. Bazı âlimlerin görüşü budur. Bazı âlimler ise, 'gücü yettiği kadarıyla abdest alır, alamadığı kısımlar için teyemmüm eder' demişlerdir. Fakat tercih edilen görüş sadece teyemmüm etmektir. Çünkü bu görüşün delili daha kuvvetlidir. Zira asıl ile bedel birleştirilemez. Burada asıl ile 'abdest', bedei ile 'teyemmüm' kastedilmiştir. Sahih olan budur.
Hanefî mezhebine göre, abdest âzalarının yarısında veya çoğunda yara bulunanlar, teyemmüm ederler. Abdest azalarında bulunan yaralar, yandan daha az ise, sağlam yerler yıkanır; yara bulunan yerlerin üzeri mes-hedilir. Bu durumda teyemmüm yapılmaz. Aynı durum gusül abdesti için de geçerlidir. [244][244]
**3.** Abdest veya gusül alman gerektiğinde, yanında sadece yemek yapacak, içecek veya necaseti temizleyecek kadar su bulunuyorsa teyemmüm edip, suyu muhafaza etmelisin.
**4.** Namaz vakti daralmış ve su kullanılacak olduğu takdirde vakit çıkacak ise, teyemmüm edebilirsin.Alimlerin iki görüşü arasında tercih edileni budur. Bu, Ebû Hanîfe, Mâlik, İbni Hazm ve Şeyhu'l-İslam'ın görüşüdür. Bu görüşün delili, Ebû Cuheym el-Ensârî'nin rivayet ettiği hadistir. Ebû Cuheym radiyallahu anh anlatıyor; Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Cemeî kuyusu tarafından geliyordu. Bir adamla karşılaştı, adam selam verdi. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) adamın selamını almadı. Bir duvara kadar gitti, yüzünü ve iki elini mesh etti. Sonra da adamın selamını aldı. [245][245]
Farzların geçmesinden endişe edildiğinde 'teyemmümün caizliği konusundaki asıl budur. Ancak, uykudan uyandığında cünüp halde isen ve namaz vakti çok dar İse, doğru olan bu durumda gusül abdesti alınması, sonra namaz kılınmasıdır. Namaz vakti çıkacak olsa dahi böyle yapılmalıdır. Çünkü vakit uyuya kalan hakkında uzatılmıştır. Bu konudaki delil, Rasulullah (sal-lallâhu aleyhi ve sellem)'in şu hadisidir; '...uyku halinde kusur yoktur; kusur, bir sonraki namazın vakti girinceye kadar namazı kılmayan kimse içindir. Kim bunu yaparsa,[246][246] onu hatırladığı zaman namazı kılsın.[247][247] Âlimlerin çoğunluğunun görüşü budur.
**6.** Teyemmüm abdest ve gusül yerine geçer. Abdest ve gu-sülle he!a! olan her şey, teyemmümle de helal olur.

**Teyemmüm Yapılacak 'Temiz Toprak' Nedir?**

Yer yüzünde bulunan temiz toprak, kum, taş vb. şeylerle teyemmüm caizdir. Burada 'temiz toprak' İfadesiyle kastedilen, ister toprak İster başka bir şey olsun yeryüzüdür. Alimlerin iki görüşü arasından tercih edileni budur.
Hanefî mezhebinde temiz toprak, kum, taş vb. şeylerle teyemmüm yapılabilir. Ancak Ahmed bin Hanbel, Ebû Yûsuf ve Şafiî, teyemmümün yalnızca temiz toprakla yapılacağını

---

[242][242] Mâide, 6.
[243][243] Buhârî, 344; Müslim, 682; vdğ.
[244][244] el-Mûsilî, el-İhtiyâr, 23. (Çev.)
[245][245] Buhârî, 337; Müslim, 800.
[246][246] Namazı unutursa. (Çev.)
[247][247] Müslim, 1532; Ebû Dâvûd, 437.

söylemişlerdir. İmam Mâlik ise, toprak, kum, ot, ağaç ve karla yapılabileceğini belirtmiştir.[248][248]

### Teyemmüm Nasıl Yapılır?

**1.** Abdestsizlikten veya cünüplükten temizlenmeye kalbinden niyet edersin.
**2.** İki elini temiz toprağa vurur ve her iki eline de üfürürsün. Sonra yüzünü ve iki elini bileklere kadar mesh edersin. Böylece teyemmüm almış olursun. Çünkü Peygamber {sallallâhu aleyhi ve sellem) '...böyle yapmak sana yeter' buyurdu sonra, iki elini yere vurdu, ellerine üfürdü, daha sonra da iki auucu ile yüzünü ve iki elini mesh etti. [249][249]

### Teyemmümü Bozan Durumlar:

**1.** Abdesti bozan durumlar, teyemmümü de bozar. Bunlara suyun bulunması ve suyu kullanmaktan aciz olan kişinin, güç yetirebilecek duruma gelmesi de eklenmiştir.
**2.** Namazı kıldıktan sonra su bulunduğu zaman, namaz vakti çıkmamış olsa dahi, namazın İadesi gerekmez. Fakat iade etmesi müstehaptır. Ebû Saîd El-Hudrî radiyallahu anh anlatıyor; 'İki adam yolculuğa çıktı. Namaz vakti olduğunda beraberlerinde su yoktu. Temiz toprakla teyemmüm yaptılar ve namazı kıldılar. Sonra henüz vakit çıkmamışken su buldular. İkisinden biri abdesti ve namazı iade etti, diğeri etmedi. Daha sonra Rasulullah (saliallâ-hu aleyhi ve sellemj'e geldiklerinde bu durumu anlattılar. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) iade etmeyene; 'sünnet olanı yaptın, namazın yerine gelmiştir' dedi. Abdest alıp iade edene de; 'senin için iki sevap vardır' buyurdu. [250][250]

### Hayız Ve Lohusalık Kanı

Hanımlarda görülen kanamalar üç kısma ayrılır;
**1.** Hayız/ âdet kanı;
**2.** Lohusalık kanı;
**3.** İstihaze/özür kanı.

### 1. Hayız Kanı:

Koyu siyah renkli, kötü kokulu, belirli bölgeden, belirli zamanlarda akan kandır.
Hayız, Âdem aleyhisselam'ın kızlarına, Yüce Allah'ın takdir ettiği bir durumdur. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Aişe (radiyallahu anhâ)'ya; 'Kuskusuz bu durum, Allah Teâlâ'nın,
Âdem'in kızlarına takdiridir.[251][251] buyurmuştur.
İlk hayız gören Havva aleyhesselam'dır. İbni Abbâs radiyallahu anh anlatıyor; 'İlk hayız olan, Cennet'ten indirildikten sonra Havva'dır.[252][252]
En az veya en fazla olarak, hayız süresinde bir sınırlama yoktur. Bunun ölçüsü hanımların kendi âdetleridir. Çünkü en az ve en fazİa hayız süresini açıklayan sahih bir delil Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'den nakledilmem iştir.
Şeyhu'l-İslam el-Fetevâ'da (21/623) der ki; 'İmam Şâfiî ve İmam Ahmed gibi âlimler en fazla hayız süresinin 15 gün, en az sürenin de bir gün olduğunu söylemişlerdir. İmam Malik gibi bazı âlimler de hiçbir sınırlamanın olmadığını söylemişlerdir. Bunlar bu konuda ne Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den, ne de sahabelerinden herhangi bir rivayet nakledÜmemiştİr' demektedirler. Bu konuda hanımların kendi âdet günleri esas alınır. Daha önce de söylediğimiz gibi. -Allah en iyi bilendir-

---

[248][248] Bkz. el-Mûsilî, e/-/fı£iyâr, 20; Zuhaylî, Fıkhu'l-İslâmî, 1/443-448. (Çev.;
[249][249] Buhâri, 347; Müslim, 368. vdğ.
[250][250] Ebû Dâvûd, 334; Nesâî, 1/213; Albânî 'sahih' olarak derecelendirin iştir. Mürsel olduğu gerekçesiyle 'ma'lûl' kabul edenler de vardır.
[251][251] Buhârî, 294; Müslim, 1211.
[252][252] Hafız İbni Hacer 'Fethu'i-Bâri'de (1/400), el-Hakim ve İbniu'l-Munzir'e nispet ederek, sahih senetle İbni Abbâs radiyallahu anh'ten nakletmiştir.

Hanefî mezhebine göre, en az hayız süresi üç gün üç gece -72 saat-, ortalama süresi beş gün beş gece, en fazla süresi on gün on gece -240 saattir.[253][253]

**Hayız Kanının Başlaması ve Kesilmesi:**

**1.** Hayız Kanının Başlaması: Hayız görmenin mümkün olduğu zamanda, siyah renkli, koyu ve pis kokulu ilk kanın çıkmasıyla anlaşılır.
**2.** Hayız Kanının Kesilmesi: Hayzın bitmesidir. Bu, kanın, sarı ve bulanıklığın kesilmesiyle anlaşılır. Bu iki şekilde gerçekleşir;
**a)** Kuruluk: Rahîme konan hayız bezinin veya petin kuru çıkmasıdır.
**b)** Beyaz Kireç Gibi Lekesizlik: Hayzın kesilmesiyle birlikte rahimden çıkan beyaz sudur.
Aişe (radiyallahu anhâ)'nın mevlâsı/azatlısı anlatıyor; 'Hanımlar, Müminlerin annesi Aişe ye, hayız kanından sarılık bulunan durulmuş pamuk gönderir ve 'o halde iken namaz hakkında sorarlardı. Aişe (radiyallahu anhâ) onlara; 'hayız bezinizi kireç gibi lekesiz görünceye kadar acele etmeyiniz' derdi. Bu sözüyle hayızdan temizlenmeye kastederdi.[254][254]

**Hayızdan Temizlendikten Sonra Görülen Sarılığın ve Bulanıklığın Hükmü:**

Sarılık ve bulanıklık, kadının gördüğü akıntıdır. İrin gibi sarılık üzerine çıkmıştır. Hayız kanının kesilmesinden veya kuruluktan sonra görülen sarı veya bulanık akıntı hayız sayılmaz. Bu durumda kadın temizlenmiştir, namaz kılabilir, oruç tutabilir ve eşiyle ilişkiye girebilir. Ümmü Atiye (radiyallahu anhâ) anlatıyor; '(temizlendikten sonraki) bulanıklığı ve sarılığı hayızdan saymazdık.[255][255]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Hayızdan kesildiğinde gusletmek İçin su bulamayan kadın, teyemmüm eder ve eşiyle ilişkide bulunur. Âlimlerin çoğu bu görüştedir. [256][256]
İmam Ebû Hanîfe'ye Söre, âdeti biten kadının, gusül abdesti almadan eşiyle cinsei ilişkide bulunması caizdir.[257][257]
**2.** Kanaması, normal adet süresinden daha fazla devam eden hanım ne yapmalıdır? örneğin genelde her ay altı gün hayız gören bir hanımın kanaması, yedi, sekiz veya on gün olursa ne yapmalıdır?
Bu haldeki bir hanım için, iki durumdan biri söz konusudur;
**a)** Hayız kanıyla, diğer kanları ayırt edebilecek durumdadır. Dolayısıyla bu kana bakar. Eğer, rengi, kokusu ve vasfı hayız kanı gibiyse, normal hayız günlerinde olduğu gibi namaz, oruç ve cinsel ilişkiden uzak durur. Çünkü daha önce de belirtildiği gibi- hayız süresiyle ilgili bir sınırlandırma yoktur. Şayet kanamasının, normal hayız kanından daha farklı olduğunu görürse, gusül abdesti alır ve namaz kılar.
**b)** Hayız kanıyla, diğer kanlan ayırt edemeyecek durumdadır. -Bu durum bazı hanımlarda bulunmaktadır-. Bu durumdaki hanımlar, temizleninceye kadar, namaz kılamaz, oruç tutamaz ve eşiyle cinsel ilişkide bulunamaz. Çünkü hayzın en fazla süresini sınırlayan bir nas yoktur.[258][258]
Hanefî mezhebine göre, en fazla hayız süresi on gün on gecedir. On günden fazla devam eden kanamalar 'özür kanı' hükmündedir. Bu durumda özür kanı hükümleri

[253][253] İbn Abidîn, 2/226; Zuhaylî, Fikhu'l-îslâmî, 1/459-460.

[254][254] Mâlik, 59; Buhârî, tâ'lik yaparak rivayet etmiştir Feth, 1/420; Abdurrez-zâk, 1/302; senedinde zayıflık vardır. Ancak Dâremî'de şahid'İ vardır. 1/214; Beyhakî, 1/337. Böylelikle sahih derecesine ulaşmaktadır. -Allah en İyi bilendir-.

[255][255] Ebû Dâvûd, 307; Nesâî, 1/186; İbni Mâce, 647; vdğ. Hadiste parantez arasında zikredilen fazlalık, hadisin metnine ait değildir. Bilakis hadisin içeriğinden anlaşılan manadır. Bu fazlalık olmadığı halde İmam Buhâri rahimehullah bab/konu başlığı olarak zikretmiştir. 326.

[256][256] Mecmuu'İ-Fetâvâ, 1/625; e!-Muhallâ, 2/171; Şerhu Müslim, 1/593; Câ-miu Ahkâmı'n-Nisâ, 1/152.

[257][257] Bkz. Abdurrahmân el-Cezîrî, el-Mezâhibu'1-Erba'a, 1/134.

[258][258] 'Câmiu' Ahkâmı'n-Nisâ\ 1/215; İbni Useymin, 'Fetâuâ'l-Mer'e'.

uygulanır.[259][259]

**3.** Normal hayız günlerinde, kanama iki gün olup, üçüncü gün kesiliyor, dördüncü günü tekrar başlıyor ve bu şekilde devam ediyorsa ne yapmalıdır?

Doğrusu, bilinen hayız günlerinde kanamanın kesilmesi de hayızdan sayılır. Burada dikkate alınacak husus, temizlik alâmetinin görülmesidir. Temizlik alameti, hanımlar tarafından bilinen 'kireç gibi lekesizlik' halidir.[260][260]

**4.** Hamile Hanımlar Hayız Olur mu? Bu konuda âlimler İki farklı görüş belirtmişlerdir. Bunlar;

**a)** Alimlerin çoğunluğu, 'hamile kadın hayız olmaz' demişlerdir. Bu görüşlerine Ebû Saîd el-Hudrî radiyallahu anh'ın rivayet ettiği hadisi delil göstermişlerdir.

Ebû Said el-Hudrî radiyallahu anh'den merfu' olarak rivayet olunduğuna göre, Rasûlullah (saliallâhu aleyhi ve sellem) 'Evtas esirleri7 hakkında şöyle buyurmuştur: 'Hamile (olarak esir düşen) kadınlarla,[261][261] doğum yapıncaya kadar cinsel ilişkide bulunulmaz. Hamile olmayan kadınla da bir defa hayız görünceye kadar cinsel ilişkide bulunulmaz.[262][262]

Âlimler, 'erkeklerin, hayız gören hanımlarla cinsel ilişkide bulunmamaları, rahimierinin temizlenmesi içindir. Şayet hamile hanımlar hayız görseydi, hayızlı kadınla cinse! temastan uzak kalmak nasıl olabilirdi?' demişlerdir.

**b)** İmam Şâfî'nin de aralarında bulunduğu bazı âiimler ise, 'hamile hanımlar da, hayız görebilirler' demişlerdir.

Bu iki görüş arasında isabetli olan, asıl ve ağırlıkh genel kural olarak 'hamile hanımların hayız olmayacakları' görüşüdür. Fakat istisnaî bir durum olarak, kanaması olan hamile hanımlar, bu kanamaya bakarlar. Eğer hayız kanının rengini, kokusunu ve özelliklerini taşıyorsa; bu kanamayı hayız kanı olarak niteler ve namazı, orucu ve eşiyle ilişkiye girmeyi bırakırlar. Ancak bu hayız, iddet meselesinde hesaba alınmaz. Çünkü Yüce Allah; '...hamile hanımların iddeti, yüklerini bırakıncaya kadardır..[263][263]buyurmuştur. Hamile hanımlarda görülen kanama, hayız kanından farklılık arz ediyorsa ve hayız görme zamanında değilse, söz konusu kanama 'hayız kanı' sayılmaz ve itibara alınmaz. Bu isti-haze/özür kanı hükmündedir.

Hanefî mezhebine göre hamile hanımlarda görülen kanamalar, hangi vasıfta olursa olsun hayız kanı sayılmaz. Bu durumda İstihâze kanamaları' hükümleri uygulanır.[264][264]

### Hayızlı ve Lohusa Hanımlara Haram Olan Durumlar:

### 1. Namaz Kılmak:

Hayızlı ve lohusa hanımların, ister farz, ister nafile olsun namaz kılmalarının 'haram' olduğu konusunda âlimler icmâ etmiştir. Nama2in onlara 'farz olmadığı' ve temizlendikleri zaman da 'kaza etmeyecekleri' konusunda da icmâ etmişlerdir. [265][265]

Ebû Saîd radiyallahu anh anlatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; '...hayız olduğu zaman namaz kılmıyor ve oruç tutmuyor, değil mi? İşte bu dininin eksikliğidir.[266][266]

Muâz radiyailahu anh anlatıyor; 'bir kadın Âişe (radiyallahu anhâ)'ya; 'herhangi birimiz (hayızdan) temizlendiğinde namazlarını kaza etmeli mi?' diye sordu. Aişe; 'sen uhrevîlerden [267][267] misin?! Biz Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında hayız olurduk, bizlere bunu (namazları kaza etmemizi) emretmedi' dedi. Veya o kadına;

---

[259][259] Bu konuda Hanefîler, Dârekutnî ve Taberânî'nİn rivayet ettiği Ebû Umâ-me hadisini; Ibn Adiy'in Muâz bin Cebel ve Enes bin Mâlik'ten; ibnu'l-Cevzî'nin Ebû Saîd el-Hudrî ve Âişe validemizden nakledilen hadisleri delil almışlardır. Bkz. Nasbu'r-Râye, 1/191; Fethu'i-Kadîr, 1/161. (Çev.)

[260][260] Fetâuâ'l-Mer'e', Derleyen, Muhammed el-Müsned, s. 26.

[261][261] Mücahitlere ganimet olarak dağıtıldıktan sonra, (çev.]

[262][262] Ebû Dâvûd, 2157; Ahmed bin Hanbel, Müsned, 3/62; vdğ. Hadisin bütün rivayetleri 'hasen derecesindedir.

[263][263] Yani 'doğum yapmalanyla tamamlanır' (Çev.); Talak. 4.

[264][264] Bkz. El-Merginânî, el-Hıdâye, 186-189 (Çev.).

[265][265] Nevevî, el-Mecmû', 2/351; İbni Hazm, el-Muhallâ, 2/175.

[266][266] Buhârî, 1951; Müslim, 80; vdğ.

[267][267] Haricilerin inancını mı, taşıyorsun?' (çev.)

'yapma' dedi. 268[268]

**Hatırlatmalar:**

**a)** Örneğin ikindi namazından biraz önce hayız kanı gelen bir hanım, öğle namazını kılmamış İse, temizlendiğinde öğle namazını kaza etmesi gerekir mi?
İkindi namazından biraz önce hayız kanı gelen bir hanım, öğle namazını kılmamış İse, temizlendiğinde öğle namazını kaza etmesi gerekir.269[269] Çünkü hayzı başlamadan önce, öğle namazı, vaktin girmesiyle birlikte kendisine farz olmuştur. Dolayısıyla namazını kılması, kılmamış ise kaza etmesi gerekir. Namaz vakti girdikten sonra bir rekat kılacak kadar vakit geçmiş ve sonrasında hayız olmuş ise, o namazı hayzı bittikten sonra kaza etmesi gerekir. Çünkü Yüce Allah; '...Hiç şüphesiz namaz, iman edenlere belirli vakitlere göre farz kılınmıştır.270[270]
Hanefî ve Mâliki mezhebine göre, hayız olunan vakitte, o vaktin farz nama2i kılınmamış ise, temizlendikien sonra kazası gerekmez.
**b)** Meselâ, ikindi namazından biraz önce hayzı biten hanım, gusül abdestini aldığında ikindi vakti girmişse, öğle namazını kılması gerekir mi?
Güneş batmadan önce hayız veya lohusalıktan temizlenil-diğinde, o günün öğle ve ikindi namazlarının kılınması gerekir. Aynı şekilde, fecir doğmadan önce tem izlen ildiğinde de, o gecenin akşam ve yatsı namazlarının kılınması gerekir. Çünkü özürlü olunduğu durumlarda, ikinci namazın vakti, ilk namazın vaktidir.
Şeyhu'İ-İslam, 'el-Fetâuâ'da (2/434) der ki; Bu nedenle âlimlerin çoğunluğuna Mâliki, Şafiî ve Hanbelî mezheplerine-göre, gündüzün son vaktinde hayızdan temizlenenler, o günün öğle ve ikindi namazlarını birükte kılar. Gecenin son vaktinde temizlenenler, o gecenin akşam ve yatsı namazlarını birlikte kılar. Bu, Abdurrahman bin Avf, Ebû Hureyre ve İbni Abbâs'tan (radiyallâhu anhum) nakledilmiştir. Çünkü özürlü olunduğu durumlarda vakit, iki namaz arasında ortaktır. Bu nedenle gündüzün son vaktinde temizlenenler için, öğle namazının vakti devam etmektedir. Önce öğle namazını sonra ikindi namazını kılması gerekir. Gecenin son vaktinde temizlenenler için, özür halinden dolayı akşam namazının vakti devam etmektedir. Önce akşam namazını, sonra yatsı namazını kılması gerekir...' -En doğrusunu Allah bilir.
Hanefî mezhebine göre, güneş batmadan önce hayız veya lohusalıktan temizlenen kadın, sadece temizlendiği vakit namazını kılar.

**2. Oruç:**

Hayız ve lohusalık durumunda oruç tutulmaz. Ancak temizlendikten sonra Ramazan orucunun kaza edilmesi gerekir. Bu konuda icmâ edilmiştir.
Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor; 'her hangi birimiz hayız olduğunda, ona orucu kaza etmesi emredilir ama namazı kaza etmesi emredilmezdi.271[271]

**Hatırlatmalar:**

**a)** Sabah namazından önce hayızdan temizlenen ancak gu-sül abdesti almayan, oruç

---

268[268] Buhârî, 325; Müslim, 265.
269[269] Kaza etmesi gerekmez diyen âlimler de vardır. Bu âlimler şunu delil göstermişlerdir. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve selem) zamanında hanımlar namaz vakitlerinin tamamında hayız olurlardı. Buna rağmen, Rasulullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in onlara, en son kılamadıkları namazı, temizlendiklerinde kaza etmelerini emrettiğine dair hiçbir rivayet yoktur. Şeyhu'l-İslam, 'e/-Fe£oua'da der kî; 'bu konuda en kuvvetli delil Ebû Ha-nîfe ve Malik'in mezhebidir. Her ikisi de, kaza etmelerinin gerekmediğini söylemişlerdir. Zira aksi halde yeni bir emrin bulunması gerekirdi. Oysa kaza etmelerinin gerektiğine dair herhangi bir emir yoktur. Çünkü en son kıhnamayan namaz, gecikmesi caiz olan bir vakitte gecikmiş olması (ve söz konusu vakitte hayzın başlaması) nedeniyle herhangi bir kusur söz konusu değildir. Uyuyan veya unutan kimse, kusurlu sayılmadığı gibi, uyandığı veya hatırladığı zaman namazı kılması da 'kaza değildir'. Çünkü namaz, uyuyana uyandığı; unutana hatırladığı zaman farz olur...' el-Fe-tâvâ, 33/335. Fakat ben; 'kaza yapılmasını vacip görmek daha ihtiyatlıdır' derim. -En doğrusunu Allah bilir-,
270[270] Nisa, 103.
271[271] Müslim, 265; Ebû Dâvûd, 263.

tutabilir mi?
Sabah namazından önce hayızdan temizlenen bir hanım, oruca niyet ettiği takdirde, orucu sahih olur. Orucun sahihliği için,
namazdan farklı olarak gusül abdesti alması gerekmez. Âlimlerin çoğunluğunun görüşü budur.[272][272]
**b)** Güneş batmadan önce hayızdan temizlenen günün kalan kısmı için oruç tutabilir mi?
O günün kalan kısmı için oruç tutması gerekmez. Çünkü günün başlangıcında oruçlu değildi. Bîr gün kaza etmesi gerekir. Dolayısıyla günün geriye kalan kısmında oruç tutmasına gerek yoktur.
İbni Cerîr anlatıyor; Atâ'ya; 'hayızh olarak sabahlayan bir hanım, daha sonra gün içerisinde temizlendiğinde, günün kalan kısmında oruç tutar mı?' diye sordum. 'Hayır, kaza eder' dedi. [273][273]

**3. Cinsel İlişkide Bulunmak:**

Hayızh hanımların cinsel organlarından, cinsel ilişkiye girmek, İslam âlimlerinin ittifakıyla 'caiz değildir'. Yüce Allah, '... hayızh iken hanımlara(cinsel) teması bırakın.[274][274] âyetiyle, hayız -h kadınlarla cinsel ilişkide bulunmayı 'haram' kılmıştır.
Hayızh hanımlarla ilişki hakkında, Peygamberimiz (sallallâ-hu aleyhi ve sellem) 'cinsel organların birleşmesi hariç, her şeyi yapabilirsiniz' buyurmuştur. [275][275]
Şeyhu'l-İslam 'el-Fetâuâ'da (21/624) der ki; 'lohusa hanımlarla cinsel ilişkinin hükmü, hayızh hanımlarla cinsel ilişkinin hükmü gibidir. İmamların ittifakıyla 'haramdır'.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Hayızh olduğu halde, hanımların cinsel organından temasta bulunmayı helal kabul eden, 'kâfir ve rnürted' olur. Helâl görmediği halde, hayız gören hanımıyla ilişkiye girenin durumu; eğer hayızh olduğunu unutarak veya haram olduğunu bilmeyerek, ya da bunu yapmaya zorlanmış/ikrah oluşmuş İse, günah olmadığı gibi, herhangi bir kefaret de gerekmez.
Haram olduğunu bilerek ve kabul ederek, hayızlı olduğu halde hanımıyla cinsel ilişkiye giren büyük günah işlemiş olur.[276][276] Tövbe etmesi vaciptir.
Bu durumdaki bir kimseye kefaret gerekir mi, sorusuna, âlimlerin çoğunluğu gerekmez, demiştir. Bu görüşe Ahmed bin Hanbel muhaliftir. Ben, 'bu konudaki delil zayıf olduğu için, isabetli olan görüş, 'kefaretin gerekmediğidir' diyorum.
**2.** Hayızlı hanımla ilişkide, haram olan sadece cinsel organıdır. Cinsel organıyla temasta bulunmamak şartıyla, kişi hanımıyla her şeyi yapabilir. Buna delil Enes (radiyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadistir. Bu rivayette, '...hayızh iken hanımhra(c'msel) teması bırakın.[277][277] âyeti nazil olduğunda Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'cinsel organların birleşmesi hariç, her şeyi yapabilirsiniz' buyurmuştur. [278][278]
Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hanımlarından bazıları, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in; 'hayızh ha-nımıyla olmak istediğinde, hanımının cinsel organının üzerini bir elbiseyle örterdi.[279][279]
Bu görüşü teyit eden en kuvvetli delil, Mesrûk'un rivayet ettiği hadistir. Mesrûk, Âişe (radiyallâhu anhâ)'ya; 'Sana bir şey hakkında sormak İstiyorum, fakat utanıyorum' der. Âişe (radiyallâhu anhâ)'; 'ben senin annenim, sen de benim oğlumsun' der. Bunun üzerine Mesrûk; 'kişi, hayızlı hanımıyla ne yapabilir?' diye sorar. Âişe (radiyallâhu anhâ);

---

[272][272] Fethu'UBörî, 1/192.
[273][273] Abdurrezzak, el-Musannef, 1292: Sahih senetle rivayet etmiştir.
[274][274] Bakara, 222.
[275][275] Müslim, 302; Ebû Davûd, Nesâî, Tirmîzî, İbni Mâce.
[276][276] imam Şafiî'ye göre kebâir'den değildir. Bkz. ZuhayÜ, el-Fıkhu'l'İslârnî, 1/475. (Çev.)
[277][277] Bakara, 222.
[278][278] Müslim, 302; Ebû Davûd, Nesâî, Tirmîzî, İbni Mâce.
[279][279] Ebû Dâvûd, 272; sahih senetle rivayet edilmiştir.

'cinsel organına dokunmak hariç her şeyi' der. 280[280]
Hiç kuşkusuz Âişe (radiyallâhu anhâ), Peygamber hanımı olması nedeniyle, bu konuda insanların en bilgiHsİdir.

**Uyarı:**

Bazı âlimler, 'hayız gören hanımla ilişkide haram olan yerin, sadece cinsel organı değil, göbekle diz kapağı arası olduğunu' söylemiştir. Bu görüşe ait deliller de vardır. Ancak ilk görüş, tercih edilen görüştür. -Allah en doğrusunu bilendir-.
**3.** Kişinin, hayızdan temizlenmiş ancak, henüz gusül abdesti almamış durumdaki hanımıyla cinsel ilişkiye girmesi helal değildir. Cinsel ilişki ancak gusül abdesti aldıktan sonra helal olur. Nitekim Yüce Allah; '...hayızlı iken hanımlara (cinsel) teması bırakın. Temizlenmelerine kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri zaman, Allah'ın size emrettiği yerden yaklaşın. Hiç kuşkusuz, Allah daima tövbe edenleri sever, temizlenenleri de sever 281[281] buyurmuştur.
Mücâhid der ki; 'Hanımların iki türlü temizlenmesi vardır. Birinci temizlenme Yüce Allah'ın şu âyetinde ifade edilmiştir; '... temizlenmelerine kadar onlara yaklaşmayın...' yani gusül abdesti aldıkları zamana kadar. 282[282]Hayızdan temizlenen hanım, gusül abdesti alana kadar eşine helal olmaz. İkincisi, '.. .temizlendikleri zaman, Allah'ın size emrettiği yerden yaklaşın...' yani hayız kanının çıktığı yerden. Allah'ın emrettiği yerden yaklaşmazsanız, tövbe edenlerden ve temizlenenlerden olmazsınız.283[283] Âlimler ittifakla, 'hayzı sona eren hanım, gusüi abdesti alana kadar eşi onunla cinsel ilişkiye giremez1 demişlerdir. Buna İbni Hazım muhaliftir.
Ebû Hanîfe'ye göre, âdet bitiminden sonra gusül abdesti alınmadan da cinsel İlişki caizdir. Nitekim âyet-i kerîmedeki temizlenmeden kasıt, hayızın bitmesidir. Gusül abdesti alınması değildir.284[284]
Soru: Müslüman'ın hanımı ehli kitap ise, gusül abdesti almaya zorlanabilir mi?
Cevap: Müslüman erkekle evli olan ehli kitap hanım, gusül abdesti almak zorundadır. Gusül abdesti almadığı sürece eşi, onunla cinsel ilişki de bulunamaz. Çünkü âyet-i kerîme 285[285] genel ifade etmiştir. Müslüman hanımlarla, gayrimüslim arasında fark gözetmemiştir.286[286]
**4.** Tavaf: Hayız halinde tavaf etmek haramdır. Bu konuda icmâ vardır. Aişe (radiyallâhu anh) hac esnasında hayız olduğunda, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve setlem); 'Kabe'yi tavaf haricinde temizleninceye kadar hacıların yaptığı her şeyi yap 'buyurdu.287[287] Bu konuyla ilgili açıklamalar 'hac konularında' zikredilecektir.
Hayızh halde Kabe'yi tavaf etmek haram olmakla birlikte, tavaf geçerlidir. Ancak bu durumda ceza olarak sığır veya deve kurban etmesi gerekir.288[288]

**Hayızh Hanımların Yapmasında Sakınca Olmayan Durumlar:**

**1. Allah'ı Zikretmek ve Kuran Okumak:**

Hayızh ve cü-nüp hanımların Allah'ı zikretmeleri ve Kuran okumaları caizdir. Tercih edilen görüş budur. Bu Ebû Hanife'nin görüşüdür. Şafiî ve Hanbeiî mezheplerinden meşhur görüş de budur.289[289]
Ümmü Atiyye'nin rivayet ettiği hadis de bunu teyit etmektedir. Ümmü Atiyye (radiyallâhu

280[280] Taberî, Tefsir, 4/378; sahih senetle rivayet etmiştir. Rivayetin farklı varyantları da bulunmaktadır.
281[281] Bakara, 222.
282[282] Sabûnî, Tefsiru Ayâti'l-Ahkâm'da,, Ebû Hanîfe'ye göre, bu ayette kastedilen temizliğin, hayızdan kesilmek olduğunu zikretmektedir. 1/129. (Çev.)
283[283] Abdurrezzak, el-Musannef, 1272; Beyhakî, 1/310; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
284[284] El-Cezîrî, Mezâhibu'l-Erbaa, 1/134. (Çev.)
285[285] Bakara, 222.
286[286] Kurtubî, Tefsir', 3/90.
287[287] Buhârî, 1650.
288[288] Bkz. El-Aynî, Umdetu'1-Kârî, 2/81. (Çev.)
289[289] Şeyhu'l-İslâm, 'el-Fetöuâ', 21/459.

anhâ) anlatıyor; bayram günleri (namazgaha) çıkmamız, hatta bekâr kızları da mahfillerinden çıkarmamız emredildi, Hayızh olanları dahi çıkarmamız emredildi. Hayızh olanların insanların en arka safında durmaların da emredildi. En arkada insanların tekbirleriyle birlikte tekbir getiriyor, onların dualarıyla birlikte dua ediyorlardı. Bu günün bereketini ve temizliğini umuyorlardı. [290][290] Bu hadiste, hayızh hanımların tekbir getirdikleri ve Allah'ı zikrettikleri belirtilmektedir.
Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Aişe validemize '...hacı/arın yaptığı her şeyi yap...' buyurması da bunu teyit etmektedir. Hacıların Allah'ı zikrettiği ve Kuran okuduğu malumdur. Bu nedenle hayızh olanlarında, Allah Teâla'yı zikretmeleri ve Kuran okumaları caizdir.
İbni Hazm 'el-Muhallâ'da (1/77-78) der ki; 'Kuran okumak, secde âyetlerinde secde etmek, Kurân'a dokunmak, hayırlı amellerdir, menduptur, yapanlar sevap alır. Her kim bazı hallerde bunların yapılamayacağını iddia ederse, delil getirmekle sorumlu tutulur'.
Hanefî, Şafiî ve Mâlikilere göre, Kuranı Kerîm'e dokunmak ve dokunarak okumak için gusül ve abdest şarttır.[291][291]

### 2. Secde Âyetini İşittiği Zaman Secde Yapmak:

Hayızh hanımların secde âyetlerini işittikleri zaman secde yapmalarına bir mâni yoktur. Tilavet secdesi namaz değildir. Bu nedenle taharet şart olmaz.
Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Necm Suresini okudu ve secde etti. Beraberinde bulunan Müslümanlar, Müşrikler, cinler ve insanlar da onunla birlikte secde ettiler.[292][292]
Orada bulunanların tamamının abdestli olduğunu söylemek hakikatten uzak olur. Ayrıca tilâvet secdesi namaz değildir. Dolayısıyla namazın şartları, tilâvet secdesi için aranmaz. Abdurrezzâk'ın 'Musanne-j'inde (1/321), Zuhrî ve Katâde'nin de böyle söylediği rivayet edilmiştir.
Hayız veya lohusa hanımların secde âyeti okumaları veya işitmeleri durumunda 'secde yapmaları vacip değildir.[293][293]

### 3. Kurana Dokunmak:

Her ne kadar âlimlerin çoğu, ha-yızlı hanımların Kurân'a dokunması caiz değildir, demişlerse de, biz hay izli hanımların Kurân'a dokunmasını yasaklayan hükmü açık ve sahih bir delil olarak bilmiyoruz. Bu konuda 'caiz değildir' diyenlerin ileri sürdükleri delillerden bu hükmü çıkarmak eksik kalmaktadır. Bununla ilgili bazı açıklamaları 'abdestin farz olmadığı durumlar' bahsinde yapmıştık. Ibni Hazm 'el-Muh a ilâ 'da (1/77), hayızh hanımların Kurân'a dokunmalarının caiz olduğu görüşünü tercih etmiştir.
Hanefî, Şafiî ve Mâlikilere göre, Kuranı Kerîm'e dokunmak ve dokunarak okumak için gusül ve abdest şarttır.[294][294]

### 4. Başını Hayızlı Hanımının Göğsüne Koyarak Kişinin Kuran Okuması:

Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ben hay\zh iken başını göğsüme dayar ve Kuran okurdu.[295][295]

### 5. Bayram Namazlarında Bulunmak:

Bayram namazlarında namazgahta bulunmanın bir sakıncası yoktur. Bilâkis hayızlı hanımların bayram namazını görmek için namazgaha gitmeleri müstehaptır. Ancak namaza katılmayıp geride durmaları gerekir.

---

[290][290] Buhârî, 971; Müslim, 606; Ebû Dâvûcl, 1138.
[291][291] Merginânî, e/-Hidâye, 1/31; İbn Hümâm, Fethu'İ-Kadîr, 1/149. (Çev.)
[292][292] Buhârî, 4862.
[293][293] Tahtâvİ, Merâki'I-Felâh, 280. (Çev.)
[294][294] Merginânî, e!-Hidâye, 1/31; İbn Hümâm, Fethu'l-Kadîr, 1/149. (Çev.;
[295][295] Buhârû 7549; Müslim 246; vdğ.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Genç kızlar, perde arkasında yaşayan hanımlar ve hayızh hanımlar, hayra şahit olsunlar, Müminlerin davetine katılsınlar. Ancak hayızh hanımlar namazgahın gerisinde dursunlar' buyurmuştur.[296][296]

### 6. Mescide Girmek:

Hayızlı hanımların mescide girmeleri konusunda âlimler farklı görüşler bildirmişlerdir. Her görüşün delillerini zikretmeye bu çalışma imkân vermemektedir. Ancak sonuç olarak şunu söyleyebiliriz; 'hayızh hanımların mescide girmelerini yasaklayan sahih açık bir delil bulamadık. Dolayısıyla bir yasaklama bulununcaya kadar asıl olan helal olmasıdır.[297][297]
Hayızh hanımların mescide girmesini helal görenlerin en kuvvetli delili, Aişe validemizin hayızh halde olmasına rağmen Mescidi Haram'a girmesine, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) izin vermiş, sadece Kabe'yi tavaf etmemesini istemişti. Bu hadis daha önceki konularda birkaç defa zikredilmişti.
Aynı şekilde, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem} mescitte geceleyen hanımların, hayızlı oldukları zamanlarda mescitten ayrılmalarını emretmemişür. Bu konuyla ilgili daha birçok delil bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu meseleyle ilgili oiarak kişi istihare yapmaya devam etmektedir.

### 7. Kişinin, Hayızlı Hanımıyla Birlikte Yiyip İçmesi:

Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Ben hayızlı olduğum halde, bir şey içer sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e verirdim. O da, benim ağzımın değdiği yerden içerdi. Ben hayızh olduğum halde, kemiğin etini ısırır, sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve selîemj'e verirdim. O da, benim ağzımın değdiği yerden ısırırdı'.

### 8. Hayızlı Hanımın Eşine Hizmet Etmesi:

Eşinin başını yıkaması, saçlarını taraması ve düzeltmesi gibi hizmetlerinde bulunabilir.
Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Ben hayızlı iken, Rasulul-lah (sallallâhu aleyhi vesellem)'in saçlarını tarardım.[298][298]

### 9. Hayızlı Hanımın Eşiyle Birlikte Aynı Pike Altında Uyuması:

Ümmü Seleme fradiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'ben, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte kadife bir pike altında yatarken, hayız oldum. Sessizce kalktım ve hayız elbisemi giydim. Bana; 'hayız mı, oldun?' dedi. Ben; 'evet' dedim. Bunun üzerine beni yanına çağırdı ve aynı pikenin altında onunla birlikte yattım.[299][299]
İmam Nevevî, 'Müslim Şerh'inde (1/594); 'Bu hadisten, kişinin hayızlı hanımıyîa birlikte, tek örtü altında yatmasının caiz olduğu anlaşılmaktadır' der.

### Lohusalık Kanı

Lohusalık: Doğum nedeniyle görülen kanamalardır.
**1.** Lohusalık Süresi: Lohusalığın en az süresinde bir sınır yoktur. Lohusa hanım, temizlendiğini gördüğü zaman, bu kırk günden daha az bir süre içerisinde olsa dahi gusül abdesti alır, namazını kıİar ve eşiyle cinsel ilişkide bulunabilir. Alimler bu konuda icmâ etmişlerdir.
Lohusalığın en fazla süresi kırk gündür. Kanaması devam ettiği takdirde, loğusa hanımın beklemesi gereken en fazla süre kırk gündür. Alimlerin çoğunluğu, loğusalık süresinin en fazla kırk gün olduğu görüşündedir. Kırk gün sonrasında, kanaması sürse dahi, gusül

---

[296][296] Buharı, birçok defa zikretmiştir. Kitâbu'i-Hayz, Bab 24; h.no: 29.
[297][297] Müellifin görüşünü, Dinayet İşleri Başkanlığının 18 Mayıs 2002 tarihli, 'güncel dini misileler istişare toplantısını'de alınan karar da teyit etmektedir. Söz konusu karara göre, hayızlı ve loğusa kadınların mescitlere girebilecekleri ittifakla kabul edilmiştir. Bkz. Sonuç bildirgesi mad. 20. (Çev.)
[298][298] Buhârî, 295; Müslim, 297.
[299][299] Buhârî, 298; Müslim, 296; vdğ.

abdesti alıp, namaz kılmalıdır. Buna Ümmü Seleme'-nin rivayet ettiği hadisi delil göstermişlerdir. Ümmü Seleme (radî-yallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında loğusa hanımlar, doğumdan sonra kırk gün kırk gece otururlardı. 300[300]

**2.** Haram, helâl, mekruh ve mendup olan durumların tamamında loğusa hanımların, hayızlı hanımlar gibi oldukları konusunda âlimler icmâ etmiştir. 301[301]

**3.** Lohusalık iddet bekleme konusunda, hayız'dan farklıdır: Hayız sonrası iddet sona ermez. Ancak doğum sonrası loğusalığın tamamlanmasıyla birlikte iddet sona erer.302[302]

**İstihâze Kanı**

**Istihâze/Özür Kanı:**

Hayız ve loğusalık zamanları dışında veya hayız ve loğusalık sonrasında görülen kanamalardır. Bu kanamalar, hanımların yaratılışları gereği normal kanamalar değildir. Bir hastalık veya yapısal bozukluk sebebiyle gelen kanamalardır. Kırmızı renkte akan, İyileşmediği sürece kanaması devam eden bir damardır. 303[303]

**Îstihâzenin Hükmü:**

Hanımlar bu durumda 'temizlenmiş' kabul edilir. Bu kanamalar namaz ve oruca engel değildir. Bu konuda âlimler icmâ etmiştir.

**Istihâze Süresi:**

Bu kanamalar, hayız veya loğusalık dönemlerinin dışında, hayız ve loğusalığın hemen akabinde olmamış ise, bir sorun yoktur.

Ancak bu kanamaların başlaması, hayız döneminin hemen akabinde veya onunla birlikte olmuş ise, ne yapılması gerekir?

Bu durumda dört ihtimal vardır;

**1.** Bu durumdaki hanım, normal hayız süresini biliyor ise, hayız süresini dikkate alır, süresi dolduğunda gusül abdestini alarak namazını kılar. Hayız süresinin üzerindeki kanamaları ise, istihâze/özür kanı kabul eder.

Aişe {radiyallâhu anhâ) anlatıyor; Ümmü Habîbe (radiyal-lâhu anhâ), Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e (istihâze) kanı hakkında sordu. Âişe (radiyallâhu anhâ) der ki; 'onun leğenini kanla dolu halde gördüm'. Rasulullah (saİlallâhu aleyhi ve sellem); 'hayztn nedeniyle beklediğin süre kadar bekle. Daha sonra gusül abdesti a! ve namaz kıl.304[304]

**2.** Bu durumdaki hanım, norma! hayız süresini bilmiyor, ancak hayız kanıyla istihâze kanını birbirinden ayırt edebiliyor ise; kanamasına bakar hayız kanı ise, namaz kılmaz. Hayız kanı sona erdiğinde ise gusüi abdesti alır ve namaz kılar.

Hanefî mezhebine göre, bu durumda hayız süresi on günü aşmamalıdır. Aşması halinde kanaması nitelik olarak hayız kanına benzese dahi 'özür kanı' hükümlerine tabi olur. 305[305]

Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; Fatıma bint. Ebî Hubeyş, Peygamber (saİlallâhu aleyhi ve seliem)'e geldi ve; 'ben istihâze kanaması olan bir hanımım ve temizlenemiyorum; namazı bırakayım mı?' diye sordu. Peygamber (saİlallâhu aleyhi ve sellem); 'Hayır, bu bir damardır. Hayız kanı değildir. Hayzm başladığı zaman namaz kılmayı bırak. Hayzın bittiği zaman da, kanı yıka, gusül abdesti al ve namaz kıl.306[306]

---

300[300] Ebû Dâvûd, 207; Tirmîzî, 139; İbni Mâce, 648; Bu hadisin 'haseri olduğu konusunda fark görüşler oluşmuştur. Tercih edilen görüş ise 'zayıf olduğudur. Ancak amel edilebilir. -Allah daha iyi büir-

301[301] Eş-Şevkânî, 'Neylu'I-Eutâr', 1/286.

302[302] İbni Kudâme, 'el-Muğm, 1/350.

303[303] Buna 'nezîf/kansızhk' ismi verilir. Sürekli kanamalar sonucu oluşan dermansızlıktır.

304[304] Buhârî, 228; Müslim, 262; vdğ.

305[305] Konuyla ilgili gerekli açıklamalar ve kaynaklar daha önce zikredilmiştir (Çev.)

306[306] Buhârî, 320; Müslim, 262, 333; vdğ.

**3.** ilk defa hayız olan ve istihâze olarak kanaması devam eden bir hanım, bu durumda hayız kanını, istihâze kanından ayırt edemez. Dolayısıyla hanımların genelinde görülen ortalama hayız süresini [307][307] esas alır. Çevresindeki hanımların hayız süresi, eğer ayda 6 veya 7 gün ise, kendisi de hayzının başladığı günden itibaren 6 veya 7 gün olarak hayzını takdir eder. O süre dolduğunda gusül abdesti alır. Sonrasında devam eden kanamaları ise, istihâze/özür kanı olarak değerlendirir.
Peygamber (saİlallâhu aleyhi ve sellem)'in, Hamne bint Cahş (radiyallâhu anhâ)'ya Şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir; '...(kanamanın sürekli olması) ancak şeytanın darbelerinden bir darbedir.[308][308] Hayız süreni 6 veya 7 gün olarak (takdir et ve) Allah'ın ilmine bırak. Sonra gusül abdesti al Temizlendiğine kanaat getirdiğinde, 24 gece veya 23 gün namaz kıl ve oruç tut. Kuşkusuz bu süre senin için yeterlidir. Hanımların normal hayız sürelerinde, hayız olup, temizlendikleri gibi sen de, her ay aynı şekilde hareket et.[309][309]
**4.** Daha önceki hayız süresini ve miktarını hatırlamıyor ve hayız kanını, istihâze kanından ayırt edemiyor İse; âlimler bu konuda farklı görüşler belirtmişlerdir. Bu görüşler arasında en isabetlisi, 'ilk defa hayız olan ve hayız kanıyla istihâze kanını ayırt edemeyen hanımın hükmü gibi' diyen görüştür. Bu hüküm 3'ncü sırada açıklandı. Allah en iyi bilendir.
Hanefî mezhebine göre bu durumdaki bir kadın, ihtiyatlı olanı tercih etmelidir. Hayız süresini ihtiyatlı davranarak tespit ettikten sonra, o süreyi aşan günlerde 'isti-haze kanamaları hükmüne göre amel eder.[310][310]

**İstihâze/Özür Kanaması Olan Hanımlara Ait Hükümler:**

**1.** İstihâze kanaması olan hanımlar, temizlenmiş hanımlar hükmündedir. Hayızlı hanımlara haram olanlar, istihâze kanaması olan hanımlara haram değildir.
**2.** İstihâze kanaması olan hanımlar, oruç tutabilir, namaz kilabilir, Kurân'a dokunabilir ve onu okuyabilir, tilâvet ve şükür secdesi yapabilir. Temizlenmiş hanımların yaptığı her şeyi yapabilir. Temizlenmiş hanımlar gibi olduğu konusunda icmâ edilmiştir.
**3.** İstihâze kanaması olan hanımların, her namaz vakti için yeniden abdest almaları şart değildir. Çünkü bu konudaki rivayetler zayıftır. Dolayısıyla temizlenmiş hanımlar gibi abdesti bozulmadığı sürece, bir abdestle dilediği kadar namaz kılabilir. Ancak Âişe (radiyaüâhu anhâ)'nm hadisinden dolayı, faziletli ve evlâ olan her namaz için abdest veya gusül almasıdır. Âişe (ra-diyallâhu anhâ) anlatıyor; Ummü Habîbe yedi yıl istihâze kanaması geçirdi. Bu durumunu Rasulullah {sallallâhu aleyhi ve selle-m)'e sorduğunda, ona 'gusül abdesti' almasını emretti ve; 'bu bir damardır' buyurdu. Bu nedenle Ümmü Habîbe her namaz için gusül abdesti alırdı. [311][311]
**4.** Istihâze kanaması olan hanım, hayız zamanının dışında kanaması devam etmesine rağmen eşiyle cinsel ilişkide bulunabilir. Alimlerin çoğunun görüşü budur. [312][312]
**5.** İstihâze kanaması olan hanımın mescitte itikâfa girmesi caizdir. Âişe (radiyaîlâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hanımlarından bir hanımla birlikte itikafa girdim. O hanım, kan ve san lekeler görüyor ve leğen altında olduğu halde namaz kılıyordu'. [313][313]
İmam Nevevî, Müslim Şerh 'inde (1/631), istihâze kanaması olan hanımların İtikâfa girebileceği konusunda, temiz hanımlar gibi olduklarına dair icmâ olduğunu nakletmiştir.

## II. NAMAZ

---

[307][307] Daha önce de belirtildiği gibi, Hanefî mezhebine göre bu süre on günden fazla olamaz. (Çev.}

[308][308] Hadisin metnindeki rekda' kelimesi, ayakla vurmak ve tepmek anlamındadır. Bu ifade ile zarara uğratmak, bozmak ve şaşırtmak kastedilir. Hat-tâbî, hadisteki 'şeytanın darbelerinden bir darbedir' ifadesini şöyle şerh etmiştir; 'Şeytanın, herhangi bir rahatsızlık nedeniyle hayız kanı dinmeyen bir hanımı ibadetlerinden soğutmaya, huşu duymasını engellemeye ve şaşırtmaya çalışmasıdır'. (Çev.)

[309][309] Ebû Dâvûd, 287; Şafiî, el-Ümm, 1/51; İbni Mâce, 622; Tirmîzî, Taharet, bab, 95; senedi 'leyyin'dir. Albânî, el-İruâ'dö 'hasen' olarak derecelendir-miştir.

[310][310] Fethu'l-Kadîr, 1/122; el-Lübâb, 1/132. (Çev.)

[311][311] Buharı, 327; Müslim, 262; vdğ.

[312][312] el-MecmÛ\ 2/372; el-Muğnî, 1/339.

[313][313] Buhârî, 310; Ebû Davûd, 2476.

**Salât/Namazın Anlam Ve Önemi:**

Salâtın sözlük anlamı 'dua'dır. Bu şer'î ibadet, duayı kapsadığından dolayı, dua olarak isimlendirilmiştir. 314[314]
Namaz, islam'ın esaslarından ikincisidir. Namazları İlk vaktinde kılmak, amellerin en faziletlisidir. Namazları edâ etmek imandandır. Namazlarda gevşeklik göstermek, Rahmân'ın gazabına neden olur. Namazlara özen göstermek ve beş vakit olarak vaktinde edâ etmek cenneti kazanmaya vesile olur.

**Namaz Kılmayanın Hükmü:**

Bilinmeli ki, farz olduğunu inkâr ederek, namaz kılmayan kâfir olur. Müslümanlık vasfını kaybeder. Bu konuda âlimler icmâ etmiştir.
Farz olduğunu inkâr etmeyip, gevşeklik ve tembellik göstererek namaz kılmayan hakkında;
**1.** Ahmed bin Hanbel ve bazı âlimler; "Kâfir olur. Müslümanlık vasfını kaybeder" demişlerdir. Bu konuda Peygamber (salial-iâhu aleyhi ve sellemj'in; 'Kişi ile şirk ve küfür arasında namazın terki vardır'; 'Bizimle onlar arasındaki ahid, namazdır. Namazı terk küfürdür' hadislerinin zahirini esas almışlardır.
**II.** Ebû Hanîfe, Mâlik, Şâfiî ve bazı âlimler: "Gevşeklik ve tembellik göstererek namaz kılmayan kimse, -farz olduğunu inkâr etmediği sürece- Müslümanlık vasfını kaybetmez" demişlerdir. Hadisi şerifte geçen 'küfr' lafzı, küfrü esgar/küçük küfür'dür.315[315] Bu nedenle Yüce Allah'ın dilemesine bağlıdır; dilerse azap eder, dilerse affeder.
Ancak her iki görüşteki âlimler şu konuda ittifak etmişlerdir; 'Namaz kılmamak, Yüce Allah'a şirk koşmaktan sonra gelen en büyük günah ve haramdır. Hiçbir Müslüman, Müslümanlığının âlimler arasında ihtilaf konusu olmasına razı olabilir mi?
Farzların Sayısı: Yüce Allah, her gün beş vakit namazı farz kılmıştır. Bunlar; sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsıdır. Talha bin Ubeydulîah (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'bir gün saçı başı dağınık bir bedevi, Rasulullah (saüallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi ve; 'Ey Allah'ın Rasülül Bana Allah'ın farz kıldığı namazları bildir' dedi Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); '...günde beş vakit namaz. Ancak nafile kılman hariç' buyurdu. 316[316]
Namaz Vakitleri: Namaz vakitlerinin belirli zamanlan vardır. Namazlar bu süre içerisinde edâ edilmelidir. Çünkü Yüce Allah; '...Hiç şüphesiz namaz, iman edenlere belirli vakitlere göre farz kılınmıştır 317[317] buyurmaktadır. Yani Kurân'la sabit olmuş ve teyit edilmiş bir farzdır. Sünnette, bu vakitler belirtilmiş ve açıklanmıştır. Abdullah bin Ömer {radiyallâhu anh) anlatıyor; Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur; 'Öğle vakti, güneşin meyletmesinle 318[318] başlar. Kişinin gölgesi kendi boyunca olup, ikindi vakti girinceye kadar devam eder. İkindi namazının vakti, güneş İyice sararmadığı sürece devam eder. Akşam namazının vakti, şafak kayboluncaya kadardır. Yatsı namazının vakti, gecenin orta yansına kadardır. Sabah namazının vakti ise, fecrin doğusuyla başlar ve güneş doğuncaya kadar devam eder.319[319]
Bu hadis-i şerif ve konuyla ilgili diğer rivayetler şu hususlara delildir;

**1. Öğle Namazı Vakti:**

Güneşin tam tepeden meyİetme-siyle başlayan ve her şeyin gölgesi, kendi boyunca olana kadar devam eden vakittir. Bu vakit, ikindi vaktinin başlangıcıdır.
Öğle namazını ilk vaktinde kılmak müstehaptır. Câbir bin Semura (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) öğle namazını, güneş meylettiğinde

---

314[314] Subulu's-Selâm, 1/174.
315[315] Küçük küfür; kâfir olmak anlamını ifade etmeyen, sadece büyük günahı karşılayan bir kavramdır. (Çev.)
316[316] Buhârî, 46; Müslim, 11; vdğ.
317[317] Nisa, 103.
318[318] Güneşin tam tepeden, batıya doğru kaymasıyla.
319[319] Müslim, 612.

kılardı [320[320]] Yani, güneş tam tepeden batıya doğru meylettiğinde kılardı.
Ancak hava sıcaklığı çok fazla olduğunda, öğle namazını geciktirmek ve serinliğe bırakmak müstehaptır. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Sıcaklar arttığında, namazı serinliğe bırakınız. Kuşkusuz sıcaklığın şiddeti, Cehennem kaynamasmdandır.[321[321]]
Ebû Hanîfe'ye göre, Öğle namazının vakti her şeyin gölgesinin iki misli oluncaya kadar devam eder. Bir misli oluncaya kadar olduğu da söylenmiştir. Ancak ilk görüş Ebû Hanîfe, Ebû Yûsuf ve Muhammed'in görüşüdür.[322[322]]

**2. İkindi Namazı Vakti:**

Her şeyin gölgesi kendi boyu kadar olduğunda başlar ve güneş sararıncaya kadar devam eder. Bu süre, zikri geçen hadisin ifadesinin tercih edilmesi halinde böyledir. Çünkü ikindi namazının, güneş sararıncaya kadar geciktirilmesi caiz değildir. Nitekim Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur; '(geciktirilerek kılınan) namaz, münafığın namazıdır. Oturup güneşi gözetler, güneş şeytanın iki boynuzu arasında olduğu zaman da kalkar ve kuşun gagalaması gibi hızlıca dört rekât namaz kılar ve Allah'ı az zikreder.[323[323]]
Fakat herhangi bir özür ve zaruret bulunması halinde, namazın güneş batımı öncesine kadar geciktirilmesinde bir sakınca olmaz. Zira Ebû Hureyre (radiyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadiste Peygamber (sallalîâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur; 'İkindi namazının bir rekâtım, güneş batmadan önce yetiştiren, ikindi namazını yetiştirmiş olur.[324[324]] Bu hüküm yalnızca zaruret halinde söz konusudur. Böylelikle delillerin arası cem edilmiş olur.
ikindi namazını ilk vaktinde kılmak müstehaptır. Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ikindi namazını kıldığında, güneş yüksekte ve dipdiri olurdu. Avâlî bölgesine gidecek olanlar, gider, Avâli'ye ulaşırlardı ve güneş hala yüksekte olurdu.[325[325]]
İkindi namazının vaktini geçirmekten son derece sakı-nıîmahdır. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'kim ikindi namazını terk ederse, ameli boşa gider7 buyurmuştur.[326[326]] Nasıl böyle olmasın ki! ikindi namazı, Yüce Allah'ın özellikle korunmasını/devam edilmesini teyit ettiği 'orta namazdır'. Nitekim Yüce Allah 'Namazları ve orta namazı koruyun/devam edin; gönülden boyun eğerek Allah için namaza durun [327[327]] buyurmuştur.

**3. Akşam Namazının Vakti:**

Güneşin batışıyla başlayan ve şafak kayboiuncaya kadar devam eden süredir. Akşam namazını ilk vaktinde kılmak müstehap, geciktirmek mekruhtur. Çünkü Peygamber {sallallâhu aleyhi ve seliem); 'Akşam namazını yıldızlar birbirine kanşmcaya [328[328]] kadar geciktirmediği sürece ümmetim, hayır üzere veya fıtrat üzere devam eder [329[329]] buyurmuştur.
Râff bin Hadîc (radiyallâhu anh) anlatıyor; Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte akşam namazını kılardık. Sonra herhangi birimiz çıktığında attığı okun düştüğü yeri görürdü. [330[330]]
İmam Muhammed ve İmam Ebû Yusuf'a göre, kızıllığın kaybolmasıyla akşam namazı vakti çıkar. Ebû Ha-nîfe'ye göre ise, akşam namazının vakti, kızıllıktan sonra ortaya çıkan

---

[320[320]] Müslim, 432, 618.
[321[321]] Buhârî, 579; Müslim 608.
[322[322]] El-Mûsilî, e/-/htiydr,38; Konuyla ilgil hadisi şerif için bkz. Müslim, Mesâ-Cfet 180. fÇev.)
[323[323]] Müslim, 434, 622; Ebû Dâvûd, 409; Tirmîzî, 160; Nesâî, 1/254.
[324[324]] Buhârî, 579; Müslim, 608.
[325[325]] Buhârî, 550; Müslim, 621; vdğ.
[326[326]] Buhârî, 553; Nesâî, 1/236.
[327[327]] Bakara, 238.
[328[328]] Vaktin ilerlemesiyle birlikte gökyüzündeki yıldızların daha fazla belirginleşmesi kastedilmektedir. (Çev.)
[329[329]] Ebû Dâvûd, 418. Sahih senette rivayet edilmiştir.
[330[330]] Buhârî, 559; Müslim, 637.

beyazlığın kaybolmasına kadardır.331[331]

**4. Yatsı Namazının Vakti:**

Şafağın kayboluşundan gece yarısına 332[332] kadardır. Çünkü bu konuda daha önce zikredilen Ab-duliah bin Amr'nın rivayet ettiği hadis vardır.
Akşam vaktinin çıkmasıyla birlikte yatsının vakti girer ve fecir/şafak doğuncaya kadar devam eder. Hanefî-lerîn bu konudaki delili, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in; "Yatsı vaktinin sonu, fecrin doğmasıdır" buyruğudur. 333[333]
Zorluk olmadığı sürece yatsı namazını geciktirmek müstehaptır. Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Bir gece Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazı geciktirdi. Hatta mescitte bulunanlar uyudu. Daha sonra Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem) çıkageldi namazı kıldırdı ve; 'Kuşkusuz namazın vakti, bu vakittir. Anca/c ümmetime zorluk olmasaydı!' buyurdu.334[334]
Yatsı namazını kılmadan önce uyumak mekruhtur. Aynı zamanda yatsı namazından sonra konuşmak da, maslahat haricinde mekruhtur. Ebû Berze (radiyaliâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yatsı namazından önce uyumayı; yatsı namazından sonra da konuşmayı mekruh görürdü.335[335] Ancak, yatsı namazından sonra sohbet etmek, bir maslahat gereği ise caizdir. Kişinin ailesiyle vb. gece sohbeti yapması gibi. İbni Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ailesi -Meymûne- ile gece bir süre sohbet etti. Sonra uyudu..336[336]

**5. Sabah Namazının Vakti:**

Fecrin doğusuyla başlar, güneş doğuncaya kadar devam eder. Çünkü Peygamber {sallallâhu aleyhi ve sellem); Sabah namazının vakti, fecrin doğusuyla başlar ve güneş doğuncaya kadar devam eder' buyurmuştur.337[337]
Sabah namazının ilk tekbirini, 'gecenin son karanlığı/alaca karanlık' olarak isimlendirilen sabah namazının İlk vaktinde almak müstehaptır. ÂÎşe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Mümin hanımlar örtülerine bürünmüş olarak, Rasulullah (saliallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte sabah namazında bulunur; namaz bittikten sonra da evlerine dönerlerdi. Gecenin alaca karanlığında kimse onları tanımazdı.338[338]
Ebû Mesûd el-Ensârî (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasululhh {sallallâhu aleyhi ve sellem) bir defa sabah namazını alaca karanlıkta kıldı. Sonra ortalık ağarmca kıldı. Daha sonra da vefatına kadar alaca karanlıkta kıldı, bir daha ortalık ağarıncaya kadar beklemedi.339[339]

**Namaz Vaktine Yetişmek:**

Namaz vakti çıkmadan önce bir rekât kılınmış ise, o namaz vaktinde kılınmış olur. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Sabah namazının bir rekâtını güneş doğmadan önce yetiştiren, sabah namazına yetişmiş olur. İkindi namazının bir rekâtını, güneş batmadan önce yetiştiren, ikindi namazına yetişmiş olur 340[340] Bu hüküm diğer vakit namazlarını da kapsar. Nitekim Peygamber {sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Kim namazın

---

331[331] el-Mûsilî, el-İhtiyâr, 1/39.

332[332] Gece yansı, güneşin battığı andan fecir doğuncaya kadar olan sürenin yansıdır. Burada kastedilen gece saat 24:00 değildir. (Çev.)

333[333] El-Mûsiiî, ei-İhtiyâr, 1/39.

334[334] Müslim, 219. 638.

335[335] Buhârî, 568; Müslim,237, 647; vdğ.

336[336] Müslim, 190.

337[337] Müslim, 612; Ebû Dâvûd. 392; Nesâî, 1/260.

338[338] Buhârî, 578; Müslim, 645.

339[339] Buhâri, Meuâkit, 1; İbni Mâce, Sdât, 1; Ebû Dâvud, 394; Ebû Davûd'taki rivayet 'hasen senetle' rivayet edilmiştir. Ancak Buhârî ve Müslim tarafından 'sahih senetle'de rivayet edilmiştir.

340[340] Buhârî, 579; Müslim, 608; Nesâî, 273.

bir rekâtına yetişirse, namaza yetişmiş olur 341[341] buyurmuştur.

**Uyuya Kalmak Veya Namazı Unutmak:**

Uyuya kaldığın İçin veya unuttuğun için herhangi bir namazın vaktini geçirdiğinde, uyandığın veya hatırladığın zaman o namazın vakti olur. Bunun dışında vakti geçirilmiş namazların bir kefareti yoktur. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'kim, namazı unutursa veya uyuya kalırsa, onun kefareti hatırladığında kılmasıdır 342[342] buyurmuştur. Peygamber {sallallâhu aleyhi ve sellem) ve sahabeleri bir yolculuk esnasında uyuya kalmışlardı. Güneşin sıcaklığı onları uyandırmıştı. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); '...uyku halinde kusur yoktur; kusur, bir sonraki namazın vakti girinceye kadar namazı kılmayan kimse içindir. Kim bunu yaparsa, onu hatırladığı zaman namazı kılsın 343[343] buyurmuştur.

**Şer'î Özrü Olmadığı Halde, Vakti Çıkıncaya Kadar Namazı Kılmayan Kimsenin Durumu:**

Âlimlerin iki görüşünden tercih edileni şudur; 'bu durumdaki kimse, vaktini geçirdiği namazı kaza edemez. Hatta sonradan kıl-sa dahi namazı sahih/geçerli olmaz. Çünkü namaz, başı ve sonu belirli vakitlerle sınırlı bir ibadettir. Dolayısıyla bu vakitten önce kılınması caiz olmadığı gibi, vakit çıktıktan sonra da kılınması caiz olmaz. Bunun caiz olması İçin, uyuyan veya unutan kimse hakkında olduğu gibi bir nassın 344[344] olması gerekir. Çünkü Yüce Allah; Hiç şüphesiz namaz, iman edenlere belirli vakitlere göre farz kılınmıştır 345[345] buyurmuştur.
Peygamber {sallallâhu aleyhi ve sellem) namazların kazası konusunda sadece uy uy akalan lara ve unutanlara ruhsat vermiştir. Dolayısıyla bu iki durumda olmayanlar namazları kaza yapamazlar.
Birçok sahabenin ve bir grup selef-i sâlihîn âlimlerin görüşü, İbni Hazm ve İbni Teymiye'nin görüşü, İbni Useymîn ve Aibânf-nin tercihi budur. Cumhur-u ulemâ ise bu görüşe muhaliftir.
Ebu Hanife ve âlimlerin çoğunluğu, kılınmamış namazların kaza edilebileceğini belirtmişlerdir. 346[346]
Uyarı: Hiçbir şer'î mazereti olmaksızın, bilinçli olarak namazı terk eden kimse 'namazı kaza edemez1 demek, o kimseye kolaylık oluşturmak amacıyla değildir. Bilakis bu hüküm, namazları kaza etmesini istemekten çok daha ağırdır. Çünkü bu sonuç, işîemiş olduğu günahın ve cürümün, bin defa kusa da, kaza ile kefaret olunamayacak kadar büyük olduğunu göstermektedir. Bu durumda namazları kasıtlı olarak kılmayanın yapacağı tek şey, Azîz ve Cebbar olan Sânı Yüce Allah'a tövbe ve istiğfarı ar-tırmasidır. Belki Allah, onu bağışlar!

**Yıllarca Namaz Kılmayan Kimse Ne Yapmalıdır?**

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, bu durumdaki kimsenin, kılmadığı namazları kaza etmesi Vacip1 değildir.347[347] Ancak bunlardan dolayı nasûh tövbesi/bir daha kesinlikle işlememek üzere tövbe etmesi, Yüce Allah'ın dinini dosdoğru yaşaması ve namazlarına özen göstermesi gerekir.

**Mazeret Sonucu Vakti Geçirilmiş Namazların Kazası:**

341[341] Buhârî, 580; Müslim. 607; vdğ.
342[342] Buhârî, 598; Müslim, 684.
343[343] Müslim, 1532; Ebû Dâvûd, 437.
344[344] Âyet veya hadis. (Çev.)
345[345] Nisa, 103.
346[346] Bkz. El-MûsiÎÎ, el-İhtiyâr, 1/64-65.
347[347] Hanefî mezhebi de dahil olmak üzere âlimlerin çoğunluğuna göre kaza etmesi gerekir. (Çeu.)

Tembellik veya gevşeklik nedeniyle değil de, şer'î mazereti nedeniyle namaz vaktini geçiren kimsenin, mazereti sona erer ermez, o namazı kaza etmesi 'farzdır'. Çünkü Peygamber (sallal-lâhu aleyhi ve sellem) uyuyakalan kimse hakkında; hatırladığı zaman kılsın. Bunun dışında onun bir kefareti yoktur' buyurmuştur. -Hadis daha önce geçmişti-. Hanefî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerinin görüşü budur.
Uyandığında güneşin doğmuş olduğunu gören kimse, uykuyu alışkanlık haline getirip, vaktin geçmesine uykuyu hüccet edinmesi caiz değildir. Bilakis, yapması gereken uyanır uyanmaz namazı kılmasıdır. Çünkü uyandığı an, o namazın vakti hükmündedir.

**Şer'î Mazeretle Geçmiş Namazların Kazasında Sıra:**

Şer'î mazeretli olarak vakti geçirilen namazlar, sırasına uygun olarak kaza edilir. Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; Hendek günü, Ömer bin Hattâb güneş battıktan sonra geldi Kureyş kâfirlerine beddua etmeye başladı ve; 'Ey Allah'ın Rasulü! ikindi namazım neredeyse güneş batmadan önce kılamayacaktım' dedi. Rasuiullah (sallaüâhu aleyhi ve sellem) Vallahi, ben de kılamadım!' buyurdu. Sonra abdest aldı, bizler de abdest aldık. Güneş battıktan sonra, Önce ikindi namazını, sonra da akşam namazını kıldırdı.[348][348]
Ancak sıraya riayet edildiğinde, en son namazın vakti çıkacak ise, önce o vakte ait namaz kılınır, sonra da vakti geçmiş namazlar kılınır. Sıraya uyulmadan kılınan vakte ait namazın kazası gerekmez. Çünkü bunu gerektiren herhangi bir delil yoktur.

**Geçmiş Namazlar, 'Vaktinde Nasıl Kılmıyorsa, Kazası da Aynı Şekilde Kılınır:**

Meselâ, yatsı namazını kılmayı unutan birisi, gündüz vakti hatırladığında, yatsı namazını gündüz vakti cehri/kıraati sesli yaparak kılar.
Ebû Saîd (radiyallâhu anh) hadisinde Hendek anlatılırken, '.. .Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bilâl'e 'kamet getirmesini' emretti. O da, öğle namazı için kamet getirdi. Hasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu namazı vaktinde kılıyor gibi kıldı.[349][349]
Bu namazı, güneş battıktan sonra kılmışlardı. Alimlerin tercih edilen görüşü budur.

**Sünnet Namazların Kazası Meşrudur:**

Bu konu yeri geldiğinde açıklanacaktır.

**Nafile Namazların Yasaklandığı Vakitler:**

**1.** Sabah namazından sonra güneş doğana kadar.
**2.** Güneşin doğuşundan itibaren bir mızrak boyu kadar yükselinceye kadar.
**3.** Güneş tam tepede iken, batıya doğru meyledinceye kadar.
**4.** ikindi namazından sonra, güneş batana kadar.
Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Amr bin Abese'ye; '...sabah namazını kıl Sonra güneş doğup yükselinceye kadar namaz kılmayı bırak. Çünkü güneş şeytanın iki boynuzu arasında doğar ue o zaman kâfirler ona secde ederler. Sonra mızrağın gölgesi hiçbir tarafa meyletmeyinceye kadar namaz kıl.[350][350] Kuşkusuz namaza (melekler) şahit olur ve hazır bulunurlar. Sonra namaz kılmayı bırak. Çünkü o vakit cehennem iyice alevlenir. Gölge meylettiğinde namaz kıl. Kuşkusuz namaza (melekler) şahit olur ve hazır bulunurlar. Sonra ikindi namazını kıl. Sonra güneş batana kadar namaz kılmayı bırak. Çünkü güneş şeytanın iki boynuzu arasında batar ue o zaman kâfirler ona secde ederler'.[351][351]

**Uyarılar:**

---

[348][348] Buharı, 598; Müslim, 209.
[349][349] Nesâî, 1/297; Ahmed bin Hanbel, Müsned, 3/25. Sahih hadistir.
[350][350] Güne§ tam tepeye ulaşana kadar. (Çev.)
[351][351] Müslim, 570; 832.

Nafile namazların mekruh olduğu vakitlerden istisnalar:

**1.** Güneş tam tepede -istiva vakti- olsa dahi, Cuma namazından önce nafile namaz kılmak caizdir. Bu konu 'Cuma Namazı' bahsinde izah edilecektir.

**2.** Mekke'de nafile namaz hiçbir vakitte mekruh olmaz. -Allah oranın şerefini ziyadeleştirsin-. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Ey Abdumenâf oğulları! Bu Kabe'yi tavaf eden ve namaz kılan kimseyi gece veya gündüz hiçbir zaman engellemeyin'. 352[352]

**3.** Bu zamanlarda da diğer zamanlarda, farz namazların ve sünnetlerin kaza edilmesi caizdir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ifadesi geneîdir. '...namaz kılmayı unutan kimse, hatırladığı zaman kılsın. Bunun dışında onun bir kefareti yoktur.353[353]

Hanefî mezhebine göre, kaza namazlar üç kerahet vaktinin dışında, günün bütün vakitlerinde kıhnabilir. 354[354]

**4.** Bir nedene dayanan nafile namazlar da bütün vakitlerde caizdir. Tahiyyetü'l-mescit, abdest namazı vb. gibi.

Sonuç itibariyle, kerahet vakitlerinde kılınması mekruh olan nafile namazlar, herhangi bir sebebi olmayan namazlardır.

**Her Türlü Namaz Kılmanın Yasaklandığı Vakitler:**

**5.** Cemaatle namaz İçin kamet getirildiğinde nafile namaz kılınamaz.

Ezan: Belirli lafızlarla namaz vaktinin girdiğini ilan etmektir.

Ezan, yalnızca erkekler için vaciptir. Hanımlar İçin ezan ve kamet vacip değildir. Beyhakî'den (1/408) zayıf senetle rivayet edildiğine göre, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve selİem); 'Hanımlar için ezan, kamet, Cuma namazı ve Cuma günü gusül abdesti almak (zorunlu) değildir. Hanımlarla cemaatte kadın öne çıkmaz, ancak ortalarında durur' buyurmuştur.

Bununla birlikte seslerini erkeklerin işitmeyeceği şekilde, hanımların kendi aralarında ezan okuyup, kamet getirerek namaz kılmalarına bir engel yoktur. İbnİ Ömer (radiyallâhu anh)'e, 'hanımlara ezan gerekir mi?' diye soruldu. İbnİ Ömer kızdı ve; Allah'ı zikretmeyi yasaklayayım mı?' dedi.

Ezanı ve kameti işittiklerinde hanımların müezzinin sözlerini tekrarlaması müstehaptır. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'çağrıyı işittiğinizde, müezzinin söylediklerini söyleyiniz' buyurmuştur. Ancak müezzin 'hayye ala's-salâh' ve 'hayye ale'l-felâh' dediğinde, 'Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh 355[355] denir.

Müezzin ezanı okumayı bitirdiği zaman, Peygamber {sallallâhu aleyhi ve sellem)'e salavat getirip, sonra da; Allahumme Rabbe hezihVd-da'veti't-tâmmeti ve'ssalâti'l-kâimetı. Âti Mu-hammedeni'l-uesîîete ve'l-fadîlete veb'as'hu makâmen mahmû-deni'İ-lezî vaaddeh/Ey bu üstün davetin ve hazır namazın Rabbi olan Allah'ım! Muhammed'e cennette en yüksek ve en faziletli dereceleri ver ve onu, kendisine vaat ettiğin makam-ı Mahmud'a eriştir' demesi müstehaptır.

Ezan ve Kamet arasında duayı daha fazla yapmak müstehaptır. Çünkü ezan ve kamet arasında yapılan dualara icabet olunur. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'ezan ve kamet arasında yapılan dualar geri çevrilmez.356[356] buyrulmuştur.

Ezan okunduktan sonra mescitte bulunan kimse, zaruret olmadıkça çıkmamalıdır. Ebu'ş-Şa'şâ anlatıyor, mescitte Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) ile birlikte oturuyorduk. Müezzin ezan okudu. Mescitten bir adam kalktı, yürüdü. Mescitten çıkana kadar Ebû Hureyre gözüyle onu takip etti. Sonra da; 'işte bu, Ebu'l-Kâsım (sallallâhu aleyhi ve seUem)'e asi olmuştur' dedi. 357[357]

---

352[352] Tirmîzî, 869; Nesâî, 5/223; İbni Mâce, 1254; Sahih senetle rivayet edilmiştir.

353[353] Buhârî, 597; Müslim, 684.

354[354] El-Mûsilî, eUhtiyâr, 63-65. (Çev.)

355[355] Müslim, 385; Ebû Dâvûd, 523.

356[356] Tirmîzî, 212; Ebû Dâvûd, 517; Sahih hadistir.

357[357] Müslim, 655; Nesâî, 2/29; vdğ.

**Namazın Sıhhat Şartları:**

Bunlar, namaza başlamadan oluşturulması gereken şartlardır. Bu şartlardan herhangi biri bulunmadığı zaman namaz batıl olur. Bu şartlar;

**1. Namaz Vaktinin Girdiğini Bilmek:**

Namaz vakti gir meden namaz geçerli olmaz. Mazeret olmaksızın namaz vakti çıktıktan sonra da geçerli olmaz. Çünkü Yüce Allah; '...Hiç şüphesiz namaz, iman edenlere belirli vakitlere göre farz kılınmıştır.358[358] buyurmuştur. Namaz vaktinin girdiği hususunda ağırlıklı kanaatin oluşmasıyla namaz mubah oiur/kılınabilir. Bu konuda âlimler irtifak etmiştir.

**2. Küçük ve Büyük Abdestin Olması:**

Çünkü, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'Allah, abdestsiz kılman namazı kabul etmez' buyurmuştur. Daha önce de zikredilmişti.
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh} anlatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); Abdestsiz olduğunuz sürece hiç birinizin namazını, abdest alıncaya kadar Allah kabul etmez' buyurmuştur.359[359]

**3. Elbise, Vücut ve Namaz Kılınacak Yerin Temizliği:**

Elbise temizliğiyle ilgili olarak Yüce Allah; 'Elbiseni temizle 360[360] buyurmuştur.
Beden temizliğiyle ilgili olarak, mezi hakkında soran kimseye Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Abdest al ve organını yıka'; istihâze kanaması olan kadına da; 'üzerinde bulunan kanı yıka ve namaz kıl' buyurmuştur.
Mekân temizliğiyle ilgili olarak, bedevi mescide idrarını yaptığında, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) üzerine bir kova su dökülmesini emretmiştir.
Bu deliller, elbise, vücut ve mekân temizliğinin namazdan önce gerekliliğini ifade etmektedir. Ancak bu gereklilik şart' anlamında değiîdir. Örneğin, üzerinde necaset bulunduğunu bilen ve bu necaseti temizleme imkânına sahip olan kişinin, necaseti temizlemeden kıldığı namaz 'sahih/geçerli', ancak kendisi günahkârdır.
Namaz kılanın üzerinde bulunan ve ağır necaset sayılan herhangi bir şeyin, katı ise üç gramdan, sıvı ise el ayasından daha fazla olan miktarı, giderilmesi mümkün ise, namazın sıhhatine engel olur ve namaz sahih olmaz. Söz konusu necaset namaz kılınan yerde bulunuyor ise, Ebû Hanîfe'ye göre sahih olmaz; Ebû Yusuf'a göre İse sahih olur. Hafif necaset kabul edilen herhangi bir şeyin namaz kılanın üzerinde bulunması -elbisenin dörtte birinden az olduğu sürece- namaza engel olmaz.361[361]

**Hatırlatma:**

Üzerinde necaset olduğunu bilmeden namaza duran ve namazını bu haliyle tamamlayan kimsenin, namazı 'sahihtir', iade etmesi gerekmez.
Üzerinde necaset olduğunu bilmeden namaza duran ve namaz esnasında bunu fark eden kimse, eğer namazda iken necaseti gidermesi mümkünse giderir; mümkün değilse, o haliyle namazını tamamlar, bunda bir sakınca yoktur. Peygamber (salhliâhu aleyhi ve seüem) namazda iken, Cebrail geldi ve ayakkabısında necaset bulunduğunu bildirdi Bunun üzerine Peygamberimiz (salhliâhu aleyhi ve selîem) ayakkabılarını çıkardı ve namazını tamamladı'. 362[362]

---

358[358] Nisa, 103.
359[359] Buhârî, 135; Müslim, 225.
360[360] Müddessir, 4.
361[361] Zuhaylî, el-Fıkhu'1-IsIamî, 571-576.
362[362] Ebû Dâvûd, 636.

**Namaz Kılmanın Yasaklandığı Mekânlar:**

Bütün yeryüzü mescittir ve yeryüzünün her tarafında namaz kılmak caizdir. Bu aslî bir ilkedir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve selîem) 'Altı şeyle diğer Peygamberlerden faziletli kılındım... Benim için yeryüzü temizleyici ve mescit kılındı.[363[363]] buyurmuştur.
Bu genel ilkeden şunlar istisna edilmiştir;

**1. Deve Ahırları:**

Develerin durdukian, çöktükleri ve geceleri kaldıkları yerlerdir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve selîem); 'deve yataklarında namaz kılmayınız. Çünkü onlar şeytanlardandır.[364[364]] Şeytanların onlarla birlikte bulunması, develerin kaldıkları yerler, şeytanların da konak yerleri olması uzak bir ihtimal değildir. Bundan dolayı oralarda namaz kılmak yasaklanmıştır.

**2. Mezarlıklar:**

Bu konuda Ebû Saîd el-Hudrî (radiyallâ-hu anh)'ın rivayet ettiği hadiste, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve selîem) şöyle buyurmuştur; 'Yeryüzünün tamamı mescittir ancak mezarlıklar ve hamamlar hariçtir.[365[365]] Allah, Yahudilere ve Hıris-tiyanlara lanet etsin; onlar Peygamberlerinin kabirlerini mescitler edinmişlerdir.[366[366]] Bu hükümden 'cenaze namazlarının mezarlıklarda kılınması' istisna edilmiştir. Bu konuyla ilgili açıklamalar ileride gelecektir.

**3. Hamamlar:**

Hamamlar yıkanma yerlerdir. Yukarıda zikredilen Ebû Sâİd el-Hudrî (radiyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadiste 'hamamları mescit edinmek' yasaklanmıştır. Aynı şekilde tuvalet ihtiyacının giderildiği yerler de bu yasak kapsamındadır. Çünkü buralar şeytanların sığınak yerleridir. Zeyd bin Erkam (radiyallâhu anh) anlatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve selîem) 'Kuşkusuz bu tuvaletler şeytanların bulundukları yerlerdir. Her-hangi biriniz tuvalete gireceği zaman 'dişi ve erkek şeytanlardan Allah'a sığınırım' desin [367[367]] buyurdu.

**Hatırlatma:**

Çalınan elbiseyle veya gasp edilen toprakta kılınan namaz 'sahihtir', ancak bu kişi -hırsızlık ve gasp nedeniyle- günahkârdır. Alimlerin çoğunluğunun görüş budur.

**4. Avret Mahallini Örtmek:**

Yüce Allah, 'Ey Ademogullanl Her mescide ziynetlerinizi kuşanarak gidin.[368[368]] Âyet-i kerîmede geçen 'ziynet' lafzı, avret mahallini örten şeyleri'; 'mescit' lafzı ise, namazı ifade eder. Bu durumda âyet, 'her namazda avret mahallinizi örtün' anlamındadır.

**Hanımların Namazda Kapalı Olması Gereken Yerleri:**

**I.** Hanımlar namaz kıldıklarında -yabancıların bulunduğu yerler dahi olsa- elleri ve yüzleri

---

[363[363]] Müslim, 523; Buhâri'de bu rivayetin şahidi vardır, bkz. 335.

[364[364]] Ebû Dâvûd, 493; İbni Mâce, 769; Sahih senetle rivayet edilmiştir.

[365[365]] Ebû Dâvûd, 492; Tirmîzî, 236; İbni Mâce, 745. /ruâ'da da (1/320) belirtildiği gibi 'sahih hadistir'.

[366[366]] Buhârî, 435; Müslim, 529.

[367[367]] Ebû Dâvûd, 6: İbnİ Mâce, 296; Sahih senetle rivayet edilmiştir.

[368[368]] Araf, 7/31.

hariç bütün vücutları kapalı olmalıdır. 369[369]

**II.** Örtülmesi gereken yerlerden bir kısmının, yabancıların bulunduğu bir yerde, görünmesi durumunda, namaz batıl olmaz, ancak günahkâr olunur. Çünkü bu durumda namazın iptal olduğunu belirten bir delil yoktur. Alimlerin tercih edilen sahih görüşü budur.

**III.** Yalnız namaz kılan veya eşinin yanında namaz kılan hanımların durumu;

**a)** Yüzünün ve iki elinin namazda görünmesi caizdir. Alimlerin çoğunluğunun görüşü budur.

**b)** Namazda saçlarının görünmesi halinde; bu konuyla ilgili rivayet edilen bir hadiste, Alhh, hayız görenin (akü-bâliğ yaşına girmiş olanın) namazını, ancak baş örtüsüyle kabul eder 370[370] buyrulmuştur. Bu hadis her ne kadar zayıf ise de, Tirmîzî bu hadisin akabinde şu değerlendirmeyi yapmıştır; 'ilim ehli bu rivayetle amel etmiştir. Saçının bir kısmının açık kaldığını bilerek, namaz kılan hanımın namazı caiz değildir. İmam Şafiî, vücudundan herhangi bir yeri görünen hanımın namazı caiz değildir, demiştir'.

Ancak, âlimlerin çoğunluğuna göre, saçından ve vücudundan az bir şey görünen kadının namazı 'sahihtir', iade etmesi gerekmez. Hanifî ve Mâliki mezheplerinin görüşü budur. Saçından veya vücudundan görünen kısım çok olursa, dört mezhebe göre, 'namazını iade etmesi gerekir.371[371]

## Namazda Hanımların Ayakları:

Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e; 'kadın yalnız başörtüsü ve gömleğiyle, etek-siz olarak namaz kılabilir mi? diye sordum; 'Gömlek ayaklarının üstünü örtecek şekilde uzun olursa namaz kılabilir' buyurdu.372[372]

İmam Şafiîel-Ümm'de (1/77) derki; 'Hanımların namazda, yüzü, iki eli, ve ayaklarının üzeri hariç bütün vücudu avrettir/kapanması gerekir'.

Tirmîzî, İmam Şafiî'nin şöyle dediğini nakleder; '...her ne kadar ayaklarının üzeri açık olsa da namazı caizdir, denilmiştir'. İbnİ Teymİye, ei-Fetâvâ'da, Ebû Hanİfe'nin de bu görüşte olduğunu kaydeder. 373[373]

İmam Malik ve İmam Ahmed bin Hanbel ise, 'kadının bütün vücudunu avret' kabul etmişlerdir. Hatta Ahmed bin Hanbel, 'tırnakları da dahil, namaz kılarken kadının hiçbir yeri görünme-melidir' demiştir.

Benim tercihim ise, her ne kadar örtülmesi daha ihtiyatlı olsa da, yabancıların bulunmadığı ortamlarda hanımların ayakları açık namaz kılmasının caiz olduğudur. -Allah en doğrusunu bilir.

**IV** Hanımların bütün vücutlarını örten elbiseyle namaz kılmaları müstehaptır. Örtünmedeki fazlalık daha faziletlidir. Bu nedenle imam Şafiî der ki; 'hanımların ayaklarına kadar uzanan gömlek ve başörtüsüyle kıldıkları namazın caiz olduğunda ittifak edilmiştir. Örtünün fazla olması ise, daha hayırlı ve daha korumalıdır. Çünkü elbisenin üzerinde cilbâb/pardösü olması, rükû ve secde halinde, kalça ve avret bölgesinin açığa çıkmasını ve elbisenin vücudunu vasfetmesini önler. 374[374]

**V.** Hür olmayan cariyeler namazları, hür kadınların namazlan gibi kılarlar. Ancak cariyelerin başı açık namaz kliması âlimlerin ittifakıyla 375[375] caizdir.

VI. Henüz hayız olmamış, küçük kızlara namaz esnasında başörtüsü vacip değildir. İbni Cüreyc anlatıyor; Atâ'ya; 'henüz hayız olmamış, küçük kızın namaz kılmasını' sordum; 'elbiseli olması yeterli' dedi. 376[376]

---

369[369] Bkz. MecmûuTFetâuâ, 22/113-120.

370[370] Ebû Dâvûd, 641; Tirmîzî, 377; vdğ. Birçok ilim ehli, bu hadisi illetli kabul etmiştir. Bkz. Câmiu Ahkâmı'n-Nisö, 1/310.

371[371] Bkz. Mecmûu'I'Fetâvâ, 22/123; İbni Kudâme, ei-Muğnî, 1/601.

372[372] Ebû Dâvûd, 640; Beyhakî, 2/232; Mevkuf ve merfu olarak riyavet edilmiştir, 'zayıf hadistir'.

373[373] Fetâva, 22/123.

374[374] El-Muğnî, 1/602; el-Mühezzeb, 3/172; Câmiu Ahkamı'n-Nisâ, 1/335.

375[375] El-Hasen ve Atâ hariç.

376[376] Abdurrezzak, ei-Musannef, 3/113; Sahih senetle rivayet edilmiştir.

**5. Kıbleye Yönelmek:**

Yüce Allah, 'Her nereden çtkarsan, yüzünü Mescid-i Haram semtine çevir, insanların zulmedenlerinden başkalarının size karşı gösterecekleri bir hüccet olmaması için, her nerede olursanız, yüzlerinizi oranın semtine çevirin.[377[377]] buyurmuştur.
Namazı özen göstermeden kılan kişiye, Peygamber (sallal-lâhu aleyhi ve sellem); 'Namaza kalktığın zaman, güzelce abdest al Sonra kıbleye dön [378[378]] buyurmuştur.
Kıbleyi şaşıran kimse, kıble olduğunu zannederek namaz kıldıktan sonra, yöneldiği tarafın kıble olmadığını öğrendiğinde namazı iade etmesi gerekmez. Âmir bin Rebîa anlatıyor; 'Karanlık bir gece yolculuğunda biz Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikteydik. Kıblenin hangi taraf olduğunu tespit edemedik. Her birimiz kendi düşüncesine göre yönelerek namaz kıldı. Sabah olduğunda durumu Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'e arz ettik. Bunun üzerine 'Doğu da batı da Allah'ındır, nereye dönerseniz Allah'ın yönü orasıdır.[379[379]] âyeti nazil oldu.[380[380]]

**Namazda Kıbleye Yönelmek İki Durumda Terk Edilebilir:**

**a)** Binek üzerinde kılınan nafile namazlarda. Arabada vb. binek üzerinde iken, kıîmak istenen nafile namazlarda kıbleye yönelmek zorunlu değildir. İbni Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), hangi tarafa dönerse dönsün bineğinin üzerinde namaz kılardı. Vitir namazını binek üzerinde kılardı ancak farz namazları kılmazdı [381[381]] Kafasıyla îmâ ile secdede rükudan daha fazla yaparak (nafile) namaz kılınır.
**b)** Aşırı korku durumunda. Çünkü Yüce Allah '...Eğer kor-karsanız, yaya yahut binekte iken kılın.[382[382]] Bu âyeti, ibni Ömer (radiyallâhu anh} 'kıbleye dönerek veya dönmeyerek' tefsir etmiştir. Nâfî; 'bunu İbni Ömer ancak Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'den duyduğu için söylemiştir' der. [383[383]]

**Hatırlatma:**

Öğle namazını kıldıktan sonra uçağa binen kişi, ikindi namazını ancak akşam vaktinden sonra kılabileceğini anladığında, ikindi namazını kıbleye yönelemese dahi, vakti içerisinde uçakta kılması gerekir. Çünkü vakit, namazın farz oluşunun şartıdır. Bu nedenle namazı vaktinde kılmak, kıbleye yönelmeye tercih edilir. -Allah daha iyi bilir.

**6. Niyet:**

İster farz, ister sünnet olsun bütün namazlara başlanırken, kalpten niyet edilmesi ve kıınan namazın belirtilmesi, 'namazın sıhhat/geçerlilik şartiarındandır'. Burada bazı şeylere dikkat çekilmesi gerekmektedir;
**I.** Namaz dahil olmak üzere, bütün ibadetlerde niyetin mahallinin dil değil, kalp olduğu konusunda âlimler ittifak etmiştir.
**II.** Kalbinden niyet ettiği şeyi, diliyle farklı söyleyen kimsenin, kalbinden ettiği niyet geçerlidir. Bu konuda âlimler arasında hiçbir ihtilaf yoktur. Örneğin, öğle namazına niyet edip, diliyle yanılarak ikindi olarak söyleyen kimsenin durumu gibi.
**III.** Niyeti açıktan sesli söyleyerek yapmanın bidat olduğu konusunda da ihtilaf yoktur. Şeyhu'l-İslam, el-Fetâu&da (22/233) der ki; 'Namazda niyeti sesli olarak yapmak kötü bidatlerdendir. Bu konuda âlimler ittifak etmişlerdir. Hiç kimse, niyeti aşikâr yapmanın

---

[377[377]] Bakara, 150.
[378[378]] Buharı, 6251; Müslim, 397; vdğ.
[379[379]] Bakara, 2/115.
[380[380]] Tirmîzî, 343; İbni Mâce, 1020; Albânî, 'hasendir' demiştir.
[381[381]] Buhâri, Ta'lîk, yaparak zikretmiştir. 1098; Müslim, 39/700.
[382[382]] Bakara, 2/239.
[383[383]] Buhârî, 4535.

müstehap ya da bidat-ı hasene/güze! bidat olduğunu söylememiştir. Kim bu davranışa güzel bidattir derse, Rasulullah (sallallâhu aieyhi ve sellem)'in sünnetine ve dört mezhep İmamının icmâsma ve diğer âlimlere muhalefet etmiş olur. Böyle bir şey iddia edenler tövbe etmeye davet edilirler, tövbe etmezlerse hak ettikleri ceza verilir.'

**IV** Niyeti içinden telaffuz ederek yapmak, bidattir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den ve hiçbir sahabeden 'gizli veya açıktan niyeti telaffuz ettikleri' nakledilmemiştir. 'Allah için namaza, yöneldim kıbleye, dört rekat namaza, imam olmaya veya uydum imama, farz namazı edaya, kaza kılmaya' gibi sözler söylememişlerdir. Bu tür şeylerin tamamı bidattir.

Dört mezhepte, niyettin kalpten yapılması esastır. Niyetin sadece dille söylenmiş olmasına itibar edilmez. Çünkü niyet, kalbin amellerindendir. Mâlikilerin dışında üç mezhebe göre 'niyetin kalpten yapılması ve dille telaffuz edilmesi menduptur. Mâîikî mezhebine göre, niyetin kalple birlikte dille telafuzu caizdir, ancak sadece kalple yetinilmesi daha evladır.384[384] İmam Ebû Hanîfe ve İmam Mâlik, niyetin dille yapılmasını bidat saymakla birlikte; sadece kalpten yapılması durumunda vesveseye düşenler için kalple birlikte dille telaffuzu müstehap kabul etmişlerdir. İmam Muhammed, Şafiî ve Ahmed bin Hanbel, 'niyetin kalple yapılması farz; dille telaffuz edilmesi sünnettir; kalple birlikte dille telaffuzu daha evladır' demişlerdir.385[385] Hanbelî mezhebine göre, niyetin kalple yapılması vacip; dilİe söylenmesi müstehaptır. 386[386]

**V.** Namaza başlamadan hemen önce tekbirle birlikte niyet edilmelidir. Eğer ilk tekbirden sonra niyet kalpten geçirilirse caiz olmaz.

Hanefî mezhebine göre, niyetle ihram tekbiri arasında yeme, İçme, konuşma gibi namaza aykırı davranışların olmaması şarttır. Buna göre niyetin ihram tekbirinden hemen önce yapılması evlâ olmakla birlikte zorunlu değildir. Ancak vaktin girmiş olması zorunludur. Yani kişi öğle namazının vakti girmeden önce öğle namazının farzı İçin niyet edemez. Ancak, vakit girdikten sonra evinden öğle namazı kılmak için camiye çıkarken niyet etmiş olması veya beş vakit farz namazdan birini kılmak için niyet ettikten sonra abdest alması caizdir. 387[387]

**VI.** Namazda İmam ve İmama uyan kişinin aynı niyeti taşıması vacip/şart değildir. Nafile namaz kılan, farz namaz kılana uyabilir. Aynı şekilde farz namaz kılan da, nafile namaz kılana uyabilir. Farz kılan, farz kılana; nafile kılan nafile kılana uyabilir. Burada tek şart, imamın kıldığı namazın rekât sayısı, imama uyanların rekât sayısından fazla olmasıdır. Bu konu yeri geldiğinde İzah edilecektir-. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'Ameller, niyetlere göredir. Her kişi için, ancak niyet ettiği şeyin karşılığı vardır.388[388]

Ibni Hazm (4/225) der ki; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) nass/gayet açık ve net olarak 'kişiye ancak niyet ettiği şeyin karşılığı olduğunu' belirtmiştir. Dolayısıyla, 'imam İçin kendi niyeti, imama uyanlar içinde kendi niyetlerinin geçerli olduğu, birinin diğerini bağlamadığı' kesin oiarak anlaşılmış olmaktadır.

Hanefî mezhebine göre, imam ve imama uyan kişinin aynı niyeti taşıması şarttır.389[389]

**VII.** Kasr/kısaltarak kılınacak 390[390] namazlar için 'kısaltmaya niyet etmek' şart değildir. Selef-i salîhinden olan âlimlerin geneli °u görüştedir. Bu konu yeri geldiğinde izah edilecektir. İnşallah.

## Rasulullah'ın (S.A.V.) Namazı Gibi Namaz Kılmak

(sallallâhu aleyhi ve sellem)

Hiç kuşkusuz her Mümin kıldığı namazların, Rasuiullah (sal-lallâhu aleyhi ve sellem)'in namazlarına benzemesini arzular ve bunun için özen gösterir. Çünkü Rasuiullah

---

384[384] Bkz. Zühaylî, el-Fıkhu'l-İsiâmî, 1/613. (Çev.)

385[385] Bkz. el-Cezîrî, el-Mezâbibu'1-Erbaa, 1/ 190; el-Merginânî. e/-Hidâye, 1/266; Ei-Mûsilî, el-İhtiyâr, 1/47-48. (Çev.)

386[386] Bkz. el-Muğnî, i/464-469; 2/231; Keşşâfu'!-Kinâ\ 1/364-370. (Çev.}

387[387] Bkz. el-Cezîrî, el-Mezâhibu'l-Erbaa, 1/ 191; el-Merginânî, el-H'ıdâye, 1/265. {Çev.)

388[388] Buhârî ve Müslim

389[389] el-Merginânî, el-Hidâye, 1/265-267; El-Mûsilî, el-İhtiyâr, 1/60. (Çev.)

390[390] Dört rekâth namazların, iki rekât oiarak kılınması. (Çev.)

(sallallâhu aleyhi ve sellem) 'beni namazda gördüğünüz gibi namaz kılınız [391[391]] buyurmuştur. Nitekim bu arzu, kılman namazların, Allah'ın kabulüne mazhar olması için edilir. Bu nedenİe önce Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in namazını; sonra da, namazın erkânını, vaciplerini ve menduplarını, delilleriyle birlikte zikredeceğiz.
Namaza durulduğu zaman;
**1.** Sütreye yakın durulmalı ve Kabe'ye dönülmelidir.
**2.** Kılınacak namaza kalpten niyet edilmelidir.
**3.** Eller omuzların hizasına kadar kaldırılmalı ve 'Allâhu Ek-ber' denilmelidir.
Hanefî mezhebine göre ihram tekbirinde ellerin baş parmakları kulak memelerine değecek şekilde eller kaldırılır. Bu konuda Hanefîler şu hadisi delil almışlardır; Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Vâil bin Hucr (radiyallâhu anh)'a; «Namaza başladığında iki elini, iki kulakların hizasında kaldır» buyurmuştur. [392[392]]
**4.** Göğsün üzerinde, sağ el, sol elin üzerine konur ve yere bakılır.
Hanefî, Şafiî ve Hanbeli mezhebine göre sağ elin sol el üzerine konularak göbeğin altında veya üstünde bağlanması sünnettir. Mâlikî mezhebine göre İse ellerin bağlanması menduptur.[393[393]] Hanefî mezhebine göre eller, sağ el, sol elin üzerinde göbeğin altına konur. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Üç şey Peygamberlerin hasletierindendir. Bunlar; iftarda acele etmek; sahuru geciktirmek, (namazda) sağ eli sol elin üzerinde göbeğin altına koymaktır» buyurmuştur. Kadınlar ise ellerini, sağ elin avucu sol elin bileği üzerinde olacak şekilde göğüslerinin üzerine koyarlar. Bu kadınların tesettürüne daha uygun alması nedeniyledir. [394[394]]
**5.** Peygamber {sallallâhu aleyhi ve sellem)'den nakledilen, Yüce Allah'a hamd, sena ve övgü ifadelerinin yer aldığı iftitah dualarıyla namaza başlanır. İleride bu duaları zikredeceğiz.
**6.** Eûzu billahi mine'ş-şeytânirracîm' denir.
**7.** Bismillâhirrahmânirrahim' denir. Besmele sesli söylenmez.
Besmele okunması, Hanefî ve Hanbelî mezhebine göre sünnet; Şâfî mezhebine göre farzdır. [395[395]]
**8.** Fatiha suresi âyet âyet -kelimeler ağır ağır ve tane tane telaffuz edilerek- okunur. Fatiha tamamen okunduğunda 'âmîn' denir.
**9.** Fatiha'dan sonra farklı bir sûre veya herhangi bir sûrenin bir bölümü okunur. Sabah, akşam ve yatsı namazlarının İlk iki rekâtında, kıraat cehri/sesli yapılır. Bu yalnız kılındığında da, hanımlara imamlık yapıldığında da böyle yapılır. Öğle, ikindi, akşam namazının son rekâtı ve yatsının son iki rekâtında kıraat sessiz yapılır. Son iki rekâttaki kıraat, İlk İki rekâttaki kıraatin yarısı kadar kısa tutulmalıdır. Son iki rekâtta sadece Fatiha ile de yetinilebilir.
**10**. Kıraat tamamlandığında, biraz susulur, sonra iki el kaldırılarak, tekbir getirilir ve rükû yapılır.
Hanefî mezhebine göre, ilk tekbirin dışında rukû'ya giderken, rûkû'dan ve secdeden kalkarken eller kaldırılmaz.[396[396]]
**11**. Rükû'da iki el dizlerin üzerine konur. Parmaklar açık tutulur. İki elle dizler kavranır. Dirsekler yanlardan ayrı, bel yaygın ve düz tutulur. Baş ne aşağı eğilir, ne de yukarı kaldırılır; tabi şekilde bırakılır.
**12.** Rükû itminan/rahatça yapılır. Üç defa 'subhâne rabbiyel azîm' denir. Rukû'da okunan başka dualar da vardır. Yeri geldiğinde bu dualar anlatılacaktır-. Rükû'da Kuran okunmaz.
**13.** Semia'1-lâhu'li-men hamiden1 denilerek rûkû'dan kalkılır. İtidal üzere iki el kaldırılır ve 'Rabbena veleke'1-hamd' denir. Burada okunan, rivayet edilmiş dualardır. Bunlar yeri geldiğinde açıklanacaktır.
**14.** Daha sonra tekbir getirilerek secdeye gidilir. Dizlerden önce iki el yere konur. Avuçlar açık, parmaklar birleşik olarak kıbleye doğru yere konur. Eller omuzların veya iki kulağın

---

[391[391]] Buhârî, 631.
[392[392]] Bkz. El-Mûsilî, e/-/htiyâr,l/49 (Çev.)
[393[393]] el-Cezîrî, ei-Mezâhibu'1-Erbaa, 1/223. {Çev.]
[394[394]] el-Cezîrî, el-Mezâhibu'l-Erbao, 1/199-201; El-Mûsilî, el-İhüyâr, 1/49. (Çev.)
[395[395]] el-Cezîrî, el-Mezâhibu'l-Erbaa, 1/228. (Çev.)
[396[396]] el-Cezîrî, el-Mezâhibu'1-Erbaa, 1/ 199-201; El-Mûsilî el-İhtivâr 1/49 (Çev.)

hizasında tutulur. Secdede burun ve alın birlikte yere değmelidir. İki ayak parmak uçları üzerinde dik tutulurak secde yapılır. Secde halinde ayak parmak uçları kıbleye doğru olmalıdır.
Hanefî ve Hanbelî mezhebine göre, secdeye gidilirken önce dizler, sonra eller konur. Şafiî ve Mâliki mezhebine göre önce eller, sonra dizler konur. Her iki görüşün de delil aldığı hadisler bulunmaktadır. Hasta, zayıf ve güçsüz olanlar nasıl rahatça yapabiliyorlarsa, o şekilde yapabilirler. Bu konuda dört mezhepte icma oluşmuştur. [397][397]

**15.** Secde itminan/rahatça yapılır. Üç defa 'subhâne rabbi-ye'1-a'lâ' denir. Secdede okunan başka dualar ve zikirler de vardır. Secdede Kuran okunmaz. Ancak çok dua okumaya gayret etmelidir.

**16.** Tekbir getirilerek secdeden kalkılır. Sol ayak yere yayılıp, üzerine oturulur. Sağ ayak, sol ayaktan ayrı ve parmak uçları kıbleye doğru gelecek şekilde dik tutulur. 'A!lâhumme'ğ-fir-rî, ver-hamnî, vecburnî, verfa'nî, vehdinî ve âfinî, verzuknî' denir.

**17.** Sonra tekbir getirilerek, tamamen birinci secde gibi, ikinci secde yapılır.

**18.** Daha sonra tekbir getirilerek secdeden kalkılır. Sol ayak üzerine -iki secde arasında oturulduğu gibi oturulur.[398][398] Sonra yere dayanarak ikinci rekâta kalkılır.
Şafiî ve Hanbelî mezhebine göre yere dayanarak kalkmak sünnet; Hanefî ve Mâliki mezhebine göre, hasta, zayıf ve güçsüzlerin dışında yere dayanarak kalkmak mekruhtur.[399][399]

**19.** İkinci rekâtta da birinci rekatta yapılanların aynısı yapılır. Ancak ikinci rekât, birinciden daha kısa tutulur.

**20.** ikinci rekât da tamamlandıktan sonra, sol ayak, sağ ayağın yanına yayılarak teşehhüt için oturulur. Sağ avuç sağ dizin, sol avuç da sol dizin üzerine konur. Sol el parmaklar, açık tutulur. Sağ el parmakları yumruk yapılarak, şahadet parmağı düz bırakılır ve teşehhütte şahadet parmağına bakılır.
Hanefî mezhebine göre, 'lâ ilahe' denirken şahadet parmağı kaldırılır, 'illallah' denirken indirilir. [400][400]

**21.** Teşehhütte 'ettehiyyâtü' okunur, Peygamber (sallaîlj-ihu aleyhi ve sellemj'e 'salavat' getirilir. Eğer bu son oturuş ise, sala-vat getirildikten sonra kişi, istediği kadar dua okuyabilir.

**22.** Eğer namaz üç veya dört rekâtlı ise, İkinci rekattan sonra kalkılır ve namazın kalan rekâtları, önceki rekâtlar gibi kılınır.

**23.** Önce sağa, sonra da sola 'es-Selâmu aleykum ve rah-metullah' denilerek selam verilir.

**24.** Namazdan sonra -rivayet edilmiş sahih zikirlerle- çokça zikir yapmak müstehaptır. Kabul edileceği ümit edilerek, çokça dua yapılmalıdır. Ancak zikir esnasında eller kaldırılmaz.
Bu anlatılanlar, Peygamberimiz fsaüallâhu aleyhi ve sellem)-'in namazı gibi namaz kılmanın tarifidir. Bunlar, rükün, vacip, mendup, mubah ve mekruh gibi kısımlara ayrılmaktadır.

### Namazın Rükünleri

Namaz, farzlardan ve rükünlerden oluşur. Bunlardan biri eksik kaldığı zaman namaz gerçekleşmiş olmaz ve şer'î namaz sayılmaz.
Namazda bir rüknü terk eden kimse;
**a)** Bilerek terk etmiş ise, namazı ittifakla bâtıl olur.
**b)** Yanilarak veya bilmeyerek terk ederse: Eğer bu kimse, terk ettiği rüknü yapma imkânına sahip İse, onu yapması ittifakla- vaciptir/şarttır. Yapma imkânına sahip değilse, sadece rüknü terk ettiği rekâtı geçersiz olur. O rekâtı yeniden kılar. Sonra da sehv/yanılgı secdesi yapar. Bu konu 'sehv secdeleri' bahsinde açıklanacaktır.

---

[397][397] ei-Cezîri7 el-Mezâhibu'l-Erbaa, 1/231. (Çev.)
[398][398] Sünnette bu oturuş 'istirahat oturuşu' olarak isimlendirilmiştir. -İleride bu konuya değinilecektir-.
[399][399] Bkz. Zuhaylî, el-Fıkhu'l-!sIomî, 1/711. (Çev.)
[400][400] el-Cezîrî, el-Mezâhibu'1-Erbaa, 1/ 235.

**1. İhram Tekbiri:**

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seilem); 'Namazın anahtarı abdesttir, girişi tekbirdir, çıkışı selam'dır.401[401] buyurmuştur.
Namazını yanlış kılan adama, Peygamber (sallallâ-hu aleyhi ve seilem); 'namaza kalktığın zaman tekbir getir.402[402] buyurmuştur.
Tekbir: İslam ümmetinin nesiller boyunca Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den naklettiği 'Allahu Ekber' lafzıdır. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seilem) her namazda bunu söyler, farklı lâfızlarla başka tekbir getirmezdi. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seilem) bir defa bile farklı lafızlarla tekbir söylememiştir.

**2. Kıyam -Farz Namazlarda Gücü Yerinde Olan Kişinin Ayakta Durması:**

Yüce Allah; gönülden boyun eğerek Allah için namaza kalkın 403[403] buyurmuştur. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seliem), İmrân bin Husayn'e 'ayakta durarak namaz kıl. Eğer buna gücün yetmezse, oturarak kıl; oturmaya da gücün yetmezse yan üstü uzanarak fa 404[404] buyurmuştur.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Sağlıklı bir kişinin yalnız veya imam olarak namaz kıldığında, oturarak farz namaz kılmasının caiz olmadığı konusunda âlimler icmâ etmiştir.
**2.** Ayakta durmaya takati olmayan hastadan 'kıyam' şartının kalktığı, dolayısıyla oturarak kılabileceği hususunda da âlimler icmâ etmiştir. Aynı şekilde, ayakta durmaya gücü yeten, ancak ayakta durduğu takdirde şiddetli zorlukla karşılaşan, hastalığının artması veya iyileşmesinin yavaşlaması endişesi taşıyan kişiden de 'kıyam' şartı kalkar.
Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seilem) yatağından düştü ve sağ tarafı yaralandı Ona hasta ziyaretinde bulunduk. Namaz vakti geldiğinde, bize oturarak namaz kıldırdı. Biz de onun arkasında oturarak namaz kıldık.405[405]
İbni Kudâme el-Muğnîde (2/571) der ki; 'Görünen o ki, Peygamber {salialiâhu aleyhi ve sellem) tamamen ayağa kalkmaktan aciz değildi. Fakat ayakta durmakta zorlandığı için 'kıyam' şartı ondan kalkmıştı. Aynı şekilde -imama uydukları için- diğerlerinden de kalkmıştır'.
**3.** Uçakta, veya gemide olduğun zaman, namazları ayakta kılmak vaciptir. Ancak ayakta durmaya güç yetirilemiyorsa, oturarak kılınabilir. Gemide namaz kılmak, Peygamberimiz (salialiâhu aleyhi ve sellem)'e soruldu; 'Boğulmaktan korkmadığın sürece, gemide namazı ayakta kıl 406[406] buyurdu.
**4.** Bütün nafile namazlar binek üzerinde kılınabilir. Bu uzun veya kısa yolculukta olabileceği gibi, mukîm/yerleşik iken de olabilir.
**5.** Hiçbir mazeret bulunmadığı halde nafile namazlar, oturarak kılınabilir. Ancak ayakta kılmak çok daha sevaphdır. Oturarak kılınan namazın sevabı, ayakta kılınan namazın sevabının yarısıdır.
Imrân bin Husayn (radiyallâhu anh) anlatıyor; Rasulullah (salialiâhu aleyhi ve seîlem)'e, kişinin oturarak namaz kılmasını sordum; 'ayakta kılarsa daha faziletlidir. Kim namazı oturarak kılarsa, ayakta kılanın yarısı kadar sevap ahr. Kim namazı yatarak kılarsa, oturarak kılanın yansı kadar sevap alır' buyurdu.407[407]
Mazeretinden dolayı namazı oturarak kılan kimsenin sevabından hiçbir şey eksilmez. Çünkü Peygamber (salialiâhu aleyhi ve sellem); 'Kim hastalanırsa veya yolculuk yaparsa,

---

401[401] Tirmîzî, 3; Ebû Dâvûd, 61; İbni Mâce, 275; Ahmed, 1/123; Ahmecl bin Bflnbei'in rivayetinde 'leyyin bir ravi bulunmaktadır. Ancak hadisin varyantları vardır.
402[402] Kaynağı daha önce zikredilmişti.
403[403] Bakara, 2/238.
404[404] Buhârî, 1117; Ebû Dâvûd, 939; Tirmîzî, 369.
405[405] Buhârî, 1/1000; Müslim, 1/308.
406[406] El-Bezzâr, 68; vdğ.; Albânî, Sıfattı's-Salâh'da 'sahih' olarak derecelendirin iştir.
407[407] Buhârî, 2/40-41.

sağlıklı ve mukim/yerleşik halinde yaptığı gibi yazılır 408[408] buyurmuştur.
**6.** Nafile namaza oturarak başladıktan sonra, devamını ayakta kılmak -âlimlerin ittifakıyla- caizdir. Çünkü Âişe (radiyallâhu anhâ)'mn rivayet ettiği hadiste şöyle buyrulmuştur; 'Rasulullah (salialiâhu aleyhi ve sellem) oturarak namaz kıldırıyor ve oturarak okuyordu. Okuyacağı miktar, otuz veya kırk âyet kaldığında, ayağa kalkıp okuyor, sonra da rükû ue secde yapıyordu. Daha sonra ikinci rekâtı da bunun gibi yapıyordu.409[409]
**7.** Nafile namaza ayakta başladıktan sonra, devamını oturarak kılmak da caizdir. Bir önceki hadisi şerif buna delildir.
**8.** Namaz, oturularak kılındığında, teşehhütte oturur gibi oturulmalıdır. Her ne kadar bağdaş kurarak oturmak özellikte mazeret halinde- caiz ise de, en faziletli olan budur. Bu Peygamberimiz {salialiâhu aieyhi ve sellem)'den 410[410] ve bazı sahabelerden nakledilmiştir.411[411]
**9.** Hiçbir mazeret olmadan, namazda ayaklan uzatarak oturmak caiz değildir.
**10.** Oturmaya gücü yetmeyenin, farz olsun, nafile olsun namazları yatarak kılması caizdir. Mazeret bulunmadığında ise -tercih edilen görüşe göre-, farz namazlarda da, nafile namazlarda da yatarak kılmak caiz değildir.
**11.** Yatarak namaz kılındığında, sağ yan üzerine yatarak kılmak müstehaptır. Çünkü yatarken sünnet olan, sağ yan üzerine yatmaktır. Bu konuyla ilgili olarak Âişe (radiyallâhu anhâ)'nın rivayet ettiği hadiste; 'Rasulullah (salialiâhu aleyhi ve sellem), ayakkabısını giyerken, saçını tararken, temizlenirken ve her işinde sağla başlamaktan hoşlanırdı 412[412] denilmiştir.

**3. Her Rekâtta Fatihâ'yı Okumak:**

Peygamber (salialiâhu aleyhi ve sellem) 'Fatihâ'yı okumayan kimsenin namazı olmaz 413[413] buyurmuştur.

**Fatihâ'yı Ezberieyemeyen Kişinin Durumu:**

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'Fatihâ'yı ezberleye-meyen kişi; 'SubhânaHâhi, vel-hamdu HHâhî, ve lâ ilahe illallâhu. Va'llâhu Ekber, ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh /Allah'ın Sânı Yücedir, Hamd Allah içindir. Allah'tan başka ilah yoktur. Allah en büyüktür. Allah 'tan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur' desin 414[414] buyurmuştur. Ancak bu, Fatihâ'yı ezberlemek için her türlü gayreti göstermesine rağmen bir türlü ezberleyemeyen ve tamamen âciz kalanlarla, acem vb. kimseler içindir.

**4-5. Rükû'yıi Tadili Erkân İle Yapmak:**

Rükû yapmak, namazın erkân in dandır. Bu icmâ ile sabittir. Çünkü Yüce Allah, 'Ey îman Edenler! Rükû ediniz ve secde yapınız 415[415] buyurmuştur.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), namazını yanlış kılan kişiye; '...sonra rükû yap ve rüku da mutmaini tam olarak dur.416[416] Rükû'da caiz olan en az miktar, eğilip iki elle dize tutunmaktır. Rükû'da mutmainlik ise, vücut mafsallarının tam olarak yerli yerince oturması ve sakinleşmesidir. Rükû'da mutmainlik, 'rükû'da söylenmesi vacip olan zikirleri söyleyecek miktar' olarak da ifade edilmiştir.

---

408[408] Buhârî, 2996.
409[409] Buhârî. 2/41; Müslim, 1/505; vdğ.
410[410] Nesâî, 3/224; İbni Huzeyme, 2/236; Beyhakî, 2/305.
411[411] İbni Ebî Şeybe, e/-Muscmne/,de İbni Ömer radiyallâhu anh'ten rivayet etmiştir. 2/220.
412[412] Buhârî. 1/50; Müslim, 1/226.
413[413] Buhârî, 756; Müslim, 394; vdğ.
414[414] Ebû Dâvûd, 832; Bkz. El-İruâ, 303.
415[415] Hac, 77.
416[416] Buhârî, 757; Müslim, 397.

**6-7. Rükû'dan Kalktıktan Sonra İtidal ve Mutmainlik:**

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Rükû ve secdede, belini düzgün tutmayan adamın namazı yeterli olmaz [417][417] buyurmuştur. Namazını yanlış kılan kişiye; '...sonra başını kaldır ve mutmain oluncaya kadar dur.[418][418] buyurmuştur.

**8-9. Secdede İtidal ve Mutmainlik:**

Yüce Allah, '... Rükû ediniz ve secde yapınız [419][419] buyurmuştur. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), namazını yanlış kıian kişiye; '...sonra secde yap, secdede mutmain oluncaya kadar kal. Sonra başını kaldır ve mutmain oluncaya kadar otur. Sonra tekrar secde yap ve mutmain oluncaya kadar kal [420][420] demiştir.
İbni Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Burnu ve alnı secdede yere değmeyen kişinin namazı yoktur.[421][421]

**10-11. İki Secde Arasında Oturmak ve Oturuşta Mutmainlik:**

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seilem) '...sonra başını kaldır ve mutmain oluncaya kadar otur...'; 'Rükû ve secdede, belini düzgün tutmayan adamın namazı yeterli olmaz' buyurmuştur.

**12. Son Teşehhüt Oturuşu:**

İbni Mesûd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem}'in arkasında namaz kıldığımızda, Esselâmu alâ Cibrîle ve MikâîVe [Cebrail'e ve MikâîVe selam olsun]' veya 'Esselâmu alâ Fulân ve Fulân [Falan, Falan kişilere selam olsun]' derdik. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize döndü ve şöyle buyurdu; 'Hiç kuşkusuz Allah, es-Selâm'dır. Her hangi biriniz namaz kıldığı zaman, şöyle desin;
Ettehiyyâtu uessalauâtu uettayyîbât. Es-Selâmu aley-ke Eyyuhe'n-Nebiyyu ve rahmetulhhi ve berekâtuh. Es-Selâmu aleynâ ve ala ibâdillâhi's-sâlihîn»
"Bütün selamlar, namazlar ve güzellikler Allah'a aittir. Ey Peygamber! Selam sana. Allah'ın rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selam bizlere ve Allah'ın Salih kullarına"
Sizden biriniz böyle dediği zaman, (selamı) gökte ve yerde bulunan bütün Salih kullara ulaşır.
(Daha sonra da şöyle desin) «Eşhedu enlâ ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve rasuluhu I Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur; ve şahadet ederim ki Muham-med O'nun kulu ve rasulüdür.[422][422]
Teşehhüt dualarının en sahih ifadeleri budur. Ancak 'Es-Selâmu aleyke Eyyuhe'n-Nebî I selam sana ey Peygamber' ifadesinin yerine, 'es-Selâmu ala'n-Nebî j Peygambere selam olsun' denilmesi daha evlâdır. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatta iken sahabeler böyle söylüyorlardı. Vefatından sonra ise, 'es-Selâmu ala'n-Nebîyy' olarak söylemeye başlamışlardı.

**13. Selam Vermek:**

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'Namazın anahtarı abdesttir, girişi tekbirdir, çıkışı se/am'dır.[423][423] buyurmuştur.

---

[417][417] Nesâî, 2/183; Tirmîzî, 264; Ebû Dâvûd, 840; İbni Mâce, 870; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
[418][418] Buhârî, 757; Müslim, 397.
[419][419] Hac, 77.
[420][420] Buhârî, 757: Müslim, 397.
[421][421] Dârekutnî, 1-3/348. Albânî, Stfatu's-Salâh'da 'sahih' olarak derecelendir-miştir.
[422][422] Buharı, 6265; Müslim, 402; vdğ.
[423][423] Tirmîzî, 3; Ebû Dâvûd, 61; İbni Mâce, 275; Ahmed. 1/123; Ahmed bin Hanbel'in rivayetinde 'leyyin' bir ravi bulunmaktadır. Ancak hadisin varyantları vardır.

**Hatırlatmalar:**

**I.** Namazda selam verirken yeterli olan en az ifade 'es-Selâmu Aleykum' sözüdür.
**II.** Sağa ve sola selam verirken, en güzel ve en faziletli selam lafızları 'es-Selâmu Aleykum ve rahmetuliâh' sözüdür. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den sabit olan selam lafızları budur. Selam verirken 've berakâtuhû' lafzını eklemek, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den nakledilmemiştir.

**14. Namaz Rükûnlarının Sırası:**

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'İn namazları bir tertip ve sıraya uygun olarak kıldığı nakledilmiştir. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'beni namazda gördüğünüz gibi namaz kılınız' buyurmuştur. Namazı yanhş kılana, namazı öğretirken de, (... sonra... sonra ...' ifadeleriyle sıraya uygun olarak öğretmiştir.

**Namazın Vacipleri**

**1. İftitah 424[424] Duası:**

Namaz için tekbir aldıktan sonra iftitah duasını, ister farz, ister nafile olsun bütün namazlarda okumak -tercih edilen görüşe göre- vaciptir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazını yanlış kılan kişiye; 'Hiçbir insanın namazı, abdest azalarını güzelce yıkayarak abdest alıp; sonra tekbir getirip, Celîl ve Azız Allah'a hamd ederek, O'na senâ/övgüde bulununcaya ve Kurâ-n'dan kolayına geleni okuyuncaya kadar .... Namazı tamamlanmış olmaz. ... Ancak bunları yaptığı zaman namazı tamamlanmış olur.425[425] Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hadisinde geçen '... Celîl ve Azız Allah 'a hamd ederek, O'na senâ/övgüde bulununcaya...' ifadesi, iftitah duasıdır. Bu hadisten, namazda İlk tekbirden sonra mutlak hamd ve senâ'da bulunmanın vacip olduğu' anlaşılmaktadır.426[426] Bazı âlimler, hadisteki ifadeden 'Fâtiha'nın kastedildiğini, dolayısıyla iftitah duasının sadece müste-hap olduğunu söylemişlerdir. Bu konu oldukça geniştir.
İftitah duası, cenaze namazlarında okunmaz. Talha bin Ubeydullah İbni Avf anlatıyor; 'Abbâs (radiyallâhu anh)'m arkasında cenaze namazı kıldım. Fatihayı okudu ve 'bilsinler ki, bu sünnettir 427[427] dedi.
Hanefî ve Mâliki mezhebine göre cenaze namazında 'iftitah duası' okunur. Şafiî ve Hanbelî mezhebine göre ise okunmaz. 428[428]
Bu rivayette, iftitah duasını cenaze namazlarında okumanın meşru olmadığına işaret edilmektedir. Çünkü İbni Abbâs (radiyallâhu anh) 'Fatihâ'yı cehrî/sesli olarak okumuş ve bunu insanların öğrenmesi için yapmıştır. İftitah duâsıyla başlamamıştır ve açıktan onu okumamıştır.
İftitah duasının vacip oluşunun istisnası: İmamın cehrî/sesli okuduğu namazlarda, imama uyanların okuması vacip değildir. İftitah duasında asıl olan gizli okumaktır. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) sesli okumamıştır. Ancak İmamın bazı zamanlarda, insanlara öğretmek için sesli okuması caizdir.

---

424[424] iftitah, açış anlamında olup, namaza durulduğunda ilk okunan duaya verilen addır. (Çev.)
425[425] Buharı, 757; Müslim, 397.
426[426] Es-San'ânî, Subulu's-Selâm, 1/312. Alimlerin çoğunluğu 'iftitah duasının' müstehap olduğunu, vacip olmadığını söylemişlerdir. Vacip olmadığı, 'Ebû Hureyre radiyallâhu anh hadisinin mefhumundan-anlaşılmaktadır' demişlerdir. Muttefakun aleyh olan bu rivayette, Ebû Hureyre radiyallâhu anh, 'tekbir ile kıraat arasında susulmasma ne dersin diye Peygamberimiz sallallâhu aleyhi ve sellem'e sormuştur. Bu rivayetten Ebû Hureyre'nin İslam dinine Önceden girmiş olmasına rağmen, iftitah duasını bilmediği anlaşılmaktadır. Eğer iftitah duası 'vacip olsaydı', hiç kuşkusuz Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem bunu onlara öğretirdi. Her halükarda bu konu oldukça geniştir. -Allah en iyi bilendir-.
427[427] Buhârî, 2/91; Nesâî, 4/74-75.
428[428] el-Cezîrî. el-Mezâhibu'1-Erbaa, 1/ 458.

**İftitah Duaları:**

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seİlem)'den 'sahih' farklı iftitah duaları nakledilmiştir. Bunlardan bazıları;
Ey Allah'ım! Uzaklaştır benimle günahlarımın arasını, uzaklaştırdığın gibi doğuyla batının arasını. Ey Allah'ım! Arındır beni günahlarımdan, arındığı gibi beyaz elbisenin kirden. Ey Allah'ım! Kar, su, dolu ile tertemiz kıl beni günahlarımdan. [429]
Ey Allah'ım! Senin sânının yüceliğini, sana hamd ederek zikrederim. Adın kutsaldır. Azametin yücedir. Senden başka ilâh yoktur.[430]
Hiç şüphesin ben, coşmayan birMüs/üman olarak yüzümü, gökleri ve yeri yoktan var edene çevirdim. Ben müşriklerden değilim. Hiç şüphesiz benim namazım, ibâdetlerim, yaşamım ve ölümüm hepsi âlemlerin rabbi Allah içindir. O'nun ortağı yoktur. Bana böyle emir olundu ve ben Müslümanlardanım.[431] Ey Allah'ım! Her şeyin sahibi ve yöneticisi sensin. Senden başka ilah yoktur. Sen benim Rabbimsin. Ben senin kulunum. Nefsime zulmettim. Günahlarımı itiraf ediyorum, bütün günahlarımı bağışla. Hiç şüphesiz günahları yalnızca sen bağışlarsın. Beni en güzel ahlaka erdir. En güzel ahlaka yalnızca sen erdirirsin. Kötü ahlakı benden uzaklaştır. Kötü ahlaktan ancak sen uzaklaştırırsın. Sana teslim oldum. Sana amadeyim. Hayır tamamen senin elindedir. Şer sana ulaşmaz. Ben seninleyim ve sana döneceğim. Sen kutsalsın. Sen yücesin. Senden af diler, sana tövbe ederim.[432]

**2. Kıraate 'Eûzu' Çekerek Başlamak:**

Namazda kıraate başlarken 'eûzu' okumak -ittifakla- vaciptir.[433] Her rekâtta vacip olduğu konusunda ise farklı görüşler oluşmuştur. Yüce Allah 'Kuran okuduğun zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın [434] buyurmuştur. Ayette 'istiâze/eûzu' okumak emredilmiştir. Hakikatte emir, vaciplik ifade eder. Çünkü 'istiâze/eûzu', okumak, şeytanın şerrini önler. Vacibi, tamamlayan her şey vaciptir.
Asıl olan, 'istiâze/eûzu'yi gizli okumaktır. Çünkü ne Rasulul-lah (sallallâhu aleyhi ve seliem)'den, ne de Râşit halifelerden is-tiâze'nin sesli okunduğu nakledilmemişim Ancak imam, cemaate öğretmek için bazen sesli okuyabilir.
İstiâze şu ifadelerden biriyle yapılabilir;
Eûzu billahi mine'ş-şeytâni'r-racîm / Allah'a sığınırım, kovulmuş şeytandan
Eûzu billâhi's-sernîİ'l-alîmi mine'ş-şeytâni'r-racîm / Her şeyi işiten ve bilen Allah'a sığınırım, kovulmuş şeytandan
Eûzu billâhi's-semîi'l-alîmi mine'ş-şeytâni'r-racîm min hemzihî ve nefhihî ve nefşihî / Her şeyi işiten ve bilen Allah'a sığınırım, kovulmuş şeytanın kışkırtmasından, şişirmesinden ve üflemesinden"
İbni Kudâme, e!-Muğnîde (2/146) der ki; 'Bu istiâzelerin tamamı birer genişliktir. Hangisiyle sığınılırsa sığınılsın, güzeldir'.

**3. Fâtihâ'yı Okuduktan Sonra Amîn Demek:**

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); İmam 'âmîn' dediği zaman, sizler de 'âmîn deyiniz. Hiç kuşkusuz, kimin âmin deyişi, meleklerin âmîn deyişine denk gelirse, geçmiş günahları bağışlanır [435] buyurmuştur.
imama da, imama uyanlara da, namazı yalnız kılanlara da Fâtihâ'dan sonra 'âmîn' demek

---

[429] Buhârî, 744; Müslim, 598.
[430] Ebû Dâvûd, 776; Tirmîzî, 243; Nesâî, 2/32; İbni Mâce, 806.
[431] Başka bir rivayette, 'ben Müslümanların ilkiyim' denilmekte. Bu lafızla Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'e uyulmasında bir sakınca yoktur.
[432] Müslim. 771.
[433] Hanefi mezhebine göre sünnettir. (Çev.)
[434] Nahl, 98.
[435] Buhârî, 1/190; Müslim, 1/307.

vaciptir.436[436] Açıktan okunan namazİarda açıktan, sessiz okunan namazlarda sessizce 'âmîn' denir.

**4. Geçiş Tekbirleri:437[437]**

**5. Semia'mâhu Limen Hamideh / Allah Hamd Edenin Hamdını Kabul Edendir':**

Peygamberimiz (sallailâhu aleyhi ve sellem) namazını yanlış kılana şöyle emretmiştir;
Hiçbir insanın namazı;
Abdest azalarını güzelce yıkayarak abdest alıncaya;
Sonra tekbir getirip, Celîl ve Azız Allah'a hamd ederek, O'na övgüde bulununcaya ve Kurân'dan kolayına geleni oku-yuncaya;
Sonra Allâhu Ekber' diyerek rükû edip, azaları rukûda yerli yerinde duruncaya;
Sonra da 'semiallâhulimenhamideh' diyerek doğruluncaya;
Sonra 'Allâhu Ekber' deyip, secde edip, azaları secdede yerli yerinde duruncaya,
Sonra 'Allâhu Ekber' deyip, başını kaldırarak tamamen otu-runcaya,
Sonra Allâhu Ekber' deyip secde edip, azaları secdede yerli yerinde duruncaya,..
Sonra başını kaldırıp tekbir getirinceye kadar namazı tamamlanmış olmaz. Ancak bunları yaptığı zaman namazı tamamlanmış olur'.

**6. Rabbena Leke'1-Hamd / Rabbimiz Hamd Sanadır':**

Peygamberimiz {sallailâhu aleyhi ve sellem) 'imam «semiallâhulimenhamideh» dediği zaman, «Allâhumme Rabbena Leke'l-Hamd» deyiniz' buyurmuştur.438[438]

**7. İlk Teşehhüt/Oturuş:439[439]**

Peygamberimiz {sallailâhu aleyhi ve sellem) 'her iki rekatta bir oturduğunuzda «ettehiyyâtu lillâhi»'yi okuyunuz' buyurmuştur.440[440] Namazını yanlış kılana, 'namazın yarısında oturduğun zaman, sol ayağının uyluk kemiği üzerine tamamen otur. Sonra da «teşehhüt» oku' buyurmuştur.

**8. Rükû ve Secdelerde Teşbih:**

Ukbe bin Âmir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Çok büyük olan Rabbinin adını teşbih et! 441[441] âyeti nazil olduğunda, Rasulullah (sallailâhu aleyhi ve sellem) bize; 'bunu 442[442] rükûtarınızda söyleyiniz' buyurdu. 'Yüce Rabbinin adını teşbih et 443[443] âyeti nazil olduğunda, 'bunu 444[444] secdelerinizde söyleyiniz' buyurdu. 445[445]
Bu emir ifadeleri, vaciplik ifade eder. Çünkü Yüce Allah'ın emriyle, Rasulü'nün (sallailâhu aleyhi ve sellem)'İn emri bir arada varit olduğu gibi, bizatihi Peygamberimiz (sallailâhu aleyhi ve sellem)'in uygulamasıyla da sabit olmuştur. 446[446]
Rükû ve secdede Yüce Allah'ı teşbih etmenin vacip olduğunu, Rasulullah (sallailâhu aleyhi ve sellem)'in şu buyruğu da teyit etmektedir; '...Dikkat ediniz! Hiç kuşkusuz, rükûda ve secdede Kurân okumam yasaklandı. Bu nedenle rükûda Aziz ve Celtl Rabbi tazimle

---

436[436] Hanefî mezhebine göre sünnettir. {Çev.)
437[437] Hanefî mezhebine göre sünnettir. (Çev
438[438] Buhârî, 796; Müslim, 49; vdğ.
439[439] Hanefî mezhebine göre «ettehiyyâtu» okumak vacip, sessiz okumak sünnettir. (Çev.)
440[440] Buhârî ve Müslim. Lafız Nesâî'ye aittir. 2/238.
441[441] Vakıa, 74.
442[442] Subhane Rabbiye'l-AzînYi. (Çev.)
443[443] A'lâ, 1.
444[444] Subhâne Rabbiye'l-A'lâ'yi- (Çev.)
445[445] Ebû Dâvûd, 869; İbni Mâce, 887; Ahmed, 16773.
446[446] Bunun vacip olduğu görüşünü savunanlar arasında, Ishâk ve Ahmed bin Hanbel vardır. Bkz. Aunu'l-Ma'bCıd, 3/85.

anınız. Secdede ise, çokça dua yapmaya gayret ediniz. Çünkü size icabet olunmaya en lâyık yerdir.447[447]
Huzeyfe (radiyaliâhu anh), aniatıyor; Rasuhllah (sallaHâhu aleyhi ve sellemj'in rükû yaptığı zaman üç defa 'Subhâne Rabbi-ye'l-Azîm7; secde yaptığı zaman da üç defa 'Subhâne Rabbiye'l-A'lâ' dediğini işittim.448[448]
Rükû ve secdede okunacak başka tesbihat ve zikirler de bulunmaktadır. Bunlar 'kavlî sünnetler' bahsinde zikredilecektir.

## Namazın Sünnetleri

Namazın sünnetleri 'kavİî/sözlü ve fiilî/uygulamalı' olarak İki kısımdır.

## Kavli / Sözlü Sünnetler

### 1. Fâtiha'dan Sonra Kıraat:

İlk iki rekâtta Fatiha'yı okuduktan sonra bir sûre okumak -âlimlerin icmâsıyla- sünnettir. Aynı şekilde üçüncü ve dördüncü rekâtlarda da -bazen- okumak sünnettir.
Hanefî mezhebine göre, farz namazların ilk iki rekâtında, vitir ve nafile namazların her rekâtında Fâtiha'dan sonra bir küçük sûre, ya da üç kısa veya bir uzun âyet okumak vaciptir. 449[449]
Ebû Katâde (radiyaliâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallal-lâhu aleyhi ve seîlem) öğle ve ikindi namazının ilk iki rekâtında fatiha ve bir sûre okurdu. Bazen ayetleri bize işitürirdi. Son iki rekâtta ise Fatiha okurdu.450[450]
Üçüncü ve dördüncü rekâtlarda kıraatle ilgiii olarak, Ebû Sâîd (radiyaliâhu anh)'den şöyle rivayet edilmiştir; 'Peygamber (sallaliâhu aleyhi ve sellem) öğle namazının ilk iki rekâtının her rekâtında otuz ayet kadar okuyordu. Son iki rekâtında ise on beş ayet kadar okuyordu .451[451]
Bu hadisten, ilk iki rekâttaki kıraatin, son iki rekâttaki kıraatten daha fazla olmasının müstehap olduğu anlaşılmaktadır.
Aynı zamanda bu hadisten, namazdaki kıraati, tertii 452[452] İle manasını düşünerek yapmanın müstehap; acele ve hızlı okumanın mekruh olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda âîimîer icmâ etmiştir. Çünkü Yüce Allah 'Kuranı tertii ile yavaş yavaş oku 453[453] buyurmuştur.
Rahmet ve azap ayetleri okunduğunda; rahmet ayetlerinde istekte bulunmak, azap ayetlerinde sığınmada bulunmak müstehaptır.
Huzeyfe (radiyaliâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallaliâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte bir gece namaz kıldım. Bakara ile başladı. ... yavaş yavaş okuyordu. Teşbih âyeti geçtiği zaman, teşbih ediyor; istek ayetleri geçtiği zaman istekte bulunuyor; sığınma ayetleri geçtiği zaman da sığınıyordu. Daha sonra da rükû yaptı.454[454]
Namazda 'Sebbih İsme Rabbike'l-A'lâ I Yüce Rabbinin adını teşbih et' 455[455] âyeti okunduğu zaman 'subhânallah' demek müstehaptır.
Eleyse zâlike bi kadirin alâ en yuh'yiyel-meutâ Bunları yapan ölüleri diriltmeğe gücü yetmez rni? 456[456] ayetini okuduğun zaman 'Subhaneke belâ / Evet, Senin Sânın Yücedir' demek m üste haptır.
Bu iki âyet-i kerime okunduktan sonra böyle söylenmesini bildiren deliller vardır.

---

447[447] Müslim, 479; Ebû Dâvûd, 876.
448[448] Tirmîzî, 262; Ebû Dâvûd, 871; Nesâî, 3/226; İbni Mâce, 888. Varyantla-rıyla birlikte 'sahih'tir.
449[449] El-Mûsilî, el-İhtiyâr, 1/56-57.
450[450] Müslim, 421; Bu rivayete benzer bir rivayet için bkz. Buhârî, 759.
451[451] Müslim, 452.
452[452] Tertîl: Harfleri ve kelimeleri güzel telaffuz ederek, ağır ağır ve tane tane okumaktır. (Çev.)
453[453] Müzemmil, 4.
454[454] Müslim, 1/536.
455[455] A'lâ, 1.
456[456] Kıyâme, 40.

Eleyse'llâhu bi ahkemi'l-hâkimîn /Allah, hakimler hakimi değil midir? 457[457] ayeti okunduğunda 'belâ ve ene ala zâlike mine'ş-şâhidîn / evet, ben buna şahitlik edenlerdenim' demek meşru değildir.
Müellif her ne kadar bu konuda hadis bulunmadığını gerekçe göstererek, 'belâ ve ene ala zâlike mine'ş-şâhidîri denilmesinin meşru olmadığın: ileri sürmüş ise de, imam Kurtubî, tefsirinde İbn Abbâs ve Ali bin Ebî Tâlîb (radi-yallâhu anhumâ)'nın Eleyse'llâhu bi ahkemi'l-hâkimîn' âyetini okuduktan sonra 'belâ ve ene alâ zâîike mine'ş-şâhidîn' dediklerini zikretmektedir. Ayrıca İmam Tirmîzî, Ebû Hureyre (radiyallâhu anh)'ten şu rivayeti naklet-miştir; 'Her kim, «Ve't-Tîni ve'z-Zeytûn» sûresini okuyup Eleyse'llâhu bi ahkemi'l-hâkimîn' âyetini söylerse, 'belâ ve ene alâ zâlike mine'ş-şâhidîn efesin.458[458]
Fe bi eyyi hadîsin ba'dehû yu'minûn / Kufân'dan başka hangi söze inanacaklar 459[459] âyetini okunduğu zaman 'âmenna biüâh / Allah'a iman ettik' demek meşru değildir.
İmam, 'lyyâke na'budu ve iyyâke nes'taîn / yalnız sana kulluk eder, yalnız senden yardım dileriz' ayeti okunduğu zaman "ısteantu billah /Allah'tan yardım dilerim' demek meşru değildir.
Çünkü bu ayetler okunduğu zaman, böyle denilmesini bildiren her hangi bir hadis sabit değildir.

**2. Rükû'da Yapılacak Zikirler:**

**I.** Allâhumme leke reka'tu. Ve leke eslemtu. Ve bike âmen-tu. Hg§e'a leke sem'î ve basarı ve muhM ve azmi ve asabı'
"Ey Allah'ım sana rükû yaptım. Sana teslim oldum. Sana iman ettim. Kulağım, gözüm, zihnim, kemiklerim ve damarlarım sana hûşû ile gönülden bağlandı". 460[460]
**II.** 'Subhâneke Allâhumme Rabbena ve bi hamdike. Allâhumme'ğ-firlf
"Allah'ım! Senin şanın yücedir. Rabbimiz hamd sanadır. Allah'ım! Beni bağışla".461[461]
**III.** Subbühun, Kuddûsun, Rabbu'l-Melâiketi ue'r-Rûh' 'Münezzehsin,462[462] Kutsalsın, Meleklerin ve Ruhun Rabbisın 463[463]
**IV**. 'Subhâne Zi'l-Ceberût, ve'1-Melekût, ue'l-Kibriyâi ve'l-Azame'
Mutlak otorite, hükümranlık, büyüklük ve azamet sahibinin sânı yücedir. 464[464]

**3. Rükûdan Kıyam'a Kalktıktan ve 'Rabbena Leke'1-Hamd' Dedikten Sonraki Zikirler:**

**I.** Allahumme Rabbena lekel-hamd, MU'u's-semâuâti ve miVu'l-erdı ve miİ'u mâ beynehuma ve mil'u mâ şi'te min şeyin ba'd. Ehlu's-Senâi ve'l-mecdi. Ehakku mâ kâle'1-abdu. Ve kulluna leke abdun. AMhumme lâ mania limâ A'tayte. Ve lâ mu'tiye l'ımâ mena'te. Ve lâ yenjeu ze'i-ceddi minke'l-ceddu'
"Allah'ım! Rabbİmİz hamd sanadır. Gökler ve yer dolusu ve daha başka diiediğin şeyler dolusu hamd sana! Ey Övgünün, güç ve şerefin sahibi! Kulun söyleyeceği en haklı söz; Hepimiz senin kulunuz! Ey Allah'ım! Verdiğini engelleyecek yok! Vermediğini verecek yok! Senin kudret ve gücüne rağmen hiçbir güce itaatin faydası yok".465[465]
**II.** 'Rabbena ve leke'l-hamdu hamden kesîran tayyiben mu-bâreken fîhi'
Rabbimiz! Hamd sanadır. Temiz ve mübarek hamdler sanadır". 466[466]

---

457[457] Tîn, 8.
458[458] Bkz. el-Câmi'Li Ahkâmi'l-Kurân, 20/79.
459[459] MüTselât, 50.
460[460] Müslim, 771; Tirmîzî, 4317; Ebû DâvÛt, 760; Nesâî, 2/130.
461[461] Buhârî, 2/247; Müslim, 484: vdğ.
462[462] Çokça zikredilensin, sânı yüce olansın, her türlü eksiklik ve kusurdan münezzeh/an olansın. (Çcv.)
463[463] Müslim, 487; Ebû Dâvûd. 872.
464[464] Ebû Dâvûd, 873; Nesâî, 2/191. Hascn senetle rivayet edilmiştir. Bu duayı şu ifadelerle de tercüme edebiliriz; 'Kahr ue kudret sahibi, izzet ve saltanat sahibi, Yücelik ve Azamet sahibi her şeyden münezzehtir, sânı yücedir' (Çeu.)
465[465] Müslim, 477; Ebû Dâvûd, 747; Nesâî, 2/198.
466[466] Buharı, 2/237; Ebû Dâvûd, 770; Nesâî, 2/196; Tirmîzî, 404.

## 4. Secdede Yapılacak Zikirler:

**I.** Allâhumme leke secedtu ve bike âmentu ve leke eslemtu. Secede vechî lillezî halakahu ve savverahu ve şakka sem'ahu ve basarahu. Tebâreke'llâhu ehsenu'l-hâlikîn'.
"Ey Allah'ım! Sana secde ettim. Sana inandım. Sana teslim oldum. Yüzüm, kendisini yaratana, şekil, kulak ve göz verene secde etti. Yaratanların en güzeli Allah kutsaldır. 467[467]

**II.** 'Subhâneke Allâhumme Rabbena ve bi hamdike. Allâ-humme'ğ-firfî'
"Allah'ım! Senin şanın yücedir. Rabbimiz hamd sanadır. Allah'ım! Beni bağışla". 468[468]
**III.** Subbûhun, Kuddûsun, Rabbu'l-Meîâiketi ve'r-Rûh' 'Münezzehsin, Kutsalsın, Meleklerin ve Ruhun Rabbisin.469[469]
**IV.** Subhâne Zi'l-Ceberût, ve'l-Melekût, ve'l-Kibriyâi ve'l-Azame' "Mutlak otorite, hükümranlık, büyüklük ve azâmet sahibinin sânı yücedir. 470[470]
**V.** Secdede Duaları Çokça Yapmak: Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), 'Secdede ise, çokça dua yapmaya gayret ediniz. Çünkü size icabet olunmaya en lâyık zamandır.471[471] buyurmuştur.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), secde yaptığında şöyie dua ediyordu;
Allâhumme'ğ-firlîzenbtkullehu, dikkahu ve cillehu ve evve-lehu ve âhirahu ve alâniyetehu ve sırrahu'
Ey Allah'ım! Bütün günahlarımı; küçüğünü, büyüğünü, İlkini, sonunu, açığını ve gizlisini bağışla. 472[472]

## 5. İki Secde Arasında Dualar:

**I.** Allâhumme'ğ-firlî ve'rhamnî vecburnî vehdinî verzuknî'
"Ey Allah'ım! Beni bağışla. Bana merhamet et. Bana ihsanda bulun. Beni dosdoğru yola ilet. Bana afiyet ver. Beni rızıklandır. 473[473]
**II.** Rabbi'ğ-firlî, Rabbi'ğ-firlî' "Rabbim! Beni bağışla. Rab-bim! Beni bağışla. 474[474]

## 6. Birinci ve ikinci Oturuşta 'Ettehiyyâtu'den sonra Peygamberimize Salâvat Getirmek:

Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; '... Biz onun misvağmı ve abdest suyunu hazırlardık. Allah onu geceleyin uyandırmayı dilediği zaman uyandırırdı. Kalktığında dişlerini misvaklar ve abdest alırdı. Sonra dokuz rekât namaz kılardı. Bu dokuz rekatın sadece sekizinci rekatında otururdu. Rabbine dua eder, Allah'ın Peygamberine salavat getirirdi. Sonra selam vermeden kalkar ve dokuzuncu rekâtı kılıp otururdu. Sonra Rabbine hamd eder, Allah'ın Peygamberine salavat getirir ve dua ederdi. Sonra selam verirdi. 475[475]
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e en faziletli salavat ifadesi;
Allâhumme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin, kemâ salleyte alâ İbrahim'e ve alâ âli İbrahim'e inneke hamîdun mecîd.
Allâhumme bârik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin, kemâ bârekte alâ ibrahim'e ve alâ âli ibrahim'e inneke hamîdun mecîd.
Ey Allah'ım! Muhammed'e ve Muhammed'in ailesine salât
eyle! İbrahim'e ve İbrahim'in ailesine salât ettiğin gibi! Hiç şüphesiz sen, övülen, şân ve

467[467] Müslim, 771.
468[468] Buhârî, 2/247; Müslim, 484; vdğ.
469[469] Müslim, 487; Ebû Dâvûd, 872.
470[470] Ebû Dâvûd, 873; Nesâî, 2/191. Hasen senetle rivayet edilmiştir. Bu duayı ŞU ifadelerle de tercüme edebiliriz; 'Kahr ve kudret sahibi, izzet ve saltanat sahibi. Yücelik ve Azamet sahibi her şeyden münezzehtir, sânı yücedir' (Çea)
471[471] Müslim, 479; Ebû Dâvûd, 876.
472[472] Müslim, 483.
473[473] Ebû Dâvûd. 850; Tirmîzî, 284; Albânî, 'sahihtir' demiştir.
474[474] Ebû Davûd, 874; Nesâî, 3/226; Bkz. B-İrvâ, 335.
475[475] Müslim, 746.

şeref sahibi olansın.
Ey Allah'ım! Muhammed'i ve Muhammed'in ailesini mübarek kıl! İbrahim'i ve İbrahim'in ailesini mübarek kıldığın gibi..! Hiç şüphesiz sen, övülen, şân ve şeref sahibi olansın.476[476]

### 7. Birinci ve ikinci Oturuşta Teşehhütten Sonra Dua:

**Birinci Oturuşta:** Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sel-İem) buyuruyor ki, 'her iki rekatta oturduğunuzda; «Ettehiyyâtu lillâhi, uessalauâtu vettayyîbât Es-Selâmu aleyke Eyyuhe'n-Ne-biyyu ve rahmetuîlahi ve berekâtuh. Es-Selâmu aleynâ ve alâ ibâdiHâhi's-sâlihîn. Eşhedu enlâ ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ue rasuluhu» deyiniz. Daha sonra her biriniz hoşlandığı duaları seçerek, onlarla Aziz ve Celîl Rabbine dua etsin.477[477]
Selamlar, dualar ve bütün güzellikler Allah'adır. Ey Peygamber! Selam sana! Allah'ın rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selam bize ve Allah'ın salih kullarına! Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur; Şahadet ederim ki, Muhammed 0'-nun kulu ve resulüdür.
**İkinci Oturuşta:** Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyuruyor ki, ıson teşehhüdü/ettehiyyâtu'yu bitirdiğiniz zaman, dört şeyden Allah'a sığman; Cehennem azabından, kabir azabmdan, dirilerin ve ölülerin fitnesinden ve Mesih deccalin fitnesinden 478[478]bir başka rivayette ise 'Günahtan ve borçtan 479[479] ifadesi geçmektedir.

### Teşehhüt ile Selam Arasında Başka Dualar da Rivayet Edilmiştir;

**I.** "Ey Allah'ım! Şüphesiz ben kendime çok zulmettim/yazık ettim. Günahları ancak sen bağışlarsın, senden başka hiç kimse bağışlayamaz. Kendi katından bir mağfiretle beni bağışla ve bana merhamet et. Muhakkak ki sen, Gafur ve Rahîm olansın.480[480]
**II.** "Ey Allah'ım! Beni bağışla! Yaptıklarımda... Yapacaklarımda... Gizli ve açıktan işlediğim günahlarımda..! Taşkınlıklarımda ve benden daha iyi bildiğin şeylerde...! Mukaddim ve Muah-hir 481[481] sensin. Senden başka ilah yoktur.482[482]

### 8. İkinci Selam Verme:

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) iki tarafa selam veriyordu. Âmir bin Sa'd babasından naklederek anlatıyor; 'Rasulul-lah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i, sağma ve soluna selam verirken görürdüm. Hatta (selam verirken) yanaklarının beyazlığına kadar görürdüm.483[483]
İlk selam (sağ tarafa), daha önce de belirtildiği gibi 'rükündür'. İkinci selam (sol tarafa) İse, 'sünnettir'. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) sadece sağ tarafa selam vererek yetindiği sabittir. Âişe Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ue sellem) (namazım bitireceği zaman) önüne doğru bir kere selam uerirdi ue sağ tarafına biraz meyîederdi.484[484]
Namazdan çıkılacağı zaman her iki tarafa da selam vermek en faziletli olandır. Ancak bazen sünnetle amel için tek tarafa selam verilerek namazdan çıkılabilir.

### 9. Namazdan Sonra Zikirler:

Namazdan sonraki zikirlerle ilgili bir çok hadis-i şerif vardır. Bunlardan bazıları;

---

476[476] Buhârî, 6357; Müslim, 406; vdğ.
477[477] Buhârî, 6265; Müslim, 402; vdğ.
478[478] Buhârî, 3/192; Müslim, 588; vdğ.
479[479] Buhârî, 2/102; Müslim, 1/412.
480[480] Buhârî, 2/265; Müslim 2705; vdğ.
481[481] Önceden yaptıklarımı ve sonra yapacaklarımı bilen sensin. (Çev.,
482[482] Müslim, 771; vdğ.
483[483] Müslim, 582.
484[484] Tirmîzî, 296. Sahih senetle rivayet edilmiştir.

**I.** Kim, her namazın peşine otuz üç defa Allah'ı tesbîh eder [485][485] otuz üç defa Allah'a hamd eder [486][486] ue otuz üç defa Allah'ı tekbir eder [487][487] ue bu doksan dokuzu, yüze tamamlamak için, 'Lâ ilahe illallâhu uahdehû lâ şerike leh. Lehul mulku ve İehul hamdu ue huue ala külli şey'in kadir [488][488] derse, günahları deniz köpükleri kadar dahi olsa bağışlanır.[489][489]
**II.** Lâ ilahe illallâhu uahdehû lâ şerike leh. Lehul mulku ue lehul hamdu ue huve ala külli şeyin kadîr. Lâ havle uelâ kuvuete illâ billâh. Lâ na'budu illâ iyyâh. Lehu'n-ni'metu ve lehu'l-fadlu ve lehu's-Senâu'l-hasenu. Lâ ilahe illallah. Muhlisine lehu'd-dîn. Veleu kerihe'1-kâfirûn
Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir. Ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'nadır. O, her şeye gücü yetendir. Allah'tan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur. Biz yalnızca O'na kulluk ederiz. Nimet O'nundur. Fazilet O'nundur. Güzel övgüler O'nadır. Allah'tan başka ilah yoktur. Kâfirler hoşlanmasa da, dini yalnız Aliah'a has kılarız. [490][490]
**III.** Lâ ilahe illallâhu vahdehû lâ şerike leh. Lehul mulku ve İehul hamdu ue huve ala külli şey'in kadîr. Aiiâhumme lâ mania Hmâ A'tayte. Ve lâ mu'tiye limâ mena'te. Ve lâ yenfeu ze'l-ceddi minke'l-ceddu
Allah'tan başka ilah yoktur. O tekdir. Ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'nadır. O, her şeye gücü yetendir. Ey Allah'ım! Verdiğini engelleyecek yok! Vermediğini verecek yokî Senin kudret ve gücüne rağmen hiçbir güce itaatin faydası yok". [491][491]
**IV.** Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve selîem) namazını bitirdikten sonra üç defa istiğfarda bulunur [492][492] ve; Allâhumme en-te's-seiâm ve minke's-selâm. Tebârekte ya zelcelâli uelikrâm I Ey Allah'ım! Sen Selamsın. Kurtuluş sendendir. Ey Şeref ve Kerem sahibi sen kutsalsın!' derdi. [493][493]
**V.** Ukbe bin âmir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ue sellem) her namazdan sonra bana muâue-zeteyn'i I nas ue felak sûrelerini' okumamı emretti'. [494][494]

**Namazdan Sonra Dualar:**

Birçok dualar Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'-den sahih olarak nakledilmiştir. Bunlardan bazıları;
**I.** Allâhumme eınnî alâ zikrike ve şukrike ve husni ibâdetike.
"Ey Allah'ım! Seni zikretmek, sana şükretmek ve sana güzel kulluk etmek için bana yardım et"[495][495]
**II.** Allâhumme innî eûzu bike mıne'l-cubni, ve eûzu bike en uradde ilâ erzehl umri ue eûzu bike min fitneti't-dünya ve eûzu bike min azâbi'l-kabri'.
"Ey Allah'ım! Korkaklıktan sana sığınırım. Başkalarına muhtaç olacak derecede aşırı ihtiyarlıktan sana sığınırım. Dünya fitnesinden sana sığınırım. Kabir azabından sana sığınırım.[496][496]
**III.** Rabbi kim azâbeke yevme teb'asu ibâdeke "Rabbimi Kullarını diriltti̇ğin gün beni azabından koru.[497][497]
**IV.** Ey Allah'ım! Beni bağışla! Yaptıklarımda...Yapacakla rımda... Gizli ve açıktan işlediğim günahlarımda..! Taşkınlıklarımda ve benden daha iyi bildiğin şeylerde...! Mukaddim ve

---

[485][485] Subhânallah derse.
[486][486] Elhamdülillah derse.
[487][487] Allahu Ekber derse.
[488][488] Allah'tan başka ilah yoktur. O tekdir. Ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'nadır. O, her şeye gücü yetendir.
[489][489] Müslim, 597.
[490][490] Müslim, 594.
[491][491] Müslim, 477; Ebû Dâvûd, 747; Nesâî, 2/198.
[492][492] Estağfırullah der
[493][493] Müslim, 491.
[494][494] Ebû Dâvûd, 1523; Tirmîzî, 2903; Nesâî, 1336; Hasen senetle rivayet edilmiştir.
[495][495] Ebû Dâvûd, 1508; Nesâî, 3/53; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
[496][496] Buhârî, 2822; Tirmîzî, 3562; Nesâî, 8/266.
[497][497] Müslim, 709.

Muahhir [498][498] sensin. Senden başka ilah yoktur.[499][499]
**V.** Allâhumme innî es'eluke Ümen nâfiâ ve rızkan tayyibâ ve amelen mutekabbilâ' "Ey Allah'ım! Senden faydalı ilmi, temiz rızkı ve makbul ameli istiyorum",
**VI.** Allâhumme innî eûzu bi/ce mine/ kufri vel fakri ve azabil kabri' "Ey Allah'ım! Küfürden, fakirlikten ve kabir azabından sana sığınırım.[500][500]

**Hatırlatma:**

Namazdan sonra yapılan dualara inşallah icabet olunur. 'Ey Allah'ın Rasulü! Duaların hangisi daha makbuldür?' diye soruldu. Rasuiullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Gecenin son yarısında ve farz namazlardan sonra yapılan dualar' buyurdu.

**Namazda Fıılı Sünnetler**

**1. Namazda Sütre Edinmek:**

Namaz esnasında önünden geçilmesini önlemek için sütre yapmak ve sütrenin gerisine bakmamak sünnettir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Herhangi biriniz namaz kıldığı zaman sütreye doğru kılsın ve ona yakın dursun. Böylelikle namazında, şeytan ona vesuese veremez [501][501] buyurdu.
Bu sütre, bir duvar olabileceği gibi bir direk veya dikili bir asa vb. olabilir. Sütrenin en azı, binek üzerinde olanın dayandığı semerin arka kaşı (yüksekliği) gibi olmalıdır. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'Her hangi biriniz önüne semerin arka kaşı (yüksekliği) gibi bir şey koyduğu zaman namazı kılsın. (Sütrenin) arkasından geçenlere aldırış etmesin'. [502][502]
Önüne sütre koyan kişi, namazda önünden [503][503] geçmek isteyenlere müsaade etmemelidir. Çünkü Peygamber (sallaliâhu aleyhi ve sellem) 'herhangi biriniz namaz kıldığında önünden geçmek isteyenlere müsaade etmesin. Gücü nispetinde onu engellesin. Eğer ısrar ederse onunla sauaşsm. Çünkü o şeytandır [504][504] buyurmuştur.
iki nedenle, namaz kılanın önünden geçilmez;
**I.** Namaz kılanın önünden geçilmesi günahtır. Nitekim Rasu-lullah (sallaliâhu aleyhi ve sellem) 'Eğer namaz kılanın önünden geçen kimse işlediği günahı bilseydi, onun önünden geçmekten-se kırk yıl beklemenin daha hayırlı olduğunu anlardı [505][505] buyurmuştur.
**II.** Namaz kılan bir erkeğin önünden, bir kadın geçmesi durumunda -sahabe ve tabiînden bazı âlimlere göre-namazı bozulur. Çünkü Ebû Hureyre (radiyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadiste, Rasuiullah (sallaliâhu aleyhi ve sellem); 'kadın, eşek ve köpek namazı keser. Bu durumdan, semerin arka kaşı (yüksekliği) gibi bir şey (sütre) korur [506][506] buyurmuştur.
Her ne kadar bazı âlimler, sahih olanı, sarih [507][507] olmayan; sarih olanı da sahih olmayan delillerle bu görüşe muhalefet etmişler ve 'namazı hiçbir şey kesmez' demişlerdir. Ebû Hureyre hadisinde geçen '...namazı keser' ifadesini, 'huşûyu keser' olarak yorumlamışlardır. Sadece önünden geçilmesiyle namazın batıl olmayacağını belirtmişlerdir. [508][508]
Dört mezheb imamı, namaz kılanın önünden kim ve ne geçerse geçsin, namazın bozulmayacağı konusunda ittifak etmişlerdir. Ancak Ahmed bin Hanbel, 'tamamen siyah olan köpeği istisna' tutmuştur. Dört mezhep, Rasuiullah (sallaliâhu aleyhi ve sellemj'in;

---

[498][498] Önceden yaptıklarımı ve sonra yapacaklarımı bilen sensin. (Çev.]
[499][499] Müslim, 771; vdğ.
[500][500] Nesâî, 8/262; İbniu's-Sunnî, 111; Hasen senetle rivayet edilmiştir.
[501][501] Ebû Dâvûd, 691; Nesâî, 2/62; Hâkim, 1/251. Sahih hadistir.
[502][502] Müslim, 499; Tirmîzî, 334; Ebû Dâvûd, 671.
[503][503] Kendisiyle sütrenin arasından geçmek isteyenleri engellemelidir. Ancak sütrenin arkasından geçilmesine karışmamalıdır. Çünkü namazda önünde sütre bulunan kişilerin sütre arkasından geçilmesi caizdir. (Çev.)
[504][504] Buhârî, 487; Müslim 505; vdğ.
[505][505] Buhârî, 510; Müslim, 507; vdğ.
[506][506] Müslim, 511.
[507][507] Açık ifadelerle, net olarak bildirilmiş.
[508][508] Zâdu'i-Meâd, 1/306; Câmiu Ahkâmı'n-Nisâ, 1/424.

'Kişinin namazmı (kendi dışındaki) hiçbir şey bozmaz.509[509] hadisini bu konuda delil almışlardır. 510[510]

**Hatırlatmalar:**

**I.** Henüz adet görmeyen küçük kızların, namaz kılan erkeğin önünden geçmesiyle namaz bozulmaz. Çünkü onlar 'kadın' olarak isimlendirilmezler. Rivayet edildiğine göre Katâde; 'kadınların namazını kadınlar bozmaz' demiştir. Henüz adet görmeyen küçük kızların geçmesi namazı bozar mı?1 diye sorulduğunda ise, 'hayır' demiştir. 511[511]
**II.** Namaz kılan erkeğin sağından ve solundan kadınların geçmesiyle namazı bozulmaz.
**III.** Erkeğin yanında kadınların durmasıyla erkeğin namazı bozulmaz. Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Ben hayızh ve yanında olduğum halde, Peygamber (sallaliâhu aleyhi ve sellem) gece namazı kılardı. Üzerimdeki nevresimin bir kısmı Resülulla-h'm üzerine (sarkmış) bir vaziyette olurdu.512[512]
Cemaatle namaz kılan kişinin, saflar arasında namaz kılanların önünden geçmesinde bir sakınca yoktur. Çünkü imamın önündeki sütre, imama uyanlar için de sütre hükmündedir.
îbni Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; Rasulullah (sallaliâhu aleyhi ve sellem) insanlara Mina'da namaz kıldırırken, ben dişi bir eşeğin üzerinde karşıdan geldim. O zaman ahl-bâliğ yaşına yaklaşmıştım. Safın önünden geçtim. Eşekten indim ve otlasın diye sahuerdim. Safa katıldım. Bu yaptığıma kimse itirazda bulunmadı.513[513]

**2. İftitah Tekbirinde, Rükû'ya Giderken, Rükû'dan Kalkarken Ve İlk Teşehhütten Sonra Kıyama Kalkarken Elleri Kaldırmak:**

Nâfi' anlatıyor; İbni Ömer fradiyallâhu anh), 'Namaza başlarken tekbir alır ve iki elini kaldırırdı. Rükû yaptığı zaman iki elini kaldırırdı. 'Semiallâhulimenhamideh' dediğinde İki elini kaldırırdı. İki rekattan sonra kalktığında iki elini kaldırırdı. İbni Ömer, bunu Allah'ın Peygamberine isnat etmiştir. 514[514]
Namazda dört yerde elleri kaldırmak teyit edilmiştir. Ancak her inip kalkmada bazen iki eli kaldırmak sünnettir. Mâlik bin el-Huveyris (radiyallâhu anh); 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'i namaz kılarken, rükû'ya giderken ve rükû'dan kalkarken, secde yaparken ve secdelerden başını kaldırırken iki elini kulak memelerinin hizasına kadar kaldırdığını gördüğünü' söylemiştir.515[515]
Hanefî ve Mâlikî mezheplerine göre, ihram tekbirinin dışındaki tekbirlerde eller kaldırılmaz.516[516] Her iki mezhep de bu konuda, İbn Ömer ve İbn Mesûd (radiyallâhu anhumâ)'dan nakledilen hadisleri delil almışlardır. İbn Mesûd (radiyallâhu anh)'ten naklediliyor; 'ibn Mesûd, size Rasulullah salallâhu aleyhi ve sellam'ın namazı gibi namaz kıldırayım mı? dedi ve namaz kıldırdı. Ellerini sadece ilk tekbirde kaldırdı; başka kaldırmadı.517[517]

**3. Göğüs Üzerinde Sağ Eli Sol Elin Üzerine Koymak:**

Sehl bin Sa'd (radiyallâhu anh) anlatıyor; İnsanlara namazda sağ ellerini sol ellerinin üzerine koymaları emredildi.518[518]

---

509[509] Hadisi Ebû Dâvûd, Ebû Sâî el-Hudrî radiyallâhu anh'ten nakletmiştir. İsnadında zayıf bir râvi yer almaktadır. El-Mecmû, 3/227; Na$bu'r-Râye, 2/76. (Çev.)
510[510] Konuyla ilgili geniş açıklamalar için bkz. E!-Cezîrî, el-Mezâhibu'1-Erbaa, 1/239-242; Zuhaylî, el-Fıkhul4slömî, 1/764. (Çev.)
511[511] Câmiu Ahk&mi'n-Nisâ, 1/414.
512[512] Müslim, 2/148; Ebû Dâvûd, 370; İbni Mâce, 652; Nesâî.
513[513] Buhârî, 493; Müslim, 504; vdğ.
514[514] Buhâri, 739; Ebû Dâvûd, 727; Ve benzer lafızlarla, Müslim, 390.
515[515] Nesâî, 2/206; Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 493. Sahih hadistir.
516[516] el-Cezîrî, ei-Mezâhibul-Erbaa, 1/243; eî-Mûsilî, el-İhtiyar, 1/48; Zuhayiî, 1/687. (Çev.)
517[517] Ebû Dâvûd, Nesâî, Tirmîzî, Nasbu'r-Râye, 1/394. (Çev.)
518[518] Buhârî, 740; Mâlik, Muuatta, 376.

Vâil bin Hucr {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallal-lâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte namaz kıldım. Göğsünün üzerinde sağ elini, sol elinin üzerine koydu.[519][519]
Hanefî ve Hanbelî mezheblerine göre, eller göbek altına konur. Her iki mezhep de bu konuda, Ali (radiyallâhu anh)'ten nakledilen hadisi delil almışlardır. Ali (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Sağ eli, sol e! üzerinde göbeğin altına koymak sünnettendir.[520][520]

**4. Secde Mahalline Bakmak:**

Âİşe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kabe'ye girdiği zaman, oradan çıkıncaya kadar gözünü secde yerinden ayırmazdı.[521][521]

**5. Rükû'da Beli Düz Yapmak, Başı Ne Yukarı, Ne Aşağı Tutmamak, Parmakları Ayrı Tutarak, Dizleri Avuçla Kavramak ve Pazulan İki Yandan Uzaklaştırmak:**

Ebû Humeyd {radiyallâhu anh), Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in namazını anlattığı rivayette '...rükû yaptığı zaman iki eliyle dizlerini tutar, belini eğer ve düz tutardı. Hiçbir kamburluk ve çıkıntı kalmazdı.[522][522]
Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) rükû yaptığı zaman başını yukarı kaldırmaz, aşağı da eğmezdi. Bu ikisinin ortasında düz tutardı.[523][523]
Ebû Humeyd (radiyaîlâhu anh) anlatıyor; sonra rükû yapar ve iki eliyle diz kapaklarını tutar gibi ellerini diz kapaklarının üzerine koyardı Ve ellerini gererek koltuklarından aralardı.[524][524]
Vâil bin Hucr (radiyaliâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) rükû yaptığı zaman parmak aralarını açık tutardı.[525][525]
Hanefî mezhebine göre kadınlar, rükûda tam düz değil, biraz meyilli dururlar. Parmaklarını açık tutmaz ve dizlerini kavramazlar. Ellerini dizlerinin üzerine koyarlar. Bu konuda kadınlarla erkekler arasındaki fark, kadınların tesettürle emroİunmalarından kaynaklanmaktadır. Tesettüre uygun olan duruş şekilleriyle erkeklerden ayrılmaktadırlar.[526][526]

**6. Secdeye Giderken Dizlerden Önce İki Eli Yere Koymak:**

Ebû Hureyre (radiyailâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sal-lallâhu aleyhi ve sellem), herhangi biriniz secde yaptığı zaman devenin çöktüğü gibi çökmesin, dizlerinden önce iki elini yere koysun buyurdu. [527][527]
Secdeye giderken önce ellerin sonra dizlerin yere konması Mâliki mezhebinin tercihidir. Hanefî, Şafiî ve Hanbelî mezhebine göre önce dizlerin, sonra ellerin, son-ra alnın ve burnun yere konması sünnettir.[528][528] Bu konudaki delilleri, Vâil bin Hucr (radiyaliâhu anh)'ten nakledilen §u rivayettir; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i secde ederken gördüm. Önce dizlerini, sonra ellerini yere koydu. Secdeden kalkarken de, önce ellerini, sonra dizlerini yerden kaldırdı.[529][529]

---

[519][519] İbni Huzeyme, 479; Albânî, 'etiruâ'da 'sahih' olarak derecelendirmiştir.
[520][520] Ahmed ve Ebû Dâvûd; Bkz. el-Cezîrî, et-Mezâhibu'l-Erbaa, 1/243; el-Mûsiiî, el-İhtiyâr, 1/48; Zuhayiî, 1/687. (Çev.)
[521][521] El-Hâkim, 1/479; Albânî, 'sahih' olarak derecelendirmiştir.
[522][522] Buhârî, 828; Ebû Dâvûd, 717.
[523][523] Müslim, 498; Ebû Dâvûd, 768.
[524][524] Ebû Dâvûd, 720; Tirmîzî, 259; Sahih hadistir.
[525][525] İbni Huzeyme, 594; Albânî, 'sahih' olarak derecelendirmişim
[526][526] Bkz. Fethu'UKadîr, 1/193-208; ed-Durrul-Muhtâr, 1/416: Şerhu's-Sağîr, 1/313; el-Kavânmu'1-Fıkhiyye, 62; Muğni'l-Muhtâc, 1/163; el-Muğnî, 1/499; Keşşafu'l-Kına, 1/452; eUMuhezzeb, 1114:. (Çev.)
[527][527] Ebû Dâvûd, Nesâî ve Ahmed. Hasen senetle rivayet edilmiştir. [İmam Tirmizîbu hadis hakkında 'garip hadis' değerlendirmesini yapmıştır. Bkz. Şevkânî, Ney/ü 1-Eutâr, 2/255 (Çev.)
[528][528] El-Cezîri, el-Mezâhibu'l-Erbaa, 1/231; El-Mûsîlî, el-Ihtiyâr, 1/51-52; Zu-haylî,e/-FıWıu7-/s/âmî, 1/663. (Çev.)
[529][529] Buhâri, Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmîzî, İbn Mâce. Bkz. İmam Şevkânî, Ney-lü'l-Euîâr, 2/253. {Çev.)

**7. Alın, Burun ve İki Elin Yanlardan Uzak Tutularak Yere Konması. Avuçların Omuz veya İki Kulak Hizasında Olması. Dirseklerin Yerden Yukarıda Tutulması. İki Ayağın Dik Tutulması. Topukların Birbirine Yapıştırılması. El ve Ayak Parmaklarının Kıbleye Doğru Olması.**

Ebû Humeyd {radiyaliâhu anh) anlatıyor; secde yaptığı zaman, e! parmaklarını ayrı tutmadan ve yumruk yapmadan koyardı. İki ayak parmak uçlarını kıbleye yöneltirdi.530[530]
Abdullah bin Buheyne (radiyailâhu anh) anlatıyor; Veygam-ber (sallallâhu aleyhi ve sellem) namaz kıldığı zaman (secdede) kollarım yanlarından ayrı tutardı. Öyle ki, koltuk altının beyazlığı görünürdü.531[531]
Peygamber (sailallâhu aleyhi ve sellem) 'secde yaptığın zaman iki avucunu yere koy. İki dirseğini kaldır' buyurmuştur.532[532]
Ebû Humeyd (radiyailâhu anh) anlatıyor; secde yaptığı zaman, burnunu ve alnını yere yerleştirirdi. İki kolunu yanlarından uzaklaştırır ve iki avucunu omuz hizasına koyardı.533[533]
Âişe (radiyalîâhu anhâ) anlatıyor; onu secdede iki topuğunu birbirine yapıştırmış ve parmak uçlarını kıbleye yöneltmiş halde buldum.534[534]

**Hatırlatma:**

Bazı âlimler, hanımların rükû ve secde halinin, erkeklerden farklı olduğunu belirtmiş ve; 'hanımlar rükû ve secdede kendilerini toparlar, dağıtmazlar, dizlerini vs. birleştirirler. Çünkü bu onlar için tesettüre daha uygundur' demişlerdir.535[535]
Fakat, hanımlarla erkeklerin namaz kılışlarının farklı olduğunu ifade eden, sahih senetle Peygamberimize atfedilen hiçbir delil bulunmamaktadır. Aynı şekilde Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabelerinden de bu konuyla İlgili hiçbir sahih nakil bulunmamaktadır. Bu nedenle, Rasuİullah (sallallâhu aleyhi ve sellem}'in 'namazı, benim namazımı gördüğünüz gibi kılınız' emrine uyarak, erkek ve kadın arasında hiçbir fark gözetmeden aynı şekilde yapmak, asla tutunmaktır, daha doğru ve daha kuvvetlidir. Özellikle kadın yainız kıldığı namazlarda böyle yapmalıdır. Erkeklerle hanımların namaz kılışlarının farklı olduğunu söyleyen, hanımların tesettüre en uygun olanı yapmakla emrolunduklarını belirten âlimlerin de haklılık yönleri vardır. Bunu selef-İ sâlihîn âlimlerden birçoğu söylemiştir. -Allah en iyi bilendir-.

**8. İki Secde Arası Oturuşta, Sağ Ayağı Dikerek, Sol Ayağın Üzerine Oturmak:**

Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'sol ayağının üzerine oturur, sağ ayağını dik tutardı.536[536]
İki secde arasında, bazen her iki ayağı da dik tutarak, topuklann üzerine oturmak da caizdir. Bu oturuş "ik'â" olarak isimlen-dirilmektedir.
Tavus anlatıyor; İbni Abbâs {radiyallâhu anh)'a, "ik'âliki ayakları dik tutarak, topuklar üzerine oturmak" hakkında sorduk, 'sünnettir' dedi. Biz, 'kişiye bir cefa olarak görüyoruz' dedik. O, 'hayır, bu Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve selîem)'in sünnetidir dedi.537[537]

**9. İki Secde Arasında Oturuşu Uzun Yapmak:**

---

530[530] Buharı ve Ebû Dâvûd.
531[531] Buhârî, 807; Müslim, 495; vdğ.
532[532] Müslim, 494.
533[533] İbni Huzeyme ve Tirmîzî.
534[534] İbrıi Huzeyme, 654; Beyhakî, 2/116; Albânî 'sahih' olarak derecelendir-mistir.
535[535] Bkz. Beyhakî, Sünen, 2/22Ö; $I-Muğnî, 1/562; Sübütü's-Selâm, 1/308; İbni Hazm, bu mezhebe reddiyede bulunmuş, hanımlarla erkekler arasında namaz kılarken herhangi bir farklılık olmadığını belirtmiştir. Bkz. el-Muhallâ, 4/124.
536[536] Câmİu Ahkûmi'n-Nisâ, 1/378.
537[537] Müslim. 536; Ebû Dâvûd, 830; Tirmîzî, 282.

İki secde arasında oturuşu uzun yapmak, Peygamber (sallallâhu aleytıj-ve sellem)'in sünnetidir. Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuİullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), iki secde arasında o kadar otururdu ki, biz (İkinci secdeyi) 'terk etti' herhalde derdik.538[538]
Sahabe asrının geçmesiyle birlikte insanlar bu sünneti terk etmişlerdir. Bu nedenle Sabit 539[539] derki; 'Enes'in yaptığı şeyi, sizlerin yapmadığını görüyorum, iki secde arasında o kadar otururdu ki, biz 'unuttu1 veya 'terk etti' derdik.540[540]

**10. Secdelerden Sonra İkinci veya Dördüncü Rekât'a Kalkmadan Önce Oturmak (İstirahat Oturuşu) :**

Birinci ve üçüncü rekâtların ikinci secdesinden sonra, ikinci veya dördüncü rekâta kalkmadan önce kısa süreli oturmak sünnettir. Bu konuyla ilgili olarak Enes bin Mâlik (radiyallâhu an-h)'ten şöyle rivayet edilmiştir; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'i namaz kılarken gördüm. Namazda tekli rekâtta ise,541[541] tam olarak oturup doğrulmadıkça kıyama kalkmıyordu.542[542]
Şâfiî mezhebine göre istirahat oturuşu sünnettir.543[543] Hanefî, Mâliki ve Hanbelî mezhebine göre birinci ve üçüncü rekâtların secdesinden sonra doğrudan ikinci ve dördüncü rekâtlara kalkılır. Arada kısa süreli de olsa oturulmaz. Ancak hastalık, zayıflık ve yaşlılık gibi durumlarda buna cevaz verilmiştir.544[544]

**11. Secdeden Sonra Yeni Rekât İçin Kıyama Kalkarken, Ellerle Yere Dayanarak Kalkmak:**

Mâlik bin el-Huveyris (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Dikkat edin! Size, Rasulullah (saliailâhu aleyhi ve sellemj'in namazını anlatayım mı? ... ikinci secdeden başını kaldırdığı zaman oturur, sonra da yere dayanarak kalkardı.545[545]
Hanefî mezhebine göre secdeden kalkarken ellerle yere dayanılmaz. Bu konuda, Ebû Hureyre (radiyallâhu anh)'ın rivayetini esas almışlardır. 546[546]

**12. İlk Oturuşta 'İftirâş', Son Oturuşta Teverrük' Yaparak Oturmak:**

İftirâş: Sağ ayağı dik tutup, sol ayağı yatırarak üzerine oturmaktır.
Teverrük: Sağ ayağı dik tutup, sol ayağı öne doğru çekip, makatı yere koyarak oturmaktır.
Ebû Humeyd (radiyallâhu anh) anlatıyor; '... ikinci rekâtta oturduğu zaman, sol ayağı üzerine oturur, sağ ayağını dik tutardı. Son rekâtta oturduğu zaman, sol ayağını öne alır, diğerini dik tutar ve makatı üzerine otururdu.547[547]
Hanefi mezhebine göre iki oturuşla kılınan namazların tamamında İftirâş yaparak oturulur. Şafiî, Mâliki ve Hanbelî mezhebine göre ilk oturuşta iftirâş, son oturuşta teverrük yapılarak oturulur. 548[548]

**Hatırlatma:**

Tek oturuşla kılınan iki rekâtlı namazlarda, sünnet olan, ifti-râştır/sağ ayağı dik tutup, sol ayağı yatırarak üzerine oturmaktır. Peygamberimizin namazını anlattığı hadiste, âişe

---

538[538] Müslim, 473.
539[539] Sabit bin Eşlem el-Bunânî, tabündendir. (Çev.)
540[540] Buhârî, 2/249; Müslim, 473.
541[541] Yani, bir ve üçüncü rekâtların son secdesinden sonra. (Çev.
542[542] Buhâri, 2/249; Müslim, 829.
543[543] Muğni'l-Muhtâc, 1/171. (Çev.)
544[544] Ei-Mûsilî, el-İhtiyâr, 1/52; Zuhaylî, el-Fıkhu'1-İsIâmî, 1/712. (Çev)
545[545] Buhârî, 824.
546[546] Bkz. el-Mûsilî, el-İhüyâr, 52.
547[547] Buhârî, 1/201; Ebû Dâvûd, 194; Tirmîzî, 2/105.
548[548] Bkz. el-Mûsilî, el-İhtiyâr, 53; Zuhaylî, el-Fıkhu'1-İsiâmî, 1/667. (Çev.)

(radiyallâhu anhâ) şöyle demiştir; '...her iki rekâtta 'tayihhât' okurdu. Sol ayağını yatırır, sağ ayağını dik tutardı.549[549]

**13. Teşehhüt Oturuşlarında, Şahadet Parmağını Açık Tutmak ve Şahadet Parmağına Bakmak:**

İbni Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâ-hu aleyhi ve sellem) namazda oturduğu zaman, iki elini dizlerinin üzerine koyar ve sağ elin başparmağından sonraki (şahadet) parmağını kaldırırdı. [Gözüyle de o parmağına bakardı] Sol elini ise, sol dizinin üzerinde açık tutardı.550[550]
Hanefî mezhebine göre, teşehhüt oturuşunda «Lâ İlahe illallah» denirken, sağ elin işaret parmağı kaldırılır, «illallah» denirken indirilir. Eğer sağ parmak kopmuş veya kullanılamaz durumda ise, farklı parmaklarla işaret edilmez. 551[551]

**Hatırlatma:**

Sağ elin şahadet parmağının dışındaki parmaklarla işaret etmek caiz değildir. Saîd bin Ebî Vakkâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (saliailâhu aleyhi ve sellem) bana uğradı. O esnada ben iki parmağımla işaret ederek dua ediyordum. Bana 'bir olanı 'birle' buyurdu ue şahadet parmağıyla İşaret etti.552[552]
Sağ şahadet parmağı kesilmiş olan kişiden -tercih edilen görüşe göre- 'parmakla işaret sorumluluğu' kalkar. Bu kişinin başka parmağıyla işaret etmesi meşru olmaz. -Allah en iyi bilendir.

**Namazda Mubah Olan Durumlar**

**a) Namazda Mubah Olan Davranışlar:**

**1. Namazda Çocuğu Kucakta Tutmak:**

Ebû Katâde 553[553] {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasululiah (saihUâhu aleyhi ve sel-letn) namaz kılarken Ömârne bintu Zeyneb'i 554[554] kucağında tutuyordu. Secde ettiği zaman bırakıyor, kıyama kalktığı zaman kucağına alıyordu.555[555]
Hanefî mezhebinde zaruret oluşmadığı sürece, çocuğu kucakta tutarak namaz kılmak mekruhtur.

**2. İhtiyaç Durumunda Kısa Yürüyüş:**

Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (saihllâhu aleyhi vesellem) evde namaz kılıyordu. Kapı kapalıydı. Ben geldim ue kapıyı açmasını istedim. Yürüyüp bana kapıyı açtı. Sonra namaz kıldığı yere döndü. Kapı kıble tarafındaydı.556[556]
Hanefî mezhebinde bu yürüyüç üç adımla sınırlandırılmıştır.

**3. Çocuğu veya Herhangi Birini Düşmekten veya Zarar Görmekten Kurtarmak İçin Hareket Etmek:**

Erzak bin Kays anlatıyor; 'Ehvâz'da, Harûriyye fırkasıyla savaşıyorduk. Bu sırada ben nehir kenarında bulunuyordum. O esnada, bir adam elinde bineğinin yularını tutarak

---

549[549] Müslim, 1/357.
550[550] Müslim, 580.
551[551] El-Cezîrî, el-Mezâhibu't-Erbaa, 1/235. (Çev.)
552[552] Ebû Dâvûd, 2/80; Nesâî, 3/38.
553[553] Haris bin Reb'iy el-Ensârî radiyallâhu anh. Ebû Katâde künyesiyle meşhur olmuştur, (Çev.)
554[554] Rasulullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in torunu. (Çev.)
555[555] Buhârî, 516; Müslim, 543; vdğ.
556[556] Tirmîzî, 598; Ebû Dâvûd, 922; Nesâî, 3/11; Albâni, 'hasen1 olarak dere-celendirmiştir.

namaz kılıyordu. [Bu kişi Ebû Berze el-Eslemî idi] Derken, bineği bu kimseyi çekip asılmaya başladı. Adam bineğini peşinden takip etmeye başladı. ... (namazını bitirdikten sonra bize); 'ben Rasulullah (sallallâhu aleyhi vesellem) ile birlikte altı, yedi veya sekiz savaşta bulundum. Kendisinin daima (bu gibi durumlarda) kolaylık gösterdiğine şahit oldum. Benim hayvanımla yürümem, onu bırakmamdan ve onun yemliğine dönüp bana sıkıntı vermesinden daha iyidir' dedi.[557][557]

El-Hâfız, el-FetWde (3/82) der ki; 'Olayın anlatımına bakıldığında, Ebû Berze'nin namazım bozmadığı anlaşılmakta. Bu ifadeyi, Amr bin Merzûk'un rivayeti de '... onu tuttu ve geri geri döndü' lafzıyla teyit etmekte. Şayet namazını bozsaydı, gerisin geri dönmesinin bir anlamı olmazdı, 'geri geri döndü' ifadesi, bu yürüyüşünün çok uzun mesafe olmadığını hissettirmekte.

### 4. Namaz Esnasında Önünden Geçmek İsteyenleri Engellemek:

Namaz kılanın önünden geçenlerle savaşmakla' ilgili Ebû Saîd (radiyallâhu anh)'in rivayet ettiği hadis daha önce zikredildi.

### 5. Namazda Yılan Akreb Gibi Zararlı Hayvanları Öldürmek:

Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazda iki siyahın: akrep ve yılanın, öldürülmesini emretti.[558][558]

Hanefî mezhebine göre, namaz esnasında yılan ve akrebin öldürülmesinde bir sakınca yoktur. Ancak yemek, içmek, konuşmak gibi durumlarda namaz bozulur. [559][559]

### 6. Namazda İken, İhtiyaç Durumunda Uyuyanın Ayağını Dürtmek:

Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) namaz kılarken ben onun kıblesine gelecek şekilde ayaklarımı uzatırdım. Secde edeceği zaman, bana işaret ederdi. Kıyama kalktığı zaman tekrar uzatırdım.[560][560]

### 7. İhtiyaç Durumunda Ayakkabı vb. Çıkarmak:

Ebû Saîd el-Hudrî {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullâh (saliallâhu aleyhi ve sellem) sahabelerine namaz kıldırdığı esnada, ayakkabılarını çıkardı ve soluna koydu. Bunu görünce herkes ayakkabısını çıkardı. [561][561]

### 8. Elbiseye veya Mendile Tükürmek:

Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem), «herhangi biriniz namaza durduğu zaman, Sânı Yüce Allah(ın kıblesi) onun karşısmdadır. Kesinlikle önüne ve sağma tükürmesin. Sol ayağının altına tükürsün. Eğer acelesi varsa [562][562] elbisesine (mendiline) tükürsün ve tükürdüğü yeri birbiri üzerine katlasın.[563][563]

Hastalık ve benzeri zorunluluklar dışında tükürmek mekruhtur.

### 9. Namazda Elbiseyi Düzeltmek veya Kaşınmak:

Cerîr ed-Dabbî anlatıyor; 'Ali (radiyallâhu anh), namaza durduğu zaman, sağ elini sol bileğinin üzerine koyardı. Elbisesini düzeltmesi veya vücudunu kaşıması dışında, rükû

---

[557][557] Buhârî, 1211.

[558][558] Ebû Dâvûd, 921; Nesâî, 1202; Tirmîzî, 390; İbni Mâce, 1245. Lafız İbni Mâce'ye aittir. Sahih hadistir.

[559][559] Bkz. el-Mûsilî, et-İhtiyar, 62. (Çev.)

[560][560] Buhârî. 1209; Müslim, 512; vdğ.

[561][561] Ebû Dâvûd, 636.

[562][562] Ve tükürecek yer bulamazsa.

[563][563] Müslim, 3008; Ebû Dâvûd, 477.

edinceye kadar böyle dururdu.564[564]
İbni Abbâs (radiyallâhu anh) 'kişi namazda, vücudundan dilediği gibi yararlanır' demiştir. 565[565]

Bir zorunluluk olmaksızın, kişinin elbisesiyle, saçıyla, sakalıyla veya vücuduyla meşgul olması, gerinmesi, esnemesi, parmaklarını çıtlatması mekruhtur. 566[566]

### 10. Namazda Endişe ve Şüphe Durumunda Hanımların El Çırpması:

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Namazda farklı bir şey olduğunu gören kişi, 'subhânallah' desin. Kuşkusuz, bu durumda dikkate alınır. El çırpmak ise, hanımlara özgüdür.567[567]
Hatırlatma: Namazda farklı bir durum olduğunda hanımların 'subhânaîlah' demesi, meşru değildir. Ancak, erkeklerin bulunmadığı ortamda, 'subhânallah' demelerini gerektiren bir durum olduğunda caizdir. Esmâ«bint. Ebû Bekr (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Güneş tutulduğu zaman Âişe'nin yanma geldim. İnsanlar namaz kılıyordu. O da, namazda kıyam halindeydi. 'İnsanlara ne oldu?' dedim. Eliyle gökyüzünü İşaret etti ve 'subhâ-nallah'dedi.568[568]

### 11. İhtiyaç Durumunda Sağa veya Sola Meyletmek:

Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuîullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) rahatsızlandı ve oturarak namaz kıldı. Biz de arkasında namaz kılıyorduk. Tekbir sesini Ebû Bekir işittiriyordu. Bir ara bize meyletti ve ayakta durduğumuzu gördü. Bunun üzerine bize işaret etti ve oturduk. Onun namazına uyup oturarak namaz kıldık.569[569]
Sehl bin Sa'd (radiyallâhu anh) anlatıyor; İnsanlar namaz kılarken, Rasulullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) çıka geldi ve safları yararak ilk safa varıp durdu. İnsanlar el çırpmaya başladılar. Ebû Bekr namazda hiçbir tarafa meyietmezdi. İnsanlar el çırpmayı fazlalaştırınca meyletti ve Rasulullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'i gördü.570[570]

### 12. İhtiyaç Durumunda Elle veya Başla İşaret Etmek:

Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mustalıkoğulları'na giderken, beni bir işe gönderdi. (Döndüğümde) devesinin üzerinde namaz kılıyordu. Ona bir şeyler söyledim. Bana eliyle işaret etti. Sonra yine bir şeyler söyledim. Yine bana eliyle işaret etti. Bu arada okuduğunu işitiyordum, başıyla imâ ediyordu. (Namazını) bitirince; 'seni gönderdiğim konuda ne yaptın? Namaz kıldığım için sana yanıt veremedim' dedi.571[571]
Rasuîullah (sallallâhu aleyhi ve setlem)'in ikindi namazından sonra İki rekât namaz kıldığını gören, Ummü Seleme (radiyallâhu anhâ) bunun ne namazı olduğunu sorması için ona bir kız çocuğu gönderir. Peygamberimiz (saîlallâhu aleyhi ve sellem) eliyle işaret eder ve kız geri çekilir. 572[572]

### 13. Namaz Kılana Selam Verildiğinde, işaretle Karşılık Vermesi:

Namaz kılmakta olan birine selam verildiğinde, namaz kılanın sesli olarak selam alması caiz olmaz. Ancak, eliyle işaret etmesi caizdir. İbni Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Küba'ya gitmişti. Orada namaz ^kılarken Enâr

---

564[564] İbni Ebî Şeybe, 1/391; Buhârî, cezm sigasıyla 'muallak' olarak zikretmiştir. 2/85.
565[565] Buhârî, cezm sigasıyla 'muallak' olarak zikretmiştir. 2/85.
566[566] Bkz. el-Mûsilî, ei-İhöyâr, 61. (Çev.)
567[567] Buhârî, 1201; Müslim, 421; Lafız, Müslim'e aittir.
568[568] Muttefekun Aleyh.
569[569] Müslim, 413; Nesâî, 9/3; Ebû Dâvûd, 588.
570[570] Buhârî, 684; Müslim, 421.
571[571] Müslim, 540; Ebû Dâvûd, 926.
572[572] Buhârî, 4370; Müslim, 834.

geldi ve ona selam verdiler'. Ben Bilal'e; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazda iken kendisine selam verildiğinde nasıl karşılık verirdi?1 dedim. 'Şöyle yapardı' dedi, [avucunu açtı, elinin içini, aşağıya, dışını da yukarıya getirdi]'dedi.573[573]
Hanefî mezhebine göre namaz kılana selam verilmez. Namaz kılanın selam alması ise mekruhtur. 574[574]

**14. imam Secdeyi Uzun Yaptığında, Secdeden Başını Kaldırıp Durumu Araştırmak:**

Cemaatle namaz kılan kişinin, imamın secdeyi uzun tutması, tekbiri işitmemesi vb. durumlarda başını secdeden kaldırıp durum tespiti yapması caizdir.
Abdullah bin Şeddâd babasından naklediyor; 'Ra-sûluliah (salhllâhu aleyhi ve sellem) bir yatsı namazında Hasan ve Hüseyin'i kucağında taşıyarak mescide geldi ve öne geçti. Çocuğu bırakıp tekbir alarak namaza durdu. Secdeyi çok uzattı. Babam diyor ki; 'Bunun üzerine başımı kaldırdım, Rasuhllah (sallallâhu aleyhi ve sellem) "m sırtında bir çocuk vardı ve kendisi de secde halindeydi. Tekrar secdeye döndüm. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem} namazı bitirince, insanlar; 'Ey Allah'ın Rasûlü! Sen namazdaki secdelerden birini o kadar uzattın ki, bir şey oldu veya vahiy geliyor zannettik" dediler. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Dediklerinizden hiç biri olmadı fakat torunum sırtıma çıkmıştı o inmeden secdeden kalkmak istemedim' buyurdu. 575[575]

**15. Nafile Namazlarda İhtiyaç Durumunda Kurân'a Bakmak ve Kurân'dan Okumak:**

İhtiyaç durumunda, Örneğin hafız olmayan kişi, kıyamda uzun okumak arzu ettiğinde, Kurân'dan okumasında bir sakınca yoktur.
El-Kâsım anlatıyor; 'Âişe (radiyallâhu anhâ) Ramazan ayında Kurân'dan okuyarak namaz kılıyordu.576[576]
El-Kâsım anlatıyor; 'Bir köle 577[577] Âişe'ye imamlık yapıyor ve Kurandan okuyordu.578[578]
Ancak, Kurân'dan okuyarak farz namaz kılmak caiz değildir. Aynı şekilde ihtiyaç olmadığı takdirde nafilelerde de caiz olmaz.
İmam Ebû Hanîfe'ye göre, namaz esnasında Kıraati, Kuranî Kerim'den okuyarak yapmak, namazın bozulmasına neden olur. İmam Muhammed ve İmam Yusuf'a göre namaz bozulmaz, ancak mekruhtur.579[579]

**b) Namazda Mubah Olan Sözler Ve Söz Hükmündeki Davranışlar:**

**1. Hanımların Kendi Aralarında Kıldıkları Namazda İmama Hatırlatması:**

Yabancı erkeklerin bulunmadığı bir ortamda, hanımların, bir hanım arkasında kıldıkları namazda, kıraati karıştıran imama hatırlatmada bulunması meşrudur. Ancak bu meşruluk, hatırlatmaması durumunda imam Yüce Allah'ın kelâmını yanlış telaffuz edecek ise söz konusudur.
Abdullah bin Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; Peygamber (saJîallâhu aleyhi ve selleın) namaz kıldı. Namazdaki kıraatinde karıştırdı. Namazı bitirdiği zaman Öbey'e; 'bizimle birlikte namaz kıldın mı?' dedi. O, 'evet' dedi. Bunun üzerine 'O halde (hatırlatmaktan)

---

573[573] Ebû Dâvûd. 927; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
574[574] Bkz. el-Mûsilî, el-İhtiyâr, 62. (Çev.)
575[575] Nesâî, 2/230. Hasen senetle rivayet edilmiştir.
576[576] Abdurrezzâk, el-Musannef 2/240; İbni Ebû Dâvûd, el-Meöhif, 192.
577[577] Bu, Aişe validemizin kölesi Ebû Amir Zekvân'dır. O zamanlar çocuktu. Ramazan ayında Âişe validemiz, onun imamlığında nafile namaz kılmıştır. (Çev.]
578[578] Buhârİ. Ezan Bölümü, Kölenin İmameti Konusunda, 'muallak' olarak zikretmiştir. İbni Ebî Şeybe 'mevsul' olarak nakletmiştir. 2/338; îbni Ebû Dâvûd, el-Meöhif, 192.
579[579] Bkz. el-Mûsilî, el-İhtiyâr, 62. (Çev.)

seni alıkoyan ne?' buyurdu.580[580]

**Hatırlatmalar:**

**I.** İmam kıraatini tekrarlamaya devam ettiği sürece, hatırlatmada bulunulmamalıdır. Çünkü kendiliğinden de hatırlayabilir. Nitekim kendiliğinden hatırlaması daha evlâdır.
**II.** İmam kıraatini tekrarlamayıp sustuğu zaman hemen hatırlatmada bulunulmamalıdır. Ancak uzun süre sustuğu zaman hatırlatılmalıdır. Çünkü biraz düşünmeyle kıraatini hatırlaması mümkündür.
**III.** İmam kıraatinde hata ettiğinde, hatası manayı değiştirmediği sürece hatırlatmada bulunulmaz.
Ubey İbni Ka'b (radiyallâhu anh) anlatıyor; Peygamber fsal-lallâhu aleyhi ve sellem); 'Hiç kuşkusuz Kuran, bana yedi harf üzere nazil olmuştur. Her biri şifadır ve kâfidir. Eğer, 'Gafüran Rahîma dersem veya 'Semian Alıma dersem ya da, 'Alîmen Semîa dersem, Hiçbir azap ayeti, rahmetle; rahmet ayeti azapla son bulmadığı sürece, Allah'a yemin olsun ki, (o ayet) Öyledir.581[581]

**2. Nafile Namazlarda Ayetleri Tekrarlamak:**

Ebû Zer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şu ayeti okudu ve sabaha kadar tekrarladı; «Eğer onlara azap edersen, doğrusu onlar senin kullarındır; eğer affedersen, muhakkak ki sen, Azız ve Hakîm olansın.582[582]/583[583]
Mesrûk anlatıyor; 'Temim ed-Dârî, şu âyeti tekrarladı; «Yoksa, kötülük İşleyen kimseler, ölümlerinde ve diriliklerinde kendilerini, inanıp yararlı iş işleyen kimseler ile bir mi tutacağımızı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar!584[584]/585[585]
Saîd bin Ubeyd anlatıyor; 'Saîd bin Cübeyr'i, Ramazanda onlara imamlık yaparken gördüm. Şu âyeti tekrarlıyordu; Boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde sürükleneceklerdir 586[586] «Ey insan, seni engin kerem sahibi Rabbine karşı ne aldatıp isyan ettirdi? 0 (Rab) ki seni yarattı, sana düzen verdi, ölçülü bir biçim verdi» 587[587] bu ayetleri iki veya üç defa tekrarlardı.588[588]
Farz namazlarda bazı âyetleri tekrarlayarak okuma konusunda her hangi bir rivayet nakledilmediği için yapmamak daha evlâdır. -Allah en iyi bilendir-.

**3. Namazda Ağıt ve inilti:**

Namazda ağlamak, eğer Allah Teâlâ'nın korkusu, Cennet, Cehennem vb. nedenlerle oluyor ise, bu methedilmiştir. Bu nedenlerle namazda ağlamak, bazı kimselerin zannettiği gibi namazı bozmaz. Aynı şekilde her hangi bir ağrıdan veya karşılaşılan musibetten dolayı, duygulara hâkim olunamayıp ağlanması durumunda da namaz bozulmaz.
Ağlama nedeniyle namazın bozulmadığına dair deliller:
**1.** Yüce Allah, şu âyet-i kerîme'de ağlayanları methetmiştir; 'Rahmanın âyetleri onlara okunduğunda, secdeye kapanır, ağlarlar 589[589] Ağlayarak yüz üstü yere kapanırlar; bu, onların huşu'yu/gönüllerindeki saygıyı artırır.590[590] Bu iki âyet-i kerîme, namazda olanları da, olmayanları da kapsamaktadır.
**2.** Abdullah bin eş-Şehîr (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasu-lullah (sallaliâhu aleyhi ve

---

580[580] Ebû Dâvûd, 894; İbni Hibbân, 1/316 edilmiştir. İhsan; 'ceyyid' senetle rivayet
581[581] Ahmed, Müsned, 20646. Sahih senetle rivayet edilmiştir.
582[582] Mâide, 118.
583[583] Nesâî, 1010; Ahmed, Müsned,20831; el-Hâkim'de rivayet etmiştir, ancak senedinde 'leyyîri ravi bulunmaktadır.
584[584] Câsiye, 21.
585[585] İbni EbîŞeybe, el-Musannef, 2/477.
586[586] Mümin, 71.
587[587] İnfitâr, 6, 7.
588[588] Abdurrezzâk, el-Musannef, 2/492.
589[589] Meryem, 58.
590[590] İsrâ, 109.

sellemj'e geldim. Namaz kılıyordu ve göğsünde tencerede kaynayan suyun sesi gibi ses vardı.591[591]

**3.** Ali (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Bedir günü, aramızda Mikdâd'tan başka süvari yoktu. Aramızda bulunan herkesin uyuduğunu gördüm. Sadece Rasulullah (sallaliâhu aleyhi ve sellem) sabaha kadar bir ağacın altında namaz kıldı ve ağladı.592[592]

**4.** İbni Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah. (sallaliâhu aleyhi ve sellemj'in ağrıları arttığında, namaza çağrılınca; 'Ebû Bekr'e söyleyin, insanlara namaz kıldırsın' buyurdu. Âişe (radiyallâhu anhâ); 'Ebü Bekr yufka yürekli biridir. Kuran okuduğunda ağıt sesinden insanlara işittiremez dedi. 'Ona emrediniz namaz kıldırsın' buyurdu. Âişe sözünü tekrarladı Bunun üzerine; ona emrediniz namaz kıldırsın; siz kadınlar, Yusuf'un (başına iş açan hanımların) arkadaşları değil misiniz? 593[593]

**5.** Abdullah bin Şeddâd anlatıyor; 'ben namazın en arka safındaydım, Ömer'Ben üzüntü vetasamı yalnız Allah'a açarım 594[594] âyetini okuyor, içini çeke çeke sessizce ağlıyordu.595[595]

**Hatırlatma:**

Namazda, âh, ûh gibi sesler çıkarmak namazı bozmaz. Ancak mecbur kalınmadıkça bu tür sesleri çıkarmak mekruhtur.

Hanefî mezhebine göre, namaz esnasında -zaruret olmaksızın- farklı sesler çıkarılması halinde namaz bozulur.596[596]

### 3. İhtiyaç Durumunda Namazda Üfürmek:

Abdullah İbni Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallaliâhu aleyhi ve sellem) zamanında güneş tutuldu. ... son secdesinde üfürdü ve 'üf, üf dedi. Daha sonra, 'Rabbiml Ben aralarında olduğum sürece onlara azap etmeyeceğini bana vaat etmedin mi? Onlar mağfiret diledikleri sürece onlara azap etmeyeceğini bana vaat etmedin mi?' dedi. 597[597]

Eymen bin Nâbil anlatıyor; Rasululîah (sallaliâhu aleyhi ue sellem)'in sahabesi Kudâme bin Ammâr el-Kilâbi'ye; 'Mescidi haramda, secde ettiğim zaman güvercinlerin tüylerinden rahatsız oluyorum' dedim; 'üfürün dedi.598[598]

### 4. İhtiyaç Durumunda Namazda Öksürmek:

Namazda öksürmenin bir sakıncası yoktur. Çünkü Peygamber (sallaliâhu aleyhi ve sellem) konuşmayı yasaklamış ve 'namazda insanların sözlerinden hiçbir şey doğru olmaz' buyurmuştur. Öksürmek ise, söz olarak isimlendirilmez. Öksürmek söz olmadığı gibi, başka lafızlarla birlikte de bir manası da olmaz. Öksüren kimse, konuşan olarak da isimlendirilmez. Ancak öksürmeyle kastedilen şey, işaret gibi bir karineyle anlaşılır.599[599]

### 5. Kılınan Namazla Alâkalı Kısa Konuşmalar:

Kılınan namazla alakalı imamın veya imama uyanların kısa konuşmalarıyla ve anlaşılması için beklemeieriyle namaz bozulmaz. Ancak burada konuşmaların uzun olmaması şarttır. Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, insanlara ikindi namazı kıldırdığı Zu'l-Yedeyn kıssası olarak meşhurolan hadis, bu konuya delildir. O olayda, '... ikinci rekâtta selam

---

591[591] Nesâî, 1214; Ebû DâvÛd, 1/328; Ahmed, 4/25. Sahih senetle rivayet edilmiştir.

592[592] Ahmed, 1026; İbnİ Huzeyme, 2/53; Sahih senetler rivayet edilmiştir.

593[593] Buhârî, 682.

594[594] Yûsuf, 86.

595[595] Buhârî, Ezan Bölümünde, 'muallak' olarak zikretmiştir. Bkz. Fethu'i-Bân, 2/206; İbni Teymiye, bu rivayeti e!-Fetâvâ'da zikretmiştir. 22/623; Bu rivayet İbnİ Ömer'den mahfuzdur.

596[596] Bkz. el-Mûsilî, eÜhüyâr, 1/62. (Çev.)

597[597] Ebû Dâvûd, 1194; Nesâî, 3/137; Ahmed, 2/159. Ravileri 'sika'dır.

598[598] Beyhakî, 2/253; İbni Hacer, ei-Feth'te 'sahihtir' demiştir. 3/85.

599[599] İbni Teymiye, Mecmuu'I-Fetâuâ, 22/617.

verdi. Bunun üzerine Zu'lYedeyn kalktı ve; 'Ey Allah'ın Rasülü! Namaz kısaldı mı, yoksa unuttunuz mu?' dedi. Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'bunların hiçbiri olmadı' buyurdu. Zu'lYedeyn; 'kesinlikle bunların biri oldu, Ey Allah'ın Rasülü!' dedi. Rasuluîlah insanlara yöneldi ve; 'Zu'lYedeyn doğru mu, söylüyor' dedi. İnsanlar 'evet, Ey Allah'ın Rasülü!' dediler. Bunun üzerine Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazın kalan kısmını tamamladı. Sonra oturduğu yerde, selam verdikten sonra iki secde yaptı.600[600] Bu rivayette açıkça görüldüğü gibi, namazla ilgili olarak İmam ve cemaat konuşmuşlardır. Ve bu davranışları nedeniyle de namazlarını iade etmemişlerdir.
Dört mezhebe göre, namaz esnasında veya namaza ara verildikten sonra bilinçli olarak konuşulması durumunda 'namaz bozulur'. Unutularak konuşulması durumunda ise, Hanefî ve Hanbelî mezhebine göre bozulur; Şafiî ve Mâlikî mezhebine göre bozulmaz. 601[601]

### 6. Namazda Aksıran Kimsenin 'el-Hamdulillâh' Demesi:

Namazda aksıran kimsenin içinden 'el-Hamdulillâh' demesi caizdir. Ancak onu duyanlar 'Yerhamukellâh' diyemezler.
Rifâa bin Mâlik (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'in arkasında namaz kılarken aksırdım ve 'elhamdülillah hamden kesîran tayyiben mubâreken fîhi mubâ-reken aleyhi kemâ yuhibbu Rabbunâ ve yerdâ I Rabbimizin hoşnut ve razı olduğu şekilde, içindeki ve üzerindeki bereketleriyle eksiksiz Övgü ve hamdler Allah'adır' dedim. Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazı tamamlayıp ayrıldıktan sonra; 'Narnazda konuşan kimdi?' buyurdu. 'Ben idim, Ey Allah'ın Rasülü' dedim; 'Canımı elinde bulundurana yemin olsun ki, otuzdan fazla melek o söylediğin sözü Allah'ın huzuruna yükseltmek için harekete geçtiler...' buyurdu. 602[602]
Şevkânî der ki; 'bu rivayet, namazda aksıran kimsenin 'el-Hamdulillah' demesinin meşruluğunu ifade eder. Bu konudaki rivayetlerin genel muhtevası bunun meşruluğunu teyit eder. Çünkü rivayetlerde namazda ve namaz dışında olarak herhangi bir ayırım söz konusu olmamıştır'.
Muâviye bin el-Hakem (radiyallâhu anh) hadisi de bu konuyu teyit etmektedir. Muâviye bin el-Hakem anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte namaz kılıyordum. Orada bulunanlardan bir adam aksırdî ve 'elhamdülillah' dedi. Ben de, 'yerhamukellâh' dedim..603[603]
Bu hadiste Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) aksırıp 'elhamdülillah' diyen kişiye, namazda 'yerhamukellâh' denilmesini yasaklamış; ancak, aksırdığı İçin 'elhamdülillah' diyen kişiyi engellememiştir. Dolayısıyla bu hadis, namazda aksıranm 'elhamdülillah' demesinin meşruluğuna delildir. -Allah en iyi bilendir-.

### 7. Namazda Sevinç ve Mutluluk Veren Bir Durum Olduğunda 'Hamd Etmek':

Sehl bin Sa'd (radiyallâhu anh) anlatıyor; Peygamber {sallallâhu aleyhi ve sellem) aralarını barıştırmak için Amr bin Avf oğullarına gitmişti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem} geldiğinde, Ebû Bekr onlara namaz kıldırıyordu. Ebû Bekr geri çekilmek istediğinde, Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona yerinde kalmasını işaret etti. Bunun üzerine Ebû Bekr ellerini kaldırdı ve tyasulullah'ın emrinden dolayı Aziz ve Celîl Allah'a hamd etti.604[604]

### 8. Namaz Kılanın Konuşması ve İhtiyacı İçin İstekte Bulunması:

Câbir (radiyallâhu anh)'m kıssasında bu konuyla ilgili rivayet zikredilmişti.605[605] Peygamberimiz (sallaliâhu aİeyhi ve sellem), Câbir (radiyallâhu anh)'ı bir işle ilgili olarak

---

600[600] Buharı, 714; Müslim, 573; udg.

601[601] El-Cezîrî, el-Mezâhibu'l-Erbaa, 1/264. (Çev.)

602[602] Tirmîzî, 404; Nesâî, 2/245; Buhârî, 799. Buhârî'dekİ rivayette 'aksıran' lafzı geçmemektedir.

603[603] Müslim, 537; Ebû Dâvûd, 930.

604[604] Buhârî, 684; Müslim, 431.

605[605] İhtiyaç Durumunda Elle veya Başla İşaret Etmek» ara başlığı altında zikredilmişti.

göndermişti. Câbir {radiyallâhu anh) döndüğünde Peygamberimizi namaz kılarken görmüş ve ona bir şeyler söylemişti. Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem) ise ona cevap vermeyip, eliyle İşaret etmişti.[606][606]

Daha önce zikredilen Esma (r.a)'nın naklettiği hadisi de bu konuyu teyit etmektedir. Esma (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Güneş tutulmuştu, Âişe'ye geldiğimde insanlar da, o da namaz kılıyordu. O kıyamda iken, 'insanlara ne oluyor' dedim. Eliyle gökyüzünü işaret etti.[607][607]

Daha önce de belirtildiği gibi, dört mezheb imamı 'namaz esnasında' hiçbir surette konuşulamayacağı, bilinçli konuşulması durumunda namazın bozulacağı konusunda ittifak etmişlerdir.[608][608]

**Namazda Yasaklanan Durumlar**

Namazda yasaklanan durumlar, namazda mekruh veya haram olduğu nassla beiirtüen durumlardır. Bu yasaklara uyulmaması, namazı bozmaz. Ancak, namaz kılanın sevabını azaltır. Bunlar;

**1. Namazda Elleri Böğüre Koymak:**

Namazda elleri böğüre koymak caiz değildir. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallaliâhu aleyhi ve sellem) namazda elleri böğre koymayı yasaklamıştır.[609][609]

Âişe (radiyallâhu anhâ) namaz kılarken elini böğrüne koyan
kimseden hoşlanmaz ve 'kuşkusuz Yahudiler böyle yapar' derdi.[610][610]

Ziyâd bin Subeyh anlatıyor; Ibni Ömer (radiyallâhu anh)-'m yanında namaz kıldım. (Namaz kılarken) ellerimi böğrüme koydum. Namazı bitirince; 'Namazda bu duruş, çarmıha geriliştir/hac işaretidir. Rasulullah (sallaliâhu aleyhi ue sellem) bunu yasaklamıştır.[611][611]

Es-Sindî; 'Namazda çarmıha geriliş/hac işareti, kıyamda iken iki elini böğrüne koyup, pazuları yanlardan ayrı tutmaktır' der.

**2. Havaya Bakmak:**

Namaz kılarken havaya bakmak caiz değildir. Çünkü Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem) 'Bazı kimseler, namaz kılarken dua esnasında gözlerini gökyüzüne çevirmekten ya vazgeçerler; ya da gözleri kör olur' buyurmuştur.[612][612]

**3. Namazda Zihni Meşgul Edecek Şeylere Bakmak:**

Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; Peygamber (sallaliâhu aleyhi ve sellem) üzerinde şekiller bulunan bir âbâ ile namaz kıldı. (Namazı bitirince;) 'bundaki şekiller beni meşgul etti. Bunu Ebû Cehm'e götürün. Bana şekilsiz âbâ getirin buyurdu.[613][613]

**4. İhtiyaç Olmaksızın Namazda Meyletmek:**

İhtiyaç durumunda namazda meyletmenin caiz oiduğu, daha önce geçmişti. Ancak ihtiyaç olmadığı durumlarda meyletmek caiz değildir.

Âişe (radiyailâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallaliâhu aleyhi ve sellem)'e namazda

---

[606][606] Müslim, 540; Ebû Dâvûd, 926.

[607][607] Buharı, 1053; Müslim, 905.

[608][608] El-Cezîrî, el-Mezâhibu'I-Erbaa, 1/264. (Çev.)

[609][609] Buharı, 1220; Müslim, 545.

[610][610] Buhârî, 3458.

[611][611] EbÛ Dâvûd, 903; Nesâî, 2/127; Ahmed, 2/30

[612][612] Müslim, 429; Nesâî, 3/39.

[613][613] Buhârî, 752; Müslim, 556.

meyletmeyi sordum; 'Kulun namazından,614[614] şeytanın kapıp kaçtığı hareketlerdir.615[615]

**5. İki Elin Parmaklarını Birbirine Girdirmek:**

Namazda iki eiin parmaklarını birbirine girdirmek mekruhtur. Ebû Hu-reyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallaîlâhu aleyhi ve sellem), 'herhangi biriniz evinde abdest alıp mescide geldiği zaman, dönünceye kadar namazdadır. O halde şöyle yapmasın, buyurdu ve parmaklarım birbirine girdirdi.616[616]
İsmail bin Umeyye anlatıyor; 'Namaz kılarken el parmaklarını birbirine girdiren kişi hakkında Nâfî'ye sordum. Nâfî; 'İbni Ömer'in bu 'mağdûbu aleyhim/kendilerine gazap edilenlerin namazıdır' dediğini söyledi. 617[617]

**6. Parmakları Çıtlatmak:**

Namazda çok nâdir yapılması mekruhtur. Çünkü namazdan meşgul eder. Sık yapılması ise haramdır. Çünkü namazla oynamak gibidir.
İbnİ Abbâs (radiyalîâhu anh)'ın azatlısı Şu'be anlatıyor; 'ibni Abbâs'm yanında namaz kılarken, parmaklarımı çıtlattım. Namazı bitirdiği zaman bana; 'Anasız kalasın! Hiç namaz kılarken parmak çıtlatılır mı?!' dedi.

**7. Elleri Elbisenin İçine Sokup, Bürünerek Namaz Kılmak, Rükû ve Secdeyi O Halde Yapmak:**

Ebû Hurey-re (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallaîlâhu aleyhi ve sellem) namazda sedl'ijelbiseyi sarkıtıp bürünmeyi yasakladı.618[618] Namazda sedl, elbiseye bürünüp, elleri içine çekerek rükû ve secde yapmaktır.

**8. Namazda Esnemek:**

Esnemeyi sürdürmek caiz değildir. EH ağza koyarak, esnemeyi önlemek gerekir. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; '[Namazda] esnemek, şeytandandır. Herhangi biriniz esneyeceği zaman gücü nispetinde yutkunmaya çalışsın.619[619]

**9. Kıbleye Doğru veya Sağ Tarafa Tükürmek:**

Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallaîlâhu aleyhi ve sellem), «herhangi biriniz namaza durduğu zaman, Sânı Yüce Allah(\n kıblesi) onun karşısındadır. Kesinlikle önüne ve sağına tükürmesin. Sol ayağının altına tükürsün. Eğer acelesi varsa,620[620] elbisesine tükürsün ve tükürdüğü yeri birbiri üzerine katlasın.621[621]

**10. Namazda Gözleri Kapamak:**

Allah'a yakınlaştığını düşünerek, namazda gözleri kapamak haramdır. Çünkü bu bidat konusuna girer. Ancak Allah'a yakınlık amacı olmaksızın gözlerini kaparsa mekruh olur. Çünkü bu davranışla sünnete muhalefet edilmiş olur.
İbniu'l-Kayyim der ki; 'Namazda gözleri kapamak, Rasulullah (sallaîlâhu aleyhi ve sellem)'in sünnetinden değildir. Bu konuya, kusûf namazı kılarken Rasulullah (sallaîlâhu

---

614[614] Yani namazın sevabını eksiltmek için
615[615] Buhârî, 751; Ebû Dâvûd. 897: Nesâî
616[616] El-Hâkim, 1/206; Sahîhu'1-Câmî, 445; Ahmed bin Hanbel, Müsned'de bu rivayetin varyantı bulunmaktadır.
617[617] Ebû Dâvûd, 2/261; Albânî, el-İruâ'da sahih olduğunu belirtmiştir.
618[618] Ebû Dâvûd, 629; Tirmîzî, 376; Hasen senetle rivayet edilmiştir.
619[619] Buharı, 3289; Müslim, 2994; Tirmîzî, 367.
620[620] Ve tükürecek yer bulamazsa.
621[621] Müslim, 3008; Ebû Dâvûd, 477.

aleyhi ve sellem} «ileri atıldığımı gördüğünüzde cennetten bir salkım üzüm almak arzu ettim. Geri çekildiğimi gördüğünüzde ise cehennemdekile-rin birbiri üzerine yığıldığım gördüm» buyurması, önünden geçmek İsteyen kişiyi engelleyişi delildir'. Bu arada birçok konuyla ilgili hadisler zikrettikten sonra da der ki; 'Bu hadislerden ve bu konuyla ilgili diğer rivayetlerden, Rasulullah (sallaîlâhu aleyhi ve sellem)'in namaz kılarken gözlerini kapatmadığı gerçeği ortaya çıkmaktadır.622[622]

**11. Namazda Gerinmek:**

Namazda gerinmek mekruhtur. Ancak zaruret durumunda kısa olarak yapılması mekruh olmaz. Çünkü namazdaki huşûya aykırıdır.
İbni EbîŞeybe, Musanne/'inde (1/349), Sâid bin Cübeyr'in 'gerinmek namazı eksiltir' dediğini nakletmiştir.

**12. Rükûda İki Avucu Birleştirip, İki Bacağın Arasına Koymak/Tatbîk Yapmak:**

Tatbik Yapmak: Bir avucu, diğer avuçla birleştirip, iki dizin üzerinde bacak arasına koymaktır. Rü-kûyu bu şekilde yapmak, İslam'ın ilk dönemlerinde meşru idi. Daha sonra yasaklandı.
Mus'ab bin Sa'd anlatıyor; 'Babamın yanında namaz kıldım. Rükû'da, ellerimi dizlerimin arasına koydum. Bunun üzerine babam; 'avuçlarını diz kapaklarının üzerine koy' dedi. Başka zaman aynı hareketi bir daha yaptım, babam yine elime vurdu ve; 'böyle yapmamız yasaklandı; avuçları diz kapaklarının üzerine koymamız emredildi' dedi.623[623]

**13. Rükû ve Secdede Kuran Okumak:**

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Dikkat edin! Rükûda ve secdede Kuran okumaktan nehyolundum 624[624] buyurmuştur.

**14. Secdede Kolları Yaymak:**

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Secdede tadil-i erkâna dikkat ediniz. Hiç biriniz (secdede) kollarını, köpeğin kolunu yayışı gibi yaymasın 625[625] buyurmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi, secdede kollan yere yapıştırmak, caiz değildir. Dirseklerin yerden yukarıda durması gerekir.

**15. Secde Yaparken Elbiseyi Toplamak, Katlamak ve Yere Yayılmasını Engellemek -Kolları Katlamak da Buna Dâhildir:**

ibni Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) yedi şey üzerine secde yapmakla emrolundu. Saçını ve elbisesini toplamaktan da ney holündü.626[626]

**16. KÖpek Oturuşu Gibi Oturmak -Makatıyla Yere Oturup, Bacaklarını Dikerek, Ellerini Yere Koymak:**

Namazda bu şekilde oturmak caiz değildir. Çünkü Âişe (radiyallâhu anhâ) Peygamberimizin namaz kılışını tarif ederken şöyle demiştir; '...Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şeytan oturuşundan 627[627] nehyederdi 628[628] demiştir. Şeytan oturuşu,

622[622] Zâdu'l-Meâd, 1/294.
623[623] Buhârî, 790; Müslim, 535. Lafız Müslim'e aittir.
624[624] Müslim, 479.
625[625] Buhârî, 823; Müslim, 493; vdğ.
626[626] Buhârî, 809; Müslim, 490; Lafız Müslim'e aittir.
627[627] Yani, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem 'Kaba etleri yere koyup, bacakları dikerek oturmayı yasaklardı'. (Çev.)
628[628] Müslim, 498.

yukarıda tarif edildiği şekilde oturmaktır.
Ebû Hureyre (radiyaûâhu anhâ) anlatıyor; '...kuşun gagalaması gibi hızlıca (secde) yapmaktan ve köpek oturuşu gibi oturmaktan beni nehyetti.[629][629]

**Hatırlatma:**

Yukaftda anlatılan oturma şekli, Arapçada "ik'â" olarak isimlendirilir. İki tür oturma için kullanılır. Zikrettiğimiz delillerden dolayı, yukarıda açıklanan anlamıyla bu oturuş caiz değildir. Ancak "ik'â" kelimesinin ikinci aniamı olan, [parmak uçlarını kıbleye çevirerek [630][630] ayakları yerdevdik tutup topuklar üzerine oturmak -daha önce de belirtildiği gibi-meşrudur.

**17. Mazeret Olmaksızın Namazda Eli Yere Koyarak Oturmak:**

Ibni Ömer {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Namazda oturan kişinin sol eliyle yere dayanmasını Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) nehyetti.[631][631]
Bir rivayette, İbni Ömer {radiyallâhu anh) 'böyle oturma! Çünkü bu şekilde azap görenler oturur' demiştir.

**18. Hastanın Secdeleri, Yüksek Bir Şey Üzerine Yapması:**

Hastanın yere secde etmeye gücü yetiyorsa, secdeyi yere yapması vaciptir. Ancak buna sıhhati elverişli değilse, başıyia îmâ ederek namaz kılar. Secde yapmak için yastık vb. şeyleri kullanması şart değildir.
İbni Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; "Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sahabelerinden hasta bir adamı, ziyaret etti, ben de onunla birlikteydim. Hastanın yanma girdiğinde, bir tahtanın üzerinde namaz kılıyordu. Secde yerine de tahta koymuştu ve ona îmâ ediyordu. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) tahtayı attı, yastığı aldı ve 'bunları bırak. Eğer gücün yetiyorsa secdeyi yerde yap, gücün yetmiyorsa îmâ et. Secdeni, rükû'dan daha fazla eğilerek yap' buyurdu.[632][632]

**19. Secde Yerinden Çakıl Taşlarını Düzeltmek ve Namazda Lüzumsuz Şeyler Yapmak:**

İhtiyaç durumunda bir defa yapmak caizdir. Ancak secde mahallinde çakıl taşlarının ol-ması, huşunun azalmasına yol açmıyor ise hiç yapmamak daha evlâdır.
Muaykıb (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Secde yapacağı toprağı düzelten adama, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) «eğer yapacaksan, bir defa yap» buyurdu.[633][633]
Bir başka rivayette Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur; 'namaz kılarken böyle yapma. Eğer mutlaka yapman gerekiyorsa, çakıl taşlarını düzeltmek için bir defa yap.[634][634]
Hatırlatma: Secdeden kalkarken alnına toprak veya çakıl taşı yapıştığında, bunları gidermek -özellikle de tekrarlandığında-mekruhtur. Çünkü namaz esnasında bu tür şeylerle uğraşmak kişiyi meşgul eder.
Ebû Sâîd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i, su ve çamur içinde secde ederken gördüm. Hatta çamur izlerini alnında gördüm.[635][635]
İbni Mesûd (radiyallâhu anh} anlatıyor; 'dörtşey cefâdır. .... [bunlardan biri de] namaz

---

[629][629] Ahmed, 2/265. Senedi zayıftır.
[630][630] Çev.
[631][631] Ebû Dâvûd, 1/260; Ahmed, 2/116; el-Hâkim, 1/230; Beyhakî, 2/136.
[632][632] Taberânî, ei-Kebîr, 12/270; Bu rivayetin varyantını, el-Bezzâr, Câbir radiyallâhu anh'ten rivayet etmiştir. 1/270.
[633][633] Buharı, 1207; Müslim, 546.
[634][634] Ebû Dâvûd, 1/249; İmam Nevevî, 'bu rivayetin isnadı, Buharı ve Müslim'in şartına uygundur' demiştir.
[635][635] Buhârî, 669; Müslim, 1167.

esnasında kişinin alnındaki toprağı te-mizlemesidir.[636[636]]
Şayet secdede alna yapışan şeyler, namaz kılana ezâ veriyorsa, bunları giderebilir. -Allah en iyi bilendir-.

### 20. Secdeye Giderken Ellerden Önce İki Dizi Yere Koymak:

Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), herhangi biriniz secde yaptığı zaman devenin çöktüğü gibi çökmesin, dizlerinden önce iki elini yere koysun buyurdu. [637[637]]
Daha önce de belirtildiği gibi, Hanefî ve Hanbelî mezhebine göre, secdeye gidilirken önce dizler, sonra eller konur. Şafiî ve Mâliki mezhebine göre önce eller, sonra dizler konur. Her iki görüşün de delil aldığı hadisler bulunmaktadır. (Çev.)

### 21. Selam Verirken Ellerle İki Yana İşaret Etmek:

Selam verirken İki yana elle işaret etmek, cahil hanımîar ve erkekler arasında oldukça yaygındır. Oysa namazda bu davranış yasaklanmıştır.
Câbir bin Semure (radiyaîlâhu anh) anlatıyor; "Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte namaz kıldığımızda, «es-selâmu aleykum ve rahmetullâh, es-seiâmu aleykum ve rahme-tulîâh» dedik ve iki yana ellerimizle İşaret ettik. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «güneşte kalmış atların kuyruklarını salladıkları] gibi, ne diye ellerinizle işaret ediyorsunuz?! Herhangi birinizin ellerini dizi üzerine koyduktan sonra, kardeşine, sağında ve solunda bulunanlara selam vermesi yeterlidir» buyurdu.[638[638]]

### 22. Namazda İmamla Yarışmak:

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seİlem) 'imamdan önce başını (secdeden) kaldıran, Allah'ın onun başını eşeğin başına ueya suretini eşek suretine dönüştürmesinden korkmaz mı?'buyurmuştur.[639[639]]

### 23. Yemek Hazırken Ya Da Büyük Veya Küçük Abdesti Sıkışmış Olarak Namaz Kılmak:

Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seîlem)'i şöyle derken işittim; 'yemek hazır olduğunda ve küçük veya büyük abdesti sıkıştığında namaz olmaz.[640[640]]

### Namazı Bozan Durumlar

Aşağıda sayılan durumlardan birisi gerçekleştiğinde namaz bozulur ve iade edilmesi gerekir. Bunlar;

### 1. Abdestin Bozulduğu Kanaatinin Kesinleşmesi:

Namazda abdestiyle ilgili endişelendiğini şikâyet eden kişiye, Rasu-lullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'bir ses veya koku hissetmediğin sürece namazdan ayrılma [641[641]] buyurmuştur.

---

636[636] Beyhakî, 2/285; Albânî, el-İruâ'da sahih olarak derecele ndirmiştir. 1/97.
637[637] Ebû Dâvûd, Nesâî ve Ahmed. Hasen senetle rivayet edilmiştir.
638[638] Müslim, 431; Nesâî, 1185; Ebû Dâvûd, 998.
639[639] Buhârî, 691; Müslim, 427; vdğ.
640[640] Müslim, 560; Ebû Dâvûd, 89.
641[641] Buhârî, 137; Müslim, 361.

**2. Hiçbir Mazeret Olmaksızın Namazın Şartlarından Veya Rükûnlanndan Birini Terk Etmek:**

Namazını yanlış kılan kişiye; 'dön ve namazım (yeniden) kıl Çünkü sen namaz kılmadın buyurmuştur. Namazın şartları ve rükûnları daha önce zikredilmişti.

**3. Bilerek Yiyip İçmek:**

İbniu'I-Munzir; 'Farz namazda bilerek bir şey yiyen veya içen kimsenin namazının bozulacağı ve onu iade etmesi gerektiği konusunda ilim ehli icmâ etmiştir' der.
Alimlerin çoğu, nafile namazların da bu gibi durumlarda bozulacağını söylemişlerdir. Çünkü farzı bozan her şey, nafilenin de bozulmasına neden olur.

**4. Bilerek Konuşmak:**

Zeyd bin Erkam (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Bizler namazda konuşurduk. Bizden herkes yanında bulunan arkadaşıyla namaz esnasında konuşurdu. Daha sonra «...gönülden boyun eğerek Allah için namaza durun» âyeti nazil oldu ve 'susmamız emredildi; [konuşmamız yasaklandı.[642][642]

**Hatırlatma:**

Namazda unutarak veya namazda konuşmanın hükmünü bilmeden konuşmak, namazı bozmaz. Muâviye bin el-Hakem (radiyallâhu anh)'m, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte namaz kılarken aksıran ve «elhamdülillah» diyen kişiye, «yerhamukellâh» demesi; orada bulunanların kendisine bakması üzerine, kendisinin de; «eyvanlar, anam! Neden bana bakıyorsunuz?» deyişiyle İlgili rivayet, bu konuda delildir. Çünkü namazda konuşmasına rağmen, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun namazının bozulduğunu söylememiş, iade etmesi gerektiğini emretmem iştir. Çünkü Muâviye bu hükmü bilmiyordu. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona; «hiç kuşkusuz bu namazda, insanların sözlerinden hiçbir şey uygun düşmez. Namazda sadece teşbih, tekbir ve Kuran kıraati olur» buyurmuştur. [643][643]

**5. Sesli Gülmek:**

Namazda sesli gülmenin, namazı bozduğu konusunda, İbniu'l-Munzir 'âlimlerin icmâ ettiğini' naklet-miştir. Namazda gülmek, konuşmaktan daha çirkindir. Çünkü gülmek, namazı hafife almayı, namazı oyun ve eğlence edinmeyi beraberinde getirir.
Gülmenin namazı bozduğu hususunda, birçok sahabeden -Allah onlardan razı olsun-rivayetler nakledilmiştir.

**Hatırlatma:**

Namazda gülümsemekle 'namaz bozulmaz'. Ancak mazeretsiz olarak namazda gülümsemek 'mekruhtur'. Câbir (radiyallâhu anh); Tebessüm etmeyle namaz bozulmaz. Ancak sesli gülmek namazı bozar.[644][644]

**Nafile Namazlar**

Kıyamet günü, farz namazları eksik çıkanların, nafiie namazlarına bakılır. Farzlardakî eksikler, nafile namazlardan tamamlanır.
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Kıyamet günü kulun ilk hesaba çekileceği şey, namazdır. Eğer namazı düzgün olursa, kurtulur ve kazanır. Eğer fasit/kötü olursa perişan

---

[642][642] Buhârî, 1200; Müslim, 539. [konuşmamız yasaklandı] ifadesi Müslim'de geçmektedir.
[643][643] Müslim, 537.
[644][644] İbni Ebî Şeybe, 1/387; Abdurrezzâk, 2/378; Hasen senetle rivayet edilmiştir.

olur ve hüsrana uğrar. Eğer farzından bir şey eksik olursa; Rab Tebâreke ve Teâlâ «bakın, kulumun nafilesi var mı?» buyurur. Farzm eksik kalanı, nafilesinden tamamlanır. Sonra aynı şekilde diğer amellerine geçilir.645[645]
O halde, nafile namazları ve m üste haplarını öğrenmek gerekir.

## Nafile Namazların Kısımları

### I. Beş Vakit Namazın Sünnetleri –Revâtip 646[646] Sünnetler-:

Bunlar, beş vakit farz namazlardan önce ve sonra kılınan nafile namazlardır. Müekked ve gayri müekked olmak üzere iki kısma ayrılırlar.

#### 1. Sabah Namazı:

Sabah Namazının Farzından Önce: İki rekat müekked namaz kılınır. Müekked sünnet olan namazlar arasında en fazla teyit edilen namaz budur.
Âişe fradiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) hiçbir nafileye, sabah namazının sünnetine olan şiddetli bağlılığı kadar bağlı olmamıştır. 647[647]
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), 'sabah namazının iki rekâtı dünya ve içindeki her şeyden daha hayırlıdır 648[648] buyurmuştur.
Bu nedenle Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) yerleşik iken de, yolcu iken de asla sabah namazının sünnetini terk etmemiştir. Bu sünneti herhangi bir şer'î mazereti nedeniyle kaçıran kimsenin, mazeret hali kalktıktan sonra kaza etmesi cai2dir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve sahabeleri uyuya kalıp, sabah namazını geçirdiklerinde, «...abdest aldı, iki secde yaptı (iki rekât sünnet namaz kıldı) sonra (farz) namaz için kamet getirildi ve sabah namazı kıldı» 649[649] denilmiştir. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yaptığı gibi, birinci rekâtta, «Kul Yâ Eyyuhe'l-Kâfirûn» ikinci rekâtta, «Kul Huvallâhu Ahad» okunması müstehaptır.650[650]

#### 2. Öğle Namazı:

Öğle Namazının Farzından Önce: Dört rekât.
Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) öğle namazından önce dört, sabah namazından Önce iki rekât namazı terk etmezdi.651[651]
Öğle Namazının Farzından Sonra: İki rekât.
Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) öğle namazı öncesinde dört, sonrasında iki rekât namaz kılardı.652[652]

#### 3. İkindi Namazı:

ikindi Namazının Farzından Önce: İki veya dört rekât.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve setlem) 'her iki ezan arasında 653[653] namaz vardır... dileyen kimse için 654[654] buyurmuştur.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'İkindi namazindan önce dört rekât namaz kılan kişiye Allah merhamet etsin' 655[655] buyurmuştur.

645[645] Tirmîzî, 409; Nesâî, 1/232; vdğ.
646[646] Revâtİp, belirli bir düzen ve tertip İçinde devamlı yapılan' demektir. (Ç)
647[647] Buhârî, 1093; Müslim, 1191.
648[648] Müslim, 725; Tirrnîzî, 416.
649[649] Müslim, 1098.
650[650] Müslim, 726; vdğ.
651[651] Buhârî, 1182; Ebû Dâvûd, 1240; Nesâî, 2/251.
652[652] Müslim, 730; Ahmed, 6/30.
653[653] Ezan ve kamet arasında. (Çev.)
654[654] Buhârî, 627; Müslim, 838.
655[655] Tirmîzî, 428; Ebû Dâvûd, 1257; Albânî, 'hasen' olarak derecelendirmiştir.

İkindi Namazının Farzından Sonra: İki rekât.
Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (saliallâhu aleyhi ve sellem) ikindi namazından sonra iki secdeyi (rekât namaz kılmayı) benim yanımda hiç terk etmedi. [656][656]

Bazı âlimler, ikindi namazından sonra iki rekât namazın Ra-sulullah fsallallâhu aleyhi ve sellem)'e özgü olduğunu söylemişlerdir. Ancak bunu ifade eden herhangi bir delil yoktur. Aksine delil olmadığı sürece, Peygamberimiz (saliallâhu aleyhi ve selle-m)'i bütün fiillerinde örnek almak asıldır.
Hanefî, Şafiî ve Mâliki mezhebine göre, ikindi namazından sonra nafile namaz kılmak mekruhtur. [657][657]

**4. Akşam Namazı:**

Akşam Namazının Farzından Önce: İki rekât.
Peygamberimiz (sallailâhu aleyhi ve sellem) 'dileyen kimse akşam namazından önce (iki rekât sünnet) kılsın.[658][658] buyurmuştur.
Hanefî ve Mâlikî mezhebine göre akşam namazının farzından önce nafile kılmak mekruhtur. Şafiî mezhebine göre müstehap, Hanbelî mezhebine göre caizdir. [659][659]
Akşam Namazının Farzından Sonra: İki rekât.
Mahmûd bin Lubeyd fradiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (saliallâhu aleyhi ve sellem) onlara namaz kıldırıp selam verdikten sonra «bu iki rekâtı evlerinizde kılınız»[660][660] buyurmuştur. Yani akşam namazından sonraki iki rekât namazı evlerinizde kılınız buyurmuştur.
Bu iki rekât namazda «Kul Yâ Eyyuhe'i-Kâfirûn» ve «Kul Hu-valiâhu Ahad» okunması müstehaptır.[661][661]

**5. Yatsı Namazı:**

Yatsı namazının farzından önce ve sonra ikişer rekât kılmak sünnettir.
Hanefî mezhebine göre yatsı namazının farzından önce dört, farzından sonra iki rekât kılmak sünnettir. Bunların ikişer rekât olarak kılınması da caizdir. [662][662]
Müekked revâtıp sünnetler -beş vakit namazın sünnetleri-on tanedir. Bunlar İbni Ömer (radiyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadiste belirtilmiştir. İbni Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (saliallâhu aleyhi ve se!lem)'den on rekât ezberledim. Öğleden önce iki rekât, sonrasında iki rekât; akşamdan sonra iki rekât; yatsıdan sonra iki rekât ve sabah namazından önce iki rekât.[663][663]
Hanefî mezhebine göre, öğle ve yatsı namazının farzından önce dört rekât sünnet kılınır. İkindi namazının farzından sonra, akşam namazının farzından önce sünnet namaz kılınmaz. [664][664]

**II. Beş Vakit Namazla Alâkalı/Revâtip Olmayan Sünnetler**

Farz namazlarla alakalı olmayan nafile namazlara 'revâtip olmayan sünnetler' denir. Bunlar;

**1. Vitir Namazı:**

---

[656][656] Buharı, 591.
[657][657] Zuhaylî, et-Fıkhu'l-İslâmî,l/522-52&. (Çev)
[658][658] Buhârî, 1128.
[659][659] Zuhaylî, el-Fıkhu'!-İslâmî, 1/529. (Çev.)
[660][660] İbni Mâce, 1165. Hasen hadistir.
[661][661] Tirmîzî, 429. Hasen hadistir.
[662][662] Bz. El-Mûsilî, el-İhttyâr, 66. (Çev.)
[663][663] Buhârî, 80; Tirmîzî, 431; vdğ.
[664][664] Hadisin metninde Vitr' kelimesi, sonu tek rakamla biten 1, 3, 5, 7 gibi her şeyi ifade etmektedir. (Çev.)

Her gece vitir namazı kılmak 'müekked sünnettir'. Rasulul-lah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'Muhakkak ki Allah tektir; teki sever [665][665] buyurmuştur. Bu nedenle Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'gece son namazınız vitr olsun [666][666] buyurmuştur.
Hanefî mezhebine göre vitir namazının hükmü 'vacip'tir. [667][667]

**Vitir Namazının Vakti:**

Vitir namazının, yatsı namazından sonra fecir doğuncaya kadar olan süre içerisinde kılınması caizdir. Ancak, gecenin son 3/1'inde kılınması daha faziletlidir.
Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gecenin ilk, orta ve son vakitlerinde olmak üzere, gecenin bütün vakitlerinde vitir namazı kılmıştır. Vitir namazını seher vaktine kadar geciktirdiği olmuştur.[668][668]
Vitir namazını gecenin son vaktine bıraktığında, uyanama-mak korkusu taşıyanlar, gecenin ilk vaktinde vitri kılıp daha sonra yatmalıdır. Ebû Katâde (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebû Bekr'e «vitri ne zaman kılıyor-sun?» diye sordu. O; «yatmadan önce vitri kılıyorum» dedi. Ömer'e «vitri ne zaman kılıyorsun?» diye sordu. O; «yatıyorum, daha sonra kalkıp kılıyorum» dedi. Bunun üzerine Ebû Bekr'e; «sen ihtiyatlı olana tutunmuşsun»; Ömer'e de; «sen kuvvetli olana tu-tunmuşsun» buyurdu.[669][669]

**Vitir Namazının Rekâtları:**

Gece teheccüt namazından sonra, bir, üç, beş, yedi veya dokuz rekât olarak vitir namazı kılmak caizdir.
Aşağıda belirtilen şekillerden birine uygun olarak vitir namazını kılmak caizdir. Bunlar;
**1.** Vitir namazını, gece namazını ikişer rekât halinde kıldıktan sonra tek oturuş ve selam'la bir rekât olarak kılmak caizdir.
Abdullah İbni Ömer fradiyallâhu anh) anlatıyor; 'Gece namazı ikişer ikişerdir. Biriniz sabah namazı vaktinin girmesinden endişelendiği zaman, bir rekât namaz kılar. Böylece kılmış olduğu namazları vitir/tekli yapmış olur.[670][670]
**2.** Bütün rekâtları, en son rekâttan Önce oturup, sonra tek rekât kılıp tekrar oturup, selam vererek kılmak caizdir. Yani, namazları beş, yedi veya dokuz rekât olarak kılıp, en son rekâttan önceki rekâtta teşehhüd için oturup, sonra kıyama kalkıp bir rekât daha kılıp teşehhüd için oturmak ve selam vermektir.
Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; '... Sonra dokuz rekât namaz kılardı. Bu dokuz rekatın sadece sekizinci rekatında otururdu. Rabbine dua eder, Allah 'in Peygamberine salavat getirirdi. Sonra selam vermeden kalkar ve dokuzuncu rekâtı kılıp otururdu. Sonra Rabbine hamd eder, Allah'ın Peygamberine salavat getirir ve dua ederdi. Sonra bize işittirerek selam verirdi. Selam verdikten sonra oturduğu yerde iki rekât namaz daha kılardı. Evladım! işte böylece on bir rekât olurdu. Allah'ın Peygamberi yaşlanıp, kilo alınca, vitri yedi rekât kıldı. Her iki rekâtı, önceki yaptığı gibi yaptı, işte böylece dokuz rekât kıldı, evladım!.[671][671]
**3.** Bütün rekâtları, son rekâttaki tek oturuş ve selâmla kılmak caizdir.
Aişe fradiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (saîlallâhu aleyhi ve sellem) on üç rekât namaz kılardı. En son beş rekât kılarak bu namazları vitir/tekli yapar ve bu beş rekâtta oturmaz, sadece son rekâtta oturur ve selam verirdi.[672][672]
Hanefî mezhebine göre vitir namazı, akşam namazı gibi üç rekâttır. Bu konuda Âişe validemizin -(radiyallâhu anhâ)- rivayet ettiği hadisi delil almışlardır. "Rasulullah

[665][665] Buhârî, 6410; Müslim, 2677.
[666][666] Buhârî, 998; Müslim, 751.
[667][667] Bkz. et-Fıkhu'l-İsiâmî, 1/818. (Çev.)
[668][668] Buhârî, Muhtasar olarak zikretmiştir. 996; Müslim, 745. Lafız Müslim'e aittir.
669[669] Ebû Dâvûd. 1421; İbni Mâce, 1202; İbni Huzeyme, 1084. Sahih hadistir.
[670][670] Buhârî, 990; Müslim, 749.
[671][671] Müslim, 746.
[672][672] Müslim, 737; Ebû Dâvûd, 1324; Tirmîzî, 457.

(saîlallâhu aleyhi ve sellem), vitri üç rekât olarak kılar, sadece son rekatta sefam verirdi.673[673] Bu konuyla İlgili olarak İbn Abbâs ve İbn Mesûd (radiyallâhu anhumâ)'dan rivayetler bulunmaktadır. Önce niyet edilir, ihram tekbiri getirilir. İlk rekâtta Subhaneke, eûzu besmele, fatiha ve bir sûre veya kısa üç ayet okunur. İkinci rekâtta, fatiha ve bir sûre veya kısa üç ayet okunur. İkinci rekâtın sonunda teşehhüde oturulur ve 'ettehiyyâtu' okunur. Sonra üçüncü rekâta kalkılır, fâtîha ve bir sûre veya kısa üç ayet okunur. Kıraatten sonra, rükûya gitmeden önce eller kaldırılarak tekbir getirilir ve kunut duaları okunur. Sonra üçüncü rekât rükû ve iki secde yapılarak tamamlanır ve ikinci teşehhüde oturulur. Ettehiyyâtu, salli, bârik, Rabbena Atina ve Rabbena' ğ-firlî duaları okunduktan sonra selam verilir. (Çev.)

**Vitir Namazım Öncesinde Hiç Nafile Kılmadan Tek Rekât Olarak Kılmak Caiz Midir?**

Zahir olan, böyle bir şartın bulunmadığıdır. Yani, öncesinde nafile namaz kümaksızm vitir namazını, bir rekât olarak kısaltmak caizdir. Âişe {radiyallâhu anhâ) anlatıyor;'... Peygamber (saîlallâhu aleyhi ve sellem) (gece) namaz kılarken, ben yatakta uzanır uyurdum. Vitir kılmak istediği zaman beni uyandırırdı ve ben vitir kılardım.674[674] Bu ifadenin zahirinden, Âişe validemizin vitir namazından önce namaz kılmadığı anlaşılmaktadır.

**Vitir Namazında Kıraat:**

Vitir namazında, Fatiha okunduktan sonra Kurandan herhangi bir sûre okunabilir. Ancak vitir namazı üç rekât olarak kılındığında, «Sebbih isme Rabbike'l-A'lâ»; «Kul Yâ Eyyuhe'l-Kâfirûn» ve «Kul Huve'llâhu Ahad» okunması müstehaptır. Peygamber (saîlallâhu aleyhi ve sellem)'İn bu sûreleri okuduğu rivayet edilmiştir. 675[675]

**Vitir Namazında Kunut Duası Okumak:**

Müstehaptır. El-Hasen bin Ali (radiyallâhu anhumâ) anlatıyor; 'Rasukıliah (salîallâhu aleyhi ve sellem) bana vitirde söylediğim kelimeleri öğretti:
Allâhumme'hdinî fîmen hedeyt ve âfinî fîmen âfeyt ve teveilenî fîmen tevelleyt ve bârik lî fîmâ a'tayt ve kını şerra mâ kadeyt. Fe inneke takdî velâ yukdâ aleyk. İnne-hû lâ yezillu men vâleyt ve lâ yaizzu men âdeyt. Tebârek-te Rabbena ve teâleyt'
«Ey Allah'ım! Bana hidayet et, hidayet ettiğin kimseler arasında. Bana afiyet ver, afiyet verdiğin kimseler arasında. Beni dost edin, dost edindiğin kimseler arasında. Bereketli kıl, bana verdiğin şeyleri. Beni koru, hükmettiğin şeylerin şerrinden. Şüphesiz sen hükmedersin, hiç kimse sana hükmedemez. Asla zillete düşmez, senin dost edindiğin. Asla izzetli olamaz, senin düşman olduğun. Rabbimiz sen kutsalsın, sen yücesin.676[676]

**Vitir Namazında Kunut Duasının Yeri:**

Kunut duasının, kıraati bitirdikten sonra rükû'ya gitmeden önce okunması sünnettir.
Asım anlatıyor; Enes bin Mâlik'e kunût hakkında sordum; 'kunut vardır' dedi. 'Kunut rükûdan önce mi, sonra mı?' dedim. 'Rükûdan önce' dedi. 'Falan kişi senin, rükûdan sonra dediğini söylüyor' dedim; 'yalan' dedi.677[677]
Ubey bin Ka'b (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ue sellem) vitir namazı kılıyor ve rükûdan önce kunut okuyordu.678[678]

---

673[673] Hâkim, el-Müstedrek'te, hadisin Buhârî ve Müslim'in şartlarına uygun olduğunu söyleyerek nakletmişür. Nasbu'r-Râye, 2/118. {Çev.)
674[674] Buhârî, 512; Müslim. 512.
675[675] Tirmîzî, 461; Nesâî, 3/236; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
676[676] Ebû Dâvûd, 1412; Tirmîzî, 463; Nesâî, 3/248; İbni Mâce, 1178.
677[677] Buharı, 957; Müslim. 677.
678[678] Ebû Dâvûd, 1414; Nesâî, î/248; İbni Mâce, 1182; Albânî, e/-/ruâ'da sahih olarak derecelendirmiştir.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Vitir namazında kunut duasının yerine Kuran okumak meşru değildir. Çünkü bu konuda bir delil yoktur. Ancak dua niyetiyle dua ayetlerini okumak, kıraat niyetiyle olmadığı sürece caizdir.
**2.** Kunut duasında Peygamberimiz (salîallâhu aleyhi ve sel-lem)'e salavat okumak caizdir. Çünkü bazı sahabelerin Allah onlardan razı olsun- böyle yaptığı sabittir.
**3.** Kunut duasını uzunca yapmak mekruhtur. Çünkü bu davranış sünnete aykırıdır. Nitekim Peygamberimiz (salîallâhu aleyhi ve sellem)'in el-Hasen (radiyallâhu anh)'a öğrettiği kunut kısadır.
**4.** Kunut duasında elleri kaldırmak müstehaptır.
Hanefî mezhebine göre kunut duası okunurken eller kaldırılmaz. (Çev.)
**5.** Kunut duasından sonra elleri yüze veya göğse sürmek meşru değildir. Çünkü namaz içerisinde böyle bir hareketin yapılabileceğine dair bir delil yoktur. El-Beyhâkî, Sünen'de (2/212); 'kunut duasını bitirdikten sonra iki elle yüzün mesh edileceğine dair, selef-i sâlihînden hiçbir şey duymadım' der.

**Vitir Namazından Sonra Tcsbihat ve Dua:**

Ubey bin Ka'b (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (salîallâhu aleyhi ve sellem) vitir namazında, «Sebbih isme Rabbike'l-A'lâ» ve «Kul Yâ Eyyuhe'l-Kâfirûn» okur, selam verdiği zaman da üç defa «Su-bane el-Melik el-Kuddûs» derdi.[679][679]
Ali (radiyallâhu anh) anlatıyor; Rasulullah (salîallâhu aleyhi ve seliem) vitrin sonunda şöyle derdi; 'Allah'ım! Gazabından rızana; cezandan affına, senden sana sığınırım. Seni hakkıyla övmekten âcizim. Sen kendini nasıl övdü/senâ isen öylesin.[680][680]

**Farz Namazlarda Kunut Okumak:**

Farz namazlarda normal zamanlarda kunut okumak meşru değildir. Ancak musibet zamanlarında, herhangi bir namaza özgü kılınmadan okunabilir. Okunma zamanı rükûdan sonradır.
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallal-lâhıt aleyhi ve seliem) birine beddua edeceği veya dua edeceği zaman rükûdan sonra kunut okurdu.[681][681]
İbni Abbâs (radiyallâhu anhumâ} anlatıyor; 'Rasulullah (sal-lallâhu aleyhi ve seliem) bir ay sürekli, öğle, ikindi, akşam, yatsı ve sabah namazlarında, bir ay süresince her namazın son rekâtında «semiallahu limenhamideh» dedikten sonra kunut yaptı. (Bu kunutta) Benû Süleym kabilesine, Ri'l, Zekvân ve Usayya beddua eder, arkasındakiler de "âmin" derdi.[682][682]

**Sabah Namazında Kunut Okumak:**

Kunut duasını belirli bir vakit ve namaza özgü kılmak meşru değildir. Daha önce de belirtildiği gibi musibet zamanında okunabilir.
Mâlik el-Eşcaî anlatıyor; 'Babama, «ey babacığım! Sen Ra-suiuHah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Ebû Bekr, Ömer, Osman ve Ali'nin arkasında namaz kıldın. İşte burası Küfe ve burada yaklaşık beş yıldan beri sabah namazlarında kunut okuyorlar' dedim. 'Yavrum! Bu sonradan çıkarılmıştır/bidattir' dedi.[683][683] Yani daha öncekilerin zamanında yoktu.
Sabah namazında kunut duası okumak, Mâliki mezhebine göre müstehap, Şafiî mezhebine göre sünnettir.
Hanefî mezhibine göre sabah namazında kunut duası okunmaz. (Çev.)

---

679[679] Ebû Dâvûd, 1423; Nesâî, 3/244; İbni Mâce, 1171.
680[680] Ebû Dâuûd, 1427; Tirmtzî, 3566; Nesâî, 1/252; İbni Mâce, 1179; Sahih senetle rivayet etmiştir.
681[681] Buhârî, 4560.
682[682] Ebû Dâvûd, 1443; Ahmed, 1/301; el-Hâkim, 1/225.
683[683] Tirmîzî, 400; Nesâî, 2/204; İbni Mâce, 1241; Ahmed, 3/472; Sahih senetle rivayet edilmiştir.

**Bir Gecede İki Vitir Namazı Kılınmaz:**

Gecenin ilk vaktinde -örneğin yatmadan önce- vitir namazını kılan, gece uyandığı zaman nafile namaz kılabilir ancak vitri İade etmez. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seliem) 'bir gecede iki vitir olmaz 684[684] buyurmuştur.

Âişe (radiyallâhu anhâ) Sonra bize işittirerek selam verirdi. Selam verdikten sonra oturduğu yerde iki rekât namaz daha kılardı' İfadesi, vitir kıldıktan sonra nafile kılmanın meşruluğuna delildir. Allah daha iyi bilir-.

**Vitir Namazının Kazası:**

Uyuyakalma veya unutma nedeniyle vitir namazı kıhnamadığı zaman, uyandığında veya hatırladığında kılınır. Ancak tek rekâth olarak değil, çift rekâttı olarak kılınır. Ebû Saîd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), vitir namazında uyuyakalan veya unutan kişi sabah uyandığı zaman veya hatırladığı zaman kılsın' buyurmuştur. 685[685]

Hanefî mezhebine göre, vitir namazının kazası da üç rekât olarak kılınır. (Çev.)

Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) gece uyuduğu zaman veya hasta olduğu zaman gündüz on iki rekât kılardı.686[686] Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seîlem)'in gece, namaz kıldığı zaman on bir rekât kıldığı malumdur. Bu nedenle gece, vitir namazını bir rekât kılmayı adet edinenler, sabah kalktıklarında iki; üç kılmayı adet edinenler, sabah kalktıklarında dört rekât olarak, yani bir rekât artırarak kılmalıdırlar.

Vitir namazının kazasını, gece namazı sevabını almak için, öğle vakti girmeden önce yapmaya özen gösterilmelidir. İbni Ömer fradiyallâhu anh) anlatıyor; 'gece adet edindiği Kuran kıraatini okuyamayan veya bir kısmını yapamayan, onu sabah namazı ile Öğle namazı arasında okusun. Bu durumda sanki gece okumuş gibi yazılır.687[687]

**2. Gece/Teheccüt Namazı -Kıyâmul-Leyl:**

Gece namazı sünnettir, sâlihlerîn şiarıdır. Müttakİlerİn en önemli özelüklerindendir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Mütta-kîler, cennetlerde, pınar başlarmdadırlar; Rablerinin kendilerine verdiğini almaktadırlar; Çünkü onlar bundan önce güze! davranırlardı; Onlar, geceleri az uyurlardı; Seher vakitlerinde bağışlanma dilerlerdi; Onların mallarında muhtaç ve yoksullar için bir hak vardı, onu verirlerdi.688[688]

Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve sellem) 'Hiç kuşkusuz cennette odalar vardır. Dışından içi, içinden dışı görünür. Allah Teâlâ bu odaları, yemek yediren, yumuşak söz söyleyen, oruca devam eden ve insanlar uyurken gece namazı kılan kimseler için hazırlamıştır.689[689]

**Gece Namazının Vakti:**

Gece namazı, gecenin ilk, orta ve son vakitlerinde caizdir. Bu vakitlerin tamamında Peygamber (sailallâhu aleyhi ve sellem)'in gece namazı kıldığı rivayet edilmiştir. Ancak faziletli olan gece namazını, gecenin son üçte birinde kılmaktır. Bu vakitte, Rab Subhânehu dünya semasına iner ve; 'kim, bana dua ederse icabet ederim; kim benden isterse ona veririm; kim benden bağışlanmak dilerse, onu bağışlarım' buyurur. 690[690]

---

684[684] Tirmîzî, 468; Nesâî, 3/229; Ebû Dâvûd, 1439; 'ceyyid' senetle rivayet edilmiştir.

685[685] Tirmîzî, 465; Ebû Dâvûd, 1431; İbnî Mâce, 1188; Bz. El-İruâ, 2/153.

686[686] Müslim, 746.

687[687] Müslim, 747; vdğ.

688[688] Zârîyât, 15-19.

689[689] Sahîhu'i-Câmî', 2123. Albânî 'hasen' olarak derecelendirmiştir.

690[690] Buhârî ve Müslim.

**Gece Namazının Rekâtları:**

Gece namazı en az bir rekâttır. Üst sınırı yoktur. Ancak müstehap olan on bir veya on üç rekât kılmaktır.
Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sailallâhu aleyhi ve sellem) ne Ramazanda ne de, başka bir zamanda on bir rekâttan fazla kılmazdı.691[691]
Daha önce zikredilen rivayette Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sailallâhu aleyhi ve sellem) gece on üç rekât namaz kılardı'.
Yukarıda zikredilenlere uygun olarak, gece namazını ikişer rekât kılıp, en sonunu tek rekât olarak edâ etmek müstehaptır.

**Gece Namazının Âdabı:**

Gece namazına kalkmak isteyenlerin şunlara dikkat etmesi sünnettir;
**1.** Yatağa girildiğinde, gece namazına kalkmak için niyet etmek. Böylelikle uyuya kalırsa dahi niyetten dolayı sevap kazanır.
**2.** Gece namazı için uykudan uyanan, yüzünü mesh etmeli, misvak kullanmalı ve Âli İmrân sûresinin son on âyetini okumalıdır. Sonra da şöyle dua etmelidir;
Allah'im/ Hamd sanadır. Sen, göklerin, yerin ve onlarda bulunanların nurusun. Hamd sanadır. Sen, göklerin, perin ve onlarda bulunanların yöneticisisin. Hamd sanadır. Göklerin, yerin ve onlarda bulunanların mülkü senindir. Hamd sanadır; sen göklerin, yerin ve onlarda bulunanların Melikisin. Hamd sanadır. Sen el-Hak'sm. Vadin haktır. Senle buluşmak haktır. Sözün haktır. Cennet haktır. Cehennem haktır. Peygamberler haktır. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) haktır. Kıyamet haktır. Ey Allah'ım! Sana teslim oldum. Sana inandım. Sana tevekkül ettim. Sana yöneldim. Mücadelemde 692[692] senden güç aldım. Senin hakemliğini kabul ettim. Ey Allah'ım! Beni bağışla! Önceden yaptıklarımda... Sonradan yaptıklarımda... Açıktan ve gizli işlediğim günahlarımda..! Mukaddim 693[693] ve Muahhir 694[694] sensin. Senden başka ilah yoktur. Güç ve kuvvet yalnızca Allah'a aittir.695[695]
**3.** Gece namazının ilk iki rekâtı kısa tutulmalı. Daha sonraki rekâtlar ise istenilen uzunlukta kılınabilir. Çünkü (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'Biriniz gece namazına kalktığında, namazına, hafif iki rekâtla başlasın'. 696[696]
**4.** Gece namazına uyanan hanım, namaz kılması için eşini uyandır malıdır. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); '... Gece namaza kalkıp, namaz kılıp eşini de uyandıran kadına Allah rahmet etsin. Eğer eşi uyanmazsa yüzüne su serpsin 697[697] buyurmuştur.
**5.** Namaz esnasında uykusu ağır basan, uykusu gidinceye kadar uyumalıdır. Daha sonra kendisini zinde hissettiğinde kalkıp namaz kılınabilir. Peygamberimiz (sallallâhu aieyhi ve sellem); 'Biriniz gece namaza durduğu zaman, Kuran diline ağır gelip takıldığında ve ne söylediğini anlayamayacak hale geldiğinde hemen patsın 698[698] buyurmuştur.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'Biriniz namaz kılacağı zaman zinde ise (ayakta) kılsın; tembelleştiği veya yorulduğu zaman otursun 699[699] buyurmuştur.
**6.** Kıyamda duruşu uzatmak müstehaptır. Ancak bu, kişinin kendisine eziyete dönüşmemelidir.
Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem}, namazın en faziletlisi kıyamı uzun olandır 700[700] buyurmuştur.

---

691[691] Buhârî, 1147; Müslim, 738.
692[692] Veya hasmıma karşı senden güç aldım. (Çev.)
693[693] Onceleyen.
694[694] Geciktiren.
695[695] Buhârî, 1069; Müslim, 769.
696[696] Müslim, 767.
697[697] Ebû Dâvûd, 1308; Ahmed, 2/436; İbni Mâce, 1336; Hasen senetle rivayet edilmiştir.
698[698] Müslim,787
699[699] Buhârî 1099; Müslim,784
700[700] Müslim 756

Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gece namazında kıyamda o kadar dururdu ki, ayakları yarılırdı.[701][701]
Gece namazmdaki uzutma sadece kıraat ve kıyama özgü değildir. Aynı şekilde rükû ve secdeleri, teşehhüd oturuşunu, zikir ve duaları, kısaca namazın her ânını uzun yapmak müstehaptır.
Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Bakara, Nisa ve Âli İmrân surelerini okuyarak kıldığı namazı anlatan Huzeyfe (radiyallâhu anh) bu hadiste, \.. sonra rükû yaptı ve «subhâne rab-biye'l-azîm» dedi; rükûsu kıyamı kadar sürdü. Sonra «semiallâ-hulimen hamideh» dedi, doğruldu ve yaklaşık rükûsunda kaldığı kadar durdu. Sonra secde yaptı ve «subhâne rabbiye'l-a'lâ» dedi. Secdesi de yaklaşık kıyamı kadar oldu.[702][702]
Ancak bu anlatılanlar şart değildir. Bunların tamamı daha faziletli olması içindir. Kuşkusuz namazı uzun tutmak, kişinin tâ-kâü oranında olmalıdır.
**7.** Gece namazı ayakta da, oturarak da kılınabilir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'İn gece namazını üç farklı şekilde kıldığı sahih olarak rivayet edilmiştir. Buna göre;
**a)** Gece namazının tamamını ayakta kılıyordu.
**b)** Gece namazını oturarak kılıyor ve oturarak rükû ediyordu.
**c)** Gece namazında kıraatini oturarak okuyor, kıraati az kalınca ayağa kalkıp tamamlıyor ve rükû yapıyordu.
Gece namazının bu üç şekilde kılınması caizdir. -Allah en iyi biîendir.
**8.** Gece namazında kıraati sesli okumak da, sessiz okumak da caizdir. ÂÎşe (radiyalÎâhu anhâ)'ya> Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in gece namazlarında sesli mi, sessiz mi okuduğu sorulduğunda; 'bazen sesli, bazen sessiz okurdu' demiştir. Bu soruyu soran Abduliah İbni Ebî Kays; 'Alîahu ekber! İşlerde genişlik yaratan Allah'a hamd olsun demiştir. [703][703]
**9.** Namazda âyetleri düşünerek okumak, İstiâzede bulunmak, teşbih etmek ve ağlamak müstehaptır. Huzeyfe (radiyallâ-hu anh) Peygamberimizle birlikte kıldığı namazı anlatırken, '... Kuranı tertil üzere [704][704] okuyordu. İçerisinde teşbih olan bir âyete geldiğinde teşbih ediyor; istek âyetine geldiğinde istekte bulunuyor; sığınma âyetine geldiğinde sığmıyordu.[705][705]
Ebû Zer (radiyalÎâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâ-hu aleyhi ue sellem) şu ayeti okudu ve sabaha kadar tekrarladı;
«Eğer onlara azap edersen, doğrusu onlar senin kullarındır; eğer affedersen, muhakkak ki sen, Azız ve Hakîm olansın.[706][706]/[707][707]
**10.** Namaz içinde ve namaz dışında seher vakitleri duayı artırmak gerekir. Daha önce de belirtildiği gibi bu vakit icabet vaktidir.
**11.** Gece namazını kıldıktan sonra, sabah namazından Önce uzanmak/uyumak müstehaptır. Çünkü bu durumda sabah namazı daha zinde ve huşu içerisinde eda edilir.
**12.** Gece namazı alışkanlık edinildikten sonra terk edilmemelidir. Çünkü Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Abdullah İbni Ömer (radiyalÎâhu anh)'e 'Ey Abdullah! Falan kişi gibi olma! Gece namazına kalkıyordu, fakat gece namazını bıraktı' buyurmuştur. [708][708]

## Gece Namazının Kazası:

ÂÎşe (radiyalÎâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) rahatsızlığı veya başka nedenlerden dolayı gece namazını kılamadığında gündüz on İki rekât

---

[701][701] Buhârî 3748 Müslim, 2820
[702][702] Müslim, 772
[703][703] Müslim, 307; vdğ.
[704][704] Ağır ağır ve tane tane okumak. (Çev.)
[705][705] Müslim. 772.
[706][706] Mâide, 118.
[707][707] Nesâî, 1010; Ahmed, Müsned.20831; el-Hâkirn'de rivayet etmiştir, ancak senedinde 'leyyiri ravi bulunmaktadır.
[708][708] Buhârî, 1101; Müslim, 1159.

kılardı.[709][709]
Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seîlem)'in gece namazını on bir rekât olarak kıldığı bilinmektedir. Bu namazı, gündüz kaza etmek istediğinde ise, on iki rekât oİarak kaza ettiği anlaşılmaktadır.
Gece namazını, sabah ile öğle vakti arasında kaza eden, gece vaktinde kılmış gibi olur. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem} 'gece adet edindiği Kuran kıraatini okuyamayan veya bir kısmını yapamayan, onu sabah namazı ile öğle namazı arasında okusun. Bu durumda sanki gece okumuş gibi yazılır [710][710] buyurmuştur.
Kaza kavramı genellikle "farz ibadetlerde" kullanılır. Bu nedenle, Hanefî mezhebinde, gece namazı veya diğer nafile ibadetler için 'kaza' kavramı kullanılmaz. (Çev.)

**Teravih Namazı:**

Hiç kuşkusuz gece namazının müstehaplığı, Ramazan ayında müekked olmaktadır. Nitekim Peygamberimiz (sallalîâhu aleyhi ve sellem) 'Kim inanarak ve mükâfatını bekleyerek Ramazanda namaz (teravih) kılarsa, geçmiş günahları bağışlanır [711][711] buyurmuştur.

**Teravih Namazını Cemaatle Kılmanın Meşruiyeti:**

Hanımların teravih namazını erkek cemaatinin arkasında kılmaları meşrudur. Evlerinde kılmaları ise daha faziletlidir. Bu konu 'Cemaat Bölümünde' izah edilecektir.

**3. Duha Namazı:**

Duhâ namazı, müstehap ibadetlerdendir. Bu evvâbîn/tövbe edenlerin, Allah'a çokça yönelenlerin namazıdır. Bu namaz, vücuttaki bütün âzâ ve eklem yerlerinin sadakasıdır.
Peygamberimiz {sallalîâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur; 'Her bir âzâ ve eklem yeriniz için, sabahladığınızda sadaka vermeniz gerekir. Her tesbîh sadakadır. Her hamd sadakadır. Her tehlîl sadakadır. Her tekbir sadakadır.[712][712] İyiliği emretmek sadakadır. Kötülükten alıkoymak sadakadır. Bunların tamamı için duhal kuşluk vaktinde kılman iki rekât yeterlidir. [713][713]

**Duhâ Namazının Vakti:**

Duhâ namazının vakti, güneş doğup bir mızrak boyu yükseldikten sonra başlar, öğle namazı vaktinin biraz öncesine kadar devam eder.
Duhâ namazını, güneş iyice yükselip, sıcak artınca kılmak daha faziletlidir. Çünkü Peygamberimiz (sallalîâhu aleyhi ve sellem) 'Evvâbîn namazı günün aydınlığında, deve yavrularının ayaklan yandığı vakittir.[714][714] Yani, kumların sıcaklığı artıp, deve yavrularının ayaklarını yaktığı vakittir. Burada sıcaklığın şiddeti kastedilmektedir.

**Duhâ Namazının Rekâtı:**

Duhâ namazı en az iki rekâttır. Müstehap olan sekiz rekât veya daha fazla kılmaktır.
Ümmü Hânî (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallalîâhu aleyhi ve sellem) Mekke'nin fetih günü, evinde gusül abdesti aldı ve sekiz rekât namaz kıldı.[715][715] Sekiz rekâttan daha fazla kılmak da meşrudur.
Muâze anlatıyor; Âişe (radiyallâhu anhâ)'ya 'Peygamber (sallalîâhu aleyhi ve sellem)

---

[709][709] Müslim, 746.
[710][710] Müslim, 747; Tirmîzî, 578; Ebû Dâvûd, 1299; Nesâî, 3/259; İbni Mâce, 1343.
[711][711] Buhârî, 2009; Müslim, 759.
[712][712] Teşbih, «subhânallah»; Hamd, «elhamdülillah»; Tehlîl, «Lâ İlahe İllallah»; Tekbir, «Allahıı Ekber» demektir. (Çev.)
[713][713] Müslim, 720; Ebû DâvÛd, 1271.
[714][714] Müslim, 748.
[715][715] Buhârî, 1176; Müslim, 336.

Duhâ namazı kılıyor muydu?' diye sordum; 'evet, dört rekât kılıyordu ve dilediği kadar da artırıyordu' dedi. 716[716]

**4. İstihare Namazı:**

Mubah işlerde neyin hayırlı olup olmadığının bilinmediği durumlarda, farz ve sünnet namazların dışında, iki rekât İstihare namazı kılıp, şu duayı yapmak sünnettir.717[717]
£y Allah'ıml Senin ilmine müracaat ediyorum. Senin kudretinle senden güç istiyorum. Yüce ihsanından istiyorum. Şüphesiz sen kudretlisin, bense güçsüzüm; sen bilirsin, bense bilmem; sen gaybı 718[718] en iyi bilensin; Ey Allah'ım! Senin ilminde eğer bu iş,719[719] benim dinim, yaşantım, geçmiş ve gelecek işlerimin sonucu için hayırlı İse o işi bana nasip et ve onu bana kolaylaştır. Onu benim için bereketli kıl. Şayet senin ilminde bu iş, benim dinim, yaşantım, geçmiş ve gelecek İşlerimin sonucu için şerh ise o işi benden uzaklaştır; beni de o işten uzaklaştır. Nerede olursa olsun bana hayırlı olanı nasip et. Sonra beni nasip ettiğine razı kıl.720[720]

**Hatırlatmalar:**

**1.** İstihare, mubah işlerde endişe edilmesi durumunda meşru kılınmıştır. Vaciplerde, haramlarda ve müstehaplarda istihare yapılamaz.
**2.** Birçok insanın zannettiği gibi, istihare yapan kişinin rüya görmesi, istiharenin şartlarından değildir. Bu, Yüce Allah'ın takdir ettiği şekilde, gönülde isteğin uyanması veya yapılacak işin tabiatına uygun olarak yorumlanmasından ibarettir.
**3.** Yüce Allah'ın takdirinin, arzu edilenin dışında ya da istenilmeyen şekilde gerçekleşmesi de mümkündür. Bu durumda Müslüman, Yüce Allah'ın takdirine teslimiyet göstermelidir. Çünkü Yüce Allah; 'Hoşlanmadığınız şey sizin için hayır; hoşlandığınız şey sizin için şer olabilir. Allah bilir, sizler bilemezsiniz.721[721]
**4.** İstihare duadan ibarettir. Birden fazla tekrarlanmasında hiçbir sakınca yoktur.

**5. Abdest Namazı:**

Abdest alan kişinin, iki rekât veya daha fazla namaz kılması müstehaptır.
Ebû Hureyre radiyallâhu anh anlatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seİlem) sabah namazında Biİal'e; 'Ey Bilal! islam'da en fazla mükâfat bekleyerek yaptığın ameli bana söyle. Ben Cennette ayakkabılarının sesini işittim' dedi. Bilal; 'benim en fazla mükâfat bekleyerek yaptığım amelim, her abdest alıp temizlendikten sonra ister gece, ister gündüz olsun mutlaka aldığım ab-destle nasip edildiği kadarıyla namaz kılıyor oluşumdur. 722[722]

**6. Tahiyyetüt-Mescit Namazı:**

Mescide ilk girildiğinde oturmadan önce iki rekât namaz kılmak müstehaptır. Ebû Katâde radiyallâhu anh anlatıyor; 'Peygamber (saHalîâhu aleyhi ve sellem), biriniz mescide girdiği zaman, iki rekât namaz kılmadan önce oturmasın 723[723] buyurmuştur.

---

716[716] Müslim, 719.
717[717] Câbir b. Abdillah radiyallâhu anhu diyor ki; 'Rasulullah sallallâhu aleyhi ve sellem bize, Kurân'dan bir sûre öğretir gibi bütün işlerimizde bize istihare etmeyi öğretirdi. 'Herhangi biriniz bir işi yapmayı düşündüğü zaman iki rekat namaz kılsın sonra bu duayı okusun' derdi. (Buhârî, 7/162. (Çev.))
718[718] Bilinmeyen geçmiş ve gelecek her şeyi.
719[719] istihare yapan kişi burada istek, ihtiyaç ve İşini belirtir.
720[720] Buhârî, 6382; Ebû Dâvûd, 1524; vdğ.
721[721] Bakara, 216.
722[722] Buhârî, 1149; Müslim, 2458.
723[723] Buhârî, 444; Müslim 714.

**7. Tövbe Namazı:**

Nefsine uyup günah işleyen kimse, hemen tövbe etmeli, Yüce Allah'a sığınmahdır. Bu konuda acele davranmalıdır. Nitekim hiçbir insan günah işlemekten tamamen kurtulamaz. Sânı Yüce Allah günahları bağışlayan, tövbeleri kabul edendir.
Ebû Bekr radiyallahu anh anlatıyor; 'Rasuîullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Günah işleyen bir kişi, abdest alıp namaz kıldıktan sonra Allah'tan bağışlanmak dilerse, Allah onu bağışlar» buyurdu ve; «Onlar çirkin bir şey yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı anarlar, günahlarının bağışlanmasını dilerler [724][724] ayetini okudu. [725][725]

Dört mezhep imamı, tövbe namazının müstehap olduğu konusunda ittifak etmiştir.

**8. Tavaf Namazı:**

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in haccmı anlatan Câbir radiyalİahu anh, Peygamberimizin tavaftan sonra Makamı İbrahim'in arkasında «Kul Huuallâhu Ahad» ve «Kul Yâ Eyyuhel Kâfirûn» sûrelerini okuyarak iki rekât namaz kıldığını söylemiştir. [726][726]
Bu iki rekâtın bütün vakitlerde -kerahet vakitleri de dahil-kılınabileceği daha önce belirtilmişti.

**9. Küsûf Namazı:[727][727]**

Güneş ve Ay tutulması, Yüce Allah'ın âyetlerinden bir âyettir. Güneş veya Ay tutulmasına tanık olanlar, hemen Allah'ı zikre yönelmeli, dua ve istiğfarda bulunmalıdır. Tekbir getirmeli ve sadaka vermelidir. Âişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor; 'Güneş ve Ay tutulması durumunda, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur; bunu gördüğünüz zaman Allah'a dua ediniz, tekbir getiriniz, namaz kılınız ve sadaka veriniz.[728][728]
Erkekler için olduğu gibi, hanımlar için de 'küsûf namazı' mükekked sünnettir. Faziletli olan bu namazın cemaat halinde kılınmasıdır. Ancak yalnız kılınması da caizdir.
Hanımların, erkeklerin arkasında 'küsûf namazı' kılması caizdir. Esma (radiyallahu anhâ) anlatıyor; 'Güneş tutulmuştu, Aişe'ye geldiğimde insanlar da, o da namaz kılıyordu. O kıyamda iken, 'insanlara ne oluyor' dedim. Eliyle gökyüzünü işaret etti.[729][729]
Aişe (radiyallahu anhâ), 'küsûf namazını' anlatırken '... odaları arasında hanımlarla birlikte mescide çıktım. [730][730] demiştir.

**Küsûf Namazının Kılınışı:**

Küsûf namazı iki rekâttır. Her rekâtında iki rükû ve iki secde yapılır. Bu namızm kılmışını şöylece sıralayabiliriz;
**1.** Tekbir getirilir ve Fatiha okunur. Sonra da uzun bir kıraat yapılır.
**2.** Tekbir getirilir ve uzunca bir rükû yapılır.
**3.** Rükûdan «semia'1-îâhu limen hamideh Rabbena leke'l-hamd denilerek kalkılır.
**4.** Rükûdan kalktıktan sonra secdeye gidilmez. Fatiha okunur, uzun bir kıraat yapılır. Ama bu kıraat birinciden daha az tutulur.
**5.** Tekbir getirilir ve uzunca ikinci rükû yapılır. İkinci rükû birinciden daha kısa tutulur.
**6.** Rükûdan «semia'1-lâhu limen hamideh Rabbena leke'l-hamd» denilerek kalkılır.

---

[724][724] Âli İmrân, 135.
[725][725] Tirmîzî, 406; Ebû Dâvûd, 1251; İbni Mâce, 1395. Senedinde 'leyyiri râvi bulunmaktadır. Ancak ayet-i kerîme, hadisi teyit etmektedir.
[726][726] Müslim, 1218.
[727][727] Güneş ve Ay tutulması esnasında kılınan namaza 'küsûf namazı' denir. (Çev.)
[728][728] Buhârî, 1044; Müslim, 901.
[729][729] Buhârî, 1053; Müslim, 905.
[730][730] Buhârî, 1056; Müslim, 903.

lanır.
**7**. Daha sonra -normal namazlardaki gibi- secdeye gidilir.
**8.** İkinci rekâtta da, birinci rekâtta yapılanların aynısı tekrar.
Hanefî mezhebine göre kusûf namazı, tek rükû ve iki secde ile kılınır. (Çev.)

**Hatırlatma:**

Küsûf namazı kılıp, selam verdikten sonra imamın hutbe okuması, insanlara vaaz etmesi, hatırlatmalarda bulunması ve sâlih amellere teşvik etmesi sünnettir. Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve sellem) böyle yapmıştır.
Hanefî ue Mâlikî mezhebine göre Kusûf namazından sonra hutbe okunmaz. Şafiî mezhebine göre Kusûf namazından sonra hutbe okunması müstehapür. (Çev.)

## 10. İstiskâ 731[731] Namazı:

Yağmur yağmayıp kuraklığın olduğu zamanlarda, istîskâ namazı için namazgaha çıkılır, cemaat olarak iki rekât namaz kılınır. Çokça dua ve istiğfarda bulunulur.
Abdullah bin Zeyd radiyallahu anh anlatıyor; 'yağmur duası için [namazgaha] çıktığında Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sel-lem)'i gördüm, insanlara arkasını çevirip, kıbleye döndü ue dua etti. Sonra cüppesini ters çevirdi Sonra da bizi iki rekât namaz kıldırdı ue kıraati sesli yaptı.732[732]

**İstiskâ Namazının Sünnetleri:**

**1.** İnsanların namazgaha İmamla birlikte toplu halde, eski elbiseler içerisinde mütevazı ve boyun büküp yalvarır halde çıkmaları.
Ibni Abbâs radiyallahu anh anlatıyor; 'Rasulullah (sailallâhu aleyhi ve sellem) eski elbisesini giymiş, mütevazı ue boynu bükük bir vaziyette musallaya kadar geldi. Minbere çıktı fakat sizin hutbeniz gibi hutbe okumadı. Ancak dua, yakarış ue tekbire devam etti. Sonra bayramda kıldığı gibi iki rekât namaz kıldı.733[733]
**2.** İmamın namazdan önce veya sonra minbere çıkarak hutbe okuması.
**3.** İmamın cüppesini ters giyip, kıbleye dönerek, ellerini İyice kaldırıp, ellerinin tersini semâya çevirerek, ayakta dua etmesi, insanların da ellerini kaldırması sünnettir. Daha önce zikredilen Abdullah bin Zeyd'in rivayet ettiği hadis İle Enes radiyallahu an-humâ'nın rivayet ettiği şu hadis bu konuya delildir. 'Rasulullah (sailallâhu aleyhi ue sellem) yağmur duası yaptı ue elinin tersiyle gökyüzüne işaret etti.734[734]
imamın cüppesini ters çeuirmesinîn anlamı: Cüppenin sağ tarafı sol omuza, sol tarafı da sağ omuza konur. Bunun, cüppeyi içini dışına, dışını da içine çevirip giymek olduğu da söylenmiştir.
Böyle Yapmanın Hikmeti: Yaşanılan kuraklık halinin tersine dönmesi konusunda iyimser olmaktır.
Cüppeyi Ters Çeuİrmenin Zamanı: Hutbe okunduktan sonradır.
**4.** İmamın bayram namazı gibi, iki rekât namaz kıldırması ve kıraati açıktan yapması. -İbni Abbâs hadisinde belirtildiği gibi.
**5.** İmamın Cuma namazında minberin üzerinde yağmur duası yapması veya Cuma günü dışında namaz kılmadan, namazgaha çıkmadan mescitte dua etmesi caizdir. Çünkü bunların tamamı Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından da yapılmıştır.

## 11. Tilavet Secdesi:735[735]

**1.** Namazda veya namaz dışında secde âyetini okuyan kimsenin, secde yapması

---

731[731] İstİskâ, su istemek anlamındadır. (Çev.)
732[732] Buhârî, 1025; Ebû Dâvûd, 11250.
733[733] Ebû Dâvûd, 1165; vdğ. Albânî, el-İrua da 'hasen' olarak derecelendirmiş-tir.
734[734] Müslim, 896; Ebû Dâvûd, 1171; Ahmed, 3/153.
735[735] Kuranı Kerîm'de secde ayetleri okunduğu zaman yapılması gereken secdedir. (Çev.)

sünnettir. Tilavet secdesi, tek secdeyle yapılır. Bu secdede teşehhüt oturuşu olmadığı gibi selam da verilmez.
Hanefî mezhebine göre tilâvet secdesi 'vacip'tir (Çev.)
**2.** Tilavet secdesi için abdestli olmak şart olmadığı gibi, Kıbleye doğru yapılması da şart değildir. Çünkü bu secde, namaz anlamına gelmez.
**3.** Tilavet secdesinde şu duayı okumak müstehaptır;
Allahumme leke secedtu ve bike âmentu ue leke eslemtu secede vechî li'l-lezî halekahu ue savvarahu ve şakka sem'ahu ve basarahu, Tebârekellâhu ahsenu'l-Hâlikîn
'Ey Allah'ım! Sana secde ettim. Sana inandım. Sana teslim oldum. Yüzüm, kendisim yaratana, şekil, kulak ve göz verene secde etti. Yaratanların en güzeli Allah kutsaldır. [736][736]

**4.** Secde ayetini okuyan veya işiten kişinin secde yapmaması da caizdir.[737][737] Çünkü Zeyd bin Sabit radiyallahu anh, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e secde ayeti okuduğunda, caiz olduğunu açıklamak için Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) secde yapmamıştır.[738][738] Fakat -daha önce de belirtildiği gibi- secde ayeti okunduğunda, secde yapmak daha faziletlidir. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Âdemoğlu secde ayetini okuyup, secde yaptığı zaman, şeytan ayrılır ue ağlayarak; 'eyvahlar olsun! Secdeyle emrolundu, hemen secde yaptı. Onun için Cennet var. Ben ise, secdeyle emrolundum ama isyan ettim, benim için Cehennem var!' der, buyurmuştur.[739][739]
Secede vechî li'l-lezî halekahu ue şakka sem'ahu ve basara-hu bi havlihi ve kuvvetihi'
O'nun gücü ue kuvvetiyle, yüzüm, kendisim yaratana, kulak ve göz verene secde etti.[740][740]

### 12. Şükür Secdesi:

Sevinçli bir haber alındığında, bir nimetle karşılaşıldığında veya bir kötülükten korunulduğunda, Yüce Allah'a secde yapmak müstehaptır.
Ebû Bekra radiyallahu anh anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) "ı sevindiren bir şey olduğunda veya sevindiği bir şey olduğunda hemen secdeye kapanırdı. Allah Tebâreke ve Teâla'ya şükür secdesi yapardı.[741][741]
Ka'b bin Mâlik radiyallahu anh'ın Yüce Allah tarafından tövbesinin kabul edildiğine dair müjde geldiğinde secdeye kapandığı' rivayet edilmiştir.[742][742] Şükür secdesi için abdestli olmak ve kıbleye yönelmek şart değildir.
Uyarı: Sevinçli bir haber alındığında ve benzeri durumlarda meşru olan sadece şükür secdesi yapmaktır. Bu nedenlerle namaz kılmak meşru değildir.

### 13. Sehiv [743][743] Secdesi:

Namazda yanılan, namazını eksik veya fazla yapan kişinin, selam vermeden önce veya sonra İki secde yapması gerekir.
Hanefî mezhebine göre sehiv secdesi vaciptir. Mâlikî ve Şafiî mezhebine göre sünnettir. (Çev.)

### Sehiv Secdesinin Yapılması Gereken Durumlar:

---

[736][736] Müslim, 771; Ebû Dâvûd, 746; Tirmîzî, 3481: İbni Mâce, 1054.
[737][737] Hanefî mezhebine göre tilâvet secdesi vacip olduğu için, yapılmaması caiz değildir. (Çev.)
[738][738] Buhârî, 1073; Müslim, 577.
[739][739] Müslim, 81.
[740][740] Ebû Dâvûd, 1401; Tirmîzî, 577; Nesâî, 2/222; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
[741][741] Ebû Dâvûd, Tirmîzî, İbni Mâce. Bu rivayetin senedinde zayıflık bulunmaktadır. Ancak bu konuyla ilgili on ikiden fazla sahabiden rivayetler bulunmaktadır. Bu rivayetlerin bir arada değerlendirildiğinde hüküm sabit olmaktadır. -En doğrusunu Allah bilir-.
[742][742] Buhârî, 4418; Müslim, 2769.
743[743] Yanılgı. {Çev.)

**1.** Bir rekât veya daha fazîa rekâtın kılınması unutulup, namaz tamamlanmadan selam verildiğinde, eksik rekâtlar kılınır, selam verilir, sonra da iki secde yapılır.
Ebû Hureyre radiyallahu anh anlatıyor; '...Rasulullah (sal-laîlâhu aleyhi ve sellem) ikinci rekâtta selam verdi. Bunun üzerine Zu'l-Yedeyn kalktı ve; 'Ey Allah'ın Rasülü! Namaz kısaldı mı, yoksa unuttunuz mu?' dedi. ... Rasulullah insanlara yöneldi ve; 'Zu'l-Yedeyn doğru mu, söylüyor' dedi. insanlar 'evet, Ey Allah'ın Rasülü!' dediler. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazın kalan kısmını tamamladı. Sonra oturduğu yerde, selam verdikten sonra iki secde yaptı.744[744]
**2.** Namaz bir rekât fazla kılındığında, selamdan sonra iki secde yapılır. Abdullah İbni Abbas radiyallahu anh anlatıyor; 'Rasulullah (salhüâhu aleyhi ve sellem) öğle namazını beş rekât olarak kılınca; 'namaz arttı mı?' diye soruldu; 'neden (sordunuz)?' buyurdu. Beş rekât kıldınız, dediler. Bunun üzerine selamdan sonra iki secde yaptı 745[745]
**3.** İlk teşehhüt oturuşu unutulduğunda, ikinci teşehhüt oturuşundan sonra selam verilmeden önce iki secde yapılır, sonra da selam verilir.
Hanefî mezhebine göre, ikinci rekâttan sonra teşehhüt için oturmayıp, üçüncü rekâta kalkmaya yeltenen kişi, eğer kıyama yakın ise oturmaz, şayet oturmaya yakın ise oturur. Oturması durumunda sehiv secdesi gerekmez. Ancak kıyama yakın olduğu için kalkması durumunda namazını tamamladıktan sonra sehiv secdesi yapar. (Çev.)
Abdullah bin Buhayne radiyallahu anh anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazlardan birinde, bize iki rekât kıldırdıktan sonra oturmadan (üçüncü rekâta) kalktı insanlar da onunla birlikte kalktılar. Namazını tamamladıktan sonra biz selam vermesini beklerken, tekbir getirdi ve oturduğu yerde iki secde yaptı; sonra da selam verdi'. 746[746]

**Hatırlatma:**

İlk teşehhüde oturmayı unutup, kalktığı esnada hatırlayan -tamamen kalkmamış ise- hemen oturmalıdır. Tamamen kıyama kalkmış ise, namazı tamamladıktan sonra sehiv secdesi yapmalıdır.
Muğîre bin Şu'be radiyallahu anh anlatıyor; 'Biriniz ikinci rekâtta oturmayıp kalktığı zaman, tamamen kalmamışsa hemen otursun. Şayet tamamen kıyama kalkmış ise, oturmasın. (Namazın sonunda) sehiv secdesi olarak iki secde yapsın.747[747]
**4.** Namazını kaç rekât kıldığı hususunda şüpheye düşen kişi, kaç rekât kıldığını hatırlamaya çalışır. Kanaat getirdiği şekilde namazını tamamlar. Kaç rekât kıldığıyla ilgili kanaatini oluşturamazsa", en az rekâttan başlar, namazını tamamlar ve selam vermeden önce iki secde yapar. Çünkü Rasulullah {sallallâhu aleyhi ve sellem) 'biriniz namazından şüphe ettiği zaman, kanaat getirdiği doğruya göre namazı tamamlasın. Sonra da iki secde yapsın 748[748] buyurmuştur.
Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'biriniz, üç müydü, dört müydü, diye kaç rekât kıldığı konusunda namazında şüpheye düşerse, şüpheyi (zihninden) uzaklaştırsm ve kesin bildiği rakam üzerine namazını tamamlasın. Sonra selam vermeden önce iki secde yapsın. Böylelikle eğer beş rekât kılmışsa, namazını çift rakamlı yapmış olur. Eğer tamam kılmışsa şeytanı zelil düşürmüş olur.749[749]
**5.** Fatiha okunmadığı veya bir rekât eksik kılındığı ya da secde yapılmadığı bir sonraki rekâtta hatırlandığında namaza devam edilir, geri dönülmez. Namaz tamamlandıktan sonra sehiv secdesi yapılır ve selam verilir. Namazın rükûnlarından biri unutulduğu zaman da böyle yapılır.
En son rekâtın bir secde eksik kılındığı teşehhütte otururken hatırlanırsa, unutulan secde hemen yapılır. Daha sonra teşehhüt oturuşu ve selamla namaz bitirilir.
**6.** Namazın vaciplerinden biri terk edildiği zaman, selam vermeden önce sehiv secdesi yapılır.

---
744[744] Buhârî, 714; Müslim, 573; vdğ.
745[745] Buhârî, 1226; Müslim, 572.
746[746] Buharı, 1224; Müslim, 570.
747[747] Ebû Dâuûd, 1023; ibn Mâce, 1208; Albânî, el-İrua da sahih olarak dere-celendirmiştir. 2/109.
748[748] Buhârî, 401; Müslim, 572.
749[749] Buhârî, 571; Ebû Dâvûd, 1011; Nesâî, 3/27.

Hanefî mezhebine göre sehiv secdesi, selamdan sonra yapılır.[750][750]

### Nafile Namazlarda Da 'Sehiv Secdesi' Yapılabilir.

Yukarıda zikredilen hadis-i şeriflerde yer alan 'namaz' lafzı, bütün namazları kapsayacak mahiyette genel olarak zikredilmiştir. Ayrıca bu konuda, farz ve nafile namazları bir birinden ayırt eden bir delil bulunmamaktadır.
İbn Abbâs radiyallahu anh, 'nafile namazlarda yanıldığın zaman, iki secde yap [751][751] demiştir. Alimlerin çoğunluğu bu kanaattedir.

### İmama Uyarak Namaz Kılan İçin, İmamın Arkasında Yanıldığı Zaman Hiçbir Şey Gerekmez.

Kuşkusuz, Peygamberimizin imamlığında namaz kılarken sahabelerin, sehiv secdesini gerektiren yanılgıları olmaktaydı. Buna rağmen sahabelerin, Peygamber {sallallâhu aleyhi ve sellem)'in arkasında namaz kılarken yanıldıkları zaman, sehiv secdesi yaptıklarına dair hiçbir rivayet nakle dilmem iştir. Dolayısıyla imama uyarak namaz kılanların, münferit hatalarında sehiv secdesi yapmaları meşru olmaz. [752][752]

### Sehiv Secdesinin Yapılışı:

Sehiv secdesi, iki secdeden ibarettir. Bu, bir rekât içerisinde yapılan iki secde gibidir. Her iki secde de, secdeye giderken ve kalkarken tekbir getirilir; sonra da selam verilir. Namazdaki selamdan ister önce, ister sonra yapılsın, sehiv secdesinden sonra selam verilmesi gerekir. Bu konu, Ebû Hureyre ve İbn Buhayne radiyallahu anhumâ- hadislerinde geçti. Sehiv secdesinden sonra teşehhüt yapılmaz. Bunu ifade eden rivayetler, sahih değildir.
Hanefî mezhebine göre sehiv secdesi, iki secde, te-şehhüd, salavât ve sallı, bârik ve Rabenâ Âtinâ dualarından ibarettir.[753][753]

---

[750][750] El-Mûsitî, e/-/htiyâr, 1/72. (Çev.)
[751][751] Buhârî, 'muallak' hadis olarak zikretmiştir. 3/125; îbn Ebî Şeybe, 'sahih' senetle 'mevsul' olarak naklctmiştir.
[752][752] Bkz. İruâu'l-Galîl, 2/132.
[753][753] Bkz. el-MÛsilî, el-İhtiyâr, 1/72. (Çev.)

**Hanımların Namazı Cemaatle Kılması:**

Hanımların namazı cemaatle kılması vacip değildir. Bu konuda âlimler icmâ etmiştir. Ancak hanımların cemaate katılması caizdir ve bu hususta hiçbir ihtilaf söz konusu değildir.
Hanımların cemaatle namaz kılması iki şekilde olabilir;

**a) Hanımların, Hanım İmam Arkasında Namaz Kılması:**

Hanımların, kendilerine imamlık yapacak bir hanımın arkasında cemaat olarak namaz kılmaları üç nedenle caizdir. Bunlar;
**I.** Cemaatle namaz kılmanın faziletini bildiren hadisler 'genel lafızlarla' nakledilmiştir. Örneğin, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'cemaatle kılınan namaz, yalnız kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir 754[1] buyurmuştur.
**II.** Hanımların, hanımlara namaz kıldırmasını yasaklayan hiçbir nas bulunmamaktadır.
**III.** Ummü Seleme, Âişe radiyallahu anhumâ gibi bazı sahabe hanımların uygulamaları, hanımların hanımlara imamlık yapabileceğini göstermektedir.
Rîta el-Hanefiyye; 'Âişe (radiyallahu anhâj'rtın kendilerine aralarında durarak farz namaz kıldırdığını' rivayet etmiştir.755[2]
Ammâr ed-Düheni̇̂, kabilesi arasında 'Huceyra' denilen bir hanımdan naklediyor; Vmmü Seleme (radiyallahu anhâ) hanımlara namazda aralarında durarak, imamlık yapmıştır.756[3]
Sahabe hanımların bu uygulamalarıyla birlikte, hanımların hanımlara imamlık yapmasının meşruluğuna muhalif her hangi-bir görüşün de bulunmayışı, bunun caiz olduğuna delildir. Ayrıca âlimlerden, bunun mubah olduğuna dair birçok delil nakledilmiştir. -En doğrusunu Allah bilir-

**Hanımlar Arasında İmamlığa En Fazla Kim Hak Sahibidir?**

Hanımlar arasında Allah'ın kitabını en iyi okuyan, hanımlara imamlık yapmaya en fazla hak sahibi olandır. Kıraatte bütün hanımlar eşit seviyede ise, hadis bilgisine en fazla sahip olan hanım imamlığa hak sahibi olur.
Eğer hanımlar, namazı, bir hanımın evinde kılacaklarsa, o evin sahibi imamlık hakkına sahiptir. Bir başka hanım, ancak ev sahibi hanımın izniyle imamlık yapabilir.
Ebû Mesûd el-Ensârî radiyallahu anh anlatıyor; Rasulullah (sallailâhu aleyhi ve sellem); 'Cemaate, Allah'ın kitabını en iyi bilenler imam olur. Eğer kıraatte aynı seviyedelerse, sünneti en iyi bilenleri; sünnet bilgisinde eşitseler, hicret itibarîyle en kıdemlileri; hicrette de eşitseler, İslâm'ı kabulde en kıdemlileri imam olur. Hiç kimse, başkasının idaresindeki bir yerde, ona imam olmasın! Hiç kimse, başkasının evinde onun izni olmaksızın yaygısının üzerine oturmasın! 757[4]

**Hanımlara İmamlık Yapan Hanımın Namaz Esnasındaki Yeri:**

İmamlık yapan hanım, hanımların arasında durarak onlara namaz kıldırır; öne çıkmaz. Aişe ve Ümmü Seleme radiyallahu anhumâ'ların yaptıkları gibi. Selef âlimlerin birçoğunun görüşü bu yöndedir.

**Hanımlar İçin En Hayırlı Saf:**

Erkeklerden ayrı ve uzakta kıian hanımlar, kendi aralarında cemaat oldukîarı zaman, en hayırlı saf ilk saftır. Daha sonra da diğer saflardır. Çünkü Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve

---

754[1] Buhâri, 645; Müslim, 650.
755[2] Abdurrezzâk, el-Musannef, 3/141; Dârekutnî, 1/404; Beyhakî, 3/131. Varyantlarıyla birlikte 'sahih'tir.
756[3] Abdurrezzâk, el-Musannef, 3/140- Beyhakî, 3/131; Şafiî, Müsned, 53; Dârekutnî. 1/405; Varyantlarıyla birlikte 'sahih'tir.
757[4] Müslim, 673;

seilem) 'Allah ve melekler ilk saftakilere sahvât getirirler/hayırla anarlar [758][5] buyurmuştur.
Ancak erkeklerin arkasında cemaate katılmışlarsa, hanımlar için en arka saf en hayırlısı, en ön saf İse, sevabı en az olanıdır. Yeri geldiğinde bu konu izah edilecektir.

**Hanımlara Namaz Kıldıran Hanım, Namazdaki Kıraatini Cehrî/Sesli Yapabilir Mi?**

Yabancı erkeklerin bulunmadığı bir ortamda veya orada bulunan erkeklerin mahremi ise, kıraatini sesli yapabilir.[759][6]
**II. Hanımların Erkeklerin Arkasında Namaz Kılması:**

Hanımların, erkeklerin arkasında cemaate tâbi olarak namaz kılması caizdir. Enes radiyallahu anh anlatıyor; 'bizim evde, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in arkasında ben ve bir yetim namaz kıldık. Annem Ümmü Süleym de bizim arkamızda namaza durmuştu.[760][7]
Ümmü Seleme (radiyallahu anhâ) anlatıyor; 'Rasululhh (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazı bitirip selam verdiğinde, hanımlar kalkıp giderdi; fakat kendisi kalkmadan önce birazcık beklerdi.[761][8]
Bu iki hadisten ve bu konudaki diğer rivayetlerden, şu iki sonuç elde edilmektedir;
**1.** Hanımların, erkeklerin safları arkasında cemaate katılmaları caizdir.
**2.** Bir hanım yalnız olarak, en arka safta erkeklerin arkasında durup, imama uyabilir. Mahremi olan erkekle birlikte yalnız olarak namaz kılan hanım, mahreminin arkasında durarak namaz kılar.
Erkeklerle aynı safta veya erkeklerin önünde namaza duran hanımların -sahih görüşe göre- namazı bozulur. Ancak, zaruret durumunda veya farkında olmaması halinde namazı bozulmaz. -En doğrusunu Allah bilir-,
Şafiî, Mâliki ve Hanbelî mezheplerine göre kadınların erkeklerle aynı safta veya erkeğin önünde durması nedeniyle namaz bozulmaz. Ancak kasıtlı olarak böyle yapanlar günahkâr olur.
Hanefî mezhebine göre, yabancı kadın ve erkeğin namazda yan yana durmaları halinde, bu süre, kıyam veya rükün gibi bir rükün miktarı olması durumunda namaz bozulur. Bir rükün miktarından a2 olan sürede bozulmaz. Bu konuda dokuz şart zikredilmiştir. [762][9]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Bir adamın hanımıyla veya mahremlerinden bir kadınla namaz kılması caizdir. Bu konuda hiçbir farklı görüş yoktur. Çünkü namaz dışında da bu hanımlarla yalnız kalması caizdir.
**2.** Bir adamın, yabancı bir kadına yalnız bir ortamda namaz kıldırması caiz değildir. Çünkü Peygamberimiz fsallallâhu aleyhi ve sellem) 'hiçbir adam, asla (yabancı) bir kadınla yalnız kalmasın. Çünkü üçüncüleri şeytan olur [763][10] buyurmuştur.
**3.** Bir adamın, hanımlar cemaatine imamlık yapması caizdir. Çünkü hanımların toplu halde bulunmaları, halvet/yalnızlık halini önler. Ayrıca bunu yasaklayan hiçbir rivayet de bulunmamaktadır. Bazı selefi sâlih âlimlerin hanımlara imamlık yaptığı rivayet edilmiştir. Fakat bu durum, fitneden emin olunan ortamlarda geçerlidir. Fitne olması durumunda caiz değildir. Çünkü Allah, fesat çıkarılmasından hoşlanmaz.
**4.** Hanımlar, erkekler safının arkasında namaz kıldıkları zaman, 'hanımlar için en kötü olan saf, en ön saftır.[764][11]
İlk safın hanımlar için en kötü saf olarak tasvir edilmesi, hanımlar için en az sevaplı safın

---

[758][5] Ebû Dâvûd, 650; Nesâî, 2/90; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
[759][6] İbn Kudâme, el-Muğnî, 2/202.
[760][7] Buhârî, 727; Müslim, 658; Ebû Dâvûd, 612; Nesâî, 2/85.
[761][8] Buhârî, 870; Ebû Dâvûd, 1040; Nesâî, 2/66; İbn Mâce, 932.
762[9] Bkz. el-Cezîrî, el-Mezâhibu'l-Erbaa, 1/263. (Çev.)
763[10] Tirmîzî, 1171; Ahrned, 178; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
764[11] Müslim, 440; Nesâî, 2/93; Ebû Dâvûd, 678; Tirmizî, 224; İbn Mâce, 1000.

en Ön saf olması nedeniyledir. 765[12]

**5.** Erkekleri görebilecek bir durumda, erkeklerin arkasında namaz kılan hanımlar, erkeklerin avret mahallini görmemeleri için, erkekler secdeden kalkıp doğrulduktan sonra başlarını kaldırırlar.

Sehl bin Sa'd radiyallahu anh anlatıyor; 'Peygamber (sallal-lâhu aleyhi ve sellem)'le namaz kılarken, bazı adamlar, çocuklar gibi, elbiselerini boyunlarına bağlayarak namaz kılıyorlardı. Bu nedenle hanımlara; «erkekler doğrulup oturuncaya kadar secdeden başınızı kaldırmayınız» denildi.766[13]

**6.** Erkeklerin arkasında namaz kılan bir kadın, namazda bir eksiklik fark ettiğinde ellerini birbirine vurarak uyanda bulunur.

Subhânallâh: demesi caiz olmaz. Bu konu daha önce açıklanmıştı.

**Bir Çocuğun İmamlığında Namaz Kıunabilir Mi?**

Namaz kıldıracak çocuk, namazın ilmine sahip ve mümeyyiz olduğu takdirde arkasında namaz kılınabilir. Nitekim Amr bin Seleme 6 veya 7 yaşında iken kendi kabilesine namaz kıldırmıştır.

Amr bin Seleme radiyallahu anh anlatıyor; 'Yaşadığımız bölge, Peygamber (saUallâhu aleyhi vesellem)Jin ziyaretçilerinin yol güzergâhındaydı. Ziyaretten dönenler bize uğrar ve Rasulullah (saUallâhu aleyhi ve sellem)'m konuşmalarını anlatırlardı. Ben zeki bir çocuktum. Bu sayede, Kuranı Kerim'den birçok (sure) ezberlemiştim. Babam, kabilesinden bir heyetle birlikte Peygamber (saUallâhu aleyhi ve sellem)'e elçi olarak gitmişti. Peygamber (saUallâhu aleyhi ve sellem) de onlara namazı öğretip; 'Kuranı en çok bileniniz size imam olsun' buyurmuştu. Aralarında, Ku-ran-ı Kerimi en çok bilenleri bendim. Bu nedenle beni öne geçirip imam yaptılar. Üzerime sarı küçük bîr hırka giyerek onlara namaz kıldırıyordum. Henüz 6 veya 7 yaşlarındaydım. Secdeye vardığım zaman hırka vücudumdan sıyrılıp kasılıyordu. Kadınlardan biri; «İmamınızın avret mahallini bizden gizleyiniz» dedi. Bunun üzerine bana Umman kumaşından bir gömlek satın aldılar. 767[14]

Hanefî, Mâliki ve Hanbelî mezhebine göre, farz namazlarda imamhk için buluğa ermiş olmak şarttır. Şafiî mezhebine göre ise, buluğa ermeyen, mümeyyiz çocuğun imamlığı caizdir.768[15]

**Cemaatle Namazın Bazı Hükümleri**

**1. Safları Düzeltmek Ve Boşlukları Doldurmak:**

Hanımlar arasında cemaat olunduğunda veya erkekler cemaatinin arkasında saf olunduğu zaman, safları düzeltmek ve boşlukları doldurmak vaciptir. Çünkü Peygamberimiz fsallallâhu aleyhi ve sellem), 'saflarınızı düzeltiniz; çünkü safları düzeltmek namazın tamamlanması için gereklidir 769[16] buyurmuştur.

İbn Ömer radiyallahu anh anlatıyor; Rasulullah (saîlallâhu aleyhi ve sellem), 'Saflarınızı düz tutunuz, omuzlarınızı hizaya getiriniz, boşlukları doldurunuz, kardeşlerinize nazik davranınız ve şeytana aralık bırakmayınız. Safı birleştiren kimseyi, Allah eriştirir. Safı koparanı, Allah mahrum bırakır.770[17]

**2. Cemaatle Namazda, İmamın İlk Tekbir Alışına Yetişmek İçin Özen Göstermek:**

Peygamberimiz (saîlallâhu aleyhi ve sellem), 'kırk gün namazlarım cemaatle kılıp, imamın

765[12] Çev.

766[13] Buhâri, 326; Müslim, 441; Ebû Dâvûd, 630; Nesâî, 766.

767[14] Buhârî, 4302; Ebû Dâvûd, 585; Nesâî, 2/80.

768[15] Bkz. El-Cezîrî, el-Mezâhibu'1-Erbao, 1/362. fÇev.)

769[16] Buhârî, 723: Müslim, 433.

770[17] Ebû Dâvûd, 666; Nesâî, 2/93; Ahmed, 2/97; 'Hasen senetle rivayet etmiştir.

ilk tekbir alışma yetişen kimseye iki beraat verilir; birincisi cehennemden beraattır; ikincisi ise münafıklıktan beraattır.771[18]

### 3. İmama, Hareketlerinde Tâbi Olmak Vacip; İmamla Yarışmak Haramdır:

Enes radiyallahu anh anlatıyor; Peygamber (saîlallâhu aleyhi ve sellem); 'İmam kendisine uyulması için vardır; o tekbir getirdiği zaman tekbir getiriniz; o secde yaptığı zaman secde yapınız, secdeden kalktığı zaman da kalkınız...' buyurdu. 772[19]
Enes radiyallahu anh anlatıyor; 'Rasulullah (saîlallâhu aleyhi ve sellem} bir gün bize namaz kıldırdı. Namazını bitirdikten sonra bize döndü ve; 'Ey İnsanlar'. Ben sizin imammızım. Rükûda, secdede, kıyamda ve namazı bitirirken benden önce davranmayınız...' buyurdu. 773[20]

### 4. İmamdan Çok Geri Kalmak Caiz Değildir:

İmama uyan kişinin, imamdan bir rekât veya İmam secdeden kalkarken secdeye gitmesi gibi geride kalması caiz değildir. Çünkü bu davranış, Peygamberimiz (saîlallâhu aleyhi ve sellem)-;in 'imama tabi olma' hususundaki emrine aykırıdır.

### 5. İmamla, İmama Uyanın Farklı Mezhepte Olması:

İmama uyan kişi, imamın namazı kendi mezhebinden farklı kılması durumunda ona muhalefet edemez. Örneğin, İmamın sabah namazında kunut duası okuması gibi bir durumda, İmama uyan bu mezhepte olmasa bile, ona tabi olması gerekir. Çünkü bu gibi konular, ihtilaflı konulardır. İmama uyan kişi ise, İmama tabi olmakla emroîunmuştur. İbn Teymiye'nin el-Fe£âuâ'da tercih ettiği görüş de budur. 774[21]

### 6. Hanımlar Safının Arkasında Yalnız Olarak Namaza Durulması:

Hanımlar safının arkasında, mazeretsiz olarak tek başına namaza duran kadının namazı bâtıl olur. Vâbise bin Ma'bed radiyallahu anh anlatıyor; 'bir adam, safın arkasında yalnız olarak namaza durdu. Bu nedenle Peygamber (sailaliâhu aleyhi ve selem) ona namazını iade etmesini emretti.775[22] Ancak kadirin erkekler safının arkasında, başka kadın olmadığı için yalnız olarak namaza durması caizdir. Bu konu Ümmü Süleym'in rivayet ettiği hadiste geçmişti.

### 7. İmam Namazda Yanıldığı Zaman:

İmam, namazda yanıldığı zaman sehiv secdesi yapar. Bu durumda imama uyanın da imamla birlikte -ister yanılmış olsun, isterse olmasın- sehiv secdesi yapması gerekir. Sehiv secdesini imamın selam vermeden önce veya sonra yapması fark etmez. İmama uyan kişi, imam selam verdikten sonra bir rekât veya daha fazla namaz kılmadığı sürece imama sehiv secdesinde uymak zorundadır. Bu konuda icmâ vardır. Ancak imama uyan kişinin yanılması durumunda hiçbir şey gerekmez. Bu konu daha Önce açıklanmıştı.

### 8. İmam Selâm Verdikten Sonra, Bir Rekât Veya Daha Fazla Namaz Kılmış Olan Kimse 776[23] İmamın Sehiv Secdesi Yapması Durumunda Ne Yapmalıdır?

İmam sehiv secdesini selam vermeden önce yaptığında ona tabi olur; selam verdikten

---

771[18] Tirmîzî, 241; 'Hasen' senetle rivayet etmiştir.
772[19] Buhârî, 689; Müslim, 411.
773[20] Müslim, 426; Nesâî, 1363.
774[21] Bkz. El-Fetâuâ, 22/267-268.
775[22] Tirmîzî, 230; EbÛ Dâvûd, 682; İbn Mâce, 1004; Ahmed, 4/228. Sahih hadistir.
776[23] Böyle bir durum ancak, imama uyan kişinin ilk rekâtta imama yetişe-meyip, ikinci veya daha sonraki rekâtlarda imama uyması halinde söz konusu olabilir. (Çev.)

sonra yaptığında İse, ona tabi olmaz. Çünkü onun imamlığı sona ermiştir; namazına devam edenin namazı ise henüz tamamlanmamıştır.777[24]

### 9. Mazereti Nedeniyle Namazı Oturarak Kıldıran İmama Uymak:

Rahatsızlığı veya bir mazereti nedeniyle namazı oturarak kıldıran imama uyan kişi, sağlıklı ve güçlü olmasına rağmen namazı oturarak kılar. Tercih edilen görüş budur. Ahmed bin Hanbel, İshâk ve İbn Hazm bu görüştedir.
Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) rahatsızlandı ve oturarak namaz kıldı. Arkasındakiler ise ayakta kılıyordu. Bunun üzerine onlara 'oturunuz' diye işaret etti. Namazı bitirdiği zaman da; «imam kendisine uyulması için vardır; İmam oturarak kıldığı zaman sizler de oturarak kılınız» buyurdu.778[25] Bu hüküm, imam namaza oturarak başladığı zaman geçerlidir.
Şayet imam namaza ayakta başlamış ancak, daha sonra ortaya çıkan bir nedenle oturarak namaz devam ediyorsa, ona uyanlar namazı ayakta kıİarak tamamlarlar. Nitekim sahabeler, Ebû Bekir radiyallahu anh'ın imamlığında namazı ayakta kılarken, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelmiş ve namazı oturarak kılmıştır. Bütün sahabeler ayakta oldukları halde, ona uymuşlardır.779[26]

### 10. Farz Namaz Kılanın, Nafile Namaz Kılana; Nafile Namaz Kılanın, Farz Namaz Kılana Uyması:

Nafile namaz kılan imamın arkasında, farz namaz kılmak caizdir. Câbir radiyallahu anh anlatıyor; 'Muâz bin Cebel, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'İe birlikte namaz kıldıktan sonra, gidip kabilesine namaz kıldırıyordu.780[27]
Mâliki, Hanefi ve Hanbelî mezhebine göre, farz namaz kılanın, nafile namaz kılana veya farklı bir vaktin farz namazını kılana uyması caiz değildir. Ancak nafile namaz kılanın, farz namaz kılana veya nafile namaz kılana uyması caizdir. 781[28]
Farz namaz kılan imamın arkasında, nafile namaz kılmak caizdir. Ancak bu durumda, İmamın kıldığı namazın rekât sayısı, nafile namaz kılanın rekât sayısına eşit veya daha az olmak zorundadır.
Yezîd bin el-Esved radiyallahu anh anlatıyor; '(Ben) genç bir delikanlı iken, Rasululiah (sallallâhu aleyhi ue sellemj'le birlikte namaz kıldı(m). Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazı bitirdiğinde, mescidin bir köşesinde namaz kılmayan iki kişi gördü. Hemen onları çağırttı. Bunun üzerine onlar titrer bir halde Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına getirildiler. Onlara; «bizimle birlikte namaz kılmanızı Önleyen şey nedir?» diye sordu; «biz evimizde kıldık» dediler, «böyle yapmayın! Biriniz evinde namaz kıldıktan sonra, henüz namazı kılmamış imama yetiştiğinde, imamla birlikte namaz kılsın. Bu namaz onun için nafile olur» buyurdu. 782[29]

### 11. Farz Namaz Kılanın, Farklı Bir Farz Namaz Kılana Uyması:

Farz namaz kılan birinin, farklı bîr farz namaz kılan kişiye -her iki namazın rekât sayıları aynı olması veya imamın namazındaki rekât sayısının daha az olması durumunda- uyması caizdir. Örneğin, öğle namazını kaza eden birinin, ikindi [veya akşam] namazını kılan birine uyması caizdir.
İmamın kıldığı namazdaki rekât sayısının, imama uyanın kıldığı namazdaki rekât sayısından az olması, imama muhalefet sayılmaz. Çünkü imama uyan kişi, imam selam verinceye kadar, imamın her hareketine tabi olmaktadır. İmam selam verdiği zaman,

---

777[24] Yanı, namaza ilk rekâtta yetişemeyen ve bu nedenle imamın selam vermesiyle birlikte, selam vermeyip eksik kalan rekâtları tamamlamak İçin namaza devam eden kişi kastedilmekte. (Çev.)
778[25] İbn Abdulberr, et-Temhîd [Fethu'l-Mâlik, Bi-Tertîbi't-Temhîd], 3/52.
779[26] Buharı, 664; Müslim, 418.
780[27] Buhârî, 700; Müslim, 465.
781[28] Bkz. Zuhaylî, el-Fıkhu't-İslâmî, 2/223-227. (Çev.)
782[29] Ebû Dâvûd, 571; Tirmîzî, 219; Nesâî, 2/112; Sahih hadistir.

imama uyan kişi kalkar ve namazını tamamlar. Bu durumda namaza sonradan yetişen kimse gibidir.
Farz namaz kılanın, farklı bir farz namaz kılana uyması Şafiî mezhebine göre caiz; Hanefî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre caiz değildir. 783[30]

**12. Nafile Namaz Kılana Uyarak, Nafile Namaz Kılmak:**

Nafiîe namazın cemaatle kılınması caizdir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Enes bin Mâlik ve annesiyle birlikte cemaat olarak nafile namaz kıldığı daha önce belirtilmişti. Aynı
şekilde Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), İbn Abbâs ve Huzeyfe (radiyallâhu anhum) ile gece namazı kılmıştır.
Nafile namaz kılanın, nafile namaz kılana uyması dört mezhebe göre de caizdir.

**13. Hanımların, Kıraat Veya Tekbirle Birbirlerini Şaşırtmamaları:**

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) mescitte sahabelerin sesli kıraatlerini işitince; 'Dikkat edin! Hepiniz Rabbine münacatta bulunuyor. Birbirinizi rahatsız etmeyin. Kuran okurken veya namaz kılarken birbirinizden daha fazla ses çıkarmayın 784[31] buyurdu.

**14. Namaza Sonradan Yetişenin Durumu:**

**a) Cemaat Faziletine Erişmek İçin, İmama Hangi Halde Olursa Olsun Tabi Olmak:**

Cemaat namaz kılarken mescide giren kişi, son oturuşta bile olsa hemen imama tabi olmalıdır. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'yetiştiğinizi kılınız, yetişemediğinizi tamamlayınız 785[32] buyurmuştur.
Peygamberimiz (saliallâhu aleyhi ve sellem) namazda secde halindeyken, cemaate katılan ve secde eden kişiyi gördüğünde; 'İşte böyle yapınız! Bunun dışına taşmayınız. Rükûda, kıyamda veya secdede iken beni gören, hemen benimle birlikte aynı harekete tâbi olsun 786[33] buyurmuştur.

**b) Cemaat Hükmüne Erişmek:**

Cemaatle namaz hükmü, ancak imamla birlikte bir rekât tam kılındığı zaman oluşur. Çünkü Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve sellem); 'Namazın bir rekâtına yetişen, namaza yetişmiş olur 787[34] buyurmuştur.

**c) İmamla Birlikte Bir Rekâta Yetişmek:**

Alimlerin çoğunluğu, imama rükûda yetişen kimsenin o rekâta yetişmiş olduğu görüşündedir. İmam rükûdan kalktıktan sonra, -henüz secdeye gitmeden önce, kıyamda yetişilse dahi- o rekât kaçırılmış olur. İmam selam verdikten sonra, kaçırılmış olan rekât kaza edilir.
İmam Buhârî, İbn Hazm ve Şevkânî gibi bazı âlimler ise, 'imama fatiha'da yetişemeyen, o rekâta yetişmiş olmaz' demişlerdir. Bu konuda 'Fatiha okumayanın namazı olmaz' hadisinin genel ifadesiyle amel etmişlerdir.

783[30] Bkz. Zuhaylî, e!-Fıkhu!i-İs!âmî, 2/227. (Çev.)
784[31] Ebû Dâvûd, 1332; Ahmed, 3/94; Bkz. Aibânî, es-Sahîha, 1597, 1603.
785[32] Buhârî, 636; Müslim, 603.
786[33] îbn Ebî Şeybe, 1/284; sahih senetle rivayet edilmiştir.
787[34] Buhârî, 580; Müslim, 607.

**15. Direkler Arasında Saf Olmanın Mekruhluğu:**

Cemaatle namaz kılındığında, direklerin safı bölmesi mekruhtur. Muâviye bin Kurre, babasından naklediyor; 'Rasulullah (sailallâhu aleyhi ve sellem)'in zamanında direkler arasında saf olmamız yasaklanmıştı. Bu nedenle direk aralarından uzaklaştırılırdık.788[35]
Bu hüküm, cemaatle namaz kılınması haline özgüdür. Ancak yalnız namaz kılındığında, direk aralarında kılmanın bir sakıncası yoktur. İbn Ömer, Biial'e -radiyaliahu anhumâ-; 'Peygamberimiz {sailallâhu aleyhi ve sellem), Kabe'nin içine girdiği zaman nerede namaz kıldı?' diye sordu. Bilal radiyaliahu anh; 'önde duran iki direğin arasında' yanıtını verdi.789[36]

**Hanımların Mescitlere Gitmeleri ve Bazı Hükümleri:**

Daha önce de belirtildiği gibi, hanımların cemaate katılması vacip değildir. Peygamberimiz {sailallâhu aleyhi ve sellem'in hanımlarının cemaate çıkmayıp, kendi odalarında namaz kıldıkları rivayet edilmiştir.790[37]
Hanımların mescitlere gitmeleri caizdir. Rasulullah (sailallâhu aleyhi ve sellem) zamanında hanımların mescide gelerek, onun arkasında cemaatle namaz kıldıklarını anlatan birçok delil bulunmaktadır. Âişe (radiyaliahu anhâ) anlatıyor; 'Mümin hanımlar örtülerine bürünmüş olarak, Rasulullah (sailallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte sabah namazında bulunur; namaz bittikten sonra da evlerine dönerlerdi. Gecenin alaca karanlığında kimse onları tanımazdı.791[38]
Hatta bir hanımın mescitte gecelediği,792[39] diğerinin geceleri mescitte namaz kılarak geçirdiği 793[40] rivayet edilmiştir.

**Hanımların Mescide Gitmek İçin, Eşlerinden İzin Almaları, Eşlerinin De Onları Engellememeleri:**

İbn Ömer (radiyaliahu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sailallâhu aleyhi ve sellem); 'Birinizin hanımı, mescide gitmek için izin istediğinde onu engellemesin' buyurmuştur. 794[41]
Hanımların mescide gitmelerini engelleyen bir neden bulunmadığı sürece, eşlerin hanımlarına izin vermesi vaciptir. Çünkü Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve sellem) eşlerin hanımlarını engellemelerini nehyetmiştir.795[42]

**Hanımların Mescide Giderken Dikkat Etmeleri Gereken Hususlar:**

**1. Fitneye Neden Olabilecek Koku ve Süslenmelerden Sakınmak:**

Abdullah'ın hanımı Zeyneb (radiyallâhu anhum) anlatıyor; 'Rasulullah (salhllâhu aleyhi ve sellem) bize, «mescide geldiğiniz zaman, hiçbiriniz koku sürünmesin» buyurdu. 796[43]
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), «Allah'ın kadın kullarını, Allah'ın mescitlerinden alıkoymayınız. Onlar da koku sürünmeden mescide gelsinler» buyurmuştur'. 797[44]

**2. Evden Dua Okuyarak Çıkmak:**

---

788[35] İbn Mâce, 1002; el-Hâkim, 1/218; Beyhakî, 3/104; Sahih hadistir.
789[36] Buhârî, 504; Müslim, 1329.
790[37] İbn Hazm, el-Muhaila, 4/196.
791[38] Buhârî, 578; Müslim, 645.
792[39] Buhârî, 439.
793[40] Buhârî, 458; Müslim, 956.
794[41] Buhârî, 5238; Müslim, 442; Nesâî, 2/42.
795[42] Bkz. Câmıu Ahkâmi'n-Nisâ, î/279.
796[43] Müslim, 443; Nesâî, el-Kübrâ, 9425.
797[44] Ahmed, 2/438; Ebû Dâvûd, 565.

Evden çıkarken;
Bismillah tevekkeltu alallah, ve îâ havle ve !â kuvvete illa billah'
Allah'ın ismiyle (çıktım). Allah'a tevekkkül ettim, güç ve kuvvet sadece Allah'a aittir'. Evden çıkarken bu duayı okuyana, (bir melek); '(Bu duanın bereketiyle) doğru yola iletildin; (serlere karşı koymakta) yeterli kılındın ve korundun' diye karşılık verir. Bunun üzerine şeytanlar ondan uzaklaşır. 798[45]
Ey Allah'ım! Kalbimde bir nur yarat; lisanımda bir nur yarat; kulağımda bir nur yarat; gözümde bir nur yarat; arkamda bir nur yarat; Önümde bir nur yarat; üzerimde bir nur yarat; altımda bir nur yarat; Allah'ım bana nur ver!.799[46]

**3. Mescide Giderken Koşmamak, Vakarlı Yürümek:**

Ebû Katâde (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallal-lâhu aleyhi ve sellem)le namaz kılarken birilerinin patırtıları duyuldu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazı bitirince onlara; «neyiniz vardı?» diye sordu. Onlar; «namaz için acele ettik» cevabını verdiler. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) «böyle davranmayın! Namaza gelirken sükûnetle gelin. Yetiştiğinizi kılın, yetişemediğinizi tamamlayın' buyurdu.800[47]

**4. Mescide Girerken Ve Çıkarken Dua Okumak:**

Mescide girerken şu dua okunmalıdır;
Allah'ın adıyla (giriyorum), Allah'ın Rasulüne salât ve selâm olsun. Allah'ım! Günahlarımı bağışla ve bana rahmet kapılarını aç.
Mescitten çıkarken şu dua okunmalıdır;
Allah'ın adıyla (çıkıyorum), Allah'ın Rasulüne selâm olsun. Allah'ım! Günahlarımı bağışla ve bana fazilet kapılarını aç.801[48]

**5. Tahiyyat-Ül Mescit Namazı Kılmak:**

Mescide girildiğinde oturmadan önce iki rekât, tahiyyat-ül mescit namazı kılınır.
.Rasulullah (saüallâhu aleyhi ve sellem); 'biriniz mescide girdiği zaman, oturmadan önce iki rekât namaz kılsın buyurmuştur.802[49]

**6. Kamet Getirildiği Zaman Nafile Namaz Kılmamak:**

Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'kamet getirildiği zaman, farz namazdan başka namaz olmaz' buyurmuştur.803[50]

**7. Namaz Biter Bitmez, Hanımların Hemen Mescitten Çıkmaları:**

Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazdan çıkmak için selam verir vermez kadınlar kalkıp giderlerdi. Fakat kendisi kalkmadan önce biraz beklerdi. [İbn Şihâb ez-Zührı der ki;] 'kanaatimce bunu, erkeklerin yetişmesinden önce, hanımların çıkması için yapardı, -Allah en doğrusunu bilir.804[51]
Hanımların namaz biter bitmez mescitten hemen çıkmaları, erkeklerin arkasında aynı yerde namaz kılmaları durumunda söz konusudur. Eğer mescitte hanımlara öze! bölüm var ise, hanımların namaz sonrası hemen çıkmayıp, namaz sonrası tesbihatı ve zikirleri yapmaları daha faziletlidir. Çünkü hanımlar mescitte kaldığı ve konuşmadıkları sürece,

---

798[45] Ebû Dâvûd, 5073; Tirmizî, 3486; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
799[46] Müslim, 763; Ebû Dâvûd, 1340.
800[47] Buhârî, 635; Müslim, 603.
801[48] Tirmîzİ, 313; İbn Mâce, 771; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
802[49] Buharı, 1167; Müslim, 714.
803[50] Müslim, 710; Ebû Dâvûd, 1252; Tirmizî, 419.
804[51] Buhârî, 870.

melekler onlara salâvat getirirler. 805[52]

**8. Mescide Gelirken, Pişmemiş Soğan Veya Sarmısak Yemekten Sakınmak:**

Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Sarmısak, soğan ue pırasa yiyen, mescidimize yaklaşmasın. Hiç kuşkusuz, insanların rahatsız olduğu şeylerden, melekler de rahatsız olur 806[53] buyurmuştur.
Soğan ve sarmısak pişirildiği takdirde mescide gelirken yenmesinin bir sakıncası yoktur. Çünkü Ömer bin Hattab {radiyallâhu anh) bir hutbesinde şöyle demiştir; '... Ey insanlar! Sizlerin Şu iki kötü (kokulu) bitkiyi yediğinizi görüyorum. ... Kim bunları yemek istiyorsa, pişirdikten sonra yesin.807[54]

**9. Mescide Tükürmekten Sakınmak:**

Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'mescide tükürmek günahtır; kefareti ise onu temizlemektir 808[55] buyurmuştur.

**10. Mescitte Yitik Aramaktan Ve Alışverişten Sakınmak:**

Mescitte İbadet edenleri rahatsız edecek şekilde, yİÜk aramak ve alışverişte bulunmak caiz değildir. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; 'kim, mescitte yitik arayan bir adamın sesini işitirse ona; «Allah sana yitiğini buldurmasın» desin. Çünkü mescitler bu gibi işler için inşa edilmemiştir.809[56]
Abdullah İbni Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ue sellem) mescitte alış veriş yapılmasını, şiir okunmasını ve yitik aranmasını yasakladı.810[57]
Mescitlerin dış kapılarında alışveriş yapmak caizdir, bunda herhangi bir kerahet yoktur. İbni Ömer (radiyallâhu anhj'ın rivayet ettiği hadis bu konuda delildir.
İbni Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Bir gün Ömer bin Hattâb mescidin kapısında satılan ipek bir elbise gördü ve; «ey Allah'ın Rasülü! Bu elbiseyi satın alsanız ve Cuma günleri ve heyetleri kabul ettiğiniz zamanlarda giyseniz» dedi; Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «bu elbiseyi ancak, âhi-rette hiçbir nasibi olmayanlar giyer» buyurdu.811[58]

**11. Mescitte Yüksek Ses Çıkarmamak:**

Mescitte yüksek sesle konuşmak ve bağırmak caiz değildir. Sâib İbni Yezîd anlatıyor; 'Ömer bin Hattab, mescitte yüksek ses çıkaran Taif'li iki adam gördü, onlara; «eğer Medine7 li olsaydınız canınızı yakardım! Siz Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in mescidinde sesinizi yükseltiyorsunuz!' dedi. 812[59]
Kuran okurken dahi olsa, namaz kılanların rahatsız edilmesinin yasaklandığı, daha önce belirtilmişti. Bu hüküm, yüksek sesle konuşulduğunda ve bağırıldığında da geçerlidir. Ancak, mescitte kimseyi rahatsız etmeyecek şekilde konuşulmasının bir sakıncası yoktur.
Câbir bin Semura (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar namaz kıldığı yerden kalkmazdı. Bu arada sahabeler konuşur, cahiliyeden bahseder ve gülüşürlerdi. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise tebessüm ederdi.813[60]

---

805[52] Benzer ifadeler için bkz. Câmiu Ahkâmi'n-Nisâ, 1/287.
806[53] Buhârî, ...; Müslim, 564.
807[54] Müslim, 567; Nesâî, İbn Mâce.
808[55] Müslim, 552.
809[56] Müslim, 568; Ebû Dâvûd, 479; İbn Mâce, 767.
810[57] Ebû Dâvûd, 1079; Tirmizî, 322; Nesâî, 2/47; İbn Mâce, 766; Hasen senetle rivayet edilmiştir.
811[58] Buhârî. 886; Müslim, 1638.
812[59] Buhârî, 470.
813[60] Müslim, 670.

### 12. Fitne Çıkmayacağından Emin Olunduğu Takdirde, Kirletmeden Hanımların Mescitte Yemesi, İçmesi Ve Uyuması:

Fitne çıkmayacağından emin olunduğu takdirde, mescidi kirletmeden hanımların mescitte yemesi, içmesi ve uyumasının bir sakıncası yoktur. Abdullah bin el-Hâris (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasululiah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zamanında mescitte ekmek ve et yerdik.814[61]

Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zamanında, zenci bir kadın mescitte kalırdı. 815[62]

Arkasında hanımların da namaz kıldığı imam, hanımların durumlarını dikkate almalıdır. Ebû Katâde (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'ben namaza durduğum zaman uzun kılmak istiyorum. Ancak çocukların ağlamasını işitince, annelerine sıkıntı vermemek için namazımı kısa tutuyorum 816[63] buyurdu.

### Hanımların Namazlarını Evlerinde Kılmaları, Mescitte Kılmalarından Evlâdır:

Abdulhamit bin el-Munzir es-Sâidî, babasından, o da nenesinden naklediyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, «eşlerimiz bizi seninle namaz kılmaktan alıkoyuyor, oysa biz seninle namaz kılmaktan hoşlanıyoruz» dedim. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «sizlerin evlerinizde kıldığınız namazlarınız, odalarınızda kıldığınız namazlardan; odalarınızda kıldığınız namazlar da (mescitte) cemaatle kıldığınız namazlarınızdan daha faziletlidir» buyurdu.817[64]

İbni Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve selletn), hanımlarınızı mescitlerden alıkoymayınız; [fakat] evleri onlar için [daha] hayırlıdır buyurdu.818[65]

Bu hadis-i şerife göre, hanımların evlerinde kıldıkları namazlar, camide kıldıkları namazlardan daha hayırlıdır. Ancak bunun farkında olamayıp, mescitte cemaatle kılmak isteyebilirler. Mescitlerde kıldıkları namazların daha sevap olduğunu zannedebilirler. Oysa, evlerinde kıldıkları namazları daha faziletlidir. Bunun daha faziletli olmasının nedeni, fitneden korunma hususunda evlerinin daha emniyetli oluşudur. Bu konu, bazı hanımların açık giyinmeleri ve süslenmeleri nedeniyle daha da önem kazanmaktadır.

Bu nedenle Âişe (radiyallâhu anhâ); 'Rasulullah (salhUâhu aleyhi ve seüem) şu an yaşayıp da, kadınların ortaya çıkardıkları halleri görseydi kesinlikle onların mescitlere gelmelerine mani olurdu. Tıpkı israil oğullarının hanımlarının mescitlerden alıkonulduğu gibi 819[66] demiştir.

Hanımlar için en faziletli namazla ilgili olarak konuyu şöyle özetleyebiliriz;

**1.** Hanımların, mescitte cemaatle namaz kılmaları, mescitte yalnız kılmalarından daha hayırlıdır.

**2.** Hanımların evlerinde cemaatle namaz kılmaları, evlerinde yalnız kılmalarından daha hayırlıdır.

**3.** Hanımların mescitte cemaatle namaz kılmaları mı, evlerinde yalnız namaz kılmaları mı, daha hayırlıdır konusu ise;

Daha önce zikredilen delillerin genel ifadesi esas alındığında; hanımların evlerinde yalnız namaz kılmaları, cemaatle kılmak için mescide gelmelerinden daha hayırlı olduğu sonucuna varılmaktadır.

**4.** Bir kadın, birlikte namaz kılmak için başka bir kadının evine gitmesi durumunda ise sevabı, mescit sevabından daha az olur. Çünkü sonuç itibariyle evden çıkmış olmaktadır; geriye mescidin fazileti ve müslümanlarla birlikte hayrı müşahede etmek

---

814[61] İbn Mâce, 3300.

815[62] Buhârî, 439.

816[63] Buhârî, 868; Ebû Dâvûd, 789; Nesâî, 2/95.

817[64] İbn Ebî Şeybe, 2/384; Beyhakî, 3/132; İbn Huzeyme, 3/95.

818[65] Ebû Dâvûd, 567; Ahmed, 2/76; İbn Huzeyme, 3/92; Beyhakî, 3/131.

819[66] Buhârî, 869; Müslim, 445; Bkz. EI-Muhallâ'da Âişe (radiyallâhu anhâ)'-nın bu kanaatine çok güzel bir reddiye bulunmakta. 3/134.

kalmaktadır.820[67] En doğrusunu Allah bilir.

**Seferî Hanımların Namazı:**

Yolculuk yapan hanımların, namazları kısaltarak kılmaları vaciptir. Yani, dört rekâtlı öğle, ikindi ve yatsı namazların farzlarını, iki rekât olarak kılmaları gerekir. Nitekim Yüce Allah; 'Yolculuk ettiğinizde, kâfirlerin size bir fenalık yapmasından korkarsa-nız, namazı kısaltmanızda size bir sorumluluk yoktur.821[68]
Bu âyetin hükmüne şaşıran Ömer bin Hattab (radiyallâhu anh), Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bu konuyu sorduğunda; 'bu, Allah'ın size bir sadakasıdır; O'nun sadakasını kabul ediniz' buyurur. 822[69]
İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Allah, (namazı) peygamberinizin lisanıyla, yerleşik olduğunuzda dört; yolcu olduğunuzda iki rekât olarak farz kılmıştır.823[70]
İbn Ömer (radiyallâhu anh} anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'le yolculukta bulundum. Vefatına kadar yolculukta namazları iki rekâttan fazla kıldırmadı Ebû Bekir'le yolculukta bulundum. O da, vefatına kadar yolculukta namazları iki rekâttan fazla kıldırmadı. Sonra Osman'la yolculukta bulundum. O da, vefatına kadar yolculukta namazları iki rekâttan fazla kıldırmadı. Nitekim Allah [Teâlâ]; «Muhakkak ki, sizler için Allah'ın Resulünde güzel örnek vardır 824[71] buyurmuştur. 825[72]

**Seferîlik Nereden İtibaren Başlar?**

Kişi, kendi beldesinde bulunduğu sürece namazları kasr yapamaz/kıs altamaz. Kendi beldesinin dışına çıktığı andan itibaren dört rekâtlı namazları, iki rekât olarak kılmaya başlar. Enes (radi-yallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuluüah (salhliâhıt aleyhi ve selîem) 7e Medine'de, öğle namazını dört rekât; Zi'l-Huleyfe'de ise iki rekât olarak kıldım.826[73] Yani Medine'yi çıktıktan sonra Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) öğle namazını, Zi'1-Huieyfe mevkiinde seferi olarak kıldırmıştır.

**Namazların Seferi Olarak Kılınabileceği 'Yolculuk Mesafesi':**

Namazların kısaltılarak kılınabileceği yolculuk mesafesi hakkında âlimler, farklı görüşler bildirmişlerdir. Bunlar arasında tercih edileni, şer'î olarak yolculuk mesafesini belirten bir ölçünün bulunmadığıdır. Dolayısıyla, Arap dilinde sefer/yolculuk olarak İsimlendirilen her mesafede 'namazları kasr/kısaltma: caizdir. Şayet bu konuda, yolculuk mesafesi gerekseydi, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kesinlikle bunu bize açıklardı. Sahabeler de bu mesafeyi öğrenmekten geri kalmazlardı.827[74]
Namazların seferî olarak kılınabileceği yolculuk mesafesi karada 90 km., denizde 60 mil ve üzerindeki mesafedir.828[75]

**Seferîlik Süresi:**

Yolculuk edilen yerde ne kadar kalınacağı belirli olmadığı sürece, namazlar kısaltılarak kılınır. Kalınan sürenin uzaması sonucu değiştirmez. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), namazların kısaltılarak kılınacağı bir süre belirtmemiştir. Fakat yolculuk edilen yerde ne kadar kalınacağı bilindiği takdirde, on dokuz gün süresince seferî, daha sonra mukim/yerleşik olarak namaz kılınır.

---

820[67] Câmiu Ahkâmi'n-Msâ, 1/370.
821[68] Nisa, 101.
822[69] Müslim, 686; Ebû Dâvûd, 1187; Nesâî, 3/116; Tirmizî, 5025; İbn Mâce, 1065.
823[70] Müslim, 687; Ebû Dâvûd, 1234; Nesâî, 3/118; İbn Mâce, 1068.
824[71] Ahzâb, 21.
825[72] Buhârî, 1102; Müslim, 689.
826[73] Buharı, 1089; Müslim, 690.
827[74] Benzer ifadeler için bkz. İbn Hazm, ei-Muhallâ, 5/21.
828[75] Daha geniş açıklamalar için bkz. Îbnu'l-Hemmâm, Fethu'l-Kadîr, 2/27-48: El-İhtlyâr, 1/79-80; Fetavâi Hindiye, 1/193; Zuhayiî, el-Fıkhu'l-îslomî, 2/320-322. (Çev.)

İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (saİlaliâ-hu aleyhi ve sellem) on dokuz gün [namazları] kısaltarak kıldırdı. Bu nedenle bizler, seferî olduğumuzda on dokuz gün kısaltarak; daha fazla kaldığımızda ise tam olarak kılardık.[829][76]

Hanefî mezhebine göre, seferilik süresi 15 gün ve altındaki sürede geçerlidir. 15 günden daha uzun kalınmaya niyet edilmesi durumunda seferilik kalkar. 15 gün kalındıktan sonra, ne zaman hareket edileceği bilinmeksizin kalman sürede de seferilik devam eder.[830][77]

### Namazları, Seferî Kılmak İçin Niyet Şart Değildir:

Seferî kimsenin, arkasında namaz kıldığı imamın tam mı, kısaltarak mı kılacağını bilmemesinin bir sakıncası yoktur. Çünkü namaza niyet edilmesinin dışında, kısaltmak için ayrıca niyete gerek yoktur.

Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) veda haccına çıkarken Medine'de öğle namazını dört rekât olarak kıl-dırmiştır. Zi'1-Huleyfe'ye varıldığında ise, ikindi namazını iki rekât olarak kıldırmışür. O anki cemaatinin sayısını İse ancak Allah bilir. Çünkü haccetmek için gelenlerin tamamı, Medine'den Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte yola çıkmışlardı. Birçoğu seferî namazı bilmiyordu. [831][78]

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in namazları sa-habeieriyle birlikte, kısaltarak kılacağını bildirmeksizin, kısaltarak kıldığını, daha önce zikrettiğimiz Zu'1-Yedeyn'in rivayet ettiği hadis de ifade etmektedir. Nitekim Peygamberimizin öğle namazını İki rekât kılması üzerine, 'Zu'iYedeyn; «Ey Allah'ın Rasülü! Namaz kısaldı mı, yoksa unuttunuz mu?» diye sormuş; Peygamberimiz de; «ne unuttum, ne de kısaldı!» cevabını vermişti.

### Mukim/Yerleşik Kişinin, Seferî Olan İmama Uyması:

Mukîm kişi, seferî imama uyduğunda, imam namazını seferi kılıp, ikinci rekâtta selam verdiği zaman; namazını dört rekâta tamamlar.

### Seferî Olanın, Mukim İmama Uyması:

Seferi kimse, mukim imama tabi olması durumunda, imamla birlikte namazı dört rekât olarak kılar. Bu nedenle Ibni Ömer (radiyallâhu anh), imamla birlikte kıldığında dört rekât; yalnız kıldığında ise iki rekât olarak kılardı.[832][79]

Musa İbni Seleme el-Hezlî anlatıyor; 'Mekke'de bulunduğumda, imamla kılmadığım namazları nasıl kılayım diye İbn Abbâs'a sordum; «iki rekât kıl. Ebu'l-Kâsım (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sünneti budur» dedi.[833][80] Bu rivayetten, mukim imamın arkasında kılındığında dört rekât kılınacağı anlaşılmaktadır.

### Hatırlatma:

Seferi olan, mukim imamın arkasında iki rekât namaza yetiştiğinde, yetişemediği iki rekâtı tamamlaması gerekir mi? Ya da imamla birlikte selam verebilir mi?

Mukim imama uyanların namazlarını dört rekâta tamamlaması gerekir. Yetiştiği yeri imamla kıldıktan sonra, yetişemediğini tamamlar. Ebû Mulciz anlatıyor; 'Seferi olan, mukim cemaatin son iki rekâtına yetiştiğinde, yeterli olur mu? Ya da onların namazı gibi (dört rekât)mı kılmalıdır? diye, ibn Ömer'e sordum; bana gülümsedi ve; «onların namazı gibi kılmalıdır» dedi.[834][81]

---

[829][76] Buhârî, 1080; Tirmizi. 547; İbn Mâce, 1075.

[830][77] Daha geniş açıklamalar için bkz. Îbnu'l-Hemmâm, Fethu'l-Kadîr. 2/27-48; El-İhtiyâr, 1/79-80; Fetavâi Hindiye, 1/193; Zuhayiî, el-Fıkhu'l-İ$lâmî, 2/320-322. (Çev.)

[831][78] İbn Teymiye, Mecmuu'I-Fetâuâ, 24/104.

[832][79] Müslim, 694.

[833][80] Ahmed 1/216; İbn Huzeyme, 952; Beyhakî, 3/153; Sahih senetle rivayet edilmiştir. Bkz. EI-İwâ, 3/21.

[834][81] Beyhakî, 3/157; Albânî, el-İruâ'ds. sahihtir, demiştir. 3/22.

**Seferi İken, Nafile Namazlar Kılınır Mı?**

Ibni Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte yolculukta bulundum. Yolculukta onun nafile namaz kıldığını hiç görmedim' Nitekim Yüce Allah, «Muhakkak ki, sizler için Allah 'm Resulünde güze! örnek vardır 835[82] buyurmuştur.
Ibni Ömer (radiyallâhu anh), insanların seferi iken, nafile namaz kıldıklarını gördüğünde «eğer nafile kılacak olsaydım, (farz) namazı dörde tamamlardım» demiştir. 836[83]
Bu rivayetler, sabah namazının sünneti dışında, diğer vakit namazlarının sünnetlerinin seferi iken kılınmayacağma delildir. Ancak seferî iken mutlak anlamda 837[84] nafile namaz kılınmasının bir sakıncası yoktur. Çünkü Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem), başıyla ima ederek, bineğinin üzerinde nafile namaz kılmıştır. İbni Ömer (radiyallâhu anh) de aynı şekilde nafile namaz-kılıyordu. 838[85]
Nafile namazlar konusunda, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in sabah namazının sünnetini seferî iken de terk etmediği belirtilmişti.

**Namazları Cemederek/Birlikte Kılmak**

Aşağıda belirtilen durumlarda, öğle ve ikindi namazları İle akşam ve yatsı namazları tek vakitte kıhnabilir.

**1. Yolculukta/Seferî İken:**

**a)** Yolculuğa öğle namazından önce çıkan kişinin, öğle namazını ikindi vaktine kadar geciktirip, ikindi namazıyla birlikte kılması caizdir. Ancak yolculuğa öğleden sonra çıkılacaksa, öğle namazının kılınıp daha sonra yolculuğa çıkılması gerekir.
Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'RasuluUah (sallallâhu aleyhi ve seliem) güneş meyletmeden (öğle vakti girmeden) Önce yolculuğa çıktığı zaman, öğle namazını geciktirir, ikindi vaktinde ikindi namazıyla birlikte kılardı. Eğer güneş meylettikten (öğle vakti girdikten) sonra yola çıkarsa, önce namazını kılar daha sonra bineğine binerdi.839[86]
**b)** Seferîlik devam ettiği sürece, namazları cem ederek/bir vakitte kılmak caizdir. Öğle ve İkindi, öğle vaktinde kılınacaksa buna 'cem-i takdim/öne alarak birleştirme'; ikindi vaktinde kılınacaksa, buna 'cem-i tehir/sona alarak birleştirme' adı veriiir. Akşam ve yatsı namazları da aynı şekildedir.
İbni Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (salial-lâhu aleyhi ve seliem) öğle ve ikindi namazlarını cem ederdi... Akaşamla da, yatsıyı cem ederdi.840[87]

**2. İhtiyaç Durumunda:**

Alışkanlığa dönüştürmemek şartıyla, ihtiyaç durumunda namazları cem ederek kılmak mukim iken de caizdir. Bu durum, hastalık ve benzeri durumlarda söz konusudur.
İbni Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Hiçbir korku ve yağmur durumu olmadığı halde, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seliem) Medine'de öğle ile ikindiyi, akşamla da yatsıyı cem ederek kıldırdı'. İbni Abbas'a; «bu uygulamasıyla ne kastetti?» diye soruldu; «ümmetine zorluk olmamasını kastetti» dedi.841[88]

**Hatırlatma:**

835[82] Ahzâb,21.
836[83] Buhârî, 1101; Müslim, 689.
837[84] Yani farz namazlarla kılınan sünnetlerin dışında. (Çev.)
838[85] Buhârî, 1105.
839[86] Buhârî, 1111; Müslim, 704.
840[87] Buhârî, 1107.
841[88] Müslim, 705; Nesâî, 1/290; Ebû Dâvûd, 1198.

Namazları cemederken, peş peşe kılmak şart değildir. Örneğin öğle namazını, ikindinin İlk vaktinde kılıp, ikindi namazını İkindinin son vaktinde kılmak caizdir. Şer'an bunda bir sınır yoktur. Çünkü bunu sınırlamak, ruhsatın amacını ortadan kaİdırır. 842[89]

**Hanımların Cuma Namazı Kılması**

**Hanımların Cuma Namazına Katılmaları Farz Değildir:**

Hanımların Cuma namazına katılmalarının farz olmadığı konusunda âlimler ittifak etmiştir.843[90] Bunu ifade eden birçok rivayet Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sel!em)'den nakledilmiştir. Târik bin Şihâb (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Cuma namazım cemaatle kılmak, her Müslümana farzdır. Bundan sadece dört sınıf muaftır; Köleler, kadınlar, çocuklar ve hastalar.844[91]

**Hanımların Cuma Namazına Katılmaları Caizdir Ve Öğle Namazı Yerine Geçer:**

Hanımların Cuma namazına katılıp, İmamla birlikte Cuma namazını kılmaları durumunda, namazları sahihtir ve öğle namazı yerine geçer. Cuma namazını kıldıktan sonra ayrıca öğle namazı kılmazlar. Bu konuda âlimler, icmâ etmiştir.
Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seliem)'in zamanında, hanımlar Cuma namazına katılmaktaydılar. Hâris'in kızı Ümmü Hişâm {radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Ben «Kâf sûresini» bizzat Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)"m ağzından ezberledim. Her Cuma bu sûreyle hutbe okurdu.845[92]
Amre (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; '«Kâf ue'l-Kurâni'l-Me-cîd» sûresini bizzat Rasulullah (sallallâhu aleyhi ue sellemj'in ağzından ezberledim. Cuma günleri bu sûreyi okurdu.846[93]

**Cuma Namazına Katılmak İsteyen Hanımların Yapması Gerekenler:**

**1. Gusül Abdestî Almak:**

Cuma namazına katılmak isteyen hanımların, gusül abdesti almaları müstehaptır. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'biriniz Cuma namazına gelmek istediğinde, gusüi abdesti alsın buyurmuştur. 847[94]
İmam Mâlik der ki; 'Kölelerin, kadınların ve çocukların Cuma namazına katılmaları farz değildir. Ancak bunlardan Cuma namazına katılmak isteyenlerin de gusüi abdesti alması gerekir.848[95]

**Hatırlatmalar:**

**a)** Cuma namazına gitmeden önce alınan gusül abdesti, fecir doğduktan sonra alınmış olsa dahi yeterlidir. Gusül abdesti aldıktan sonra, abdesti bozulduğunda, Cuma namazı için sadece namaz abdesti alması yeterlidir.849[96]
Abdurrahman bin Ebzâ (radiyallâhu anh), 'Cuma günü gusül abdesti aldıktan sonra abdesti bozulduğunda sadece namaz abdesti ahr, tekrar gusül abdesti almazdı.850[97]
**b)** Cuma günü sabahı cünüp olarak uyanan kişinin, cünüplükten dolayı aldığı gusül abdesti, her ikisine birden niyet ederek 851[98] aldığı takdirde Cuma namazı için de

842[89] Bkz. Mecmuu'1-Fetâuâ, 24/54-56.
843[90] İbn Huzeyme, Sahih, 3/112; et-Muğnî, 2/338; eUMecmû, 4/495; el-Mu-hatla, 5/55.
844[91] Ebû Dâvûd, 1067; Hasen hadistir.
845[92] Müslim, 873; Nesâî, 1411.
846[93] Müslim, 872; Nesâî, 949.
847[94] Buharı, 877; Müslim, 844.
848[95] ElMüdeuuene, 1/146.
849[96] Bkz. Fethu'l-Bârî, 2/417.
850[97] İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 5048; Abdurrezzak, 5323; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
851[98] Yani, cürüplükten arınmak için ve Cuma namazı guslü için niyet etmesi halinde, tek gusül abdesti yeterli

geçerlidir.

**2. Mescide Giderken Dikkat Edilmesi Gereken Âdaba Riayet Etmek:**

Daha önce zikredilmişti.

**3. Mescide Erken Gitmek:**

Ebû Hureyre {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ue sellem) buyurdu ki; 'Cuma günü mescidin bütün kapılarında melekler durur ue ilk gelenleri yazarlar. İmam oturduğu zaman, defterleri kapatır, hutbeyi dinlemeye gelirler.852[99]

**Hutbeden Önce Mescitte Hanımların Yapması Gerekenler:**

**1. Tahiyyat-ül-Mescit Namazı:**

Bu konuyla ilgili hadis daha önce zikredilmişti, tmam hutbeye başlamış olsa dahi, tahiy-yat-ül-mescit namazının kılınması gerekir. Bu, mescide girildiğinde oturmadan önce iki rekât namaz kılmaktır. Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Cuma günü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbe okurken, bir adam mescide girdi. Ona; «Ey falan kişi! Namaz kıldın mı?' diye sordu; adam «hayır» dedi; bunun üzerine «kalk namaz kıl» buyurdu'. 853[100]

**2. Hanımların Da, Erkeklerin De, Cuma Namazından Önce Mescitte Halka Yapmaları 854[101] Caiz Değildir:**

Amr b. Şuayb babasından, o da dedesinden naklederek anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) mescitte alışveriş yapılmasını, kayıp ilân edilmesini, şiir söylenmesini ue Cuma günü namazdan önce halka halinde oturulmasını yasaklamıştır.855[102] Halka yapılması ifadesine, konuşmak için veya ders yapmak için bir araya toplanıp halka halinde oturmak da dâhildir.

**3. Hutbe İçin Ezan Okunduğu Sırada Nafile Namaz Kılınmaz:**

Çünkü Cuma namazından önce sünnet namaz yoktur. Sadece mescide ilk girildiğinde kılınan iki rekât sünnet namaz vardır.856[103] Hutbe için ezan okunduktan sonra tekrar kılınması gereken başka nafile namaz yoktur.
Hanefî âlimlerin de yer aldığı cumhur-u ulemâya göre, Cuma namazının farzından önce dört, farzından sonra dört rekât nafile kılmak müstehaptır. Nitekim İbn Mâce'nin rivayet ettiği hadiste, «Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem), Cuma'dan önce ve sonra dört rekat nafile namaz kılardı» denilmiştir. Sâid bin Mansûr, İbn Mesûd (radiyallâhu anh)'ın Cuma'dan önce dört, Cumadan sonra dört rekât namaz kıldığını rivayet etmiştir.857[104]

**İmam Hutbe Okurken Hanımların Yapması Gerekenler:**

**1.** İmamın Hutbesini Dinlemek: Herhangi bir sebepten dolayı imamın hutbesini işlemeyenlerin, sessizce Kuran okumaları veya zikretmeleri caizdir.
Peygamberimiz fsaüallâhu aleyhi ve sellem) buyuruyor ki; 'Cuma'ya üç tür insan gelir;

---

olur. (Çev.)
852[99] Buhârî, 929, 3211; Müslim, 850.
853[100] Buhârî, 930; Müslim. 875.
854[101] Konuşmak, sohbet etmek ve benzeri amaçlarla halka halinde oturmaları (Çev.)
855[102] Ebû Dâvûd, 1079; Hasen senetle rivayet edilmiştir.
856[103] Bkz. Zââu'lMe&d, 1/431.
857[104] İmam Şevkânî, NeylulEvtâr, 3/280; Zuhaylî, el-Fıkhıı'l-İsiâmî, 2/306.

'(Birincisi), lüzumsuz amaçlarla gelen insanlardır. Bunların nasibi lüzumsuzluklarıdır. (İkincisi), Aziz ve Celil Allah'a dua etmek için gelenlerdir. Allah dilerse bunlara verir, dilerse vermez. (Üçüncüsü), sükût etmek ve dinlemek için gelenlerdir. Bunlar hiçbir müslüman'm omzuna basmadan ve hiç kimseye eziyet etmeden gelenlerdir. Bu hareketleri gelecek Cuma'ya ve üç gün fazlasına kadar yaptıkları için kefaret olunur.858[105]

**2.** Hiçbir Şekilde Başkasıyla Konuşmamak: peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem); 'Cuma günü, -imam hutbe okurken- arkadaşına «sus!» diyen, 'lüzumsuzluk' yapmış olur 859[106] buyurmuştur.

Aksıranın içinden «elhamdülillah» demesi, peygamberimizden bahsedildiğinde içinden salâvat getirmesi, imamın duasına amîn demesi caizdir. Ancak aksırana «yerhamukellah» demek veya konuşanı susturmak için söz söylemek caiz değildir.

**3.** Hutbeden önce, hutbeden sonra ve iki hutbe arasında imam sustuğunda konuşmanın bir sakıncası yoktur. Çünkü konuşmanın yasaklandığı süre, imamın hutbe okumasıyla sınırlıdır.

**4.** Hanımların omuzlarına basarak safların arasında ilerlemek caiz değildir. Ancak saflar arasında boş yer bulunması durumunda veya ihtiyaçtan dolayı yerinden ayrılanın tekrar yerine dönmesi caizdir. Çünkü Peygamberimiz (sallalîâhu aleyhi ve sellem) insanların omuzlarına basarak ilerleyen kişiye; 'otur! Kuşkusuz bu davranışınla insanlara eziyet ettin 860[107] buyurmuştur. Ayrıca 'kim lüzumsuzluk yapar ve insanların omuzlarını tepelerse, Cu-ma'nm sevabından mahrum olur 861[108] buyurmuştur.

**5.** İki Kişinin Arasını Ayırmamak: Bir arada oturan iki kişinin arasını ayırıp, aralarına oturmak caiz değildir. Salman (radiyallâhu anh)'tan merfu olarak yapılan rivayette, Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur; '... sonra mescide gelip, iki kişinin arasını ayırmadan oturanın o Cuma'dan bir sonraki Cuma'ya kadar yaptıkları mağfiret olunur.862[109]

**6.** Yerine oturmak için bir başkasını yerinden kaldırmak caiz değildir; ancak yer açması istenebilir: Çünkü Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve seîlem); 'Cuma günü hiç kimse, sonrasında yerine oturmak için kardeşini oturduğu yerden kaldırmasın. Ancak «yer açınız!» desin 863[110] buyurmuştur.

**7.** Hutbe esnasında uyuklayan, oturduğu yeri değiştirmelidir: Çünkü Peygamberimiz {sallaliâhu aleyhi ve sellem), Cuma günü biriniz oturduğu yerde uyukladığmda, oturduğu yeri değiştirsin' buyurmuştur.864[111]

**8.** Hutbe esnasında, unuttuğu veya uyuyakaldığı bir farz namazı hatırlayan, o namazı hemen kaza etmelidir: Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seliem)'in; '/cim bir namazı unutursa veya uyuyakahrsa, o namazı hatırladığı zaman hemen kılsm. O namaz için bunun dışında bir kefaret yoktur 865[112] ifadesi geneldir.

Hanefî ve Mâliki mezhebine göre, hutbe okunurken namaz kılınmaz ve konuşulmaz.866[113] Hutbe başlamadan namaza başlamış olan dahi hutbe başlandığında rukû'ya gitmeden oturup, hutbeyi dinlemelidir. Bu konuda Hanefî ve Mâliki âlimler, mescide sonradan girip, insanların omuzlarına basarak ilerleyen kişiye, Peygamberimizin; «otur! (insanlara) eziyet ettin» buyruğunu delil almışlardır.867[114] Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sel-İem), o kişiye tahiyyat-ül mescid veya farklı bir namazı kıldıktan sonra oturmasını emretmemiştir.

---

858[105] Ebû Dâvûd, 1113; Ahmed, 2/214; Hasen senetle rivayet edilmiştir.

859[106] Buhârî, 934; Müslim, 851.

860[107] Ebû Dâvûd, 1118; Nesâî, 3/103; Ahmed, 4/188; Hasen senetle riyayet edilmiştir.

861[108] Ebû Dâvûd, 347; İbn Huzeyme, 1810; Hasen senetle rivayet edilmiştir.

862[109] Buhârî, 883; Ebû Dâvûd, 1113.

863[110] Müslim, 2177; Ahmed, 3/295; Buhârt ve Müslim'de benzer lafızlarla İbnİ Ömer radiyallâhu anh'ten de nakledilmiştir.

864[111] Ebû Dâvûd, 1119; Tirmizî, 526; Ahmed, 2/22; Hasen hadistir.

865[112] Buhârî, 597; Müslim, 684.

866[113] B-Lüböb, 1/115; Merâki'l-Felâh, 88; Bidâyetu'i-Muctehid, 1/158. (Çev.)

867[114] Ebû Dâvûd, Nesâî, İbn Mâce, Ahmed bin Hanbel; Neylu'l-Evtâr, 3/252. (Çev.)

**Cuma Namazının Hükümleri**

**Cuma Namazının Farzı İki Rekâttır:**

Ömer bin Hattâb (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Kurban bayramı namazı iki rekâttır; Ramazan bayramı namazı iki rekâttır; Cuma namazı iki rekâttır. Peygamberiniz (sallallâhu aleyhi ve seîlem)'m lisanıyla bunlar tam olarak kılınır; kısaltma yapılmaz. Bu konuda iftira eden perişan olur.868[115]

**Cuma Namazına Yetişmek:**

İmamla birlikte bir rekâta yetişen, imam selam verdikten sonra diğer bir rekâtı tamamlar. İmam ikinci rekâtın rükûsundan doğrulduğu zaman yetişen ise, imam seiam verdikten sonra namazı dört rekât olarak kılar.
İbni Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Cuma günü bir rekâta yetişen, yetişemediği bir rekâtı tamamlar. Eğer cemaate teşehhüt oturuşunda yetişirse, namazı dört rekât olarak kılar.869[116]
İbni Mesûd {radiyallâhu anh} anlatıyor; 'Bir rekâta yetişen, Cuma'ya yetişmiş olur; (bir rekâta) yetişemeyen Cuma'ya yetişe-memiş olur; Bu nedenle o kişi dört rekât kılmalıdır.870[117]
Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Cemaat otururken yetişen, dört rekât kılar.871[118]
Sahabelerin -Allah onlardan razı olsun- fetvalarından da anlaşıldığı gibi, ancak bir rekâta yetişildiğinde Cuma namazına yetişilmiş olur. Bu konuda sahabeler arasında herhangi farklı bir görüş bilinmemektedir. Birçok kişi, bunu sahabe icmâsı olarak nakletm iştir. 872[119]
Hanefi mezhebine göre, Cuma namazının farzına imam selam vermeden önce yetişen kişi Cuma namazına yetişmiş olur. Yetişemediği kısmı imam selam verdikten sonra yalnız olarak tamamlar. Sonradan imama yetişen kişi Cuma namazının farzını iki rekât olarak kılar. Bu konuda Hanefî âlimleri Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in; '(Cemaate) yetiştiğiniz yerden namazı kıhraz, kaçırdığınız kısmı da kaza ediniz' hadisini delil olarak almışlardır. 873[120]

**Mescit Aşırı Kalabalık Olduğu Zaman:**

**1.** Mescit aşın kalabalık olduğunda, rükû ve secdeler nasıl imkân bulunursa o şekilde yapılır. Örneğin, ön saftakinin beli üzerine veya îmâ ile yapılabilir.
Ömer bin Hattab (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Mescit aşırı kalabalık olduğu zaman kardeşlerinizin sırtı üzerine secde edebilirsiniz.874[121]
**2.** insanlar mescide sığmadığı zaman, mescidin çevresindeki katlarda -fitneden emin olunduğu takdirde- imama uyarak namaz kılmak caizdir. İmamla, imama uyan arasında duvar bulunmasının bir sakıncası yoktur. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) odasından, aralarında duvar bulunduğu halde sahabelere namaz kıidırmıştir.875[122]
Aynı şekilde Aişe (radiyallâhu anhâ) kendi odasında iken, mescitte küsûf namazı kılan cemaate uymuştur. 876[123]

---

868[115] Ahmed, 1/37; İbn Hibbân, 2772; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
869[116] İbni Ebî Şeybe, 2/128; Abdunezzâk, 5471; Beyhakî, 3/204; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
870[117] İbni Ebî Şeybe, 2/128; Abdurrezzâk, 5477; Beyhakî, 3/204; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
871[118] îbni Ebî Şeybe, 2/130; İbnü'l-Münzir, el-Evsat, 1853; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
872[119] Mecmuu 1-Fetâuâ, 23/332.
873[120] Hadisi altı hadis imamı rivayet etmiştir. Nasbu'r-Râye, 2/200; Fethu'l-Ka-dîr, 1/299; Keşşafu'l-Kmâ, 2/28-33; el-Muğnî, 2/312. (Çev.)
874[121] Abdurrezzâk, 5469; Ahmed, 1/32; Beyhakî, 3/183; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
875[122] Buhârî, 729.
876[123] Buhââ 1053; Müslim, 2068.

**Namaz Bittiğinde Hanımlar Ne Yapmalıdır?**

**Cuma'dan Sonra Nafile Namaz Kılmak:**

Cuma namazından sonra iki veya dört rekât nafile namaz kılmak müstehaptır. Bu namazı hanımların evlerinde kılmaları daha faziletlidir.
İbni Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Cuma'dan sonra (mescitte) namaz kılmazdı. Gider, evinde iki rekât kılardı'. 877[124]
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'biriniz Cuma namazı kıldığında, Cuma namazından sonra dört rekât (nafile) namaz kılsın' buyurmuştur.878[125]

**Hatırlatma:**

Cuma namazından sonra nafile namazı mescitte kılmak isteyen, farz namazla nafile namazın arasını, ya yerinden ayrılarak veya bir konuşmayla ayırmalıdır. Es-Sâib bin Yezîd anlatıyor; 'Maksurede, Muâuiye ile birlikte Cuma namazı kıldım. Selam verince, olduğum yerden kalktım ve (nafile) namaz kıldım. (Muâuiye) içeri girdiğinde bana haber gönderdi ve; 'yaptığını bir daha yapma! Cuma'yı kıldıktan sonra, hiç konuşmadan veya yerini değiştirmeden namaz kılma. Çünkü Allah'ın Peygamberi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize böyle emretti' dedi. 879[126]

**Cuma Günü Yapılması Müstehap Olan Şeyler:**

**1. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Çokça Salât ve Selam Getirmek:**

Evs bin Evs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'En faziletli gününüz Cuma günüdür. Âdem, o gün yaratılmıştır ve o gün vefat etmiştir. Sûra o gün üflenecek-tir. Kıyamet o gün kopacaktır. Cuma günleri bana çokça salavât getirin. Kuşkusuz sizin salavatlarmız bana arz olunur' buyurdu. Bunun üzerine sahabeler; 'Ey Allah'ın Rasülü! Siz toprak olduğunuzda, size salavatlanmız nasıl arz olunur?' diye sordular; 'Hiç kuşkusuz Allah, peygamberlerin vücutlarını tüketmesini toprağa haram kılmıştır' buyurdu. 880[127]

**2. Kehf Sûresini Okumak:**

Ebû Saîd el-Hudrî (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) «Cuma günü, Kehf sûresini okuyan iki Cuma arası bir nurla aydınlatılır» buyurdu.881[128]

**3. Duayı Çokça Yapmak ve Duaların Kabul Vaktini Arzulamak:**

Câbir fradiyailâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; 'Cuma gününde on iki vakit vardır; Bu vakitlerde, Aziz ve Celi! Allah'tan istekte bulunan müslüman bir kula, isteğini verir. O vakti son saatte, ikindiden sonra arayınız.882[129]
Ebû Seleme bin Abdurrahman anlatıyor; 'Bir grup sahabe toplandılar ve Cuma vaktini müzakere ettiler. Daha sonra (faziletli vaktin) Cuma gününün son vakti olduğunda ittifak ederek (toplantıdan) ayrıldılar.883[130]

---

877[124] Buhârî, 937; Müslim, 822.
878[125] Müslim, 882; Ebû Dâvûd. 1118; Tirmizî, 522.
879[126] Müslim, 883; Ebû Dâvûd, 1129; Ahmed, 4/95.
880[127] Ebû Dâvûd, 1047; Nesâî, 3/91; İbn Mâce, 1085; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
881[128] El-Hâkim, 2/368; Beyhakî, 3/249; Albânî, el-İruâ'da sahih olduğunu belirtmiştir. 626.
882[129] Ebû Dâvûd, 1046; Nesâî, 3/99; el-Hâkim, 1/279; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
883[130] Saîd bin Mansûr, İbnü'l-Münzir tarikiyle rivayet etmiştir. 1727. İbn Hacer, el-Feth'te sahih olduğunu belirtmiştir. 2/489.

Kendi nefsine değer ve kıymet veren kimse, bu günün hakkını vermeli, zikir ve dualarla o günü değerlendirmelidir. Birçok insanın yaptığı gibi, Cuma gününü piknik, oyun ve eğlence günü ya da iş günü edinmemelidir.

**Hanımların Bayram Namazlarına Katılması:**

Evli, bekâr, genç, yaşlı ayrımı olmaksızın, hayız ve benzeri durumlardakiler de dahil olmak üzere, hanımların bayram namazlarına katılmaları ve müslümanlann dualarına şahit olmaları müekked sünnettir. Hatta giyecek dış kıyafeti olmayan hanımlar, başka hanımlardan ödünç kıyafet alarak namazgaha gelmelidirler.
Ümmü Atiyye (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; '.. .Bayram günleri (namazgaha) çıkmamız, hatta bekâr kızları da mahfillerinden çıkarmamız emredildi. Hayızh olanları dahi çıkarmamız ve onların insanların en arkasında durmaları emredildi. Hayızh olanlar en arkada insanların tekbirlerimle birlikte tekbir getiriyor, onların dualarıyla birlikte dua ediyorlardı. Bu günün bereketini ue arın-mışlığmı umuyorlardı.884[131]
Bir başka rivayette, Ümmü Atiyye (radiyallâhu anhâ), Rasu-lullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e 'herhangi birimiz dış elbisesi olmadığı için (namazgaha) çıkmadığında bir sakınca olur mu?' diye sorduğunda, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'arkadaşının dış elbisesini giysin, hayrı müşahede etsin ve müminlerin duasına katılsın...' buyurmuştur. 885[132]
Hayızh hanımlar bayram namazına gitmeli, hayrı ve duaları müşahede etmeli ama namaza katılmamalıdır:
Çünkü Ümmü Atiyye (radiyallâhu anhâ), '...Hayızh olanları dahi çıkarmamız ve onların namazgahtan ayrı durmaları, hayrı ve müslümanların dualarını müşahede etmeleri emredildi' demektedir.
Bayram namazlarında hanımların cemaatle birlikte tekbir getirmesi: Yukarıda zikredilen hadisin açık ifadesinden de anlaşıldığı gibi, cemaatin arkasında hanımların da tekbir getirmesi müstehaptır. Nitekim Yüce Allah; '...Bu kolaylıkları, sayıyı tamamlamanız ve size hidayet etmesine karşılık, Allah'ı tekbirlerle anmanız için meşru kılmıştır; umulur ki şükredersiniz.886[133]

**Bayram Namazının Vakti:**

Bayram namazının vakti, duha vaktidir. Bu vakti daha fazla geciktirmek uygun değildir. Yezîd bin Humeyr anlatıyor; 'Rasu-lullah (sallallâhu aleyhi ve selîem)'in sahabelerinden Abdullah bin Büsr ((radiyallâhu anh)), insanlarla birlikte Ramazan veya Kurban bayramı için namazgaha çıkmıştı. İmamın gecikmesini yadırgayıp; «biz bu saatte namazı bitirmiş olurduk. Bu vakit nafile (kuşluk) vaktidir» dedi.887[134] Yani güneş yükseldikten sonraki nafile namaz vaktidir.

**Hatırlatma:**

Müslümanların kurbanlarını kesmeleri için, Kurban bayramı namazının ilk vaktinde kılınması daha faziletlidir. İnsanların rahatça fitır sadakalarını verebilmeleri için, Ramazan bayramı namazının bir süre geciktirilmesi daha faziletlidir. Allah, en doğrusunu bilir.

**Bayram Namazlarında Ezan ve Kamet Okunmaz:**

İbni Abbâs ve Câbir (radiyallâhu anhumâ) anlatıyor; 'Ramazan ve Kurban bayramı namazlarında ezan okunmazdı.888[135]

---

884[131] Buhârî, 971; Müslim, 606; Ebû Dâvûd. 1138.
885[132] Buhârî, 980.
886[133] Bakara, 185.
887[134] Ebû Dâvûd, 1135; İbn Mâce, 1317; Sahih senetle rivayet edilmiştir
888[135] Buhârî, 960; Müslim, 886.

**Hatırlatma:**

Bayram namazlarından Önce sünnet namaz olmadığı gibi, namazgaha gelindiğinde tahiyyat-ül mescit namazı da kılınmaz. İbnİ Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem} Ramazan bayramı namazını iki rekât olarak kıldı Ne öncesinde, ne de sonrasında (sünnet) namaz kılmadı'. 889[136]

**Bayram Namazının Kılınışı:**

Bayram namazı İki rekâttır. Birinci rekâtta, ilk İhram tekbirinden sonra yedi tekbir alınır. Sonra kıraate başlanır ve rekât tamamlanır, ikinci rekâtta, kıyam tekbirinden sonra, beş tekbir 890[137] alınır. Sonra kıraate başlanır ve rekât tamamlanır.
Hanefî mezhebine göre ilk İhram tekbirinden sonra üç tekbir alınır. Sonra 'eûzu-besmeie, Fatiha ve bir sûre' okunur. Sonra tekbir getirilerek rükû'ya gidilir. İkinci rekâtta 'Fatiha ve bir sûre' okunur, sonra üç tekbir getirilir ve dördüncü tekbirle rükû'ya gidilir. 891[138]
İmamın ilk rekâtta, «Sebbih isme Rabbike»'yi okuması, ikin-kâtci rekâtta «Hel etâke hadîsu'l-gâşiye»'yi mer» sûresini 892[139] okuması müstehaptır.
Bayram namazından sonra imam hutbe okur; imamın hanımlara özel vaaz vermesi, hanımların da İn-fakta bulunmaları müstehaptır:
Câbir (radiyalîâhu anh} anlatıyor; 'Ramazan bayramı günü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) önce bayram namazını kıldırdı, sonra hutbe verdi. Hutbeyi bitirip indikten sonra hanımların yanına geldi. Bilal'ın eline dayanarak, onlara vaaz ve nasihatlerde bulundu. Bu arada Bilal elbisesini açmış, hanımlar da onun elbisesine sadakalarını atıyorlardı.. 893[140]

**Bayram Günü Yapılması Müstehap Olan Şeyler:**

**1. Gusül Abdesti Almak:**

Ali (radiyallâhu anh)'ar gusül abdesti hakkında sorulduğunda; 'Cuma günü, Arefe günü, Ramazan ve Kurban bayramı günü (gusül abdesti alınmalıdır)' demiştir.894[141]

**2. Ramazan Bayramı Namazına Çıkmadan Önce Bîr-Şeyler Yemek:**

Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem} Ramazan bayramı günü birkaç hurma yemeden önce sabahleyin çıkmazdı.895[142]

**3. Kurban Bayramı Günü, Yemeği Namazdan Sonraya Ertelemek:**

Ebû Bureyde {radiyallâhu anh} anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ramazan bayramı günü yemek yemeden önce çıkmazdı. Kurban bayramı günü de, kurbanını kesinceye kadar yemek yemezdi.896[143]
Haram işlenmediği sürece, bayram günlerinde, kız çocuklarının şarkı söylemelerine ruhsat verilmiştir: Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana geldiğinde, yanımda Buâs günü şarkılarını söyleyen iki cariye/kız vardı. Yatağa uzandı ve yüzünü (diğer tarafa) çevirdi. Daha sonra Ebü Bekir geldi, beni azarlayarak;

---

889[136] Buhârî, 989; Tirmizî, 537; Nesâî, 3/193; İbn Mâce, 1291.

890[137] Bkz. Ebû Dâuûd, 1138; İbn Mâce, 1280.

891[138] El-Mûsılı, eI-îhtiyör,l/86. (Çev.)

892[139] Müslim, 878; Ebû Dâvûd, 1109; Tirmizî, 531; Nesâî, 3/183; îbn Mâce, 1281.

893[140] Buhârî, 978; Müslim, 885; Ebû Dâvûd, 1141.

894[141] Şafiî, Müsned, 114; Beyhakî'de onun tarikiyle nakletmiştir. Senedi sahihtir.

895[142] Buhârî, 953; Tirmizî, 541.

896[143] Tirmizî, 540; İbn Huzeyme, 1426; Hadis lafzı, İbn Huzeyme'ye aittir. Sahih senetle rivayet edilmiştir.

«Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in yanında şeytan düdüğü mü?' dedi. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seliem) döndü ve; 'rahat bırak onları' buyurdu. Daha sonra ben kızlara işaret ettim, çıktılar.897[144]

Bu hadiste öğrendiklerimiz;

**1.** Küçük kız çocuklarının bayram günlerinde, haram çalgı aletleri kullanmaksızin, mubah güzel sözlerle helaldir. şarkı söylemeleri Buharı'de bir başka rivayette, 'şarkı söyleyen ama şarkıcı olmayan iki cariye/kız 898[145] ifadesi yer almaktadır. Yani Aişe (radiyallâhu anhâj'nın yanında şarkı söyleyen kızlar, şarkıcı olarak tanınmış, şarkı söylemeyi sanat edinmiş kimseler değildi. Dolayısıyla bu ifade, durgunu hareketlendiren, mahremi açığa çıkaran ve haramhğında ihtilaf edilmeyen şarkıcı ve müzisyen olarak tanınmış kimseleri dinlemekten sakındırmaktadır.

**2.** Bu hadisin başka bir rivayetinde yer alan 'def çalan' ifadesinden, def kullanmanın da mubah olduğu anlaşılmaktadır. Düğünlerde ve benzeri merasimlerde def çalınmasının mubah olduğu ifadesinden, ut ve benzerleri gibi başka çalgı aletlerinin de mubah olduğu sonucu çıkarılamaz. Bir grup âlim, def dışındaki çalgı aletlerinin haram olduğuna dair icma nakletmiştir.899[146]

Ebû Hanîfe'ye göre eğlenmek amacıyla çalınan tüm çalgılar haramdır.900[147] Kefal ve Reyyânî, İrnam Mâük'in telli çalgılar ve ûd gibi çalgı aletlerini mubah kabul ettiğini nakietmişlerdir. Medîne ulemâsı, Zahiriler ve Şafiî âlimler, mûsikiye cevaz vermişlerdir.901[148] Hanbelî mezhebi, güzel sesle terennümü mubah görmüşler, ancak ûd, davul ve saz gibi çalgı aletlerinin caiz olmadığını, bu tür çalgı aletleriyle yapılan düğünlere gidilmesinin de caiz olmadığını belirtmişlerdir.902[149]

Günümüzdeki çalgı aletleriyle söylenilen şarkılar, hiç kuşkusuz haramdır. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve selîem), 'Yemin olsun ki, ümmetimden bazı gruplar gelecektir; bunlar, cinselliği,903[150] ipek elbiseler giymeyi, şarap içmeyi, çalgı aletleri çalıp eğlenmeyi helalleştireceklerdir!serbest bırakacaklardır.904[151]

Bazı artniyetli kimseler, Aişe validemizin rivayet ettiği bu hadisi ileri sürerek, Müslümanları şüpheye düşürmeye ve günümüz şarkılarının mubah olduğuna İnsanları ikna etmeye çalışmaktadırlar. Dolayısıyla onlara karşı uyanık olunmalı ve onlardan sakı-nılmalıdır. Hiç kuşkusuz, bu konuyla ilgili deliller gayet açıktır.

## III. CENAZELER

Bir kadın -veya erkek- kendi ailesinden biri can çekişirken ne yapmalıdır?

### 1. Kelîme-i Şahadeti Telkin Etmelidir:

Ebû Saîd el-Hudrî (radiyallâhu anh} anlatıyor; 'Rasulullah (saîlallâhu aleyhi uesellem); ölmek üzere olanlarınıza «la ilahe illallah'\» telkin ediniz1 buyurmuştur.905[152] Bu telkin, vefat eden kişinin son sözünün, «la ilahe illallah» sözü olması için yapılır. Çünkü peygamberimiz (saîlallâhu aleyhi ve sellem) 'kimin son sözü «lâ ilahe illallah» olursa, cennete girer' buyurmuştur.906[153]

### 2. Kıbleye Çevirmelidir:

---

897[144] Buhârî, 949.

898[145] Bkz. Buhârî, 952.

899[146] Bkz. Fethu'I-Börî, 2/442.

900[147] Bkz. el-Merginânî, el-Hidâye, 4/80. (Çev.)

901[148] İmam Şevkânî, Neyîu'1-E.utâr, 8/105. (Çev.)

902[149] El-Cezîrî, el-Mezâh'ıbul-Erbaa, 2/44 (Çev.)

903[150] Hadiste geçen 'el-Him lafzı, kadının cinsel organı anlamına gelmekte olup, zinayı serbest bırakmak, normal ve meşru karşılamak anlamını da ifade etmektedir. (Çev.)

904[151] Buhârî, 5268.

905[152] Müslim, 916; Ebû Dâvûd, 3101; Tirmizî, 983; Nesâî, 5/4; İbn Mâce, 1445.

906[153] Ebû Dâvûd, 3100; Sahih senetle rivayet edilmiştir.

Yahya İbni Abdillah İbni Ebî Ka-tâde, babasından naklederek anlatıyor; 'Peygamber (saîlallâhu aleyhi ve sellem), Medine'ye geldiğinde Berâ bin Ma'rûr'u sordu; «Malının üçte birinin size verilmesini ve can çekişirken kıbleye çevrilmesini vasiyet ettikten sonra vefat etti' dediler. Bunun üzerine Peygamber (sallailâhu aleyhi ve sellem); 'Fıtratının gereğini yapmış; malının üçte birini onun çocuklarına geri verdim' buyurdu. Daha sonra gitti, ona cenaze namazı kıldı ve; «Allah'ım onu bağışla, ona merhamet et ve onu cennetine al» diyerek dua etti. Ve '(sen duamı) kesinlikle kabul ettin dedi.[907][154] Bu konuyla ilgili başka bir rivayette, 'Berâ bin Ma'rûr, canlılar ve ölüler arasında ilk kıbleye çevriien oldu' denilmektedir.[908][155]

### Son Anlarını Yaşayan Kişinin Kıbleye Nasıl Çevrileceği:

Bu konuda âlimler iki farklı görüş belirtmişlerdir;
**1.** Yüzü kıbleye gelecek şekilde sırtı üzere yatırılması.
**2.** Yüzü kıbleye gelecek şekilde sağ yanı üzere yatırılması. Bu görüşü, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şu buyruğu teyit etmektedir; Yatma/c istediğinde namaz abdesti gibi abdest al Sonra sağ tarafına doğru yat. Eğer o gece ölürsen fıtrat üzere ölmüş olursun'.[909][156]

### Son Anlarını Yaşayan Kişi Vefat Ettiğinde, Çevresinde Bulunanların Yapması Gerekenler:

### 1. Gözlerini Kapatmak:

Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'RasuluUah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebû Seleme'nin yanına girdiğinde, gözleri dikilmişti; bu nedenle onun gözlerini kapattı ve; 'ruh çıktığında, gözler onu takip eder...' buyurdu.[910][157]
Vefat edenin gözlerinin kapatılmasının hikmeti, görünüşünün korkutucu olmaması içindir.[911][158]

### 2. Dua Etmek:

Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâj'nın rivayet ettiği hadiste, '...Sonra RasuluUah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dua etti; «Allah'ım! Ebû Seleme'yi bağışla; hidayete erenler arasında onun derecesini yükselt. Geride bıraktığı kimselere sen sahiplen.
Ey âlemlerin Rabbi! Bizi ve onu bağışla. Kabrinde ona genişlik ver ve onu nurlandır:[912][159]

### 3. Bütün Vücudunu Bir Elbiseyle Örtmek:

Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyHi ve sellem) vefat ettiği zaman bütün vücudu, hihere denilen beyaz Yemen örtüsüyle örtüldü.[913][160]

### 4. Cenazenin Hazırlanmasında ve Defninde Acele Etmek:

Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'cenazelerde acele davranınız. Eğer vefat eden, iyi bir kimseyse, bu hayırdır. Onu hayra bir an önce kavuşturunuz. Eğer iyi bir kimse değilse, bu serdir. O şerri, bir an önce omuzlarınızdan atınız.[914][161]

---

[907][154] El-Hâkim, 1/353; Beyhakî, 3/384.
[908][155] El-Beyhakî, 3/384; el-İrva, 3/154.
[909][156] Buhârî, 244; Müslim, 2710.
[910][157] Müslim, 920; Ebû Dâvûd, 3102.
[911][158] İmam Nevevî, Müslim Şerhi, 3/492.
[912][159] Müslim, 920; Ebû Dâvûd, 3102.
[913][160] Buhârî. 1241; Müslim, 942.
[914][161] Buhârî, 1315; Müslim, 944.

Cenazelerin hazırlanmasında acele davranmak, yıkanması/ guslü, kefenlenmesi, kabre götürülmesi ve benzeri işlerdedir. Bu konu inşallah ayrıntılı olarak ileride anlatılacaktır.

**5. Vefat Edenin Borcunu Ödemede Acele Etmek:**

Seleme bin el-Ekva' (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'e bir cenaze getirdiler ve; 'Ey Allah'ın Rasülü! Bunun namazını kıldır' dediler. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Bunun borcu var mı?' diye sordu; 'Evet' dediler. 'Geriye bir şey bıraktı mı?' diye sordu; 'hayır' dediler. (Öyleyse); Arkadaşınızın namazını siz kılınız' buyurdu. Bunun üzerine kendisine Ebû Katâde denilen, Ensar'dan bir adam kalktı ve; 'Borcunu ben üstleniyorum, namazını sen kıldır, (Yâ Rasulullah)' dedi. Bu söz üzerine 'namazını kıldırdı'918.

**6. Cenazede Bulunanların Yapmaları Caiz Olan Şeyler:**

**1. Cenazenin Yüzünü Açmak ve Öpmek:**

Âişe ve İbni Abbâs (radiyallâhu anhumâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve selîem) vefat ettiğinde, Ebû Bekir onu öptü.[915][162]
Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Osman bin Maz'ûn vefat etmişti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seîlem) onun yanma geldi, yüzünü açtı, sonra onun yüzüne doğru eğildi ve onu öptü. Öyle ağlıyordu ki, gözyaşları yanaklarından akıyordu.[916][163]
Hanımların öpmesi ancak, vefat edenin bir hanım olması ya da eşi veya bir mahremi olması durumunda caizdir.

**2. Çığlık, Feryat, Kabullenememek Ve Bunlara Benzer Davranışlar Olmaksızın, Vefat Edene Ağlamak:**

Enes (radiyallâhu anhj'ın rivayet ettiği hadiste, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in oğlu İbrahim'in vefatı anlatılırken şöyle denilmekte; '...... Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve
sellem) ibrahim'i aldı, öptü, kokladı. Daha sonra onun yanına girdiğimizde, İbrahim can çekişiyordu. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in gözlen doldu. Abdurrahman bin Avf ona; 'Ey Allah'ın Rasülü! Sen de mi (ağlıyorsun)?' deyince; 'Ey îbni Avf1. Bu rahmettir!' buyurdu. Daha sonra da şunları söyledi; 'Hiç kuşkusuz, gözler ağlar, kalp hüzünlenir; Ancak bizler Rabbimizin hoşnut olacağı sözlerden başka bir şey söylemeyiz. Ey ibrahim! Biz senden ayrıldığımız için üzülmekteyiz.[917][164]
Sa'd bin Ubâde (radiyallâhu anh) hastalandığında, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ağladı. Onun ağladığını görünce oradakiler de ağladılar. Bunun üzerine; 'İşitmiyor musunuz? Ne gözyaşından, ne de kalbin hüzünlenmesinden dolayı Allah azap etmez. (Eliyle diline işaret ederek) Allah bundan dolayı ya azap eder, ya da merhamet eder' buyurdu.[918][165]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Vefat eden için ağlanmasının bir sakıncası yoktur. Yasaklanan ağıtlar, Yüce Allah'ın takdirine karşı gelecek sözler söyleyerek, haram kılınmasına rağmen çığlıklar atarak, ağıtlar yakmaktır. Can çekişenden etkilenip act hissetmenin de bir mahzuru yoktur. Çünkü Fâtıma (radiyallâhu anhâ)'nın, Peygamberimiz can çekerken 'Ah..! Babacığım ne ızdırap çekiyor' demesi üzerine; Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellem); 'bu günden sonra baban ızdırap çekmeyecek' buyurmuştur.[919][166] Peygamberimizin ikrarıyla da, bu

---

[915][162] Buhârî, 4457; Nesâî, 4/11; Ahmed, 6/55.
[916][163] Ebû Dâvûd, 3147; Tirmizî, 994; İbn Mâce, 1456; Sahih senetle rivayet edilmiştir,
[917][164] Buhârî, 1303.
[918][165] Buhârî, 1304; Müslim, 924.
[919][166] Buhârî, 4462; İbn Mâce, 1630.

tür sözlerin ağıt yakmak olmadığı anlaşılmış olmaktadır.920[167]
**2.** Ailesinin Ağlaması veya Ağıt Yakması Nedeniyle Ölüye Azap Olunur mu?
Bu konu, sahabeler arasında da, sonraki âlimler arasında da ihtilaflıdır. Ömer bin Hattab ve oğlu Abdullah ile bazı sahabeler, ailesinin ağlaması nedeniyle ölünün azap göreceğini söylemişlerdir. -Allah onlardan razı olsun Âişe validemiz (radiyallâhu anhâ) bu görüşe katılmamış ve; 'Allah Ebû Abdurrahman'a 921[168] rahmet eylesin; o yalan söylemez. Ancak, ya unutmuştur ya da yanlış öğrenmiştir. O konunun aslı şudur; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ue sellem) bir Yahudi kadının (mezarı) yanından geçti. Ailesi mezarı başında ağlıyordu. Bunun üzerine; 'Bunlar ölüleri için ağlıyor ama o kabrinde azap görüyor' buyurdu.922[169]
Âlimlerin çoğunluğu, 'Ölümünden sonra kendisi için ağlanmasını ve ağıtlar yakılmasını vasiyet eden kişi, öldükten sonra ailesinin bu vasiyeti yerine getirmek için, ağlaması veya ağıt yaktırması durumunda azap görür' demişlerdir. Fakat bu konuda hiçbir vasiyette bulunmadan Ölen kimse, ailesinin ağlamasından veya ağıtlar yakmasından dolayı azap görmez. Buna rağmen, 'ailesini bu konuda eğitmeyerek kusur ettiğinden dolayı, azap görür. Çünkü ailesinden sorumludur' diyen âlimler de vardır.923[170]
Vefat haberi alan akrabaların -özellikle hanimlarm-yapması gerekenler:
Allah'ın takdirine rıza göstermek, sabretmek ve 'innâ Hllâhi ve innâ ileyhi râciûn' demek: Yüce Allah; 'Muhakkak sizi biraz korku, biraz açlık ve mallardan, canlardan, ürünlerden biraz eksiltmekle imtihan ederiz; sabredenleri müjdele. Onlar bir musibete uğradıklarında: «innâ Hllâhi ve innâ ileyhi râciün - Biz Allah'a altız ve elbette O'na döneceğiz» derler. Rablerinin mağfiret ve rahmeti onlaradır. İşte onlar hidayete erenlerdir.924[171]
Sahibinin methedildiği 'sabır', musibetle karşılaşıldığı anda gösterilen sabırdır; sonrası bundan farklıdır. Nitekim günlerin geçmesiyle acılar unutulur, İç rahatlar.925[172]
Enes (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir kabir başında ağlayan bir kadının yanından geçti. Ona, 'Allah'tan kork ve sabret' buyurdu. Kadın; 'beni rahat bırak! Benim uğradığım musibete uğramadm, sen anlamazsın!' dedi. Daha sonra kadına, b Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'di' denildi. Bunun üzerine kadın Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi; onun yanında kapıcıların olmadığını gördü ve; 'seni tanıyamadım' dedi. (Peygamberimiz); 'Sabır, musibetle ilk karşılaşıldığında olur' buyurdu.926[173]
Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken işittim; 'musibetle karşılaşan bir Müslüman, Allah'ın söylemesini emrettiği «innâ lil-lâhi ve innâ ileyhi râciün - Biz Allah'a aidiz ve elbette O'na döneceğiz» deyip, sonra da; 'Allah'ım, karşılaştığım musibet nedeniyle beni mükafatlandır ve bana bundan daha hayırlısını ver» derse, muhakkak ki, Allah ona, ondan daha hayırlısını verir.927[174]

**Ölünün Akrabalarından Hanımlara ve Diğerlerine Haram Olan Davranışlar:**

**1. Ağıt Yakmak:**

Ölüye ağıt yakmak haramdır. Çünkü bu tür davranışlar, üzüntüyü artırır ve sabrı yok eder. Ayrıca Yüce Ailah'a teslimiyete, O'nun emrine boyun eğip rıza göstermeye aykırıdır. 928[175]

Ebû Mâlik el-Eş!arî (radiyallâhu anh) anİatıyor; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem);

---

920[167] Fethu'İ-Bân, 7/756.
921[168] Ebû Abdurrahman, Abdullah İbn Ömer'in künyesidir.
922[169] Buhârî, 1289; Müslim, 932.
923[170] Câmiu Ahkâmi'n-Nisâ, 1/462; Bkz. İbn Abidln, 1/633.
924[171] Bakara, 155-157.
925[172] Fethul-Bânde, Hattâbi'den nakledilmiştir. 3/149.
926[173] Buhârî, 1283; Müslim, 926.
927[174] Müslim, 918; Ebû Dâvûd, 3115.
928[175] Nevevl Müslim Şerhi, 2/598.

'Câhiliyet adetlerinden dört şeyi ümmetim bırakmayacaktır. Bunlar; 'atalarıyla övünmek, soydan dolayı kınamak, yıldızlarla yağmur istemek ve ölüye ağıt yakmaktır.
Ölüye ağıt yakan tövbe etmeden ölürse, kıyamet günü üzerinde katranlı elbise ve uyuzlu gömlekle diriltilir.929[176]
Ümmü Atiyye (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sal-lallâhu aleyhi ve sellem)'e beyat ederken, bizlerden ölüye ağıt yakmayacağımıza dair söz aldı. Bizden beş hanımın dışında hiç kimse bu sözünü tutmadı..930[177]

### 2-3. Ölünün Ardından Dövünmek ve Yaka Yırtmak:

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyuruyor ki; (Ölenlerin arkasından) eliyle yanaklarına vuran, yakalarını yırtan veya cahiliye geleneğiyle yakarışlarda bulunan bizden değildir.931[178]
Yaka yırtmak, ağıt yakarak kişinin elbisesinin üst yaka kısmını parçalamasıdır. Cahiliye yakarışı İse, ağıt yakıp feryat etmek, ölünün iyiliklerini söylenerek matem tutmak ve çığlık atmaktır.

### 4-5. Saçı Kazımak veya Saçı Dağınık Yapmak:

Ebû Burde bin Ebi Musa (radiyallâhu anh) anlatıyor; '(Babam) Ebû Musa çok hastalandı ve bayıldı. Başı, hanımlarından birinin kucağına düştü. Bunun üzerine hanımlarından biri, çığlık atmaya başladı. Ebû Musa, (bayıldığı için) onun bu davranışını engelleyemedi. Ayıldığında ise; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ue sellem)'in uzak olduğu bir davranıştan ben de uzağım. Çünkü Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bağırıp çağıran, saçını başını yolan ue üstünü başını yırtan kadınlardan uzaktır' dedi.932[179]
Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellemj'e biat eden hanımlardan biri anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), iyilikte kendisine isyan etmeyeceğimize dair bizden söz aldı. Buna göre, (musibet anında) yüzümüzü tırmalamayacağımıza, feryat ue figân etmeyeceğimize, yaka yırtmayacağımıza ve saçlarımızı dağıtmayacağımıza dair söz verdik.933[180]

### Vefat Eden Kadının Yıkanması:

Vefat edeni, ailesinden bulunan kimselerin yıkaması, daha ronra da kefenleyip, cenaze namazını kılarak, defnetmesi gerekir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kızı Zeynep vefat ettiğinde, onu yıkayan Ümmü Atiyye ve beraberindeki hanımlara; 'onu üç ueya beş defa yıkayınız 934[181] buyurmuştur.
Vefat eden hanımları, hanımlar yıkar. Bir istisna olarak, kocası da yıkayabilir. İleride bu konu izah edilecektir.

### Vefat Eden Bir Hanımın Yıkanması Ve Onu Yıkayacak Hanımların Vasfı:

Cenazelerin yıkanmasıyla ilgili en sahih rivayet, Ümmü Atiyye (radiyallâhu anhâ)'nın naklettiği hadistir. Âlimler bu hadisi delil almışlardır.

### Bu Hadisin Metni Ve Hadisten Çıkarılan Hükümler Şunlardır;

Ümmü Atiyye (radiyailâhu anhâ) anlatıyor; 'biz kızını yıkarken, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanımıza girdi ve; «[yıkamaya sağdan ue abdest azalarından başlayınız]

929[176] Müslim, 934; Ahmed, 5/342; el-Hâkim, 1/383; Beyhakî, 4/63.
930[177] Buhârî, 1306; Müslim, 936.
931[178] Buhârî, 1294; Müslim, 103.
932[179] Buhârî, Muallak hadis oîarak rivayet etmiştir, 1296; Müslim, 104.
933[180] Ebû Dâvûd, 3131; Hasen derecesine yakın bir senetle rivayet edilmiştir.
934[181] Buhârî, 1254; Müslim, 939.

onu su ue sidr 935[182] ile üç, beş veya yedi defa yıkayınız. En son yıkamada kâfur 936[183] kullanınız. Yıkamayı bitirdiğiniz zaman bana bildiriniz» buyurdu. Biz yıkamayı bitirdiğimizde ona haber verdik. Bize izanı 937[184] verdi ve; «bunu ona iç gömleği yapınız» buyurdu. 938[185]

Başka bir rivayette Ümmü Atiyye (radiyallâhu anhâ), 'biz Zeyneb'in saçını taradık ve üç bukle yaptık» demiştir.939[186]

**1.** Vefat eden hanımları, hanımlar yıkar. Bunun İstisnaları ileride açıklanacaktır.

**2.** Cenaze Yıkayacak Olanlarda Bulunması Gereken Özellikler:

**a)** Takva Sahibi Olması: Çünkü takva sahibi kimseler, Allah'ın koyduğu sınırları ve şeriatın emirlerini daha iyi bilirler ve cenazede bulunan ayıp ve kusurları gizler, onu kötü sözlerle ve benzeri ifadelerle anmazlar. Nitekim Peygamberimiz (saîlallâhu aleyhi vesellem); 'kim, bir Müslüman'ın ayıbını gizlerse; Allah'a kıyamet günü o kimsenin ayıbını gizler 940[187] 'ölülerinizi kötü sözlerle anmayınız 941[188] kuşkusuz onlar önceden yaptıklarıyla karşılaşmışlardır 942[189] buyurmuştur. Ayrıca vefat edenin sırrını korur, gıybetini yapmazlar. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) gıybeti şöyle tanımlamıştır; 'gıybet, hoşlanmayacağı şekilde kardeşini anmandır. Söylediğin şey, kardeşinde bulunuyorsa, onun gıybetim yapmış olursun; eğer bulunmuyorsa ona iftira etmiş olursun.943[190]

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Ölüyü yıkadıktan sonra, onun sırrını gizleyeni, Allah kırk defa affeder. Allah, Ölüyü kefenlemene, ince ve kalın saf ipek elbise giydirir. Ölü için kabir kazıyıp, onu gömene, kıyamet gününe kadar oturacağı bir mesken mükâfatı gibi mükâfat verir 944[191] buyurmuştur.

**a)** Cenaze Yıkamayı Bilmesi: Kuşkusuz, cenazeyi nasıl yıkaması gerektiğini bilen, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in sünnetini uygular ve yıkamayı güzel yapar. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), kızı Zeyneb'i yıkaması için Ümmü Atiy-ye'yi bu nedenle tercih etmişti. İbn Abdilber, Ümmü Atiyye'nin vefat eden hanımları yıkamakla görevli olduğunu belirtmiştir.

**Hatırlatma:**

**Ölüyü, Kimin Yıkaması Daha Evladır?**

Ölü yıkamayı bilmesi ve takva sahibi olması durumunda, ölüyü ailesinden birilerinin yıkaması daha evladır. Çünkü Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'i, Ali (radiyallâhu anh) ve yakın akrabaları yıkamıştır. 945[192]

Ölü yıkamayı bilen, ama Ölünün akrabası olmayan kimselerin yıkaması da caizdir. Nitekim Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kızını yıkamalarını akrabalarından değil; Ümmü Atiyye'-den istemiştir.

**3.** Ölünün Elbiselerinin Çıkarılması ve Avret Yerine Örtü Konması: 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in vefatını anlatırken Aişe (radiyallâhu anhâ) şöyle diyor 946[193]

---

935[182] Suyun temizleyicilik Özelliğini artıran bir ağaç parçası. (Çev.]

936[183] Bir tür koku. (Çev.)

937[184] Peştamal. Çev.

938[185] Buhârî, 1254; Müslim, 939.

939[186] Buhârî, 1254; Müslim, 939; vdğ.

940[187] Buharı, 2442; Müslim, 2580.

941[188] Hadisteki ifade 'ölülerinize sövmeyiniz' anlamını da ifade etmektedir. (Çev.)

942[189] Buhârî, 1393.

943[190] Müslim. 2589.

944[191] El-Hâkim, Müstedrek, 1/354, 326; Beyhakî, 3/395. Hasen senetle rivayet edilmiştir.

945[192] İbn Mâce, 1467; el-Hâkim, 1/326; Beyhakî, 3/388.

946[193] Hadisin devamı şöyledir; '(Odada bulunanlar) bu konuda farklı görüşler ileri sürerken, Allah onlara bir uyku uerdi. O an, herkesin çenesi göğsün-deydi (yani, herkes kafası öne düşmüş uyuyordu). Sonra odanın içerisinde, kim olduğu bilinmeyen, bir ses; "Peygamber sallallâhu aleyhi ue sellem'i elbiseleri üzerinde iken, yıkayınız" diye seslendi. Bu sesle uyandılar ve Rasulullah sallallâhu aleyhi ve sellem'i elbisesinin üzerinden su dökerek ve vücudunu ellerinin altındaki gömlekle ovarak yıkadılar'. Daha sonra, Aişe (radiyallâhu anhâ); eğer bu bildiğimi, daha önce bilseydim; (vefatında) Rasulullah sallallâhu aleyhi ue sellem'i sadece hanımları yıkardı' demiştir. (îbn Mace, Cenâiz, 10; Muvatta, Cenâiz 27; Ahmed b. Hanbel 11,267). (Çev.)

'Peygamber (sallal-lâhu aleyhi ve sellem)'i yıkayacakları zaman; «ölülerimizin elbiselerini çıkardığımız gibi, RasuluUah'ın elbiselerini de çıkaracak mıyız, yoksa onu elbiseleriyle birlikte mi yıkayacağız, vallahi bilmiyoruz ... » dediler. 947[194] Bu hadis, yıkarken ölülerin elbiselerinin çıkarıldığına delildir. Ancak ölünün avret bölgesinin bir örtüyle kapatılması gerekir. Çünkü Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellem), '... hiçbir kadın, başka bir kadının avret yerine bakmasın. buyurmuştur.

**4.** Ölünün Saç Örgülerinin Açılması: Vefat eden kadının, saçı örgülü ise açılması gerekir.948[195] Çünkü, Ümmü Atiyye {radiyallâhu anhâ), '... RasuluUah'ın fazının saç örgüsünü açıp yıkadılar sonra da üç bukle örgü yaptılar'

**5.** Ölüyü Yıkarken Şefkatli Olunması: Kuşkusuz ölünün saygınlığı, dirinin saygınlığı gibidir. Nite kim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), 'Ölünün kemiğini kırmak, dirinin kemiğini kırmak gibidir' buyurmuştur.949[196]

**6.** Yıkamaya Önce Sidr 950[197] veya Sabunla Başlanması:

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem),«onu su ve sidr 951[198] ile yıkayınız ...» buyurmuştur.

**7.** Besmeleden Sonra, Yıkamaya Sağdan ve Abdest Azalarından Başlanması,

Abdest azalarından başlanması ifadesi, ölüye mazmaza yaptırılmasını da içermektedir. Ancak, suyun karnına gitmesinden ve midesindekileri çıkartmasından ya da ağız suyunun kefenine akmasından endişe edilirse, ıslak bezle ağzının ve burnunun temizlenmesi daha evlâdır.952[199]

**8.** Suyu saç diplerine ulaştırarak, başının sidr ile veya sabunlanarak Yıkanması, Saçının Şefkatle Taranması.953[200]

**9.** Suyu sağ omzundan, sağ ayağına kadar dökerek, önce Sağ Tarafını Yıkamak.

**10.** Sol tarafı da sağ taraf gibi yıkamak.

**11.** yanı üzere çevirip, ense, bel ve kalçalarını yıkamak,

**12.** Saçını Tarayıp, Uç Örgü Yapmak.

Başın her iki tarafından ve ön kısmından saçı örgü yapılır ve arka tarafına bırakılır. Ümmü Atiyye (radiyallâhu anhâ) bir başka rivayette '... Saçını üç örgü yaptık ve arkasına attık 954[201] demiştir.

**13.** Son Yıkamada Kâfur 955[202] veya Misk Kokusu Kullanmak:

Ancak ölü, haçta ihramlı iken ölmüş ise, ona koku sürülmez. Bu konu, hac bölümünde izah edilecektir.

**14.** Yıkama Sayısı: Ölünün en az bir defa yıkanması gerekir. En fazla yıkama sayısı ise, temizleninceye kadar yıkanmasıdır. Yıkamanın tek rakamlı olarak yapılması müstehaptır.

**15.** Ölüyü yıkayan zaruret olmadığı sürece çıplak elle, ölünün avret yerine dokunamaz. Ancak eline [eldiven giyerek veya] bir bez parçası sararak, dokunabilir. Çünkü bakılması haram olan yere, dokunulmasının haram olduğu gayet açıktır.956[203]

**16.** Ölünün tırnağı kısaltılmaz, tüyleri alınmaz.957[204] Asıl olan budur. Ancak, tırnak ve tüylerinin aşırı uzun olması durumunda kısaltılabilir. Çünkü hayatta iken fıtrata uygun olan budur. Dolayısıyla ölünün tırnaklarını kısaltmanın, tüylerini almanın bir sakıncası yoktur. Sonuçta bunlar da şer'î temizlik olup, kirliliği gidermektir. İmam Şafiî bu görüştedir.

Bu konuya, Hubeyb {radiyallâhu anh)'m şehit edilmesi olayının anlatıldığı, Ebû Hureyre'nin rivayet ettiği hadis, delil gösterilmiştir. '... (Mekke müşriklerine) esir düşen Hubeyb (radiyallâhu anh)'ı, öldürmeye karar verdiler. Bunun üzerine Hubeyb (radiyallâhu anh), Hâris'in kız çocuklarının birinden ödünç bıçak aldı ve etek tıraşı oldu ...

---

947[194] Ebû Dâvûd, 3141; Ahmed, 6/267; el-Hâkim, 3/59; Beyhakî, 3/387: Hasen senetle rivayet edilmiştir.

948[195] Müslim, 338.

949[196] Suyun temizleyicilik Özelliğini artıran bir ağaç parçası. (Çev.)

950[197] Suyun temizleyicilik özelliğini artıran bir ağaç parçası. (Çev.)

951[198] Ahmed, 6/58; Ebû Dâvûd, 3207; İbn Mâce, 1616; Sahih hadistir.

952[199] İbn Kudâme, el-Muğnî, 2/458.

953[200] Şafiî, ei-Ümm, 1/249.

954[201] Buhârî, 1263.

955[202] Bir tür koku. (Çev.)

956[203] Şafiî, e\-Ümmy 1/249; el-Muğnî, 2/457.

957[204] Koltuk altı ve etek altındaki tüylerinin alınması. (Çev.)

958[205]Bu hadisten, Hubeyb (radiyallâhu anh)'ın ölüme hazırlanmak amacıyla etek tıraşı olduğu anlaşılmaktadır.
Ebû Kalâbe, 'Sa'd, bir ölüyü yıkarken, jilet istedi ve onu tıraş etti7 demiştir.959[206] Alimler, ölünün tırnağı, saçı veya bir parçası ayrıldığında, ölüyle birlikte gömülür, demişlerdir.
**17.** Bazı âlimlere göre; cenaze yıkandıktan sonra, elleri iki yanına uzatılarak, birleştirilir. Aynı şekilde ayakları da uzatılır ve birleştirilir. Topuklar ve dizler birbirine yanaştırılır. Sonra da bir havluyla kurulanır. Ayrıca bazı âlimler, cenaze yıkanırken karnının mesh edilmesini, herhangi bir şey çıktığı takdirde de onun temizlenmesini söylemişlerdir.

**Erkek, Vefat Eden Hanımını Yıkayabilir:**

Aişe (radiyaüâhu anhâ) anlatıyor; 'Bir gün Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bakî mezarlığında bir cenazeden geldi, O esnada benim başım ağrıyordu, bu nedenle 'ahh..,! Başım!' dedim. Bunun üzerine bana; 'zararı yok! Eğer benden önce ölürsen, seni yıkarım, kefenlerim, cenaze namazını kılarım ve seni defnederim ...' dedi.960[207]
Ölümle birlikte nikâh akdinin sona ermesi nedeniyle Hanefî mezhebi, erkeğin vefat eden hanımını yıkamasının caiz olmadığını belirtmiştir.961[208] Şafiî, Mâliki ve Hanbelî mezhebine göre erkek eline bir bez sardıktan sonra vefat eden hanımını yıkayabilir.962[209]

**Baba, Vefat Eden Kızını Yıkayabilir Mi?**

Rasuluîlah fsaliallâhu aleyhi ve sellem)'in kızını yıkayan Ümmü Atiyye hadisinde belirtildiği gibi, Peygamberimiz kendi kızını yıkamarruştır. Ancak, bu işi yapacak hanımlar bulunamadığında veya yıkamayı nasıl yapacaklarını tam olarak bilemediklerinde, baba, kendi kızını yıkayabilir. Nitekim bunu yasaklayan herhangi bir delil bulunmamaktadır. Selef-i sâlihînden bazı kimselerin kendi kızlarını yıkadıkları rivayet edilmiştir. İmam Mâlik ve imam Şafiî, babanın kendi kızını yıkayabileceğini söylemiştir.
Ebû Hâşim, Ebû Kalâbe'nin kendi kızını yıkadığını nakletmiştir. 963[210] Ancak yıkamanın, kızın küçük olması durumunda söz konusu olduğu anlaşılmaktadır.

**Kadın, Vefat Eden Kocasını Yıkayabilir:**

Âişe (radiyallâhu anhâ); eğer bu bildiğimi, daha önce bilseydim; (vefatında) Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'i sadece hanımları yıkardı 964[211] demiştir. Beyhakî der ki; 'Aişe (radiyallâhu anhâ), yıkamayı RasuiullarTın hanımlarının yapmamasından dolayı üzüntü duymuştur. Bir şeyin yapümamasından dolayı pişmanlık ve üzüntü duyulması, ancak caiz olan şeylerde olur'. Ebû Bekir {radiyallâhu anh)'ı vefat ettiğinde, vasiyeti nedeniyle hanımları yıkamıştır. 965[212]

**Vefat Eden Erkek Çocuğu Hanımların Yıkaması Caizdir:**

İbnü'l-Munzir, 'küçük yaştaki erkek çocuğu hanımların yıkayabilecekleri konusunda âlimler icmâ etmiştir' der.
El-Hasen el-Basrî, 'Üzerinde [elbise veya örtü gibi] bir şey bulunan, sütten kesilmiş erkek çocuğunu, hanımların yıkamasında bir sakınca görmezdi.966[213]
Burada belirtilen caizlik, çocukların şehvet yaşma ulaşmamış olması durumunda söz

---

958[205] Buharı. 3989; Ebû Dâvûd, 2660; Ahmed, 2/294.
959[206] İbn Ebi Şeybe, 3/247; Sika raviler tarafından nakledilmiştir.
960[207] Ahmed, 6/228; İbn Mâce, 1465; Dâremî, 1/37; Senedi 'sahih H-gayrihdir.
961[208] El-Merginânî, e/-Hfdâye, 2/111. (Çev.)
962[209] El-Cezîrî, el-Mezâhibu'l-Erbaa, 2/447. [Çev.)
963[210] İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 3/251; sahih senetle rivayet edilmiştir.

964[211] Ebû Dâvûd, 3141; Beyhakî, 3/398; Hasen senetle rivayet edilmiştir.
965[212] Bu rivayetler İçin bkz. Câmiu Ahkâmi'n-Nisâ, 1/466, 467.
966[213] ibn Ebî Şeybe, Musannef, 3/251. Sahih senetle rivayet edilmiştir.

konusudur. İmam Nevevî'nin el-Mecmû'-da belirttiği görüşü budur.

### Bir Kadının, Sadece Erkeklerin Bulunduğu Veya Bir Erkeğin, Sadece Kadınların Bulunduğu Yerde Vefat Etmesi Hâli:

Teyemmüm ettirilir, yıkanmaz. Alimler arasındaki iki görüşten tercih edileni budur. Nitekim bu görüşü, Sinan bin Gurfe hadisi teyit etmektedir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), 'erkeklerin arasında vefat eden bir kadının, mahremi olmaması durumunda «teyemmüm ettirilir yıkanmaz; aynı durum erkek için de geçerlidir» buyurmuştur.[967][214]
Elbisenin üzerinden yıkanmasını söyleyenler de vardır.
Şafiî, Mâlik ve Ahmed bin Hanbel'e göre, vefat eden kadını yıkayacak hiçbir kadın bulunamazsa, bir erkek eline -kadının tenini hissetmeyecek şekilde- kalın bezler sarar ve cenaze örtülü olduğu halde onu yıkar. [968][215]
Hayızlı veya cünüp olanların, cenaze yıkamasında bir sakınca yoktur: Bunu yasaklayan bir delil olmadığından dolayı, caizdir.
Bir kadın, hayızlı veya cünüp iken vefat etmesi durumunda, tek gusül abdesti aldırılması yeterlidir: Çünkü vefat eden kişiden, ibadet sorumluluğu kalkar. Nitekim ölünün yıkanması, bir ibadet olmakla birlikte, dünyadan temiz ve güzel bir halde ayrılması içindir. Bu da, tek gusül ile gerçekleşir. Ayrıca hayız ve cünüplük gibi, iki nedenden dolayı gusül abdesti alması gereken kimsenin, tek gusül abdesti alması da yeterlidir.[969][216]

### Ölü Yıkayanın, Gusül Abdesti Alması Gerekir Mi?

Ölü yıkayanın, gusül abdesti alması gerektiğini ifade eden birçok merfu hadis rivayet edilmiştir. Ancak bu rivayetlerin tamamı zayıftır. Bunlardan birisi, Ebû Hureyre (radiyaliâhu anh)'ten nakledilen şu rivayettir; Peygamber (saUallâhu aleyhi ue sellem), «cenaze yıkayan gusül abdesti; cenaze taşıyan namaz abdesti alsın» buyurmuştur.[970][217]
Bu rivayet zayıftır.
Her ne şekilde olursa olsun, âlimlerin çoğunluğu, cenaze yıkayanın gusül abdesti almasını vacip görmemiştir. Bunun sadece müstehap olduğunu belirtmişlerdir. Sahabelerden birçoğundan da bunun müstehap olduğu nakledilmiştir.[971][218]
Hamile vefat ettiği zaman: Hamile vefat ettiğinde, karnındaki çocuğun canlı olduğu kanaati ağır basıyorsa, karnı yarılarak çocuk çıkarılır; eğer çocuktan ümit kesilmişse, karnı yarılmaz. Alimlerin çoğunluğu bu görüştedir.
Cenaze yıkanmadan defnedildiği zaman: Ceset uğramamışsa, yıkanması için mezarının açılmasında bir sakınca yoktur. Alimlerin çoğunluğu bu görüştedir. Gerekli durumlarda, mezarın açılıp cesedin çıkarılması caizdir. Buna Câbir (radiyaliâhu anh)'ın rivayet ettiği sahih hadis delildir. 'Peygamber (saUallâhu aleyhi ve sellem), defnolunduktan sonra Abdullah İbni Ubey'in kabrine geldi ve onun çıkarılmasını emretti. Daha sonra onu dizlerinin üzerine koydu, tükürüğünden ona üfledi ve gömleğini ona giydirdi.[972][219]

### Düşük Yapılan Çocuk Yıkanır Mı?

Hamile kadın düşük yaptığında, eğer çocuğu dört aylıktan fazla ise, yıkanır ve cenaze namazı kılınır. Şayet henüz dört aylık olmamışsa, yıkanmaz ve cenaze namazı kılınmaz; bu durumda bir beze sarılır ve defnedilir. Çünkü anne karnındaki çocuğa, dört aydan sonra ruh verilir. Bu süre dolmadan önce, canlı insan hükmünde değildir; bir nesne ve kan gibidir.[973][220]
Hanefi ve Mâlikî mezhebine göre, yıkamanın vacip olması için çocuğun canlı olarak

---

[967][214] Beyhakî, 3/398.
[968][215] El-Cezîrî, el-Mezâhibu'l-Erbaa, 2/447. fÇev.)
[969][216] İbn Kudâme, el-Muğnî, 2/463.
[970][217] Ebû Dâvûd,.3161; Ahmed, 2/433; vdğ. Rivayetin bütün varyantları zayıftır.
[971][218] Mustafa el-Adevî, el-Güslü ve'l-Kefen, 120-125.
[972][219] Buhârî, 1350; Müslim, 2773.
[973][220] El-Mecmû, 5/256; ei-Muğnî, 2/522.

doğması şarttır. Ölü doğan veya düşük yapılan çocuklar yıkanmazlar. Ancak isim konulmalıdır. Nitekim kıyamet günü isimleriyle hoşr olunacaklardır. 974[221]

**Savaşta Şehit Olan Yıkanmaz:**

Uhud şehitlerinin anlatıldığı Câbir (radiyaliâhu anh)'m rivayet ettiği hadiste, Peygamber (saUallâhu aleyhi ve sellem), yıkanmadan ve cenaze namazı kılınmadan, şehitlerin kanlarıyla defnedilmelerini emretmiştir.
Bu hüküm, sadece savaşta şehit düşenler içindir. Karın ağrısından, veba salgınından veya boğularak, ya da depremde ölenler, diğer Ölüler gibi yıkanır ve cenaze namazları kılınır.975[222]

**Vefat Eden Kadının Kefenlenmesi:**

Vefat eden kadının yıkandıktan sonra, tek elbiseyle dahi olsa, bütün bedenini örtecek şekilde kefenlenmesinin vacip olduğu konusunda âlimler icmâ etmiştir. Ancak kadının kefenlenmesinin, müstehap olan şekli şöyledir;
**1.** Kefenin beyaz olması: Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'beyaz elbiselerinizi giyiniz; Çünkü bunlar, elbiselerinizin en hayırhsıdır. Ve bunlarla kefenleyiniz 976[223] buyurmuştur.
**2.** Kefenin beş parça olması: Bu konuda zayıf bir hadis vardır. Leyla Binti Kâif es-Sekafî (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Ra-sûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kızı Ümmü Gülsüm vefat ettiğinde, onu yıkayan kadınlar arasında ben de vardım. RasuluU lah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bize verdiği ilk (kefenlik) peş-temal, sonra gömlek, sonra başörtüsü sonra da çarşaftı. Bunlarla kefenlendikten sonra, başka bir elbiseyle daha sarıldı. Bu esnada Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kapıda oturuyor ve kefenlikleri tek tek bize veriyordu.977[224]
İbnü'l-Münzir der ki; ilim ehlinden bizim en fazİa öğrendiğimiz, kadınların beş elbiseyle kefenlenmesidir.978[225]
**3.** Kefende kullanılan kumaşlardan birinin eğer mümkünse 'hibera 979[226] Kumaşı' Olması:
Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sizden biriniz (ailesi fakirse) imkân bulursa, hibera kumaşıyîa kefenlensin buyurmuştur. 980[227]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Kadınların ipek kumaşla kefenlenmesi mekruh olmakla birlikte caizdir. Nitekim kadınların hayattayken ipekten elbiseler giymesi de caizdir. Ancak kefenin ipekten olması, israf ve malı zayi etmek olduğu için mekruhtur. Hayattayken giymesi İse, eşine güzel görünmek olduğundan mekruh değildir.981[228]
**2.** Bazı âlimler, 'evli bir hanım vefat ettiğinde, kefen ve cenaze masraflarını eşinin karşılaması gerekir1 demişlerdir. Ancak, vefat eden kadının mirası varsa, ondan karşılanması tercih edilendir.
İbn Hazm der ki; 'kadının kefen ve kabrinin kazılmasıyla ilgili masraflar, kadının malından karşılanır. Buna kocası mecbur değildir. Çünkü müslümanların malları, Kuran ve Sünnet'İn belirttiği şeylerin dışında zorla alınamaz. Nitekim Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seliem) 'kanlarınız ve mallarınız haramdır/koruma altındadır 982[229] buyurmuştur. Allah

---

974[221] El-Cezîrî, el-Mezâhibu'l-Erbâa, 2/446. (Çev.)
975[222] El-Muğnî, 2/536.
976[223] Ebû Dâvûd, 3860; Tirmîzî, 999; sahih senetle rivayet edilmiştir.
977[224] Ebû Dâvûd, 3157; Zayıf senetle rivayet edilmiştir.
978[225] İbn Kudâme, el-Muğnî, 2/470; Ayrıca bkz. El-Mecmû, 5/205.
979[226] Hibera: Pamuktan ya da ketenden yapılmış çizgili Yemen kumaşlarına verilen bir isimdir. (Çev.)
980[227] Ebû Dâvûd, 3134; Sahihu'i-Câmn,455.
981[228] Nevevî; et-Mecmû, 5/197.
982[229] Buhârî, 67; Müslim, 1679.

Teâla, erkeğe, hanımının nafakasını, giyimini ve barınmasını sağlamayı farz kılmıştır. Yüce Allah'ın bize hitap ettiği lügatte, kefen elbise; kabir de barınak olarak isimlendirilmez. (Dolayısıyla erkek hanımının kefen ve kabir masraflarını karşılamak zorunda değildir).983[230]

**3**. Ölümünden önce bir kadının kendi kefenini hazırlaması caizdir:

Sehl bin Sa'd (radiyaîlâhu anh) anlatıyor; 'Bir kadın, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e kenarı dokunmuş bir bürde/şaî getirdi ve hediye etti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bunu kabul etti. Çünkü buna ihtiyacı vardı. Başka bir adam, bürdenin çok güzel olduğunu söyledi ve; 'Ya Rasulullahl

Bunu bana ver' dedi. Orada bulunanlara da; Vallahi ben bu bür deyi ancak benim kefenim olsun diye istedim' dedi.984[231]

**4.** Bîr kadın ihramh iken vefat ettiğinde, yıkanır ve İhram elbisesiyle kefenlenir.

**Kadınların Cenaze Arkasında Gitmeleri:**

Kadınların cenazenin peşinden gitmeleri mekruhtur. Ümmü Atiyye (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Biz kadınların, cenaze arkasından gitmeleri nehyedildi. Cenazelerin arkasından gitmek bizlere vacip kılınmadı.985[232]

Hadiste geçen 'Cenazelerin arkasından gitmek bizlere vacip kılınmadı' ifadesi nedeniyle, âlimlerin çoğunluğu, 'nehiy' lafzının, 'haramlık' değil; 'mekruhluk' ifade ettiğini belirtmişlerdir. Fakat 'nehiy' lafzının zahiri 'haramlık' İfade eder. Ibn Teymiye der ki; 'Cenazelerin arkasından gitmek bizlere vacip kılınmadı' ifadesinden kasıt, nehyin teyit edilmediğini belirtmek olabilir. Fakat bu 'haramlığı' ortadan kaldırmaz. Ayrıca Ümmü Atiyye {radiyallâhu anhâ)'nın bu nehyin, 'haramhk bildiren nehiy' olmadığını zannetmiş olması da muhtemeldir. Hüccet olan ise, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sözüdür; başkalarının zannı değildir.986[233]

**Kadınlar Cenaze Taşımazlar:**

Kadınlar cenaze taşımazlar. Cenazenin erkek veya kadın olması fark etmez. Bu konuda bir ihtilaf yoktur. Nitekim hanımlar, taşıma işinde zayıftırlar. Ayrıca taşıma esnasında mahrem yerlerinin görünmesi de söz konusu olabilir. Cenaze taşınırken veya kabre konurken, hanımlardan yardım da istenmez.987[234]

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şu hadisi de bunu teyit etmektedir; 'Cenaze (tabuta) konup, erkeklerin omuzlarında taşındığında; iyi bir kimse ise, «beni (bir an önce) ulaştırın» der. 988[235]

İmam Buhârî bu hükmü, 'cenazeyi erkekler taşır, hanımlar değil' şeklinde konu başlığı yapmıştır.

**Cenaze Namazı**

**Cenaze Namazının Hükmü:**

Cenaze namazı farz-ı kifâye'dir. Bazı Müslümanlar kıldığı zaman, diğerlerinden sorumluluk kalkar. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in 'arkadaşınızın cenaze namazını kılınız' buyruğu bunu ifade etmektedir.

Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e vefat eden biri getirildiğinde, «onun borcu var mıydı; borcu için geriye bir şeyler bırakmış mı?» diye sorardı. Borcunu ödeyecek bir şey bıraktığını söylediklerinde, onun cenaze namazını kılardı. Aksi halde (kendisi kılmaz ve) «arkadaşınızın namazını siz kılınız»

---

983[230] İbn Hazm, el-Muhallâ, 5/122.

984[231] Buharı, 1277; Ibn Mâce, 3555.

985[232] Buhârî, 1278; Müslim, 938; Ebû Dâvûd, 3167.

986[233] İbn Teymiye, e!-Fetâuâ, 24/355.

987[234] El-Mecmû, 5/270; Câmiu Ahkâmı'n-Nisâ, 1/535.

988[235] Buhârî, 1314.

buyururdu.[989][236]

**Hanımların Cenaze Namazı Kılmaları Caizdir:**

Hanımların bulundukları ortamda cenaze namazı kılınması durumunda, cenaze namazına katılmaları caizdir. Ancak cenaze namazına katılmak amacıyla cenaze arkasından gitmeleri caiz değildir.
Abdullah bin Zübeyr anlatıyor; 'Sa'd bin Ebı Vakkâs (radiyallâhu anh) vefat ettiğinde, Âişe (radiyallâhu anhâ), cenaze namazını kendisinin de kılabilmesi için cenazenin mescidin içine getirilmesini istedi. Buna bazı kimseler itiraz ettiler. Bunun üzerine Âişe (radiyallâhu anhâ); 'insanlar ne de çabuk unutuyorlarl Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Süheyl İbnü'l-Beydâ'nın namazını mescitte kılmıştı' demiştir.[990][237]

**Cenaze Namazı Nerede Kılınır?**

Bir önceki hadiste, cenaze namazının mescidin içinde kılınmasının caiz olduğu belirtilmişti. Ancak cenaze namazının, mescidin dışında cenazeler için hazırlanan yerde kılınması daha faziletlidir. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'în sünneti ve genel uygulaması [991][238] bu şekildedir.
Birçok âlime göre, cenaze namazına yetinemeyen kişinin, kabrin üzerine cenaze namazı kılmasında bir sakınca yoktur. Sahabeler, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seilem)'e haber vermeden bir erkek veya kadını defnettiklerinde; Peygamberimiz; «bana onun kabrini gösterin» buyurur ve o kabre giderek cenaze namazı kılardı.[992][239]

**Bir Kadının Cenaze Namazını Kıldırırken İmamın Duracağı Yer:**

Kadın cenazesini ortalayarak, erkek cenazesini de başı hizasında durarak, İmamın cenaze namazını kıldırması sünnettir. Semüre bin Cündüp (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'in arkasında, loğusalıktan vefat eden bir kadının cenaze namazını kıldım. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) cenaze namazında onu ortalayarak durdu.[993][240]
Cenaze imamın önünde düz konur. İmam, kadın cenazesini ortalayarak durur. Cemaatta imamın arkasında saf tutar.
Hanefî mezhebine göre imam, cenazenin göğsü hizasında durur. Bu konuda cenazenin kadın veya erkek cenazesi olması fark etmez. Mâlikî mezhebine göre imam, kadın cenazesinin omuz hizasında, erkek cenazesini ise ortalayarak durur. Şafiî mezhebine göre imam, erkek cenazesinin göğüs hizasında, kadın cenazesini ise ortalayarak durur.[994][241]
Cenaze namazı kılarken cemaatin sayıları az bile olsa, imamın arkasında üç saf olmaları müstehaptir:
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Cenaze namazı, Müslümanlardan üç saf olarak kılınan ölüye, (bu namaz Allah'ın mağfiretini) vacip kılar' buyurmuştur.[995][242]
Cenaze namazında bulunanların fazla olması, vefat eden için daha faziletlidir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), 'sayı/an yüze ulaşan Müslümanlardan bir topluluğun şefaat/dua ederek kıldığı cenaze namazında, vefat eden kişi hakkındaki duaları kabul edilir.[996][243]

---

[989][236] Buhârî, 1251; Nesâî, 1960.
[990][237] Müslim, 973; Ebû Dâvûd, 3173; Nesâî, 4/68.
[991][238] El-Vedz, 174.
[992][239] Buhârî, 1337. Hadisi Ebû Hureyre radiyailâhu anh nakletmiştir.
[993][240] Buhârî, 1332; Müslim, 964.
[994][241] Ed-Durru'!-Muhtâr, 1/819; Bidâyetu'l-Muctehıd, 1/227; ei-Muğnî, 2/517; Fethu'l-Kadîr, 1/462; el-Mezâhibu'1-Erbaa, 2/463. (Çev.)
[995][242] Ebû Dâvûd, 3150; Tirmîzî, 1033; İbn Mâce, 1490. Albârû 'hasen' olarak derecelendirmiştir.
[996][243] Müslim, 947; Tirmîzî, 1034; Nesâî, 4/75.

**Birden Fazla Kadın Ve Erkek Cenazeler Bulunduğunda:**

Birden fazla kadın ve erkek cenazelerin olması durumunda imam, cenaze namazlarını tek tek kıldırabİleceği gibi, tamamına tek namaz da kıldırabilir. Bu durumda kadın cenazeleri kıbleye doğru en öne, erkek cenazeleri ise arkaya doğru saf yapar. Böylelikle imamın hemen önünde erkek, sonrasında da kadın cenazeler olmak üzere, bütün cenazeler İmamın önünde olur.
Nâfî anlatıyor; 7bn Ömer (radiyallâhu anh), Kendisinin önüne erkek cenazeleri, kıblenin önüne de kadın cenazeleri dizdi ve dokuz cenazeye bir namaz kıldırdı. Cenaze namazını tek saf olarak kıldılar, Ömer bin Hattab'ın hanımı, Ah binti ömrnü Gül-süm'ün cenazesi ile adı Zeyd olan, oğlunun cenazesini bir araya koydular. O gün, cenaze namazını Saîd bin el-As kıldırdı. Cenaze namazını kılanlar arasında, îbn Ömer, Ebû Hureyre, Ebû Satd el-Hudrî ve Ebû Katâde de vardı. Bir adam, çocuğun cenazesinin imamın önüne konulmasına itiraz etti. Bunun üzerine ben, Ibn Abbâs, Ebû Hureyre, Ebû Saîd ve Ebû Katâde ye baktım ve «bu durum ne?» diye sordum; «bu sünnettir» dediler.[997][244]

**Cenaze Namazının Kılınışı:**

Taharet, kıbleye yönelmek, avret yerlerini örtmek gibi diğer farz namazların şartlan, cenaze namazında da şarttır. Kılınışı şöyledir;
**1.** Elleri kaldırarak 'ihram tekbiri' alınır. Göğüs hizasında sağ el, sol elin üzerine konur. Sessizce Fatiha ve bir sure okunur.
İbn Abbâs fradiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) cenaze namazına ilk tekbir aldığında ellerini kaldırır; sonrasında kaldırmazdı.[998][245]
Talha bin Abdullah bin Avf anlatıyor; 'İbn Abbâs (radiyal-lâhu anh)'m arkasında cenaze namazı kıldım. Fatiha ve bir sûre okudu. [999][246]
Ebû Umâme bin Sehl (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'cenaze namazında sünnet o!an, İlk tekbirden sonra sessizce Fatiha okumak; sonra da üç tekbir getirmek ve son tekbirle selam Vermekti. [1000][247]
**2.** ikinci tekbirden sonra Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e salavat getirilir:
Ebû Umâme, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabelerinden birinden naklediyor; 'Cenaze namazında, imamın ilk tekbirden sonra içinden Fatiha okuması sünnettir. Diğer üç tekbirde ise, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'e salavat getirir ve cenazeye dua eder Başka bir şey okumaz. Son tekbirle birlikte sessizce selam verir.[1001][248]
Peygamberimize getirilen satavâtların en güzeli, teşehhütte okunan salavattır.
**3.** Üçüncü ve dördüncü tekbirler ve sonrasında cenazeye dua edilmesi: Ebû Ya'fûr, Abdullah İbni Ebî Evfâ'dan naklediyor; 'Onun, cenaze namazında dört tekbir getirip, sonrasında da bir süre dua ettiğini gördüm. [1002][249]Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), 'cenaze namazı kıldığınızda, cenazeye ihlasla dua ediniz' buyurmuştur.[1003][250]
Hanefî mezhebine göre, cenaze namazı için niyet edildikten sonra ilk tekbir getirilir ve 've ceÜe senâuke' ile birlikte subhâneke okunur. Sonra -eller kaldırılmadan- ikinci tekbir alınır ve Peygamberimize salavat getiri-Ür/salli-bârİk okunur. Sonra -eller kaldırılmadan- üçüncü tekbir getirilir ve cenaze duası okunur. Dördüncü tekbirle birlikte selam verilir.[1004][251]

---

997[244] Nesâî, 4/71; Dârekutnî. 2/79; Beyhakî, 4/33; Abdurrezzâk, 6337; sahih senetle rivayet edilmiştir.
998[245] Dârekutnî, zayıf senetle rivayet etmiştir. Varyantı, Ebû Hureyre radiyallâhu anh'ten de nakledilmiştir. Bkz. Ahkâmul-Cenâiz, s. 147.
999[246] Buhârî, 1335; Ebû Dâvûd, 3182; Tirmîzî, 1032; İbn Mâce, 2495; Nesâî, 4/75.
1000[247] Nesâî, 4/75; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1001[248] Şafiî, el-Ümm, 1/270; Beyhakî, 4/39; tbn Hacer, 'sahihtir' demiştir.
1002[249] Beyhakî, 4/35; Albânî, Sahih'tir demiştir.
1003[250] Ebû Dâvûd, 3183; îbn Mâce, 1497; Albânî, 'hasen' olarak derecelendir-miştir.
1004[251] El-Merginânî, e/-Hidâye2/122. (Çev.)

**İlk Tekbirde Olduğu Gibi, Diğer Tekbirlerde De Eller Kaldırılır Mı?**

İbn Ömer (radiyallâhu anh)'ın, cenaze namazı kılarken, her tekbir alışta ellerini kaldırdığı rivayet edilmiştir.[1005][252] Aynı şekilde bu, İbn Abbâs (radiyallâhu anhj'tan da rivayet edilmiştir. Görünen o ki, İbn Ömer (radiyallâhu anh), Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e uymak için böyle yapmıştır. Çünkü Rasulullah'a tabi olma konusunda, sahabeler arasında en hassas davrananlardan biri de İbn Ömer (radiyallâhu anh)'tır.
Hakikatte bu konu, oldukça geniştir. İlk tekbirde elleri kaldırdıktan sonra, diğer tekbirlerde elleri kaldırmanın da, kaldırmamanın da bir sakıncası yoktur. -En doğrusunu Allah bilir.
Hanefî mezhebine göre cenaze namazında ilk tekbirin dışında eller kaldırılmaz.[1006][253]

**Cenaze Namazı Dualarına Bir Örnek:**

«Allahümme'ğfir lehu ve'rhamhu ua'fu anhu ve âfihi ue erkim nu-zulehu ve vessi' mudhalehu ve'ğsslhu bi rnâin ve sekin ue beredin ue nekkihi mine'i-hatâyâ kemâ yunakkas-sevbu'l-ebyedu mine'd-denesi ve ebdilhu dâren hayran min dârihi ve ehlen hayran min ehlihi ue zevcen hayran min zevcihi ve kıhi fitnete'l-kabri ve azâbe:n-nâr»
Allhım! Onu bağışla, ona merhamet eyle, onu affet ue ona afiyet ver. Vardığı yerde ona ikramda bulun. Girdiği yeri/kabrini genişlet. Onu su, kar ve doluyla yıka. Beyaz elbisenin kirden arındığı gibi, onu günahlarından arındır. Ona (dünyadaki) yurdundan daha hayırlı bir yurt, ailesinden daha hayırlı bir aile ve eşinden daha hayırlı bir eş nasip et. Onu, kabir fitnesinden ve cehennem azabından koru.[1007][254]
Allahummağfir iihayyinâ ve meyyitinâ ve sağirinâ ve kebi-rina ve zekerinâ ve ünsenâ. Allahümme men ahyeytehû minnâ feahyihi ale'l-lslam ve men teveffeytehu minnâ feteveffehû ale'l-îmân. Allahummelâ tahrimnâ ecrahu ve lâ tudillenâ ba'dehu'.
'Allah'ım, dirilerimizi, ölülerimizi, burada bulunanlarımızı ve bulunmayanlarımızı, küçüklerimizi, büyüklerimizi, erkeklerimizi, kadınlarımızı, bağışla. Allah'ım, bizden yaşatacaklarını İslam üzere yaşat, öldüreceklerini iman üzere öldür. Allah'ım, bunun mükafatından [1008][255] bizleri mahrum etme. Ve onlardan sonra bizleri saptırma.[1009][256]
**4.** Cenaze namazında sağa ve sola seiam verilmesi caiz olduğu gibi, sadece sağa tek selam verilmesi de caizdir:
İbn Mesûd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâ-hu aleyhi ve sellem)'in yaptığı, üç haslet vardı. İnsanlar bunları terk ettiler. Bunlardan biri, cenaze namazında, normal namazlarda selam verildiği gibi; selam vermektir.[1010][257] Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), dört tekbirle cenaze namazı kıldı ve tek selam verdi.[1011][258]
Bu rivayetlere göre, cenaze namazı dört tekbirle kılınır. Ancak Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in beş tekbirle,[1012][259] bazı sahabelerin daha fazla tekbirlerle kıldığı da1017 olmuştur.

**Cenaze Namazının İlk Tekbirlerine Yetişilemediğinde:**

Cenaze namazında, İmama uymada geciken ve ilk tekbirlere yetişemeyen kişi, şu üç durumdan birini tercih eder;
**1.** Cenaze kaldırılmadan Önce kaçırdığı tekbirleri kaza edecek zaman varsa, kaza eder.
**2.** Tekbirleri kaza ederken, cenazenin kaldırılmasından endişe ediyorsa, kaçırdığı

---

[1005][252] Buhârî, Rafu'l-Yedeyn, 110; Beyhakî, 4/44; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
[1006][253] El-Merginânî, e/-Hiddye,2/122. (Çev.)
[1007][254] Müslim, 963.
[1008][255] Yani, ölümlerine sabretme ve cenazelerine katılma mükafatından. (Çev.)
[1009][256] Ebû Dâvûd, 3201; Tirmizî, 1024; İbn Mâce, 1498; sahih senetle rivayet edilmiştir.
[1010][257] Beyhakî, 4/43. Albânî, 'hasen' olarak derecelendirin iştir.
[1011][258] El-Hâkim, 1/360; Beyhakî, 4/43; Albânî, 'hasen olarak derecelendirmiştir.
[1012][259] Bkz. Müslim, 957; Ebû Dâvûd, 3181; Tirmizî, 1028; Nesâî, 4/72. Bkz. Albânî, Ahkâmu'l-Cenâiz, 141.

tekbirleri peş peşe getirir, daha sonra cenazeye kısa da olsa dua eder.
**3.** Zaman yetersizse ve imamla birlikte selam vermek zorundaysa, imamla birlikte selam verir. Kaçırdığı tekbirleri kaza etmesi gerekmez. Bu İbni Ömer (radiyallâhu anh)'in görüşüdür. Bu görüşe sahabelerden muhalefet eden çıkmamıştır veya çıkmışsa da bilinmemektedir.

**Hatırlatmalar:**

**1. Buluğ Çağına Erişmemiş Küçük Çocuğun Cenaze Namazı Kılınır.**

Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallahu aleyhi ue sellem} 'e, Ensar çocuklarından bir çocuk cenazesi getirildiğinde, onun cenaze namazını kıldı.1013[260]
Anne karnında İken, düşük yapılan çocuklar ise, dört ayı doldurmuş ve üzerinde iseler, yıkanır ve cenaze namazı kılınır. Çünkü ona ruh verilmiştir ve insan hükmündedir. Ancak, dört ayı doldurmamış ise, yıkanmaz ve cenaze namazı kılınmaz. Bir beze sarılıp defnedilir. Hanefî ve Mâliki mezhebine göre, yıkamanın vacip olması için çocuğun canlı olarak dogması şarttır.1014[261]

**2. İntihar Edenin Cenaze Namazı Kılınır Mı?**

İntihar eden hakkında âlimlerin iki görüşü arasında tercih edileni, intihar edene müslüman hükmünün uygulanmasıdır. Bu nedenle cenaze namazının kılınmasında bir sakınca yoktur. Ancak, âlimler ve örnek alınan faziletli kimseler, benzer durumların tekrarlanmaması için, intihar edenlerin cenaze namazlarının kılmaması daha uygundur. Çünkü Peygamberimiz fsallallâhu aleyhi ve sellem), intihar edenin namazını kılmamış; sahabelerine onun namazını siz kılın' buyurmuştur. İmam Mâlik, Ahmed bin Hanbel ve bazı imamlar bu görüştedir.
Bu hükme, İsyankârlar, büyük günah işleyenler ve bidat ehli de -bidatlerinden dolayı kâfir olmadıkları sürece- dâhildir. -En doğrusunu Allah bilir.

**Savaşta Şehit Olanlara Cenaze Namazı Kılınması:**

Câbir (radiyallâhu anhj'ın naklettiği hadiste, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Uhud şehitlerinin kanlarıyla birlikte, yıkanmadan ve cenaze namazı kılınmadan defnolunmalannı emretmiştir.1015[262] Ancak Ukbe bin Amir (radiyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadiste Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem); 'dirilere ve ölülere veda eder gibi, sekiz pil sonra, Uhud şehitleri için cenaze namazı kılmıştır.1016[263]
Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in, düşman okuyla öldürülen bir bedevinin cenaze namazını kıldığı rivayet edilmiştir. 1017[264]Bu rivayetler, şehitler için cenaze namazının farz olmadığını; kılınmasının da, kılınmamasının da caiz olduğunu ifade etmektedir.

**4. Gıyabî Cenaze Namazı:**

Başka bir bölgede vefat eden kişiye, vefat ettiği yerde cenaze namazı kılınmamış olması şartıyla, gıyabi cenaze namazı kılmak caizdir.
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Necâşi'nin vefat ettiği gün, onun vefat haberini insanlara bildirdi. Sonra da, sahabelerimle musallaya çıkıp, saf tutarak, dört tekbirle cenaze namazı kıldırdı.1018[265]
Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Necâşi'nin dışında gıyabi cenaze namazı kıldığı bilinmemektedir. Nitekim Necaşî, müşrikler arasında vefat etmişti. Şayet onlardan

---

1013[260] Müslim, 2262; Nesâî, 4/57.
1014[261] El-Cezîrî, el-Mezâhibu't-Erbâa, 2/446. (Çeu)
1015[262] Buhârî, 1343.
1016[263] Buharı, 4042; Müslim, 2296
1017[264] Nesâî, 4/60; Abdurrezzâk, 9597; ei-Hâkim, 3/595; Beyhakî, 4/15; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1018[265] Buhârî. 1333; Müslim, 951.

herhangi biri iman etmiş olsa dahi, cenaze namazının nasıl kılınacağını bilemezdi.1019[266]
Hanefî ve Mâlikî mezhebine göre, giyabi cenaze namazı caiz değildir. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Necâşi için kıldığı cenaze namazı sadece ona özgüdür. Şafiî ve Hanbelî mezhebine göre giyabi cenaze namazı caizdir. Hanbelî mezhebi gıyabi cenaze namazının kılınabileceği süreyi bir ayla sınırlamıştır.1020[267]

**5. Kerahet Vakitlerinde Cenaze Namazı Kılınması:**

Namaz kılmanın nehyedildiği kerahet vakitleri daha önce belirtilmişti. Bu vakitler, güneş doğarken, tam tepede iken ve batarkendir. Kuşkusuz buna cenaze namazı da dâhildir. Sahabeler de bunu böyle anlamışlardır. Sabah namazından sonra Baki mezarlığına bir cenaze getirildiğinde; İbn Ömer fradiyallâhu anh), cenaze sahiplerine; 'ya cenazenize hemen namaz kılarsınız; ya da, güneş yükselinceye kadar beklersiniz' dedi.1021[268] Ancak kerahet vakitlerinde, cenaze namazının kılınması zaruret halini almış ise, kılınabilir.
Kadın cenazesinin defni: Kâfir bile olsa, bir cenazenin defnedilmesi, farzı kîfâyedir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bedir'de Öldürülen müşriklerin defnedilmesini emretmiştir.1022[269]
Cenazeyi mezarlığa defnetmek sünnettir: Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), vefat edenleri Bakî mezarlığına defnederdi. Bu konudaki rivayetler mütevatirdir. Hiç kimseyi, mezarlık haricinde bir yere defnettiği seleften nakle-dilmemiştir. Sadece Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendi odasına defnedilmiştir. Bu sadece Peygamberimize özgü bîr durumdur ve bu konu da mütevatir olarak nakledilmiştir.
Bu hükümden, savaşta şehit olanlar istisna edilmiştir. Şehitler, şehit düştükleri yere defnolunurlar; mezarlığa götürülmezler.
Câbir (radiyaliâhu anh) anlatıyor; 'halası, öhud'da şehit olan babasını ue dayısını, mezarlığa defnetmek için, götürdüğünde; ... Bir haberci yetişti ve 'dikkat edin! Rasulullah (salhllâhu aleyhi ve sellem) size, ölüleri öldükleri yerlere defnetmenizi emrediyor' dedi. Bunun üzerine bizler, ölüleri (tekrar) eski yerlerine götürdük.1023[270]

**Zaruret Olmadığı Sürece, Cenazenin Aşağıda Belirtilen Vakitlerde Defnedilmesi Mekruhtur:**

**1.** Güneş doğarken, tam tepedeyken ve batarken:
Ukbe bin Amir (radiyaliâhu anh) anlatıyor; 'üç vakitte Rasulullah (sallallâhu aleyhi ue sellem) bize namaz kılmamızı ve ölülerimizi gömmemizi nehyetti; Güneş doğarken, yükselinceye kadar; tam tepede iken, (batıya) meyledinceye kadar; batarken tam batmcaya kadar.1024[271]
**2.** Zaruret olmadığı halde, gece defnetmek:
Câbir {radiyaliâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (salhllâhu aleyhi ve sellem) bir gün hutbe okudu. Sahabelerinden birinin vefat ettiğini ve bedenini tamamen örtmeyen bir kefene sarılıp geceleyin gömüldüğünü söyledi. Mecbur kalınmadıkça, cenazenin namazının gece kılınıp, defnedilmesini yasakladı.1025[272]
Cenaze namazının gece kılınması durumunda, katılım az olacağından; gündüz namazı kılınincaya kadar defnedilmesi nehyedilmiştir. Nitekim insanlar, gündüz kılacakları cenaze namazında daha canlı olurlar. Sıcak ve benzeri nedenlerden dolayı, cenazenin değişikliğe uğramasından korkulursa, ışık kullanılarak gece defnedilmesi ve kabrine konulması caizdir. Ibn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir

---

1019[266] İbnü'l-Useymin, 5/439; Aynı zamanda bu görüş, Zâdu'l-Meâd'da da belirtildiği gibi, Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye'nin görüşüdür.
1020[267] Ed-Durru'1-Muhtâr, 1/813; eş-Şerhu's-Sağîr, 1/571; el-Mecmû, 5/209; el-Muhezzeb, 1/134; Muğni'I-Muhtöc, 1/345; el-Muğnî, 2/512; Keşşâ-fu'I-Kinâ, 2/126. (Çev.)
1021[268] Mâlik, Muvattâ, 1/228; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1022[269] Buhârî, 3976; Müslim, 2875.
1023[270] Ebû Dâvûd, 3149; Nesâî, 4/79; Tirmizî, 1771; Ahmed, 3/397; sahih senetle rivayet edilmiştir.
1024[271] Müslim, 831; Ebû Dâvûd, 3176; Tirmizî. 1035; Nesâî, 1/275; İbn Mâce, 1519.
1025[272] Müslim, 943; Ebû Dâvûd, 3148; Ahmed, 3/295, 329.

adamı gece kabre koydu ve kabrini aydınlattı.[1026][273]

**Kabrin Şekli:**

**1.** Kabrin derin, geniş ve güzel olması müstehaptır.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Uhud şehitleri hakkında; 'kabir kazınız, geniş, derin ve güzel yapınız..[1027][274] buyurmuştur
**2.** Kabirlerde lahit yapmak daha faziletlidir, ancak şak/dere gibi bir çukur kazılması da caizdir:
Lahit, kabrin içinde kıble tarafına enlemesine açılan bir oyuktur.[1028][275]
Şak: Kabrin ortasındaki açıklıktır. Yani toprağı yarmak veya dere yatağı gibi bir çukur kazmaktır.
Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zamanında her iki usûlde de kabir kazılmıştır. Ancak mezarda lahit yapmak daha faziletlidir. Allah Teâla, Peygamberi için lahitli mezar dilemiştir. Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat ettiğinde, Medine'de bir adam lahit, başka bir adam da (dere yatağı gibi) kabir kazıyordu. Bunun üzerine sahabeler, 'Rabbimize istihare yapalım ve her ikisini de çağıralım; hangisi önce gelirse ona yaptıralım' dediler. Bunun üzerine lahit yapan önce geldi. Böylelikle Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem'in mezarı lahitli oldu.[1029][276]
Âmir bin Sa'd bin Ebî Vakkâs, babasından naklediyor; 'Sa'd bin Ebî Vakkâs (radiyallâhu anh) ölüm döşeğinde; 'Benim için (kabrimin kıble tarafında) bir lahit açın. (Beni oraya koyduğunuzda) yan tarafıma, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yapıldığı gibi kerpiçler dikip sıralayın' dedi.[1030][277]
Daha önce de belirtildiği gibi, toprak yumuşak olduğu durumlarda dere gibi bir çukur kazılması/şak yapılması da caizdir.

**Kadın Cenazeyi Kabre Kim Koyar?**

**1.** Kadınların, cenaze defninde bulunmaları caiz değildir.[1031][278]
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanından günümüze kadar, uygulanarak devam edegelen usul, defin işlerini erkeklerin yapmasıdır. Çünkü erkekler bu görevi yerine getirmede daha güçlüdürler. Şayet hanımlar bu görevi üstlenecek olsa, yabancıların bulunduğu ortamlarda vücutlarının açılması söz konusu olabilir. Dolayısıyla bu caiz olmaz. Bu konuda en açık delil, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve selİem)'in kızını defnetmesi için, hanımları değil; Ebû Talha (radiyallâhu anh)'ı görevlendirmiş olmasıdır. Bu konu gelecek konularda açıklanacak.
**2.** Kadın cenazeyi kabre koymada en evlâ olanlar:
**a)** Mahremi [1032][279] Çünkü Yüce Allah; "akraba olanlar, Allah'ın Kitâb'ında birbirlerine daha yakındırlar" buyurmuştur. Ayetin İfadesi genelük bildirmektedir.
Abdurrahmân bin Ebzâ anlatıyor; 'Ömer bin Hattâb (radiyallâhu anh), Zeyneb binti Cahş'ın cenaze namazını dört tekbirle kıldırdı. Sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hanımlarına onu kabre koymaları için haber gönderdi. Bunun üzerine Peygamber hanımları; 'dünyada onun hayatına giren, onu kabre koyar' dediler.[1033][280]
**b)** Kocası: Kocası, yabancıdan daha yakındır. Daha önce zikrettiğimiz hadiste, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Aişe validemize; 'Eğer benden önce ölürsen, seni yıkarım, kefenlerim, cenaze namazını kılarım ve seni defnederim ...' demiştir.
**3.** Vefat eden kadının mahreminin veya kocasının bulunmaması durumunda, ölüyü kabre koyması için, o gece eşiyle ilişkiye girmemiş olan kişiler tercih edilir. Şayet ölen kadının

---

[1026][273] Tirmizî, 1063; Albânî, hasen olarak derecelendirmiştir.
[1027][274] Ebû Dâvûd, 3199; Tirmizî, 1766; Nesâî, 4/8; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
[1028][275] Lahitin önüne tahta, kerpiç veya kamış gibi şeyler konur. Böylelikle, atılan toprağın ölünün üzerine dökülmesi önlenmiş olur ve ceset boşlukta serbest kalır. (Çev.)
[1029][276] İbn Mâce, 1557; Ahmed, 3/99; Hasen senetle rivayet edilmiştir.
[1030][277] Müslim, 966; Nesâî, 1998; İbn Mâce. 1556.
[1031][278] Ahkâmu'i-Cenâiz, s. 186; Câmiu Ahkâmı'n-Nisâ, 1/552.
[1032][279] El-Muğnî, 2/501.
[1033][280] Beyhakî, 4/53; Ibn Ebî Şeybe, 3/324; Sahih senetle rivayet edilmiştir.

mahremi veya gün içerisinde eşiyle ilişkiye girmiş olan birisi ise, ilişkiye girmemiş olan yabancı tercih edilir.
Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuiullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kızının defnine şahit olduk. Rasuiullah kabrin üzerine oturmuştu, gözlerinden yaşlar akıyordu. «Aranızda bu gece, eşiyle ilişkiye girmeyen kim?» diye sordu. Ebû Talha; «ben» dedi. «o halde, onu kabre sen indir» dedi. Bunun üzerine Ebû Talha, onu kabre indirdi ve defnetti.1034[281]
Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rîka vefat ettiğinde, Rasuiullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'bu gece eşiyle ilişkide bulunmuş olan kişi kabre indirmesin' buyurdu.1035[282]

**Kadın Cenazesinin Kabre Konuşu:**

**1.** Cenazenin kabre ayakucu tarafından indirilmesi sünnettir:
Ebû Ishâk anlatıyor; 'El-Haris, cenaze namazını Abdullah b. Yezid'in kıldırmasını vasiyet etti. Bu nedenle cenaze namazını o kıldırdı. Sonra onu kabrin ayakucu tarafından kabre indirdi ve «bu sünnettendir» dedi.1036[283]
**2.** Cenaze kabre, yüzü kıbleye doğru olacak şekilde sağ yanı üzere konur: Peygamberimiz (saîlallâhu aleyhi ve selem in zamanından günümüze kadar Müslümanları defni bu şekilde yapmaktadırlar.
**3.** Cenazeyi kabre koyan; 'bismillah ve ala sünneti [veya mîlleti] Rasulillâh /Allah'ın adıyla ve RasuîuUah'ın sünneti [veya dini] üzere (cenazeyi kabre koyuyoruz) 1037[284] der.
**4.** Kadın cenaze defnolunana kadar, kabrinin üzeri Örtülür mü?
Bu konuda zayıf hadis vardır. Ancak ibn Kudâme bu konuyla ilgili olarak şu değerlendirmede bulunmuştur; 'Kadının kabrinin bir örtüyle örtülmesinin müstehap olduğu konusunda ilim ehli arasında bir ihtilaf bilmiyoruz. Çünkü kadın avrettir. Kabre indirilirken herhangi bir tarafının açılmayacağından emin olunamaz. Açılması durumunda ise, orada bulunanların görmesi söz konusu olur'. Daha sonra Ibn Kudâme bu konuyla ilgili, Ömer ve Enes (radiyallâhu anhumâ)'dan rivayetler nakleder.1038[285]
**5.** Lahit kapatıldıktan sonra üç avuç toprak serpmek müste haptır:1039[286]
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuiullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir cenazenin namazını kıldı. Sonra ölü (mezara) getirildi. Rasuiullah baş tarafına üç defa (toprak) serp
**6.** Kabrin yerden bir karış kadar yükseklikte ve üzerinin kavisli 1040[287] olması:
Câbir (radiyailâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (saUallâhu aleyhi ve sellem)'e lahit yapıldı. Üzerine kerpiçler dikilip sıralandı. Ve kabri yerden bir karış kadar yükseltildi.1041[288]
Süfyân et-Temmâr anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kabrinin yerden biraz yükseltilerek üzerinin kavisli/ deve hörgücü gibi olduğunu görmüştür.1042[289]
**7.** Taş veya benzeri şeylerle kabri belirlemek: El-Muttalib bin Hantab (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Osman b. Mazûn öldüğünde, cenazesi (evinden) çıkarılıp (Bakî mezarlığına) gömüldü. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir adama (büyükçe) bir taş getirmesini emretti. Fakat adam taşı kaldıramayınca, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) taşın yanına gidip, kollarını sıvadı. Sonra da, o taşı getirip, (cenazenin) başucuna koydu ve; «Kardeşimin kabrini bu taşla tanırım ve ev halkından ölenleri de onun yanma defnederim» buyurdu.1043[290]

---

1034[281] Buharı. 1342; Ahmed, 3/126.
1035[282] Ahmed, 3/370; el-Hâkim, 4/47; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1036[283] Ebû Dâvûd, 3211; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1037[284] Ebû Dâvûd, 3213; Tirmizî, 1051; İbn Mâce, 1550; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1038[285] İbn Kudâme, el-Muğm, 2/501.
1039[286] Ibn Mâce, 1565; e/-/ruâ'da sahih olarak derecelendirilmiştir.
1040[287] Deve hörgücü gibi. (Çev.)
1041[288] İbn Hibbân, 2160; Beyhakî, 3/410; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1042[289] Buhârî, 1390.
1043[290] Ebû Dâvûd, 3206; Beyhakî, 3/412; Hasen senetle rivayet edilmiştir.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Zaruret halinde, kadınla erkeği birlikte defnetmek caizdir:
Vasile bin el-Eska' (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Erkekler ve hanımlar birlikte defnedilecekleri zaman, kıbleye doğru önce erkeği, arkasına da kadını koyardı.[1044][291]
İmam Şafiî der ki; 'kadınla erkeğin aynı mezara defnedilmesini hoş görmüyorum. Şayet buna mecbur kalınmış ve başka çare yoksa, kabirde erkek öne, kadın arkaya konur ve aralarına toprakla bir perde fduvar) yapılır.[1045][292]
**2.** Müslümanla evli, hâmile, ehl-i kitaptan bir kadın vefat ettiğinde nereye gömülür?
İmam Ahmed bin Hanbel der ki; 'Müslüman mezarlığryla, ehl-i kitap mezarlığı arasına defnolunur. Kadın, kâfir olduğu için, müslümanların mezarlığına defnolunmaz. Çünkü onun azabından dolayı müslümanlar rahatsız olur. Kâfirlerin mezarlığına da defnolunmaz. Çünkü çocuğu müslüman'dır ve kâfirlerin azaplarından rahatsız olur. Bu nedenle, yalnız bir yere defnolunur. Mezara konurken, karnındaki çocuğun sağ tarafı üzerine gelmesi, yüzünün de kıbleye doğru olması için, sol tarafı üzere sırtı kıbleye gelecek şekilde konur. Çünkü karnındaki çocuğun yüzü, kadının sırtına doğrudur.[1046][293]

**Taziye**

**1.** Erkeklere olduğu gibi, hanımlara da cenaze sahiplerine taziyede bulunmak, acılarını hafifletmek, onları Allah'ın takdirine razı olmaya ve sabra teşvik etmek meşru kılınmıştır. Bunlar, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den nakledilen davranışlardır. Taziyede bulunanlar, imkânları nispetinde bu amaçları gerçekleştirmeye çalışmalıdır. Şeriata aykırı davranışlarda bulunmamalıdırlar. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Bir musibete uğrayan mümin kardeşini taziyede bulunana Allah yeşil bir cübbe giydirir. Kıyamet günü (o kişi) bununla mutlu olur. Orada bulunanlar, «bundaki mutluluk nedir?» derler; «ona gıpta edilmesidir» buyrulur.[1047][294]
Taziyede söylenenle ilgili rivayet:
Liîlâhi mâ ahaze ve leh ûmâ a'tâ ve kullu şeyin indehû bi ecelin musemmâ ... feltasbir, veltahtesib Allah'ın aldığı ve verdiği her şey kendisine aittir. Her şeyin, Allah katında belirli bir eceli vardır. 'Sabret[meli]sin ve sevabını arzula[malı]sın!.[1048][295]
**2.** Taziye için matem mekânlarında toplanılması, erkeklere de, hanımlara da mekruhtur. 'Çünkü bu, hüznü artırır ve külfet oluşturur.[1049][296] Cerîr bin Abdillah (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'biz ölünün evinde toplanılmasını ve yemek yapılmasını, ölü için dövünmek!niyâhat olarak görürdük.[1050][297] Dolayısıyla matem yerlerinde, bu tür toplantılar düzenlemek, taziyenin meşruiyetine uymaz. Çünkü taziye, başsağlığı dilemek için meşru kılınmıştır.
**3.** Cenaze ailesinin, taziyeye gelenler için yemek hazırlaması -bir önceki hadisten dolayı-mekruhtur. Aynı zamanda sünnete aykırıdır. Çünkü sünnet olan, cenazenin akrabalarının ve komşularının, cenaze ailesi için yemek hazırlamalarıdır.
Abdullah bin Ca'fer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulul-lah (sallallâhu aleyhi ve seilem) Cafer'in ailesi için yemek hazırlayınız. Çünkü onların başına, kendilerini meşgul eden bir iş gelmiştir [1051][298] buyurdu. Bu rivayet zayıf olmakla birlikte, Aişe (radiyallâhu anhâj'nın rivayetiyle teyit edilmiştir. Âişe {radiyallâhu anhâ) kendi ailesinden biri vefat ettiği zaman, bir çömlek bulamaç pişirilmesini emrederdi. Sonra da tirit yapılır; bulamaç onun üzerine dökülürdü. Daha sonra da Âişe (radiyallâhu anhâ) oradaki kadınlara «bundan yiyiniz; çünkü ben Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i; «bulamaç hastanın kalbini

---

[1044][291] Abdurrezzâk, el-Musannef, 6378; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
[1045][292] Şafiî, el-Ümm, 1/245.
[1046][293] El-Muğnî, 2/563.
[1047][294] İbn Ebî Şeybe, el-Musarmef, 12073; Abdurrezzâk, el-Musannef, 6074; Albânî, Hasen olarak derecelendirin iştir. Bkz. el-huâ, 764.
[1048][295] Buhârî, 1224; Müslim, 923.
[1049][296] Şafiî, el-Ümm, 1/248.
[1050][297] İbn Mâce, 1612; Ahmed, 2/204; Zayıf senetle rivayet edilmiştir.
[1051][298] Ebû Dâvûd 3132; Tirmizî, 998; İbn Mâce, 1610; Zayıf senetle rivayet edilmiştir.

rahatlatır ve üzüntüyü hafifletir» buyururken işittim' derdi.1052[299]

**Hanımların Kabir Ziyareti**

Hanımların kabir ziyareti konusunda, âlimler farklı görüşler belirtmişlerdir. Bunları üç başlıkta özetlemek mümkündür;
**1.** Haram.
**2.** Mekruh [Ahmed bin Hanbel'den nakledilen bir rivayete göre].
**3.** Mubah [İmam Mâlik ve Bazı Hanefiler İle Ahmed bin Hanbel'den nakledilen başka bir rivayete göre].
Tercih edilen görüş ise, delillerin doğrultusunda olandır. Yani, haramlardan sakınmak şartıyla, hanımların öğüt almak ve âhireti hatırlamak için kabir ziyaretinde bulunmaları caizdir. Bunun delilleri;
**1.** Daha önce zikredilen Enes (radiyallâhu anh)'in rivayet ettiği hadisin ihtivası. Çünkü bu hadiste, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seilem) ağlayan kadını, kabir ziyaretinden nehyetmemiştir.
Enes (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seilem) bir kabir başında ağlayan bir kadının yanından geçti. Ona, 'Allah'tan kork ve sabret ' buyurdu.1053[300]
**2.** Aişe (radiyallâhu anhâ)'nın, kardeşinin kabrini ziyaret etmiş olması.
İbn Ebî Müleyke (radiyailâhu anh) anlatıyor; 'Âişe (radiyallâhu anhâ) bir gün mezarlıktan geliyordu. Ona; «ey müminlerin annesi! Nereden geliyorsun?» dedim. «Kardeşim Abdurrahman bin Ebî Bekr'in kabrinden» dedi. Ben; «Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seilem) kabir ziyaretini yasaklamış değil miydi?» dedim. O; «Evet, önce yasaklamıştı, ama daha sonra ziyaret edilmesini emretti» dedi.1054[301]
**3.** Âişe (radiyallâhu anhâ), Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seilem)'e; [Mezarlığa girdiğimde] ne söylemeliyim, Ya Rasu-lalîâh?» diye sorduğunda ona;
Es-selâmu aleykum ehle'd-diyâri mine'l-Muminîne ve'l-Müslimİn. Yerhamu'l-lâhi'l-müstekdimîne ve'l-muste'hirîn. Ve innâ in şöellâhu le-lâhikûn - Selam size ey bu diyarın mümin ve müslüman halh! Allah öncekilere de, sonrakilere de rahmet eylesin. Bizler de inşallah (yakında size) katılacağız.1055[302]
**4.** Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve sellem); 'sizlere kabir ziyaretini yasaklamıştım; Artık ziyaret edebilirsiniz' buyurmuştur. Bu ifadesinde Peygamberimiz, kadın erkek ayırımı yapmamış, genel olarak müsaade etmiştir.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Kadınların, mezarlığa gitmeleri durumunda, bağırma, nedamet duyma, yakınma, dövünme, ölüye methiyeler dizme gibi farklı bidat ve haramlar medyana geliyorsa, kadınlara mezar ziyareti haram olur.
**2.** Kadınların, mezarlığa gitmeleri durumunda, salihlerin ve velilerin mezralarına gidip, onlardan sıkıntılarının giderilmesini, ihtiyaçlarının karşılanmasını istemeleri ve benzeri dileklerde bulunmaları şirktir. Hiç kuşkusuz bu gibi durumlarda kabir ziyareti haram olur.
**3.** Kadınların, toplantı ve bayram günlerinde olduğu gibi, kabir ziyareti için bir gün belirlemeleri bidattir.
**4.** Kadınların, açık ve dekolte kıyafetlerle, süslenerek, koku sürünerek mezarlığa gitmeleri caiz değildir.

**Ölümünden Sonra Bir Kadına Neler Fayda Verir?**

**1.** Müslümanların o kadın için dua etmeleri:
Yüce Allah; "Onlardan sonra gelenler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman eden

---

1052[299] Buhârî, 5417; Müslim, 2216.
1053[300] Buhârî, 1283; Müslim, 926.
1054[301] El-Hakim, 1/386; Beyhakî, 4/78; İbn Mâce, 1569: Sahih hadistir.
1055[302] Müslim, 974; Ahmed, 6/221; Abdurrezzâk, 6712; Beyhakî, 4/79.

kardeşlerimizi bağışla! Kalbimizde iman edenlere karşı, hiçbir kin bırakma; Rabbimiz! Şüphesiz Sen şefkatlisin, merhametlisin derler.1056[303]
Peygamberimiz fsallallâhu aleyhi ve sellem}; 'Müslüman bir kişinin, kardeşine gıyabında yaptığı dua kabul edilir.1057[304]
**2.** Geride bıraktığı borcun, herhangi biri tarafından ödenmesi:
Borçlu olarak vefat eden bir adamın cenazesi Peygamberimiz (sallaüâhu aleyhi ve sellem)'e getirildiğinde; '... Bunun borcu var mı?' diye sordu; 'Evet' dediler. 'Geriye bir şey bıraktı mı?' diye sordu; 'hayır' dediler. (Öyleyse); 'Arkadaşınızın namazım siz kılınız' buyurdu. Bunun üzerine kendisine Ebû Katâde denilen, Ensar'dan bir adam kalktı ve; 'Borcunu ben üstleniyorum, namazını sen kıldır, (Yâ Rasulullah)' dedi. Bu söz üzerine ölen şahsm cenaze 'namazını kıldırdı.1058[305]
**3.** Oruçlarını, Velisinin Kaza Etmesi:
Peygamberimiz {sailallâhu aleyhi ve sellem); 'üzerinde oruç borcu bulunarak ölen kimsenin, oruçlarını velisi tutar' buyurmuştur.1059[306] Bu hüküm, Ramazan ve adak oruçların kazasını içerir.
Hastalık, yolculuk, yaşlılık gibi serî mazeretler sonucu oruç tutamayanlar, kaza etme imkânı bulamadan vefat ederlerse, ne fidye, ne de velinin kazası gerekmez. Şartlan oluşmadığı zaman hac ibadetinin sakıt 1060[307] olması gibi, oruçta sakıt olur. Hiçbir serî mazeretleri olmaksızın oruç tutmayanlar, kaza etme imkânı bulamadan vefat ederlerse, Hanefî, Şafiî ve Mâliki mezhebine göre velisi onun yerine oruç tutamaz. Çünkü oruç ibadeti, namaz gibi bedeni bir ibadettir. Bu durumdaki kişiler, öldüğü zaman malının üçte birinin fidye olarak verilmesini vasiyet etmelidir. Vasiyet etmesi durumunda mirasçılarının bu vasiyeti yerine getirmeleri vacip olur. Vasiyet etmemesi durumunda, mirasçıların ölü adına oruç tutmak veya fidye vermek zorunlulukları yoktur. Nitekim Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur; 'Hiç kimse bir başkasının yerine namaz kılamaz. Hiç kimse başkasının yerine oruç tutamaz. Ancak onun yerine her gün İçin bir mudlölçek buğday (fidye) verebilir.1061[308]
**4.** Adağının Kaza Edilmesi:
Sa'd bin Ubâde (radiyallâhu anh), Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e; 'annem üzerinde adak borcu olduğu halde öldü?' deyince, ona; b halde sen kaza et' buyurdu.1062[309]
**5.** Hayırlı çocuklarının yapacağı, hayırlı ameller:
Yüce Ailah; 'İnsana ancak kendi yaptığının karşılığı vardır 1063[310] buyurmuştur. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'İnsanın yediği şeylerin en temizi kendi kazanandan olanıdır ve kişinin çocuğu kendi kazanandandır' buyurmuştur.1064[311]
**6.** Geride bıraktığı ilim, hayırlı evlat ve sadaka-i cariyeler:
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Bir insan öldüğü zaman, üç şey haricinde amel defteri kapanır. Bunlar, sadaka-i câriye/devam eden hayırlar, istifade edilen ilim, kendisine dua eden evlattır.1065[312]

## Okunan Kuranın Sevabının, Ölüye Hediye Edilmesinin Hükmü Nedir?

Yüce Allah; 'İnsana ancak kendi yaptığının karşılığı vardır 1066[313] buyurmuştur. Bu âyete göre, yukarıda zikredilenlerin dışında, dirilerin yaptığı hiçbir şeyin ölülere faydası olmaz. Ayette belirtilen hüküm asıldır; delillerle farklılık belirtilmediği sürece hüküm asıl üzere

1056[303] Haşr, 10.
1057[304] Müslim, 2733.
1058[305] Buhârî, 2291; Nesâî, 1961.
1059[306] Buhârî, 1952; Müslim, 1147.
1060[307] Hükmünün kalkması, farz olmaktan çıkması.
1061[308] Nasbu'r-Râye, 2/463; el-Lübâb, 1/170; Fethu'l-Kadîr, 2/83-85; Bidâye-tu'l-Muctehid, 1/290; el-Muğnî, 3/142; Keşşafu'l-Kmâ, 2/360; el-Mu-hezzeb, 1/187. (Çev.)
1062[309] Buhârî, 2761; Müslim, 1638.
1063[310] Neon, 39.
1064[311] Ebû Dâvûd, 3528; Tirmizî, 1369; Nesâî, 7/241; İbn Mâce, 2137; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1065[312] Müslim, 1631; Ebû Dâvûd, 2863; Tirmizî, 1390; Nesâî, 6/251.
1066[313] Necm, 39.

verilir. Bu nedenle, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ümmetini, okudukları Kurân'ın sevabını ölülerine bağışlamaları için bir teşvikte bulunmamıştır. Bildiğimiz kadarıyla, hiçbir sahabeden buna benzer bir şey nakledilmemiştir. Ancak peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), ölülerinizin affedilmesi için dua ediniz buyurmuştur; 'Kardeşiniz için bağışlanma ve sebat dileyiniz. Çünkü şu an o sorguya çekilmektedir.[1067][314]

Kıraatin, ölüye bir faydası olmaz. Bu, Şafiî mezhebinin görüşüdür. Âlimlerin çoğunluğu bu görüşe muhaliftir. En doğrusunu Allah bilir.

**Kadının, Ölü İçin Yas Tutması/İhdâd:**

İhdâd, men etmek, engellemek demektir. Kadının, yas tutması; süslenmemesi, koku sürünmemesi, cinsel isteği uyandıran her şeyden uzak durması ve evlilik tekliflerini kabul etmemesidir. Buna Arabça da 'ihdâd' denir.

**1.** Kadının, vefat eden kocası için yas tutması:

Kocası vefa eden kadının, dört ay, on gün yas tutması farzdır. Çünkü Yüce Allah; 'İçinizden ölenlerin bırakmış olduğu eşler, dört ay on gün beklerler.[1068][315]

Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; ıBir kadın, Rasulullah {sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi ve; «Ya Rasulullah! Kızımın kocası vefat etti Gözlen ağrıyor, ona sürme çekebilir miyim?» dedi. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) iki veya üç defa; «hayır» dedikten sonra; «iddeti, dört ay, on gün [beklemelidir] buyurdu.[1069][316]

İbn Kudâme, İbn'ul-Kayyim el-Cevzî ve diğer âlimlerin de naklettiği gibi, birçok âlim bu görüştedir.

Cinsel ilişkide bulunmadan önce kocası vefat eden, küçük yaştaki kadının yas tutması: İster küçük, ister büyük yaşta olsun, cinsel ilişkiye girilmiş veya girilmemiş olsun, kocası vefat eden kadının yas tutmasını/iddet beklemesini, âlimlerin geneli vacip kabul etmiştir.

**2.** Vefat eden bir yakınından dolayı kadının yas tutması:

Bir kadın, kocasının dışında bir yakını için üzüntü ve kederinden doiayı, üç gün yas tutabilir. Ancak, üç günden daha fazla yas tutması caiz olmaz. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Allah'a ve âhiret gününe

İman eden bir kadının, kocası dışında biri için üç günden fazla yas tutması helal değildir' buyurmuştur.[1070][317]

**Hatırlatma:**

Kadının, eşi dışında bir yakını İçin yas tutması mubah olmakla birlikte, eşi onunla ilişkide bulunmak istediği takdirde, eşine 'hayır' demesi heial olmaz.[1071][318]

**3.** Yas tutan hanımların sakınması gereken durumlar:

Ümmü Atiyye (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; Vç günden fazla yas tutmamız yasaklandı. Bir kadın sadece kocası için dört ay on gün yas tutar. Yasta iken, sürme çekmez, koku sürünmez, boyalı elbise giymezdik. Sadece (Yemenin) asb elbisesinden giyerdik. Ve hayızdan temizlendiğimizde yıkanırken, kustu ezfâr kokusundan sürünmemize ruhsat verilmişti. Cenazelerin peşinden gitmemizde, yasaklanmıştı.[1072][319]

Bu ve benzer hadislerin ifade ettiği, yas tutan hanımların sakınmaları vacip olan hükümler;

**1.** Sürme Çekmek: Yas tuttukları sürece tedavi amaçlı dahi olsa, kadınların sürme çekmeleri caiz değildir. Ümmü Atiyye (radiyallâhu anhâ)'ın rivayet ettiği hadiste, gözünden şikayet eden bir kadının sürme çekmesine Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) izin vermemiş ve «hayır, sürme çekemez» buyurmuştur.[1073][320]

---

1067[314] Ebû Dâvûd, 3221; Sahih senetle rivayet edilmiştir.

1068[315] Bakara, 234.

1069[316] Buhârî, 5334; Müslim, 1486.

1070[317] Müslim, 1491.

1071[318] Fethu'1-Bâri, 3/146.

1072[319] Buhârî, 5341; Müslim, 938.

1073[320] Buhârî, 5334; Müslim, 1486.

Yüce Allah, yas tutan müslüman erkekler ve hanımlar için, sürme dışında ilaçlar nasip etmiştir. Damla, merhem gibi. Dolayısıyla, hastalığı mazeret göstererek, yasta iken, sürme kullanmanın bir mânâsı yoktur. -En doğrusunu Ailah bilir.

**2.** Koku Sürünmek: Yas tutan hanımların, koku sürünmeleri haramdır. Bu konuda hiçbir ihtilaf yoktur. Buna, Ümmü Habîbe (radiyaliâhu anhâ)'nın, babası Ebû Süfyân'm ölümüne yas tutarken (üçüncü günün dolmasıyla birlikte) koku isteyip sürünmesi 1074[321] de delildir.

Yas tutan hanımların hayızdan temizlenirken, kan kokusunu gidermek İçin, kan izinin bulunduğu yerlere koku sürmelerine izin verilmiştir. Bu izin, kendilerinin koku kullanması için değildir. Ümmü Atiyye (radiyallâhu anhâ)'nın «kustu ezfâr kokusundan sürünmemize ruhsat verilmişti» sözüyle kastettiği şey, tütsü veya kendilerince bilinen bir kokudur.

**3.** Kına, Makyaj ve Boya Kullanmak: Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) «kocası vefat eden bir kadın, aspurla ve kırmızı çamurla boyanmış elbise giyemez. (Altın ve gümüş) zînet takmamaz/süs-lenemez ve sürme çekemez» buyurmuştur.1075[322]

İbnü'l-Münzir; 'yas tutan kadının, makyaj yapmasının, 'zinet takınamaz' yasağının kapsamında olduğuna dair bir ihtilaf bilmiyorum' demiştir.

Kına ve boya kullanmak, makyaj olarak isimlendirilen şeylere dâhildir. İbn Kudâme der ki; 'Yas tutan kadının, yüzüne allık sürmesi, fondöten kullanması, yüzüne ve eline nakış yapması, yüzünü güzelleştirecek ve yumuşatacak krem ve benzeri makyaj malzemeleri kullanması haramdır.1076[323]

**4.** Boyalı, aspurlu 1077[324] kırmızı çamurla boyalı elbise giymek:

Ümmü Atiyye (radiyallâhu anhâ); '...Sadece (Yemenin) asb elbisesinden giyerdik...' demiştir.

Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (saİlallâhu aleyhi ve sellem), «Kocası vefat eden bir kadın, aspur-la ve kırmızı çamurla boyanmış elbise giyemez. (Altın ve gümüş) zınet takmamaz, süslenemez ve sürme çekemez» buyurmuştur.1078[325]

Her İki hadiste de, yas tutan kadına, kırmızı, san, yeşil, mavi gibi, çekici ve süslü olması için, renklendirilmiş bütün elbiseler nehyedilmiştir.1079[326]

Yemen bürdelerinden 1080[327] olan, asb elbisesine izin verilmiştir. Bu elbise, Önce örülür, sonra boyanır, daha sonra da dokunur.

Alimler, yas tutan kadının beyaz renkli elbise giymesine ruhsat vermişlerdir. Çünkü bunu engelleyen herhangi bir nas yoktur. İbnü'l-Münzİr, 'kendilerinden ilim öğrendiğim herkes, beyaz elbisenin giyilmesine ruhsat vermiştir' der.

**5.** Takı Takmak: Yas tutan kadının, yüzük, kolye ve benzeri altın ve gümüş takılar takması haramdır. İmam Mâlik; 'kocasının vefatından dolayı yas tutan kadın, yüzük, halhal gibi hiçbir takı takamaz' der.1081[328]

### Yas Tutan Kadının Yapmasında Bîr Sakınca Bulunmayan Durumlar:

**1.** Tırnaklarına manikür yapması.
**2.** Koltuk altı ve etek tıraşı olması.
**3.** Sabunla yıkanması.

Yas tutan kadının bunları yapmasında bir sakınca yoktur. Kokulanmak amacı olmadığı sürece sabunla yıkanabilir.

Ibn Kudâme; 'Yas tutan kadının, tırnaklarına manikür yapması, koltuk altı ve etek tıraşı olması, alması mendup olan kıllarını alması, sidrle yıkanması ve taranmasına bir engel yoktur. Çünkü buniar temizlik amaçlıdır, kokulanmak amaçlı değildir' der.

**4.** Saç yağıyla, saçı yağlamak.

---

1074[321] Buhârî, 1280.
1075[322] Ebû Dâvûd, 2304; sahih senetle rivayet edilmiştir.
1076[323] El-Muğnî, 7/518,
1077[324] Bazı bitkilerin çiçeklerinden elde edilen kırmızı boya. (Çeu.]
1078[325] Ebû Dâvûd, 2304.
1079[326] Zâdu'l-Maâd, 5/705.
1080[327] Şal türü. (Çev.)
1081[328] Muvatta, 2/599.

Süslenmek ve kokulanmak amacıyla olmadığı takdirde, saçı yağlamak caizdir. İmam Mâlik, 'kocası vefat eden kadın, içinde koku bulunmayan yağlar ve benzeri şeyler sürünebilir' der.

**Kocası Vefat Eden Kadının İddeti:**

İddet: Kocası vefat eden veya kocasından boşanan kadının, tekrar evlenebilmesi için beklemesi gereken süredir.
Kocası vefat eden kadının beklemesi gereken süre, daha önce de belirtildiği gibi, dört ay on gündür.

**Kocası Vefat Eden Kadın İddetini Nerede Bekler?**

Bu konuda Rasulullah (saİlallâhu aleyhi ve seliem)'den sahih olarak nakledilmiş 'merfü bir hadis' yoktur.
Kocası vefat eden kadının, iddet süresini dilediği yerde geçirebileceği, Ali, İbn Abbâs, Aişe ve Câbir bin Abdillah (radiyallâhu anhum)'dan, sahih olarak nakledilmiştir.
Ömer bin Hattab ve oğlu Abdullah ile İbn Mesûd (radiyallâhu anhum)'un, 'kadın, iddetini kocasının evinde bekler' dedikleri sahih olarak nakledilmiştir.
Tercih edilen görüş ise birincisidir. Çünkü bu konuda 'sahih, merfû' bir delil bulunmamaktadır. -En doğrusunu Allah bilir.

**Kocası Vefat Eden Hâmile Kadının İddet Süresi:**

Kocası vefat eden hamile kadının iddet süresi, doğum yapıncaya kadardır. Çünkü Yüce Allah; '... hamile olanların iddeti, doğurmaları ile tamamlanır.1082[329] buyurmuştur.
Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Benî Eşlem'-den Sübey'a adında bir kadm hamile iken kocası ölmüştü. Benî Abdi'ddâr'dan Ebu's-Senâbii İbn Ba'kik, kadınla evlenmek istedi. Kadm onunla evlenmek istemedi. Adam; Vallahi, iki müddetin sonuncusuna kadar iddet beklemedikçe evlenmen caiz değil' dedi. Kadın, kocasının vefatından kırk gün sonra doğum yaptı. Daha sonra da Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'e gelerek durumunu sordu. Rasulullah (sallallâhu aleyhi vesellem): 'Evlen buyurdu.1083[330]

## IV ZEKAT VE SADAKALAR 1084[331]

**Zekât**: Belirli oranda, belirü mallarda, belirli vakitlerde, belirli kimselere verilen hissedir.
Mallardan verilen bu miktarın zekât olarak isimlendirilmesi, verildiği mallan artırmasından dolayıdır. Bu, mânâ itibariyle artması ve afetlerden korunmasıdır. Çünkü zekât verenin nefsi de arınmış olmaktadır. Nitekim Yüce Allah; 'Mallarının bir kısmını, kendilerini temizleyip arıtacak sadaka olarak al, onlara dua et; senin duan onlar için bir güvendir 1085[332] buyurmuştur.
Zekât, İslâm'ın beş rüknünden biridir. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); "islam beş şey üzerine bina edilmiştir; Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun resulü olduğuna şahadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, hacca gitmek ve Ramazan orucu tutmak.1086[333] Zekât, Kurâni Kerîm'de 82 defa namazla birlikte zikredilmiştir. Yüce Allah zekâtı, Kuran, (sünnet ve ümmetin icmâsıyla) farz kılmıştır.1087[334]

---

1082[329] Talak, 4.
1083[330] Buhârî, 4909; Müslim, 1484; Muvatta, Talak 83; 2/589, 590; Tirmizî, Talâk 17, 1193; Nesâî, Talak 56, 6, 190, 191.
1084[331] Zekât, sadaka ve hanımların bazı alışverişleriyle ilgili konular.
1085[332] Tevbe, 103.
1086[333] Buhârî, 8; Müslim, 16.
1087[334] el-Mecmuû, 5/324; Mecmûu'i-Fetâuâ, 8/25.

**Zekât Vermeyenin Korkunç Durumu:**

**1.** Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda sarf etmeyenlere can yakıcı bir azabı müjdele. Bunlar cehennem ateşinde kızdmldığı gün, alınları, böğürleri ve sırtlan onlarla dağlanacak, "Bu, kendiniz için biriktirdiğinizde; biriktirdinizi tadın" denecek.[1088[335]]

**2.** Ebû Hureyre {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seîlem); «Allah'ın, kendisine mal verdiği bir kimse, o malın zekatını vermezse; kıyamet günü bu malı, sahibi için çok zehirli erkek yılan suretine çevrilir. Bu yılanın iki gözü üzerinde iki nokta vardır. Kıyamet günü sahibinin boynuna dolanır. Sonra yılan ağzıyla, sahibinin çenesini iki tarafından yakalar ve; «ben senin malınım; ben senin hazineniml» der. Daha sonra Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şu âyeti okudu; "Allah'ın bol nimetinden verdiklerinde cimrilik edenler, sakın bunun kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar, bilakis bu onların kötüiü-ğünedir. Cimrilik yaptıkları şey, kıyamet günü boyunlarına sarılacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah işlediklerinizden haberdardır.[1089[336]]

**Zekata Tabı Mallar**

**A. Nakit Değerlerin Zekâtı -Altın Ve Gümüş:**

Ali bin Ebî Talip (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); «iki yüz dirheme sahip olduğunda, üzerinden bir yıl geçmişse; beş dirhem (zekât) vardır. Yirmi dinarın olmadıkça, sana -altında- zekat düşmez. Yirmi dinara sahip olduğunda, üzerinden bir yıl geçerse, yarım dinar (zekât) vardır' buyurmuştur.[1090[337]]

Altın ue gümüşün zekatı iki şartla oluşur;

**1.** Nisap miktarına ulaşması.

**2.** Nisap miktarına ulaştıktan sonra üzerinden bir hicri yıl geçmesi ue bir yıl süresince nisap miktarında kalması.

**Altının Nisap Miktarı:**

Altının nisap miktarı 20 dinardır. Bu miktar;

**a)** 24 ayar, 85 gr. altına eşittir.

**b)** 21 ayar, 97 gr. altına eşittir.

**c)** 18 ayar, 113 gr.-altına eşittir.

**Gümüşün Nisap Miktarı:**

Gümüşün nisap miktarı 200 dirhemdir. Bu miktar, 595 gr. gümüşe eşittir.

**Altın Ve Gümüşte Bu İki Şart Gerçekleştiğinde, Verilecek Zekâtın Oranı:**

Nisap miktarına ulaşmış ue üzerinden bir yıl geçmiş, altın ve gümüşte zekât oranı % 2,5'tur.

**Kâğıt Paralarda/Banko Ti Arda Zekât:**

Banknot, nakit niteliğindedir. Banknot kıymeti, altına en-dekslenerek hesaplanır. Buna göre, altının nisap miktarına ula-Şip, üzerinden bir yıl geçmesi durumunda zekâtının uerilmesi farz olur. Örnek:

Soru: 200.- Y. Türk Lirasına sahip olan ve üzerinden bir tam yıl geçen kimsenin zekâtı ne kadardır?

---

[1088[335]] Tevbe, 34-35.

[1089[336]] Âlîmrân, 180. Buhârî, 1403.

[1090[337]] Ebû Dâvûd, 1573; Albânî, 'sahih' olarak derecelendirmiştir.

Cevap: 24 Ayar altının nisap miktarı 85 gramdır. Bir gram altın 17.- YTL. olduğu uarsayıldığında;
YTL.'ye göre nisap miktarını; [altının gramı] x [nisap miktarı]; 17 YTL x 85 GR. = 144,50 YTL. olarak buluruz.
200 YTLye sahip kişi, nisap miktarının üzerinde bir rakama, bir tam yıl süresince sahip olduğu İçin, kırkta birini [1/40] yani % 2,5'luk miktarını zekât vermesi gerekir.
Buna göre vereceği zekat; 200 x %2,5 =-5 YTLdir.

**Aylık veya Haftalık Maaş ve Ücretlerde Zekat:**

Aylık, haftalık, yevmiye ve benzeri şekillerde ücret alan memur ve işçilerin durumu iki şekilden biridir;
**1.** Nisap miktarına ulaşan mala sahip olan ve her ay aldığı maaşıyla elindeki miktarı artıran kimsenin durumu:
Bu kişi kendi gelirleriyle ilgili bir çizelge oluşturur. Mevcut malına, aylık gelirlerini elde ettiği tarihe göre hesap eder. Böylelikle bir yılı dolduran miktarın zekâtını hesap ederek verir. Ancak bu yöntem meşakkatlidir.
Rahat etmek için, geniş ve cömert davranmayı seçebilir. Böylelikle fakirleri ve zekâta hak sahibi oianları kendi nefsine tercih etmiş olur. Bu durumda, üzerinden bir yıl geçmiş olan ilk sahip olduğu miktara, elinde bulunan bütün nakitleri ekleyerek zekâtını hesap eder. Bu davranışıyla çok daha büyük sevap ve Allah katında değer kazanmış olmakla birlikte, vicdanen de rahat etmiş olur. Ayrıca henüz üzerinden bir yıl geçmemiş malların zekâtını da peşinen vermiş olur. Özellikle de ihtiyaç ve maslahatın olduğu dönemlerde, bir yılı doldurmadan önce, bir malın zekâtının verilmesi caizdir.
Aylık maişeti için gerekli miktarı ayırdıktan sonra, net zekat miktarını her ay verebilir. Aylık maaşının dışında önceden sahip olduğu mahn zekâtını ise, üzerinden bir yıl geçtiği zaman verir.
**2.** Aylık maaşının dışında, nisap miktarına ulaşan bir malının olmaması durumunda:
Her ay maaşının belirii bir bölümünü biriktiriyorsa, biriktirdiği miktar nisap miktarına ulaştığı günden itibaren, üzerinden bir yıl geçtiğinde zekâtını vermesi gerekir. -Buradaki yıl hesaplamayı, yukarıda belirtildiği gibi yapar-.

**Altın ve Gümüş Takıların Zekâtı:**

Altın ve gümüş takıların zekâtında, âlimler farklı görüşler belirtmişlerdir. Bu görüşler arasında en isabetli ve ihtiyatlı olanı, altın ve gümüş takıların nisap miktarına ulaşması ve üzerinden
bir yıl geçmesi durumunda zekâtlarının verilmesidir. Bu takıların saklanıyor ya da kullanılıyor olması fark etmez. Bu görüşle ilgili deliller şunlardır;
**1.** Yüce Allah'ın şu buyruğu genellik bildirmektedir;
Altın ve gümüşü hazine edinip, Allah yolunda sarf etmeyenlere can yakıcı bir azabı müjdele.[1091][338]
İbn Ömer (radiyallâhu anh) der ki; 'Yerin yedi kat altında olsa dahi, zekâtı verilen şey hazine yığmak değildir. Ne kadar açıkta olursa olsun, zekâtı verilmeyen şey hazine yığmaktır.[1092][339]
Altın ve gümüşün zekâtının verilmesini emreden hadisler genel ifadelidir. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in şu buyruğu gibi; 'Altın ve gümüşün hakkını [zekâtını] vermeyen için, bunlar kıyamet günü ateşten levhalara çevrilir. Bunlarla sahibinin yanlan, alnı ve sırtı dağlanır. Bu levhalar her soğuduğunda, miktarı elli bin yıl olan bir günde, kullar arasında verilecek hüküm bitinceye kadar, sahibine azâb için tekrar (kızdırılarak) iade olunur'.[1093][340]
**3.** Süs eşyalarının zekâtının verilmesini emreden; zekâtı vermeyenlere azab olduğunu haber veren birçok hadis vardır. Buna örnek olarak Amr bin Şuayb'ın, babasından, onun

---

[1091][338] Tevbe, 34.
[1092][339] Abdurrezzâk, el-Musannef, 4/107.
[1093][340] Müslim, 987; İbn Mâce, 2788.

da dedesinden naklettiği şu hadisi zikredebiliriz; 'bir kadın, kızı ile beraber Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'e geldi. Kızının kolunda kalın iki tane altın bilezik vardı. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kadına; «Bunun zekâtım veriyor musun?» buyurdu. Kadın, «hayır» dedi. Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Kıyamet gününde Allah'ın onların yerine sana ateşten iki bilezik tak-dırması hoşuna gider mi?» deyince; kadın hemen onları çıkarıp Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e uzattı ve; «ikisi de aziz ve celil olan Allah'a ve Resulüne aittir» dedi.[1094][341]

Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Altından işlenmiş bir takı takınmıştım. «Ya Resûiuihh! Bu, hazine yığmak mıdır?» diye sordum. Resûlullah (salhîlâhu aleyhi ve selîem); «Zekât verilmesi gereken miktara ulaşıp da, zekâtı verilen şey, hazine yığmak olmaz» buyurdu.[1095][342]

Bu iki rivayetin, Âişe ve Esma binti Yezîd fradiyallâhu anhu-mâ)'dan nakledilen varyantları bulunmaktadır.

İbn Ömer, Câbir bin Abdillah, Âişe, Esma binti Ebî Bekr (nd-vânullâhi aîeyhimj'lerden, takılardan dolayı zekât verilmeyeceğine dair rivayetler nakledilmiştir.[1096][343] Ayrıca, Mâlik, Şafiî ve Ahmed bin Hanbel de bu görüştedir.

Hiç şüphesiz, altın ve gümüş takıların nisap miktarına ulaşması ve üzerinden bir yıl geçmesi durumunda zekât verilmesi gerektiğini söyleyen ilk görüşün delilleri daha kuvvetli ve ihtiyatlıdır. Bu görüş, İmam Ebû Hanife, İbn Hazm ve bazı selef âlimlerin mezhebidir. -En doğrusunu Allah bilir.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Altın ve gümüş dışındaki, inci, mercan, yakut ve benzeri taşlarda, zekât yoktur. Bu konuda âlimler ittifak
halindedir. Ancak bunların ticaretinin yapılması durumunda, ticaret mallan olarak değerlendirilir ve zekâtının verilmesi gerekir.

**2.** Altın yüzüğün üzerinde, mücevher taşlar bulunması durumunda, yüzüğe zarar vermeden bu taşlar çıkarılıp değeri öl-çülebiliyorsa, buna göre hesaplanır. Bu taşların çıkarılması durumunda yüzük zarar görüyorsa, yüzüğün ağırlığını oluşturan altının miktarı takdir edilerek, zekâtı hesaplanır. -En doğrusunu Allah bilir-.

**3.** Altın ve gümüşten olan kapların ve değerli eşyaların zekâtı verilir. Bu konuda, âlimler arasında farklı bir görüş yoktur. Kullanılmaları haram olmakla birlikte bu eşyaların, nisap miktarında olması veya kendi türünden şeylere eklenmesi durumunda nisap miktarına ulaşmaları halinde, üzerinden bir yıl geçmesiyle birlikte zekâtlarının verilmesi gerekir.

**4.** Nisap miktarına ulaşmayan altın ve gümüşe sahip olan, bu ikisini birbirine eklediğinde nisap miktarına ulaşacak olsa dahi, bunların birbirine eklenmesi vacip değildir. Ayrıca bu durumdaki altın ve gümüşün zekâtı olmaz. Çünkü; Ebû Bekir (radiyallâhu anh), Rasuluilah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in belirlediği zekat miktarıyla ilgili Enes bin Mâlik (radiyallâhu anh)'e yazdığı mektupta; «zekât [artar veya eksilir] endişesiyle, ayrı durumdakiler bir araya toplanmaz; toplu durumdakiler de ayrılmaz» demiştir' .[1097][344] Bu görüş, Şafiî, Ahmed bin Hanbel, Ebû Sevr ve İbn Hazm'ın görüşüdür.

Hanefi, Mâliki ve Hanbelî mezhebine göre altın, gümüş ve benzer değerlerin toplamı, herhangi birinin nisap miktarı Ölçüsüne vardığında, kırkta birinin zekât olarak verilmesi gerekir. Toplam altın, gümüş ve nakdî değerler nisap miktarına ulaşmıyor ise zekat verilmesi gerekmez. [1098][345]

**Kadının Mehrinin Zekâtı:**

**1.** Kadının mehri, diğer mallar gibidir. Nisap miktarı veya üzerindeki mehrini aldıktan

---

[1094][341] Ebû Dâvûd, 987; İbn Mâce, 2788.

[1095][342] Ebû Dâvûd, 1564; Dâvekutnî, 2/105; Hâkim, 1/390.

[1096][343] Bkz- Câmiu Ahkâmi'n-nisâ, 2/158.

[1097][344] Buhârî, 1382.

[1098][345] Fethu'i-Kadîr, 1/519-525; ed-Durm'l-Muhtâr, 2/38-46; el-Lubâb, 1/148; eş-Şerhu's-Sağîr, 1/620; Muğni'l-Muhtâc, 1/389; el-Muhezzeb, 1/157; Keşşâju'l-Kmâ, 2/266. (Çev.)

sonra bir yılı doldurması durumunda zekât vermesi gerekir.
**2.** Mehr-i müeccel/vadeye bağlanmış mehir, alacaklarla ilgili zekât hükümlerine tabidir. Kocasının maddi durumu müsait ise, zimmetinde bulunan mehrin zekâtını, kadının vermesi vaciptir. Şayet kocasının maddi durumu müsait değilse, -tercih edilen kanaate göre- mehrini alıncaya kadar zekâtını vermesi vacip olmaz. Mehrini alan kadın mehrinin zekâtını bir yıl içinde verir -tercih edilen kanaate göre.
**3.** Mehrini alan ancak, cinsel temas olmadan boşanan kadm, mehrinin üzerinden bir yıl geçtiği takdirde, mehrine düşen zekâtın yarısını kendisi, yarısını da [boşandığı] kocası verir.

**B. Ziraat Ürünlerinin Zekatı**

Yüce Allah; "Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve sizler için yerden çıkardıklarımızdan infak ediniz"1099[346] "Örün verdiği zaman ürününden yiyin, devşirildiği ve biçildiği gün hakkını verin 1100[347] buyurmuştur.

**Zekât Verilmesi Gereken Ürünler:**

Ebû Mûsâ ve Muâz (radiyallâhu anhumâ) anlatıyor; 'Rasulul-lah (sallallâhu aleyhi ve sellem), her ikisini de Yemen'e, insanlara dinlerini öğretmeleri için gönderdi ve sadece şu dört şeyden zekât almalarını emretti; buğday, arpa, hurma ve kuru üzüm.1101[348]
Hadiste belirtilen dört türün ortak özeliiği, gıda maddeleri ve bekletilebilir olmalarıdır. Dolayısıyla bunlara prinç ve hububat gibi diğer kuru gıdalar da dâhildir. Sebzeler ile üzüm ve hurma dışındaki meyveler de ise zekât yoktur.

**Ziraat Ürünlerinde Nisap Miktarı:**

Yukarıda belirtilen gıda maddelerindeki nisap miktarı, beş ölçek olmalarıdır. Daha altındaki miktara zekât vacip değildir. Beş vesk, yaklaşık 647 Kğ.'dır, Rasulullah (salİallâhu aleyhi ve sellem); Beş veskin/ölçeğin altmdakine zekât yoktur 1102[349] buyurmuştur.
Arazî ürünlerinde nisap miktarı şartı aranmaz. Buğday, arpa, pirinç, dan ve benzer ürünlerde 'öşür' verilir.

**Zekât Miktarı:**

Yağmur ve nehir sularıyla sulanan toprak mahsullerinde 1/10'dur. Sulama aletleriyle veya el emeği ve benzer şekillerde sulanıyor ise, 1/20'dir. Çünkü Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Yağmur ve nehir sularıyla sulanan toprak mahsullerinde öşür [1/10]; kovalarla (el emeğiyle veya makinalarla)sulanıyor ise, yarım öşür [1/20] vardır 1103[350] buyurmuştur.

**C. Hayvanların Zekâtı**

Hayvanların zekâta tabi oîmaları için aşağıda belirtilen şartlara haiz olmaları gerekir;
**1.** Nisap miktarında olması.
**2.** Üzerinden bir yıl geçmesi.
**3.** Hayvanların sâime olmaları/yılın çoğunu meralarda otla-yarak geçirmeleri. Dolayısıyla besi hayvanları, zekâta tabi değildir.
Zekâta tabi hayvanlar üç türdür;
**a)** Deve,

---

1099[346] Bakara, 267.
1100[347] Enam, 141.
1101[348] Hâkim, 1/401; Beyhakî, 4/125; Bkz. Es-Sahîhâ, 879.
1102[349] Buharı, 1447; Müslim, 979.
1103[350] Müslim, 981; EbÛ Dâvûd, 1582; Nesâî, 5/42.

**b)** Sığır,
**c)** Koyun.
**a) Develerin Zekâtı:**
Nisap Miktarı: Deve sayısı, beşe ulaşmadıkça zekâta tabi değildir. Çünkü Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellem); '... üç yaşlarındaki beş deveden daha azma zekât yoktur.1104[351] buyurmuştur.

**b) Sığırların Zekâtı:**

Nisap Miktarı: Otuz sığırdan daha a2ina zekât vacip değildir. Muâz (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasululhh (sallallâhu aleyhi ve sellem) beni Yemen'e gönderdi ve bana; «her kırk sığır için, iki yaşını doldurmuş bir sığır; her otuz sığır için de, bir yaşını doldurmuş bir dişi sığır» almamı emretti.1105[352]

**c) Koyunların Zekâtı:**

Nisap Miktarı: Kırk koyundan daha azına zekât vacip değildir. rianefî mezhebine göre, 201 Koyundan 399 koyuna kadar üç koyun verilir. 400 koyun olduğunda dört koyun zekat verilir. Sonrasında her yüz koyun için bir koyun verilir. 400'den sonraki, yüzün altındaki koyun sayısına ilave zekat düşmez. Zekat olarak verilecek koyunun bir yaşını doldurmuş olması şarttır. (Çev.)

**Hayvanların Ortaklık Malı Olması Durumunda:**

Hayvanların ortaklık malı olması durumunda, tek kişinin malıymış gibi değerlendirilir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); «zekât [artar veya eksilir] endişesiyle, ayrı durumdakiler bir araya toplanmaz; toplu durumdakiler de ayrılmaz» buyurmuştur. 1106[353]
Ortaklık mallarının, tek şahıs malı gibi değerlendirilmesi için gereken şartlar;
**1.** Her iki ortağa da, zekâtın farz olması.
**2.** Karışmış durumdaki malların nisap miktarında olması.
**3.** Üzerinden bir yıl geçmiş olması. Aksi halde, her ortak kendi mülkiyet tarihinden bir yıl geçmiş olmasını dikkate alarak zekât verir.
**4.**Yayılma, sulama, ahır, mandıra, damızlama ve çoban konularında, birinin malı, diğerinden ayırt edilir halde olmaması.

**Ortakların Zekât Vermemek Veya Miktarını Düşürmek İçin Hile Yapmaları Caiz Değildir:**

Şirket ortakları vermeleri gereken zekât miktarını düşürmek veya yükümlülükten kurtulmak için, hisseleri sahiplerine devretmeleri caiz değildir. Aynı şekilde, şirket ortaklarının, zekât mükellefiyetinden kurtulmak için ortaklıktan ayrılmaları da caiz değil-dir. «Zekât [artar veya eksilir] endişesiyle, ayrı durumdakiler bir araya toplanmaz; toplu durumdakiler de ayrılmaz» hadisi bunu açıkça ifade etmektedir.

**D) Ticaret Mallarının Zekâtı:**

Ticaret malları; altın ve gümüş dışındaki, emtialar, gayri-menkuller, hayvanlar, tarım ürünleri, tekstil ürünleri, makineler ve sanayi ürünleri, mücevherler ve bunlara benzer olarak ticareti yapıian her şeydir.
Ticaret mallarını kısaca, «kâr amacıyla, ahş-verişi yapılan her şey» olarak tanımlamak mümkündür.
Ticaret mallarında zekat vacip midir? İslam âlimleri, diğer mallar gibi ticaret mallarında

---

1104[351] Buharı, 1447; Müslim, 979.
1105[352] Tirmîzî, 619; Ebû Dâvûd, 1576; Nesâî, 5/26; İbn Mâce, 1803; Albânî. sahih olarak dereceiendirmiştir.
1106[353] Buhâri, 1382.

da zekâtın vacip olduğu konusunda görüş birliği içindedir. Nitekim Yüce Allah; 'Ey iman edenler! Kazandıklarınızın temizlerinden ve sizin için yerden çıkardıklarımızdan infak edin; göz yummadan alamayacağınız âdi, bayağışeyleri vermeye kalkmayın. Bilin ki, Allah müstağnidir, övülmeye lâyıktır [1107][354] buyurmuştur. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Muâz (radiyallâhu anh)'a; '... sahip oldukları malların zekâtlarını vermelerini, Allah'ın kendilerine farz kıldığını onlara bildir [1108][355] buyurmuştur. Buradaki 'mallar' lafzı genellik bildirmektedir. Kuşkusuz, ticaret malları da, 'mal' olarak isimlendirilir. Ayrıca iş adamına, neden ticaretle uğraştığı sorulsa; 'para kazanmak için' yanıtını verecektir. Para kazanmak, bir başka İfadeyle altın ve gümüş kazanmaktır.
Hâlid bin Velîd (radiyallâhu anh) [savaş malzemelerinden oian mallar için] zekât vermediğinde; onu Rasulullah (sallallâhu aieyhi ve sellem)'e şikâyet ettiler. Bunun üzerine Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); '... Hâlid'e haksızlık ediyorsunuz. O zırhlarını ve savaş malzemelerini Allah yolunda kullanmak için bekletmektedir.[1109][356] buyurdu. Sahabeler, Hâlid'in sahip olduğu savaş malzemelerini, ticaret amacıyla beklettiğini zannettikleri için onların zekâtını vermesini istemişlerdi. Bu nedenle Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara, Allah yolunda kullanmak amacıyla bekletilen şeylerde zekâtın olmadığını bildirmiştir.
Ticaret mallarında zekâtın vacip olduğu, Ömer, İbn Ömer, İbn Abbas, Ömer bin Abdulaziz ve daha birçok selef-j sâlihînden nakledilmiştir. Dört mezhep imamı da bu konuda görüş birliğinde d ir.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Diğer mallarda olduğu gibi, ticaret mallarında da nisap miktarı ve üzerinden bir yıl geçmesi şartı vardır.
**2.** İş adamı, ticaret mallarını nasıl tespit eder?
Zekât zamanı geldiğinde iş adamı, genel sayım yapar. Bunu sermaye, kârlar, stoklar, mal varlıkları ve tahsil edilebilir alacakların kıymetini belirleyerek yapar. Alimlerin çoğunluğuna göre, kıymet hesabını, satm aldığı fiyattan değil, zekâtı hesapladığı günkü fiyatı esas alarak yapar. Elinde bulunan nakitleri de bu miktara ekler. Sonra borçlarını, bu matrahtan düşer ve kalan net rakamın %2,5'inİ zekât olarak verir.
**3.** Ticareti yapılan mallar, hayvan, altın ve gümüş gibi, zekâta tabi farklı mal türlerinden oluşuyorsa; ticaret malları tanımı İçerisinde bîr defa zekâta tabi tutulması yeterlidir. Yani aynı zekât dönemi içerisinde, tür farklılığından dolayı bir mal, İki defa zekâta tabi tutulamaz. Bu konuda İcmâ edilmiştir.

**E) Rikâz/Definelerin Zekâtı:**

Rükâz, hiçbir zahmet ve masrafı olmaksızın bulunan, cahi-liye dönemlerinde gizlenmiş hazinelerdir. Definelerin bulunmasıyla birlikte hemen zekâtının verilmesi gerekir. Definelerde nisap miktarı ve üzerinden bir yıl geçmesi şartları aranmaz. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); '... rükâz'da beşte bir zekât vardır.[1110][357] buyurmuştur. Bulunan hazinelerde beşte bir zekât vardır.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Bulunan definelerin, cahiliye döneminde değil de; İslam döneminde gömüldüğü anlaşılırsa, 'lukata' hükümlerine tabi olu.[1111][358]
**2.** Alimlerin çoğunluğuna göre, altın, gümüş, bakır, demir, petrol gibi bütün madenler, rükâz hükmündedir.

---

[1107][354] Bakara, 267.
[1108][355] Buharı, 1395; Müslim, 983.
[1109][356] Buhârî, 1468; Müslim, 983.
[1110][357] Buhârî, 1499; Müslim, 1710.
[1111][358] Bu durumda, bulunan define, bir yi! süresince ilân edilir; bu süre içerisinde sahibi çıkmazsa beytülmal'e teslim edilir. (Çev.)

**Zekâtın Hak Sahipleri**

Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Sadakalar/zekâtlar, Allah'tan bir farz olarak jarkirlere, miskinlere, zekât işinde çalışanlara, kalpleri islam'a ısmdmlacaklara, kölelere, borçlulara, Allah yolunda olanlara ve yolda kalmışlara aittir. Allah bilendir, hakîmdîr.[1112][359]
Bu âyette, zekât verilecekler, sekiz grup olarak belirlenmiştir.

**1. Fakirler:**

Fakir; kendisinin ve çocuklarının, yeme, içme, giyinme, barınma ve benzeri İhtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olan kişidir.

**2. Miskinler:**

Miskin; muhtaç olmakla birlikte, durumu fakirden biraz daha iyi olandır. Örneğin aylık ihtiyacı 1000 lira olan, ancak bunun 700 veya 800 lirasını karşılayan kimse gibidir.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Miskin, insanları dolaşıp da insanların bir-iki lokma ve bir-iki hurma verdiği kimse değildir' buyurdu. Bunun üzerine sahabeler; 'Ey Allah'ın resulü! O halde miskin kimdir?' diye sordular. Rasulullah (sallaliâhu aleyhi ve sellem); 'miskin; kendisini geçindirecek miktarı bulamayandır; hali anlaşılmadığından dolayı da kendisine sadaka verilmez. O da, insanlardan bir şey isteyemez' buyurdu.[1113][360]
Fakirlere, miskinlere ve bakmakla yükümlü olduklarına bir yıl yetecek miktarda zekât verilir.

**3. Zekât İşinde Çalışanlar:**

Bunlar, zekâtları toplamak, dağıtmak, kayıtlarını ve hesaplarını tutmak, korumalığını yapmak gibi görevler için halife tarafından tayin edilen kimselerdir. Bunlar zekâttan bir pay alırlar. Bu göreve getirilmelerinin tek şartı, peygamberimizin ehl-i beytinden olmamalarıdır. Çünkü sadakalar, onlara helal değildir.

**4. Müellefe-İ Kulûb/Kalpleri İslam'a Isındırılacak Olanlar:**

Müellefe-i kulûb, kalpleri kazanılmak, İslam'a ısındırılmak istenilen, halkı içerisinde sevilen, itaat edilen lider ve benzeri konumlarda bulunan kimselerdir. Bunlara, İslam dinine girmeleri ümidiyle veya müslümanlara kötülük yapmalarını önlemek amacıyla zekâttan pay verilir. Aynı zamanda bu pay, İslami yaşantısını güzelleştirmek, kalbinin İslam'da sebat göstermesini sağlamak gibi amaçlarla müslümanlara da verilebilir. Peygamberimiz (sal-lallâhu aleyhi ve sellem) bu amaçların tamamı için zekâttan pay ayırmıştır.

**5. Rikâb/Köleler (^Boyunduruk Altında Bulunanlar):**

Bu kavram, köleleri, mükâtepleri/belirli bir bedel ödemeleri karşılığında hürriyetlerine kavuşacak olan sözleşmeli köleleri ve esirleri kapsar.

**6. Borçlular:**

Bunlar, bir kefalet sonucunda veya bireysel borçlanmaları nedeniyle, ödeme vadesi gelmiş borçlulardır.
Bunların, maişet ve kıyafet ihtiyaçları, evlilik, ilaç ve benzeri Şahsi ihtiyaçları için borçlanmış olmalarıyla, borcu üslenerek iki kişinin arasını bulmak, tazminat ve benzeri amaçlarla borçlanmış olmaları arasında fark yoktur. Bu konu temelde Kabîsa el-Hilâlî

---

[1112][359] Tevbe,60.

[1113][360] Buhârû 1479; Müslim. 1039.

hadisine dayanır. Kabîsa (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Birine kefil oldum. Bu nedenle Rasulullah (sallaliâhu aleyhi ve sellemj'e geldim ve bana yardım etmesini istedim. Bana; «bize sadaka gelinceye kadar bekle. Ondan sana verilmesini emrederiz» buyurdu.1114[361]

## 7. Fî Sebîlillâh/Allah Yolunda:

Bunlar, devletten maaş almayan, [davet, tebliğ, emri bil maruf, nehyi anil münker/iyiliği emretmek, kötülükten alıkoymak için] sürekli dolaşanlar ile İslam'ı yüceltmek uğruna akınlar düzenleyen ve cihad edenlerdir. Buna hac ibadeti de dâhildir. Çünkü Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem); '[Allah yolunda kullanmak amacıyla beklettiğin] devenin üzerinde, hacca gitmen; fîsebîlillâh'tırlonu Allah yolunda kullanmandır 1115[362] buyurmuştur.

## 8. İbnü's-Sebîl1116[363]/Yolcular:

Bir kentten, başka bir kente giden ve yolculuğunu tamamlayacak maddi imkâna sahip olmayan kimselerdir. Bunlara, gitmek istedikleri yere ulaştıracak miktarda, zekâttan pay verilir.
Hatırlatmalar:
**1.** Zekât verilecek kimselerden olmaları şartıyla bir kadın, kocasına ve çocuklarına zekât verebilir.
Ebû Saîd el-Hudrî (radiyallâhu anh) anlatıyor; İbn Mesûd'-un hanımı Zeyneb; 'Ey Allah'ın Peygamberi! Sen bu gün sadaka verilmesini emrettin. Benim bir takım var ve bunun sadakasını vermek istedim. ibn Mesûd, kendisinin ve oğlunun bu sadakaya daha fazla hak sahibi olduğunu ileri sürdü!' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Sadakanı, İbn Mesû-d'a ver. Kocan ve çocuğun, kendilerine sadaka verdiğin kimseler arasında en fazla hak sahibi olanlardır' buyurdu.1117[364]
Ebû Hanîfe'ye göre, zengin bir hanım, fakir olan kocasına zekat veremez. Bir kimse, zekâtını fakir olan eşine, üst soy grubuna (baba, dede, nine, anne) ve alt soy grubuna (çocuklarına ve torunlarına) veremez. İmam Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed'e göre kadın, fakir olan kocasına zekât verebilir. Çünkü kadın kocasının ihtiyacını karşılamak zorunda değildir. 1118[365]
**2.** Zekât verilecek kimselerden olmaları şartıyla bir kadın, kumasına zekât verebilir. Kumasının nafakasını karşılamakla sorumlu olmadığı için, ona zekât vermesi caizdir.
**3.** Zekât verilecek kimselerden olmaları şartıyla, zekâtı akrabalara vermek, yabancılara vermekten daha faziletlidir.
Yukarıda zikredilen Zeyneb (radiyallâhu anhâ)'nm rivayet ettiği hadisi buna delildir. Ayrıca Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), sadakasını getirdiğinde Ebû Talha'ya; bunu akrabalarına vermen görüşündeyim.1119[366] buyurmuştur.
**4.** Zekâtı bir bölgeden, başka bir bölgeye nakletmek caiz midir?
Bir bölgenin zenginlerinden alınan zekâtın, o bölgenin fakirlerine verilmesi, başka bölgelere nakledilmemesi asıldır. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); zenginlerinden alınıp, fakirlerine verilmesi için, Allah'ın kendilerine zekâtı farz kıldığını onlara bildir 1120[367] buyurmuştur.
Ancak bir bölge halkının zekâta ihtiyacının olmaması veya başka bölgenin daha fazla muhtaç durumda bulunması ya da, zekât verenin akrabalarının başka bölgede olması gibi tercihi gerektiren maslahatların varlığı söz konusu olduğunda, zekâtın farklı bölgelere nakledilmesinin bir sakıncası yoktur. -En doğrusunu Allah bilir-.

---

1114[361] Müslim, 1044; Ebû Dâvûd, 1624; Nesâî, 5/96.
1115[362] Ebû Dâvûd, 1974; Hâkim, 1/183; Beyhakî, 6/164; Aibânî, sahih olarak derecelendirmiştİr.
1116[363] Kelime anlamı 'yol oğlu' demektir. (Çev.)
1117[364] Buhârî, 1462; Müslim, 1000; îbn Mâce, 1834.
1118[365] Tahtâvî, Hâşıyetu Merâki'l-Felâh, 393; e!-Fıkhu'!-Vâdth, 5/69. (Çev.)
1119[366] Buhârî, 1461; Müslim, 998.
1120[367] Muttefakun Aleyh. Tahrici daha önce zikredilmişti.

**Fıtır Sadakası**

Fıtır sadakası, Ramazan orucunun bitmesiyle birlikte, vacip olan sadakadır. Fıtır sadakası, her müslüman ferde küçük, büyük, erkek, kadın, hür, köle- vaciptir. İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuluilah (sallallâhu aleyhi ve sellem) fıtır sadakasını, 1 ölçek hurma ve 1 ölçek arpa olmak üzere köle, erkek, kadın, küçük ve büyüklere farz kılmış ve insanlar (bayram) namazına çıkmadan önce verilmesini emretmiştir.[1121][368]

**Fıtır Sadakasının Hikmeti:**

Bayram günü, fakirleri istemekten kurtamak, onlara nazik davranmak; bayramın gelişiyle sevinen müslümanların sevincini paylaşmak; Ramazan sonrasında da lüzumsuz işlerden ve kötü sözlerden arınmaktır.
İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuluilah (sallallâhu aleyhi ve sellem) fıtır sadakasını, oruçluyu lüzumsuz işlerden ve kötü davranışlardan arındırmak; fakirlere de yiyecek olması için farz kılmıştır. Bunu bayram namazından önce veren kişinin sadakası makbul olur. Kim de, namazdan sonra verirse, sadakalardan bir sadaka olur.[1122][369]

**Fıtır Sadakası Kimlere Vaciptir?**

Bayram günü, kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin bir günlük gıda ihtiyacından fazlasına sahip olan hür Müslüman kişiye, fıtır sadakası vermek vacip olur. Bu kişi, kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kimseler için -Müslüman olmaları şartıyla- fıtır sadakası vermesi vaciptir.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Nafakasına ek olarak erkek, hanımının fıtır sadakasını vermekle yükümlüdür. İmam Mâlik, Şafiî, Leys, Ahmed ve İshâk gibi âlimlerin çoğunluğu bu görüştedir.
Ebû Hanîfe, Sevrî, İbnü'l-Münzir, İbn Hazm gibi bazı âlimler ise, 'kadın kendisine ait fıtır sadakasını kendisi verir' demişlerdir. Bu konuda, daha önce zikredilen İbn Ömer hadisinin genel ifadesini delil göstermişlerdir. 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), fıtır sadakasını.....köle, erkek, kadın, küçük ve büyüklere farz kılmış ve....'
**2.** Erkek, henüz cinsel ilişkiye girmediği eşinin, fıtır sadakasını vermek zorunda değildir. Çünkü henüz nafakasını karşılamakla da yükümlü değildir.
**3.** Fıtır sadakasının verilme zamanında, eşiyle geçimsiz halde olan kadın, fıtır sadakasını kendisi verir, kocası değil.
**4.** Hanımı ehl-i kitaptan olan erkeğin, eşinden dolayı fıtır sadakası vermesi gerekmez. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve selîem) Müslümanlardan...' buyurmuştur.
Fıtır Sadakasının Miktarı: Her şahıs için, yarım ölçek [yaklaşık 2 İt.] buğday; veya bir ölçek hurma, kuru üzüm, arpa, pirinç, hububat ve benzeri gıda maddeleridir.
Urve bin Zubeyr anlatıyor; Esma binti Ebû Bekr (radiyallâ-hu anhum), 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve selîem) zamanında, ailesinde bulunan hür ve köleler için, iki mud/ölçek buğday; bir sa/ölçek hurma verirdi.[1123][370]
Ebû Saîd el-Hudrî (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Biz, taamdan [1124][371] bir sa'/ölçek, arpadan birsa', hurmadan birsa', kurutulmuş süzme peynirden birsa', kuru üzümden bir sa' fıtır sadakası olarak veriyorduk.[1125][372]
Fıtır sadakasını, söz konusu gıda maddelerinin kıymetini hesaplayıp 'para' olarak vermek caiz değildir. Ebû Hanîfe haricinde, âlimlerin genelinin kanaati budur. Fıtır sadakasını rivayetlerde belirtildiği şekilde vermek asıldır. Ancak zaruret, ihtiyaç ve maslahatın

---

[1121][368] Buhârî, 1503; Müslim, 984.
[1122][369] Ebû Dâvûd, 1594; tbn Mâce, 1827; Albâni, 'hasen' olarak dercelendir-mistîr.
[1123][370] Tahâvî, 2/43.
[1124][371] Buğday, arpa ve kuru hurma gibi yemek olarak kullanılan her şeyi kapsar. (Çev.)
[1125][372] Buhârî, 1506; Müslim, 985.

gerektirmesi durumunda kıymet/para olarak vermek de caizdir. -En doğrusunu Allah bilir.

**Fıtır Sadakasının Verilme Zamanı:**

İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve selîem) fıtır sadakasını, ... İnsanlar (bayram) namazına çıkmadan önce verilmesini emretmiştir.[1126][373]
Fıtır sadakasının, bayramdan bir veya iki gün önce verilmesi de caizdir. İbn Nâff (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'İbn Ömer, fıtır sadakasını kabul edenlere, bayramdan bir veya iki gün önce veriyordu.[1127][374]
Fıtır sadakasının bayram namazından sonraya geciktirilmesi caiz değildir. Sonraya bırakılması durumunda -daha önce zikrettiğimiz hadiste de belirtildiği üzere- herhangi bir sadaka gibi olur.
Fıtır sadakasının zamanında verilememesi nedeniyle, yükümlülüğün kalmayacağı konusunda âlimler görüş birliği içindedirler. Nitekim fıtır sadakası hak sahiplerine verilmek üzere, zimmetü bir borç hükmündedir. Ödenmediği sürece, yükümlülük kalkmaz. Çünkü kul hakkıdır. Allah hakkının zamanından sonraya bırakılması durumunda, istiğfar ve pişmanlık dışında yapılabilecek bir şey yoktur. -En doğrusunu Allah bilir.
Fıtır sadakası, Ramazan bayramının birinci günü fecrin doğmasıyla birlikte vacip olur. Ancak bu vaktin öncesinde de, sonrasında da verilebilir. (Çev.)

**Fıtır Sadakası Kimlere Verilir?**

Fıtır sadakası sadece fakirlere ve miskinlere verilir. Zekât almaya hak sahibi olan sekiz sınıfın tamamına verilmez. Nitekim daha önce zikredilen İbn Abbâs'ın rivayet ettiği hadiste de belirtildiği gibi, fıtır sadakası 'miskinlere taam/yiyecek olmak üzere' farz kılınmıştır. Bu, Mâliki mezhebinin görüşüdür. Şeyhu'l-İslam da bu görüşü tercih etmiştir.

## Nafile [1128][375] Sadakalar

İslam şeriatı, nafile sadakaları çokça vermeyi teşvik etmiştir. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Mallarını Allah yolunda sarfedenlerin durumu, her başağında yüz tane olmak üzere yedi başak veren tanenin durumu gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah'ın lutfu geniştir, O herşeyi bilendir [1129][376] 'Doğrusu, sadaka veren erkeklere ve sadaka veren kadınlara, Allah'a güzel bir ödünçte bulunanlara; verdikleri kat kat artırılır. Onlara cömertçe verilecek bir mükâfat vardır.[1130][377]
Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve sellem), kadınların sadaka vermesini, kadınların azab görmesini önleyen etkenlerden saymıştır. Ebû Saîd el-Hudrî (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sailallâhu aleyhi ve sellem) bayram namazında namazgaha geldiğinde, hanımların yanına uğradı ve; «Ey kadınlar cemaatı! Sadaka veriniz. Kuşkusuz ben, cehennem halkının çoğunu kadınların oluşturduğunu gördüm. ...» buyurdu.[1131][378]

**Kadın Kendi Malından, Kocasının İzni Olmaksızın Sadaka Verebilir:**

Küreyb, [Peygamberimizin hanımı] Meymûne binti Haris {radiyallâhu anhumâ)'dan naklediyor; 'Peygamber (sailallâhu aleyhi ve sellem) 'den izin almaksızın, Meymûne bir câriye azâd etmişti. Sırası geldiğinde Rasulullah (sailallâhu aleyhi ve sellem) ona uğradı. O; «Yâ Rasuîullâh! Cariyemi azad ettiğimi duydun mu?» diye sordu; «Öyle mil Azat ettin mi?» dedi. O; «evet» dedi. Bunun üzerine; «Onu dayılarına verseydin, sevabın daha büyük olurdu» buyurdu.[1132][379]

---

[1126][373] Buhârî, 1503; Müslim, 984.
[1127][374] Buhârî, 1511.
[1128][375] Tatavvu".
[1129][376] Bakara, 261.
[1130][377] Hadîd, 18.
[1131][378] Buharı, 304.
[1132][379] Buharı, 2592; Müslim, 999.

Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve sellem), izin almadan azat etmesini Meymûne (radiyallâhu anhâj'ya nehyetmiyor; sadece daha faziletli olanı ona gösteriyor. İmam Buhârî'nin de belirttiği gibi, bu hüküm, kadının sefih/ehliyet özürlü olmaması durumunda geçerlidir.
Kendi malından infakta bulunacak kadınların, bunu kocalarına bildirmesi, aile ilişkisinin güzelliği ve kocalarının hoşnutluğu açısından daha hoş ve müstehap olandır. Bu nedenle Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve sellem); 'Bir kadının kendi malında tasarrufta bulunması, kocası ismetini sahiplendiğinde 1133[380] caiz olmaz 1134[381] Bir başka rivayette de; 'Bir kadının, kocasının izni olmadan bağışta bulunması caiz değildir 1135[382] buyurmuştur.
Kadın, kendi malından eşine, çocuklarına ve akrabalarına infakta bulunması, sadakaların en fazilet-lisidir.
Daha önce zikredilen hadiste Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve sellem); 'Kocan ve çocuğun, kendilerine sadaka verdiğin kimseler arasında en fazla hak sahibi olanlardır 1136[383] buyurmuştur.
İbn Mesûd {radiyallâhu anh)'m eşi Zeyneb; 'eşime ve hi-mayemdeki yetimlere infakta bulunmam caiz midir?' diye Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve seiîem)'e sorduğunda; 'evet, bu durumda senin için iki mükâfat olur. Birincisi sadaka mükafatı; ikincisi akrabalık mükâfatı' buyurmuştur.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) hanımı Meymûne'ye; eğer onu dayılarına hediye etseydin, mükâfatın daha büyük olurdu' buyurmuştur.
Kadın, izin almadan kocasının evinden -zarar vermemek şartıyla- infakta bulunması caizdir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'zarar vermeksizin evinin yiyeceğinden infakeden kadın, infakmdan dolayı; kocası da onu kazandığından dolayı sevap alır. Hane bekçisi için de böyledir. Bunlar birbirlerinin sevabından hiçbir şey eksiltmezler.1137[384]

**Hanımların Alış-Verişiyle İlgili Önemli Bir Konu:**

Fark ödeyerek, altını altınla değiştirmek caiz değildir. Verdiği altın takı ile aldığı altın takı arasındaki ücret farkını ödeyerek birçok hanım, takılarını kuyumcuya verip, farklı altın takılar almaktadır. Bu türden alışveriş haramdır, caiz değildir. Aradaki fark faizdir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Altın karşılığında altın, gümüş karşılığında gümüş, ... misli misline birbirine eşit olarak peşin satılır.1138[385]
Buna göre, altın karşılığı altın satılması durumunda, -biri 18, diğeri 21 ayar olsa dahi-ağırlıklarının birbirine eşit olması ve tarafların ayrılmadan önce altınları teslim almaları şarttır.
Örneğin bir kadın kendi takısını, 10.000.- Tl.'ye kuyumcuya satmaya; sonra da daha az gramajda başka bir takıyı 10.000.-Tl.'ye almaya anlaşması ve aynı zaman dilimi İçerisinde bu alışverişi yapması caiz değildir. Çünkü bu alış-veriş görüntüden ibarettir ve bu davranışla, haram kılınmış olan bir işlem meşrulaştırılmaya çalışılmış olmaktadır. Fakat bu alışveriş, aynı zaman diliminde yapılmazsa, yani kadın kendi takısını kuyumcuya satıp parasını aldıktan sonra ayrılıp gidir; başka bir zaman da tekrar gelerek başka bir takıyı satın alırsa caiz olur.
İmam Ahmed bin Hanbel rahimehullâh bu konuda şöyle der; 'Bir kadın kendi takısını kuyumcuya sattıktan sonra; çarşıda dolaşır, arzuladığı takıyı araştırır. İstediği takının sadece; kendi takısını sattığı kuyumcuda olduğunu anladıktan sonra tekrar o kuyumcuya dönerek, istediği takıyı satın alabilir.1139[386] En doğrusunu Allah bilir.

1133[380] Yani, Evlilik akdi gerçekleştikten sonra, kocasının izni olmaksızın bir kadın kendi malında infakta bulunamaz.
1134[381] Ebû Dâvûd, 3546; Hasen senetle rivayet edilmiştir.
1135[382] Ebû Dâvûd, 3547; Nesâî, 6/278; Hasen senetle rivayet edilmiştir.
1136[383] Buhârî, 1462; Müslim, 1000; İbn Mâce, 1834.
1137[384] Buhârî, 1425; Müslim, 1024.
1138[385] Buhârî, 2176; Müslim, 1584.
1139[386] İbnu'l-Useyının, el-Fetâuâ en-Nisoiyye, s. 90.

## V. ORUÇ

### Orucun Tanımı ve Önemi:

**Oruç:** Fecrin doğuşundan, güneşin batışına kadar, niyetli olarak, yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak durmaktır.
Ramazan orucunun farz olduğu konusunda ümmet icma etmiştir. Oruç, bilinmesi zorunlu; inkârı da küfür olan, İslam'ın en temel esaslarından/rükûnlarından bîridir.
Yüce Allah; 'Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak kendisinde Kur'ân indirilen aydır. Sizden her kim (Ramazan) hilali(ni) görürse, oruç tutsun [1140][387] buyurmuştur.
Peygamberimiz (sallailâhu aleyhi ve sellem); 'İslam beş şey üzerine bina edilmiştir; Allah'tan başka İlah olmadığına ve Mu-hammed'ın O'nun resulü olduğuna şahadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, hacca gitmek ve «Ramazan orucu tutmak» [1141][388] buyurmuştur.

### Orucun Çeşitleri:

Farz ve Nafile oruçlar olmak üzere, oruç iki çeşittir.

### 1. Farz Oruçlar:

Bunlar üç kısımdır;
**a)** Ramazan Orucu,
**b)** Kefaret Oruçları,
**c)** Adak Oruçları.

### A) Ramazan Orucu:

Ramazan orucu, akıl, baliğ, sağlıklı, mukîm/yerleşik, hayız ve loğusalıktan temizlenmiş olan her Müslüman kadına (ve erkeğe) farzdır. Yüce Allah; 'Ey iman edenler! Oruç, sizden öncekilere yazıldığı gibi, sizlere de yazılmıştır. Umulur ki, korunursunuz. Oruç size sayılı günler olarak yazıldı. Sizden her kim hasta yahut yolcu olursa, tutamadığı günler kadar diğer günlerde oruç tutar.[1142][389]

### Ramazan Orucu Ne Zaman Başlar?

Ramazan orucu, Ramazan ayının girmesiyle farz olur. Ramazan ayının girdiği iki şekilde tespit edilir;
**1.** Ramazan hilalinin görülmesiyle tespit edilir. Çünkü Yüce Allah; '.., Sizden her kim (Ramazan) hilah(ni) görürse, oruç tutsun [1143][390] buyurmuştur.
İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâ-hu aleyhi ve sellem), «Hilali gördüğünüz zaman oruç tutun, onu gördüğünüz de iftar edin/bayram yapın. Eğer hava bulutlu olursa takdir edin1 buyurmuştur.[1144][391]

### Hatırlatmalar:

Hilalin anlaşılması, görmeyle olur. Matematiksel veya astronomi hesaplarıyla olmaz. Ayrıca hesaplamalarla hilalin doğacağı yeri ve zamanı belirlemek şer'î açıdan doğru sonuç

---

[1140][387] Bakara, 185.
[1141][388] Buhârî, 8: Müslim, 16.
[1142][389] Bakara, 183-183.
[1143][390] Bakara. 185.
[1144][391] Buhârî, 1900; Müslim, 1080.

olarak kabul edilmez.
Adalet sahibi güvenilir bir Müslüman, Ramazan hilalini gördüğünü söylediğinde, onun sözüyle amel edilir. Âlimlerin çoğunun kanaati budur. Buna İbn Ömer'in rivayet ettiği hadis delildir. İnsanlar hilali gözlüyorlardı; Onu ben gördüm ve Rasulullah (sallailâhu aleyhi ve sellem)'e haber verdim. Bunun üzerine oruç tuttu ve insanlara oruç tutmalarını emretti.[1145][392]
Âlimlerin tercih edilen görüşü, bu konuda 'tek kadın ve tek erkeğin haberinin aynı hükümde' olduğudur.
Şevval hilali ancak, iki âdil şahidin olmasıyla isbat olunur. Âlimlerin çoğunluğu bu kanaattedir. Çünkü Peygamberimiz (sallailâhu aleyhi ve sellem); 'iki şahidin tanıkhğıyla oruç tutunuz ve iftar ediniz' buyurmuştur.[1146][393]
**2.** Şaban ayının otuza tamamlanmasıyla Ramazan orucuna başlanır. Şaban ayının otuzunda, gökyüzünün berrak olmasına ve hilalin görülmesini önleyen her hangi bir engel bulunmamasına rağmen hilal görülmezse; Şaban ayı otuza tamamlanıp, ertesi günü oruca başlanır. İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallailâhu aleyhi ve selem «Ay 29 gecedir. Hilali görmedikçe oruç tutmayın. Eğer hava kapalı/bulutlu olursa otuza tamamlayın [1147][394]
Bir bölgede hilal görüldüğü zaman^aym paraleldeki diğer bölgelerin de oruca başlamaları gerekir. Âlimlerin görüşleri arasında en isabetlisi ve İbn Teymiye'nin tercihi budur.

### Kadınların Ramazan Orucunu Tutmadığı Durumlar:

Ramazan orucunu tutmama açısından, kadınların üç durumu vardır;

### A. Kadınların Oruç Tutmasının Da, Tutmamasının Da Caiz Olduğu Durumlar:

Aşağıda belirtilen durum' cırdan biri söz konusu olduğunda kadınlar oruç tutup-tutmamada serbest olurlar.
**1. Hastalık:** Hastaların oruç tutmamasının mubah olduğu konusunda âlimler görüş birliği içindedirler. Bu hüküm âyet-î ke-rîme'de belirtilmiştir; '... Sizden her kim hasta yahut yolcu olursa, tutamadığı günler kadar diğer günlerde oruç tutar.[1148][395]
Hastalık üç şekilde tanımlanmıştır;
**I.** Hafif soğuk algınlıkları, hafif baş ve diş ağrıları gibi, orucun olumsuz etkilemediği basit hastalıklar. Bu tür hastalıklar nedeniyle oruç tutmamak caiz değildir.
**II.** Oruç tutması durumunda hastalık artacak veya iyileşme gecikecekse ya da hiçbir zararı olmadığı halde oruç tutmada zorluk olacaksa, orucun tutulmaması müstehap olur.
**III.** Orucun hastayı ağırlaştırması, zararlı olması ve ölüm tehlikesi bulunması durumunda, oruç tutmak haram olur. Çünkü Yüce Allah; 'kendinizi öldürmeyin [1149][396] buyurmuştur.
**2. Yolculuk:** Namazların kısaltılmasının meşru kılındığı mesafede yolculuk yapan hanımların, oruç tutmamaları caizdir. Çünkü Yüce Allah; "... Sizden her kim hasta yahut yolcu olursa, tutamadığı günler kadar diğer günlerde oruç tutar' buyurmuştur.
Yolculuk esnasında oruç tutulması da caiz ve sahihtir. Sahabe, tabiîn ve dört mezhep İmamı bu görüştedir.

### Yolculukta Oruç Tutmak Mı, Tutmamak Mı, Daha Faziletlidir?

Yolcu için üç durum söz konusudur;
**I.** Oruç tutması yolcuya ağır geliyor ve onu hayırlı işlerden engelliyorsa; oruç tutmaması daha faziletlidir. Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Ramazan ayında) bir yolculukta bulunuyordu. Basma insanlar toplanmış ve

---

[1145][392] Ebû Dâvûd, 2242; Dârimî. 2/4; İbn Hibbân. 3447; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
[1146][393] Nesâî, 1/300; Ahmed, 4/321; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
[1147][394] Buhârî, 1907.
[1148][395] Bakara, 183-183.
[1149][396] Nisa, 29.

gölgelendirilmekte olan bir adamı gördü ve; «Bunun neyi var?» diye sordu. Oradakiler; «oruçlu» dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «yolculukta oruç tutmak, iyilik değildir» buyurdu.1150[397]
Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seliem)'le beraber yolculuktaydık. Bizden bazıları oruçlu, bazıları değildi. Sıcak bir günde, bir yerde mola verdik. Çoğunlukla gölgelenenenlerimiz, elbisesi olan kimselerdi. Bazılarımız güneşten eliyle korumuyordu. Oruç tutanlar, dermansız düşmüşlerdi. Oruç tutmayanlar ise, kalkıp çadırları kurdular ve develere su içirdiler. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Bugün oruç tutmayanlar, sevabı alıp götürdüler» buyurdu,1151[398]
**II.** Oruç tutması yolcuya ağır gelmiyor ve onu hayırlı işlerden alıkoymuyor ise, oruç tutması daha faziletlidir. Çünkü Yüce Allah; '... oruç tutmanız sîzin için daha hayırlıdır 1152[399] buyurmuştur.
**III.** Oruç tutması yolcuya, tahammül edilemeyecek ölçüde bir ağırlık ve meşakkat veriyor ve onu helake sürüklüyorsa, -Câ-bir hadisinde de belirtildiği gibi- oruç tutmak haram; tutmamak farz olur. Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) fetih yılı Ramazan ayında Mekke'ye doğru yola çıktı. Kurâu'l-Gamîm denilen yere varıncaya kadar yürüdü. Oraya vardığında, bir bardak su istedi. Bardağı herkesin göre-bileceği bir şekilde kaldırdı ve suyu içti. Daha sonra ona;«Bazı insanlar hâlâ oruç tutuyor» denilince; «Onlar asilerdir! Onlar asilerdir!» buyurdu.1153[400]
Oruç tutmama ruhsatı ne zaman kalkar?
Yolculuk devam ettiği sürece, daha önce de belirtildiği gibi, oruç tutmamak mubahtır. Bu konuda erkek ve kadın aynıdır. Şayet yolculuk esnasında bir beldede yerleşik kalmaya niyet edilirse veya yolcu kendi memleketine ulaşırsa, oruç tutmama ruhsatı kalkar. Yolcu kendi memleketine gece girmişse, sabahına oruç tutması farzdır. Eğer gündüz kendi memleketine ulaşmış ve oruçlu değilse, o günün kalan kısmında oruç tutması gerekmez. Alimlerin iki görüşü arasında tercih edileni budur.

**Hatırlatmalar:**

Yolculuğu nedeniyle oruçlu olmayan kişi, evine gündüz vardığında; eşi hayız veya loğusalıktan yeni temizlenmiş ya da, hastalığından yeni iyileşmiş olması nedeniyle oruçlu değilse, onunla cinsel ilişkiye girmesi caizdir. Bu durumda hiçbir kefaret gerekmez.
Ramazan günü, hanımıyla ilişkiye girmek isteyen ve iftar saatine kadar sabredemeyen bir kişinin, bu amaçla hanımıyla seferilik mesafesinde yolculuğa çıkıp, oruçlarını bozmaları ve cinsel ilişkide bulunmaları caiz midir?
Normalde bunda bir sakınca yoktur. Ancak, iftar saatine kadar sabretmesi daha evlâdır.
**3. Yaşlılık:** Oruç tutamayacak kadar yaşlanan ve âciz duruma düşenlerin, oruç tutmamaları caizdir. Bu durumdakiler, tutamadıkları oruçları kaza etmezler. Her gün bir miskini doyururlar. Çünkü Yüce Allah; '...(yaşlılık veya iyileşmesi beklenmeyen hastalık nedeniyle) oruç tutmaya gücü yetmeyenler, bir fakiri doyuracak kadar fidye verirler.1154[401] Bu âyet hakkında İbn Abbâs fradiyallâhu anh) der ki; ıbu âyet neshedilmemiştir. Burada belirtilenler, oruç tutmaya gücü yetmeyen çok yaşlı erkekler ve kadınlardır. Her ikisi de, tutamadıkları günler için bir miskini ye-dirirler.1155[402]
**4. Hamilelik ve Çocuk Emzirmek:** Hâmile veya çocuk emziren hanımlar, oruçlu olmaları halinde kendilerine yahut çocuklarına zarar gelmesinden korkmaları durumunda oruç tutmayabilirler. Tercih edilen görüşe göre- bu durumdaki hanımların tutamadıkları oruçları kaza etmeleri gerekmez. Tutamadıkları her gün için bir fakiri doyururlar. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), 'Aziz ve Celîl Allah, yolcudan namazın yansını kaldırmıştır; yolcudan, hamileden ve emziren kadınlardan orucu

1150[397] Buhârî, 1946; Müslim, 1115.
1151[398] Müslim, 1119.
1152[399] Bakara, 183.
1153[400] Müslim, 1114; Benzer lafızlarla, Buhârî, İbn Abbâs radiyallâhu anh'ten rivayet etmiştir. Bkz. 1948.
1154[401] Bakara, 184.
1155[402] Buhâri.4505.

kaldırmıştır.1156[403]

İbn Abbâs (radiyallâhu anh); '... Hamile ve emziren kadınlar [kendilerine yahut çocuklarına zarar gelmesinden] korkmaları durumunda, oruç tutmazlar ve tutamadıkları her gün için bir fakiri doyururlar 1157[404] demiştir. İbn Abbâs (radiyaîlâhu anh) bu ifadeyi, âyetin tefsiri olarak söylemiştir. Bu nedenle merfu hadis hükmündedir.

İbn Abbâs {radiyallâhu anh) hamile cariyesine, Ramazan ayında oruç tutmamasını emreder ve; 'sen yaşlı kadın konumun-dasın, oruç tutmaya takatin yetmez! Orucunu boz ve her gün için yanm sa'/ölçek buğdayı [fidye olarak] ver' derdi.1158[405] Benzeri ifadeler, İbn Ömer (radiyallâhu anh)'ten de nakledilmiştir. Sahabeler arasında buna muhalefet eden bilinmemektedir.

Hanefî mezhebine göre, hamile veya çocuk emziren hanımlar, oruç tutmalarının kendi sağlıklarına veya çocuklarına zararlı olmasından endişe etmeleri durumunda oruç tutmayabilirler. Bu nedenle tutamadıkları oruçları daha sonra aynı gün sayısında kaza ederler. 1159[406]

**B. Kadınların Oruç Tutmayıp, Kaza Etmelerinin 'Vacip' Olduğu Durumlar:**

Hayız ve loğusalık dönemlerinde kadınların tuttukları oruçların sahih olmadığı/geçersiz olduğu konusunda âlimler icma etmişlerdir. Bu dönemlerde kadınlara oruç tutmak farz değildir; tutmaları halinde 'haram' işlemiş olurlar.

Bu durumdaki hanımların, hayız ve loğusalıktan temizlendikten sonra oruçlarını kaza etmeleri gerekir. Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında hayızh olduğumuzda oruçları kaza etmemiz emredilir; namazları kaza etmemiz emredilmezdi.1160[407]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Ramazan ayında hanımların hayız olmasını önleyen İlaçlar kullanmaları caiz midir?

Ramazan ayında hanımların hayız olmalarını Önleyen ilaçlar kullanmaları müstehap değildir. Hiç kuşkusuz hanımlar için hayız dönemlerini takdir eden Yüce Allah'tır. Rasulullah (sallallâ-hu aleyhi ve sellem) döneminde hiçbir kadın, hayzını önlemekle sorumlu tutulmamıştır. Buna rağmen, -kullandığı ilaçların vücut sağlığına zarar vermemesi şartıyla- hayzını önleyen hanımların tuttukları oruçlar, kanamaları olmadığı sürece sahihtir; iade etmeleri gerekmez. Kullandıkları ilaçlarla hayız kanamalarının kesilmesi konusunda şüpheye düşen kadınların hükmü, hayızh kadınların hükmü gibidir. Hayız günlerinde oruç tutamaz. Temizlendikten sonra tutamadığı günler sayısınca kaza eder.1161[408]

**2.** İstihâze kanaması 1162[409] oruç tutmaya engel değildir. İstihâ-ze kanaması olan kadınların, oruçlarını tutmaları ve namazlarını kılmaları farzdır. Kanamalardan temizlenmiş hükmündedirler. Bu konuda âlimler icma etmiştir.

**C. Kadınların Oruç Tutmak Zorunda Olduğu Durumlar:**

Yukarıda belirtilen durumlardan herhangi biri söz konusu olmadığı sürece, kadınların oruç tutmaması caiz değildir. Akıl, bâliğ, sağlıklı, mukîm, hayız ve loğusalıktan temizlenmiş olan müs-lüman bir kadının, Ramazan ayında oruç tutmaması haramdır.

**Kadınların Oruç Tutmalarının Sıhhat Şartları:**

---

1156[403] Ahmed bin Hanbel, 4/347; Abd bin Humeyd, 430; Hasen olarak dere-celendirilmiştir.

1157[404] İbnu'l-Cârûd, 381; Beyhakî, 4/230; Sahih senetle rivayet edilmiştir. Bkz. B-İruâ, 4/18.

1158[405] Abdurrezzâk, 7567; Dârekutnî, 2/206; sahih senetle rivayet edilmiştir.

1159[406] Fetevâi Hindiye, 1/207. (Çev.)

1160[407] Müslim, 335; Ebû Dâvûd, 259; Tirmizî, 784; Nesâî, 4/191.

1161[408] Basit değişikliklerle birlikte bkz. Câmiu Ahkâmi'n-Nisâ, 2/393.

1162[409] Hayi2 ve loğusalık zamanlan dışında veya hayız ve loğusalık sonrasında görülen, bir hastalık veya yapısal bozukluk sebebiyle gelen kanamalar-dır. Bu kanamalara "istihâze/özür kanı" denir. (Çev.)

Müslüman bir kadının orucu iki şartla sahih/geçerli olur;
**1.** Hayız ve loğusalıktan temizlenmiş olması: Hayızh ve loğusa hanımların oruçlarının caiz olmadığı daha önce belirtilmişti.
**2.** Oruca niyet edilmiş olması: Oruç bir ibadettir. Dolayısıyla diğer ibadetlerde de olduğu gibi, niyet şarttır. Niyetsiz oruç sahih olmaz. Oruç için niyetin, güneşin batışından, fecrin doğuşuna kadarki zaman aralığında yapılması şarttır. Ibn Ömer, Hafsâ'dan {radiyalîâhu anhumâ) naklediyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); «fecirden önce niyet etmeyen kimsenin orucu olmaz» buyurmuştur.1163[410]

## Nafile Oruçlarda, Niyetin Geceden Yapılması Şart Mıdır?

Nafile oruçlarda, niyetin geceden yapılması -âlimlerin çoğunluğuna göre- şart değildir.
Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'bir gün Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanıma geldi ve; «Yanınızda (yiyecek) bîr şey var mı?» diye sordu; «yok» dedik. Bunun üzerine; «öyleyse ben, oruçluyum» buyurdu. Başka bir gün bize geldiğinde; «Ey Allah'ın resulü! Bize hays yemeği 1164[411] hediye edildi» dedik. Bunun üzerine; «onu bana getirin! [Normalde bu gün] oruçlu olarak sa-bahlamıştım» buyurdu ve yemek yedi.1165[412]
Nafile oruçlarda da, niyetin geceden yapılması daha ihtiyatlıdır.
**Orucun Rüknü:** Fecrin doğuşundan, güneşin batışına kadar yemeden, içmeden ve cinsel ilişkiden uzak durmaktır. Çünkü Yüce Allah; 'Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmanız size helal kılındı, onlar sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz. Allah, nefsinize güvenemeyeceğinizi biliyordu, bu sebeple teubenizi kabul edip sizi affetti; artık onlara yaklaşabilirsiniz. Allah'ın sizin için yazdığını arzulaym. Tan yerinde, beyaz iplik siyah iplikten sizce ayırdedilinceye kadar, yiyin için, sonra orucu geceye kadar tamamlayın.1166[413]

## Oruç Adabı

**1. Sahur Yapmak:** Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Sahur yapınız. Kuşkusuz sahurda bereket vardır 1167[414] buyurmuştur. Az veya çok bir miktar yemek yenmesi veya bir yudum su içilmesiyle sahur yapılmış olur. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'bir yudum suyla dahi olsa, sahur yapınız 1168[415] buyurmuştur.
Sahuru geciktirmek müstehaptır. Zeyd bin Sabit (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ue sellem)'le birlikte sahur yaptık. Sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kalktı ve namaz kıldı'; Enes; «Ezân'la sahur arasında ne kadar süre vardı?» diye sordu, «elli ayet (okuyacak) kadar» dedi.1169[416]

## Hatırlatma:

Fecrin doğusuyla birlikte sabah ezan okunurken, sahura devam eden ve elinde yiyecek veya içecek bir şey bulunan kişi, elindeki lokmasını yer, suyunu içer. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seîlem); 'biriniz ezam işittiğinde, ihtiyacını giderene kadar elindeki kabı bırakmasın' buyurmuştur.1170[417]
**2.** Boş ve lüzumsuz davranışlardan, kötü sözlerden, yalan ve benzeri şeylerden sakınmak: Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ue sellem); «biriniz oruçlu olduğu zaman, kötü söz söylemesin, bağırıp-ça-ğırmasın, cahilce davranmasın. Şayet biri ona, kötü söz söylerse veya kavga edecek olursa, ona; «ben

1163[410] Ebû Dâvûd, 2454; Tirmizî, 730; Nesâî, 4/196; Ibn Mâce, 1700.
1164[411] Çekirdeksiz hurma, tere yağı ve keş gereği biribirine karıştırılıp, bazen içine sevikte katılarak yapılan bir tür yemek. (Çev.)
1165[412] Müslim, 1451.
1166[413] Bakara, 187.
1167[414] Buharı, 1923; Müslim, 1095.
1168[415] İbn Hibbân, 1923; Müslim, 1095.
1169[416] Buhârî, 1921; Müslim, 1097.
1170[417] Ebû Dâvûd, 2350; Hâkim. 1/426; Sahih hadistir.

oruçluyum, desin» buyurdu'. 1171[418]
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seİlem); Yalan sözü bırakmayan ue yalanla hareket eden kimsenin yemeyi-içmeyi terk etmesine [orucuna], Allah'ın ihtiyacı yoktur 1172[419] buyurmuştur.
**3.** Cömert Davranması ve Kurana Yoğunlaşması: İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'İyilik yapmada insanların en cömerdi, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) idi. En cömert olduğu zaman ise, Ramazanda, Cibril aleyhisselam ile buluştuğu zamandı. Ramazan bitinceye kadar, her gece Cibril'le buluşur ue ona Kurân'ı okurdu. Cibril aleyhisselam ile buluştuğu zamanlarda, esen rüzgârlardan daha cömert olurdu.1173[420]
**4.** Güneş batışıyla birlikte iftar yapmada acele etmek: Sehl bin Sa'd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ue sellem) «iftar yapmada acele davrandıkları sürece, İnsanlar hayır üzere olurlar.1174[421]
**5.** Oruç Açarken Dua Etmek: İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) iftar edeceği zaman, «susuzluk gitti, damarlar nemlendi ve inşallah sevâb hâsıl oldu» derdi.1175[422]
**6.** Orucu, taze veya kuru hurmayla, ya da suyla açmak: Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), akşam namazını kılmadan önce bir kaç taze hurma, eğer hurma yoksa kuru hurma ile iftar ederdi; o da olmazsa bir kaç yudum su içerdi.1176[423]

**Ramazanda Mubah Olan Davranışlar:**

**1.** Oruç gecelerinde cinsel ilişki:
Yüce Allah 'Oruç tuttuğunuz günlerin gecesi kadınlarınıza yaklaşmanız size helal kılındı 1177[424] buyurarak, Müslümanlara bu ruhsatı vermiştir.
El-Berâ (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Ramazan orucu farz kılındığında, Ramazan ayı süresince kimse hanımına yaklaşmıyordu. Erkekler nefislerine hakim olamıyorlardı. Bunun üzerine Yüce Allah; 'Allah, nefsinize güvenemeyeceğinizi biliyordu, bu sebeple tevbenizi kabul edip sizi affetti 1178[425] ayetini indirdi.1179[426]
**2.** Cünüp olarak sabahlamak:
Aişe ve Ümmü Seleme (radiyallâhu anhumâ) anlatıyor; 'Ra-sulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hanımıyla ilişkide bulunduğundan dolayı cünüp olarak sabahlardı. Sonra gusül abdesti ahr ve oruç tutardı.1180[427]
**3.** Cinsel ilişkiye girmeksizin erkeğin, hanımını öpmesi ve mübaşerette bulunması:
Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) oruçlu haldeyken, Öper ve mübaşeret ederdi/ eğlenirdi. O, nefsine en fazla sahip olandı 1181[428]
'Bende, odaoruç-lu iken, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) beni Öperdi.1182[429]
Mübaşeret, cinsel ilişkiye girilmeksizin, kadın ve erkek tenlerinin birbirine değmesidir. Mesrûk anlatıyor; 'Aişe radiyallâhuanhâj'ya; «oruçlu kişiye hanımı ne ölçüde helaldir?» diye sordum; «cinsel ilişki hariç, her şey» dedi.1183[430]

**Hatırlatmalar:**

Hanımını öpen veya hanımıyla mübaşerette bulunan kişiden, mezi salgısının gelmesi

---

1171[418] Buhârî, 1904; Müslim. 1151.
1172[419] Buhârî, 1903; vdğ.
1173[420] Buhârî, 6; Müslim, 2308.
1174[421] Buhârî, 1957; Müslim, 1098.
1175[422] Ebû Dâvûd, 2340.
1176[423] Ebû Dâvûd, 2356; Tirmizî, 692.
1177[424] Bakara, 187.
1178[425] Bakara, 187.
1179[426] Buhârî, 4508.
1180[427] Buhârî, 1926; Müslim. 1109.
1181[428] Buhârî, 1927; Müslim, 1106.
1182[429] Ebû Dâvûd, 2384; Abdurrezzâk, 8410; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1183[430] Abdurrezzâk, 8439; Sika/güvenilir ravîler tarafından nakledilmiştir.

durumunda, herhangi bir şey gerekmez.
Oruçlu iken eşinin öpmesi veya mübaşerette bulunması durumunda, eşlerden birinden meni çıkması durumunda orucu bozulur. Kaza etmesi gerekir.[1184][431]
**4.** Gusül Abdesti Almak, Serinlemek için duş yapmak:
Yukarıda zikredilen hadiste, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), 'cünüp olarak sabahlıyor, daha sonra gusül abdesti alıp, oruç tutuyordu'. Bazı sahabeler, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'İ, Arc denilen yerde oruçlu iken, susuzluktan veya aşırı sıcaktan dolayı başına su dökerken gördüklerini söylemişlerdir.[1185][432]
**5.** Aşırıya kaçmaksızm, ağza ve burna su ahp-vermek:
Peygamber (sallaliâhu aleyhi ve sellem) 'Oruçlu olmadığı zamanlarda burnuna suyu fazlaca çekerdi. ...'
**6.** Sürme, Koku, Damla, İğne, Misvak ve benzerlerini kullanmak:
'Sürme, koku, damla, İğne, misvak ve benzerlerinden hiçbiriyle iftar edilemeyeceği gayet açıktır. Hiç kuşkusuz oruç, Müslümanların, genel ve özel bütün yönleriyle bilmek zorunda oldukları bir ibadettir. Şayet bu sayılanlar, Allah'ın ve Rasuİünün oruçlu kimseye haram kıldığı ve orucu bozan şeyler olsaydı, Ra-sulullâh'm bunları açıklaması gerekirdi. Şayet bu türden şeyler bildirilmiş olsaydı, diğer şer'î bilgileri naklettikleri gibi, sahabeler bunları da bilir ve ümmete nakledererdi. Hiçbir âlim, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seliem)'den bunlarla ilgili olarak bir nakilde bulunmamıştır. Bu konuda, sahih, zayıf, müsned, mürsel hiçbir rivayet yoktur. Dolayısıyla bunları yasakİayan hiçbir şeyin zikredilmediği anlaşılmaktadır.[1186][433]
Atâ, İbrahim en-Nehâî, el-Hasen, ez-Zuhrî ve ilk dönem âlimlerinin bir çoğunun «oruçlunun sürme çekmesinde bir sakınca yoktur» dediği nakledilmiştir.
Ebû Hanîfe'ye göre, ister ağız yoluyla, ister iğne vb. yollarla mide veya dimağa ulaşan her hangi bir şeyle oruç bozulur. Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre ağız yoluyla mideye girmeyen hiçbir şey orucu bozmaz. [1187][434]

**Hatırlatma:**

Boğaza kaçmayacağından emin olunduğu takdirde, diş fırçası ve macunu kullanmanın bir sakıncası yoktur. Ancak bu tür şeylerle diş temizliğini gece yapmak daha uygundur.
**7.** Zayıf düşmeyeceğinden emin olanın, hacamat yaptırması, kan vermesi ve tahlil için kan aldırması:
İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seîİem) oruçlu iken, hacamat yaptırdı.[1188][435]
Ramazan günlerinde, oruçlu iken kan bağışı ve tahlil için vücuttan kan aldırılması ihtiyaç durumunda caizdir. Ancak zayıf düşüleceğinden endişe edildiğinde mekruh olur.
Enes bin Mâlik (radiyallâhu anh)'a; 'oruçlunun hacamat yaptırmasını mekruh görür müydünüz?' diye sorulduğunda; 'hayır/ Sadece zayıf düşmesi durumunda' demiştir.[1189][436]
**8.** Yutmadığı sürece, yemeğin tadına bakmak, bebeği için lokma çiğnemek:
İbn Abbâs (radiyallâhu anh); 'bağazına kaçmadığı sürece oruçlunun, sirke veya başka bir şeyin tadına bakmasında bir sakınca yoktur.[1190][437]
Yunus, Hasan dan naklediyor; oruçlu olduğu halde, çocuk için lokmayı çiğneyip, sonra da ağzından çıkarıp çocuğun ağzına koyarken onu gördüm.[1191][438]
İhtiyaç olmaksızın yemeğin tadına bakmak mekruhtur. Ancak bununla oruç bozulmaz. İhtiyaç durumunda yapmak, mazmaza yapmak gibidir.[1192][439]

---

[1184][431] El-Ümm, 2/86; el-Mecmû, 6/322; el-Mebsût, 3/65.
[1185][432] Ebû Dâvûd, 2348; Albânî, sahih olarak derecelendirmiştir.
[1186][433] İbn Teymiye, Mecmuu I-Fetâuâ, 25/233.
[1187][434] İmam Serahsî, el-Mebsût, 3/67. {Çev. ]
[1188][435] Buhârî, 1939; Ebû Dâvûd, 2355; Tirmizî, 772.
[1189][436] Buhârî, 1940.
[1190][437] İbn Ebî Şeybe, 3/47; Hasen ligayri, senetle rivayet edilmiştir.
[1191][438] Abdurrezzâk, Musannef, 7512; İbn Ebî Şeybe, 3/47.
[1192][439] İbn Teymiye, el-Fetâvâ, 25/266.

**Hatırlatma:**

Oruçlunun, içerisinden sütü çıkmadığı ve boğazına kaçmadığı sürece çam sakızı çiğnemesi, mekruhtur. Çünkü bu, ağzı kurutur ve susatır. Eğer çiğnendiğinde sütü çıkıyorsa, oruç bozulur.[1193][440]

**9.** Unutarak yiyip-içmek: Bu konuyla ilgili deliller ileride zikredilecektir.

**10.** İstemdışı Kusmak:

**Orucu Bozan Şeyler:**

Bunlar, orucu bozan ve yalnızca kaza gerektiren şeyler ile orucu bozan, kaza ve kefaret gerektiren şeyler olmak üzere iki kısma ayrılır.

**a) Orucu Bozan Ve Yalnızca Kaza Gerektiren Durumlar:**

**1-2.** Unutarak Yemek ve İçmek

Oruçlu olduğunu unutarak bir şeyler yiyip içen kimsenin orucu bozulmaz, ona kaza ve kefaret gerekmez. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi vesel-lem); 'kim oruçlu olduğunu unutarak yer ve içerse, orucuna devam etsin; çünkü onu Allah, yedihp-içirmiştir' buyurmuştur.[1194][441]

**3.** Kasıtlı Kusmak:

İstem dışı kusmayla oruç bozulmaz. Fakat kasıtlı kusmayla oruç bozulur. Çünkü Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellem); 'istem dışı kusan orucunu kaza etmez; kasıtlı kusan orucunu kaza etsin' buyurmuştur.[1195][442]

**4-5.** Hayız ve Lohusalık:

Güneş batmadan hemen öncesinde bile o!sa, hayız ve loğusalık durumunda oruç bozulur ve kaza edilmesi gerekir. Bu konuda âlimler icmâ etmiştir.

**Hatırlatmalar:**

Oruçlu bir kadın, gündüz vakti hayız olduğunda orucu bozulur. Günün kalan kısmında oruçlu olarak devam etmesi gerekmez.[1196][443] Orucunu açar, fakat bunu çocuklarından gizlemelidır.

Ramazan günü hayızh olan bir hanım, gündüz vaktinde temizlendiğinde, yemeye-içmeye devam edebilir. Seferi olduğu için oruçlu olmayan eşiyle, yolculuktan döndüğünde cinsel ilişkiye girebilir.

Hayızlt bir hanım, fecir doğmadan önce temizlendiğinde, oruca niyet ederse, orucu sahih olur. Gusül abdesti almayı fecir sonrasına kadar geciktirmesi caizdir. Âlimlerin çoğunluğu bu kanaattedir.[1197][444]

**6.** Bilinçli Hareketler Sonucunda Meni Çıkması: Kişinin, hanımını öpmesi, tenlerinin birbirine teması veya mastürbasyon nedeniyle meni çıkması durumunda orucu bozulur. O günün kaza edilmesi gerekir. Nitekim Yüce Allah, kutsi hadiste oruçlu kimsenin halini şöyle tanımlamıştır; 'yemesini, içmesini ve şehvetini benim için terk etmiştir.[1198][445]

**7.** Orucu Bozmaya Niyet Etmek: Oruçlu bir kimse, oruçlu olduğunun bilincinde, orucunu bozmaya niyet etmesi ve buna kesin karar vermesi durumunda; -bir şey yiyip-içmese dahi- orucu bozulmuş olur. Çünkü 'kişi ancak niyetinin karşılığı vardır' buyurulmuştur. Alimlerin çoğunluğunun kanaati budur.

Hanefî mezhebine göre, niyetler amele/pratiğe dönüşmediği sürece uygulamadaki amelin hükmünü ortadan kaldırmaz. Dolayısıyla orucunu bozmaya niyetlenen kişi, niyetini uygulayıp bir şeyler yiyip-içmedîkçe veya orucu bozan herhangi bir davranışta

---

[1193][440] Fethu'I-Bârî, 4/160; el-Muğnî, 3/109; el-Mecmû, 6/353.

[1194][441] Buhârî, 1923; Müslim, 1155.

[1195][442] Tirmizî, 716; Ebû Dâvûd, 2380; İbn Mâce, 1676; Sahîhu'i-Câmi, 6243.

[1196][443] İmam Mâlik; ei-Müdeuuene, 1/184.

[1197][444] İbn Hacer, el-Feth, 4/192

[1198][445] Buhârî, 1984; Müslim, 1151.

bulunmadıkça orucu bozulmaz. (Çev.)
**8.** İslam'dan İrtidat Etmek:
Allah korusun, oruçlu iken İslam'dan irtidat edenin orucu bozulur. Tövbe edip, İslam'a döndüğünde, o günün orucunu kaza etmesi gerekir. Çünkü Yüce Allah; 'şirke düşersen, amelin boşa gider [1199][446] buyurmuştur. ÂÎimler bu konuda görüş birliği içerisindedirler.

**B) Orucu Bozan, Kaza Ve Kefaret Gerektiren Durumlar:**

**Cinsel İlişki:**

Ramazan günü, oruçlu erkek ve kadın bilinçli olarak cinsel ilişkiye girmeleri durumunda, her ikisinin de orucu bozulur. Bu durumda her ikisinin de, o günün orucunu kaza etmesi gerekir.
Ayrıca erkeğin kaza ve kefaret orucu tutması; kadının ise sadece o günün orucunu kaza etmesi -tercih edilen görüşe göre- yeterlidir. Alimlerin çoğunluğu ise, her ikisine de kefareti gerekli görmüşlerdir.
Kadın ve erkeğin her ikisi de bilinçli ve istekli olarak oruçlu haldeyken ilişkiye girmeleri durumunda, her ikisine de kaza ve kefaret gerekir. Ancak kadın cinsel ilişkiye zorlanmış ise, kadına kaza, erkeğe kaza ve kefaret gerekir.
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ue sel!em)'e bir adam geldi ve; «Ey Allah'ın Rasu-lül Helak oldum' dedi. Rasulullah (sallaîlâhu aleyhi ue sellem); «Seni helake sürükleyen nedir?» buyurdu. O; «Ramazanda hanımımla cinsel ilişkide bulundum» dedi. Peygamber (sallaîlâhu aleyhi ve seliem); «Bir köle azad edecek bir şey bulabilir misin?7 buyurdu; O; «hayır» dedi; «iki ay peşpepe oruç tutabilir misin?' buyurdu; «hayır» dedi. «öyleyse altmış fakiri doyuracak bir şey bulabilir misin?» buyurdu, «hayır» dedi. Sonra adam oturdu. Derken Peygamber (sallaîlâhu aleyhi ve sellem)'e içinde hurma dolu bir zembil getirildi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), o adama; «bunu ve sadaka olarak dağıt' buyurdu. Adam; 'ey Allah'ın Rasülü! Bizden daha fakirini nasıl (bulacağım)?! Medine'nin karataşlı iki tarafı arasında, benim ailemden daha muhtaç bir aile yoktur» dedi. Bunun üzerine, Peygamber (sallallâhu aleyhi ue sellem) güldü, öyleki gülmekten yan dişlen göründü. Sonra ona; «haydi git, bunu ailene yedir» buyurdu.[1200][447]
Bu hadiste, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) erkeğe kefareti emrederken; kadın hakkında hiçbir şey emretme-miştir. 'Çünkü cinsel ilişki sonucu gereken kefaret türlerinden biri, mali haktır. Bu nedenle mehir konusunda olduğu gibi, erkeğin sorumluluğundadır.[1201][448]
Bazı âlimler ise, 'cinsil ilişki sonucu gereken kefaret, köle azat etmek veya fakirleri doyurmak şeklinde uygulanırsa, sadece erkeğe; kefaret orucu tutularak uygulanırsa erkek ve kadına birlikte gerekir' demişlerdir.[1202][449]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Hanımiyla cinsel ilişkide bulunana -meni çıkmasa dahi-kefaret vacip olur.[1203][450]
**2.** Bir kadının iki ay peş peşe oruç tutması gerektiğinde, hayız günlerinin araya girmesi, 'peş peşeliğe' engel değildir, imam Mâlik der ki; 'peş peşe oruç tutması gereken bir kadın, hayız olduğu zaman orucuna ara verir; temizliğinde kaldığı gün sayısının üzerine devam eder.[1204][451] Buna, hata sonucu birinin ölümüne neden olan kadının diyet orucu örnek verilebilir.
**3.** Âlimlerin tercih edilen görüşüne göre, henüz fecrin doğmadığını zannederek, hanımiyla cinsel ilişkide bulunan erkek ve kadına, ne kaza, ne de kefaret gerekmez. Çünkü Yüce

---

[1199][446] Zümer, 65.
[1200][447] Buhârî, 1936; Müslim, 1111.
[1201][448] ElMuğni, 3/123.
[1202][449] Beyhakî'de belirtildiği gibi, bu İmam Evzaî'nin mezhebidir.
[1203][450] CâmiuAhkâmi'n-Nisâ, 2/389.
[1204][451] Mâlik, el-Muuatta, 1/317.

Allah, unutandan ve yanılandan sorumluluğu kaldırmıştır. Allah Teâla, Ramazan gecelerinde, fecir doğuncaya, -siyah iplik, beyaz iplikten ayırt edilinceye kadar- yemeyi, içmeyi ve cinsel ilişkiyi mubah kılmıştır. Fecir vaktinin girmesine rağmen, henüz vaktin girmediğini zanneden ve kendisine helal ve mubah kılınan bir davranışta bulunan kişi, mazeretinin kabulü konusunda, unutan ve yanılan kişiden daha önceliklidir.[1205][452] En doğrusunu Allah bilir.

**4.** Cinsel ilişkinin tekrarlanması durumunda kefaretin de tekrarlanması gerekir mi?

Bu durum, üç şekilde tanımlanır;

**a)** Ramazan günü, hanımıyla cinsel ilişkide bulunup, kefaretini yerine getiren kimse, Ramazanın başka bir gününde tekrar ilişkide bulunursa, tekrar kefaret gerekir. Bu konuda icmâ edilmiştir.

**b)** Ramazan'da aynı gün içerisinde birden fazla ilişkide bulunan kişiye, bir kefaret gerekir. Bu konuda icmâ edilmiştir.

**c)** Ramazan'da cinsel ilişkide bulunup, henüz kefaretini yerine getirmeyen bir kişi, başka bir günde bir daha cinsel İlişkide bulunursa; bu konuda iki görüş vardır. Tercih edilen görüş, her gün için bir kefaret gerektiği görüşüdür. Çünkü her günün orucu, münferit/ayrı bir ibadettir. Dolayısıyla bozulması sonucunda gereken kefarette münferit olur/birleştirilemez.

Hanefî mezhebine göre, kefareti gerektiren nedenlerin birden fazla olması durumunda, tek kefaret tamamına yeterlidir. Aynı günde veya aynı ya da daha Önceki Ramazan aylarında birden fazla kefareti gerektiren durumun olması halinde de tek kefaret tamamı için yeterlidir.[1206][453]

**Ramazan Orucunun Kazasının Geciktirilmesi Caizdir:**

Hayızlı ve loğusa hanımların oruç tutmadıkları günleri kaza etmeleri gerektiği daha önce belirtilmişti. Farklı nedenlerden dolayı mazeretli olarak tutamadıkları oruçların da aynı şekilde kaza edilmesi gerekir.

Kaza edilmesi gereken oruçların, fevren/mazeret kalkar kalkmaz hemen kaza edilmesi vacip değildir. Geciktirilmesi de caizdir. Aişe (radiyaliâhu anhâ) anlatıyor; 'Ramazan ayından kaza etmem gereken oruçlar oluyordu. Bunları hemen kaza etmeye gücüm yetmiyordu. Ancak Şaban ayında kaza edebiliyordum.[1207][454]

Ramazan ayından kaza etmesi gereken oruçları bulunanın ertelemesi sonucu, bir sonraki Ramazan'ın girmesi durumunda; öncelikli olarak içerisinde bulunulan ayın orucunun tutulması gerekir. Daha sonra, Şevval ayının başında önceden kaza etmesi gereken oruçları kaza eder. Yedirmek, İçirmek gibi herhangi bir kefaret gerekmez.[1208][455] Çünkü bu gibi durumlarda kefaretin gerektiğini ifade eden merfu bir hadis bulunmamaktadır.[1209][456]

**Kaza Oruçlarının Peş-Peşe Tutulması Vacip Değildir.**

Kaza oruçlarının farklı günlerde tutulması caizdir. Çünkü Yüce Allah; '.., tutamadığı günler kadar diğer günlerde oruç tutar [1210][457] buyurmuştur.

İbn Abbas (radiyaliâhu anh}, 'kaza orucunun farklı günlerde tutulmasının bir sakıncası yoktur' demiştir.[1211][458]

Tutması gereken oruçları tutamadan vefat eden kimsenin durumu: Tutması gereken oruçları, tutamadan vefat edenin velisi, onun yerine oruçları tutabilir. Bu konu cenazeler bölümünde anlatılmıştı.

---

[1205][452] İbn Teymiye, Mecmu Fetâuâ, 25/264.

[1206][453] El-Cezîrî, el-Mezâhibu'l-Erbâa, 1/543. (Çev.;

[1207][454] Buhârî, 1950; Müslim, 1146.

[1208][455] İbn Hazm, ei-Muhallâ, 6/260.

[1209][456] Câmiu Ahkâmı'n-Nisâ, 2/409.

[1210][457] Bakara, 183-183.

[1211][458] Buhârî, muallâk hadis olarak zikretmiştir. Abdurrezzâk, İbn EbîŞeybe ve Dârekutnî 'sahih senetle' rivayet etmiştir.

**2. Nafile Oruçlar:**

Aşağıda belirtilen günlerde oruç tutulmasını, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) teşvik etmiştir;
**1.** Şevval ayında altı gün oruç tutmak:
Ebû Eyyûb el-Ensârî {radiyaliâhu anh) anlatıyor; 'Ramazan orucunu tuttuktan sonra, Şeuual ayından altı gün oruç tutan, bütün yılı oruçlu geçirmiş gibi olur.[1212][459]

**Hatırlatma:**

Ramazan ayından kaza orucu bulunan, Şevval ayında altı gün nafile oruç tutabilir mi? Yukarıda zikredilen hadisin zahiri, bütün yılı oruçlu geçirmiş sevabını, Ramazan orucunu tuttuktan sonra Şevval'den altı gün oruç tutma şartına bağlamıştır. Dolayısıyla, altı gün orucu, Ramazan orucu kazasının öncesine alınamaz. Fakat «Ramazan orucunu tuttuktan sonra, peşine Şevval ayından altı gün oruç tutan...» hadisinde zahir anlamı değil, ağırlıklı olan genel teamül kastedilmiş denilmesi durumunda, Ramazan orucu kaza edilmeden önce de, altı gün orucu tutulabilir. Özellikle kaza orucu tutması durumunda, Şevval ayında altı gün oruç tutamayacak olan kimse bunu tercih edebilir. En doğrusunu Allah bilir.
**2-3.** Arafe günü -Hac'ta bulunmayanlar için-, Aşure günü ve bir gün öncesi oruç tutmak:
Ebû Katâde (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Arefe günü orucu hakkında Rasulullah (saüaliâhu aleyhi ve se!İem)'e sorulduğunda; «bir önceki yılın ve sonraki yılların (günahlarına) kefaret olur»; Aşure orucu sorulduğunda ise; «bir önceki yılın (günahlarına) kefaret olur» buyurdu.[1213][460]
Arafe günü, haccetmek için haçta bulunmayanlar oruç tutabilir. O gün haccedenler, oruç tutamaz. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) veda haccında arefe günü oruç tutmamıştır.[1214][461]
İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), aşure günü oruç tuttuğunda, oruç tutulmasını emretti. Sahabeler; 'Yâ Rasulullahl Yahudiler ve Hıristiyanlar bu güne tazim gösteriyor!' dediler. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'gelecek yıl inşallah dokuzunda oruç tutarız' buyurdu. Fakat Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelecek yıl, gelmeden önce vefat etti.[1215][462]

**Hatırlatma:**

Muharrem ayının genelinde oruç tutmak müstehaptır. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e; Ramazan ayından sonra en faziletli oruç, hangi aydır?' diye sorulduğunda;
Muharrem, olarak isimlendirdiğiniz Allah'ın ayında» buyurmuştur.[1216][463]
**4.** Şaban ayında çok oruç tutmak:
Âİşe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in Ramazan ayı dışında bütün ayı oruçlu geçirdiğini görmedim ve hiçbir ayda Şaban ayından daha çok oruç tuttuğunu da görmedim.[1217][464]
Hatırlatma:
Orucu, Şaban ayının 15'İne özgü kılmak bidattir. Bu, Şaban ayında çokça oruç tutmayı veya her ay üç gün oruç tutmayı adet edinmemiş kimseler içindir. Çünkü bu konuda Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den sahih bîr rivayet bulunmamaktadır.
**5.** Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutmak:

---

[1212][459] Müslim, 1164; Tirmizî, 756; Ebû Dâvûd, 2416; İbn Mâce, 1716.
[1213][460] Müslim, 1162.
[1214][461] Bu konuyla ilgili olarak Ümmü'1-Fadl (radiyallâhu anhâ)'dan rivayet bulunmaktadır. Bkz. Buhârî, 1988; Müslim, 1123.
[1215][462] Müslim, 1134; Ebû Dâvûd, 2428.
[1216][463] Müslim, 1163; Ebû Dâvûd, 2412; Nesâî, 3/206; Tirmizî, 436.
[1217][464] Buharı, 1969; Müslim, 1156.

Üsâme bin Zeyd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Allah'ın Peygamberi (sallallâhu aleyhi ve sellem), Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutardı. Ve bu konuda kendisine sorulduğunda; «Hiç şüphesiz kulların amelleri, Pazartesi ve Perşembe günleri arz olunur» buyurdu.[1218][465]

**6.** Her ay üç gün oruç tutmak:

Abdullah bin Amr (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana; «her ay üç gün oruç tut! Hiç şüphesiz İyilikler on kat olarak yazılır. Böylelikle bütün zamanları oruçlu gibi geçirmiş olursun» buyurdu.[1219][466]

Ebû Zer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); «her ay üç gün oruç tutacağın zaman, ayın onüçünde, ondördünde ve onbeşinde tut» buyurdu.[1220][467]

**7.** Bir gün oruç tutup, bir gün tutmamak:

Abdullah bin Amr (radiyallâhu anh) anlatıyor; Peygamber (saİhîîâhu aleyhi veseilem) «Allah'ın en hoşnut olduğu oruç, Dauud aleyhisselam'ın orucudur. O, bir gün tutar, bir gün tutmazdı» [1221][468] buyurmuştur.

**Özet:**

Hiçbir ayı oruçsuz geçirmemek, müstehaptır. Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; '... Vefatına kadar, Ramazan dışında bütün ayı oruçlu geçirdiğini; aynı şekilde bütün bir ayı oruçsuz geçirdiğini de bilmiyorum.[1222][469]

**Bir Kadın, Kocasının Yanında Onun İzni Olmadan Nafile Oruç Tutamaz:**

Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sal-lallâhu aleyhi ve sellem) «bir kadın, kocasının yanında onun izni olmadan oruç tutmasın» buyurmuştur.[1223][470] Hadisteki nehîy, haramlık İfade eder. Ancak bu hüküm nafile oruçlara özgüdür. Farz olan oruçlarda, kocadan izin alınmaz.[1224][471] En doğrusu Allah bilir-.

**Oruç Tutmanın Yasaklandığı Günler:**

**1.** İki Bayram Günleri:

Alimlerin icmâsıyla, bayram günlerinde oruç tutmak haramdır. Ömer bin Hattâb (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Şu iki günde oruç tutmayı Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yasaklamıştır; «oruç tutmaya ara verdiğiniz gün ve diğeri de, kurban etlerini yediğiniz gündür» dedi.[1225][472]

**2.** Teşrik Günleri -Kurban Bayramının İkinci, üçüncü ve dördüncü günleri:

Aişe ve ibn Ömer (radiyallâhu anhumâ) anlatıyor; 'teşrik günlerinde oruç tutulmasına izin verilmedi. Kurban bulamayanlar bundan hariç tutuldu.[1226][473]

Abdullah İbn Ömer ve oğlu, teşrik günlerinde şöyle derlerdi; 'yiyin! Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu günlerde, bize yemeyi emretti; oruç tutmayı yasakladı.[1227][474]

**3.** Sadece Cuma günü oruç tutmak:

Perşembe günü veya Cumartesi günü de oruçlu olunması şartıyla, Cuma günü oruç tutmanın bir sakıncası yoktur. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken işittim; «hiç biriniz sadece Cuma günü oruç tutmasın! Ya bir gün önceden veya bir gün sonrasıyla birlikte tutsun.[1228][475]

Peygamberimizin hanımı Cüveyriye (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu

---

[1218][465] Ebû Dâvûd, 2419; Albânî, sahih olarak derecelehdirmiştir.

[1219][466] Buhârî, 1976; Müslim, 1159.

[1220][467] Tirmîzî, 758; Nesâî, 4/222.

[1221][468] Buhârî, 1131; Müslim, 1159.

[1222][469] Ahmed ve Tirmîzî, 728. Sahih senetle rivayet edilmiştir.

[1223][470] Buhârî, 5192; Müslim, 1026.

[1224][471] Nevevî, Müslim Şerhi, 3/65; Muhallo, 7/30; Fethu'1-Bârî, 9/296.

[1225][472] Buhârî, 1990; Müslim, 1137.

[1226][473] Buhârî, 1997.

[1227][474] Ebû Dâvûd, 2401.

[1228][475] Buhârî, 1985; Müslim, 1144.

aleyhi ve sellem) Cuma günü yanıma geldiğinde ben oruçluydum. Bana; «dün oruç tuttun mu?» dedi; ben «hayır» dedim. «Peki, yarm oruç tutacak mısın?» dedi; ben, «hayır» dedim. Bunun üzerine bana; «o halde, orucunu boz» buyurdu.1229[476]
**4.** Şüphe günlerinde oruç tutmak:
Şüphe günleri, 'yarın Ramazan mıdır, yoksa Şaban'ın sonu mu' olduğu konusunda tereddüt edildiği günlerdir.
Ammâr bin Yâsir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Şüphe günlerinde oruç tutan, Ebu'l-Kasım (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e asi olur.1230[477]
Şaban ayının son iki gününde oruç tutmamak daha faziletlidir. Ancak, Pazartesi, Perşembe ve diğer aylarda oruçlu geçirilen günlere denk gelmesi durumunda, Şaban'm son iki günü de oruç tutulabilir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Ramazan'dan bir veya iki gün önce oruç tutmayınız. Ancak, oruçlu geçirmeyi adet edindiği günlere denk gelenler oruç tutsun 1231[478] buyurmuştur.
**5.** Yılın bütün günlerinde oruç tutmak:
Oruç tutulmasının yasaklandığı günler dışında, bir yılın bütün günlerini oruçlu geçirmek haramdır. Çünkü Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellem); 'bütün günleri oruçlu geçirenin, orucu olmaz;1232[479] Yılın bütün günlerini oruçlu geçiren kimse, ne oruç tutmuş olur; ne de iftar etmiş olur!' buyurmuştur.1233[480]

**Hatırlatma:**

Yalnızca Cumartesi günü oruç tutulmasını, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem} yasaklamıştır. Aynı şekilde Şaban'-in ikinci yarısında oruç tutulmasını da yasaklamıştır. Ancak bazı âlimler sahih olduğunu belirtmişse de, bu konudaki rivayetler zayıftır.1234[481]
Biz, bazı âlimlerin de belirttiği gibi bu günlerin oruçlu geçirilmesinde bîr sakınca görmüyoruz.

**İftar Ve Sahur Etmeksizin Peş Peşe Oruç Tutmak -Visal Orucu:**

İftar ve sahur etmeksizin -iki veya daha fazla gün- sürekli oruç tutmak mekruhtur. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); '-üç defa tekrarlayarak- visal orucunu/ara vermeden peş peşe iftarsız ve sahursuz oruç tutulmasını yasakladı. Sahabeler; 'Yâ Rasululiah! Sen neden visal orucu tutuyorsun?' diye sorduklarında; «Ben, sizin gibi değilim. Çünkü Rabbim beni geçeleri yedirip içirmektedir. Sizler gücünüzün yeteceği amellere kalkışın» buyurdu.1235[482]
Sahursuz, visal yapmaya gücü yetenlerin, sahura kalkmadan oruç tutarak visal yapmaları caizdir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'visal yapmayınız! Sizden kim visal yapmak isterse, sahursuz visal yapsın' buyurmuştur.1236[483]

**Kadınların İtikafı:**

Ramazan'm son on gününde ibadete yoğunlaşmak:
Sevap kazanmak ve Kadir gecesine rastlamak arzusuyla, erkeklere olduğu gibi, hanımlara da Ramazan'm son on gününde itikâfa girmek müstehaptır.
Bu gecelerde, teheccüt namazı için kişinin ailesini uyandırması müstehaptır. Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ramazan'm son on günü girdiğinde, daha gayretli olur, gecelerini ihya eder, ailesini uyandırırdı.1237[484]

---

1229[476] Buhârî, 1984; Müslim, 1143.
1230[477] Tirmizî, 681; Ebû Dâvûd, 2317; Nesâî, 4/153; İbn Mâce, 1645.
1231[478] Buhârî, 1914; Müslim, 1082.
1232[479] Buhârî, 1979; Müslim, 1159.
1233[480] Müslim, 1162; Ebû Dâvûd, 2408; Nesâî, 4/207.
1234[481] İbn Useymin, Şerhu'l-Beykûmyye, 22-24.
1235[482] Buhârî, 1966; Müslim, 1103.
1236[483] Buhârî, 1967; Ebû Dâvûd, 2344.
1237[484] Buhârî, 2024; Müslim, 1174.

Bunu, Kadir gecesine rastlamak için yapardı. Bu nedenle Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve sellem); 'Kadir gecesini, Ramazanın son on günü içerisinde, tekli günlerde arayınız [1238][485] 'iman ederek ve sevabını umarak, kadir gecesini ibadetle geçirenin, geçmiş günahları bağışlanır [1239][486] buyurmuştur.

Hanımların itikâfa girmesi meşrudur: Âişe {radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasululiah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ramazanın son on gününde itikâfa girilmesini nasihat etti. Bunun üzerine Âişe itikâfa girmek için izin aldı.[1240][487] 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat edinceye kadar, her Ramazanın son on gününde itikâfa girerdi. Onun vefatından sonra da, hanımları itikafa girmiştir.[1241][488]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Hanımların, eşlerinden izin almaksızın itikâfa girmeleri caiz değildir. Çünkü kadınlar, eşlerinden İzin almaksızın evlerinden çıkamazlar. Bu konuyla ilgili, Aişe, Hafsa ve Zeyneb'ten rivayetler daha önce zikredilmişti. Allah onlardan razı olsun-. Bunlar itikafa girmek için Peygamberimiz fsallaüâhu aleyhi ve sellem)'den İzin istemişlerdir.

**2.** Hanımına itikâfa girmesi için izin veren, onun itikâftan çıkmasını isteyebilir mi?

Nafile itikattaki kadının kocası, hanımının itikâftan çıkmasını isteyebilir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aieyhi ve sel-lem), Âişe validemize itikâf izni verdikten sonra, Hafsa ve Zeyneb (radiyallâhu anhumâ)'da izin istemişlerdi. Bunun üzerine Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), onların itikâfa girme amaçlarının itikâftan ziyade, birbirlerini kıskanmaları ve kendisine yakın olmak arzusu olduğunu anlamıştı. Bu nedenle onların itikâftan çıkmalarını istemiş ve; 'Siz bu yaptıklarınızı hayır amaçlı mı, yapıyorsunuz?' buyurmuştur.[1242][489]

Adak itikâfı gibi, vacip olan itikatlarda ise durum şöyledir;

Eğer peşpeşe itikâf yapılacağı adakta belirtilmişse, öncesinde izin aİmış olan bir hanımı, kocası İtikâftan çıkaramaz. Adağında itikâfı peşpeşe yapacağını belirtmemişse, kocası itikâftan Çıkmasını isteyebilir. Bu durumda kadın, geri kalan itikâfını daha sonra tamamlar.[1243][490]

**3.** İtikâfa sadece mescitlerde girilir:

İtikâfa sadece mescitlerde girilebilir. Nitekim, Yüce Allah; '...

Mescitlerde itikâfta olduğunuzda...' buyurmuştur.[1244][491] Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve hanımları da, mescitte itikâfa girmiştir. Hanımların evlerinde mescit olarak belirledikleri yerlerde itikâfa girmeleri caiz değildir.[1245][492] Hanımların itikâfa girdikleri mescitlerde, cemaatle namaz kılınıyor olması şart değildir. Çünkü cemaatle namaz, hanımlara vacip değildir.[1246][493]

Hanefî mezhebine göre hanımlar evlerinde mescit olarak belirledikleri bir odada itikafa girmeleri caiz olmakla birlikte daha da evlâdır. (Çev.)

**4.** Hanımlar, mescitlerde itikâfa girdikleri zaman bulundukları yeri bir örtüyle kapatırlar:

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in hanımları, mescitte itikâfa girdiklerinde, onlara mescidin içerisinde birer Çadır kurulması emredilmişti. Nitekim mescitte erkekler de bulunmaktadır. Erkeklerin ve hanımların birbirlerini görmemeleri, kendileri için daha hayırlıdır. Mescitte, erkeklerin namaz kılmadığı, kadınlara özel bölümlerde hanımların itikâfa girmeleri, erkek saflarının bölünmemesi ve zorluk oluşmaması açısından çok daha uygundur.

**5.** İtikâfta bulunan bir kadın, kendi halinde Yüce Allah'a ibadetle meşgul olmalıdır. Namaz, Kuran kıraati, teşbih, tahmîd, tehlîl, tekbir, İstiğfar, Peygamberimize salavat

---

[1238][485] Buhârî, 2017; Müslim, 1169.

[1239][486] Buhârî, 2014; Müslim, 760.

[1240][487] Buhârî, 2045; Müslim, 1172

[1241][488] Buhârî, 2026; Müslim, 1172.

[1242][489] Müslim, 1173.

[1243][490] Nevevî, el-Mecmû, 6/476.

[1244][491] Bakara, 187.

[1245][492] Et-Muhaüâ, 5/193.

[1246][493] El-Muğnî, 3/193.

getirme ve benzer ibadetlerle vaktini değerlendirmelidir.
İtikâfta bulunan bir kadının, Allah'a yakınlık amacıyla hiç konuşmamasının mekruh olduğu gibi, faydasız söz ve davranışlarla meşgul olması da mekruhtur.
**6.** Zorunlu ihtiyaçlar durumunda, itikâfta bulunanlar mescitten çıkabilirler:
Umre (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Âişe (radiyallâhu anhâ) itikâfta iken, ihtiyacı nedeniyle mescitten evine çıktığında, hastaya uğrar, halini sorup geçerdi, onun yanında durmazdı.[1247][494]
İhtiyaç olmaksızın itikâf esnasında mescitten çıkanın, itikâfı bozulur.
**7.** İtikâfta eşiyle cinsel ilişkide bulunanın itikâfı bozulur.
Yüce Allah; 'Mescidlerde itikâfa girdiğinizde kadınlarınıza yaklaşmayın. [1248][495] buyurmuştur.
İtikâfta bulunan kişinin, hanımını öpmesi ve benzer davranışlarda bulunması caiz değildir. Alimler bu konuda icmâ etmiştir.
**8.** İtikâftaki kadın, şehvetsiz olarak kocasına dokunabilir:
İtikâftaki kadın, kocasının başını yıkayabilir, saçını tarayabilir veya ona bir şeyler yedirebilir.
Aişe {radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (saîlalîâhu aleyhi ueselîem), mescitte itikâfta iken, başını göğsüme dayıyordu; bende hayızh olduğum halde onun saçını tarıyordum.[1249][496]
**9.** Özür/istihâze kanaması olan hanımlar, mescitleri kirletmeyeceklerinden emin olmaları durumunda mescitlerde itikâfa girebilirler:
Aişe (radiyailâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte istihâze kanaması olan bir hanımı itikâfa girdi. Onun kırmızı ve san renkte kanamaları oluyordu. Namaz kılarken bazen altına leğen koyuyorduk.[1250][497]
**10.** Kadın, itikâftaki kocasını ziyaret edebilir:
Peygamberimizin hanımı Safiye (radiyallâhu anhâ); 'Ramazan'm son on gününde itikâfta bulunan Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'i ziyaret için mescide geldi. Bir süre onunla konuştu. Geri dönmek için kalktığında, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onunla birlikte kalktı, onu Öptü ve Ummü Seîeme'nin kapısına kadar uğurladı.[1251][498]
**11.** İtikâftaki bir kadının nişanlanması ve nikahının kıyılması caizdir. Ancak, zifafa girilemez.[1252][499]

## VI. HAC VE UMRE

**Hac:** Tavaf, sa'y, Arafat vakfesi ve diğer menâsikler amacıyla, Yüce Allah'ın emrine icabet ederek ve O'nun rızasını arzulayarak Mekke'ye gitmektir. Hac, İslam'ın beş rüknünden ve bilinmesi zorunlu olan farzlardan biridir. Haccın farz olduğunu inkâr eden, İslam'dan çıkar ve kâfir olur.
Yüce Allah; 'Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidâyet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (mabed), Mekke'deki (Kâbe-)dir. Orada apaçık nişaneler, (ayrıca) İbrahim'in makamı vardır. Oraya giren emniyette olur. Yol bakımından gidebilenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki, Allah bütün âlemlerden müstağnidir.[1253][500]
Gücü yetmesi durumunda kadınlara haccın farz olduğu konusunda âlimler icmâ etmişlerdir. Hac, ömürde bir defa farzdır. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize bir hutbe okudu ve; «Ey İnsanlar! Allah size haca farz kılmıştır, haccediniz» buyurdu. Bunun üzerine bir adam kalktı ve; «Her yıl mı, Ey Allah'ın Rasülül» diye sordu. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) cevap vermeyip sustu. Bunun üzerine adam sorusunu üç defa tekrarladı. Nitekim Rasulullah (sallallâhu

---

[1247][494] Abdurrezzâk, Musannef, 8055.
[1248][495] Bakara. 187.
[1249][496] Buhârî, 2029.
[1250][497] Buhâri, 2037, Müslim, 2476.
[1251][498] Buhârî, 2035; Müslim, 2175.
[1252][499] İmam Mâlik, el-Muuattâ, 1/317.
[1253][500] Ali İmrân, 96-97.

aleyhi ve sellem); «şayet evet dersem, bu vacip olur; fakat sizler buna güç yetiremezsiniz.[1254][501]
Adak olarak haccetmeyi adayanların dışında, birden fazla yapılan hac ibadeti nafiledir.

**Haccın Faziletleri**

**1.** Hanımiarın en faziletli cihadı, haçtır.
Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Yâ Rasulullâh! Amellerin en faziletlisi olarak cihadı görüyoruz. Bizler de cihad etmeyelim mi?' diye sordum; «hayır! Siz hanımlar için en faziletli cihad, mebrûr [1255][502] haçtır» buyurdu.[1256][503]
**2.** Hac, günahları yok eder, arındırır:
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullâh (sallal-lâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken işittim; «kim, Aziz ve Celîl Allah için hacceder; kötü söz söylemez ve günah işlemezse, annesinden doğduğu günkü gibi döner.[1257][504]
**3.** Haccın mükâfatı cennettir:
Ebû Hureyre {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sal-lallâhu aleyhi ve sellem) «Bir umre ile diğer umre arasındaki günahlar kefaret olunur. Kabul olunmuş!mebrûr haccın, cennetten başka karşılığı yokturn.[1258][505]

**Kadınlara, Haccın Farz Olmasının Şartları:**

Kadınlara hac, ancak altı şartla farz olur. Bunlar;
**1.** Müslüman olması.
**2-3.** Akıl, baliğ olması.
**4.** Hür olması.
**5.** Haccetmeye gücünün yetmesi.
**6.** Beraberinde kocasının veya bir mahreminin bulunması. İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Bir kadın, yanında mahremi bulunmaksızın yolculuğa çıkmasın. Ve hiçbir erkek, yanında mahremi bulunmayan bir kadının yanına (yalnız) girmesin' buyurdu. Bir adam; 'Yâ Rasulullâh! Ben falanın ordusuna katılmak istiyorum. Hanımım ise haccetmek istiyor' deyince, ona; 'hanımınla birlikte (hacca) git' buyurdu.[1259][506]
Mahrem: Bir kadının kocası veya evlenmesi ebediyen haram olan babası, oğlu, öz kardeşleri ve sütkardeşleridir. Bu konuyla ilgili açıklamalar ileride yapılacaktır. İnşallah.
Mahremi bulunmayan bir kadın, haccetmeye gücü olmayan hükmündedir. Bu nedenle ona, haccetmek farz değildir. Buna rağmen mahremi olmaksızın hacceden kadının haccı sahihtir/geçerlidir. Ancak rnahremsiz yolculuk yaptığından dolayı günahkâr olur. -Allah en doğrusunu bilir.
Haccetmeye gücün yetmesi şartı, üç şeyle açıklanmaktadır;
**a)** Sağlıklı olması: İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Has'am kabilesinden bir kadın, «Yâ Rasulullah! Babama haccetmesi farz oldu. Ancak kendisi çok yaşlı ve bineğin üzerinde oturmaya gücü yetmiyor. Onun yerine ben haccedebilir miyim?» diye sordu. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «evet, onun yerine haccedebilirsin» buyurdu.[1260][507]
**b)** Bireysel ihtiyaçlarının yanı sıra, hacca gitmeye, orada kalmaya ve memleketine tekrar dönmeye yetecek mali güce sahip olması.
**c)** Yolda can ve mal emniyetinin bulunması.

**Kadın Haccetmek İçin Kocasından İzin Alması Gerekir Mi?**

---

[1254][501] Müslim, 1337; Tirmizî, 814; Nesâî, 2619; İbn Mâce, 2884.
[1255][502] Mebrûr hac, içerisinde hiçbir kötülüğün bulunmadığı, günah ve İsyanın olmadığı, Salih niyetle yapılmış haçtır. (Çev.)
[1256][503] Buhârî. 1520; Nesâî. 5/114; İbn Mâce, 2901.
[1257][504] Buhârî. 1521; Müslim, 1350.
[1258][505] Buhârî. 1773; Müslim, 1349.
[1259][506] Buhârî, 3006; Müslim, 1341.
[1260][507] Buhârî, 1855; Müslim, 1334.

**1.** Nafile hac için, kocasından izin alması vaciptir. Bu konuda icma edilmiştir.
**2.** Adak hacc: için, eğer adağını kocasının izniyle yapmışsa veya evlenmeden önce adakta bulunmuş, evlenirken bunu kocasına bildirmiş ve onayını almışsa, kocası onun haccetmesini engelleyemez. Fakat kocası izin vermemesine rağmen adakta bulunmuşsa, kocası onu engelleyebilir.
**3.** Farz haccında, yukarıda belirtilen haccın şartlan oluşmuşsa, kadının kocasından izin alması müstehaptır. Kocası, şer'î bir gerekçesi olmaksızın, onu farz haccindan alıkoyamaz. Buna rağmen kadın, haccını bir sonraki yıla erteleyebilir, bunda bir sakınca yoktur.

**Kadının Başkası Yerine Haccetmesi:**

**1.** İster farz, ister adak hacci olsun bir kadın haccedemeden vefat ederse velisinin, onun malından, onun yerine haccedecek birini hacca göndermesi vaciptir. Mûsâ bin Seleme (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Sinan bin Seleme el-Cühenî'nin hanımı, Rasu-iullah (sallallâhu aleyhi ve sellem}'e, haccetmeden vefat eden annesinin yerine haccetmesinin geçerli olup-olmayacağını sordu. Rasulullah (saUallâhu aleyhi ve seilem); «evet, şayet annesinin borcu olsaydı, onu ödediğinde geçerli olmayacak mıydı?! O halde, annesinin yerine haccedebilir» buyurdu [1261][508]
**2.** Bir kadın, başka bir kadının yerine haccedebilir:
Yukarıda zikredilen hadiste de belirtildiği gibi, bir kadının başka bir kadının yerine haccetmesi caizdir. Bu nedenle Şeyhu'l-İsîam İbn Teymiye, 'bir kadın, başka bir kadının yerine haccedebilir. Bu konuda âlimler görüş birliği içerisindedirler. Haccedecek kadının, kendi kızı veya başkası olması farksızdır demiştir.[1262][509]
**3.** Bir kadın, bir erkeğin yerine haccedebilir:
Dört mezhep imamı ve diğer âlimler, babasının yerine haccetmek isteyen Has'am'lı kadına, Peygamberimizin onun yerine haccedebilirsin buyurmasını, deül göstererek buna cevaz vermişlerdir.
**4.** Bir kadın, bebeğiyle birlikte haccetmesi durumunda onun için de sevab kazanır:
Bebeğini taşıması, ihramhnın sakındığı şeylerden, onu da sakındırması ve ihramhmn yaptığı her şeyi ona da yaptırması nedeniyle, çocuğundan dolayı sevap kazanır. İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; '... bir kadın küçük çocuğunu (Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seilem} kaldırdı ve; «bunun için hac var mı?» diye sordu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seilem}; «evet, sana da sevap vardır» buyurdu.[1263][510]
Bu hadis, çocukların haccının kabul olduğu ve bundan dolayı sevap alındığına delildir. Fakat çocuğun haccı, akıl-bâliğ şartının gerektiği, farz haccı yerine geçmez.
**5.** Başkasının yerine haccedecek kadının, kendi farz haccmı yapmış olması gerekir:
Alimlerin çoğu bu görüştedir. Bu, İbn Abbâs (radiyaljâhu an-h)'ten de nakledilmiştir. İbn Teymiye'nin de belirttiği gibi, sahabeler arasında bu kanaate muhalefet eden bilinmemektedir.
Hanefî mezhebine göre, kendi haccını -şartlan oluşmadığı için- yapamamış olan kişi, başkasının yerine hac yapabilir. (Çev.)

**Hatırlatma:**

Kadının yerine erkeğin de haccetmesi caizdir. İbn Abbâs (ra-diyaliâhu anh) anlatıyor; 'Bir adam Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem}'e geldi ve; «kız kardeşim haccetmek için adakta bulunmuştu. Haccedemeden vefat etti» dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seilem); «şayet onun borcu olsaydı, onu öder miydin?» diye sordu. Adam; «evet» dedi. Bunun üzerine; «o halde, Allah'a olan borcunu da öde! ödenmeye en fazla layık olan borç budur» buyurdu.[1264][511]

---

[1261][508] Nesâî, 5/116; Ahmed, 1/279; Sahih senetle rivayet edilmiştir. Benzsri bir hadisi Müslim, Büreyde'den nakletmiştir. Bkz. 1149; Tirmİzî, 667.
[1262][509] İbn Teymiye, e!-Fetâuâ, 26/13.
[1263][510] Müslim, 1336; Ebû Dâvûd, 1736; Nesâî, 5/120.
[1264][511] Buhârî, 6699; Nesâî, 5/116.

**Hac İbadetinizi Benden Öğrenin' Buyuran, Rasulullah (Sallallâhu Aleyhi Ve Sellem) Gibi Nasıl Haccedilir?**

Her Müslüman yapacağı hac ibadetinin, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in haccı gibi olmasını ve kabul edilmesini arzular ve haccın faziletine kazanmak ister.
İşte bu nedenle, Câbİr (radiyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadiste anlatıldığı şekilde, kadınlar için hac ibadetini burada özetleyeceğiz. Çünkü veda haccıyla ilgili en güzel rivayette bulunan sahabi Câbir (radiyallâhu anh)'dir. Bu rivayette, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'İn Medine'den çıkışından sonuna kadar her anı anlatılmıştır. Bu nedenlede veda haccının en kapsamlı rivayetidir.[1265][512] Daha sonra, hac ibadetinde yapılması gerekenleri, bütün ayrıntılarıyla ve rükün, vacip, müstehap ve diğer kısımlarıyla birlikte zikredeceğiz. -Allah'tan yardım diliyoruz-.

**Hac Yolculuğu Öncesi Yapılması Gerekenler:**

**1.** Hac yapabilecek güce sahip olunup, haccın edasına kesin karar verildiğinde; bütün günahlardan bir daha işlememek üzere tövbe edilir. Haccedecek kişi, üzerinde başkalarına ait haklar var ise, onları sahiplerine İade eder. Borçlu ise, imkânı nispetinde borçlarını öder. Eşinin ve anne-babasının rızasını alır. Akrabaları arasında dargınlık bulunuyorsa, onların gönüllerini hoşnut eder.
**2.** İyilik yapmaya olan gayretini artırır. Şüpheli şeylerden ve haksızlıklardan sakınır. Kabul görecek davranışlarda bulunur.
**3.** Bir mahremiyle birlikte hacca gidecek kadın, kocasından izin alır.
**4.** Şeriatın edep kurallarına riayet ederek yolculuğuna çıkar.

**İhram:**

**5.** Mîkât sınırına gelindiğinde, cünüplükten, hayız veya loğusalıktan dolayı gusül abdesti alır gibi, elbiseler çıkarılıp gusül ab-desti alınır. Koku sürünülür. Bu kokunun ihrama girildikten sonra elbisede veya vücutta kalmasının bir sakıncası yoktur.
**6.** ihrama giren kadın, dilediği elbiseyi giyebilir. Ancak peçe ve eldiven takamaz ama uüzünün üzerine bir şey sarkıtarak örtebilir.
**7.** Farz namaz vakti gelmişse, farz namazı kılar. Farz namaz vakti değilse, iki rekât abdest namazı kılar. Daha sonra, yolculuk yaptığı araca binip, kıbleye yönelerek hamdeder, tekbir getirir ve umreye niyet eder. Eğer temettü haccı yapacaksa 'Lebbeyk, Aliâhumme umreten /Allah'ım emrine uydum, umreye niyet ettim' der. Şayet kıran haccı yapacaksa 'Lebbeyk, Aliâhumme hacceten ve umreten j Allah'ım emrine uydum, hac ve umreye niyet ettim' der.
**8.** Hacca uçakla gidiîiyorsa, uçak mikât sınırına ulaştığında İhrama girer. Bu durumda gusül abdesti ve kokuyu daha öncesinde yapar.
**9.** Umre için tehlil ve telbiyede bulunur. Tehlîl: Lâ ilahe illallâhu vahdehû lâ şerike leh. Lehul mulku ue-lehul hamdu ve huve ala külli şeyin kadir I Allah'tan başka ilah yoktur. O tekdir. Ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'nadır. O, her şeye gücü yetendir'
Lebbeyk Allahümme lebbeyk, lebbeyke Lâ şerike leke lebbeyk, inne'l-hamde ve'n-Ni'mete leke ve'l-Mülk, Lâ şerike lek / Emrine amadeyim, teslimim, Allahım! Emrine amadeyim, teslimim. Emrine amadeyim, teslimim; Senin ortağın yoktur; Emrine amadeyim, teslimim. Hamd ve nimet Sana mahsustur. Mülk Senindir. Senin ortağın yoktur'. Hanımlar, seslerini sadece yanındakiler duyacak kadar yükseltirler.
**10.** İhramh olanlar, durum, mekân ve zaman değişikliklerinde özellikle telbiyeyi daha fazla getirmelidir. Örneğin, tepelere Çıkarken, inerken, gece olduğunda, gündüz olduğunda telbiye getirilmelidir. İhramh hanımlar hayız halinde bile telbiye getirmeye devam etmelidir. Telbiye getirmeye, tavafa başlayıncaya kadar ara verilmez.[1266][513]

---

[1265][512] Müslim, 1218.
[1266][513] Bu temettü haccı yapanlar içindir. Kıran veya ifrat haca yapanlar, Akabe cemresine taş atana kadar telbiye getirmeye devam ederler.

**Mekke'ye Giriş ve Tavaf:**

**11.** Mekke'ye varıldığında, bir an önce Mescid-i Haram'a/ Kabe'ye gidilir. Hacerulesved'e gelinip, mümkünse öperek, değilse sağ elle selamlayıp elini öperek; bu da mümkün olmuyorsa, eliyle işaret edip tekbir getirerek selam verilir. Hanımların Hace-rulesved'i selamlamak için erkeklerin arasında izdihama katılması uygun değildir.
**12.** Kabe sol tarafa gelecek şekilde tavafa başlanır. Rüknü-'1-Yemâni'ye gelindiğinde öpmeksizin -mümkünse- selam verilir. Rüknü'l-Yemânî ile Hacerülesved arasında şu dua okunur;
Rabbena âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fil-âhırati haseneten ve kmâ azâbennâr / Ey Rabbimiz! Bize dünyada iyilik ve güzellik; ahirette de iyilik ve güzellik ver. Ve bizi cehennem azabından koru'
Hacerülesved'in hizasına gelindiğinde bir tavaf tamamlanmış olur. Bu şekilde yedi tavaf yapüır.
**13.** Tavaftan sonra İbrahim aleyhisselam'ın makamının arkasında İki rekât namaz kılınır. İlk rekâtta 'kul yâ eyyuhelkâfirûri; ikinci rekâtta 'kul huvallahu ahad' okunur.
**14.** Sonra zemzem İçilir ve başa zemzem dökülür.
**15.** Daha sonra -mümkünse- Hacerulesved'e dönülüp selam verilir.

**Merve ile Safa Arasında Sa'y Etmek:**

**16.** Sonra sa'y yapılır. Safa tepesine yaklaşıldığında İnne's-Safâ ve'l-mervete min şeâirillâh' ayeti okunur, ve; Allah'ın başlamayı emrettiği yerden başlıyorum' denir.
**17.** Kabe'yi görebilecek şekilde, Safa tepesine çıkar, Kabe'ye döner, üç defa şöyle der ve dilediği gibi dua eder;
Lâ ilahe illallâhu vahdehû lâ şerike leh. Lehu'l-mulku vele-hu'l-hamdu ve huue ala külli, şeyin kadir. Lâ ilahe illallâhu uah-deh, enceze vahdeh, ue nasara abdeh, ve hezemel ahzâbe vah-deh I Allah'tan başka ilah yoktur. O tekdir. Ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'nadır. O, her şeye gücü yetendir. Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir. O, vadini yerine getirdi. Kulunu muzaffer kıldı. Yalnız başına bütün grupları bozguna uğrattı'
**18.** Sonra Safa tepesinden iner ve Merve tepesine doğru yürür. Hanımlar, iki yeşil direk arasında -erkeklerin yaptığı gibi-koşar adımlarla hızlanmazlar.
**19.** Merve tepesine ulaşıldığında, Safa tepesinde yapılanların aynısı tekrarlanır. Böylelikle bir şavt/tur tamamlanmış olur. Sonra Merve tepesinden iner ve Safa tepesine doğru yürür. Bu şekilde yedi şavt tamamlanır. Gidiş bir şavt, dönüş ayrı bir şavttır-.

**İhram'dan Çıkmak:**

**20**. Sa'yı tamamlayan hanımlar saçlarını kısaltarak, ihramdan çıkarlar.
**21.** İhramdan çıkan hanımlara, hac zamanına kadar, cinsel ilişki, peçe, eldiven, koku ve benzeri şeyler helal olur.

**Terviyc Günü:**

**22.** Zilhicce ayının 8'ncİ günü, terviye günüdür. O gün yeniden -daha önce de belirtildiği gibi Mekke'de konakladığı yerde- haccetmek niyetiyle İhrama girilir ve 'lebbeyk Alhhumme bihaccetin / emrine amadeyim, teslimim. Allah'ım, haccetmek niyetiyle' denir. Telbİye getirilmeye başlanır.
Haccıni tamamlamaktan veya bir engel çıkmasından endişe edenler 've in habesenî hâbisun, fe mahallî haysu habesetnî / eğer bir engel beni ahkoyarsa, İhramdan çıkış yerim, alıkonulduğum yerdir' derler.
**23.** Duhâ vaktinde/zeval vaktinden önce, Mina'ya doğru yola çıkılır. Öğle, ikindi, akşam, yatsı ve sabah namazları Mina'-da eda edilir. Dört rekâtlı namazlar iki rekât olarak kılınır. Mina'~
da namazlar cem edilmez.

**Ar efe Günü:**

**24.** Zilhicce ayının 9'ncu günü, Arefe günüdür. Arefe günü, güneş doğduğunda, Mina'dan Arafat'a doğru harekete geçilir.
Nemira denilen yere gelindiğinde, -mümkünse- zeval vaktine/ öğleye kadar konaklandın
**25.** Zeval vaktinden sonra [1267][514] öğle ve ikindi namazİan cem edilir. Tek ezan, İki kamet getirilir ve cemaatle öğle vaktinde ikişer rekât olarak kılınır. Sünnet namazlar kılınmaz.
**26.** Namazdan sonra, zikir, dua ve Yüce Allah'a yakarışlarda bulunulur. Eller açılır, kıbleye dönülür dağa değil!- ve bu şekilde güneş batana kadar vakfe yapılır.
**27.** Güneş battığı zaman, vakar ve sükûnetle Arafat'tan inilir.

**Müzdelife'ye Hareket Ve Orada Gecelemek:**

**28.** Müzdelifeye doğru harekete geçilir. Müzdelife'ye varıldığında akşam ve yatsı namazları cem edilerek, tek ezan, iki kametle yatsı vaktinde kılınır. Sünnet namazlar kılınmaz.
**29.** Sabah namazı vaktine kadar uyunur. Gece namazı kılınmaz.
**30.** Sabah namazı ezan okunup, kamet getirilerek ilk vaktinde kılınır. Sonra Meşârilharam'da,[1268][515] kıbleye dönülür ve müzde-life vakfesi yapılır. Gün iyice ışıyıncaya kadar dualar edilir, ham-du senalarda bulunulur. Tekbir ve tehîil getirilir.
**31.** Zayıf ve güçsüz hanımların ve özür sahibi diğer kimselerin, Müzdelife'den gece yansından sonra ayrılmalarına ruhsat verilmiştir.

**Kurban Bayramı Günü:**

Mina'ya Şeytan Taşlamaya Gitmek:
**32.** Tan yerinin ağarmasından sonra, güneş doğmadan önce Müzedelife'den Mina'ya doğru yola çıkılır.
**33.** Güneş doğduktan sonra, Akabe Cemresine taş atılmaya başlandığında telbiyeye ara verilir. Peş peşe ve tek tek yedi taş atılır. Her taşı atarken tekbir getirilir.
**34.** Akabe cemresine taş atıldıktan sonra cinsel ilişki hariç, diğer ihram yasakları helal olur.[1269][516]
**35.** Akabe cemresine taş atıldıktan sonra Mina'da veya Mekke'de kurban kesilir. Dileyen kurbanını teşrik günleri içerisinde de kesebilir. Kurban parası olmayanlar, üç gün haçta, yedi günde ülkesine döndüğünde oruç tutar.
**36.** Kadınlar saçlarının ucundan kısaltırlar. Bu, en az bir parmak ucu (parmağın uç boğumu) kadar olmalıdır.

**Mekke'ye Dönüş ve Ziyaret Tavafı**

**37.** Sonra Mekke'ye dönülür. Yedi tavaf yapılır. Safa ile Merve arasında sa'y edilir. Tavafın, teşrik günlerinden sonraya ertelenmesi caizdir. Tavaf yapıldıktan sonra cinsel İlişki de dahil olmak üzere, bütün ihram yasaklan kalkar.[1270][517]
**38.** Hac ibadetleri esnasında hayız olan hanımlar, tavaf haricinde haccın bütün ibadetlerini yerine getirirler. Mümkünse, tavafı temizlendiklerinde yaparlar.
**39.** Hayızlı hanımların, tavafı temizlenecekleri güne kadar ertelemeleri mümkün olmuyorsa, örneğin bulunduğu kafile Mekke'den ayrılacaksa ve kalması durumunda zarara uğramaktan korkuyorsa, -âlimlerin tercih edilen görüşüne göre- hayızlı haldeyken de Kabe'yi tavaf edebilirler.
Hanefî mezhebine göre, hayızlı veya cünüp halde Kabe'yi tavaf edenin, tavaftaki taharet şartım ihlal etmesi nedeniyle ceza olarak, kurban kesmesi gerekir. (Çev.)

---

[1267][514] Güneş tam tepeden batıya doğru meylettikten sonra.
[1268][515] Müzdelife mevkiinde, bir dağ adi-
[1269][516] Buna ilk tahaİlül/[haramların] helalleşmesi denir.
[1270][517] Buna ikinci tahallül veya büyük tahallül denir.

**Mina'ya Dönüş:**

**40.** Tavaf ve sa'y yapıldıktan sonra, teşrik günlerinde konaklamak için Mina'ya dönülür. (Zilhicce ayının onbir, oniki ve onüçüncü gecelerinde Mina'da kalınır.)

**Teşrik Günleri:**

**Zilhicce Ayının 11 Ve 12'sinde, Küçük, Orta Ve Büyük Şeytanların Taşlanması:**

**41.** Zilhicce ayının ll'nci günü küçük, orta ve büyük şeytana sırayla yedi taş atılır. Her taşlamada tekbir getirilir. Küçük ve orta şeytanlar taşlandıktan., sonra -mümkünse- her ikisinde de kıbleye dönülür ve uzunca bir dua edilir. Daha sonra büyük şeytana yedi taş atılır. Taşlamadan sonra dua için beklenilmez. Taşların şeytanları temsil eden duvara değmemesi durumunda, yeniden atılması gerekir.
**42.** Zilhicce ayının 12'nci günüde de, bir gün önce yapılanların aynısı yapılır.
Zilhicce ayının 12'nci günü taşlamalar yapıldıktan sonra, dileyen Mina'dan ayrılır; dileyen de, 13'ncü geceyi Mina'da geçirir. Acele davranmayıp, 13'ncü geceyi de Mina'da geçirmek daha faziletlidir.

**Teşrik Günlerinin Son Günü -13 Zilhicce- Taşlama:**

**43.** Zilhicce ayının 13'ncü gününü Mina'da geçirmek isteyen veya Zilhicce'nin 12'sinde güneş battığında Mina'da bulunan kişinin, Zilhicce'nin 13'ncü günü, öğleden sonra her üç şeytanı da taşlamak için o geceyi Mina'da geçirmesi gerekir.

**Yolculuğa Çıkmadan Önce Veda Tavafı**

**44.** Ülkesine dönmek isteyenler, veda tavafı yapmadan Mekke'den ayrılamazlar. Mekke'de en son yapılan amel, veda tavafı olmalıdır. Hazıylı veya loğusa olan hanımların veda tavafını terk etmelerine ruhsat verilmiştir.
**45.** Medine'de Peygamberimizin mescidini ziyaret etmek müstehaptır. Ancak bu ziyaret, birçok kimsenin zannettiği gibi, haccın menâsiklerinden değildir.
**46.** Ülkesine dönen hacılar, maddî imkânları yerinde ise, kendi aileleri, fakirler ve miskinler için büyük baş bir hayvan veya deve kurban ederler. Maddi imkânı müsait olmayanların yapması gerekmez.

**Haccın Rükûnları:**

Haccm rükûnları, haccı oluşturan temel esaslardır. Bu rü-kûnlardan biri terk edildiğinde hac sahih/geçerli olmaz. Haccın rükûnian, rükûnlarıyla ilgili vacipleri, müstehapları, mubahları ve mekruhları şunlardır;

**Birinci Rükün: "İhram"**

İhram, haccetmek, umre yapmak veya her ikisini birlikte yapmak amacıyla niyet ederek, bunlara başlamaktır. Nitekim Yüce Allah; 'Onlara emredilen, dini yalnız kendine has kılarak ve hanifler olarak, Allah'a kulluk etmeleridir..[1271][518]
Hanefî mezhebine göre ihram, haccın sıhhat şartla-nndandır. Rükün değildir. (Çev.)

**İhram İçin Niyetin Mikât Sınırında Yapılması Vaciptir:**

Mikât: Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sınırlarını belirlediği bölgedir. Haccetmek veya umre yapmak isteyenlerin bu sınırları İhrama girmeksizin geçmeleri caiz değildir.

---

[1271][518] Beyine, 5.

**Mikât Sınırları / İhrama Girme Yerleri:**

**1.** Zülhuleyfe:1272[519] Bu bölge Abâr Ali olarak da isimlendirilir. Medine halkının ile hava veya kara yoluyla Mekke'ye Medine üzerinden gelenlerin mîkâtıdır.
**2.** Cuhfe 1273[520] Kara, deniz ve hava yoluyla Mısır ve Suriye istikametinden gelenlerin mikâtıdır.
**3.** Yelemlem 1274[521] Günümüzde "Sa'diyye" olarak adlandırılan bir dağın ismidir. Yemen ve o taraftaki bölgelerden gelenlerin mîkâtıdır.
**4**. Karnülmenâzil 1275[522] Burası 'Seyl' olarak ta adlandırılır. Necid ve o taraftaki bölgelerden gelenlerin mîkâtıdır.
**5.** Zâtuırk 1276[523] Irak yönünden gelenlerin mîkâtıdır.
**6.** Mekke çevresinde bu mikât sınırlarının içerisinde yaşayanların mikâtı: Bu kimseler ihrama evlerinde girerler. Mekkeliler Umre için Hil bölgesine çıkarak; hac için ise, Mekke içinde, ihrama girerler.
Hac veya umre niyetiyle gelip, Mîkât sınırını ihrama girmeden geçenler günahkâr olurlar. Bunların tekrar mîkât mahalline dönüp orada ihrama girmeleri gerekir. Mîkât mahalline dönmek-sizin hac menâsiklerini tamamlayanların hacları sahih olmakla birlikte, günah işlemiş sayılırlar.

**İhram Türleri:**

Üç tür hac niyetiyle ihrama girilebilir. Bunlar;
**I. Temettü Haccı**: Hac ayları (Şevval, Zilkade ve Zilhicce ayının İlk on günü) içerisinde umre yapmak niyetiyle tehlîl getirilir. Mîkât mahallinde, araca binilip, hareket ettikten sonra kıbleye dönülür ve; 'Lebbeyke AUahumme umreten' denilir.
Umre yapıldıktan sonra ihramdan çıkılır. Zilhicce ayının 8'nci günü olan Terviye gününe kadar, ihramlı olmayanların yaptıkları her şeyi yapabilir. Tevriye günü Haccetmek niyetiyle Mekke'de yeniden ihrama girilir. Temettü haccı yapanların kurban kesmeleri gerekir.
**II. Kıran Haccı:** Hac ve umreyi birlikte yapmak niyetiyle tehlil getirilir. Mîkât mahallinde, 'Lebbeyke Allâhumme haccen ue umreten' denir. Umre yapıldıktan sonra hac ibadetleri tamamlanıncaya kadar ihramlı kalınır.

**Hatırlatma:**

Umre yapmak için ihrama girenler, tavafa başlamadan önce hac günlerinin gelmesi durumunda, hac ve umre için tek tavaf ve tek sa'y yaparlar. Bayram günü şeytan taşlayıncaya kadar ihramlı olarak kalırlar. Daha sonra saçlarını kısaltarak ihramdan çıkarlar. Ancak bu durumda fidye olarak -temmettu haccında olduğu gibi- kurban kesmeleri gerekir.
**III. İfrat Haccı:** Mîkât mahallinde sadece haccetmek niyetiyle tehlil getirilir ve; 'Lebbeyke Allâhumme haccen denir. Bayram günü şeytan taşlayıncaya kadar İhramlı oiarak kalınır. Daha sonra saçlar kısaltılarak ihramdan çıkılır. İfrat haccında kurban kesilmesi gerekmez.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Uç hac türü arasında en faziletli olan 'temettü hacadır'.
**2.** İfrat haccı veya kıran haccı İçin niyet edip, tehlil getirenler, kendi ülkelerinden

1272[519] Mekke'ye 450, Medine'ye 10 km. uzaklıktadır. (Çev.;
1273[520] Mekke'ye yaklaşık 187 km. uzaklıktadır. (Çev.)
1274[521] Mekke'ye yaklaşık 54 km. uzaklıktadır. (Çev.)
1275[522] Mekke'ye yaklaşık 96 km. uzaklıktadır. (Çev.)
1276[523] Mekke'ye yaklaşık 94 km. uzaklıktadır. (Çev.)

beraberlerinde kurban getirmemişler 1277[524] ise, bu niyetlerini feshedip, umreye niyet etmeleri daha faziletlidir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabeleriyle birlikte haccetmek niyetiyle tehlil getirmişlerdi. Ancak Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) beraberinde kurban getirmeyenlerin tavaf ve sa'ylerini umre niyetiyle yapmalarını emretmiş;1278[525] bu emrine uymayanlara da kızmıştır.
Câbir {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Şayet (hac aylarında) umrenin caiz olduğunu daha önce bilseydim; Kabe'ye kurbanlık getirmez; hac yerine, umre yapardım. Sizden her kimin yanında kurbanlığı yoksa hemen ihramdan çıksın ue haccını umreye çeuirsin!' buyurdu. Bunun üzerine Sürâka ibn Mâlik b. Cu'şum ayağa kalktı ue; «Yâ RasuluUâh! Haccı umreye çeuirme işi, (sadece) bizim bu senemize mi özgü, yoksa ebedi mi?» diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ue sellem) parmaklarım birbirine kenetleyip iki defa; «ömre, hacca dâhil olmuştur. Hayır, ebedî olarak devam edecektir!» buyurdu.1279[526]
**3.** Hastalık ve benzeri nedenlerden dolayı haccını tamamlayamayanlar, ihramdan çıkarlar. Bu durumdakiler ihrama niyet ederken'ue in habesenî hâbisun, fe mahallî haysu habesetnî I eğer bir engel beni alıkoyarsa, ihramdan çıkış yerim, alıkonulduğum yerdir' dememişlerse kurban kesmeleri gerekir. Ancak ihrama girerken niyetine bu şartı ekleyenler, hac veya umrelerini tamamlayamamaları durumunda kurban kesmeleri gerekmez. Tamamlanamayan hac, farz haccı ise, bir yıl sonra yapılır.
Âişe (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ue sellem) Zübeyr'in km Dubâa'nm yanma girdi ue; 'hacca gitmek istiyor musun?' dedi. O; Vallahi, kendimi rahatsız hissediyorum' dedi. Bunun üzerine ona; 'o halde, «fe mahallî haysu habesetnî I ihramdan çıkış yerim, alıkonulduğum yerdir' şartıyla haccet» buyurdu.1280[527]

**İhramın Sünnetleri ve Hanımlar Açısından Adabı:**

**1. Hayızlı Veya Loğusa Olunsa Dahi, İhrama Girerken Gusül Abdesti Alınması:**

Câbir (radiyaîlâhu anh) anlatıyor; '... Zülhuleyfe denilen yere geldiğimizde, Umeys'in kızı Esma, Muhammed bin Ebî Bekr'i doğurdu. 'Nasıl hareket edeyim?' diye Rasuluîlah (sallal-lâhu aleyhi ve sellem)'e haber gönderdi. Ona; 'Yıkan, [kanamalı bölgeye] bir elbise sarın ve ihrama gir' buyurdu.1281[528]

**2. İhrama Girmeden Önce Hanımların Koku Sürünmesi:**

Aişe (radiyaîlâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'le birlikte Mekke'ye doğru yola çıkmıştık. İhrama girerken alınlarımıza koku sürdük. Bizden biri terlediğinde kokulu madde yüzüne akardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunu gördüğü halde bizi nehyetmezdi.1282[529]
İhrama girildikten sonra ne hanımlar için, ne de erkekler için koku sürünmük caiz değildir. Bu konuda âümler icmâ etmiştir.1283[530]

**3. İhrama Girmeden Önce Temizlenmek:**

İhrama girmeden önce, tırnaklan kısaltılmak, vücutta alınması mendup olan tüyler

---

1277[524] Veya bulundukları yerde satın alacak kurban bulamayan veya satın almaya maddi gücü yetmeyenler... (Çev.)
1278[525] Âişe radiyallâhu anh anlatıyor; 'fîosulullah (s.a.v)'le hac aylarında, hac yerlerinde ve hac gecelerinde hacca niyet ederek yola çıktık. (Mekke'nin sınırında olan) "Şerif" denilen yerde konakladık. Peygamber (s.a.v) sa-habilerinin yanına çıkıp; 'Sizden kimin yanında hedy (-kurban edilmek üzere Kabe'ye gönderilen) kurbanı yoksa ve haccını umreye çevirmek isterse (haccını fesh edip) umre yapsın! Beraberinde kurban edilmek üzere Kabe'ye gönderilen kurbanı olanlar bunu yapmasın!' buyurdu. Bunun üzerine beraberinde kurban edilmek üzere Kabe'ye gönderilen kurbanı olmayanlardan bazıları umreye niyet etti ve bazıları da bunu terk etti. [(Müslim, 1122} Çev.]
1279[526] Müslim, 1218.
1280[527] Buhârî, 5089; Müslim, 1207.
1281[528] Müslim, 1218.
1282[529] Ebû Dâvûd, 1830; Beyhakî, 5/48; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1283[530] Nevevî, el-Mecmû, 7/270.

alınmalıdır. Çünkü ihrama girildikten sonra bunların yapılması caiz olmadığı gibi, İhram süresince tırnaklar ve alınması gereken tüyler oldukça uzayacaktır.

### 4. İhrama Giren Hanımlar Diledikleri Elbiseyi Giyebilirler, Ancak Peçe Ve Eldiven Takamazlar:

Hanımların, ihramlı İken bütün vücutlarını dikişli veya farklı elbiselerle örtmeleri mubahtır. Ancak peçe ve eldiven kullanamazlar. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) '... ihramlı kadınlar peçe takmasınlar, eldiven kullanmasınlar[1284][531] 'buyurmuştur. Ancak hanımların başörtüleriyle veya başka şeylerle yabancı erkeklerin kendilerine yakın olarak geçtiği ortamlarda yüzlerini kapatmaları caizdir. Bu örtülerin yüzlerine dokunmasının bir sakıncası yoktur.
Esma binti Ebî Bekr (radiyaîlâhu anhâ) anlatıyor; 'İhramlı iken, yüzlerimizi erkeklerden kapatıyorduk ve bundan önce saçlarımızı tarıyorduk.[1285][532]
Aişe (radiyaîlâhu anhâ) anlatıyor; 'Biz ihramh iken Rasu-lullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte bulunduğumuzda, yolcular bize uğrarlardı. Onlar bize yaklaştıklarında, dış elbiselerimizi yüzümüze sahvehrdik. Onlar bizi geçtikleri zaman da, yüzümüzü açardık.[1286][533]

### Hatırlatmalar:

Mümin hanımlar şunu bilmeliler ki, ihrama giren hanımlar diledikleri elbiseyi giyebilirler. Bazı hanımların, özellikle de Mısırlı hanımların zannettiği gibi, ihramlı iken giyilecek elbisenin beyaz olması gibi belirli bir renkte olması şart değildir.
Hanımların elbise altına pantolon giymeleri, mest giymeleri caizdir. Mest giymeleri durumunda, mestin topuklarını aşan kısmını kesmeleri gerekmez. İbni Ömer (radiyaîlâhu anh); 'ihramh hanımların mest ve pantolon giymelerinin bir sakıncası yoktur' demiştir.[1287][534]
İhramlı hanımların takı takmaları caizdir. Nâfi anlatıyor; 'Abdullah İbni Ömer'in hanımları ve kızları, ihramlı iken takı takınırlardı.[1288][535]

### 5. İhrama Niyeti, Farz Veya Nafile Namazın Hemen Sonrasında Yapmak:

Çünkü Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve seliem) veda haccında, ihrama öğle namazını kıldıktan sonra girmiştir. Ömer bin Hattâb (radiyallâhu anh) anlatıyor; Peygamerİmİz (sailallâhu aleyhi ve seliem) buyurdu ki; 'Bu gece bana Rabbimden bir elçi geldi ve; «bu mübarek vadide namaz kıl; hac ile birlikte umreye de niyet et» dedi.[1289][536]
Hadiste ifade edilen namazın farz namazlardan bîri olması muhtemeldir. Dolayısıyla bu rivayet, iki rekât ihram namazının meşruiyetine delil olmaz. Bilakis, hac veya umre için ihrama girilmesinin, mümkünse namaz kılındıktan sonra olmasının faziletini belirtir.[1290][537]

### 6. Fitneden Emin Olunduğu Takdirde, İhrama Giren Hanımlar, Telbiye Getirirken Seslerini Yanındakileri-Nin İşiteceği Şekilde Yükseltirler:

Hallâd bin es-Sâib (radiyallâhu anh) anlatıyor; Rasulullah (sailallâhu aleyhi ve seliem) buyurdu ki; 'Bana Cibri geldi ve; «ey Muhammedi Sahabelerine tehlili yüksek sesle getirmelerini emret» dedi.[1291][538] Aişe (radiyallâhu anhâ) bu emrin hanımlar İçinde geçerli

---

[1284][531] Buhârî, 1838; Ebû Dâvûd, 1825; Tirmîzî, 833; Nesâî, 5/133.
[1285][532] Hâkim, ei-Müstedrek, 1/454; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
[1286][533] Ahmed bin Hanbei, Müsned, 6/30; Ebû Dâvûd, 1833; Zayıf senetle rivayet edilmiştir. Ancak, bu rivayeti teyid eden başka rivayetler bulunmaktadır.
[1287][534] İbn Ebî Şeybe, e!-Musannef, 4/92; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
[1288][535] İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 4/319; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
[1289][536] Buhârî, 534, EbÛ Dâvûd, 1800; İbn Mâce, 2976.
[1290][537] İbn Bâz, el-Hac ue'l-Umre, 69.
[1291][538] Nesâî, 5/162; Tirmîzî, 830; Ebû Dâvûd, 1197; İbn Mâce, 2922; Sahih senetle rivayet edilmiştir.

olduğunu belirtmiştir. El-Kâsım anlatıyor; Nefer gecesinde Muâviye dışarı çıkmıştı. Telbiye sesi işittiğinde, 'bu kim?' diye sordu. Oradakiler; 'Aişe! Tenîm bölgesinde umre için ihrama girdi' dediler. Daha sonra bunu Aişe (radiyallâhu anhâ)'ya söylediler. O da; 'eğer bana sorsaydı, ona anlatırdım' dedi.[1292][539] Bu nedenle Şeyhuİ-Islarn İbn Teymiye; '[telbiye getirirken] kadınlar, seslerini yanındakiler işiteceği kadar yükseltir' demiştir.[1293][540] Ancak günümüzde hiç gerekmediği halde, bazı hanımların seslerini çok aşırı yükselttiklerine tanık olmaktayız.

**Telbiye Lafızları:**

Lebbeyk Aîlahümme lebbeyk, lebbeyke La şerike leke leb-beyk, inne'l-hamde ve'n-Ni'mete leke ve'l-Mülk, Lâ şerike lek'

Anlamı: 'Emrine amadeyim, teslimim, Aliahım! Emrine amadeyim, teslimim. Emrine amadeyim, teslimim; Senin ortağın yoktur; Emrine amadeyim, teslimim. Hamd ve nimet Sana mahsustur. Mülk Senindir. Senin ortağın yoktur'.

Hayızlı ve loğusa hanımlar da telbiye ve tehli! getirirler. Çünkü Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve seliem), Umeys kızı Esma loğusa olduğunda ona, gusül abdesti almasını ve tehlil getirmesini emretmiştir. Aişe validemiz hayız olduğunda ona; 'Kabe'yi tavaf etmenin dışında, hacıların yaptığı her şeyi yap' buyurmuştur.[1294][541]

**7. İhrama Girmeden Önce Önce, Hamd, Teşbih Ve Tekbir Getirmek:**

Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; sonra [devesine] bindi. Beyda tepesine çıktığında, Allah'a hamdetti; Subhanallâh, Allâhu Ekber' dedi. Daha sonra da hac ve umre için ihrama girdi.[1295][542]

**8. İhrama Niyet Ederken Kıbleye Dönmek:**

Nâfî anlatıyor; 'îbn Ömer öğle namazım kıldıktan sonra devesinin hazırlanmasını emretti. Hazırlandığında devesine bindi. Devesinle düzlüğe çıktığında, ayakta kıbleye yöneldi ve telbiye getirdi. ... Rasuiullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in de böyle yaptığını söyledin.[1296][543]

**İhramlı Hanımların Sakınması Gereken Durumlar:**

İhramlı hanımların, ihramdan çıkıncaya kadar sakınması gereken durumlar, iki kısımdır.

**I. Haccın Bozulmasına Neden Olan Durum, 'Cinsel İlişkide Bulunmaktır':**

Akabe cemresi taşlanmadan önce cinsel ilişkiye girilmesi durumunda hac bozulur. Ancak cinsel İlişki, Akabe cemresi taşlandıktan sonra, ifada tavafından önce olmuş İse, hac bozulmaz, fakat günah işlenmiş olur. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Hac bilinen aylardadır. Kim o aylarda hacca niyet ederse, hac esnasında kadına yaklaşmak, günah sayılan davranışlarda bulunmak ve kavga etmek yoktur.[1297][544]

İbn Abbâs, İbn Ömer ve Katâde (radiyallâhu anhum), ayet-i kerîmedeki 'rafese/kadına yaklaşmak' lafzının anlamını 'cinsel ilişkide bulunmak' olarak açıklamışlardır.

Amr bin Şuayb, babasından, o da dedesinden naklediyor; 'Bir adam İbni Ömer'e geldi ve «ihramlı iken hanımıyla cinsel ilişkide bulunan bir adamın durumunu sordu», ibni Ömer, ona Abdullah İbn Amr'ı işaret etti. Adam onu tanımadı. Bunun üzerine Şuayb; 'ben adamla birlikte gittim ve bu durumu ona sorduk. O da; 'haca bozulur' dedi. Adam; '(Hac

---

[1292][539] İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 1, 4, 389; Sahih senetle rivayet edilmiştir.

[1293][540] İbn Teymiye, el-Fetâvâ, 26/115.

[1294][541] Buhârî, 294; Müslim, 1218.

[1295][542] Buhârî, 1551; EbÛ Dâvûd, 1796.

[1296][543] Buhârî, 1553.

[1297][544] Bakara, 197.

süresince) boş mu otursun?' dedi. O; 'hayır, insanlarla birlikte hareket eder, onların yaptıklarının aynısını yapar. Bir sonraki hac zamanına ulaştığmda da hacceder ve kurban keser' dedi. O adam ve Şuayb tekrar İbn Ömer'e döndüler ve aldıkları cevabı ona anlattılar. Bunun üzerine İbn Ömer onları ibn Abbâs'a gönderdi. İbn Abbas da, ibn Amr'ın söylediklerinin aynısını söyledi. Daha sonra tekrar ibn Ömer'in yanma döndüler ve aldıkları cevabı ona anlattılar. Sonra o adam; 'Peki, bu duruma sen ne diyorsun?' diye ibn Ömer'e sordu. O da, 'Her ikisinin söylediğini söylüyorum' dedi.1298[545]

**Hatırlatmalar:**

**1.** İlk tahallülden 1299[546] önce hanımıyla cinsil ilişkide bulunan kişinin ve eşinin haccı bozulur. Her ikisinin, bir deve kurban etmesi ve gelecek yıl haclarını kaza etmeleri gerekir. Ömer, Ali, Ebû Hureyre, İbni Ömer, İbni Amr ve İbni Abbâs (radiyallâhu anhum) bu görüştedirler. Bu görüşe katılmayan hiçbir sahabe bilinmemektedir.
**2.** İlk tahallüİden önce, ihramlı olduğunu unutup hanımıyla cinsil ilişkide bulunan kişinin -tercih edilen görüşe göre- haccı bozulmadığı gibi, kurban cezası ve kefaret gerekmez. Çünkü Yüce Allah; Yanılarak yaptıklarınızda size vebal yoktur; fakat kalplerinizin bile bile yöneldiğinde günah vardır. Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.1300[547]
**3.** Kocası tarafından cinsel İlişkiye zorlanan kadının haccı bozulmaz, kurban cezası da gerekmez. Ancak kocasının haccı bozulur.

**II. Haccı Bozmayan Sakıncalı Durumlar:**

Birçok âlim, haccı bozmayan sakıncalı durumlarda genellikle fidye verilmesini öngörmüşlerdir. Ancak bunların bir delili bulunmamaktadır. Asıl olan, Müslümanın malının korunma altında olmasıdır. Bu koruma ancak naslarla kalkar. Dolayısıyla, haccı bozmayan sakıncalı durumları yapanlar günah işlemiş olurlar. Bu kimselerin, nassın belirttiği durumlar dışında kurban kesmeleri gerekmez. -En doğrusunu Allah bilir,
Haccı bozmayan sakıncalı durumlar şunlardır;
**1.** Hanımların peçe ve eldiven kullanmaları.
Hanefî mezhebine göre, sabahtan akşama kadar erkek başını, kadın yüzünü örterse fidye (kurban kesmesi) gerekir. Şayet günün sadece bir kısmında Örtmüş ise sadaka vermesi gerekir. (Çev.)
**2.** Koku kullanmak.
Peygamberimiz (saİlallâhu aleyhi ve sellem); '[İhramh iken] zaferan ile uers kokulu elbiseleri giymeyiniz 1301[548] buyurmuştur.
Hanefî mezhebine göre ihramh kişinin koku kullanması durumunda fidye (bir koyun kesmesi) gerekir. (Çev.)
**3-4.** Tırnakları kısaltmak, saçları kesmek veya kısaltmak.
Yüce Allah; '... Kurban yerine varıncaya kadar, başlarınızı tıraş etmeyin. 1302[549] buyurmuştur. İhramh olanların tırnaklarını kısaltmalarının haram olduğu konusunda âlimler icmâ etmişlerdir.
Tırnağı veya tüyleri rahatsızlık veren kimseler, bunları alabilirler. Ancak bu durumda fidye gerekir. Bu üç gün oruç tutmak veya altı miskini doyurmak, ya da bir koyun kurban etmektir. Nitekim Yüce Allah; 'Sizden her kim hasta olursa yahut başından gelen bir rahatsızlığı varsa, oruç veya sadaka veya kurban olmak üzere fidye vermesi gerekir 1303[550] buyurmuştur.
Hanefi mezhebine göre, ihramh bir kişinin, başının en az dörtte birini tıraş etmesi, fazla tüylerini gidermesi veya tırnaklarını kesmesi durumunda bir koyun veya keçi kurban etmesi gerekir. Başının dörtte birinden azını veya bir tırnağını kesmesi durumunda

---

1298[545] İbni Etn Şeybe, el-Musannef, 1/4/142. Hesen senetle rivayet edilmiştir.
1299[546] Bayramın birinci günü Akabe cemresi taşlanmadan önce.
1300[547] Ahzab. 5.
1301[548] Buharı, 1542; Müslim, 117.
1302[549] Bakara, 196.
1303[550] Bakara, 196.

sadaka vermesi gerekir. 1304[551]
**5.** Cinsel ilişkiyi çağrıştıran hareketlerde bulunmak.
Şehvetle dokunmak, öpmek ve cinsel ilişkiye girmeksizin benzeri hareketlerde bulunmak haramdır. Çünkü bu türden he-reketler, âyetteki 'la rajesel kadına yaklaşmak' tanımlamasına girer. Fakat bu tür hareketlerle -boşalma olsun veya olmasın- hac bozulmaz.
Hanefî mezhebine göre bu tür hareketlerde bulunan kişinin ceza olarak bir kurban kesmesi gerekir.1305[552]
**6-7.** Nişanlanmak ve Nikâh Kıymak.
Osman bin Affân (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallalîâhu aleyhi ve sellem); «ihramh olan nikah kıyamaz, nikah-İanamaz ve düğür düşemez/nişanlanamaz' buyurmuştur.1306[553]

**Hatırlatma:**

İhrama girmeden önce nikâh akdi kıyılan kadının, ihramh iken eşiyle aynı odada kalması caizdir. Fakat ifâda tavafını yapıncaya kadar, eşine şehvetle dokunma, öpme ve benzeri hareketlerde bulunamaz.1307[554]
**8-9.** Günahlara Yaklaşmak, Kavga ve Tartışmalarda Bulunmak:
Yüce Allah; '... Hac esnasında kadına yaklaşmak, günah sayılan davranışlarda bulunmak ve kavga etmek yoktur 1308[555] buyurmuştur.
**10-11.** Karada yaşayan bir av hayvanını öldürmek, boğazlamak ve ondan yemek. Ancak başkası tarafından avlanmış hayvanlar yenilebilir.
Yüce Allah; '.., Ey iman edenler! İhramh iken avı öldürmeyin 1309[556] buyurmuştur.
İhramlı iken kim bilerek bir av hayvanı avlarsa, onun kıymetini harem bölgesindeki miskinlere yemek olarak dağıtır. Ya da, her miskinin yemeği için bir gün oruç tutar. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur; '... İçinizden kim onu kasten öldürürse, öldürdüğü hayvanın dengi (ona) cezadır. (Buna) Kabe'ye varacak bir kurban olmak üzere içinizden adalet sahibi iki kişi hükmeder (öldürülen avın dengini takdir eder). Yahut (avlanmanın cezası) bir kefaret vardır ki, o ölçüde fakirleri doyurmaktır, yahut onun dengi oruç tutmaktır. Ta ki, (yasak avlanmada bulunan) yaptığının cezasını tatmış olsun... 1310[557]
İhramh olmayan bir kişinin avladığı hayvandan yemenin hiçbir sakıncası yoktur. İhramlı olan sahabeler, ihramh olmayan Ebû Katâde (radiyallâhu anh)'m avladığı avı yemenin hükmünü Peygamberimize sorduklarında, onlara; 'herhangi biriniz onu avlamasını istedi mi; veya avı gösterdi mi?' dedi. 'Hayır' yanıtı vermeleri üzerine de; 'yiyebilirsiniz 1311[558] buyurdu. Hadis açıkça göstermektedir ki, ihramh olan kişi için veya onun katkısıyla av-lanmayan avın, ihramh kadınlar ve erkekler tarafından yenmesi caizdir.
Hanefî mezhebine göre bir av hayvanını öldüren veya boğazlayan ihramh kişinin, o hayvanın bedelini sadaka olarak vermesi gerekir. 1312[559]
İhramlı iken öldürülmesi caiz olan beş fasık hayvan ile ezâ veren hayvanlar: Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu; 'Beş hayvan vardır; bunlar fasıktır. Bu hayvanlar, Harem bölgesi dışında da, içinde de olsa öldürülür. Bunlar; alacakarga, çaylak, akreb, fare ve kuduz köpektir.1313[560]
Sinek, sivrisinek ve benzeri rahatsızlık veren hayvanların öldürülmesi caizdir.

---

1304[551] Zuhaylî, el-Fıkhu'1-hlâml 3/239. (Çev.)
1305[552] Zuhaylî, el-Fıkhu'l-İslâmî, 3/245. (Çev.)
1306[553] Müslim, 1409; Ebû Dâvûd, 1841; Tirmizî, 842; Nesâî, 5/192.
1307[554] EUMecmû, 7/285; Comiu Ahkâmı'n-Nisâ, 2/552.
1308[555] Bakara, 197.
1309[556] Mâide,95.
1310[557] Mâide,95.
1311[558] Buharı, 1824; Müslim, 1196.
1312[559] Zuhaylî, el-Fıkhu'1-İslâmî, 3/249-250. (Çev.;
1313[560] Buharı, 1829; Müslim, 839.

**İhramlı İken Yapılmasında Bir Sakıncası Olmayan Durumlar:**

Bazı ihramh hanımlar, hiçbir sakıncası olmadığı halde şu konularda sıkıntı hissetmektedir;
**1.** Yıkanmak -ihtîlam olmaksızın- ve elbise değiştirmek.
İbn Abbâs ve Ebû Eyyûb (radiyallâhu anhumâ} anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ihramh iken başını yıkardı.1314[561]
İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'İhramlı olduğumuz bir günde, Ömer bin Hattab bana; "gel birlikte kafalarımızı suya bandıralım; hangimiz daha fazla nefesini tutabilecek' dedi.1315[562]
**2.** Saçları Taramak.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem}, Aişe validemize -ihramlı olduğu halde-; 'saç örgünü çöz ve tara 1316[563] demiştir.
**3.** Başı ve vücudu kaşımak.
Âişe (radiyallâhu anhâ)'ya, ihramlı iken vücudu kaşımanın, hükmü sorulduğunda; 'evet, kaşıyabilir, hatta (ben) ellerim bağlansa ayaklarımla kaşırım 1317[564] yanıtını vermiştir.
Şeyhu'l-İslam, 'kaşınırken saç tellerinin kopmasında bir sakıncası yoktur' demiştir.
**4.** Kan aldırmak -kan aldırılacak yerin etrafındaki kıllar traş edilerek olsa dahi-.
Abdullah İbni Buhayne (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasu-lulhh (sallallâhu aleyhi ve sellem) ihramh iken, Mekke yolunda [hayyu Cemel mevkiinde] başının ortasından kan aldırdı.1318[565]
Diş çektirmek ve benzer şeylerde, kan aldırmak gibidir. Bu konuyla ilgili İbn Abbâs "(radiyallâhu anh)'ten rivayetler ileride zikredilecektir. -İnşallah-
**5.** Haz duymak amacı olmaksızın ihtiyaç durumunda koku koklamak.
İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'İhramh olan hamama gidebilir, diş çektirebilir, koku kokhyabilir, tırnağı kırıldığı zaman onu koparabilir. Size eza veren şeyleri kendinizden uzaklaştırınız. Hiç kuşkusuz Azîz ve Celîl Allah sizin eza duyduğunuz bir Şeye kıymet verecek değildir.1319[566]
**6.** Kırılan tırnağı koparmak -Üstteki rivayette de belirtildiği gibi.
**7.** Kadının başından yüzüne doğru örtü sarkıtması.
**8.** Kadınların diledikleri renkte elbise giymeleri.
**9.** Kadınların pantolon ve mest giymeleri.
**10.** Kadınların takı takınmaları.
**11.** Kına ve benzeri şeylerle kadınların makyaj yapmaları.
Hanefî ve Mâliki mezhebine göre, ihramh hanımların kına kullanması caiz değildir. 1320[567]
Çünkü bu davranışları yasaklayan her hangi bir rivayet bulunmamaktadır. Ayrıca kına koku olarak değerlendirilmez. Şâfîi ve Hanbelî mezhepleri bu görüştedir.
**12.** İhtiyaç durumunda sürme çekmek.
Göz ağrısı ve benzeri nedenlerle sürme çekmek caizdir. İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'kokulu olmadığı sürece, ihramh kimseler diledikleri sürmeyle, sürme çekinebilirler.1321[568]
İhtiyatlı olan sürmeyi ihtiyaç durumunda caiz kabul etmektir. Çünkü İhramh kimsenin sürme çekmesinin mekruhluğunu çağrıştıran bir rivayet Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve selle-m)'den nakledilmiştir. Ali (radiyallâhu anh), Yemen'den geldiği zaman Fatıma validemizi, ihramh olduğu halde, renkli elbise giymiş ve sürme çekmiş olarak görünce ona itirazda bulunmuştu. Bunun üzerine Fatıma validemiz; 'bana bunu babam emretti. cevabını vermişti.1322[569]

---

1314[561] Buhârî, 1840; Müslim, 1205.
1315[562] Beyhakî, 5/63; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1316[563] Buhârî, 316; Müslim, 1211.
1317[564] Mâlik, Muuattâ, 803.
1318[565] Buharı, 1836; Müslim, 1203.
1319[566] Beyhakî, 5/62-63.
1320[567] Cemel İbrahim,305. (Çev.)
1321[568] İbn Ebî Şeybs, 3/352; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1322[569] Müslim, 1218.

Bu rivayet, ihramh iken sürme çekmenin mekruhluğunu çağrıştırmaktadır.
**13.** Çadır, şemsiye veya araçlarda gölgelenmek.
Ümmü'UHusayn (radiyallâhu anhumâ) anlatıyor; Veda bacanda Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 7e birlikte haccettim. Beraberinde Bilal ve Usâme (radiyallâhu anhumâ)'y\ gördüm. Biri devesini yediriyor; diğeri elbisesiyle sıcaktan Rasulullah'a (s.a.) gölgelik yapıyordu. Akabe cemresini taşlayıncaya kadar böyle yaptılar [1323][570]
Bu rivayet, günümüzde bazı hacıların üstü açık araçları tercih etmelerinin, kendilerine sıkıntı oluşturmaları ve aşırılık oidu-ğunu ifade etmektedir.
**14.** Yüzük takmak, saat ve gözlük kullanmak.
Bu tür şeyleri kullanmak yasaklanmamıştır. 'Senin Rabbin unutkan değildir.[1324][571]
**15.** Zarar veren hayvanları -hadiste 'fasık hayvanlar' olarak tanımlananları ve diğerlerini öldürmek.

**Mekke'ye Giriş:**

Mekke'ye girildiğinde şunların yapılması müstehaptır;
**1.** Gusül abdesti alınması.
**2.** Gece Zû Tuvâ'da kalınması.
Nâfî anlatıyor; 'İbn Ömer (radiyallâhu anh), Harem bölgesine girdiğinde telbîye getirmeye son verirdi. Geceyi Zû Tavada geçirir, daha sonra sabah namazını kılar ve gusül abdesti alırdı. Peygamber {sallalld.hu aleyhi ve sellem) "in de böyle yaptığını söylerdi.[1325][572]
**3.** Mekke'ye -mümkünse- üst yoldan (Kedâ yolundan) girmek. İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallatlâ-hu aleyhi ve sellem) Mekke'ye üst yoldan girer; alt yoldan çıkardı.[1326][573]
**4.** Eşyaları güvenli bir yere bıraktıktan sonra, bir an önce Mescid-i Haram'a doğru yola çıkmak ve 'bâbusselâm/selam kapısından' girmek.
Mescid-i Haram'a girerken şöyle denir;
Okunuşu: 'Eûzu billahi'I-azîm ve bivechi-hi'l-kenm ve sultâ-nihi'l-kadîm mine'ş-şeytânirracım. Bismillah uessalâtu vesselâmu alâ rasûlillâh. Allâhumme'f-tahlî ebvâbe rahmetike'
Anlamı: 'Kerîm veçhiyle, ezelî otoritesiyle, büyüklüğünde sınır olmayan Allah'a sığınırım, kovulmuş şeytandan. [1327][574]Allah'ın adıyla, Rasululîah'a salâtım [1328][575] ve selâm olsun.[1329][576] Ey Allah'ım! Bana rahmetinin kapılarını aç.[1330][577]
**5.** Kabe ilk görüldüğünde, elleri açıp şu duayı okumak müstehaptır;
Okunuşu: Allâhumme ente's-selâmu ve m'ınke's-selâm fe hayyinâ Rabbena bi's-selâm'.
Anlamı: 'Allah'ım selam sensin. Selâmet/kurtuluş sendendir. Rabbimiz bizi selâmetle selamla.[1331][578]

**Harem Sınırları içerisinde Sakınılması Gereken Durumlar:**

**1.** Kuş avlamak, ürkütmek.
**2.** Zaruret olmadığı sürece, bitkilerini ve dikenlerini koparmak.
**3.** Silah taşımak.
**4.** Buluntu şeyleri -duyurmak amacı dışında- almak.
Bu sayılanların delili, Peygamberimiz (sallalîâhu aleyhi ve )'in Mekke'nin fetih günü konuşmasıdır; 'Hiç kuşkusuz bu beldeyi, Allah gökleri ve yeri yarattığı gün haram

---

[1323][570] Müslim, 1298; Ebû Dâvûd, 1834; Beyhakî, 5/69.
[1324][571] Meryem, 64.
[1325][572] Buhârî, 1575; Müslim, 1259.
[1326][573] Buhârî, 1575; Müslim, 1257.
[1327][574] Ebu Davud, Bkz. Sahihu'l-Câmi {h.459l).
[1328][575] İbn es-Sünnî (h.88); el-Elbâni "hadis hasendir" der.
[1329][576] Ebu Davud (1/126). Bkz. Sahlhu'1-Cami (1/528).
[1330][577] Müslim (1/126). İbn Mâce'nin Sürteninde Fâtıma (r.anha)'nın rivayet ettiği hadisin: "Allah'ım günahlarımı bağışla ve bana rahmetinin kapılarını aç." el-Elbâni, şevahidi dolayısıyla sahih olduğunu söyler. Bkz. Sahih-iîbn Mâce (1/128, 129).
[1331][578] Beyhakî, 5/72.

kılmıştır. Allah'ın haram kılması nedeniyle kıyamete kadar haramdır. Benden önce hiç kimseye burada savaşmak helal kılınmamıştır. Bana da, sadece gündüzün bir saatinde helal kılınmıştır. Burası, Allah'ın haram kılmasıyla kıyamet gününe kadar haramdır. Dikeni kesilmez, avı ürkütülmez, ilan etmek amacı dışında buluntusu alınmaz, yaş otu kesilmez'. Peygamberimizin bu konuşmasını dinleyen Abbâs (radiyallâhu anh); 'Yâ Rasulullah! İzhir (otu) hariç (olsun); çünkü o, Mekke'nin demircilerinin ve evlerinin ihtiyacıdır' dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), 'izhir hariçtir' buyurdu'.[1332][579]
ikinci Rükün "Tavaf": Kabe'yi tavaf üç türlüdür. Bunlar;
**a)** Kudüm Tavafı
**b)** İfâda Tavafı
**c)** Veda Tavafı'dır.
İfada/Ziyaret Tavafı: Alimlerin İcmasıyla, haccın rükûn-larından biridir. İfada tavafını yapmayanın haccı geçersiz olur. Çünkü Yüce Allah; '... eski evi (kâbe'yi) tavaf etsinler [1333][580] buyurmuştur.
ifâda tavafını yaptıktan sonra Huyey kızı Safiye hayız olmuştu. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'o bizi alıkoyacak mı?' diye sordu. Âişe (radiyallâhu anhâ); 'Yâ Rasulullah! O ifâda tavafını yaptıktan sonra hayız oldu' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'o halde yola çıksın' buyurdu.[1334][581] Bu hadis, ifâda tavafının haccın rükünlerinden olduğuna delildir.
İfâda/Ziyaret Tavafının Zamanı: Bayram günü büyük şeytan taşlandıktan sonra, kurban kesilir, saç traş edilir, normal elbiseler giyilir, daha sonra da ifâda tavafı yapılır.
İfâda tavafını yapmadan önce hayız olmaktan endişe eden kadınlar, taşlama ve kurban kesmeden önce tavaflarını yapabilirler. Âişe (radiyallâhu anhâ) hanımlara bu şekilde yapmalarını emrederdi.[1335][582]

**İfâda/Ziyaret Tavafını Yapmadan Önce Hayız olan Hanımların Durumu:**

Eğer, temizleninceye kadar bekleme imkanı varsa, beklemesi gerekir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Âişe validemize; 'Kabe'yi tavaf dışında, hacıların yaptığı her şeyi yap [1336][583] buyurmuştur.
Hayızdan temizleninceye kadar bekleme imkânı olmayan hanımlar, örneğin, kafilesinin dönüş tarihi beklemesine imkân vermeyen ve benzeri durumlardaki hayızlı hanımlar ne yapmalıdır? İslam şeriatının müsamahakâr ruhuna uygun olarak ve ümmetten zorluğu kaldırmak için, 'hayızlı hanımlar, o halleriyle Kâbe'yi tavaf edebilirler1 denebilir. Bu durumdaki hanımların tavafı caizdir. -İnşaallah-. Âlimlerin fetvalarında, Kâbe'yi tavaf için hanımların büyük hadesten temizlenmiş olmalarını şart koşmaları, temizlenmek için imkân ve güçlerinin olması durumunda geçerlidir. Zaruret ve acziyetin olduğu durumlarda değildir. Dolayısıyla zaruret halinde hayızlı halde Kabe'nin tavaf edilebileceğine dair fetva şeriata ve âlimlerin fetvalarını aykırı olmaz. Bu konuda biz, Şeyhu'l-İslam'ın Fetâuâ'smda tercih ettiği görüşü tercih ediyoruz. Konuyla ilgili açıklamalarının sonunda Şeyhui İslam şöyle demekte; 'bu konudaki benim görüşüm budur. Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'î-aliyyu'1-azîm. İlim ve amel olarak şayet insanların buna zaruret ve ihtiyacı olmasaydı, böyle bir sözü üstlenmeye tahammül edemezdim. Çünkü benim dışımda bu konuda söz söyleyen birini bulamadım. Hiç kuşkusuz içtihat zaruretler durumundadır. Bu Allah'ın bize emrettiği şeylerdendir.[1337][584]
İfâda tavafı yapmak için, ilaç kullanarak hayzmı önleyebilen
hanımların, bunu yapması sağlıklarına zarar vermiyor İse caizdir. Bu durumda ihtilaftan kurtulmuş olur. -En doğrusunu Allah bilir.
Dört mezhebe göre, cünüp, hayızlı veya loğusa hanımların Kabe'yi tavaf etmeleri

[1332][579] Buhârî, 1834; Müslim, 1353.
[1333][580] Hac, 29.
[1334][581] Buhârî, 1757; Müslim, 1211.
[1335][582] Fikhu's-Sünne, 1/631; Âişe validemizin böyle bir rivayetine rastlayamadım.
[1336][583] Buhârî, 1650.
[1337][584] tbn Teymiye, el-Feiâuâ, 26/241.

durumunda, ihram cezası olarak büyükbaş bir hayvan kurban etmeleri gerekir.1338[585]

**Veda Tavafı:**

Mekke'den aynlınacagı zaman en son yapılması vacip olan tavaftır. Hayız veya loğusa hanımlara veda tavafı yapmak vacip değildir. Bu nedenlerle veda tavafını yapamayan hanımlara kurban gerekmez.
İfâda/ziyaret tavafını yaptıktan sonra hayız olan hanımların, veda tavafı için beklemeleri şart değildir. İbn Abbâs fradiyallâ-hu anh) anlatıyor; İfâda tavafını yapmış olan hayızlı hanımların, veda tavafını yapmadan Mekke'den ayrılmalarına ruhsat verilmiştir.1339[586]
Daha önce geçen Safiye'nin rivayet ettiği hadiste Peygamberimiz (sallaîlâhu aleyhi ve sellem), b bizi alıkoyacak mı?' diye sormuş; Aişe (radiyallâhu anhâ); 'Yâ Rasulullah! O ifâda tavafını yaptıktan sonra hayız oldu' demesi üzerine de, b halde yola çıksın' buyurmuştu.

**Hatırlatma:**

Hayızlı hanımlar, yolculuğa çıkmadan önce temizlenirlerse veya Mekke evlerinin/sınırlarının dışına henüz çıkmadan temizlenirlerse, veda tavafını yapmaları gerekir.1340[587]

**Tavafın Şartları:**

**1.** Avret yerlerinin örtülü olması şarttır. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'bu yıldan sonra hiçbir müşrik haccede-meyecektir; hiçbir çıplak kimse Kabe'yi tauaf edemeyecektir.1341[588]
Hanefi mezhebine göre, vacip; Mâlikî, Şafiî ve Han-beîî mezhebine göre şarttır.
**2.** Tavafın yedi şavt/tur olması şarttır. Bir adım dahi eksik olsa tavaf olmaz. Kaç şavt yaptığı konusunda terettüt eden, en az sayıyı esas alır.
Hanefî mezhebine göre, vacip; Mâlikî, Şafiî ve Han-beiî mezhebine göre şarttır.
**3-4.** Tavafa Hacerülesved'den başlanması; Kabe sol tarafa alınarak Tavafın Hacerülesved'de bitirilmesi şarttır. Çünkü Peygamberimiz (sallaİlâhu aleyhi ve sellem) böyle yapmıştır. Kabe sağ tarafa alınarak tavaf yapmak caiz değildir.
Hanefî ve Mâlikî mezhebine göre vacip; Şafiî ve Hanbelî mezhebine göre şarttır.
**5.** Tavafın, Kabe etrafında dışından yapılması: Şayet tavaf, Hicr denilen yerden yapılırsa sahih olmaz. Çünkü Hicr, Kabe'nin içine dahildir.
Hanefi mezhebine göre vacip; Mâükî, Şafiî ve Hanbelî mezhebine göre şarttır.
**6.** Tavafın peş-peşe yapılması: Yani yedi şavtın/turun ara verilmeksizin yapılması. Ancak, abdest, farz namaz ve benzeri ibadetlerin araya girmesiyle tavaf bozulmaz. Bu durumda kalındığı yerden devam edilerek tavaf tamamlanır. Tavafa başladıktan sonra hayız olan hanımlar, temizlendiklerinde kaldıkları yerden devam ederek tavaflarını tamamlarlar. Örneğin beş şavt yaptıktan sonra hayız olan bir hanım, temizlendiğinde iki şavt daha yaparak tavafını tamamlar.
Hanefî ve Şafiî mezhebine göre sünnet; Mâliki ve Hanbelî mezhebine göre vaciptir.

**Tavafın Sünnetleri:**

**1-2-3.** Erkeklerle izdihama girmeksizin hanımların Hacerü-lesved'i elle dokunarak ve öperek selamlaması ve Rüknülyemâ-nî'yi selamlaması.
İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i, Mekke'ye geldiğinde ilk tavafım yaparken Hacerülesued'i selamladığını ve yedi şavtm üçünde

---

1338[585] Ed'Durru'l-Muhtâr, 2/273-296; Fethu't-Kadîr, 2/224-254; el-Lübâb, 1/199-210; el-Mühezzeb, l/210-217..(Çev.}.
1339[586] Buhârî, 1760; Müslim, 1328.
1340[587] Şâffi, el-Ûmm, 2/154.
1341[588] Buhârî, 369; Müslim, 1347.

remel/koşar adımlarla tavaf ettiğini gördüm'.[1342[589]]
Ömer bin Hattan (radiyailâhu anh) Hacerülesved'i öper ve 'eğer Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'i seni Öperken görmeseydim, seni öpmezdim' derdi.
İbni Ömer (radiyailâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Rüknülyemânî ve Hacerülesved dışında Kabe'de bir yeri selamladığını görmedim.[1343[590]]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Alimlerin birçoğu, remel [1344[591]] yapmanın hanımlar için olmadığını söylemiştir. Bazı âlimler bu konuda icmâ nakletmişlerdir.
Âİşe (radiyailâhu anhâ) der ki; 'Ey hanımlar! Kabe'yi tavafta remel yapmaktan sizler yükümlü değilsiniz. Bizlerde sizin için güzel örnek var.[1345[592]] Buna benzer ifadelerin birçok İbni Ömer (radiyallâhu anh)'ten de nakledilmiştir.[1346[593]]
İbn Hacer der ki; 'Reme! yapmak erkeklere özgüdür. Hanımlar remel yapmaz.[1347[594]]
**2.** Tavafta hanımların, Hacerülesved'i öpmek, Rüknülyemânî'yi selamlamak için erkeklerle İzdihama katılması uygun değildir.
Atâ anlatıyor; Âişe (radiyallâhu anhâ) erkeklerden ayrı bir yerde tavaf eder, erkeklere karışmazdı. Onunla beraber tavaf eden bir kadın; «ey Müminlerin annesi! İlerle de, (Hacerüles-ved'e dokunup) selamlayalım» dediğinde, ona; «benden ayrıl» dedi. (Hacerülesved'e dokunarak selamlamaktan) çekindi. Onlar gece tanınmayacak halde çıkar, erkeklerle beraber tavaf ederlerdi. Fakat onlar Beytin/Kabe'nin içine girecekleri zaman, erkekler çıkarılırdı. Böylelikle orada (bir süre ibadetle meşgul olup) kalır-lardı.[1348[595]]
Hanımların tavafı gece yapmaları tesettüre daha uygun olması nedeniyle müstehaptır. Ümmü Seleme (radiyailâhu anhâ) rahatsızlığından şikayette bulunduğu zaman, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona; 'binek üzerinde, insanların arkasından tavaf et [1349[596]] buyurmuştur.
**4.** Hacerüiesved'İn hizasında tekbir getirerek ona işaret etmek:
İbn Abbâs (radiyailâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kabe'yi devesinin üzerinde tavaf etti, Hacerülesved hizasına geldiğinde, yanında bulunan bir şeyle Hacerü-lesved'e işaret etti ve tekbir getirdi.[1350[597]]
**5.** Rüknülyemânî ile Hacerülesved arasında 'Rabbena âtinâ' duasını okumak:
Rabbena Âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-âhireti haseneten ve kinâ azâbennâr/Rabbimiz!Bize dünyada iyilik ver, ahrette bize iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru.[1351[598]]
**6.** Tavaftan önce abdest almak:
Taharet bölümünde de belirtildiği gibi, tavafta abdestli olmak şart olmamakla birlikte müstehaptır. Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mekke'ye geldiğinde ilk önce abdest alır, sonra tavaf ederdi.[1352[599]]
**7.** Tavaftan sonra -mümkünse İbrahim aleyhisselam'ın makamının arkasında- iki rekât namaz kıİmak.
Yüce Allah; 'ibrahim makamından namazgah edinin. [1353[600]] buyurmuştur. Ibnİ Ömer {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kabe'yi yedi şavt tavaf etti. Sonra makam-ı ibrahim'in arkasında iki rekât namaz hldın.[1354[601]]

---

1342[589] Buhâıt 1603; Müslim, 1261.
1343[590] Buharı, 1609; Müslim, 1267.
1344[591] Tavafta kısa adımlarla koşarak ve omuzları silkerek çalımlı ve hızlı yürümektir.
1345[592] Beyhakî, 5/84.
1346[593] Câmiu Ahkâmı'n-Nisâ, 2/530.
1347[594] İbn Hacer, el-Feth, 3/472.
1348[595] Buhârî, 1618; Abdurrezzâk, 5/67.
1349[596] Buhârî, 1619; Müslim, 1276.
1350[597] Buhârî, 1613.
1351[598] Ahmed, Müsned, 15334; Ebû Dâvûd, 1892; Vdğ.
1352[599] Buhârî, 1615; Müslim, 1235.
1353[600] Bakara, 125.
1354[601] Buhârî, 396: Müslim, 1234.

**8.** İki rekâtı kılmadan önce, 'vettehizû mîn makâmi ibrahim'e musalla' âyetini okumak. Daha sonra namazın ilk rekâtında 'Kul yâ eyyuhel kâfirûn', ikinci rekâtında 'Kulhuvellâhu ahad' sûresini okumak.
**9.** Sa'y'a gitmeden önce -mümkünse- Hacerülesved'i tekrar selamlamak.
**10.** Zemzem içmek, başını zemzemle ıslatmak.[1355][602]

**Üçüncü Rükün: "Safa ile Mcrvc Tepeleri Arasında Sa'yetmek"**

Hanefî mezhebine göre vacip; Mâlikî, Şafiî ve Han-belî mezhebine göre rükündür.
İbadet niyetiyle Safa İle Merve tepeleri arasında gidip-gelmektir. Sa'y'e Safa tepesinden başlanır, 7 tur yapılır ve Merve tepesinde bitirilir.
Sa'yetmek, haccın rükûnlarındandır. Çünkü Yüce Allah; 'Safa ile Merve şüphesiz Allah'ın nişanîarındandır [1356][603] buyurmuştur. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Sa'yediniz, kuşkusuz Allah size sa'yetmeyi farz kılmıştır [1357][604] buyurmuştur. Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Müslümanlar, Safa ile Merve arasında sa'yettiler. Dolayısıyla bu Rasulullah'm sünneti olmuştur ve yemin olsun ki, Allah Safa ile Merve tepeleri arasında sa'y yapmayan bir kimsenin, haccmı ve umresini tamam kılmamıştır.[1358][605]
Safa ile Merve arasında sa'yetmeyen kimsenin haccı ve umresi batıl olur. Alimlerin çoğunluğuna göre, sa'y'ı tavaftan önce yapmak caiz değildir. Sa'y'ın, ifada/ziyaret tavafından sonra yapılması şarttır.

**Sa'y'm Sünnetler:**

**1.** Safa tepesine yaklaşıldığında, 'Inne's-Safâ ve'l-Mervete min şeâirillâh / kuşkusuz Safa ve Merve Allah'ın nişanelerinden-dir' âyeti okunur. Daha sonra, 'ebdeu bimâ bedeellâhu bihi / Allah'ın başlamayı emrettiği yerden başlıyorum' denir.
**2.** Safa tepesinde kıbleye dönülür ve şu zikir yapılır; "Lâ ilahe illallahu vahdehu lâ şerike lehu, lehu'l-Mulku ve lehu'1-Ham-du ve huve a/â külli şeyin kadîr, Lâ ilahe illallah. Enceze va'dehu ve nasara abdehu ve hezeme'l-ahzâbe vahdehu"
Anlamı: "Allah'tan başka ilah yoktur, O tektir. O'nun ortağı yoktur. Mülk, O'nundur. Hamd, O'nadır. O, her şeye gücü yetendir. O, vadini yerine getirmiştir; Kuluna yardım etmiştir; Tek olarak, (Müslümanlara karşı birleşen) orduları perişan etmiştir.[1359][606] Daha sonra dilediği gibi dua eder. Ve bunu üç defa tekrarlar.
**3.** Merve tepesinde, Safa tepesinde yapılanların aynısı yapılır.
**4.** Safa ile Merve arasında dualar yapılır ve Kuran okunur. İbni Mesûd ve İbni Ömer (radiyallâhu anhumâ)'nın Rabbiğfir verham ve ente'l-eazzu'l-ekrem / Rabbim bağışla, merhamet et, sen en azîz/değerli ve kerim/cömert olansın' diyerek dua ettikleri sahih olarak nakledilmiştir.

**Hatırlatma:**

Safa ile Merve tepeleri arasındaki iki yeşil direkte sa'y'ı koşar adımlarla yapmak, erkeklere özgüdür. Hanımlar için meşru değildir. Bu konuda âlimler ittifak etmiştir.

**Hayızlı Hanımlar Safa İle Merve Arasında Sa'yedebiirler Mi?**

Hayızlı hanımların sa'yetmelerini yasaklayan herhangi bir delil bulunmamaktadır. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sel-lem), hayızlı olduğu için Âişe validemizi Kabe'yi tavaf etmesine izin vermemiştir. Ancak sa'y etmesini engellememiştir. İbn Ömer (radiyallâhu anh) der ki; 'Kabe'yi tavaf ettikten sonra, sa'yetme-den önce hayız olan

---

[1355][602] 9 ve 10'ncu maddelerle ilgili Câbir radiyallâhu anh'tn rivayeti bulunmaktadır. Bkz. Müslim, 1218.
[1356][603] Bakara, 158.
[1357][604] Ahmed, 1/261; Hâkim, 4/70.
[1358][605] Müslim, 1277.
[1359][606] Müslim, 1218.

hanımlar, hayızlı halde Safa ile Merve arasını sa'y edebilirler.1360[607] Bu görüş, birçok selefi sâlihîn âlimlerden nakledilmiştir. İmam Buhârî de bu görüştedir.

**Dördüncü Rükün: "Arafatta Vakfe Yapmak"**

Bu rükün, haccın en önemli rüknüdür. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'hac Arafattır 1361[608] buyurmuştur.
Vakfe: Arefe gününde, bayram gününün fecir vakti öncesine kadar, Arafat'ta vakfe niyetiyle -bir anlık dahi olsa- durulmaşıdır. Bayram günü fecir vakti girdiğinde, vakfesini yapmamış olanların haccı batıl olur.
Zilhicce ayının 8'nde, Terviye günü Mekke'de ihrama girildikten sonra, aşağıda belirtilen sünnetleri uygulamaya özen gösterilmelidir;
**1.** Terviye günü, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını Mina'da kıimak.
**2.** Geceyi Mina'da geçirmek, sabah namazını orada kılıp, güneş doğuncaya kadar beklemek.
**3.** Arefe günü, öğle ve ikindi namazını cem/birlikte ve kasr/ iki rekâtlı olarak kılmak.
**4.** Güneş batmadan önce Arafat'tan ayrılmamak.

**Haccın Vacipleri:**

Delille terkine ruhsat verilmemiş olan, haccın vaciplerinden birinin yapılmaması durumunda kurban cezası gerekir. Bunlar;
**1.** Mîkât sınırında ihramlı olmak.
**2.** Zilhicce ayının 9'unda Arafat'ta, güneş batıncaya kadar kalmak.
**3.** Kurban bayramı gecesi, fecir doğuncaya kadar Müzdeli-fe'de gecelemek. Zayıf durumdaki hanımların fecir doğmadan önce geceleyin Müzdelife'den Mina'ya gitmelerine ruhsat verilmiştir. Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Şevde şişman ue ağır bir kadındı. Müzdelife gecesi, izdiham olmadan önce Mina'ya gitmek için Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'den izin istedi. O da, ona izin verdi.1362[609]
**4.** Teşrik günlerinde Mina'da gecelemek. Gecenin çoğunu Mina'da konaklayarak ve orada bulunarak geçirmek vaciptir. İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Abbâs sikâye/su dağıtma görevi nedeniyle Mina günlerinde, geceleri Mekke'de kalmak için RosuIullah (sallallâhu aleyhi ue se!lem)'den izin istedi. O da, ona izin verdi. 1363[610]Dolayısıyla bu rivayet, su dağıtma görevlilerinin dışındakilerin, geceleri Mina'da geçirmelerinin vacip olduğuna delildir.
Hanefi: mezhebine göre sünnet; Mâliki, Şafiî ve Han-belî mezhebine göre vaciptir.
**5.** Cemreleri/Şeytanları Sırasıyla Taşlamak:
**a)** Bayram günü Akabe cemresine yedi taş atılır. Bunun güneş doğduktan sonra kuşluk vaktinde yapılması faziletlidir. Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuluilah (sallallâhu aleyhi ue sellem)'i, bayram günü duha/kuşluk vaktinde taş atarken gördüm. Sonrasında ise güneşin zevalinden/öğle vaktinden sonra yaptı.1364[611]
Gündüz taşlamakta zorlananların, gece yapmasında bir sakınca yoktur. İbn Abbâs fradiyallâhu anh} anlatıyor; 'Bayram günü Mina'da iken Peygamber (sallallâhu aleyhi ue sellem)'e sorular sorulurdu. Bir adam «ben taşlamayı gece yaptım, (olur mu)?» diye sordu; 'bir sakıncası olmaz 1365[612] buyurdu.
Müzdelife'den gece ayrılıp, Mina'ya gece varanların, taşlamayı gece yapması caizdir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem} bazı hanımların Müzdelife'den gece ayrılmalarına müsaade etmiştir. Ay ışığı kaybolduktan sonra Esma (radiyallâhu anhâ), Müzdelife'den Mina'ya gelmiş, taşlamayı yapıp tekrar evine dönerek, sabah namazını evinde kılmıştır. Bu nedenle Esma (radiyallâhu anhâ); 'euladıml Rasuluilah (sallallâhu

---

1360[607] İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 1/4/343. Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1361[608] Tirmizî, 890; Ebû Dâvûd, 1933; Nesâî, 5/264; İbn Mâce, 3015: Sahih rivayettir.
1362[609] Buhârî, 1745; Müslim, 1315.
1363[610] Buhârî, 1745; Müslim, 1315.
1364[611] Buhârî, 3/677; Müslim, 1299.
1365[612] Buhârî, 1735; vdğ.

aleyhi ue sellem) hanımların bu şekilde yapmasına müsaade etmiştir' demiştir. 1366[613]
Her taşı atarken tekbir getirmek sünnettir. Akabe cemresini taşladıktan sonra dua ve benzeri şeyler için hiç beklemeden oradan hemen ayrılmak gerekir. Câbir (radiyallâhu anh)'ın rivayetinde, Rasuluilah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in böyle yaptığı uzunca anlatılmıştır.
**b)** Teşrik günlerinde, zeval vaktinden/öğleden sonra her üç cemre/şeytan taşlanır. Her cemreye taş atılırken, tekbir getirilir. Önce küçük cemreden taşlamaya başlanır. Sonra orta ve büyük cemreler, taşlanır. Son cemre olan Akabe cemresi taşlanmadan önce ilk iki cemreye taş atıldıktan sonra -mümkünse- orada durup, kıbleye dönerek uzunca bir dua yapmak sünnettir. Nitekim İbn Ömer'in rivayet ettiği hadiste belirtildiğine göre 1367[614] Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seîlem) böyle yapmıştır.

**Hatırlatma:**

Cemreleri taşlamakta zorlanan hanımların, kendilerine taşlama yapmaları için vekil tayin etmeleri caizdir. Ancak bu konuda ihtiyaç miktarının dışına taşmamak gerekir.
**6.** Saçları kısaltmak: îbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuluilah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize, «(ihramdan çıkmak iğin) hanımlar saçlarını kazıtmazlar; hanımların yapması gereken sadece saçlarını kısaltmaktır» buyurdu.1368[615]
İhramdan çıkmak için hanımlar, saçlarından diledikleri kadar kısaltabilirler.
**7.** Kurban kesmek: Temettü ve kıran haccı yapanların kurban kesmesi gerekir. Bu konu ileride açıklanacaktır.
Hanefî, Mâliki ve Hanbelî mezhebine göre vacip; Şafiî mezhebine göre rükündür.
**8.** Veda tavafı: Bu konuyla ilgili gerekli açıklamalar daha önce yapılmıştı. Hayızlı ve loğusa hanımların veda tavafını yapmamalarına ruhsat verildiği belirtilmişti.
Hanefî, Şafiî ve Hanbelî mezhebine göre vacip; Mâ-îikî mezhebine göre menduptur.

**Hatırlatmalar:**

**1.** İlk tahaîlülden, yani bayram günü Akabe cemresi taşlandıktan sonra, kişinin hanımıyla cinsel İlişkiye girmesi caiz değildir.
Akabe cemresini taşlayan hanımlara, cinsel ilişki dışında her şey helal olur. Cinsel ilişkinin de caiz olması için ifada/ziyaret tavafını yapmaları gerekir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Akabe cemresini taşladıktan sonra, hanımlarınız dışında her şey size helal olur 1369[616] buyurmuştur.
**2.** İfada/ziyaret tavafından sonra, erkeklere de, hanımlara da ihramlı iken yasak olan her şey -cinsel ilişki de dâhil- helal olur.
Ibn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; '... sonra bacanı yerine getirip, bayram günü kurbanını kesip, Kabe'de ifada tavafım yaptığı zaman, ihramlı iken haram olan her şey helal olur..1370[617]
**3.** Bayram günü yapılması gereken hac ibadetlerinde tertip/ sıraya uymak vacip değildir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e önce veya sonra yapıldığı sorulan her şeye 'yap, zararı yok' buyurmuştur.1371[618]
Bayram günü yapılması gerekenler sırasıyla şunlardır;
**1.** Taş atmak,
**2.** Kurban kesmek,
**3.** Traş olmak,
**4.** İfâda tavafı yapmak,
**5.** Sa'y yapmak. Hanefî mezhebine göre taşlama, kurban ve traşın sıraya uygun olarak

1366[613] Buhârî, 1595; Müslim, 1291.
1367[614] Buhârî, 1751.
1368[615] Ebû Dâvûd. 1985; Dârimî, 1905; Sahih rivayettir.
1369[616] Ahmed, 1/234. Bu hadisin senedinde zayıflık bulunmaktadır. Ancak anlamını teyit eden başka rivayetlerle 'hasen' derecesindedir. Alimler bu rivayetin muhtevası üzerinde 'icmâ' etmişlerdir.
1370[617] Buhârî, 1606; Müslim, 1227.
1371[618] Buhârî, 1736, 1737; Müslim, 1306.

yapılması vacip; Mâliki, Şafiî ve Hanbelî mezhebine göre sünnettir.
Kurban: Azîz ve Celîl Allah'a yakınlaşmak amacıyla kurban edilmek için Harem bölgesine getirilen büyük ve küçük baş hayvanlardır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Biz, büyük baş hayvanları da sizin için Allah'ın (dininin) işaretlerinden kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. Şu halde onlar, ayakları üzerine dururken üzerlerine Allah'ın ismini anınız (ve kurban edeniz). Yüz üstü yere düştüklerinde ise, onlardan hem kendiniz yiyin, hem de ihtiyacını gizleyen-gizlemeyen fakirlere yedirin. işte bu hayvanları biz şükredesiniz diye sizin istifadenize verdik. Onların ne etleri, ne de kanları Allah'a ulaşmaz. Fakat O'na sadece sizin takvanız u/aşır'.1372[619]
Büyük ve küçükbaş hayvanların dışında kurban olmaz. Kurban edilecek hayvanların en faziletlisi, deve, sonra sığır, sonra koyundur. Hacı bunlardan dilediğini kurban olarak kesebilir. Ancak kurbanın asgarisi bir koyundur. Ebû Eyyûb el-Ensârî (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında, kişi kendisi ve ailesi için bir koyun kurban ederdi. Hem kendileri yer, hem de başkalarına yedirirlerdi. Daha sonraları insanlar birbirlerine karşı övünmeye başladılar ve gördüğün gibi bir hal oluştu.1373[620]
Yedi kişinin bir deve veya sığırı ortak olarak kurban etmeleri caizdir. Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Hudeybiye yılında, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte yedi kişi adına bir deve ve yedi kişi adına bir sığır kurban ettik.1374[621]

**Müstehap Ve Vacip Olarak Kurban İki Kısma Ayrılır:**

**1.** Müstehap Kurban: İfrat haccında, umrede ve vacip olmayan nafilelerde kurban kesmek müstehaptır.
**2.** Vacip Kurban:
**a)** Kıran ve temettü haccı yapıldığında kurban kesmek vaciptir. Çünkü Yüce Allah; 'Haca ve umreyi Allah için tamumlaym. Eğer bunlardan alıkonursanız, kolayınıza gelen kurbanı gönderin.1375[622] buyurmuştur.
**b)** Haccın vaciplerinden birini terk edenlerin kurban kesmesi vaciptir.
**c)** Saçını veya tırnağını kesenler. Daha önce de belirtildiği gibi buna 'fidye kurbanı' denir.
Bir veya İki tırnak ise sadece sadaka verir. Üç ve daha fazla olması durumunda fidye kurbanı gerekir.
**d)** Kara hayvanı öldüren ihramlı kimselerin kesmesi gereken kurbanlar. Buna 'ceza kurbanı' denir.
Avlanan veya avlanana yardım edenler öldürdüğü hayvanın kıymetini sadaka olarak verirler.
**e)** Niyetinde hacdan alıkonulmasını şart koşmayan kimselerin, herhangi bir sebeple haccını tamamlayamamaları durumunda kesmeleri gereken kurbanlar. Buna 'alıkonulma kurbanı' denir.
**f)** Hac esnasında hanımıyla cinsel ilişkiye girenin kesmesi gereken kurban. Buna 'ilişki kurbanı' denir.
İlk tahallülden ve Arafat vakfesinden önce ihramlı halde hanımıyla ilişkide bulunanın haccı bozulur.
**g)** Kurban kesme adağında bulunanların kurbanları. Buna 'adak kurbanı' denir.

**Erkek, Hanımının Yerine Kurban Kesebilir.**

Aişe (radiyaİlâhu anhâ) anlatıyor; 'Kurban günü bize sığır eti getirildi. Ben 'bu ne?' diye sorunca, 'Rasuluüah (sallalld.hu aleyhi ve seîiem) hanımlarının yerine kurban kesti' dediler.1376[623]
Kurban Kesme Zamanı: Zilhicce ayının 10'unda kurban bayramı günü, Akabe cemresini taşladıktan sonra, traş ve tavaftan önce kurban kesmek müstehaptır. Çünkü

1372[619] Hac, 35-36.
1373[620] Tirmîzî, 1541; İbn Mâce, 3147. Albânî, 'sahih' oîarak derecelendirmiş-tir.
1374[621] Müslim, 1318.
1375[622] Bakara, 196.
1376[623] Buhârî, 1623; Müslim, 1211.

Peygamberimiz fsallallâhu aleyhi ve sellem) böyle yapmıştır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi bu sıraya uymak vacip değildir.
Tercih edilen görüşe göre, üç gün süren teşrik günlerinde kurban kesilmesi caizdir. Nitekim 'bütün teşrik günleri, kurban günleridir [1377][624] buyurulmuştur.
Kurban Kesme Yeri: Kurbanın Mekke'de veya Mina'da kesilmesi caizdir. Çünkü Yüce Allah; 'Onlarda (kurbanlık hayvanlarda) sizin için belli bir süreye kadar birtakım yararlar uardu: Sonra varacakları yer, eski eve (Kabe'ye) kadardır [1378][625] buyurmuştur.
Peygamberimiz (salîallâhu aleyhi ve sellem) kurbanlarını Mina'da kesmiş ve; 'ben işte burada kurban kestim. Mina'nın her yerinde kurban kesilebilir. Sizler de konakladığınız yerlerde kurban kesiniz' buyurmuştur.[1379][626] Bir başka rivayette de; 'Mina'nın her yerinde kurban kesilebilir; Müjdelife'nin her yerinde uakfe yapılabilir; Mekke'nin bütün vadilerinde ve yollarında kurban kesilebilir' buyurmuştur.[1380][627] Âlimlerin çoğunluğu bu rivayeti esas almıştır.

**Kurban Etleri, Harem'in Dışına Nakledilebilir mi?**

Suudi Arabistan âlimler meclisinin, 21/10/1400 hicrî tarih ve 77 karar nolu açıklamasında özetle şöyle denilmiştir;
**1.** Temettü ve kıran haccı kurbanlarının, Harem dışına nakledilmesi caizdir. Câbir (radiyaİlâhu anh) anlatıyor; 'Mina'da üç günden fazla kurbanlıklarımızın etlerinden yiyemezdik. Bu nedenle Peygamber (salîallâhu aleyhi ve sellem) bize 'yiyiniz, azık edininiz ve biriktiriniz/zahire yapınız' buyurdu.[1381][628]
**2.** Ceza ve fidye kurbanları Harem'de kesilir. Bu kurbanların başka yerlere taşınması caiz değildir. Bunların tamamı Harem bölgesindeki fakirlerin hakkıdır.
**3.** Harem bölgesinin dışında kesilen ceza, fidye ve ihsar/alı-konulma kurbanları, kesildikleri yerlerde dağıtılabilecekleri gibi, başka yerlere de nakledilebüirler.

**Kurban Kesenin, Kurbanından Yemesi:**

**1.** Kurban sahipleri, kurbanlarını yerine ulaştırdıktan sonra kurbanlarından yiyebilirler. Çünkü Yüce Allah; ',.. Onlardan yiyiniz, yoksullara ve fakirlere yediriniz [1382][629] buyurmuştur. Câbir (radiyallâhu anh-J'm rivayetinde, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kurban eti pişirildikten sonra etinden yemiş, çorbasından içmiştir.[1383][630]
Bu hüküm, temettü ve kıran haccı kurbanları için de böyledir. Ceza ve fidye kurbanlarının etlerinden kesenler yiyemezler. Çünkü bu kefaret hükmündedir.[1384][631]
**2.** Bineğe ihtiyacı olan kimsenin kurbanlığa (deve vs.) binmesi caizdir. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seilem)'e kurbanlıklara binilmesinin hükmü sorulduğunda; 'zorunlu kaldığınız durumlarda, bir başka binek buluncaya kadar, onlara eziyet etmeksizin binebilirsiniz' buyurmuştur.[1385][632]
**3.** Kurban kesiminden dolayı kasaba kurbanlıktan ücret verilmez. Ancak kasaba ücreti ödendikten sonra kurbanlıktan verilmesi caizdir. Ali (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) develerine bakmamı, derilerini ve yularlarını infak etmemi ve kasaba bunlardan hiçbir şey vermememi bana emretti. 'Biz kasaplara kendi yanımızdan ücretlerini veririz' dedi.[1386][633]

---

[1377][624] Ahmed, 4/82; İbn Hibbân, 1008; Munkatı hadistir.
[1378][625] Hac, 33.
[1379][626] Müslim, 1218.
[1380][627] Ebû Dâvûd, 1937; İbn Mâce, 3048; Ahmed, 3/326; Hasen rivayettir.
[1381][628] Buhârî, 1719; Müslim, 1972.
[1382][629] Hac, 28.
[1383][630] Müslim, 1218; İbn Mâce, 1036.
[1384][631] Bkz. Mecmûul-Fetâuâ, 26/82.
[1385][632] Müslim, 1324; Ebû Dâvûd, 1761; Nesâî, 2/147.
[1386][633] Müslim, 1317; Buhârî, 1707.

**Vacip Kurbanı Kesecek Paraya Sahip Olunamadığında;**

Bu durumda olanlar, hac günleri içerisinde üç gün, ülkelerine döndüklerinde de yedi gün oruç tutarlar. Nitekim Yüce Allah; '... Emin olduğunuz vakit kim hac günlerine kadar umre ile faydalanmak isterse, kolayına gelen bir kurban kesmek gerekir. Kurban kesemeyen kimse, hac günlerinde üç, memleketine döndüğü zaman yedi olmak üzere oruç tutar ki, hepsi tam on gündür.[1387][634]

**Hac Günlerinde Tutulması Gereken Üç Günlük Oruç, Hangi Günlerde Tutulmalıdır?**

İbn Ömer ve Aişe (radiyallâhu anhumâ)'nın rivayetlerinden sahabelerin bu orucu, teşrik günlerinde tuttukları anlaşılmaktadır. Nitekim bu rivayette şöyle demekteler; 'Teşrik günlerinde kurban bulamayanların dışında, hiç kimsenin oruç tutmasına izin verilmemiştir.[1388][635]
Hac aylarında, umre (temettü haccı umresi) için ihrama girilen günden itibaren bu orucun tutulabileceğini, bazı âlimler söylemiştir. Hanefi ve Hanbeli mezheplerinin görüşü de böyledir. Şeyhu'Uslam bu görüşü tercih etmiştir. Bu orucun Zilhicce ayının 7-8 ve 9'uncu günleri tutulması müstehaptır.
İmam Ahmed bin Hanbel ise üç günlük orucun Zilhicce'nin 7'sinde bitirilmesini müstehap kabul etmiştir. Çünkü Arefe günü oruç tutulması sünnete aykırıdır. Allah kabrini nurlandırsın, Alla-me Bin Bâz da bu görüşü tercih etmiştir.
İhtiyatlı olan, bu orucun üç günlük teşrik günlerinde tutulmasıdır. Çünkü bu orucun, teşrik günlerinden sonrasına bırakılması caiz değildir. ~En doğrusunu Allah bilir-.

**Umre**

**Umrenin Sözlük Anlamı:**

Ziyaret demektir'' Ömürde bir defa yapıldığı için, kalmak amacıyla bir yere gitmek anlamında olduğu da söylenmiştir.

**Umrenin Terim Anlamı:**

Kabe'ye, belirli ibadetleri yapmak amacıyla gitmektir.

**Umrenin Hükmü:**

Bazı âlimler, ömürde bir defa umre yapmanın vacip olduğunu söylemişlerdir. Çünkü Yüce Allah; Hac ve umreyi Allah için tamamlayınız..[1389][636] buyurmuştur. Âişe (radi-yallâhu anhâ); 'Ey Allah'ın Rasülül Hanımlara cihadfarz mıdır?' diye sorduğunda; 'Evet, hanımlara cihad farzdır; ancak onların cihadı, sauaşmak değil; hac ve umre yapmaktır [1390][637] buyurmuştur. Hadisin zahiri, vaciplik ifade etmektedir.
Bazı âlimler ise, umrenin vacip değil, müstehap olduğunu söylemişlerdir. İhtiyatlı olan, bir defa da olsa umre yapmaktır. Nitekim vaciplik ifade eden delillerle amel etmenin, sorumluluktan kurtulmak olduğu hususunda icmâ edilmiştir. Böylece ihtilaftan da kurtulunmuş olunur.
Hanefî ve Mâliki mezhebine göre müekked sünnet; Şafiî mezhebine göre ömürde bir defa yerine getirilmesi fevrî olmayan [1391][638] farzdır. Hanbelî mezhebine göre fevri farzdır.

[1387][634] Bakara. 196.
[1388][635] Buhârî, 1997.

[1389][636] Bakara, 196.
[1390][637] Ahmed,, 6/71; İbn Mâce, 2901.
[1391][638] Şartların oluşması durumunda yerine getirilmesi 'hemen gerekmeyen'.

1392[639]

**Umrenin Rükûnları:**

**1.** İhram,
**2.** Tavaf,
**3.** Sa'y'dır. Bunlardan birini terk edenin umresi tamamlanmış olmaz.
İhram, Hanefî mezhebine göre umrenin şartı; Mâli-kî, Şafiî ve Hanbelî mezhebine göre rüknüdür. Tavaf, her dört mezhebe göre de umrenin rüknüdür. Sa'y, Hanefî mezhebine göre umrenin vaciplerindendir. Mâlikî, Şafiî ve Hanbelî mezhebine göre rüknüdür.

**Umrenin Vacipleri:**

**1.** Mîkât sınırında ihrama girilmesi.
**2.** (İhramdan çıkmak için) Hanımların saçlarını kısaltması.
İhram, Hanefî, Mâlikî ve Hanbelî mezhebine göre vacip; Şafiî mezhebine göre rüknüdür.

**Umrenin Fazileti:**

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sel-lem); 'bir umre, sonraki umreye kadar, iki umre arasındaki günahlara kefarettir 1393[640] 'Hac ve Umreyi beraber yapınız; Çünkü Hac ve Umre günahları ve fakirliği giderir. Tıpkı demir, altın ve gümüşün kir ve pasını körüğün giderdiği gibi 1394[641] buyurmuştur.

**Umrenin Vakti:**

Yılın bütün günlerinde umre yapılabilir. Ancak en faziletli olan Ramazan ayında yapılan umredir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Ramazan aymda yapılan umre, hacca denktir 1395[642] buyurmuştur.

**Safa İle Merue Arasında Sa'y Edinceye Kadar, Umre Yapanlara 'Cinsel İlişki' Helal Olmaz.**

Umre yaparken, Kabe'yi tavaf ettikten sonra, Safa ile Merve arasında sa'y etmeden önce hanımıyİa cinsel ilişkiye girmiş bir adamın durumu, İbni Ömer (radiyallâhu anh)'e soruldu, 'hanımımla ilişkide mi bulunmuş! (Bu olmaz)' Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) (umre yapmak için Mekke'ye) geldiğinde, Kabe'yi tafafeder, makam-ı İbrahim'de iki rekât namaz kılar ve Safa ile Merve arasında sa'y yapardı' dedi ve «sizin için rasuîulîah'ta güzel bir örnek vardır» ayetini okud.1396[643] Bu konuyu Câbir bin Abdullah (radiyallâhu anh)'e sorduk; 'Safa ile Merue arasında sa'y edinceye kadar hanımına yaklaşamaz' dedi.1397[644]

**Birden Fazla Umre Yapmak Caiz İnidir?**

Umreyi tekrarlamak iki şekilde ele alınmalıdır;
**1.** Bir yıl içerisinde farklı seyehatlerle, umreyi tekrarlamak. Umre yapmanın faziletini bildiren delillerin genel içeriğini dikkate alarak, âlimlerin çoğunluğu bunu caiz ve müstehap görmüştür. Bu konuda İmam Mâlik farklı görüş belirtmiştir.
Aişe {radiyallâhu anhâ), Birincisi hac umresi, ikincisi Tenim umresi olmak üzere, Peygamberimizin emriyle bir ay içerisinde İki defa umre yapmıştır.

---

1392[639] Ed-Durru'1-Muhtor, 2/206; el-Bedâi, 2/226; Merâki'i-FelÛh, 126- Neytu'l-Evtûr, 4/281. (Çev.)
1393[640] Buhârî, 1773; Müslim, 1349.
1394[641] Tîrmîzî, 810; Nesâî, 5/115.
1395[642] Buhârî, 1782; Müslim, 1256.
1396[643] Ahzâb, 21.
1397[644] Buhârî, 1645; Müslim, İbn Ömer'den nakletmiştir. 1234.

**2.** Tek seyahat süresinde birden fazla umre yapmak. Bunun caizliği konusunda farklı görüşler oluşmuştur. Bu konudaki görüşlerin en isabetlisi;
**a)** Eğer Kıran veya temettü haccı niyetiyle haçtan önce umre yapılmış ise, hac tamamlandıktan sonra umreyi tekrarlamak, -günümüzde birçok kişinin yaptığı gibi- meşru değildir. Çünkü ne Peygamberimiz, ne de sahabeleri böyle yapmamışlardır. Hiç kuşkusuz Kabe'yi tavaf etmek, yeni bir umre için Tenîm bölgesine çıkmaktan daha faziletlidir. Bu durumda en faziletli amel, Kabe'yi çokça tavaf etmektir, umreyi tekrarlamak değildir.
**b)** Haçtan Önce umre yapılmamış ise, -hayız olması nedeniyle Aişe validemizin durumu gibi- hac tamamlandıktan sonra umre yapılmasında bir sakınca yoktur.

**Medine-i Münevvere'yî Ziyaret:**

Medine'nin Fazileti: Câbir bin Semure (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken işittim; «Allah Teâlâ, Medine'yi 'Tâbe 1398[645] olarak isimlendirmiştir» 1399[646]
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu; «Medine, demirci körüğü gibidir, kirlisini atar. Körüğün demirin pasını giderdiği gibi, Medine de kötülerini atmeaya kadar kıyamet kopmayacaktır.1400[647]

**Mescid-i Nebevî'nin ve Orada Namaz Kılmanın Fazileti:**

Ebû Hureyre (radiyaüâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) «Binekler ancak üç mescid için yolculuğa Çıkarılır:
**1.** Benim şu mescidim,
**2.** Mescid-i Haram,
**3**. Mescid-i Aksa» buyurmuştur.1401[648] Bir başka rivayette; 'Benim mescidimde kılman namaz, mescidi Haram dışındaki mescitlerde kılınan namazlardan bin namazdan daha hayırlıdır 1402[649] 'Evimle minberimin arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir 1403[650] buyurmuştur.

**Mescid-i Nebevi ve Kabr-i Saadeti Ziyaret Adabı:**

Mescidi Nebevi, Mescidi Haram ve Mescidi Aksa'ya özgü üstünlük, Şanı Yüce Allah'ın bu üç mescide ikramıdır. Buralarda kılınan namazların, başka yerlerdeki namazlara olan üstünlüğü de aynı şekilde Yüce Allah'ın bir ikramıdır. Buraya gelmek için yola çıkanlar ve ziyaret edenler, sevap umarak ve Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'İn çağrısına icabet ederek gelirler.
Diğer mescitler arasında bu üç mescide özgü farklı adâblar söz konusu değildir. Ancak bazı insanlar, mescid-İ Nebevi'ye Özgü âdâblar ifade etmekle zihinleri karıştırmaktadırlar. Bu karışıklıklar, Mescidin içerisinde kabr-i saadet bulunmasaydı olmazdı.
Medine'ye gelen ve Mescidi Nebevî'yi ziyaret etmek isteyen Müslümanların ibadetlerini bilinçli olarak yapmaları için ziyaret âdabını şöyiece sıralayabiliriz;
**1.** Mescide girerken, sağ ayakla girilmeli ve; Allâhumme salli alo. Muhammedin ve sellim. Allâhumme'ftah lî ebvâbe rahmeti-ke /Allah'ım! Muhammed'e salât ve selam eyle. Allah'ım! Bana rahmetinin kapılarım aç' denmelidir.
**2.** Mescide girildiğinde, oturmadan önce iki rekât tahiyyyat-ül mescid namazı kılınmalıdır.
**3.** Kabr-i saadete doğru namaz kılmaktan ve ona doğru dua için yönelmekten sakınılmalıdır.
**4.** Daha sonra kabr-i saadete giderek, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellemj'e

1398[645] iyi, hoş ve güzel.
1399[646] Müslim, 1385.
1400[647] Müslim, 1381.
1401[648] Buharı, 1189; Müslim, 1397.
1402[649] Buhârî, 1190; Müslim, 1394.
1403[650] Buhârî, 1195; Müslim, 1390.

selam verilmelidir. Elleri göğüs üzerine koymaktan, başı öne eğmekten, boyun bükmekten, Peygamberden yardım dilemekten sakınılmalıdır. Çünkü bunlar sadece Yüce Allah'ın huzurunda yapılır. Baki mezarlığında Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den nakledilen selamlama lafız-larıyla, Peygamberimiz alehissâlâtu vesselam'a selam verilir. Bu konuda, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den farklı lafızlar rivayet edilmiştir. Bunlardan birisi,
Bu diyarın Mü'min ve Müslüman sakinleri, Allah'ın selâmı üzerinize olsun. Muhakkak ki, bizler de sizlere katılacağız inşa-allah. Allah bizden vefat etmiş olanlara, geleceklerimize merhamet etsin. Bize ve size Allah'tan afiyet dilerim.1404[651] Daha sonra aynı şekilde Ebû Bekr ve Ömer (radiyallâhu anhumâ)'ya selam verir.
**5.** Mescidde ve kabri saadetin yanında yüksek sesle konuşmak saygısızlıktır. Ancak fısıltılarla konuşulabilir. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in vefatından sonra da, sağlığındaki gibi saygı gösterilmesi gerekir.
**6.** İlk saflarda cemaatle namaz kılmaya Özen gösterilmelidir. Çünkü ilk saflarda namazın sevabı daha fazladır.
**7.** Ravza-i mutaharra'da namaz kılma arzusu, ilk saflarda
cemaatle namaz kılmaktan alıkoymamalıdır. Çünkü Ravza'da kılınan namazın, mescidin diğer yerlerinde kılman namazdan herhangi bir ayrıcalığı yoktur.
**8.** Mescidi Nebevî'de peş-peşe 40 vakit namaz kılmak sünnet değildir. Bu konuyla ilgili insanların dillerinde dolaşan ve meşhur rivayet, sahih değildir, 'benim mescidimde hiçbir vakit kaçırmadan 40 vakit namaz kılan kimseye cehennem'den beraat yazılır, azaptan kurtulur ve münafıklıktan uzak kalır.1405[652]
**9.** Kabri saadette, Peygamberimize gönderdiğimiz selât ve selamlarda, 'ulaşmış mıdır' şeklinde tereddüt etmek caiz değildir. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)!e gönderilen salât ve selamlar, nereden gönderilirse gönderilsin ona ulaşır. En uzak yerle, kabrinin başında gönderilen salât ve selam arasında, kazanılan sevap açısından bir fark yoktur.
**10.** Mescid-i Nebevî'den çıkarken, gerisin geri çıkılmaz. Mescitten sol ayakla çıkılır ve; Allâhumme salli alâ Muhammed. Allâ-humme innî es'eluke min fadlike I Allah'ım! Muhammed'e saiât eyle. Allah'ım! Senin fazlından istiyorum' denir.
Kubâ Mescidi: Medine'yi ziyaret eden kimsenin, Rasulullah {sallallâhu aleyhi ve sellem}'e tabi olmak niyetiyle, Kubâ Mescidini ziyaret edip orada namaz kılması sünnettir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) yaya ve binekli olarak Kubâ mescidini ziyareti adet edinmişti. Cumartesi günleri oraya gelir ve iki rekât namaz kılardı.1406[653] Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seliem); 'evinde abdest alıp, Kubâ mescidine giderek namaz kılan, umre sevabı kazanır 1407[654] buyurmuştur.

**Bakî Mezarlığını ve Uhud Dağını Ziyaret Etmek:**

Bakî mezarlığı, Medine'de Müslümanların mezarlığıdır. Orada birçok sahabe mezarı bulunmaktadır. Günümüzde de oraya Müslümanlar defnolunmaya devam etmektedir. Birçok Müslüman, vefat ettiği zaman oraya defnolunmak için Medine'ye gelmektedir.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'Uhıtd dağı bizi, biz de onu severiz 1408[655] buyurmuştur. Uhud dağı, bağrında yetmiş şehit barındırmaktadır. Orada gerçekleşen cihada, dağa nispet edilerek, Uhud gazvesi denilmiştir.
Medine'ye gelenlerin, Bakî mezarlığını ve Uhud şehitlerini ziyaret etmesinde bir sakınca yoktur. Çünkü Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kabir ziyaretlerini önce yasaklamış, daha sonra müsaade etmiştir. Oraları ziyaret edenlerin ibret almaları ve ahı-reti hatırlamalarını istemiştir. Ancak kabirlerden bereket ummak, kabirdekilerden yardım dilemek, onlardan dirilere şefaat istemek ve onları vesile edinmekten sakınmak şarttır.

---

1404[651] Müslim, 2/671; Ibn Mâce, 1/494: Müslim, Aişe (r.a.)'dan, 2/671.
1405[652] Ahmed bin Hanbel, Müsned, 3/155; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Vasîî, 1/125. Zayıf rivayettir. Albânî, ed-Daî/e, 364.
1406[653] Buhârî, 1193; Müslim, 1399.
1407[654] İbn Mâce, 1412; Albânî, 'sahih' olarak derecelendirmiştir.
1408[655] BuhârÛ 4083; Müslim, 1393.

Peygamberimizin namazgahı olduğunu söyleyerek, Uhud dağına gelmek, orada namaz kılmak, bereket umarak veya okçu sahabelerin izlerini arayarak oraya çıkmak, meşru değildir.
Uhud şehitlerini selamlamak ve onlara dua etmek dışında yapılan şeyler, sünnet olmadığı gibi meşru da değildir. Bilakis bu tür şeyler yasaklanmış bidatlerdendir. Bu konuyla ilgili olarak Ömer {radiyallâhu anh) der ki; 'sizden öncekiler, Peygamberlerinin izlerini/hatıralarını araştırmalarından dolayı helak olmuşlardır'. Ömer (radiyallâhu anh)'ın sözleri bizler için yeterli ve ikna edici olmalıdır.

**Diğer Ziyaret Yerleri:**

Medine-i Münevvere'de, ziyaret yerleri olarak bilinen başka yerler de vardır. Örneğin; Hendek savaşının yapıldığı yerin yakınında bulunan yedi mescitler, mescid-i kıbleteyn, bazı kuyular, Gumâme mescidi, Ebû Bekir, Ömer ve Âişe (radiyallâhu anhumj'e nisbet edilen mescitler gibi. Bu yerlerin ziyaretgâh edinilmesi ve ziyaret edenlerin, ziyaretlerinden sevap kazanmayı beklemeleri meşru değildir. Hiç kuşkusuz peygamberlerin ve sa-lih kulların izlerini araştırmak, bizden önceki ümmetlerin helak sebebidir. Peygamberleri Muhammed (salİallâhu aleyhi ve selle-m)'e ve sahabelerine muhalefet etmek Müslümanlara yakışmaz. Hayırlı olan, onun ve sahabelerinin yolunu takip etmektir. Şerli olan, onun ve sahabelerinin yoluna aykırı davranmaktır.

**Çok Önemli Hatırlatmalar:**

**1.** Bir çok hacı, Medine'de, Mekke'de kaldığından daha fazla kalmaktadır. Oysa Mescidi Haram'da kılınan bir namaz diğer mescitlerde kılman 100 bin namaza denktir. Mescidi Nebevi'de kılınan bir namaz ise, Mescidi Haram dışındaki mescitlerde kılınan namazlara oranla bin namaza denktir. Mekke ve Medine'de kılınan namazlar arasındaki bu büyük fark, Mekke'de daha fazla kalınması hususunda ikna edici olmahdır.
**2.** Birçok hacı, Medine'yi ziyaretin, Haccın menâsiklerinden/ ibadetlerinden olduğunu zannetmektedir. Bu nedenle Medine ziyaretine, Haccın menâsikleri gibi iştiyak duymakta ve Medine'yi ziyaret etmeyenlerin haccınm eksik kaldığını düşünmektedirler. Bu konuda, 'kim hacceder de, beni ziyaret etmezse; bana vefasızlık etmiş olur' gibi mevzu/uydurma hadisler rivayet etmektedirler.
Bu tür inançlar, doğru değildir. Mescid-i Nebevi'nin ziyareti, orada namaz kılınması amacıyla meşru kılınmış bir sünnetir. Ancak orayı ziyaret etmekle, haccetmek arasında bir ilişki yoktur. Mescid-i Nebevî'nin ziyaret edilmemesinin, hac ibadetinin sıhhati üzerinde bir etkisi söz konusu değildir. Hatta haccın kemâlâtı yönüyle de bir alâkası yoktur. Çünkü Mescidi Nebevî'nin ziyareti, hac menâsiklerinden değildir. Bilakis müstakil olarak ziyareti meşru kılınmıştır.

VII. YEMİNLER VE ADAK ..... 8
I. Yeminler ..... 8
Yemin Adabı: ..... 8
Yemin Türleri: ..... 9
1. Lağv Yemini: ..... 9
2. Gamûs Yemini: ..... 9
3. Münakit Yemini: ..... 10
Hatırlatmalar: ..... 10
Yemin Kefareti: ..... 11
Hatırlatmalar: ..... 11
Adak ..... 12
Adaklar İki Kısma Ayrılır: ..... 12
Adakla İlgili Bazı Hükümler: ..... 12
VIII. YİYECEKLER, İÇECEKLER VE KAPLAR ..... 13
I. Yiyecekler ..... 13
Nassla Haram Kılınan Yiyecekler; ..... 14
1. Bütün Türleriyle Leşler: ..... 14
2. Akıtılmış Kan: ..... 14
3- Domuz: ..... 14
4. Allah'tan Başkası Adına Boğazlanan Hayvanlar: ..... 14
5. Evcil Eşek Eti: ..... 15
Hatırlatmalar: ..... 15
6. Yırtıcı Hayvanların Ve Kuşların Etleri: ..... 15
7. Pislik Yiyen Hayvanların Etleri Ve Sütleri: ..... 15
Pislik Yiyen Hayvan Ne Zaman Helal Olur? ..... 15
8. Şeriatın Öldürülmesini Emrettiği Hayvanlar: ..... 15
9. Şeriatın Öldürülmesini Yasakladığı Hayvanlar: ..... 16
10. Haşerât Türünden Hayvanlar Ve Pisliklerin Yenilmesi Haramdır. ..... 16
İthal Etlerin Yenilmesi Caiz Midir? ..... 16
Zorda Kalanların Haram Kılınmış Etlerden Yemelerine Ruhsat Verilmiştir. ..... 16
Haram Kılınmış Şeyleri Tedavi Amaçlı Kullanmak Caiz Midir? ..... 16
Haram Kılınmış Şeylerle Tedavi Olmak Caiz Değildir. ..... 16
Hatırlatma: ..... 17
Şeriata Uygun Boğazlama: ..... 17
Boğazlama Şartları: ..... 17
Boğazlama Adabı: ..... 17
Kurban Yavrusunun Boğazlanması: ..... 18
Kurbanlıklar: ..... 18
Kurban Kesenlere Mekruh Olan Davranışlar: ..... 18
Kendisi Ve Ev Halkı İçin Bir Koyun Kurban Etmesi Kişiye Yeterlidir: ..... 19
Deve Kurbanında On, Sığır Kurbanında Yedi Kişi Ortak Olabilir. ..... 19
Hatırlatmalar: ..... 19
Kurban Edilmesi Caiz Olmayan Hayvanlar: ..... 19
Hatırlatmalar: ..... 19
Akîka Kurbanı: ..... 20
Hanımların Yemek Âdabı: ..... 20
Yemeğe Başlarken Besmele Getirmeyi Unutan, Hatırladığı Zaman Söyler: ..... 20
İçecekler ..... 21
İçecekler Âdabı: ..... 22
Kaplar ..... 22
IX. MÜSLÜMAN HANIMLARIN KIYAFETLERİ ..... 23
Setr-i Avretin vucûbiyeti / Örtünmenin Gerekliliği: ..... 23
1. Hanımların Yabancılar Karşısındaki Kıyafetleri: ..... 23
Hanımların Yüz Ve Elleri: ..... 23
Hatırlatmalar: ..... 25
Hatırlatma: ..... 26
Hatırlatmalar: ..... 27

2. Hanımların Mahremleri Yanındaki Kıyafetleri: ....28
Bir Kadın Mahremlerine Hangi Ölçüde Görünebilir? ....28
Hatırlatmalar: ....29
Kadına Mahreminin Dokunması Ve Öpmesi -Şehvetle Olmadığı Takdirde- Caizdir. ..29
3. Kadınların, Kadınlar Arasındaki Kıyafetleri. ....29
Mümin Kadın, Kâfir Bir Kadına Ziynetini Gösterebilir Mi? ....30
4. Hanımların, Kölelerinin Yanındaki Kıyafetleri. ....30
Hatırlatma; ....31
Bakışmalarla İlgili Bazı Konular ....32
I. Erkeğin, Mahremi Olmayan Bir Kadına Bakması: ....32
Tercihi Gerektiren Maslahat Durumunda Erkeğin Kadına Bakması Mubahtır: ....32
Kadınlara Bakmanın Mubah Olduğu Durumlar: ....32
1. Nişanlanmak İçin Bakmak: ....32
2. Tedavi Amacıyla Bakmak: ....32
3. Hâkim Ve Şahitlerin Bakması: ....33
4. Alışveriş Ve Benzeri Muamelelerde Bakmak: ....33
Erkeğin, Mahreminin Yanına Girerken İzin Alması: ....33
Bir Erkeğin, Yabancı Bir Kadınla Yalnız Kalması Haramdır: ....33
Zina Etme İhtimali Bulunmayan, İki Veya Üç Erkeğin, Yalnız Bir Kadının Yanına Girmeleri Caizdir. ....34
II. Kadının, Mahremi Olmayan Erkeğe Bakması: ....34
Tesettür Ve Fitneden Emin Olunması Şartıyla Bir Kadın, Hasta Bir Erkeği Ziyaret Edebilir: ....34
Zaruret Durumunda, Bir Kadın, Bir Erkeği Tedavi Edebilir: ....34
Kadınların Yabancı Erkeklerle Tokalaşması Caiz Değildir: ....34
Kadınların Erkeklere, Erkeklerin Kadınlara Selam Vermesi Caizdir: ....35
Fitneden Emin Olunduğu Takdirde, Kadınların Serî Ölçülere Dikkat Ederek, Erkeklerle Konuşmaları Caizdir: ....35
İhtiyaç Nedeniyle Bir Erkeğin, Bir Kadınla Telefonda Konuşması: ....35
Giyim Âdabı ....35
X. MÜSLÜMAN HANIMLARIN ZİYNETLERİ ....36
Hanımlar Nelerle Süslenebilirler? Meşru Ve Gayri Meşru Olan Süslenme Şekilleri Ve Süslenme Âdabı: ....36
1. Saç ziyneti: ....36
Saç Tarama Âdabı: ....36
Saç Ektirmek Ve Peruk Takmak Caiz Değildir: ....37
Saç Olmayan, İpek, Yün Ve Benzeri İpleri Saça Eklemek Caiz Midir? ....37
Koltuk Altı Ve Kasık Bölgesindeki Tüylerin Alınması: ....37
Kaşları Aldırmak Haramdır: ....37
Hatırlatma: ....38
Hatırlatma: ....39
Ellerin ve ayakların boyanması caizdir: ....39
Pudra ve Allıklar Kullanmak: ....39
Hatırlatma: ....40
Rujların Zararları: ....40
Hatırlatma: ....40
Hatırlatma: ....41
Ziynet Ve Moda Amacıyla Renkli Lensler Takmanın Hükmü: ....42
XI. NİŞAN VE EVLİLİK ....43
Evliliğe Teşvik: ....43
Evliliğin Hükmü: ....43
Kendileriyle Evlenmenin Haram Olduğu Kadınlar: ....44
Kendileriyle Evlenmenin Haram Olduğu Kadınlar İki Kışıma Ayrılır; ....44
I) Kendileriyle Evlenmenin Devamlı Haram Olduğu Kadınlar: ....45
a) Kan Hısımlığıyla Haram Olanlar -Bunlar Yedi Sınıftır-: ....45
Kişinin, Zinadan Olma Kızıyla Evlenmesi Caiz Midir? ....45

b) Sıhrî Hısımlık/Evlenmeden Doğan Hısımlık Nedeniyle Evlenilmesi Haram Olan Kadınlar Dört Sınıftır: ....45
Hatırlatma: ....46
c) Emzirme Nedeniyle Evlenilmesi Haram Olanlar: ....46
Hatırlatma: ....47
Emzirme Nedeniyle Haramlığın Oluşması İçin İki Şart Vardır: ....47
Hatırlatma: ....48
II) Geçici (Süreli) Haram Olanlar: ....48
Hatırlatmalar: ....48
Hatırlatma: ....49
Şeriatın Geçersiz Kıldığı Nikâhlar ....50
1. Şiğâr Nikâhı / Trampa Şeklinde Evlilik: ....50
2. Muhali il/Hülle Nikahı: ....50
Hatırlatma: ....51
3. Muta Nikahı: ....51
4. Protokollü/Gizli Evlilik: ....51
Eşlerde Aranan Özellikler ....52
a) Hanımda Bulunması Müstehap Olan Özellikler: ....52
Hatırlatma: ....52
b) Kocada Bulunması Müstehap Olan Özellikler: ....53
Hatırlatma: ....53
Nişanlanmak ....53
Erkek, Evleneceği Kızın Nerelerine Bakabilir? ....54
Hatırlatma: ....54
Evlenilecek Kıza Bakmada Serî Ölçüler: ....55
Hatırlatma: ....56
Hatırlatma: ....57
a) Sağlık Raporunun Olumlu Yönleri: ....57
b) Sağltk Raporunun Olumsuz Yönleri: ....57
Hatırlatmalar: ....58
Nikâh Akdi ....58
Nikâh Akdinin Rükûnları: İcâb Ve Kabuldür. ....58
Nikâh Akdinin Sıhhat Şartları: ....58
Hatırlatma: ....59
Hatırlatma: ....59
Nikâh Akdinde Bazı Şeylerin Şart Koşulması: ....59
Kısıtlı Haklarla Evliliğin Hükmü: ....60
Hatırlatma: ....61
Mehir ....61
Mehirde Üst Limit Yoktur: ....62
Mehirde Alt Limit Olmadığı Gibi Maddi Veya Manevi Değerler De Mehir Olabilir: ....62
Kadın, Mehrin Tamamına Ne Zaman Hak Sahibi Olur? ....63
Hatırlatma: ....64
Kadın Ne Zaman Mehrin Yarısını Hak Eder? ....64
Mehirin Peşin Ve Vadeli Olması: ....65
Vadeli Mehir İki Şartla Caiz Olur: ....65
Hatırlatma: ....66
Nikâhın İlan Edilmesi: ....66
Nikâhın İlanı Nasıl Yapılır? ....66
Düğünlerde Yapılan Münkerlerden/Kötülüklerden Bazıları: ....66
Düğünde Velime Yemeği: ....68
Velîmcye Katılmamak: ....68
Gelin Hanımın Düğün Günü, Kocasının Misafirlerine Hizmet Etmesi Caizdir: ....69
Evlenenlerin Tebrik Edilmesi: ....69
Evlenenlere Yapılacak Dua: ....69
Evlenenleri Bu Dualarla Tebrik Etmek Gerekir. ....69
Gerdek Gecesinin Âdabı: ....69

Cinsel İlişki Âdabı: ....70
Hatırlatma: ....70
Kadın, Cinsel İlişkide Bulunmak İsteyen Kocasını Engellemesi Caiz Değildir. ....71
Yabancı Bir Kadına Gözü İlişen Kişi, Eşine Dönüp Onunla Birlikte Olmalıdır: ....71
Eşlerin Aralarındaki İlişkiyi, Başkalarına Anlatmaları Caiz Değildir: ....71
Emzikli Kadınla Cinsel İlişkide Bulunmak Caizdir: ....71
Azil Yapmak/Dışarı Boşalmak Mekruhtur: ....71
Hamilelikten Korunma Yöntemleri: ....72
Tüp Bebek Veya Aşılama Yöntemiyle Hamilelik: ....72
Eşlerin Karşılıklı Haklan: ....73
a) Erkeğin Hanımı Üzerindeki Hakları: ....73
A) Erkeğin Hanımı Üzerindeki Hakları: ....73
Hatırlatma: ....73
B) Kadının, Kocası Üzerindeki Hakları: ....75
Hatırlatma: ....77
Hatırlatma: ....78
C) Eşler Arasında Ortak Haklar: ....78
Birden Fazla Evlilik ....78
Meşruiyeti: ....78
Birden Fazla Evliliğin Şartları: ....79
Birden Fazla Evliliğin Meşru Kılınmasının Hikmeti: ....79
Birden Fazla Evlilikle İlgili Bazı Fıkhı Hatırlatmalar: ....79
Doğum Hükümleri ....81
Doğumu Kim Yaptırır? ....81
Doğum Sonrasında, Çocuğu Müjdelemek Ve Tebrik Etmek Müstehaptır: ....81
Çocuğun Sağ Kulağına Ezan; Sol Kulağına Kamet Okunur Mu? ....81
Yeni Doğan Çocuğun Damağına Hurma Çiğneyip Sürmek: ....81
Akîka Kurbanı Kesmek Mustehaptır: ....81
Bebeğin Saçının Tıraş Edilerek, Saçının Ağırlığında Gümüş İnfak Edilmesi: ....81
Hatırlatma: ....82
Çocuğun Sünnet Ettirilmesi: ....82
Çocuğa İsim Verilmesi: ....82
İsimde Aranan Şartlar Ve İsim Koyma Âdabı: ....82
Haram İsimler: ....82
Mekruh İsimler: ....82
Nuşûz/Kadının İtaatsizliği Ve Çözümleri ....83
İtaatsizliğin Çözümleri: ....83
Yatağı Ayırmada Süre: ....83
Hatırlatma: ....84
Hatırlatma: ....85
Eşler Arasındaki Anlaşmazlıklar Ve Çözüm Yolları: ....85
Hakemlerin Yetkileri: ....85
Hakemlerin Farklı Kararlar Vermesi: ....86
XII. TALÂK / BOŞANMA VE HÜKÜMLERİ ....86
Talakın Şartları ....86
a) Boşayanla (Kocayla) İlgili Şartlar: ....86
Sarhoşun Boşaması: ....87
Şaka İle Boşama: ....88
b) Boşananla (Kadınla) İlgili Şartlar: ....88
c) Boşama Lafızlarıyla İlgili Şartlar: ....88
Hatırlatmalar: ....89
Talakta Şahitler: ....89
Talak/Boşama Türleri ....89
Hatırlatma: ....90
Bidat -Haram- Talak Türü: ....90
Bidat Talak Geçerlidir: ....90
Bidat Talakla Hanımını Boşayan Ne Yapmalıdır? ....90

Hanımını Boşamak İsteyen, Ne Zaman Boşamalıdır? ....91
Hatırlatma: ....91
Kadın Kendini Boşayabilir Mi? ....91
Ric'î Ve Bâin Talak ....91
Ric'î/Dönülebilir Talakın Meşru Kılınmasının Hikmeti: ....91
Ric'î Talakın -Boşanmaktan Vazgeçmenin- Sıhhat Şartları: ....92
Hatırlatma: ....92
Ric'î Talakta Geri Dönüş Nasıl Gerçekleşir? ....92
Hatırlatmalar: ....92
Talak Ne Zaman "Küçük Bâin" -Beynûne Suğrâ Olur? ....93
2. Büyük Bâin Talak -Beynûne Kubrâ: ....93
3. Söylendiği Anda Gerçekleşen Talak, Gelecek Zamanda Talak Ve Şarta Bağlı Talak: ....93
Hatırlatmalar: ....94
Boşanan Hanımların Nafaka Ve Mesken Hakkı ....94
Üç Talakla Boşanmış Kadının Durumu: ....94
Boşanmış Hamile Kadının Durumu: ....95
Boşanan Kadınların Nafaka Hakkı: ....95
Hidâne Küçük Çocukların Velayet Hakkı: ....95
Boşanan Kadınların İddeti: ....95
İddetin Tanımı: ....95
İddetin Hikmeti: ....96
Erkeğin İddet Beklemesi Gerekir Mi? ....96
İddet Türleri: ....96
1. Cinsel İlişkide Bulunulmuş Kadının İddeti: ....96
2. Cinsel İlişkide Bulunulmadan Boşanmış Kadının İddeti: ....96
3. Hamile Kadının İddeti: ....96
4. Mürtâbe Kadının İddeti: ....96
5. Hayız Kanıyla Hastalık Kanını Ayırt Edemeyen, İstihâze Kanamalı Kadının İddeti: ....97
II. Hulû Konusu ....97
Hatırlatma: ....97
Erkeğin Hanımını, Ona Zarar Vermek Amacıyla Nikâhı Altında Tutması Caiz Değildir. ....97
Hulû, Talak Olarak Hesap Edilir Mi? ....97
Hatırlatmalar: ....98
Hulû Yapılan Kadının İddet Süresi: ....98
III. Liân / Lanetleşme ....99
Laneti Eşmenin Niteliği: ....99
Laneti Eşmenin Sonuçları: ....100
Hatırlatmalar: ....101
IV. Îlâ ....101
İlâ İçin İki Durum Söz Konusudur; ....101
Kocası Kaybolan Kadının Hükmü: ....101
V. Zıhar ....102
Hatırlatmalar: ....102
Gayri Müslim Evli Çiftlerden Birinin Müslüman Olması Durumu: ....103
Hatırlatmalar: ....103
XIII. MİRAS ....103
Mirasçı Olunan Mallar ....104
Mirasçı Olma Nedenleri ....104
Mirasçı Olmayı Engelleyen Durumlar ....104
Mirasçılar ....104
Asabe Üç Kısma Ayrılır. ....105
Erkeklerden Mirasçı Olanlar On Beş Tanedir. Bunlar; ....105
Kadınlardan Mirasçı Olanlar On Tanedir. Bunlar; ....105
Kadınların Mirastaki Durumları: ....105

1. Öz Kızın Mirastaki Durumu: ........ 105
Öz Kızın Mirastaki Durumu ........ 105
2. Oğlun Kızlarının Durumu: ........ 106
3. Annenin Durumu: ........ 106
Ölünün Annesinin Mirastaki Durumu ........ 106
4. Hanımın Durumu: ........ 106
Hanımın Mirastaki Durumu ........ 106
5. Oz Kız Kardeşin Durumu: ........ 106
Öz Kız Kardeşinin Mirastaki Durumu ........ 106
6. Anne Bir Kız Kardeşlerin Durumu: ........ 107
Anne Bir Kız Kardeşinin Mirastaki Durumu ........ 107
7. Baba Bir Kız Kardeşlerin Durumu: ........ 107
Baba Bir Kız Kardeşinin Mirastaki Durumu ........ 107
8. Anne Veya Baba Tarafından Ninenin Durumu: ........ 107
Sahih Ninenin Mirastaki Durumu ........ 107
9. Bir Köleyi Azat Eden Kadının Mirastaki Durumu: ........ 107
Hatırlatmalar: ........ 108
Asabenin En Yakını Ve Önceliklisi Sırasıyla Şunlardır; ........ 108
Hacb / Mirastan Mahrumiyet ........ 108
SON SÖZ ........ 108

## VII. YEMİNLER VE ADAK

### I. Yeminler

Tanımı: Yemin kelimesinin çoğulu 'eymân'dır. Sözlükte, solun karşıtı sağ el, sağ taraf anlamındadır. Yemin edenlerin, birbirlerinin sağ elini tutmalarından kinaye olarak, kavramsallasın ıştır. Dini kullanımda, bir işin gerçekliği veya teyit edilmesi için Yüce Allah'ın isminin veya sıfatının zikredilmesidir.

### Yemin Adabı:

**1.** Aşırı Yemin Etmek Mekruhtur.
Yüce Allah, çokça yemin edenleri kınamış ve; 'Alabildiğine yemin eden, aşağılık kimseye itaat etme' 1409[1] buyurmuştur. Ayrıca Şanı Yüce Allah; 'Yeminlerinizi koyurun 1410[2] buyurmuştur.
Arablar az yemin etmek suretiyle kişiyi methederlerdi. Bunun hikmeti, küçük-büyük her şeyde yemin eden kimsenin dilinin yemin etmeye alışması, kalbinde yeminin bir etkisinin kalmamasıdır. Dolayısıyla yemin etmeyi alışkanlık edinen kimsenin, yalan yere yemin etmeyeceğinden emin olunmaz ve yemin asıl amacını yitirmiş olur.1411[3]
**2.** Yemin Sadece Allah'ın İsimleriyle ve Sıfatlarıyla Yapılır:
İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallaîlâhu aleyhi ve sellem) Ömer b. Eİ-Hattâb'a bir kafile içinde babasına yemin ederken yetişmiş ve; «Dikkat edin! Allah, kesinlikle babalarınız adıyla yemin etmeyi size yasaklamıştır. Kim yemin edecekse, Allah adına yemîn etsin, yahut sussun!» buyurmuştur.1412[4]
Bu hadisten iki hüküm öğrenmekteyiz;
**a)** Allah'tan başka bir şey adına yemin etmenin yasaklandığı. Özellikle de, atalar adına yemin etmenin yasak olduğu. Çünkü o dönem Araplarında atalar adına yemin etmek en yaygın yemindi.
**b)** Allah'ın dışında bir şeye yapılan yemin, 'yernırı olmaz'. Yemin edilen şeyin ibadet edilmeyen ama saygı değer bir şey olması bu sonucu değiştirmez. Örneğin Peygamberler, melekler, âlimler, Kabe ve benzerleri adına yemin, yemin olmaz.1413[5]
Yüce Allah'ın sıfatları adına yemin etmek caizdir. Ebû Hu-reyre (radiyallâhu anh)'ın rivayet ettiği, cehennemden çıkacak en son kişinin kıssasında şöyle anlatılmakta; '...O kişi, Allah'a dua etmeye devam eder. Bunun üzerine Allah Teâla; 'eğer sana istediğini verirsem, benden başka şeyler istersin' buyurur. O; İzzetine yemin ederim ki, başka bir şey istemeyeceğim' der.1414[6] Bu hadiste, Allah Teâla'nm izzetine yemin edilmektedir. Bu, sânı yüce Allah'ın sıfatıdır. Eyyûb (aleyhisselam)da, Yüce Allah'ın izzeti adına yemin etmiştir, Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; Rabbi ona nida etti ve; «Yâ Eyyûb! Ben, seni gördüğün şeylerden müstağni kılmadım mı?' buyurdu. O; 'İzzetine yemin olsun ki, evet, [beni muhtaç bırakmadın]; ancak ben, senin bereketinden müstağni olamam' dedi.1415[7]
İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sailallâhu aleyhi ve sellem), «hayır, kalpleri evirip-çevirene yemin olsun ki» diyerek yemin ederdi.1416[8]
Useyd bin Hudayr, 'Allah'ın bekasına yemin olsun ki, onunla savaşacağız' diyerek yemin etti. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onu onayladı. Burada üzerine yemin edilen Yüce Allah'ın 'hayat ve beka sıfatlarıdır. Bu nedenle, Yüce Allah'ın sıfatları üzerine yemin etmek caizdir. Aynı şekilde Kuran üzerine yemin etmek de caizdir. Çünkü Kuran, Allah Teâİâ'nm kelâmıdır. Âlimler, Kuran üzerine yapılan yeminin geçerli olduğunu belirt-

---

1409[1] Kalem, 10.
1410[2] Mâide, 89.
1411[3] Er-Râzî, et-Tefsîru'i-Kebîr, 6/75.
1412[4] Buhârî, 6646; Müslim, 1646.
1413[5] Nevevî, Fethu'l-Bârî, 11/533; Mecmûu'I-Fetâvâ, 33/48.
1414[6] Buhârî, 6573; Müslim, 183.
1415[7] Buhârî, 279; Müslim, 2806.
1416[8] Buhârî, 6628.

mişlerdir.
Hanefî mezhebine göre, Nebi/Peygamber, Kuran, Kabe gibi Müslümanların kutsalları üzerine yemin edilmesi caiz değildir.1417[9] İmam Şafiî, İmam Mâlik ve İmam Ahmed bin Hanbel'e göre, Kuran ve Kuran âyetleri üzerine yapılan yeminler muteberdir. Bozulması halinde kefaret gerekir.1418[10] Hanbelîlere göre Kabe ve diğer kutsallar üzerine yemin etmek caiz değildir. Ancak Peygamber adına yemin etmek caizdir. Bozulması halinde kefaret gerekir.1419[11]
**3.** Allah'ın dışında bir şeye yemin 'şirk'tir:
Kabe'ye yemin olsun ki, hayır!' diyen birini işittiğinde, İbn Ömer (radiyallâhu anh) şu hadisi nakletmiştir; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) «Allah'tan başka bir şey üzerine yemin eden küfretmiş veya şirk koşmuş olur' buyurdu.1420[12]
Peygamber, Kabe, şeref, namus ve benzer şeyler üzerine yemin etmek caiz değildir. Büreyde (radiyallâhu anh} anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), «emanet üzerine yemin eden bizden değildir» buyurmuştur.1421[13]
**4.** Dili sürçen ve Allah'tan başka bir şey üzerine yemin eden; hemen 'La ilahe illallah' demelidir.
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallal-lâhu aleyhi ve sellem) «sizden yemin ederken [yanlışlıkla] lât ve uzza adına diyenler; hemen 'Lâ ilahe illallah' desin» buyurmuştur.1422[14]
Sa'd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Lât ve uzza adına yemin etmiştim. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Lâ ilahe illallah de, sonra üç defa sol tarafına tükür, [kovulmuş şeytandan Allah'a] sığın ve bir daha öyle söyleme» buyurdu.1423[15]
**5.** İslam ümmetinin dışında bir şey üzerine bilerek yalan yemin eden, yemininde söylediği gibi olur:
Sabit bin ed-Dahhâk (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) «kim, İslam milletinin dışında bir şey üzerine bilerek ve yalan söyleyerek yemin ederse, söylediği gibi olur!» buyurmuştur.1424[16]
Örneğin, şu işi yaptığım zaman yahudi veya hıristiyan olayım, diyerek yemin eden kişi; o işi yaptığı takdirde veya geçmişte yaptığı bir şey üzerine yemin ettiği takdirde 'haram' işlemiş olur. Yemin ettiği şeyde doğru sözlü veya yalancı olması fark etmez. Bu yemini, yemin olmadığı gibi, kefareti de yoktur. Şayet böyle yemin ederek, bir şeyden uzak olmayı veya doğru olduğunu zannettiği bir şeye kendisini zorlamayı kastetmiş ise, küfre girmez. Ancak yeminiyle küfre razı olduğunu kastetmişse veya yalan olduğunu bildiği bir şeye yemin etmişse, anında kâfir olur. Bu konuda âlimlerin sözlerinin özeti budur. -Allah en doğrusunu bilendi.1425[17]
**6.** Allah adına yapılan yemini kabul etmek:
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; 'Meryem oğlu İsâ, hırsızlık eden bir adamı gördü ve; 'hırsızlık mı yaptın?' dedi. Adam; 'kendisinden başka ilah olmayana yemin olsun ki, hayır!' dedi. Bunun üzerine İsa alehisselam; 'Allah adına yemin edene inanıyor; gözümü yalanlıyorum' dedi 1426[18] Allah adıyla kime yemin edilirse, o yemini kabul etsin; Allah adına yemini kabul etmeyenin, Allah'tan nasibi olmaz.1427[19]

**Yemin Türleri:**

**1.** Lağv Yemini.

---

1417[9] Merginânî, e!-Hidâye, 2/72; Mûsilî, eÜhûyâr, 4/51. (Çev.)
1418[10] İbn Kudâme, el-Muğnî, 11/194-195. (Çev.)
1419[11] İbn Kudâme, el-Muğnî, 11/210. (Çev.)
1420[12] Tirmîzî, 1535; Ebû Dâuûd, 3251.
1421[13] Ebû Dâvûd, 3253; Sahih rivayettir.
1422[14] Buhârî, 6650; Müslim, 1647.
1423[15] NesâL 7/7; İbn Mâce, 2097. Sahih rivayettir.
1424[16] Buhârî, 6652; Müslim, 110.
1425[17] El-Muğnî, 11/201. el-Ahvezî, 7/19; SubülüS-Sebm, 1433.
1426[18] Buhârî, 3444; Müslim, 2368.
1427[19] İbn Mâce, 2101; Beyhakî, 10/181; Hasen rivayettir.

**2.** Gamûs Yemini.
**3.** Münakit Yemini.

### 1. Lağv Yemini:

Yemin etmek amacıyla söylenmeyen, bir şeyin isbatı veya inkârını teyit için konuşurken dil alışkanlığı olarak söylenen yeminlerdir. Örneğin, vallahi hayır, vallahi öyle, vallahi yiyeceksin gibi. Bu türden yemin lafızlanyla yemin edilmiş oimaz. Bu lafızlardan dolayı yemin edenler sorumlu olmadığı gibi, .kefaret de gerekmez. Çünkü, 'Allah kasıtsız olarak ağzınızdan çıkıueren yeminlerinizden (lağv yemininden) dolayı, sizleri sorumlu tutmaz; fakat kaiblerinizin kazandığı şeylerle sorumlu tutar. Allah gafurdur, halimdir 1428[20] buyrulmuştur. Aişe (radiyallâhu anhâ); 'bu ayet, «hayır, vallahi, evet vallahi» gibi yemin edenler hakkında nazil o/muştur 1429[21] 'Lağv yemini, şakalarda, tartışma ve konuşmalardaki kalbten yemin amacıyla söylenmeyen yeminlerdir.1430[22]
Bazı âlimler lağv yeminini, 'yanlışlıkla doğru olduğu sanılarak yapılan yeminler' olarak tanımlamışlardır. Her iki tanımlama da, birbirine oldukça yakındır. Lağv lafzı, her iki tanımlamayı da kapsar. Çünkü ilk tanımlamada, yemin kastedilmediği; ikinci tanımlamada da, hak ve doğru sanılarak yemin edildiği belirtilmektedir.

### 2. Gamûs Yemini:

Başkasının hakkını gasbetmek için, geçmişte olan bir şey üzerine, bile bile yalan yere yapılan yeminlerdir. Büyük günahlardandır.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Büyü/c günahlar şunlardır; Allah'a şirk koşmak; anne-babaya asi olmak; adam öldürmek ve gamûs/yalan yere yemin etmektir 1431[23] 'Kim yalan yere yemin eder ve bu yeminiyle bir Müslüman'ın malını haksız yere alırsa, kıyamet günü Allah'ın huzuruna çıktığında, Allah ona gazab eder 1432[24] buyurmuştur.
Yalan yere yapılan yeminlerin kefareti yoktur. Çünkü bunlar kefaret olunamayacak kadar büyük günahlardandır. İbn Mesûd {radiyallâhu anh) diyor ki; 'Gamûs yemini/yalan yere yapılan yemini, kefareti olmayan günahlardan kabul ederdik'. Bunun üzerine ona 'gamûs yemin nedir?' diye soruldu. İbn Mesûd; 'bir kişinin yalan yere yemin ederek, kardeşinin malını almasıdır' dedi.1433[25]
Yalan yeminin 'gamûs/batıran' diye isimlendiriimesi, kişiyi Cehenneme batırdığından dolayıdır. Bu günahın, sâdık tövbenin ve -eğer bu yalanla bir hak zayi olmuş ise- hakkı sahibine iade etmenin dışında bir kefareti yoktur. Malını satmak için yalan yere yemin eden satıcılar da bu hükümdedir. Ebû Zer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; «Kıyamet günü Allah, üç kimse ile konuşmayacak, onlara (rahmetiyle) nazar etmeyecek ve onları armdırmayacaktır» -üç defa bu sözü tekrarladı- sonra Ebû Zer; 'Bunlar, mahvolmuşlardır, perişan olmuşlardır; bunlar kimlerdir, Ey Allah'ın Rasülü?' diye sordu. «(Kibrinden) elbisesini yerlerde sürüyen kimse, yaptığı iyiliği başa kalkan kimse ve ticarî eşyasını yalan yeminle satıp tüketen kimse» buyurdu.1434[26]

### 3. Münakit Yemini:

Yemin etmeyi kastederek, samimi ve dürüstçe gelecekteki bir iş için Allah adına veya Allah'ın isimleri ve sıfatlan üzerine yemin etmektir. Bu yeminin yerine getirilmesi vaciptir. Yerine getirilememesi durumunda, kefaret gerekir.

---

1428[20] Bakara, 225.
1429[21] Buhârî, 6663; Abdurrezzâk, 15952.
1430[22] Taberî. Tefsir, 2/245; Beyhakî, 10/49; Sahih rivayettir.
1431[23] Buhârî, 6675; vdğ.
1432[24] Buhârî, 2472; Müslim, 197.
1433[25] Beyhakî, 10/38; Hasen rivayettir.
1434[26] Müslim, 106; Ebû Dâvûd, 4087; Tirmizî, 1211; Nesâî, 2563; İbn Mâce, 2208.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Yemin ederken 'inşaallah' diyenler, yapamamaları durumunda yeminlerini bozmuş sayılmazlar. Bu nedenle kefaret gerekmez.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); '... eğer inşallah deseydi, yeminini bozmuş olmazdı!' buyurmuştur.1435[27] İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), 'kim yemin ederken, inşallah derse, istisnada bulunmuş olur ve (yapamaması durumunda) yeminini bozmuş sayılmaz' buyurmuştur.1436[28] Kefaretin kalkması için, istisna lafzının, yemin lafzıyla bir arada yapılması şarttır.
**2.** Yemin ettiğini unutan veya yeminine aykırı davranmaya zorlanan kişinin, yemini bozulmuş olmaz.
Bir şeyi yapmamak için yemin eden kişi, yeminini unutarak, yanılarak veya zorunda bırakılarak onu yaptığında yemini bozulmuş olmaz. Çünkü Kurân'da; '... Rabbimiz! Unutursak veya ya-ntlırsak bizi sorumlu tutma! 1437[29] buyurulmuştur. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), '[kul bu âyeti okuduğunda] Allah, «evet» der' buyurmuştur.1438[30]
Peygamberimiz saiaüaliâhu aleyhi ve sellem; 'Hiç kuşkusuz Allah, benim ümmetimden şu hallerde sorumluluğu kaldırmıştır; 'yanılgı, unutkanlık ve ikrah/zorîanmışîık 1439[31] buyurmuştur.
**4.** Yeminleri, hayır işleri yapmada engel edinmemek. Bir şeyi yapmamaya yemin ettikten sonra, o şeyin hayırlı olduğunu anlayan, yeminini bozup kefaretini yapmalıdır.
Yüce Allah; 'İyi dauranmanzı, kötülüklerden korunmanız ve insanlar arasını düzeltmeniz gayesiyle yeminlerinizi bozmanıza Allah'ı engel kılmayın. Allah işitendir, bilendir 1440[32] buyurmuştur.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'kim bir yeminde bulunduktan sonra, onun dışında bir hayır görürse, hayırlı olanı yapsın; yemini için kefarette bulunsun.1441[33]
Ailesiyle ilgili bir yeminde bulunan kişinin, yemininden dolayı zarar görmeleri halinde, yeminini bozup, kefaretini yapması vaciptir. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; "Allah'ın adına yemin ederim ki, ailesi ile ilgili (yemin edip de) yemininde ısrar etmesi, Allah katında kendisi için yeminini bozup da Allah'ın farz kıldığı kefaretini vermesinden daha günahtır.1442[34]
Takvayı tercih ediyor ve yeminimi bozmuyorum, yeminimi bozarsam günaha girmekten endişe ediyorum' diyen kişi, hata etmiş olur. Çünkü yeminini bozmaması nedeniyle aiîesi zarar gören kişi, yeminini bozmasından daha büyük günaha girmiş olur.
**5.** Yemin edenin mi, yemin ettirenin mi niyeti esastır?
**a)** Yeminde, yemin edenin niyeti esastır. Çünkü 'ameller niyetlere göredir'. Tabi bu kul hakkı olmayan konularda böyledir.
**b)** Kul hakkıyla ilgili yeminlerde ise, yemin ettirenin niyeti esastır. Bu durumda yemin eden takiyye yaparak, bir şey için yemin ederken başka bir şeye niyet etse dahi, sonuçta başkasının hakkı ihlal oluyorsa niyetinin ona bir faydası olmaz. Çünkü Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellem): Yemin, yemin ettirenin niyetine göredir'; Senin yeminin, arkadaşının seni tasdik ettiği şey üzerinedir 1443[35] buyurmuştur.
**6**. Başkasının Yeminini Yerine Getirmek:
Bir kişi, mubah bir şeyi yapman için yemin ettiği zaman, onun yeminini yerine getirmek müstehaptır. Böyle bir durumda iyilerden olmak için, yemin edilen mubah şey yapılmalıdır. Berâ {radiyallâhu anh) anlatıyor; ıRasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)

---

1435[27] Buhârî, 6639; Müslim, 1654.
1436[28] Tirmizî, 1531; Nesâî, 7/25; Ebû Dâvûd, 3261; İbn Mâce, 2105. Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1437[29] Bakara, 286.
1438[30] Müslim, 125.
1439[31] İbn Mâce, 2043; Beyhakî, 6/64; Hâkim, 2/216; İbn Hibbân, 7219; Hasen rivayettir.
1440[32] Bakara, 224.
1441[33] Müslim. 1650; vdğ.
1442[34] Buhârî, 6624; Müslim, 1655.
1443[35] Müslim, 1653; Ebû Dâvûd, 3255; Tirmizî, 1354; İbn Mâce, 2120.

bize üzerine yemin edilen şeyi yapmamızı emretti.1444[36] Hadisteki emir lafzı, müstehaplık ifade etmektedir. Buna şu hadis tanıklık etmektedir; 'bir adam Rasülullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi ve: 'Ben bu gece bir rüya gördüm, deyip rüyasını anlattı. Ebû Bekir radiyallâhu anh rüyayı tabir etti. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Bazısında isabet ettin, bazısında hata ettin buyurdu. Ebû Bekir; Anam-babam sana feda olsun ya Rasülallah! Allah adına yemin ediyorum, hata ettiğim şeyin ne olduğunu bana söyle' dedi. Rasülullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'yemin etme!' buyurdu.1445[37] Bu hadis, başkasının yeminini yerine getirmenin vacip olmadığını belirtmektedir.

**7.** Başkasının bir şey yapması için yemin edene, onun yapılmaması durumunda kefaret gerekir mi?

**a)** Başkasına, "Allah'a yemin olsun ki, bunu yapacaksın" diyerek yemin eden kişi, onun yapılmaması durumunda, âlimlerin çoğunluğuna göre- yemini bozulmuş olur ve kefaret gerekir.

**b)** Başkasına, " Allah için şunu yap" diyen kişinin sözü yemin olmaz. Bu nedenle yapılmaması durumunda herhangi bir şey gerekmez.

Bazı âlimler, başkası adına yapılan yeminlerin yerine getirilmemesi durumunda, yeminin bozulmadığını ve kefaret gerekmediğini belirtmişlerdir. Çünkü yemin eden, yeminin bozulmasını kastetmemektedir. Bu görüş hadislerin zahirine daha yakındır.

**Yemin Kefareti:**

Bir şeyi yapmak veya yapmamak için yemin eden, sonra da yeminini tutamayan kişinin yeminine kefarette bulunması gerekir. Yemin kefareti şu dört şeyden biriyle yapılır;

**1.** Kişinin kendi ailesine yedirdiği yemeğin orta hallisinden on fakire yedirmesi.

**2.** On fakiri giydirmek.

**3.** Bir köie azat etmek.

**4.** İlk üç maddeden herhangi bîrini yapamayanlar, üç gün oruç tutarlar.

Yemin kefareti olarak oruç tutulabilmesi İçin yukarıda sayılan ilk üç maddenin hiçbirine güc yetirilememesi şarttır. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Allah, kasıtsız olarak ağzınızdan çtkıveren yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutmaz. Fakat bilerek yaptığınız yeminlerden dolayı sizi sorumlu tutar. Bunun da kefareti, ailenize yedirdiğiniz yemeğin orta hallisinden on fakire yedirmek, yahut onları giydirmek, yahut da bir köle azat etmektir. Bunları bulamayan üç gün oruç tutmalıdır. Yemin ettiğiniz takdirde yeminlerinizin kefareti işte budur. Yeminlerinizi koruyun.1446[38]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Şu yemek bana haram olsun" veya "şu eve girmek bana haram olsun" gibi sözlerle yapılan yeminlerle, o şeyler haram olmaz. Ancak yapılması durumunda yemin kefareti gerekir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir. Allah, yeminlerinizi çözmenizi size meşru kılmıştır. 1447[39]

**2.** Bir şey üzerine birden fazla yemin edildikten sonra, yemin bozulduğunda bir kefaret yeterlidir.

**3.** Yemin kefaretinin vucubiyet şartları şunlardır;

**a)** Yemin edenin mükellef/akıl-bâliğ olması.

**b)** Kendi iradesiyle yemin etmesi.

**c)** Yemin etmeyi kastetmiş olması.

**d)** Gelecekteki bir şey üzerine yemin edilmiş olması.

**e)** Yeminini tutamamış olması -yemin ederek yaparım dediğini yapmaması, yapmam dediğini yapması-,

---

1444[36] Buhârî, 6654; Müslim, 2066.

1445[37] Buhârî, 7046; Tirmizî, 2293; Ebû Dâvûd, 3268.

1446[38] Mâide, 89.

1447[39] Tahrim, 1-2.

**4.** Yemin kefaretinin, yemini bozmadan önce veya bozduktan sonra yapılması arasında fark yoktur.
Alimler şu konularda icma etmişlerdir;
**a)** Yemin kefareti, yemin bozulmadan önce vacip olmaz.
**b)** Yemin bozulduktan sonra yemin kefaretinin yapılması caizdir.
**c)** Yemin edilmeden önce, yemin bozma kefaretinin yapılması caiz değildir.
Âlimler, yemin bozulmadan önce kefaretinin yapılması konusunda farklı görüşler belirtmişlerdir; âlimlerin çoğunluğu bunun caiz olduğu kanaatindedir. Yemin kefaretiyle ilgili hadislerin bazılarında, yeminler bozulmadan önce kefaretlerinin yapıldığını; bazılarında da, yeminler bozulduktan sonra kefaretinin yapıldığını görmekteyiz. Dolayısıyla deliller, her iki durumunda caiz olduğunu ifade etmektedir.
**5.** Yemek yedirme kefaretinin yerine, yemek bedelinin verilmesi caiz değildir. Âlimlerin çoğunluğu bu görüştedir. Ebû Hanîfe ise caiz olduğu görüşündedir. Âyet-i kerîmenin zahiri, fakirlere yemek yedirilmesini veya giydirilmesini ifade etmektedir. Bu konuda farklı bir kefaret söz konusu değildir.
**6.** Yemin kefareti olarak, fakirlerin bir kısmının yedirilmesi, bir kısmının giydirilmesi caiz midir? İmam Ahmed bin Hanbel buna cevaz vermiştir. İmam Şafiî ve İbn Hazm ise cevaz vermemişlerdir. Âyetin zahirine uygun olan da bu görüştür.

**Adak**

**Tanımı:** Arabça Vıezr olarak ifade edilen adak; mükellefin kendisini, üzerine vacip olmayan şeylerde Aîlah Teâlâ için sorumlu/mecbur kılacak sözleri ifade etmesidir, örneğin, Allah için Şunu yapmak üzerime şart olsun, adak olsun gibi.
**Meşruiyeti:** Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Yaptığınız her infakı/harcamayı ve adadığınız her adağı muhakkak Allah bilir [1448][40] 'O kullar, verdikleri sözü/adağı yerine getirirler. Fenalığı oldukça yaygın olan bir günden korkarlar.[1449][41]
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); Allah'a itaatte bulunmayı adayan kimse, O'na itaat etsin. Allah'a isyan olan bir şeyi adayan kimse, O'na isyan etmesin [1450][42] buyurmuştur. Alimler, adakta bulunmanın caizliği ve onu yerine getirmenin gerekliliği hususunda icma etmişlerdir.

**Adaklar İki Kısma Ayrılır:**

**1.** Mutlak Adak: Hiçbir şarta bağlanmadan, kişinin kendisini bir iş yapmaya zorunlu kılmasıdır. Örneğin, Allah için iki rekât namaz kılacağım demek gibi. Bu türden adakları birçok âlim mekruh görmekle birlikte, 'bu gibi adaklarda bulunanların, adaklarını yerine getirmeleri vaciptir' demişlerdir. Bazı âlimler ise bu tür adakların müstehap olduğunu belirtmişlerdir.[1451][43]
Hanefî mezhebine göre mutlak adağın yerine getirilmesi vaciptir.
**2.** Şartlı Adak: Bir nimetin gerçekleşmesi veya bir sıkıntının önlenmesi şartına bağlı olarak, kişinin kendisini bir iş yapmaya zorunlu kılmasıdır. Örneğin, Allah Teâlâ eğer hastama şifa verirse, bir fakiri doyuracağım demek gibi. Şarth adakta bulunmak mekruhtur. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Hiç kuşkusuz adaklar, bir şeyi ne öne alabilir, ne de geciktirebilir. Onun sadece cimrinin elinden mal çıkarılır [1452][44] buyurmuştur.
Hanefi mezhebine göre, olması istenen bir şarta bağlanan adak, o şartın gerçekleşmesiyle 'vacip' olur. Gerçekleşmesi istenmeyen bir şarta bağlanan adak sahibi, adağıyla ilgili arzunun gerçekleşmesi durumunda, dilerse adağını yerine getirir, dilerse yemin kefereti öder.

---

[1448][40] Bakara, 270.
[1449][41] İnsan, 7.
[1450][42] Buharı, 6696; vdğ.
[1451][43] İbn Hazm, el-Muhallâ, 8/2; Neylü'l-Evtâr, 8/277: Sübülü's-Sebm, 4/1446.
[1452][44] Buhârî, 6692; Müslim, 1639.

**Adakla İlgili Bazı Hükümler:**

Allah'a itaatte bulunmayı adayanlar, adaklarını yapmaları vaciptir. Çünkü Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem); Allah'a itaatte bulunmayı adayanlar, O'na itaat etsinler 1453[45] buyurmuştur.

Adaklarını gerçekleştiremeyenlerin, yemin kefareti yapmaları gerekir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); Adakların kefareti, yemin kefaretidir 1454[46] buyurmuştur.

Allah'a isyan olan bir adakta bulunanların, adaklarını yerine getirmeleri haramdır. Adaklarının yerine yemin kefareti yapmaları gerekir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'a isyan olan bir adakta bulunan, O'na isyan etmesin 1455[47] 'Günah alan bir konuda adak olmaz. Bu durumda yemin kefareti gerekir 1456[48] buyurmuştur.

Mubah olan bir konuda yapabileceği bir adakta bulunan, ya adağını yerine getirmeli, ya da yemin kefareti yapmaiıdır. Nitekim mubah bir konuda adakta bulunmak, vefa gösterilmesi emredilen konulara dâhildir. 'Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir savaşa çıkmıştı. Savaştan dönünce siyah bir cariye geldi ve; 'Ey Allah'ın Rasûlül Seni sağ salim bu savaştan Allah çevirirse senin önünde def çalıp şarkı söylemeyi adamıştım' dedi. Rasûîulbh (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'eğer adakta bulundu isen çal ama adakta bulunmadı İsen yapma' buyurdu. Cariye def çalmaya başladı. Ebû Bekir girdi cariye çalıyordu. Ali girdi cariye çalmaya devam ediyordu. Osman girdi Cariye yine çalmasını sürdürüyordu sonra Ömer girince Cariye defi altına alıp üstüne oturdu.1457[49]

Allah'ın meşru kılmadığı bir adakta buiunan veya meşru olmakla birlikte yapamayacağı bir adakta bulunan, adağını bırakır, yemin kefaretinde bulunur. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'e; 'Ebû israil'in ayakta durup, hiç oturmamak, gölgelenmemek, konuşmamak ve oruç tutmak için adakta bulunduğu' söylendi. Bunun üzerine; 'Ona emredin, konuşsun, gölgelensin, otursun ve orucunu tamamlasın buyurdu.1458[50] Bir adam evine yürüyerek gitmek için adakta bulunmuştu. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun adağını öğrenince; 'Onun kendi nefsine işkence etmesinden, Allah müstağnidir' buyurdu ue ona bineğine binmesini emretti.1459[51]

Adakta bulunurken ne adadığını belirtmeyenlere, yemin kefareti gerekir. Örneğin, Allah için bir adakta bulundum, diyen ama ne adadığını belirtmeyenler, yemin kefareti yapmalıdır. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem}; 'Ne olduğu belirtilmeyen adaklar için, yemin kefareti yapılmalıdır 1460[52] buyurmuştur.

Bütün mallarını infak etme adağında bulunanlar, eğer imanlarında, tevekküllerinde, sabırlarında ve Rab Teâlâ'ya güvenlerinde güçlü iseler ve adaklarından dolayı çocukları zarar görmeyecekse, Ebû Bekir (radiyaîlâhu anh)'ın yaptığı gibi, bütün mallarını infak edebilirler. Ancak, bu durumda değillerse ve çocukları bundan zarar görecekse, mallarının üçde birini infak edip, yemin kefaretinde bulunurlar. Ka'b bin Mâlik (radiyaîlâhu anh) tövbesi kabul edildiğinde; 'Ey Allah'ın Rasülü! Bütün malımı Allah'a ve Rasülüne sadaka olarak bağışlıyorum' dedi. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Malının bir kısmım kendin için alıkoyman, senin için daha hayırlıdır' buyurdu. Bir başka rivayette; Rasulullah (sallallâhu aleyhi ue sellem) 'hayır, (tamamı olmaz) buyurdu. O, 'yarısı' dedi; Rasulullah; 'hayır' buyurdu. O; 'üçte biri' dedi. Rasulullah, 'evet, buyurdu.1461[53]

Adakta bulunup da gerçekleştiremeden vefat edenlerin velisi, onu kaza eder. İbn Abbâs (radiyaîlâhu anh) anlatıyor; 'Sa'd bin öbâde, adağını gerçekleştiremeden vefat eden annesi hakkında Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'den fetva istedi. Rasulullah

---

1453[45] Buhârî, 6696.
1454[46] Müslim, 1645; Nesâî, 7/26.
1455[47] Buhârî, 6696.
1456[48] Ebû Dâvûd, 3267; Tirmîzî, 1562; Nesâî, 7/26; İbn Mâce, 2125.
1457[49] Tirmizî, 3690; Ebû Dâvûd, 3312; Hasen rivayettir.
1458[50] Buhârî, 6704; Ebû Dâvûd, 3300; İbn Mâce, 2136.
1459[51] Buhârî, 1865;Müslim, 1642.
1460[52] Ebû Dâvûd, 2324; Tirmizî, 1528; Nesâî, 7/26; Ahmed, 4/144; Sahih rivayettir.
1461[53] Buhârî, 6690; Müslim, 2769.

(sallallâhu aleyhi ve sellem); 'onun adağını kaza et' buyurdu.[1462][54]
Allah'tan başkası için adakta bulunmak şirktir. Adak ibadettir. Bu nedenle Allah'ın dışında hiçbir şeye adakta bulunulmaz. Örneğin, eğer çocuğum iyileşirse Şeyh Bedevi için kurban adadım, gibi sözler, Allah'tan başkası adına yemin etmek gibidir ve şirktir. Allah rahmet eylesin imam San'ânî der ki; 'Günümüzde, kabirlerde, yatırlarda ve ziyaretlerde yapılan adakların haramhğı hakkında söze hacet yok. Çünkü bu tür adaklarda bulunanlar, kabirdekilerin fayda ve zarar verebileceğine, iyilikler getirip, kötülükleri önleyeceğine, acılan dindireceklerine, hastaları iyileştireceklerine inanmaktadırlar. Putperestlerin yaptıkları da bunların aynısı idi. Putlara adakta bulunmak nasıl haram ise, bunlar da haramdır. Bu tür adakları kabul etmek, almakda haramdır. Çünkü bu, şirki onaylamaktır. Bunları engellemek, bunların en büyük günahlardan ve haramlardan olduğunu açıklamak vaciptir. Puta tapanların durumu da böyledir. Aradan geçen uzun zaman diliminden sonra, iyilikler kötülüklere, kötülükler de iyiliklere dönüştü. Ölülere yapılan adakları kabul etmek için sancaklar kurulmaya, yatırlara gelenlere ziyafetler verilmeye, kapılarında kurbanlar boğazlanmaya başlandı. Bunlar, bir zamanlar puta tapanların yaptıklarının aynısıdır. İnnâ lillâhi ve İnnâ iİeyhİ râciûn.[1463][55]

## VIII. YİYECEKLER, İÇECEKLER VE KAPLAR

### I. Yiyecekler

Tanımı: Arapça'da çoğulu "et'ime", tekili "taam" olarak ifade edilen yiyecekler; bir insanın gidalanmak için yediği şeylerdir.
Haram olduğunu gösteren bir delil bulunmadığı sürece, yiyeceklerde asıl olan helalliktir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur; "Ey insanlar! Yeryüzünde bulunan gıdaların güzel ve temiz olanlarından yiyin [1464][56] "De ki; Bana vahyolunanda, onu yiyecek kimse için, leş veya akıtılmış kan, yahut domuz eti -ki o pisliktir- ya da Allah'tan başkası adına kesilmiş bir hayvandan başka haram edilmiş bir şey bulamıyorum [1465][57] "Üzerine Allah'ın adı anılıp kesilenden yememenize sebep ne? Allah, çaresiz (kalıp da) yemek zorunda kaldığınız (şeylerin) dışında, haram kıldığı şeyleri size açıklamıştır.[1466][58]
Mubah olduğu açıklanan yiyeceklerle, hakkında hüküm açıklanmayıp, sukut edilen yiyecekler helâldir. Çünkü yiyeceklerde asıl olan helal olmasıdır. Yiyeceklerden haram olanlar, Allah'ın kitabında veya Rasülünün sünnetinde haram kılınanlardan ibarettir. "De ki; Allah'ın size indirdiği nzıktan bir kısmını helal, bir kısmım da haram bulmanıza ne dersiniz? De ki; Allah mı size izin verdi? Yoksa Allah 'a iftira mı ediyorsunuz?.[1467][59] Bir yiyeceğin haram olması için, haramlığını bildiren bir nass/delil olmalıdır.
Yiyecek, İçecek ve diğer şeylerde, haram kılınanların mubah olanlardan ayırt edilmelerinde asıl olan, temiz olanların pis olanlardan ayırt edilmesidir. Dolayısıyla temiz olanlar helal, pis olanlar haramdır. Nitekim Yüce Allah, "O Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder. Onlara temiz şeyleri helal, pis şeyleri haram kılar [1468][60] "Allah'ın murdarı temizden ayıklaması ve bütün murdarların bir kısmını diğer bir kısmının üstüne koyup hepsini yığarak cehenneme atması içindir [1469][61] buyurmuştur.
Kuran ve sünnette haram kılınanları araştıranlar, Sânı Yüce Yaratıcının hikmeti gereği, bunların insan sağlığına ve aklına zarar veren şeyler olduğunu veya pis ve kirlenmiş şeyler olduğunu görür.

### Nassla Haram Kılınan Yiyecekler;

---

[1462][54] Buhârî, 6698; Müslim, 1638.
[1463][55] Sübülü's-Seiâm, 4/1448.
[1464][56] Bakara, 168.
[1465][57] Enam, 145.
[1466][58] Bakara, 119.
[1467][59] Yunus, 59.
[1468][60] Araf, 157.
[1469][61] Enfâl, 37.

**1. Bütün Türleriyle Leşler:**

**a)** Leş: Boğazlanmadan ve öldürülmeden, kendiliğinden ölü bulunan hayvanlardır.
**b)** Boğulmuş Hayvanlar: Bunlar boğularak ölen hayvanlardır.
**c)** Dövülerek Öldürülen Hayvanlar: Sopa, asa ve benzeri şeylerle dövülerek öldürülen hayvanlardır.
**d)** Düşerek Ölen Hayvanlar: Yüksek yerlerden yuvarlanıp, düşerek ölen hayvanlardır.
**e)** Boynuzlanarak Ölen Hayvanlar: Başka hayvanlar tarafından boynuzlanarak öldürülen hayvanlardır.
**f)** Yırtıcı hayvanların öldürdüğü, yediği hayvanlar. -Yırtıcı bir hayvan tarafından yaralanan hayvan ölmeden önce boğazlandığı taktirde helal olur-.
Yukarıda sayılanların haram olduğuna delil, Yüce Allah'ın şu âyetidir; "Leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan, boğulmuş, (taş, ağaç, vb. ile) vurulup oldurulmuş, yukarıdan yuvarlanıp ölmüş, boynuzlanıp ölmüş (hayvanlar ile) yırtıcı hayvanların yediği hayvanlar -ölmeden yetişip kestikleriniz müstesna-, dikili taslar (putlar) üzerine boğazlanmış hayvanlar ve fal oklanyle kısmet aramanız size horam kılındı. Bunlar fasıkhktırf doğru yoldan çıkmaktır.1470[62]
Canlı iken hayvanlardan kesilen parçalar, leş hükmünde olup haramdır. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Canlı iken hayvandan kesilen şeyler leştir 1471[63] buyurmuştur.
Kendiliğinden ölen hayvanlardan iki tür, leş hükmünden istisna edilmiştir. Bunlar balık ve çekirgedir. İbni Ömer (radiyallâhu anh)'ın şu ifadesi bunların helal olduğuna delildir; 'iki ölü ve iki kan bize helal kılındı. İki ölü, balık ve çekirgedir. İki kan ise, ciğer ve dalaktır.1472[64] Bu rivayet merfu hadis hükmündedir.

**2. Akıtılmış Kan:**

Yüce Allah "Leş, kan ... haram kılındı 1473[65] buyurmuştur. Akıtılmış kanı yemek helal değildir. Ancak et arasında
damarlada kalmış ve sakınılması mümkün olmayan kanlar, bu hükümden muaf tutulmuştur.
Yukarıdaki hadiste de belirtildiği gibi, kan olarak tanımlanan ciğer ve dalak, kan hükmünden istisna edilmiş ve helal kılınmıştır.

**3- Domuz:**

Yüce Allah; "Leş, kan, domuz eti ... haram kılındı 1474[66] buyurmuştur. İslam ümmeti, domuz etinin, diğer parçalarıyla birlikte bütünüyle haram olduğu konusunda ittifak etmiştir. Ayette domuz eti deniimesi, etinden dolayı boğazlanan hayvan türlerinden olması nedeniyledir.1475[67] Domuzun etinin, yağının, derisinin haram olduğu konusunda âlimler ittifak etmiştir.

**4. Allah'tan Başkası Adına Boğazlanan Hayvanlar:**

Kuranda; "Allah'tan başkası adına boğazlanan (hayvanlar)... haram kılındı 1476[68] buyrulmuştur. Buna göre, müşriklerin, Mecusîlerin ve mürtedlerin boğazladıkları hayvanların yenmesi caiz değildir. Fakat, başkası adına kesildiği bilinmediği sürece, Hıristiyanların ve Yahudilerin boğazladıklarından yemek caizdir. Çünkü Yüce Allah; "Kitap

---

1470[62] Mâide, 3.
1471[63] Ebû Dâvûd, 2841; İbn Mâce, 3216; Sahih rivayettir.
1472[64] Ahmed b. Hanbel, 5690; İbn Mâce 3314; vdğ. Bkz. Silsiletus-Sabîhâ, 1118.
1473[65] Mâide, 3.
1474[66] Mâide, 3.
1475[67] İbnü'l-Arabî, Ahkâtnu'l-Kurân, 1/54.
1476[68] Mâide, 3.

verilenlerin yemekleri size helaldir 1477[69] buyurmuştur. Ibn Abbâs (radîyallâhu anh), âyette geçen 'yernek' lafzını, 'boğazladıkları' olarak tefsir etmiştir.1478[70]

### 5. Evcil Eşek Eti:

Enes (radiyaüâhu anh) hadisinde, "... insanlar arasında yüksek sesle şöyle ilan edildi; «Muhakkak ki, Allah ve Rasuiü, evcil eşek etlerini yemeyi size yasaklamıştır. Kuşkusuz o, pisliktir» Bunun üzerine etlerin kaynatıldığı tencereler devrildi.1479[71]
Eşek ve katırın yenmesi dört mezhebe göre haramdır. At etiyle ilgili olarak, İmam Yûsuf, İmam Muhammed,
Ahmed bin Hanbel ve bazı âlimlere göre at eti helaldir. İmam Ebû Hanîfe'ye göre tenzihen mekruh; İmam Mâ-lik'e göre at eti de, eşek ve katır eti gibi haramdır.

### Hatırlatmalar:

**a)** Vahşi eşeklerin yenilmesi helaldir. Âlimler bu konuda icmâ etmiştir. "İhramh olmayan Ebû Katâde, ihramh sahabelerle birlikte bulunurken, karşılarına vahşi dişi bir eşek çıktı. Ebû Ka-tâde onu avladı ve ondan yediler. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve selem) onun etinden kaldı mı? diye sorunca; 'ön butu var' dediler. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu aldı ve yedi.1480[72]
**b)** Âlimlerin çoğunluğuna göre, At etinin, yenilmesi helaldir. Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; "Hayber zamanı, at ve vahşi eşek yedik. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize evcil eşekleri yasakladı.1481[73]

### 6. Yırtıcı Hayvanların Ve Kuşların Etleri:

İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yırtıcı hayvanlardan köpek dişi olanların; kuşlardan da pençeli olanların (yenmesini) yasaklamıştır.1482[74]
Ebu'z-Zubeyr anlatıyor; Câbir (radiyallâhu anh)'e "Câbir'e, köpek ve kedi bedelinin hükmünü sordum. O da: - 'Peygamber (s.a.v) bunu yasakladı' diye cevap verdi.1483[75]
Allah Teâlâ, bir şeyi haram kıldığı zaman, o şeyin parası ve geliri de haram olur.
Hanefî mezhebine göre "siba/yırtıcı hayvanlar" ifadesi, et yiyen hayvanlar olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla et yiyen bütün etçil hayvanların eti haram sayılmıştır. Buna göre aslan, kaplan, kurt, ayı, tilki, çakal, fil, gelincik, sansar, samsur, sincap, maymun, köpek, kedi vs. haramdir. Şafiî mezhebine göre "siba/yırtıcı hayvanlar" ifadesi, insanlara saldıran ve parçalayan anlamındadır. Bu nedenle insanlara saldırmayan etçil hayvanlar helaldir. Mâliki mezhebine göre bu hayvanlar haram değil, mekruhtur Yırtıcı kuşlarda ise, akbaba ve karga mekruhtur. Mâliki mezhebine göre bütün yırtıcı kuşlar mekruhtur, Şafiî mezhebine göre zarar veren kuşlar mekruh, zarar vermeyenler mubahtır.

### 7. Pislik Yiyen Hayvanların Etleri Ve Sütleri:

Deve, sığır, koyun, tavuk ve benzeri hayvanlardan pislik yiyerek gıdalananlann etleri ve sütleri haramdır.1484[76] İbn Ömer (ra-diyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) pislik yiyerek gıdalanan hayvanların etlerini ve sütlerini yasakla-

---

1477[69] Mâide, 5.
1478[70] Buhârî, Kitâbu'z-Zebâih, bobu zebâihi ehlî'I-kitâb.
1479[71] Buhârî, 5528; Müslim, 1940.
1480[72] Buhârî, 2854; Müslim, 1196.
1481[73] Buhârî, 4219; Müslim, 1941.
1482[74] Müslim, 1934; Ebû Dâvûd, 3785; Nesâî, 7/206.
1483[75] Müslim, 1569.
1484[76] Yakın tarihte birçok hayvanın telefine, etlerinden yiyenlerin ölümüne neden olan, kandan yapılan yemlerle beslenen hayvanlarda görülen 'deli dana hastalığı' buna bir örnektir. İslam'ı şeriat kıİan, haram ve helalleri bize öğreten Allah'a hamd olsun. (Çev.)

mıştır.1485[77]

**Pislik Yiyen Hayvan Ne Zaman Helal Olur?**

Pislik yiyen hayvanlar, üç gün ahırda tutulup, temiz yemlerle beslendiği zaman, boğazlanması ve yenilmesi helal olur. İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Pislik yiyen tavuklar üç gün hapsedilir.1486[78]

**8. Şeriatın Öldürülmesini Emrettiği Hayvanlar:**

Alimlerin çoğunluğuna göre, öldürülmesi emredilen hayvanların yenilmesi haramdır. Bunlar, karga, çaylak, fare, kertenkele, yılan, akrep ve kuduz köpektir.
Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasuluilah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu; 'Beş hayvan vardır; bunlar fasıktır/zararlıdır. Bu hayvanlar, Harem bölgesi dışında da, içinde de olsa öldürülür. Bunlar; alacakarga, çaylak, akreb, fare ve kuduz köpektir.1487[79]
Sâ'd bin Vakkâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem}, kertenkelenin öldürülmesini emretti ve onu füvey sak/zararlı hayvan olarak isimlendirdi.1488[80] İbn Mesûd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Bir mağarada Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlideydik. Orada «velmurselâtu urfâ» âyeti nazil oldu. Biz Peygamber'in ağzından henüz o ayeti öğrenirken, o an bir yılan çıktı. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) «onu öldürün» buyurdu.1489[81]

**9. Şeriatın Öldürülmesini Yasakladığı Hayvanlar:**

Öldürülmesi yasaklanan hayvanların, yenilmesi helal değildir. İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) dört hayvanın öldürülmesini yasaklamıştır. Bunlar, karınca, arı, hudhud kuşu ve göçeğen kuşudur.1490[82]
Adurrahman İbn Osman (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seliem)'in yanında bir doktor, kurbağadan elde edilen bir Haçtan bahsetti. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kurbağanın öldürülmesini yasakladı.1491[83]

**10. Haşerât Türünden Hayvanlar Ve Pisliklerin Yenilmesi Haramdır.**

**İthal Etlerin Yenilmesi Caiz Midir?**

İthal etlerin yenilmesi ancak iki şartla caiz olur. Bunlar,
**a)** Yenilmesi helal olan hayvanların etleri olması.
**b)** Şeriatın kurallarına uygun olarak bağazİanmış olması.
Et İthali yapılan devletlerin, hayvanların İslami kurallara uygun olarak kesildiğini açıklamış olmaları, yakın zamana kadar yeterli görülmekteydi. Ancak birçok farklı yollarla, bu devletlerin kesimleri serî kurallara uygun yapmadıkları ispatlanmıştır. Kesimlerin üzerinde yazan -İslamî kurallara uygun kesilmiştir- mühürü, mal pazarlamak için yapılan bir hile ve aldatmacadan ibarettir. Üzerinde İslamî kurallara uygun olarak kesilmiştir mühürü bulunan, ithal edilen tavuklardan bazılarının kafalarının hiç kesilmediği, hiçbir boğazlama izinin bulunmadığı, İthalatı gerçekleştiren bazı Arap ülkeleri tarafından tespit edilmiştir. Oyieki, Müslümanlarla alay edercesine, konserve balık kutularının üzerine bile, İslami kurallara uygun olarak boğazlanmıştır!!! yazmaktadırlar.

---

1485[77] Ebû Dâvûd, 3767; Tirmizî, 1884; İbn Mâce, 3189; Sahih rivayettir.
1486[78] İbn Ebî Şeybe, 4660, 8847; Sahih rivayettir. Bkz. El-İrvâ, 2504.
1487[79] Buharı, 1829; Müslim, 839.
1488[80] Müslim, 2238; Ebû Dâvûd, 5262.
1489[81] Buhârî, 1830; Müslim, 2234.
1490[82] Nesâî, 5/189; Ahmed, 6/83; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1491[83] Hâkim, el-Müstedrek, 826i; Ahmed, 3/453; İbn Ebî Şeybe, 5/62.

**Zorda Kalanların Haram Kılınmış Etlerden Yemelerine Ruhsat Verilmiştir.**

Yüce Allah şöyle buyurmuştur; "... Her kim bunlardan yemeye mecbur kalırsa hiç kimseye saldırmadan ve sının aşmadan bir miktar yemesinde günah yoktur.[1492][84] Allah Teâlâ'nm haram kıldığı yiyecekleri yemek zorunda kalan kişinin, ölmeyecek kadar bunlardan yemesi helaldir.[1493][85]

**Haram Kılınmış Şeyleri Tedavi Amaçlı Kullanmak Caiz Midir?**

Tercih edilen görüşe göre, tedavi zaruretler konusuna girmemektedir. Çünkü tedavi, âlimlerin çoğunluğuna göre vacip değildir. Şeyhu'i-İslam; 'geçmiş âlimler arasında tedaviyi vacip kabul eden birini bilmiyorum [1494][86] demiştir. Bu görüşü, Ibn Abbâs (radiyallâhu anh)'ın rivayet ettiği şu hadis teyit etmektedir; 'Siyahı bir kadın, Peygamber (sallalîâhu aleyhi ve seîlemj'e geldi ve «başım ağrıyor; benim için Allah'a dua et» dedi. Peygamber (sallalîâhu aleyhi ve sellem); «istersen sabret, senin için cennet var; istersen de Allah'a dua edeyim ve sana şifa versin...» buyurdu.[1495][87] Şayet tedavi oimak vacip olsaydı, böyle bir muhayyerlikten söz edilemezdi.

**Haram Kılınmış Şeylerle Tedavi Olmak Caiz Değildir.**

Târik bin Suveyd el-Cu'fî (radiyallâhu anh), Rasulullah (sallalîâhu aleyhi ve sellem)'e içki hakkında sordu. İçki yapmasını ona yasakladı -veya çirkin gördü-. Bunun üzerine o; 'ben içkiyi tedavide kullanmak amacıyla yapıyorum' dedi. Rasulullah (sallalîâhu aleyhi ve sellem); «Hiç şüphesiz o, deva değil, derttir» buyurdu.[1496][88]
Şeyhu'l-İslam der ki; 'bu rivayet, içkiyle tedaviyi yasaklayan bir nasstır. Bu, tedavi amacıyla içkiyi mubah kabul edenlere bir reddiyedir. Diğer haram kılınan şeyler de buna kıyasla aynı hükümdedir.[1497][89]
Şeriatın kurallarını bilen Müslüman bir doktorun, Peygamberimiz (sallalîâhu aleyhi ve sellem)'in hastalık diye nitelediği bir şeyi ilaç olarak tanımlaması nasıl düşünülebilir?
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sal-lallâhu aleyhi ve sellem) necis/pis şeylerle tedaviyi yasakladı.[1498][90] Ebu'd-Derdâ (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallalîâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; 'Hiç kuşkusuz Allah, hastalığı da, ilacını da indirmiştir. Her derde bir deva yaratmıştır. Tedavi olunuz ama haramları tedavide kullanmayınız.[1499][91]
Bu deliller genel olarak, haram kılman şeylerin, özel olarak da içkinin, tedavi amacıyla kullanılmasının da haram olduğunu ifade etmektedir. Şeyhu'l-Islam, âlimlerin çoğunluğunun bunu haram kabul ettiğini nakletmiştir.[1500][92]

**Hatırlatma:**

Aklı gideren her şey içkidir. Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'içki, aklı uyuşturan/sarhoşluk veren herşeydir.[1501][93] Sarhoşluk veren şeyleri tedavide kullanmak caiz değildir. Uyuşturucu maddeler de bu hükümdedir. Ancak, ameliyat ve benzeri zorunlu durumlarda, yerine kullanılabilecek başka bir madde bulunamadığı takdirde uyuşturucu maddelerin ve benzerlerinin kullanılması caizdir.

---

[1492][84] Bakara. 173.
[1493][85] Sa'dî, Behcetü'l-Kulûbi'l-Ebrâr, 150; Eduâu'l-Beyân, 1/64-95.
[1494][86] Fetâuâ, 21/564.
[1495][87] Buhârî, 5652; Müslim, 2265.
[1496][88] Müslim, 1984.
[1497][89] Fetâvâ, 21/568.
[1498][90] Ebû Dâvûd, 3870; İbn Mâce, 3459; Ahmed, 2/446; vdğ. Sahih rivayettir.
[1499][91] Ebû Dâvûd, 3874; Beyhakı, 10/5; es-Sahîha, 1633.
[1500][92] Muhtasaru'l-Fetövâ el-Misriyye, 490.
[1501][93] Buhârî, 5581; Müslim, 3032.

**Şeriata Uygun Boğazlama:**

Hayvanların boğazlanması, klasik literatürde zebh, tezkiye/ zekât kelimeleriyle, develerin farklı kesim usuü de nahr kelimesiyle ifade edilmiştir. Zekât kelimesinin sözlükte, artmak, çoğalmak, bereketlenmek anlamı olduğu gibi, güzel koku anlamına da gelir. Boğazlamanın zekât olarak isimlendirilmesi, serî mübahlığın onu güzelleştirmesi ve temiz kılmasından dolayıdır. Balık ve çekirge dışında bütün hayvanlar, serî kurallara uygun boğazlandığı takdirde yenilebilir.

**Boğazlama Şartları:**

**1.** Yatırılıp boğazlan ab ilen hayvanların, iki şah damarı, yemek borusu ve boğazı kesilerek, kanı akıtılır. Av hayvanları veya tutulamayıp kaçan hayvanların, herhangi bir yerlerinden yaralayarak, kanlarını akıtmak boğazlama yerine geçer.
Râfi' b. Hadîc (radiyallâhu anh) anlatıyor; "Rasuluİlah (sallal-lâhu aleyhi uesellem)'e: «Ey Allah'ın Rasulül Biz yarın düşmanla karşılacağız. Yanımızda (hayvanları boğazlamak için) bıçak yok!» dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «kan akıtan şeylerle boğazlarken ve üzerine Allah'ın adı anılırken acele et. Diş ve tırnak (bıçak yerine) kullanılmaz...» buyurdu. Deve ve koyun yağması ele geçirmiştik. Aralarından bir deve kaçtı. Bir adam onu ok atarak durdurdu. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Doğrusu bu develer, vahşi hayvanların kaçtığı gibi kaçabiliyorlar. Şayet onları tutamazsanız, ona işte böyle yapın» buyurdu.[1502][94]
**2**. Boğazlama kemik ve tırnak dışındaki aletlerle yapılmalıdır. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); «(hayvanı) kan akıtan şeylerle boğazlarken ve üzerine Allah'ın adı anılırken acele et Diş ve tırnak (bıçak yerine) kullanılmaz. Çünkü tırnak, Habeşlilerin kesme aletidir; diş ise bir kemiktir (kesmez)» [1503][95] buyurmuştur.
**3.** Boğazlayan Müslüman veya ehl-i kitap olmalıdır. Boğaz-layanın kadın veya erkek olması fark etmez. Kadınların boğazlamalarının meşruluğuna şu hadis delildir; "Bir kadın, bir taş parçasıyla koyun kesmişti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'e bunun hükmü sorulunca, «onun yenilmesini emrettb [1504][96]
**4.** Boğazlarken, Allah'ın adının anılması gerekir. Bunun unutulmasının bir sakıncası yoktur. Yüce Allah; 'Üzerine Allah'ın adı anılmadan kesilen hayvanlardan yemeyin. Çünkü onu yemek fısk/günahtır [1505][97] buyurmuştur.

**Boğazlama Adabı:**

**1.** Boğazlamayı güzel yapmak; Hayvana ızdırap çektirmemek için, boğazlamada kullanılacak bıçak keskinleştirilmelidir. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Doğrusu Allah her şeyde iyi olmayı farz kılmıştır. O halde siz öldürdüğünüz zaman öldürmeyi en güzel bir şekilde yapın. Kestiğiniz zaman da kesmeyi güzel yapın. Sizden biri (hayvanı boğazlayacağı zaman) bıçağını bilesin. Boğazladığı hayvanı da rahatlatsın buyurdu [1506][98] buyurmuştur.
**2-3-4.** Kurbanı kıbleye doğru yatırmak, besmele çekmek ve tekbir getirmek:
Câbir bin Abdullah (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kurban bayramı günü, boynuzlu iki semiz koçu eliyle yatırıp kıbleye çevirdi ve şu duayı okuduktan sonra boğazladı;
Hiç şüphesiz ben, şirk koşmayan bir Müslüman olarak yüzümü, gökleri ve yeri yoktan var edene çevirdim. Ben müşriklerden değilim. Hiç şüphesiz benim namazım, ibadetlerim, yaşamım ve ölümüm hepsi âlemlerin rabbİ Allah içindir. O'nun ortağı yoktur. Bana böyle emir olundu ve ben Müslümanlardanım. Allah'ım! Senden ve Senin için (bu kurbanı)

---

[1502][94] Buhârî, 5503; Müslim, 1968.
[1503][95] Buhârî, 5503; Müslim, 1968.
[1504][96] Buhârî, 5504; Benzer lafızlarla, İbn Mâce, 3182.
[1505][97] Enam, 121.
[1506][98] Müslim, 1955.

Muhammed ve ümmetinden (kabul buyur); Allah'ın adıyla, Allah en büyüktür"

**Kurban Yavrusunun Boğazlanması:**

Boğazlanan kurbanın karnından ölmüş yavrusu çıktığı zaman, boğazlanmadan yavrusunun eti yenilebilir. Çünkü Peygamberimize boğazlanmış hayvanın karnındaki yavrusunun hükmü sorulduğunda; 'İsterseniz yiyebilirsiniz; annesinin boğazlanması onun boğazlanması hükmündedir [1507][99] buyurmuştur.

**Kurbanlıklar:**

Tanımı: Kurban bayramı ve teşrik günlerinde, Yüce AlİahLah'a yakınlaşmak arzusuyla boğazlanan hayvanlardır. Kurbanlık hayvanlar, deve, sığır ve koyunlardır.
Hükmü: Alimlerin çoğunluğu, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in uygulamasını örnek alarak, kurban kesmenin müstehap olduğunu belirtmişlerdir. Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) boynuzlu alaca iki koç kurban etti. Onları kendi eliyle kesti. Besmele çekti. Tekbir getirdi. (Keserken) ayağını da onların boyunlarının üzerine koydu.[1508][100]
Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; "(Zilhicce ayının) onuncu günü girdiğinde, biriniz kurban kesmek istediği zaman, saçından ve derisinden hiçbir şeye dokunmasın.[1509][101]
Ebû Hanîfe -rahimehullah- ve bazı âlimler, kurban kesmeye gücü yetenler İçin, kurbanın vacip olduğunu belirtmişlerdir. Bunu açıkça ve dolaylı olarak ifade eden deliller zikretmişlerdir. Fakat kurbanın vucubiyetini açıkça ifade eden delillerin, sarih olanları zayıf; sahih olanları ise sarih değildir. İbn Hazm; 'Hiçbir sahabeden, kurban kesmenin vacip olduğu sahih olarak nakle-dilmemiştir' der. Mâverdi; 'Sahabelerin rivayetleriyle, vacipliğin kalktığına dair icma oluşmuştur' der.[1510][102]
Kurban Kesme Vakti: Kurban bayramı namazından sonra teşrik günlerinin sonuna kadar devam eder. Kurban bayramı namazından önce kurbanlarını kesenler, kurbanlarını iade ederler. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Namazdan Önce kurbanlarını kesenler, onların yerine başka kurban iade etsinler. (Namazdan önce) kesmeyenler, kurbanlarını kessinler.[1511][103]
Kurban Kesme Yeri: Kurbanların -açık- namazgahlarda
kesilmesi müstehaptır. özellikle imamların, insanlara kurban kesme vaktinin geldiğini bildirmesi için namazgahta kesmelidir. İbn Ömer (radîyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kurbanlarını namazgahta keserdi.[1512][104] Kurbanlar her yerde kesilebilir.
Hanımlar İçin kurban kesmek meşrudur. Erkekler, hanımlarının yerine kurban kesebilirler:
Aişe (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Mina'da iken bana sığır eti getirildi. Ben; 'bu ne?' dedim. RasuluUah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hanımları için sığır kurban etti' dediler.[1513][105]

**Kurban Kesenlere Mekruh Olan Davranışlar:**

Kurban kesecek olanİar, Zilhicce ayının 10'u girdiği zaman, kurbanın yününden ve tırnağından kesemezler. Veygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; "(Zilhicce ayının) onuncu günü girdiğinde, biriniz kurban kesmek istediği zaman, saçından ve

---

[1507][99] Ebû Dâvûd, 2778; Albânî sahih olarak derecelendirmiştir.
[1508][100] Buhârî, 5558; Müslim, 1966.
[1509][101] Müslim, 1977.
[1510][102] El-Muhaüâ, 7/358; e/-Hâof, 19/85.
[1511][103] Buhârî, 5562; Müslim, 1960.
[1512][104] Buhârî, 5552.
[1513][105] Buhârî, 5548; vdğ.

derisinden hiçbir şeye dokunmasın.1514[106] Bir başka rivayette; 'Kesinlikle yününü almasın, tırnağını kesmesin' buyuruİmuştur. Buradaki yasaklama haramhk değil, mekruhİuk ifade eder. Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'RasuluUah (sallallâhu aleyhi ve sellem)"ın kurbanlarının gerdanlık iplerini ellerimle ben büktüm. Sonra RasuluUah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu gerdanlıkları kendi elleriyle kurbanlıklara taktı. Sonra onları babamla birlik-te (Mekke'ye) gönderdi. Kurbanı kesilinceye kadar, RasuluUah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Allah'ın helal kıldığı hiçbir şey ona haram olmadı.1515[107]

**Kendisi Ve Ev Halkı İçin Bir Koyun Kurban Etmesi Kişiye Yeterlidir:**

Ebû Eyyûb el-Ensârî (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında kişi, kendisi ve ev halkı için bir koyun kurban ederdi. Hem kendileri yer, hem de başkalarına yedirirlerdi. Daha sonra insanlar gösterişe başladılar ve durum gördüğün gibi oldu.1516[108]

**Deve Kurbanında On, Sığır Kurbanında Yedi Kişi Ortak Olabilir.**

İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte bir yolculuktaydık. Kurban bayramı vakti geldi. Devede on, sığırda yedi kişi ortak olduk (ve kurban kestik).1517[109]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Deve veya sığırlarda ortak olanların aynı aileden olması şart değildir. Çünkü farklı kabilelerden sahabeler ortak olarak kurban kesiyorlardı.
**2.** Ortak olanların tamamının 'kurban niyetiyle' kesiyor olmaları şart değildir. Aralarında et satın almak amacıyla ortak olanlar da bulunabilir. Alimlerin çoğunluğuna göre, bu caizdir. Çünkü her ortak kendi niyetine göre değerlendirilir, başkasının niyetine göre değil.

**Kurban Edilmesi Caiz Olmayan Hayvanlar:**

**1.** Altı aylık keçinin kurban edilmesi caiz değildir. Ancak altı aylık koyunun kurban edilmesi caizdir. El-Berâ bin Azib {radiyallâhu anh) anlatıyor; [Ebû Burde] dedi ki; Yâ Rasulullah!
Yanımda besili bir dişi çebiş (süt oğlağı) var' dedi Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sen o dişi çebişi kurban et! Fakat bu senden başkası için geçerli olmaz' buyurdu.1518[110]
Alimler bu konuda icmâ etmişlerdir.
**2-3-4-5.** Bir veya iki gözü kör, hasta, topal, bir yeri kırık hayvanların kurban edilmesi caiz değildir. Çünkü Peygamberimiz (salîallâhu aleyhi ve sellem); 'Dört hayvanın kurban edilmesi caiz değildir. 1. Tek gözü tamamen kör olan 2. Çok hasta olan 3. Topallığı iyice belli olan 4. Yürümeyecek kadar ayağı kırık olanlar buyurdu.1519[111]
**6.** Kulağı kesik olanlar: Ali (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Ra-sûlullah (salîallâhu aleyhi ve sellem) kurbanlık hayvanların göz ve kulaklarının kusurlu olup olmadığına iyice bakmamamızı emreder. Kulağı yarık ve delik olanlarla önden ve arkadan kesik olanları kurban etmememizi bize emrederdi.1520[112]
Kurban eti yenir ve dağıtılır ve ondan hiçbir şey satılmaz:
Kurban kesenin, kurbanından yemesi ve tasaddukta bulunması/dağıtması müstehaptır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık

1514[106] Müslim, 1977.
1515[107] Buhârî, 1696; Müslim, 1321,
1516[108] Tirmîzî, 1541; İbn Mâce, 3147; Albânî sahih olarak derecelendirin iştir.
1517[109] Tirmîzî, 907; Nesâî, 7/222; İbn Mâce, 3131. Atbânî sahih olarak derece-lendirmiştir.
1518[110] Buhârî, 5556; Müslim. 1961.
1519[111] Ebû Dâvûd, 2785; Nesâî, 7/214; Tirmizî, 1530; İbn Mâce, 3144; Sahih rivayettir.
1520[112] Nesâî, 7/217; Ahmed, 1/95; vdğ.

hayvanlar üzerine belli günlerde Allah 'm ismini anmaları (kurban kesmeleri için) sana (Kabe'ye) gelsinler. Artık ondan hem kendiniz yiyin, hem de yoksula, fakire yedirin.1521[113]
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kurban etleriyle ilgili olarak şöyle buyurmuştur; 'yiyiniz, yediriniz ve bir kısmını alıkoyunuz.1522[114]
Kurbanın hiçbir şeyinin satılamayacağına delil, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şu hadisidir; 'kurbanlıkların hiçbir şeyini ücret olarak kasaplara vermeyiniz.1523[115]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Henüz anne karnındaki çocuklar için kurban kesilmez. İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Kadınların karınlarındaki çocuklar için kurban kesilmezdi.1524[116]
**2.** Kurbanlık hayvan kaybolduğunda veya öldüğünde, eğer adak hayvanı ise yeni bir kurban gerekir. Adak hayvanı değilse herhangi bir şey gerekmez. İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Kabe'ye kurbanlık hayvan gönderen kimsenin kurbanlığının, kaybolması veya ölmesi durumunda, gönderilen bu hayvan adak kurbanı ise, yeniden bîr tane daha göndermesi gerekir. Şayet nafile kurbansa, isterse yeniden bir tane daha gönderir, isterse göndermez.1525[117]

**Akîka Kurbanı:**

Çocuğun doğumu nedeniyle kesilen kurbana 'akîka kurbanı' denir. Bu konuyla ilgili açıklamalar ileride zikredilecektir. İnşaallah.

**Hanımların Yemek Âdabı:**

**1.** Yemeğe besmeleyle başlamak. Ömer İbn Ebî Seleme (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)-'in himayesinde küçük bir çocuktum. Elimi tabağın içerisinde her tarafa uzatıyordum. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana; 'Ey çocuk! Allah 'm ismini söyle, sağ elinle ye ve önünden ye' buyurdu. O günden sonra hep böyle yedim.1526[118]

**Yemeğe Başlarken Besmele Getirmeyi Unutan, Hatırladığı Zaman Söyler:**

Peygamberimiz (sallallâhu aİeyhİ ve sellem) Yemeğe başlarken, Aziz ve Celil Allah'ı zikretmeyi unutan, hatırladığı zaman şöyle desin; «bismillâhi fî evvelihî ve âhirihîI başında da sonunda da Allah'ın adıyla». Böylelikle yeniden yemeğe dönebilir veya yediklerinde Şeytan engellemiş olur.1527[119]
**2-3.** Sağ elle yemek, yemek tek kapta olduğu zaman başkasının önünden yememek: Ömer ibn Ebî Seleme (radiyallâhu anh)'ın eli tabağın içerisinde her tarafa uzandığı zaman; Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ey çocuk! Allah'ın ismini söyle, sağ elinle ye ve önünden ye' buyurmuştur.
**4.** Dayanarak Yememek: Çok yemek yemeye neden olduğu için dayanarak yememek gerekir. Ebû Cuheyfe (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Ben dayanarak yemem buyurmuştur.1528[120]
**5.** Beğenmediğinde yemeği ayıplamamak: Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) asla hiçbir yemeği ayıplamazdı. Hoşlanırsa yer;

1521[113] Hac, 28.
1522[114] Müslim, 1974.
1523[115] Buhârî, 1717; Müslim, 1317.
1524[116] Mâlik, 1053; Abdurrezzâk, 4/380; Beyhakî, 9/288.
1525[117] Mâlik, 866; Beyhakî, 9/288.
1526[118] Buhârî, 5376; Müslim, 2022; vdğ.
1527[119] İbnü's-Sünnî. Amelü'l-Yeum ve'l-leyle, 461; Sahih senetle rivayet edilmiştir. Ebû Dâvûd ve Tirmîzfde hadisin varyantları bulunmaktadır.
1528[120] Buhârî, 5398; Tirmizî, eş-Şemâil, 64.

hoşlanmazsa yemezdi.1529[121]

**6.** Bîr araya gelerek yemek, yalnız yememek: Çünkü sofranın kalabalık olması bereketini artırır. Nitekim Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellem) 'iki kişinin yemeği üç kişiye, üç kişinin yemeği dört kişiye yeter.1530[122] buyurmuştur.

Bir defasında sahabeler; 'Yâ Rasulullah! Bizler yiyoruz ama doymuyoruz?' demişlerdi. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'belki de ayrı ayrı yiyorsunuz!' buyurdu. Onlar; 'evet' dediler. Bunun üzerine 'yemekleri birlikte yiyiniz ve Allah'ın ismini zikrediniz. Böylelikle yemeksize bereketli kılınır' buyurdu.1531[123]

**7-** Elleri yıkamadan veya silmeden önce parmaklan yalamak: Câbir {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) parmakları ve tabağın yalanmasını emretti ve «bereketin nerede olduğunu bilemezsiniz buyurdu 1532[124] İbn Ab-bâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Sizden birisi yemek yediği zaman elini yalamadıkça veya yalatmadıkça onu silmesin.1533[125]

**8.** Yere düşen lokma, yerde bırakılmamalıdır. Ona bulaşan şeyler giderildikten sonra yenmelidir. Câbir {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ue sellem); «Şeytan her halükarda sizden birisinin yanma gelir. Hatta yemek yediği sırada da (kişinin yanma) gelir. Dolayısıyla sizden birisinin lokması yere düşerse hemen ondaki bulaşığı gidersin, sonra da onu yesin. Onu şeytana bırakmasın. Yemeği bitrdiği zaman parmaklarını yalasın. Çünkü yemek yiyen kimse, bereketin, yemeğinin hangi kısmında olduğunu bilemez» buyurdu.1534[126]

**9.** Yemekten sonra eller yıkanmalıdır. Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellem) 'Elinde yemek artığı ve kokusu varken onu yıkamadan uyuyup da (uykusu esnasında) kendisine zararlı bir böcek ilişen kimse, (başına gelenden dolayı) kendisinden başka kimseyi suçlamasın.1535[127]

**10-11.** Yemek yendikten sonra Allah'a hamd ve dua edilmelidir. Enes {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Yemek yedikten veya bir içecek İçtikten sonra Allah'a hamd eden kuldan Allah hoşnut olur» buyurdu.1536[128]

Rasulullah {sallallâhu aleyhi ve sellem) yemekten sonra farklı cümlelerle hamdetmiştir. Bunlardan bazıları;

İhtiyaçların karşılayan kimseleri olmayıp, barmaksız nice kimseler varken bizi yediren, içiren, ihtiyaçlarımızı karşılayan ve barındıran Allah'a hamd olsun. 1537[129]

Yediren, içiren ue yedirip içirdiği şeyi kolaylıkla boğazdan geçirip hazmettiren ve artıkları için bir çıkış yolu yaratmış olan Allah'a hamd olsun.1538[130]

Sen yedircifn, sen iç/rdfn, sen zenginleştirdin, sen kanaatkar kıldın, sen hidayet ettin, sen ihya ettin. Verdiğin her şey için sana hamd olsun" 1539[131]

**12.** Yemek ikram edene dua edilmelidir. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dualarından bazıları;

Solranizda (daima) oruçlular iftar etsin ve yemeklerinizi hayırlı kişiler yesin ve melekler sizin için dua etsin.1540[132]

Allahım! Kendilerine ihsan ettiğin rızıkları onlar için mübarek kıl. Onlar için mağfiret ue kendilerine merhamet eyle.1541[133]

---

1529[121] Buhârî, 5409; Müsiim, 2064.
1530[122] Buhârî. 5392; Müslim, 2058.
1531[123] Ebû Dâvûd. 3764; Zayıf rivayettir.
1532[124] Müslim, 2033.
1533[125] Buhârî, 5456; Müslim, 2031.
1534[126] Müslim, 2033.
1535[127] Tirmîzî, 1921; Ebû Dâvûd, 3852; İbn Mâce, 3297; Sahih rivayettir.
1536[128] Müslim, 2734; Tirmizî, 1816.
1537[129] Müslim, 4/2085.
1538[130] Ebû Dâvûd, 3851; Sahih rivayettir.
1539[131] Ahmed, Müsned, 1600. Hasen rivayettir.
1540[132] Ebû Dâvûd, 3854; İbn Mâce, 1747.
1541[133] Müslim, 3805; Tirmîzî, 3500; Ebû Dâvûd, 3241.

**İçecekler**

**1.** Hakkında haram olduğunu bildiren bir delil bulunmadığı sürece, bütün içeceklerde asıl olan, helalliktir.
Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'bu bardakta, bütün içecekleri Rasulullâh (sallallâhu aleyhi ue sellem)'e ikram ettim; Su, şıra şerbeti, bal ve süt.[1542][134]
**2.** Bütün türleriyle içki haramdır.
Yüce Allah; 'Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ue şans okları birer şeytan işi pisliktir. Bunlardan uzak durun ki, kurtuluşa eresiniz [1543][135] buyurmuştur.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Şaraba, onu içene, sunana, satana (ve alana), onu (üzümden) sıkıp çıkarana, onun sıkılıp çıkarılması için emir verene, taşıyıcısına ue kendisine getirilen kimseye Allah lanet etsin.[1544][136]
**3.** Sarhoşluk veren her şey içkidir.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve selîem}; 'Sarhoşluk veren her şey, haramdır. (Dünyada iken) sarhoş edici içki içene (âhirette) 'Tînetu'l-HabâV (denilen yanma esnasında cehennem halkının bedenlerinden akan sarı sudan) içirmesi, Yüce Allah'ın kendi üzerine bir taahhüddür' buyurdu. Sahabiler; 'Ey Allah'ın Rasulül Tînetü'l-Habâl nedir?' diye sordular. Peygamber (sallallâhu aleyhi ue sellem) 'cehennemliklerin teri ya da cehennemliklerin usaresidir/bedenlerinden akan sarı irindir' buyurdu.[1545][137]
**4.** Aklı gideren her şey içkidir.
Ömer bin Hattab (radiyailâhu anh) anlatıyor; içki aklı uyuşturan her şeydir.[1546][138] Buna haşhaş, afyon ve diğer uyuşturucu maddelerin tamamı dâhildir.
**5.** Çoğu sarhoşluk veren şeyin, azı da haramdır. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Sarhoşluk veren her şey haramdır. Bir farak'ı [1547][139] sarhoşluk veren şeyin, bir avucu da haramdır.[1548][140]
**6.** içkiyle tedavi caiz değildir. Bu konu yiyecekler bölümünde açıklanmıştı.
**7.** İki farklı şeyi karıştırıp [suda bekleterek] şıra yapmak caiz değildir. Ebû Katâde (radiyailâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), «kuru hurma ile hurma koruğunun, kuru hurma ile kuru üzümün karıştırılmasını yasakladı» Bunlardan her biri ayrı ayrı şıra (ve hoşaf) yapılabilir.[1549][141]
İki farklı şeyin karıştırılmasının yasaklanması, karışımı sebebiyle daha hızlı sarhoşluk verici maddeye dönüşmesidir. Bu durumda şıra yapan kişi, birbirine kattığı maddelerin henüz içkiye dönüşmediğini zannedebilir. Alimlerin çoğunluğu, hadiste belirtilen nehiy/yasakiama lafzının haramlık değii, mekruhluk bildirdiğini belirtmişlerdir. Çünkü haramlık ancak içkiye dönüştüğü zaman gerçekleşir.
**8.** Tek türden maddelerle şıra yapmak, şiddetlenmediği ve sarhoşluk veren bir maddeye dönüşmediği sürece mubahtır.
Şıra/Nebiz, kuru hurma veya kuru üzümün suda tatlanınca-ya kadar bekletilip içilmesidir. Habeşli Cariye (radiyailâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) için, geceden su testisinde şıra yapar, testinin ağzını bağlayıp asardım. Sabah olduğunda ondan içerdi. Abdullah İbn Abbâs (radiyailâhu anh) anlatıyor; 'Resulullah {sallallâhu aleyhi ve sellem) için gecenin evvelinde nebiz/şıra şerbeti yapılırdı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu şıra şerbetini; sabahladığı zaman, o günün tamamında, gelecek olan gecede ertesi günde, ertesi gecede ve daha ertesi günün ikindi vaktine kadar içerdi. Bu üçüncü günde ondan bir şey kahrsa, onu da hizmetçisine içirir ya da ona (bunu dökmesini) emrederdi. Bunun üzerine o da dökülürdü. Yani tadında bir değişiklik olduğu fakat bu değişiklik şiddetlenmediği sürece ondan içer, şiddetlendiği zaman ise

---

[1542][134] Müslim, 2008; Tirmîzî, Şemail, 1/294.
[1543][135] Mâide, 90.
[1544][136] Ebû Dâvûd, 3674; Tirmîzî, 1295: İbn Mâce, 3380; Sahih rivayettir.
[1545][137] Müslim, 2002; Nesâî, 8/327; Ahmed, 3/361.
[1546][138] Buhârî, 5581; Müslim, 3032.
[1547][139] Bir hacim ölçüsüdür.
[1548][140] Ebû Dâvûd, 3687; Tirmîzî, 1928; Sahih rivayettir.
[1549][141] Buhârî, 5273; Müslim, 1987.

dökülmesini emrederdi.

**İçecekler Âdabı:**

**1.** İçmeden önece bismillahirrahmanirrahim demek.
**2**. Sağ elle içmek.
**3.** Oturarak içmek daha faziletli olmakla birlikte ayakta içmek de caizdir. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasu-îullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), «hiçbiriniz içececeğini kesinlikle ayakta içmesin; bunu unutan derhal kussun buyurdu. Hadisteki nehiy/yasaklama, tenzihen mekruh olduğunu ifade eder. Nitekim İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ayakta bir kovadan zemzem içü.
**4.** İçerken üç yudumda ve aralarda -su kabının dışında- nefes alarak içmek: Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) içerken, ağzını kaptan uzaklaştırır ve arada iki veya üç defa nefes alırdı. Sonra şöyle derdi; (Bu şekilde içmek) daha doyurucu, (hastalıklara karşı) daha koruyucu ve daha âfiyetlidir.
**5.** Kabın içine nefes alınıp verilmemesi ve üfürülmemesi: Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'hiçbiriniz içerken kaba nefes ahpvermesin;[1550][142] 'kaba nefes-alınıp verilmez ve üfü-rülmez [1551][143] buyurmuştur.
**6.** Su kabını veya sürahiyi kafaya dikip içmemek: İbn Ab-bâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) su İcabının ağzından su İçmeyi yasakladı.[1552][144] Sürahiyi kafaya dikip içme durumunda, boğaza su daha hızlı gidecektir. Bu da karaciğer ve mide rahatsızlığına neden olacaktır. Ayrıca su ile birlikte olabilecek yabancı cisimlerin ayırt edilmesi de güçleşecektir.
**7.** İçecekleri ikramda sağdan başlamak ve sağdan dağıtmak:
Enes bin Mâlik (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir kap süt getirilmişti, içerisine su katıldı. Önce kendisi içti. Solunda Ebû Bekir, sağında da bir bedevi vardı. Sütten artan kısmı bedeviye verdi ve; «sağdan, sağdan (devam ediniz)» buyurdu.[1553][145]
**8.** İçecekleri ikram edenin en son içmesi: Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'içecek dağıtan en son içer [1554][146] buyurmuştur.
**9.** İçtikten sonra Allah' a hamd edilmesi. Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Yemek yedikten veya bir içecek içtikten sonra Allah'a hamd eden kuldan Allah hoşnut olur» buyurdu.[1555][147]

**Kaplar**

**1.** Haram kılındığı bir delille belirtilmiş olmayan bütün kaplarda asıl olanın heİal olmasıdır. Çünkü Yüce Allah; Yeryüzünde bulunan her şeyi sizin için yaratan O'dur [1556][148] buyurmuştur.
**2.** Altın ve gümüş kaplarda yemek ve İçmek caiz değildir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); Altın ve gümüş kaplarda (yemeyizin ve) içmeyiniz, ipekli ve dibac/atlas ipeği elbiseler giymeyiniz. Bunlar dünyada onlar için, âhirette sizin içindir [1557][149] 'Gümüş kapta içenler, karınlarında ancak cehennem ateşini şarıltatırlar [1558][150] buyurmuştur.
**3.** Başka kap bulunamaması durumunda, kâfirlerin kaplarında -yıkandıktan sonra yemek yenebilir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ebû Sa'lebe el-Huşenî'ye şöyle buyurmuştur; anlattığın gibi sen Kitap ehli bir toplumun bölgesinde yaşamaktasın.

---

[1550][142] Buhârî, 153; Müslim, 267.
[1551][143] Ebû Dâvûd, 3728; Tirmîzî, 1889; İbn Mâce, 3429; Sahih rivayettir.
[1552][144] Buhârî, 5305
[1553][145] Buhârî, 2352; Müslim, 2029.
[1554][146] Müslim, 681.
[1555][147] Müslim, 2734; Tirmizî, 1816.
[1556][148] Bakara, 29.
[1557][149] Buhârî, 5633; MüsÜm, 2067.
[1558][150] Buhârî, 5634; Müslim, 2065.

Başka kap bulabilirseniz onların kabında yemeyin; eğer başka kap bulamazsanız onların kabını yıkadıktan sonra kullanabilirsiniz.1559[151]

**4.** Yatmadan önce kapların örtülmesi, su testilerinin ve benzerlerinin ağızlarının bağlanması ve besmele getirilmesi müstehaptır.

Câbir bin Abdullah (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu; 'Gece karanlığı olduğu zaman ya da akşam vaktine girdiğiniz zaman çocuklarınızı (dışarı çıkmaktan) men edin. Çünkü şeytan(lar), o zaman (etrafa) dağılırlar. Geceden bir saat geçince (dışardaki) çocuklarınızı (evlerinize) koyun. Allah'ın ismini anarak (Bismillahirrahmanirrahim diyerek) kapıları kapatın. Çünkü şeytanlar, kapalı kapılan açamazlar. Yine Allah'ın ismini anarak (Bismillahirrahmanir-rahim diyerek) kırbalarınızın ağızlarını bağlayın. Yine Allah'm ismini anarak (Bismillahirrahmanirrahim diyerek) üzerlerine enlemesine bir şey koymak suretiyle de olsa kaplarınızın ağızlarını örtün. Kandillerinizi söndürün.1560[152]

## IX. MÜSLÜMAN HANIMLARIN KIYAFETLERİ

### Setr-i Avretin 1561[153] vucûbiyeti / Örtünmenin Gerekliliği:

Yüce Allah şöyle buyurmuştur; "Ey İnsanoğulları! Ayıp yerlerinizi örtecek giyimlikle sizi süsleyecek elbiseler gönderdik. Takva örtüsü ise bunlardan daha hayırlıdır. Allah'ın bu ayetleri öğüt almanız içindir.1562[154]

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ue sellemj'e, avret/örtünmesi gereken yerler soruldu; 'Eşin ue cariyelerin dışında herkesten avret yerini koru!' buyurdu. 'Topluluk halinde bir arada yaşanıyorsa (nasıl olacak)?' denildi, 'hiç kimseye göstermemeye gücünüz yettiği kadarıyla, göstermeyin buyurdu. 'Yalnız bulunduğumuzda (nasıl olacak?)' denildi. Allah, kendisinden utanıl-maya daha layıktır' buyurdu.1563[155]

### 1. Hanımların Yabancılar Karşısındaki Kıyafetleri:

**a)** Açık giyinmenin yasaklanması ve cehennem azabıyla cezalandırılacağı:

Kurâni Kerim'de 'teberrüc' olarak İfade edilen, 'açılıp-saçılma: Hanımların, erkeklerin şehvetlerini tahrik eden ve örtülmesi vacip olan süslerini ve güzelliklerini göstermeleridir.

Ümeyye binti Rakîkâ (radiyallâhu anhâ), Rasulullah (salîal-lâhu aleyhi ve sellem)'e biat etmek için geldi ve şöyle dedi; 'Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmamak, hırsızlık etmemek, zina etmemek, çocuğunu öldürmemek, iftira etmemek,1564[156] ölüye ağıt yakmamak ve ilk dönem cahiliyesindeki gibi açılıp-saçılmamak üzere sana biat ediyorum.1565[157]

Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; «Cehennemliklerden görmediğim iki sınıf vardır; Birincisi, yanlarında sığır kuyrukları gibi kamçılar bulunup onlarla insanları döven/işkence eden bir topluluk! İkincisi, giyinmiş çıplaklar, kırılanlar, (erkeklere) meyledenler, başları Horasan develerinin eğilmiş hörgüçleri gibi olan kadınlar! Bunlar, cennete giremeyeceklerdir, onun kokusunu dahi duyamayacaklardır. Oysa cennetin kokusu, şu kadar uzaklıktan hissedilecektir.1566[158]

Hadisteki, 'giyinmiş çıplaklar' ifadesi, güzelliklerini sergilemek için, vücutlarının bir kısmı görünecek şekilde açık giyinenler veya vücutlarını vasfeden İnce, dar kıyafetler giyinenleri ifade etmektedir. 'Baş/an Horasan develerinin eğilmiş hörgüçleri gibi olan kadınlar!' İfadesiyle de, saç örgülerini başlarının üzerinde, deve hörgücü gib'i topuz yapan hanımlar anlatılmaktadır.

---

1559[151] Buhârî, 5488; Müslim, 1930.

1560[152] Buhârî, 6295; Müslim, 2012; Ebû Dâvûd, 5103.

1561[153] Vücudun açılması, gösterilmesi ve bakılması haram olan yerlerine ve organlarına "avret" denir. Setri avret, vücutta belirli uzuvların örtülmesi demektir. (Çev.)

1562[154] Araf, 26.

1563[155] Ebü Dâvûd, 4017; Hasen rivayettir.

1564[156] Hadisin lafızında; 'iki eli, iki ayağı arasında uydurulmuş iftiralarla' şeklindedir. (Çev.)

1565[157] Ahmed, Müsned, 2/196; Hasen rivayettir.

1566[158] Müslim, 2128.

**b)** Müslüman hanımların giyiminde sekiz özellik şarttır:
Birinci Şart: Bütün vücudunu örtmesi, -yüz ve ellerin örtülmesi konusunda farklı görüşler bulunmaktadır-:
Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler; namus ve iffetlerini korusunlar, görünen kısımları müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler. Başörtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtsünler. Kocaları, babaları kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğullan, kız kardeşlerinin oğulları, kendi kadınları (Mümin kadınlar), ellerinin altında bulunan (hizmetçileri), erkeklerden kadına İhtiyacı kalmamış (cinsi güçten düşmüş) hizmetçiler yahut henüz kadınların gizli kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına ziynetlerini göstermesinler. Gizlemekte oldukları ziynetleri anlaşılsın diye ayaklarını yere vurmasınlar (dikkatleri üzerlerine çekecek tarzda yürümesinler). Ey Müminler! Hep birden Allah'a tövbe ediniz ki, kurtuluşa eresiniz 1567[159]
'Ey Peygamberi Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) Örtülerini üstlerine almalarını söyle. Onların tanınmaması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah, gafur/çok bağışlayan, rahîm/çok esirgeyendir.1568[160]

## Hanımların Yüz Ve Elleri:

Yüz ve eller haricinde, kadınların bütün vücutlarını örtmelerinin vacip olduğu konusunda âlimler ittifak etmişlerdir.
Bazı âlimler yüzün ve ellerin örtülmesinin vacip olduğunu belirterek, görüşlerini şöylece delillendirmişlerdir;
**1.** Yüce Allah; 'Peygamberin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Bu, hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temiz bir davranıştır 1569[161] buyurmuştur.
Bu ayet-i kerîmenin nüzul sebebi şudur; Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Zeyneb binti Cahş ile evlendiğinde, halkı yemeğe davet etti. Yemekten sonra çıktılar, geriye bir grup kalmıştı. Onlar Rasulullah'ın yanında, uzun süre oturdular. Onların çıkmaları için Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) birçok defa girip-çıktı. Yanında Zeyneb (radiyallâhu anhâ) bulunuyordu. Daha sonra bu âyet nazil oldu ve aralarına perde konuldu.1570[162]
Hanımların yüzünün örtülmesini vacip kabul edenler, ayetin hükmünün bütün hanımlar için geçerli olduğunu, çünkü örtünün gerekçesi olan 'kalp temizliğinin' herkesi kapsadığını belirmişlerdir.
Hanefî ve Mâliki mezhebine göre, kadınların elleri ve yüzü avret değildir. Bunların dışındaki bütün bedenleri avrettir. Şafiî ve Hanbelî mezhebine göre eller ve yüz de avret kapsamındadır. İmam Ebû Hanîfe'ye göre kadınların ayaklan da avret değildir. 1571[163]
**2.** Yüce Allah; "Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve Müminlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) örtülerini üstlerine almalarını söyle. Onların tanınmaması ve in-citilmemesi için en elverişli olan budur. Allah, gafur/çok bağışlayan, rahîm/çok esirgeyendir 1572[164] buyurmuştur.
Ayetteki, 'tanınmamaları' ifadesini, görebilmesi için tek gözünün dışında bütün yüzünü örtmesi olarak tefsir etmişlerdir.
**3.** Ibn Mesûd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Kadın avrettir. Dışarı çıktığı zaman şeytan, bakışları ona çevirir 1573[165] buyurmuştur. Şeytanın bakışları ona çevirmesi, erkeklerin gözüne onu süslü ve cazibeli göstermesidir.
**4.** İfk/iftira hadisinde yer alan şu ibare bu konuda delil olarak alınır; '... Safvan b. Muattal

---

1567[159] Nur, 31.
1568[160] Ahzâb, 59.
1569[161] Ahzâb, 53.
1570[162] Buharı, 4791; Müslim, 1428.
1571[163] Bkz. Btdâyetül-Miictehid, 1/138. (Çev.)
1572[164] Ahzâb. 59.
1573[165] Tirmîzî, 1173; İbn Huzeyme, 3/95; Taberânî, el-Kebîr, 10115; Sahih rivayettir.

es-Sülemî sonra Zekvânî, ordunun arkasında mola vermişti. Gecenin sonunda yola çıkmış, benim bulunduğum yerde sabahlamış ve uyuyan bir insan karaltısı görmüş. Hemen yanıma gelip beni gördüğü zaman tanımış. Hakikaten bana tesettür farz kılınmazdan önce beni görüyordu. Beni tanıdığı zaman onun 'Innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn I Biz muhakkak Allah'tan geldik ve ancak O'na dönüyoruz' şeklindeki istirca sözüyle uyandım. Hemen cübâbımla/dış kıyafetimle yüzümü örttüm.[1574][166]

**5.** Esma binti Ebû Bekir {radiyallâhu anhumâ) anlatıyor; 'ihramda iken, erkeklerden yüzlerimizi örterdik, bundan Önce de (saçlarımızı) tarardık.[1575][167]

Bazı âlimler yüzün ve ellerin açık kalmasının caiz, örtülmesinin müstehap olduğunu belirterek, görüşlerini şöylece deiğillendirmişlerdir;

**1.** Yüce Allah; 'Mümin kadınlara da söyle: Görünen kısımları müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler [1576][168] buyurmuştur.

Yüzün ve ellerin Örtülmesini vacip kabul etmeyenler, âyetteki 'görünen kısımları müstesna' ifadesini, yüz ve eller' olarak açıklamışlardır.

**2**. Aişe {radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Ebû Bekir'in kızı Esma üzerinde ince bir elbiseyle Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve selle-m) 'in yanma gelmişti. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ondan yüzünü çevirdi ve «Ey Esma! Bir kadın hayız yaşma ulaştığı zaman -eline ve yüzüne işaret ederek- şunlar hariç, hiçbir yerinin görünmesi doğru olmaz» buyurdu.[1577][169] Bu görüşteki âlimlerin delillerinin en açık ifadeli olanı budur. Fakat senedi zayıftır.

Peygamber {sallaliâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelen, yüzİerİ ve elleri açık Müslüman hanımları, nehyetmediğini İfade eden delilleri de zikretmişlerdir;

**3.** Bayram günü Peygamberimizin hanımlara vaazının an-latıldıldığı Câbir bin Abdullah'ın rivayet ettiği hadiste şöyle denilmiştir; hanımların arasından kızıl yanaklı bir kadın kalktı ve 'Ey Allah'ın Rasülü! Neden....?' dedi.[1578][170] Câbir (radiyallâhu anh)'ın, soru soran kadını 'kızıl yanaklı' olarak tanımlaması, 'yüzünün açık olduğuna delildir' demişlerdir.

**4.** İbn Abbâs (radiyallâhu anhj'ın rivayet ettiği, Veda haccı esnasında Peygamberimizden fetva isteyen bir kadınla, el-Fadl bin Abbâs'ın bakışması olayı; el-Fadl bin Abbâs kadına, kadın da ona bakmaya başlamıştı Güzel bir kadındı. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Fadl'm yüzünü diğer tarafa çevirdi.[1579][171] Bir başka rivayette; 'Fadl b. Abbâs'ı binitinin arkasına aldı sonra şeytan taşlama yerine gelerek taş attı [1580][172] denil-mekte, yani kadının fetva istemesinin, ilk tahallülden/ihramdan çıkıldıktan sonra olduğu anlaşılmaktadır.

İbn Hazm der ki; 'Eğer kadınların yüzü avret olsaydı/örtülü olması gerekseydi, insanların yanında yüzün açık olmasını Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ikrar etmezdi. Örtülerini yüzlerinin üzerine salıvermelerini kadınlara emrederdi. Şayet kadının yüzünde örtü bulunuyor olsaydı, İbn Abbâs onun güzel bîr kadın olduğunu anlayamazdı'.

**5.** ÂİŞe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Mümin hanımlar örtülerine bürünmüş olarak, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ue sellem) ile birlikte sabah namazında bulunur; namaz bittikten sonra da evlerine dönerlerdi. Gecenin alaca karanlığında kimse onları ta-nımazdı.[1581][173]

Gecenin alaca karanlığında tanınmazlardı' denilmesi, eğer karanlık olmasaydı tanınırlardı anlamını vermektedir. Tanınma denildiğinde, genellikle kişilerin yüzlerinden tanınması kastedilir. Dolayısıyla hadisteki ifadeden, yüzlerinin açık olduğu anlaşılmaktadır.

**6.** Bayram günü Peygamberimizin hanımlara vaazının anlatıldığı İbn Abbâs'ın rivayet ettiği hadiste; '... onlara sadaka vermelerini emretti. Bunun üzerine hanımların ellerindeki bilezikleri çıkarıp Bilal'in elbisesine attıklarını gördüm.[1582][174]

---

[1574][166] Buhârî, 4141; Müslim, 2770.
[1575][167] Hâkim, Müstedrek, 1/454. Sahih rivayettir.
[1576][168] Nur, 31.
[1577][169] Ebû Dâvûd. 4104.
[1578][170] Müslim, 885; Nesâî, 1/233; Ahmed, 3/218.
[1579][171] Buhârî, 6228; Müslim, 1218.
[1580][172] Tirmîzî, 885; Ahmed, 562.
[1581][173] Buhârî, 578; Müslim, 645.
[1582][174] Buhârî, 977; Ebû Dâvûd, 1142; Nesâî, 1/227.

**7.** Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Bir kadın Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'e biat etmek için geldi. Eli kınasızdı. Kadın eline kına yakıncaya kadar biat ed(e)medi.[1583][175]
Bu görüşteki âlimler, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den sonraki zamanlarda devam edegelen uygulamaları da delil olarak zikretmişlerdir.
Yüz ve ellerin örtülmesi konusuyla ilgili olarak, her iki görüşteki âlimler, birbirlerinin delillerini değerlendirmiş ve yaklaşımlarını genişçe izah etmişlerdir. Bunları detaylarıyla zikretme gereği duymuyoruz. Bu kitapta takip ettiğimiz yönteme aykırı olmasına rağmen, 'peçe takmanın hükmünü' belirtmek için, burada iki görüşü, öne çıkan delilleriyle birlikte zikretmek istedik. Eski dönemlerde olduğu gibi, günümüzde de bu konuda farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bu ihtilaf, bir tarafın, farklı düşünen diğer tarafa ağır eleştirilerde bulunmasının doğru olmadığı İhtilaflardandır.
Burada şuna dikkat çekmeden de geçemeyeceğiz. Günümüzde üçüncü görüşü oluşturan bir grup, hanımların yüzlerini örtmelerinin bidat ve dinde saptırma olduğunu savunmaktadır. Hatta 'kadının yüzünü örtmesi haramdır' iddiasıyla, bazı kimselerin cehaleti, bu konuyu kitaplaştıracak boyuta ulaşmıştır.
Bu konuyu bitirirken, şu değerlendirmelerde bulunmak istiyoruz;
**1.** Alimler, yüz ve eller dışında hür kadının örtünmesinin farz olduğu konusunda icmâ etmişlerdir.
**2.** Yüz ve ellerin örtünmesi konusu âlimler arasında ihtilaflıdır.
**3.** Yüzün örtülmesinin farz olmadığı görüşünde olan âlimler, özellikle fitne zamanında yüzün örtülmesinin daha faziletli olduğunu söylemişlerdir.
İkinci Şart [1584][176] Elbiselerinin süslü olmamasıdır. Yüce Allah; Görünen kısımları müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler...' buyurmuştur. Bu âyet, erkeklerin dikkatlerini çeken süslü elbiseler olması durumunda, elbiselerin görünüşünü de kapsamaktadır. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seilem) şöyle buyurmuştur; 'Üç kimsenin hali sorulmaz. (Çünkü bunlar helak olmuşlardır).
**1.** Cemaattan ayrılıp, imamına isyan eden ve ası olarak ölen.
**2.** Kaçak durumdayken ölen, kaçak cariye ve köle,
**3.** Eşini kaybeden ve dünya sıkıntılarına katlanamayıp sonrasında teberrüc/açılıp-saçıîan kadın. Bunların hali sorulmaz!.[1585][177]
Teberrüc: Bir kadının, erkeklerin şehvetlerini tahrik eden, örtmesi vacip olan zinet ve güzelliklerini göstermesidir.[1586][178]
Dış kıyafeti n/cilb ab m hanımlara emredilmesi, ziynetlerinin örtülmesi içindir. Dolayısıyla dış kıyafetin zinet niteliğinde olması düşünülemez.[1587][179]

## Hatırlatmalar:

Bazı tesettürlü hanımların, siyah renk dışındaki kıyafetlerin zinet olduğunu düşünmeleri iki nedenle yanlıştır.
**1.** Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seilem); 'Kadının kokusu, rengi görünen, kokusu gizli kalandır [1588][180]buyurmuştur. Hasen hadistir.
**2.** Sahabi hanımlar, siyah rengin dışında farklı renklerde elbiseler giymişlerdir. Bunlardan bazıları;
İkrime (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rifâa hanımını boşadı
Daha sonra o kadınla Abdurrahman bin Zubeyr evlendi. Âişe (radiyallâhu anhâ) diyor ki; 'Bu kadının üzerinde yeşil bir başörtüsü vardı. Bana geldi, (eşini) şikâyet etti ve vücudundaki yeşilli-ği(lmorluğu) gösterdi. Rasululhh (sallallâhu aleyhi ve seilem) gelince ben; «Mümin hanımların karşılaştıkları böylesi bir sıkıntı hiç görmemiştim. Kadının vücudundaki yeşillik[/morluk], üzerindeki örtünün yeşilliğinden daha koyu» dedim.[1589][181]

---

[1583][175] Ebû Dâvûd, 4166; Beyhakî, 7/86- Sahih rivayettir.
[1584][176] Hanımların Yabancılar Karşısındaki Giyimi konusundaki İkinci şart.
[1585][177] Ahmed, 6/96; Hâkim. 1/119.
[1586][178] Fethul-Beyân, 7/274.
[1587][179] Cilbâbu'l-Mer'etu'l-Müslime, 120.
[1588][180] Yani rengli giyisiler, kokulu olmayan rahatlatıcı esanslar vb. (Çev.)
[1589][181] Buharı, 5825.

**2.** Hâlid kızı Ümmü Hâlid (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e birçok elbiseler getirilmişti. Bunların arasında bir tane küçük siyah yün kumaş vardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seilem); 'bunu kime giydirelim, dersiniz?' buyurdu. Oradakiler sessiz kaldılar. Bunun üzerine, 'bana Ümmü Hâlid'i getiriniz' buyurdu, Ümmü Hâlid, küçük kızıyla birlikte getirildi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seilem) yün kumaşı aldı ve eliyle ona giydirdi. «Güle güle giy ve üzerinde eskit» buyurdu. O kumaşın üzerinde yeşil veya sarı damgalar vardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seilem); «Ey Ümmü Hâlid! Bu damgalar, güzeldir, güzeldir» buyurdu.1590[182]
**3.** Kasım (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'îhramîı olduğu halde, Âişe {radiyallâhu anhâ) sarı renkli elbise giyerdi.1591[183]
Bu rivayetleri zikrettikten sonra şunları söyleyebiliriz;
**1.** Ziynet sayılan elbiseler, birçok renklerden oluşan veya üzerinde dikkat çekici, göz alıcı altın ve gümüş nakış işlemeleri bulunan elbiselerdir.
**2.** Yukarıda zikrettiğimiz rivayetler dikkate alındığında, siyah renkli elbiseler hanımlar için daha faziletli ve tesettüre daha uygundur. '... Uyuyan bir insan karaltısı...' lafzıyla ifk hadisinde geçtiği gibi, Peygamber hanımlarının elbiseleri böyleydi.
Üçüncü Şart : 1592[184]Giyilen elbise dar ve şeffaf olmamalıdır.
Ebû Hureyre fradiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki;
Cehennemliklerden görmediğim iki sınıf vardır; ... ikincisi, giyinmiş çıplaklar!... Bunlar, cennete giremeyeceklerdir, onun kokusunu dahi duyamayacaklardır. Oysa cennetin kokusu, şu kadar uzaklıktan hissedilecektir» 1593[185]
Burada bahsedilen kadınlar, giydikleri ince elbiselerin vücutlarını vasfetmesi ve örtmemesidir. Normalde giyinmiş olan bu kadınlar, gerçekte çıplaktırlar.1594[186]
Dördüncü Şart: Giyilen elbise geniş olmalı, vücudu belli etmemelidir.
Usâme bin Zeyd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bana Mısır kumaşından keten bir elbise giydirdi. Onu kendisine Dahiyye el-Kelbî hediye etmişti. Ben de o elbiseye hanımıma giydirdim. (Daha sonra üzerimde o elbiseyi görmeyince) Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bana; «neden o elbiseyi giymedin?» buyurdu. Ben; «Onu hanımıma giydirdim» dedim. Bunun üzerine; «ona söyle, altından entari giysin. Aksi halde vücudunu belli etmesinden korkarım» buyurdu.1595[187]
Burada Müslüman hanım kardeşlerime şunu hatırlatmak istiyorum; 'Yalnızca saçın ve boynun kapatılıp, alt taraflara dikkat edilmemesi, dar ve bacakların yansını açıkta bırakan kısa elbiselerin giyilmesi tesettür sayılmaz. Bacakların görünen kısmının çoraplı olması yeterli değildir. Tesettürün, Yüce Allah'ın emrettiği şekilde yapılması ve Ük muhacir hanımların Örnek alınması gerekir. Başörtüsü emredildiği zaman ilk muhacir hanımlar, elbiselerini yırtıp başörtüsü yapmışlardı. Bu gün biz, hanımların elbiselerini yırtmalarını istemiyoruz. Sadece elbiselerinin uzun ve geniş olmasını, Allah'ın örtülmesini emrettiği bütün yerleri kapatan elbiselerin giyilmesini istiyoruz.
Beşinci Şart: Kokulu eîbiseler giyilmemelidir.
Ebû Mûsâ el-Eş'arî (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; «Koku sürünüp, kokusunu hissetmeleri için bir topluluğun yanından geçen kadm, zâni-ye/zinâ etmiş olur» buyurdu.1596[188]
Kokulu elbise giymenin yasaklanma nedeninin, şehveti uyandırması ve tahrik etmesi olduğu gayet açıktır. Bu nedenle bazı âlimler, çekici elbiseleri, görünen süsleri, gösterişli ziyneti ve erkeklerle bir arada bulunmayı aynı hükümde değerlendirmişlerdir.1597[189]
Altıncı Şart: Erkeklerin elbiselerine benzememelidir.
İbn Abbâs (radiyailâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kadınlara

1590[182] Buhârî, 5823.
1591[183] İbnEbîŞeybe, 8/372.
1592[184] Hanımların Yabancılar Karşısındaki Giyimi konusundaki üçüncü şart.
1593[185] Müslim, 2128.
1594[186] Suyûtî, Tenuîrü'l-Hauâlik, 3/103.
1595[187] Ahmed, 5/205; Zayıf senetle rivayet edilmiştir. Ancak Ebû Dâvûd'da nakledilen varyantı ile 'hasen' derecesindedir.
1596[188] Nesâî, 2/283; Ebû Dâvûd, 4173; Tirmızî, 2786; Hasen rivayettir.
1597[189] Fethu'i-Bâri, 2/279.

benzeyen erkeklere ve erkeklere benzeyen hanımlara lanet etmişlerdir.[1598[190]] Hadis-i şerifte kastedilen anlam şudur; kadınlara özgü kılık, kıyafet ve süslenmelerde erkeklerin, kadınlara benzemeleri caiz değildir. Aynı şekilde aksi de caiz değildir.
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kadın elbisesi giyen erkeklere; erkek elbisesi giyen kadınlara lanet etmiştir.[1599[191]]

**Hatırlatma:**

Her iki cinsin birbirine benzemelerinin yasaklanmasındaki ölçü, soyut anlamda erkeklerin ve kadınların hoşlandıkları ve alışageldikleri şeylerin yasaklanmasına dönük değildir. Buradaki hüküm, erkeklere ve kadınlara özgü şeylerle alakalıdır. Dolayısıyla, hanımlara özgü elbiselerin, emredildiği şekiide tesettüre uygun olması, açık olmaması ve vücudu sergilememesi şarttır. Erkek ve kadının birbirine benzemesinin yasaklanmasında iki gaye vardır; birincisi, erkek ve kadın arasındaki farklılık; ikincisi, kadınların örtünmesidir. Bu iki gayenin birlikte gerçekleşmesi zorunludur.[1600[192]]
Yedinci Şart: Kâfir kadınların kıyafetlerine benzememelidir.
İslam şeriatına göre, -erkek olsun, kadın olsun- Müslümanların, ibadetlerinde, bayramlarında ve kıyafetlerinde kâfirlere benzemesi caiz değildir. Bu kural, birçok nassla sabittir. Abdullah bin Amr (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (saüaiJâhu aleyhi ve sellem) üzerimde sarı renkli iki elbise gördü ve bana; «bunlar kâfirlerin kıyafetleridir; bunları giyme!» buyurdu.[1601[193]] Bu konuyla ilgili birçok hadis bulunmaktadır. Burada amaç, Müslüman hanımların, kâfir kadınların elbiselerine benzeyen kıyafetler giymelerinin caiz olmadığının bilinmesidir. Çünkü görüntüdeki benzerlik, benzerler arasında uyumluluğa ve şekillenmeye neden olur. Ahlak ve yaşantı olarak da onlara uymaya yol açar.[1602[194]]
Sekizinci Şart: Giyilecek elbisenin, kibirlenmek ve gösteriş amaçlı olmaması.
İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'RasuluUah (sallallâhu aleyhi ve sellem) «Dünya'da şöhret/kibir ve gösteriş için elbise giyenlere, Allah kıyamet günü zillet/rezillik elbisesi giydirecek, sonra da üzerlerinde alevlendirecektir.[1603[195]] Hadisin metninde 'şöhret elbisesi olarak ifade edilen bu giyim tarzı, insanlar arasında meşhur olmak amacıyla giyilen bütün kıyafetleri kapsamaktadır. Bunlar, son derece kaliteli ve süslü elbiseler olabileceği gibi, takva gösterisi ve riyakârlık amacıyla giyilen sefil elbiseler de olabilir.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Hanımların ipek elbise giymeleri caizdir.
İpek elbiseler, hanımlara helal, erkeklere haramdır. Çünkü
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'İpek ve altın giysi ve takılar, ümmetimin erkeklerine haram; kadınlarına helal kılınmıştır [1604[196]] buyurmuştur. Ali (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'RasuluUah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana saf ipekten alaca renkli bir elbise hediye etti. Ben de onu giyip dışarıya çıktım. Derken RasuluUah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüzünde kızgınlık belirtisi gördüm. Bunun üzerine o elbiseyi kadınların arasında parçaladım [kullanmaları için kadınlara paylaştırdım].[1605[197]] Hadiste geçen, 'saf ipekten alaca renkli bir elbise' ifadesini delil göstererek âlimler, hanımların saf İpek elbise giymelerinin caiz olduğunu söylemişlerdir.
**2.** Hanımların etekleri:
Ra&ulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) elbise paçalarından bahsedince, [Hanımı] Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ); «Kadının eteği hangi uzunlukta olmalıdır?» diye sordu.

---

1598[190] Buhâıt 5885; Tirmîzî, 2784; Ebû Dâvûd, 4097; İbn Mâce, 1904.
1599[191] Ebû Dâvûd, 4097; Ahmed, 2/325; Sahih rivayettir.
1600[192] İbn Urve el-Hanbelî; el-Keuâkib, 93/132-134.
1601[193] Müslim, 2077; Nesâî, 2/298; Ahmed, 2/162.
1602[194] Bkz. İbn Teymiye, îktidâu Sırâti'l-Mustakîm.
1603[195] Ebû Dâvûd, 4029; İbn Mâce, 3607; Hasen li-gayrihi rivayettir.
1604[196] Tirmîzî, 1720; Nesâî, 5144; Ebû Dâvûd, 4057; İbn Mâce, 3595; Sahih rivayettir.
1605[197] Buhârî, 5740; Müslim, 2071.

Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «erkeklerin etek uçlarmdan/paçalarından bir karış daha uzun olur» buyurmuştur. Bunun üzerine Ümmü Seleme; «O takdirde, [yürüdüğü] zaman vücudunun bir kısmı görünür» demesi üzerine de; «bir zira 1606[198] uzatabilir. Ancak daha fazla uzatamaz» buyurmuştur.1607[199]

Bu hadis-i şerif, elbise paçalarının uzun olmasıyla ilgili yasaktan, hanımların etek uçlarının istisna edildiğini ifade etmektedir. Alimler, hanımların etek uçlarının uzun olmasının caiz olduğu konusunda icmâ etmişlerdir.1608[200]

Hadiste geçen 'şıbran/bir karış' lafzı, baldırların yarısından sonrasına kıyas edilir. 1609[201] Bu nedenle Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ), 'O takdirde hanımların ayakları görünür' demiştir. Rasulullah (sallalîâhu aleyhi ve sellem) de bunun üzerine 'bir zira daha uzun olabileceğine dair ruhsat vermiştir. Burada iki şeyin öğretilmesi amaçlanmıştır;

**I.** Hanımların elbiselerinin, ayaklarını örtecek uzunlukta olması vaciptir.

**II.** Hanımlar, elbiselerini 'birzira'yı aşmayacak ölçüde, daha uzun da yapabilirler.

**3.** Hanımların pantolon giymesi:

Pantolon, günümüz hanımlarının birçoğunun en kötü imtihanı olmuştur. -Allah, onlara doğru yolu göstersin-. Pantolonlar, her ne kadar avret yerlerini kapatıyor ise de, -özellikle farklı renk ve desenlerdeki pantolonlar başta olmak üzere-, vücut hatlarını vasfetmekte, cazibeyi artırmakta ve şehvetleri tahrik etmektedir. Şer'i tesettürün, dar olmaması ve vücut hatlarını belli etmemesi şarttır. Oysa pantolonlar, kısa elbiselerden daha kötü fitnelere yol açmaktadır. Aşırı dar olan, hatta ten renginde olan ve vücut üzerinde hiç yokmuş izlenimi uyandıran pantolonlar, daha fazla kötülükleri ve ahlaksızlıkları yaygınlaştırmaktadır. Bu nedenle hanımların pantolon giymeleri caiz değildir. Bunları ancak eşlerinin yanlarında -erkeklerin elbiselerine benzememek şartıyla- giyebilirler. Ayrıca pantolonların, tesettüre uygun dış kıyafetlerin altından giyilmesinde -özellikle de araçlara binerken- bir sakınca yoktur. -Allah en doğrusunu bilir.

**4.** Hanımların yüksek topuklu ayakkabı giymeleri caiz midir?

Ibn Mesûd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'İsrail oğullarında erkekler ue kadınlar birlikte ibadet ederlerdi. Sevgilisine görünmek isteyen kadın, ayaklarının altına (tahta) kalıplar koyup, sevgilisine uzun görünürdü. Onlara hayızlı olup-olmadıklarını sorarlardı. Bu nedenle İbn Mesûd (radiyallâhu anh), «Allah'ın geride bıraktığını, sizler de geride bırakınız» derdi.1610[202]

Yüksek topuklu ayakkabıların, erkeklere görünmek ve onların dikkatini çekmek amacıyla giyilmesi haramdır. Çünkü bu davranış, fesadı ve kötülükleri yaygınlaştırmak olur.1611[203]

Buna ek olarak şunları da söyleyebiliriz; yüksek topuklu ayakkabılar, kadınların yürüyüşlerini ve hareketlerini, erkeklerin bakışlarında daha cazibeli kılmaktadır. Topukların çıkardığı seslerle daha fazla dikkat çekmektedir. Dolayısıyla hanımların dışa-rıda, yüksek topuklu ayakkabılar giymeleri uygun değildir.

## 2. Hanımların Mahremleri Yanındaki Kıyafetleri:

Hanımların mahremleri yanındaki giyimlerinden bahsetmeden önce, mahrem olanları tanımlamamız daha uygun olacaktır.

Bakılması, yalnız kalınması ve yolculuk edilmesi caiz olan mahremler, kendileriyle evlenmenin ebediyen haram olduğu herkestir. Tanımda 'ebediyen denilmesi, kadının kız kardeşi, teyzesi, halası ve diğer yakınlarını istisna etmek içindir. Nitekim Yüce Allah; 'Mümin kadınlara da söyle; ... Kocaları, babaları kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşlen, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kendi kadınları (Mümin kadınlar), ellerinin altında bulunan (hizmetçileri), erkeklerden kadına ihtiyacı kalmamış (cinsi güçten düşmüş) hizmetçiler yahut henüz kadınların gizli kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına

1606[198] Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan uzunlukta. (Çcv.)

1607[199] Ebû Dâvûd, 4117; Mâlik, Muuattâ, 1700; Sahih rivayettir.

1608[200] Nevevî, Şerhu Müslim, 4/795.

1609[201] Aunu'l-Ma'bûd, 11/174.

1610[202] Abdurrezzâk, Musannef, 5115; Sahih rivayettir.

1611[203] Câmiu Ahkâmi'n-Nisâ, 4/434.

ziynetlerini göstermesinler.[1612][204] buyurmuştur.
Âyet-i kerîmede, kadınların zinet yerlerine bakmalarının helal olduğu mahremler belirtilmiştir. Çünkü akrabalık ve fitneden emin olunması nedeniyle, bir arada bulunmayı, sık görüşmeyi gerektiren bir zorunluluk söz konusudur. Yüce Allah, ayette öncelikle eşleri, sonrasında ise diğer mahremleri zikretmiştir. Bunlar;
**1**. İster baba, ister anne tarafından olsun, babalar ve dedeler.
**2.** Babaların eşleri.
**3.** Oğulları, oğullarının eşleri. Buna çocukların çocukları -ve uzantıları- dâhildir.
**4.** Bütün kardeşler. Öz, baba veya anne bir kardeşler -ve uzantıları-.
**5.** Erkek ve kız kardeşlerin oğullan.
**6.** Her ne kadar ayet-i kerimede zikredilmemiş olsa da, amcalar ve dayıiar mahremlere dâhildir. Alimlerin çoğunluğu, bunların hükümlerinin, diğer mahremlerin hükümleri gibi olduğu görüşündedir. Aişe (radiyallâhu anhâ)'nın rivayet ettiği hadis de bunu teyit etmektedir. Tesettür âyetleri nazil olduktan sonra, Âi-şe'nin süt amcası, Ebu'l-Kuays'in kardeşi Eflâh geldi ve Âişe'nin yanına girmek için izin istedi. Âişe -(radiyallâhu anhâ)- anlatıyor; «ben ona izin vermedim ve Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) geldiğinde ona bu yaptığımı anlattım; bana; (bir daha gelirse) ona izin vermemi emretti.[1613][205]
**7.** Sütkardeşiikten doğan mahremler de, âyet-i kerîmede zikredilmemişim Ancak âlimler, sütkardeşlikten doğan mahremlerin, diğer mahremler gibi olduğu konusunda icmâ etmişlerdir. Yukarıda zikredilen hadis-i şerifle de bu konu teyit edilmektedir.

**Bir Kadın Mahremlerine Hangi Ölçüde Görünebilir?**

Hanımların mahremleri yanındaki açıklığı konusunda iki görüş vardır.
Birinci görüş: Mahremler, göbekle diz kapağı arası dışında kalan her yeri görebilir. Alimlerin çoğunluğu bu görüştedir.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seilem); '...biriniz kölesini veya hizmetçisini evlendirdiği zaman, onun avret yerine bakmasın. Hiç kuşkusuz onun avret yeri, göbeğinden diz kapağına kadar olan kısımdır.[1614][206] Hadiste konu edilenler her ne kadar erkekler İse de, bu konuda hanımlar da erkekler gibidirler.
Ebû Seleme (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Âişe'nin kardeşiyle birlikte, Âişe'nin yanma girdim. Ona Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gusül abdestini sordu. Bunun üzerine Âişe bir kapta bir ölçek kadar su istedi ve suyu başının üzerinden dökerek gusül abdesti aldı. Bizimle onun arasında perde vardı.[1615][207]
Kadı İyaz der ki; 'Bu hadisin zahiri, her ikisinin de onun başını ve vücudunun üst tarafını gördüklerini ifade etmektedir. Bu mahremlerin görmesi helal olan kısımdır. Nitekim Âişe validemiz, Ebû Seleme'nin süt teyzesidir. Bu nedenle, mahremlerin görmesinin caiz olmayan vücudunun alt kısmını örtmüştür.[1616][208]
İkinci görüş: Mahremler kadınların genellikle görünen yerlerine bakabilirler. Örneğin abdest azaları gibi.[1617][209]
Ibn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında erkekler ve hanımlar bir arada abdest alıyorlardı.[1618][210] Bu eşlere ve mahremlere atfedilir. Ayrıca bu rivayet, mahremleri oldukları kadınların abdest azalarına, erkeğin bakmasının caiz olduğuna delildir. Aynı şekilde aksi de caizdir. -Allah, en doğrusunu bilir. [1619][211]
Hanefî mezhebine göre, kadınların mahremleri arasındaki avreti/Örtülü olması gereken bölge, erkeklerin birbiri arasındaki avreti gibidir.[1620][212] Ancak kadın mahremi olan erkeğe

---

[1612][204] Nur, 31.
[1613][205] Buhârî, 5103; Müslim, 1445.
[1614][206] Ahmed, 2/187; Ebû Dâvûd, 495.
[1615][207] Buhârî, 251; Müsiirn, 320.
[1616][208] Nevevî, el-Feth, 1/465.
[1617][209] Sünenü'I-Beyhakî, 9417; El-İnsâf, 8/20; el-Muğnî, 6/554; el-Mecmû, 16/140.
[1618][210] Buhârî, 193; Ebû Dâvûd, 79; Nesâî 1/57; İbn Mâce, 381.
[1619][211] Câmiu Ahkâmi'n-Nisâ, 4/195.
[1620][212] Yani göbekle diz kapağı arası.

karnını, sırtım ve -bir görüşe göre- göğüslerini gösteremez. 1621[213]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Mahremin, mahremi olduğu kadına bakması, zevk alma ve şehvet hissisiyle olmaması şarttır. Şehvet hissi olması durumunda bakmak caiz değildir. Bu konuda hiçbir ihtilaf yoktur.
**2.** İmam Kurtubî der ki; Nefislerde oluşabilecek duygulara göre, kadının kendini göstermesi caiz olanı tespit için, bazı âlimler mahremleri, kadına yakınlıklarını dikkat alarak farklı sınıflara ayırmışlardır. Bir kadının babası ve kardeşi hiç şüphesiz, kocasının -başka hanımdan olan- oğlundan daha yakın ve ihtiyatlıdır. Dolayısıyla kocasının başka hanımdan olan oğluna göstermesi caiz olmayan yerlerini, babasına gösterebüir. Oysa her ikisi de kadının mahremidir.1622[214]
**3.** Bir kadın, şüphe ve endişe duyduğu mahremlerine ziynetini göstermemelidir. Nitekim babasının döşeği üzerinde, babasının cariyesinden doğan, bu nedenle de baba bir kardeşi olan genç hakkında, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) hanımı Sevde'ye, tesettür emretmiştir. O gençle ilgili olarak, Sa'd İbnVakkâs ile Abd İbn Zem'a tartışmışlardı. Sa'd; «Yâ Rasulullah! Bu genç, benim kardeşim Utbe İbn Ebî Vakkâs'm oğludur. Oğlu olduğunu bana vasiyet etti. Ona benzeyişi de bunu teyit etmektedir» dedi. Abd İbn Zem'a ise; «Yâ Rasululah! Bu benim kardeşimdir. Babamın döşeği üzerinde, onun cariyesinden doğmuştur» dedi. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) çocuğun benzerliğini dikkate alarak, Utbe'ye olan benzerliğini fark etti ve; «Ey Abdi Çocuk senindir; çocuk doğduğu yatağın sahibinindir. Zina edene taş vardır. Ey Şevde, sen de ona tesettürlü ol» buyurdu.1623[215]

**Kadına Mahreminin Dokunması Ve Öpmesi -Şehvetle Olmadığı Takdirde- Caizdir.**

Aişe (radiyallâhu anhâ), kız kardeşi Esmâ'nın oğlu İbnu'z-Zubeyr'e kızmış ve onunla ebediyen konuşmamaya adakta bulunmuştu. Bu nedenle İbnu'z Zubeyr, Muhacirlerden kendisine yardımcı olmalarını ve teyzesiyle arasını düzeltmelerini istedi. Bunun üzerine İbnu'z-Zubeyr'îe birlikte, Misver İbn Mahreme ve Abdurrahman Ibnu'l-Esved, Aişe'nin yanına girmek İçin izin istediler. Âişe; 'giriniz' dedi, yanlarında İbnu'z-Zubeyr'in olduğunu bilmiyordu. Onlar; 'hepimiz girebilir miyiz?' dediler. O; 'evet, hepiniz girin' dedi. İçeri girdiklerinde, İbnu'z-Zubeyr perdenin arkasına geçip, ÂÎşe'ye sarıldı ve ağlayarak, kendisini affetmesini istemeye başladı. Misver ve Abdurrahman da affetmesi ve konuşması için ısrar ediyorlardı. O da, 'adakta bulunduğunu, adağın vebalinin büyük olduğunu ve bu nedenle konuşamayacağını söylüyordu'. Daha sonra, Peygamber (saîlallâhu aleyhi ve sellem)'in; «Hiç şüphesiz bir Müslüman'ın, Mümin kardeşine üç geceden fazla küsü tutması helal değildir» buyurduğunu ona haber verdiler. Nihayet Aişe, İbnu'z-Zubeyr'le konuştu. Adağına kefaret olarak da kırk köle azat etti.1624[216]
Âişe {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Fâtıma, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in yanına geldiğinde, onu ayakta karşılar, elinden tutar, onu öper ve kendi yerine oturturdu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), onun yanına gittiğinde, o da, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve selîem)'i ayakta karşılar, elinden tutar, onu öper ve kendi yerine oturturdu.1625[217]
[At ve benzeri hayvanlarda veya iki kişilik motosiklet ve benzeri araçlarda] kadının, mahremi olan erkeğin arkasına binmesi caizdir.
Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte Usfân'dan dönüyorduk. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bineğinin üzerindeydi ve terkisinde de Safiye binti Huyey vardı. Bir ara devenin ayağı sürçtü ve ikisi birden yere

---

1621[213] İbnu'l-Humâm, Fethu'i-Kadîr, 8/105. (Çev.)
1622[214] Câmiu Ahkâmi'n-Nisâ, 4/504.
1623[215] Buhârî, 2053; Müslim, 1457.
1624[216] Buhârî, 6073.
1625[217] Ebû Dâvûd, 5217; Tirmizî, 3827; el-Hâkim, 4/272; Sahih rivayettir.

düştüler.1626[218]

**3. Kadınların, Kadınlar Arasındaki Kıyafetleri.**

Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Mümin kadınlara da söyle: ... Görünen kısımları müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler. Başörtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtsünler. Kocaları, babaları kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kendi kadınları (Mümin kadınlar) yahut henüz kadınların gizli kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına ziynetlerini göstermesinler.1627[219]
İbn Kesîr der ki; 'âyet-i kerimedeki 'kendi kadınları' ifadesiyle, Müslüman hanımların ziynetlerini, sadece Müslüman hanımların yanında açabilecekleri belirtilmiştir.1628[220]
Kadınların, kadınlar arasındaki avret yerleri, erkeklerin erkekler arasındaki avret yerleri gibidir. Yani göbeğinden dizine kadar olan yerdir.1629[221] Dolayısıyla hanımların göbek ve diz arasını başka hanımlara göstermeleri caiz değildir. Günümüzde birçok Müslüman hanım buna maalesef dikkat etmemektedir. İbnu-'1-Cevzî der ki; 'Anne, kız kardeş ve kızları olduğu halde, cahil kadınların geneli birbirlerinin avret yerlerine bakmaktan sakınmıyorlar. Bunların birçoğunun aralarında akrabalık da bulunmamaktadır. Bilinmelidir ki, bir kız yedi yaşına ulaştığı zaman, ne annesi ve kız kardeşine, ne de kendi kızına avret yerine bakması caiz olmaz.1630[222]
Peygamberimiz fsallaliâhu aleyhi ve selîem) 'Erkek erkeğin, kadın da kadının avret yerine bakamaz. Erkek erkeğe bir elbisenin içinde yanaşamaz. Kadın da kadına bir elbisenin içinde yanaşamaz.1631[223]

**Mümin Kadın, Kâfir Bir Kadına Ziynetini Gösterebilir Mi?**

Bazı âlimler, Mümin hanımların ziynetlerini, gayri Müslim hanımlara göstermelerinin -eşlerine anlatma ihtimali nedeniyle- caiz olmadığını belirtmişlerdir. Nitekim Yüce Allah; '... veya kendi kadınları ... yahut henüz kadınların gizli kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına ziynetlerini göstermesinler..1632[224]buyurmuştur. Âyetteki 'kendi kadınları' ifadesi, Mümin hanımları belirtmektedir. Bu nedenle Müşrik, zimmet ehli ve diğer gayri Müslim kadınlara ziynetler gösterilemez.
Bazı âlimler ise, Mümin hanımların ziynetlerini, gayri Müslim hanımlara göstermelerinin caiz olduğunu, kadına bakma konusunda Mümin hanımlarla, gayri Müslim hanımlar arasında bir fark bulunmadığını belirtmişlerdir. Buna delil olarak, Yahudi kadınların, Peygamber hanımlarının yanlarına girdiklerini; buna rağmen Peygamber hanımlarının onlara karşı tesettür ve hicap uygulamakla emrolunmadıklanm zikretmişlerdir. Nitekim Yahudi bir kadın, A'işe validemizin yanına geldi ve ona kabir azabından
bahsetti.....Âişe validemiz bunu Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem}'e sordu. O da; «evet kabir azabı [vardır]...» buyurdu.1633[225] Esma (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Annem ziyaretime gelmişti ve henüz Müslüman değildi. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sel-lem)'e ona yakınlık göstereyim mi?' diye sordum; bana «evet» dedi.1634[226]
Erkeklerle hanımlar arasındaki örtünün bir anlamı vardır. Mümin hanımlarla, gayri Müslim kadınlar arasında ise, böyle bir anlam bulunmamaktadır. Dolayısıyla Müslüman erkekle, gayri Müslim arasında tesettür gerekmediği gibi, Mümin hanımlarla gayri Müslim kadınlar arasında da tesettür gerekmemektedir. Çünkü tesettür ancak bir nassla veya kıyasla şart olur. Oysa bu konuda böyle bir nass ve kıyas bulunmamaktadır. Ayetteki 'ken-

---

1626[218] Buhârî, 3085; Müslim, 1345.
1627[219] Ahzâb, 59.
1628[220] İbn Kesîr, 3/284.
1629[221] El-Muğnî, 6/562.
1630[222] İbnü'l-Cevzî, Ahkâmu'n-Msâ, 76.
1631[223] Müslim, 338; Ebû Dâvûd, 4018; Tirmizî, 2793; İbn Mâce, 661.
1632[224] Nur, 31.
1633[225] Buharı, 1372; Müslim, 903.
1634[226] Buhârî, 2620; Müslim, 1003.

di hanımları...' ifadesiyle, bütün hanımların kastedilmiş olması muhtemeldir. -Allah en doğrusunu bilendir-.
Ancak, ehl-i kitaptan olan kadınların, Müslüman hanımları kendi kocalarına veya başka erkeklere anlatmalarından endişe ediliyorsa, onlara karşı tesettürlü olunması gerekir. --Allah, en doğrusunu bilendir-.

**4. Hanımların, Kölelerinin Yanındaki Kıyafetleri.**

Âlimlerin birçoğu, bir kadının kölesinin, mahremi gibi olduğunu, mahreminin görmesi caiz olan yerleri, kölesinin görmesinin de caiz olduğunu belirtmişlerdir. Buna Yüce Allah'ın şu âyetini delil göstermişlerdir; 'Mümin kadınlara da söyle; ... ellerinin altında bulunan (köleleri/hizmetçileri), erkeklerden kadına ihtiyacı kalmamış (cinsi güçten düşmüş) hizmetçiler yahut... çocuklardan başkasına ziynetlerini göstermesinler.1635[227] Âyet-i kerîmede 'ellerinin altında bulunan' ifadesi, köle ve cariyeleri kapsamaktadır. Âyetteki ifadeyle, cariyelerin kastedildiğini iddia etmek caiz değildir. Çünkü bu hüküm aynı âyette geçen 'kendi kadınları' ifadesiyle kastedilmiştir.1636[228]
Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisine hibe edilmiş olan bir köleyi, Fâtıma-'ya getirdi. Fâtıma'mn üzerinde kısa bir elbise vardı. Başını örtse bacakları, bacaklarını örtse başı açık kalıyordu, [kızının bu durumunu gören Rasuîullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Bu durumda bir sakınca yoktur, (Seni gören) baban, diğeri de köîendir» buyurdu.1637[229]
Şeyhu'l-İslam, ihtiyaç nedeniyle kölenin sahibi olan kadına bakmasının caiz olduğu görüşünü tercih etmiştir. Çünkü bir kadının, ihtiyacı,nedeniyle, şahid, işçi ve evleneceği kişiye bakması caiz İse, kölesine bakmaya çok daha fazlasıyla ihtiyacı vardır. Dolayısıyla ihtiyacı nedeniyle görüşmesi caiz olan kimselere oranla, kölesine bakması çok daha öncelikli olarak caizdir.1638[230]
**5.** Hanımların, cinsel güçten düşmüş erkeklerin yanında kıyafetleri.
Yüce Allah;'Mümin kadınlara da söyle... erkeklerden kadına ihtiyacı kalmamış (cinsi güçten düşmüş) hizmetçiler yahut henüz kadınların gizli kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına ziynetlerini göstermesinler. 1639[231] buyurmuştur.
îbn Kesîr, kadına ihtiyacı olmayan erkekleri şöyle açıklar; 'Bunlar, ücretli hizmetçiler, evlenme yeterliliği olmayan ve aklen özürlü durumda olanlardır'.
Bunlar yaşlılık, kadınsı tabiatlılık veya iktidarsızlık nedeniyle hanımlara ihtiyaç duymayanlardır. Bu erkeklerin, ihtiyaç durumunda kadınlara bakmalarına ruhsat verilmiştir. Fakat kadınları görüp, fizikî yapılarını başkalarına anlatmaları halinde, bunların hanımların yanlarına girmeleri ve onlara bakmalarına izin verilmez.
Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Kadın tabiatlı bir kimse, evde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)in yanında bulunuyordu. Bu kimse, Ümmü Seleme'nin kardeşine: «Ey Abdullah b. Ebî Ümeyye! Allah yarın size Taif'in fethini nasip ederse, ben sana Gaylan'ın (şişman) kızını sana göstereceğim. Çünkü o kız, (iri yapılı olduğundan dolayı) dört (et büklümüyle) karşılar ve (geriye döndüğü zaman ise) sekiz (et büklümüyle) arkaya döner' dedi. Rasuîullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (onun bu sözlerini) işitti. Bunun üzerine (hanımlarına); «Bunlar, sizin yanınıza girmesin» buyurdu.1640[232]
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), kadın tabiatlı iktidarsız kişinin, Gaylan'ın kızlarını anlatması üzerine, ona karşı hanımların tesettür uygulamasını emretmiştir.

**Hatırlatma;**

Hadım kişilerle, cinsel organı kesilmiş olanların kadınlara bakmaları haramdır. Bu konuda

---

1635[227] Nur, 31.
1636[228] El-Mebut, 10/157.
1637[229] Ebû Dâvûd, 4106; Beyhakî, 7/95; Hasen rivayettir.
1638[230] Mecmuu'Î-Fetâuâ, 16/141.
1639[231] Ahr.âb,59.
1640[232] Kuhârî, 5235; MüsÜm, 2180.

âlimlerin geneli ittifak etmiştir. Çünkü cinsel organın bulunmayışı veya hadım durumda oluşu, kalpte şehvet duygusunun hissedilmesine engel değildir.1641[233]
**6.** Hanımların, özel hallerinin ve avret yerlerinin farkında olmayan çocuklara ziynet yerlerinin gösterilmesi:
Yüce Allah;'Mümin kadınlara da söyle... erkeklerden kadına ihtiyacı kalmamış (cinsi güçten düşmüş) hizmetçiler yahut henüz kadınların gizli kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına ziynetlerini göstermesinler. 1642[234] buyurmuştur.
İbn Kesîr der ki; 'Ayette kastedilenler, kadınların özel durumlarını, avret yerlerini, konuşmalarındaki tatlılığı, yürüyüş ve hareketlerindeki letafeti, yaşlarının küçük olmasından dolayı fark etmeyen çocuklardır. Bu durumdaki çocukların hanımların yan-larına girip çıkmalarmda bir sakınca yoktur. Fakat buluğ yaşma girmiş veya yaklaşmış olan çocuklar, kadınları güzel ve çirkin olarak ayırt edebitiyorlarsa, hanımların yanlarına girip-çıkmalarına izin verilmez.
Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) kan aldırmak için Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sel-lemj'den izin istemişti. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ümmü Seleme'den kan alması için Ebû Tayyib'e emretmişti. (Râvi Ebu'z-Zübeyr) der ki;«Oyle zannediyorum ki Ebû Tayyib, Ümmü Seleme'nin ya sütkardeşi ya da henüz ergenlik çağına girmemiş bir çocuktu.1643[235]
**7.** Hanımların eşieri yanındaki kıyafetleri:
Eşler, şehvetle veya şehvetsiz birbirlerinin -cinsel organları da dâhil- her yerine bakabilirler. Bunda hiçbir kerahet yoktur.
Âlimlerin çoğunluğu bu görüştedir. Buna delil olarak şunları zikretmişlerdir;
**1.** Yüce Allah; 'Mahrem yerlerini korurlar. Ancak eşleri ve cariyeleri istisnadır 1644[236] buyurmuştur. Ayet-i kerîme, bakmanın da ötesinde, dokunma, sarılma gibi davranışların helal olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla bakılması helal olana, dokunulması da helaldir.
**2.** Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Ferak denilen bir kapta, ben ve Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) birlikte yıkanırdık.1645[237] Bu hadis, eşlerin birbirlerinin avret yerlerine bakmalarının helal olduğuna delildir.
**3.** Behz bin Hakîm babasından, o da dedesinden naklediyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'e; «Ey Allah'ın Rasû-lül Avret yerlerimizin neresini örtüp, neresini açık bırakacağız?» dedim. Bana; «Hanımın ve sahip olduğun cariyenin dışındaki herkesten avretini koru» buyurdu.1646[238]
Sonuç olarak, eşlerin birbirlerine karşı avret yerlerinde sınır yoktur. Diledikleri gibi birbirlerine bakabilir ve dokunabilirler. Kadın, kocası için mubah olan her şekilde süslenebilir. Bu konuyla ilgili geniş açıklamalar daha sonra zikredilecektir. -İnşallah-

## Bakışmalarla İlgili Bazı Konular

## I. Erkeğin, Mahremi Olmayan Bir Kadına Bakması:

Zaruret olmadıkça erkeklerin, kadınlara bakması haramdır. Yüce Allah, gözleri sakınmayı emretmiştir. 'Mümin erkeklere, gözlerini (haramdan) sakınmalarını, ırzlarını korumaları söyle. Çünkü bu kendileri için daha temiz bir davranıştır. Hiç kuşkusuz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır.1647[239]
İbnu'l-Kayyim der ki; 'Irzı korumak için, öncelikle gözleri korumak gerektiğinden âyette önce 'gözleri sakınmak' zikredilmiştir. Vesile olması nedeniyle haram kılınanlar, tercihi gerektiren maslahat durumunda mubah olurlar. Ancak fitne ve fesat çıkmasından endişe edildiğinde, tercihi gerektiren maslahatlar ha-ramlığa engel olamaz. Sânı Yüce Allah,

1641[233] Bkz. El-Mebsût, 10/158; el-Meanû, 16/140.
1642[234] Ahzâb, 59.
1643[235] Müslim, 2206; Ebû Dâvûd, 4105; İbn Mâce, 3480.
1644[236] Meâric, 29-30.
1645[237] Buhâri, 250; Müslim, 319.
1646[238] Ebû Dâvûd, 4017; Tirmîzî, 2769; İbn Mâce, 1920; Hasen rivayettir.
1647[239] Nur, 30.

'gözleri sakınmayı' her şart ve durumda geçerli olmak üzere mutlak zikretmemiştir. Bazı durumları istisna anlamı veren min' lafzıyla zikretmiştir. Fakat kendilerine helal olanlar dışında, 'ırzı korumayı' her şart ve durumda geçerli olmak üzere mutlak olarak emretmiştir.1648[240]

**2.** Ibn Abbâs (radiyaîlâhu anh) anlatıyor; '... el-Fadl bin Ab-bâs, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem} 'in bineğinin arkasında iken Has'am kabilesinden bir kadın geldi ve fetva istedi. Fadl kadına, kadın da ona bakmaya başladı Güze! bir kadındı Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ue sellem) Fadl'ın yüzünü diğer tarafa çevirdi.1649[241] Bu hadiste, yapılan hareketin Peygamberimiz tarafından engellenmesi ve inkârı söz konusudur.

**3.** Cerîr bin Abdullah (radiyaîlâhu anh) anlatıyor; 'Rasululhh (sallallâhu aleyhi ue sellemj'e ansızın görme hakkında sordum; bana bakışlarımı (başka tarafa) çevirmemi emretti'.1650[242]

**4**. İbn Bureyde, babasından naklediyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Ey Ali! Bir bakışa ardından bir bakış daha katma; Çünkü önceki bakış senin için (affedilmiş)dır. Sonraki bakış ise, senin için (bağışlanmış) değildir» buyurdu.1651[243]

**Tercihi Gerektiren Maslahat Durumunda Erkeğin Kadına Bakması Mubahtır:**

Erkeğin kadına, kadının da erkeğe bakmasının haram olduğu, çünkü bu bakışmaların kötülüğe yol açabileceği daha önce belirtilmişti. Vesile olması nedeniyle haram kılınanlar, tercihi gerektiren maslahat durumunda mubah olurlar. Bu kuralın delili, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seüem)'in, Mekke müşriklerine gizlice gönderilen mektubun yakalanması için verdiği emirdir. Ali (radiyaîlâhu anh) anlatıyor; 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) beni, Zübeyr'i ve Mikdâd'ı gönderdi ve «Hemen 'Hah' bostanına gidin! Orada bir câriye bulunmaktadır ve beraberinde de bir mektup taşımaktadır. O mektubu ondan alın!' buyurdu. Hemen atlarımızı koşturarak yola koyulduk. Kadına yetiştik. Ona:'-Mektubu çıkar!' dedik. Kadın;'Bende mektup yok!' dedi. Biz;Yâ bu mektubu çıkarırsın ya da elbiseni soyunursun!' dedik. Bunun üzerine örülü saçlarının arasından mektubu çıkardı.1652[244]

İmam Nevevî der ki; 'Bu hadis, bir kadının mahrem yerine bakacak başka bir kadın bulunamadığında, zaruret durumunda -erkeklerin- kadınların avret yerine bakmalarının caiz olduğuna delildir.1653[245]

**Kadınlara Bakmanın Mubah Olduğu Durumlar:**

**1. Nişanlanmak İçin Bakmak:**

Âîimier, evlenmek niyetiyle bir kadına bakmanın mubah olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Bunun hikmeti, sonrasında pişmanlık duymaması için evleneceği kişiyi görmesi, evliliğe uygun bulmaması veya istememesi durumunda nikâha zorlanmaması ve reddedilme durumunda telâfisinin daha kolay olmasıdır. Daha da önemlisi, evliliğin uygun görülmesi durumunda istek ve heyecanla gerçekleşmesidir. 'Hikmetli kişi, yapacağı işin hayırlı mı, şerli mi olduğu belli oluncaya kadar o işe kalkışmayandır.1654[246] Nişan hükümleriyle ilgili açıklamalar ileride zikredilecektir. -İnşallah-

**2. Tedavi Amacıyla Bakmak:**

Kadınlara, kadın doktorların bakması asıldır. Fakat erkek doktorların, ihtiyaç durumunda

---

1648[240] Ibnu'l-Kayyim, Raudatu'l-Muhibbîn, 92.
1649[241] Buhârî, 6228; Müslim, 1218.
1650[242] Müslim, 2159; Ebû Dâvûd, 2148; Tirmîzî, 2776.
1651[243] Tirmîzî, 2777; Ebû Dâvûd, 2149; Ahmed, 1377; Hasen li-gayrihi rivayettir.
1652[244] Buhârî, 3081; Müslim, 2494.
1653[245] El-Feth, 11/47.
1654[246] Huccetu'l-Lâhi'l-Bâliğa, 2/124.

ve belirli şartlarda kadınların rahatsızlık hissettikleri yerlerine bakmalarının caiz olduğu konusunda âlimler ittifak etmişlerdir.
Zaruret durumunda kadın doktorların, erkek hastalan tedavi etmeleri caizdir. Er-Rebî bin Muavviz (radiyallâhu anbâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte savaşlara katılıyorduk. [Hanımlar olarak] Topluluklara su dağıtıyor, hizmet ediyor, şehitleri ve yaralıları Medine'ye götürüyorduk.1655[247]
Günümüz muayenehanelerinde yapıldığı gibi bu konuyu genişletmemek gerekir. Alimler, erkek doktorların, hasta hanımlara bakmalarının caiz olması için bir takım şartlar belirlemişlerdir. Bunlardan bazıları:1656[248]
**1.** Kadınların tedavisinde, kadın doktorların öncelenmesi -özellikle de avret yerlerinin açılması gerektiği durumlarda- şarttır. Ancak kadın doktorun bulunamaması veya ona ulaşılamaması durumunda zaruret nedeniyle erkek doktor caiz olur.
**2.** Doktor ahlakında ve dini yaşantısında güvenilir olmalıdır.
**3.** Doktor hasta kadınla yalnız kalmamalıdır. Kadının mahreminin veya güvenilir başka bir kadının daha bulunması şarttır.
**4.** Doktorun bakma ve dokunuşu, tedavi için gerekli yerlerin dışına taşmamalidir. Bu durumda kadın, tedavi için bakılması gerekmeyen vücudunun diğer kısmını örtmelidir.
**5.** Rahatsızlık nedeninin, tedaviyi gerektiren bir hastalık, ağrılar, korkulacak derecede aşırı zayıflık gibi rahatsızlıklar olmalıdır. Güzelleşmek, fazla kilolarından kurtulmak veya sağlık kontrolünden geçmek gibi nedenlerle kadınların, erkek doktorlara muayene olmaları kesinlikle caiz değildir. Çünkü bu gibi nedenlerle zaruret oluşmaz.

### 3. Hâkim Ve Şahitlerin Bakması:

İstisna durumlarda oluşan zaruretler nedeniyle hâkim ve şahitlerin kadına bakmaları caizdir. Bir kadının lehine veya aleyhine şahitlik etmek veya hâkim ikrarıyla veya şahitlerin o kadını tanımasıyla karar vermek için kadına bakmak caizdir. Çünkü bu durumda başka çare yoktur. Zaruretler, mahzuratı/sakıncali şeyleri mubah kılar.1657[249]
Şayet şahitler, kadını peçeli olarak tanıyabili-yorlarsa, yüzünü açmaya gerek kalmaz.

### 4. Alışveriş Ve Benzeri Muamelelerde Bakmak:

Alış verişlerde ve diğer bazı işlemlerde, kadının tanınması, diğerlerinden ayırt edilebilmesi, tahsilat ve yapılan işlemle sorumlu tutulabilmesi için zorunlu olarak bakılması gerekmektedir. Bu nedenle âlimler, muamelelerde kadına bakmanın caiz olduğunu belirtmişlerdir. İmam Nevevî der ki; 'Şahitlik ve alış veriş esnasında erkeğin, yabancı bir kadının yüzüne bakması, aynı şekilde kadının da, erkeğin yüzüne bakması caizdir.1658[250]

### Erkeğin, Mahreminin Yanına Girerken İzin Alması:

Kadının mahremi yanındaki avret yerleri daha önce belirtilmişti. Kadınların, mahremleri yanında örtünmeleri emredilme-miştir. Ancak, erkeklerin mahremleri olan kadınların yanlarına girerken izin almaları gerekir. Çünkü izinsiz girmeleri durumunda, çıplak olmaları vs. gibi uygunsuz bir durum oluşabilir.
Alkame (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Abdullah İbni Mesû-d'un yanma bir adam geldi ve; «Annemin yanma girerken, izin almam gerekir mi?» diye sordu. İbni Mesûd (radiyallâhu anh); «Annenin her ânını görmek istemezsin!» dedi.1659[251]
Atâ anlatıyor; 'İbni Abbâs (radiyallâhu anhj'a «Kız kardeşimin yanma girerken, izin almalı mıyım?» diye sordum, «evet» dedi. Bunun üzerine ben; «Her iki kız kardeşime de ben bakıyorum, onların geçimlerini ben karşılıyorum, masraflarını ben görüyorum; buna

1655[247] Buhârî,2883.
1656[248] Bkz. Ahkâmı'I-Avreti ue'n-Nazarİ, 344 ve sonrası.
1657[249] Bkz. Ahkâmi'I-Aureti ve'n-Nazari, 350.
1658[250] El-Mecmûu, 16/139.
1659[251] Buhârî, el-Edebu'UMüfred, 1059; Sahih rivayettir.

rağmen yanlarına girerken izin almam mı, gerekir?» dedim. Bana; «evet. Onları çıplak görmek istemezsin, herhalde!» dedi. Sonra da şu âyeti okudu; "Ey inananlar! Ellerinizin altında olan köle ve cariyeler ve sizden henüz erginliğe ermemiş olanlar, sabah namazından önce, öğle sıcağında soyunduğunuzda ve yatsı namazından sonra yanınıza gireceklerinde üç defa izin istesinler. Bunlar, sizin açık bulunabileceğiniz üç vakittir. Bu vakitlerin dışında birbirinizin yanına girip çıkmakta size de, onlara da bir sorumluluk yoktur. Allah size âyetlerini böylece açıklar. Allah bilendir, Hakim 'dır.[1660][252]

**Bir Erkeğin, Yabancı Bir Kadınla Yalnız Kalması Haramdır:**

İbn Abbâs fradiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallal-lâhu aleyhi ve sellem), hiçbir erkek mahremi
bulunmayan bir kadınla yalnız kalmasın [1661][253] 'hiçbir erkek, bir kadınla yalnız kalmasın; bu durumda hiç kuşkusuz üçüncüleri şeytan olur' buyurmuştur.[1662][254]

**Zina Etme İhtimali Bulunmayan, İki Veya Üç Erkeğin, Yalnız Bir Kadının Yanına Girmeleri Caizdir.**

Abdullah İbn Amr (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Hâşim oğullarından birkaç kişi Esma binti Umeys'in yanına girmişlerdi. [Erkek misafirler orada iken] kocası Ebü Bekir Sıddîk gelmiş ve bu durumu hoş karşılamamıştı. Sonra bu konuyu, Rasulullah (sallaîlâhu aleyhi ve sellem)'e anlatmış «girdiğimde hayırdan başka bir şey görmedim» demişti. Bunun üzerine Rasulullah (sallaîlâhu aleyhi ve sellem}; «Hiç kuşkusuz Allah, Esmâ'yı (kötülüklerden) beri kılmıştır» dedikten sonra, minbere çıkarak; «Bu günümden sonra hiçbir adam, beraberinde bir veya iki kişi olmadan, kocası evde bulunmayan bir kadının yanma girmesin» buyurmuştur.[1663][255]
Tesettür ve fitneden emin olunması şartıyla bir erkeğin, bir kadını hasta ziyaretinde bulunması caizdir.
Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallaîlâhu aleyhi ve sellem) Ümmü Müseyyeb'in yanma girdiğinde «Neyin var, neden titriyorsun?» dedi O; «Allah bereketsiz kılsın, sıtma tuttu!» deyince; «Sıtmaya sövmel Çünkü o, adem oğullarının günahlarını, körüğün demirin pasını giderdiği gibi giderir» buyurdu.[1664][256]

**II. Kadının, Mahremi Olmayan Erkeğe Bakması:**

Bir kadının, yabancı bir erkeğin yüzüne şehvetle bakmasının haram olduğu konusunda âlimler görüş birliği içerisindedirler. Şehvetsiz ve fitne korkusu olmaması durumunda bakması caizdir. Bu caizlik iki şekildedir;
**a)** Fitne korkusu olmadığı takdirde, göbekle dizi arası dışında kalan yerlere bakabilir. Tercih edilen görüş budur. Bunu şu rivayetler teyit etmektedir;
Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Bir gün Rasulullah (sal-îallâhu aleyhi ve sellem)'i odamın kapısında gördüm. Habeşliler ise mescitte [harbeleriyîe] oynuyorlardı. Rasululîah (sallaîlâhu aleyhi ve sellem) oynamalarını seyretmem için beni elbisesiyle örtmüştü.[1665][257]
Bu hadis-İ şerif, kadınların erkeklere bakmalarının caiz olduğunu açıkça ifade etmektedir.
Peygamberimiz (sallaîlâhu aleyhi ve sellem), Kays'ın kızı Fâ-tima'ya (eşinden boşandığında); 'İbni Ümmü Mektûm'a git ve onun yanında kal. Çünkü onun gözleri kördür, elbiseni yanında çıkarabilirsin buyurmuştur.[1666][258] Bu hadis-i şerif, erkeklerin görmelerinîn caiz olmadığı yerlerin, hanımlar için caiz olduğunu ifade etmektedir. Fakat

---

[1660][252] Nur, 58.
[1661][253] Buhârî, 3006; Müslim, 1341.
[1662][254] Ahmed, Müsned, 1/18; Sahih rivayettir.
[1663][255] Müslim, 2173.
[1664][256] Müslim, 2575.
[1665][257] Buhârî, 455; Müslim, 892.
[1666][258] Müslim, 1480.

avret yerlerinin görülmesi, ne erkeklere, ne de kadınlara caiz değildir.[1667][259]
Bu deliller, Yüce Allah'ın; 'Mümin kadınlara söyle, gözlerini (harama bakmaktan) çevirsinler' âyetini özgünleştirmektedir.
Burada bahsedilen caizlik, şehvetle bakılmaması ve fitne korkusunun bulunmaması ve bir ihtiyaç durumunun olması şartıyladır. Bundan, kadınların yabancı erkeklerle bir arada bulunması ve karşılıklı bakışmalarının caizüği anlaşılmamalıdır. Allah, en doğrusunu bilir-.

**Tesettür Ve Fitneden Emin Olunması Şartıyla Bir Kadın, Hasta Bir Erkeği Ziyaret Edebilir:**

Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seilem) Medine'ye geldiklerinde, Ebû Bekir ve Bilal (radiyallâhu anhumâ) rahatsızlandılar. Onları hasta ziyaretinde bulundum, «Ey babacığım! Kendini nasıl hissediyorsun? Ey Bilal! Kendini nasıl hissediyorsun?» dedim.[1668][260]

**Zaruret Durumunda, Bir Kadın, Bir Erkeği Tedavi Edebilir:**

Er-Rebî bin Muavviz (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seilem) ile birlikte savaşlara katılıyorduk. [Hanımlar olarak] Topluluklara su dağıtıyor, hizmet ediyor, şehitleri ve yaralıları Medine'ye götürüyorduk.[1669][261]
Bir kadının bu hizmetlerde bulunması, bu iş için bir erkeğin bulunmaması şartıyla caiz olur.

**Kadınların Yabancı Erkeklerle Tokalaşması Caiz Değildir:**

Makal bin Yesâr (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seilem); «birinizin başına demir iğne saplanması, kendisine helal olmayan bir kadına dokunmasından hayırlıdır» buyurdu.[1670][262] Bu nedenle Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seilem) kadınlarla musafaha etmez, onlardan sözlü olarak biat alırdı. Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seilem) biat eden kadınlara; «seninle sözlü olarak biatleştim» derdi. Allah'a yemin ederim ki, biat alırken onun eli hiçbir kadın eline dokunmamıstır. Kadınlarla sadece sözlü olarak «şu konuda seninle biatleştim» derdi.[1671][263] Bir başka rivayette; 'ben kadınlarla musafaha etmem.[1672][264] buyurmuştur.

**Kadınların Erkeklere, Erkeklerin Kadınlara Selam Vermesi Caizdir:**

Ümmü Hâni (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Fetih yılında Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve se!lem)'e gittim. Kendisi yıkanıyor, kızı Fâtıma da ona örtü tutuyordu. Ben ona selam verdim.[1673][265] Fitneden emin olunduğu takdirde, musafaha yapmaksızın kadınların, erkekleri selamlamalarının caiz olduğu, hadisten anlaşılmaktadır.
Esma binü Yezîd (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'bir gün Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seilem) mescide uğradı, orada kadınlardan bir grup oturuyordu. Eliyle işaret ederek onlara selam verdi.[1674][266]

**Fitneden Emin Olunduğu Takdirde, Kadınların Serî Ölçülere Dikkat Ederek, Erkeklerle Konuşmaları Caizdir:**

Bu konuşma zaruret ve ihtiyaç durumunda ve serî ölçülere uygun olmalıdır. Yumuşak ve

---

[1667][259] Kurtubî, Ahkâmı'I-Kurân, 12/228-
[1668][260] Buhârî, 3926; Müslim, 1376.
[1669][261] Buhârî, 2883.
[1670][262] Taberânî, el-Kebîr, 20/211; Hasen rivayettir. Bkz. Es-SUsiletu's-Sahîha, 226.
[1671][263] Buhârî, 2713.
[1672][264] Mâlik, Muvatta, 1842; Ahmed, 6/357; Tirmizî. 1597; Nesâî, 4181; İbn Mâce, 2874.
[1673][265] Buhârî, 3171; Müslim, 336.
[1674][266] Tirmîzî, 2697; Ebû Dâvûd. 5204; İbn Mâce, 3701; Hasen rivayettir.

kırıtarak konuşulmamahdır. Çünkü Yüce Allah; '...Yumuşak söylemeyin ki, kalbinde hastalık bulunan kimse kötü ümide kapılmasın. Marûf/iyi sözler söyleyin [1675][267] buyurmuştur.

Kadınların erkeklerle konuşmalarının caiz olduğuna şu âyetler delildir; 'Peygamber hanımlarından bir şey istediğiniz zaman, perde arkasından isteyin.[1676][268] 'Musa, Meyden suyuna varınca, orada (hayvanlarını) sulayan bir çok insan buldu. Onların gerisinde de, (hayvanlarını suyun olduğu yerden) geri çeken iki kadın gördü. Onlara; «derdiniz nedir?» dedi. Şöyle cevap verdiler; «Çobanlar sulayıp çekilmeden biz (onların arasına sokulup hayvanlarımızı) sulamayız; babamız da çok yaşlıdır. Bunun üzerine Musa, onların davarlarını suladı. Sonra gölgeye çekildi ve «Rabbim! Doğrusu bana indireceğin her hayra muhtacım» dedi. Derken, o iki kadından biri utana utana yürüyerek ona geldi, «babam, dedi, bizim yerimize (hayvanları) sulamanın karşılığını ödemek için seni çağırıyor».[1677][269]

Bu konuda birçok hadis bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır;

Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)"ın rahatsızlığı ağırlaştığmda bayılmaya başladı. [Babasının çektiği ızdırabı gören] Fâtıma (radiyallâhu anhâ); «Vah babacığım!» dedi. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «baban bu günden sonra bir daha acı tatmayacaktır» buyurdu.....Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) defnolunduğu

zaman Fâtıma -aleyhe's-selam, «Ey Enes! Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üzerine toprak atmaya gönlünüz nasıl razı oldu?!» demiştir.[1678][270]

**İhtiyaç Nedeniyle Bir Erkeğin, Bir Kadınla Telefonda Konuşması:**

İhtiyaç durumunda bir kadının, yabancı bir erkekle telefonda konuşması, serî kurallara uygun konuşulması şartıyla caizdir. Ancak telefonla konuşma esnasında, aralarında, şer'an yasaklanmış bulunan halvet/yalnızlık havası esmesi durumunda konuşmaları caiz olmaz. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'hiçbir erkek, bir kadınla yalnız kalmasın; bu durumda hiç kuşkusuz üçüncüleri şeytan olur' buyurmuştur.[1679][271] Telefon konuşmalarının sonucu, onları harama sürükleyebilir. -Allah, en doğrusunu bilir

**Giyim Âdabı**

Müslüman kadının kıyafetiyle ilgili hükümler bahsedildikten sonra, âdabıyla ilgili olarak da şunları zikretmek yerinde olacaktır;

**1.** Giyimde israf etmemek:

Peygamberimiz {sallaüâhu aleyhi ve sellem); 'Yiyiniz, içiniz, tasadduk ediniz, israf etmeden [veya kibirlenmeden] giyiniz [1680][272] buyurmuştur.

**2.** Yeni elbise giyerken, hadiste belirtilen duayı okumak:

Ebû Saîd el-Hudrî {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yeni bir şey giyeceği zaman, sarık, gömlek, kıyafet gibi giyeceği şeyin ismini söyleyerek şöyle dua ederdi;

Ey Allahım! Hamd ancak sanadır. Onu bana sen giydirdin. Senden onun hayrını ve kullanılacağı işlerin hayrını istiyorum, şerrinden ve kullanılacağı işlerin şerrinden sana sığmıyorum.[1681][273]

**3.** Giymeye sağdan başlamak:

ÂÎşe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ayakkabısını giyerken, saçını tararken, temizlenirken ve her işinde sağdan başlamaktan hoşlanırdı.[1682][274]

---

[1675][267] Ahzâb, 32.

[1676][268] Ahzâb, 53.

[1677][269] Kasas, 23-25.

[1678][270] Buhâri, 4462.

[1679][271] Ahmed, Müsned, 1/18; Sahih rivayettir.

[1680][272] Buhârî, Libâs bahsinde muallak olarak zikretmiştir. Nesâî, mevsul olarak nakletmiştir. 2559; İbn Mâce, 3605.

[1681][273] EbÛ Dâvûd, 4020; Tirmîzî, 1767; Nesâî, 1382.

[1682][274] Buhârî, 426; Müslim, 268.

**4.** Üzerinde hac işareti bulunan elbiseler giymemek:
Aişe (radiyallâhu anhâ} anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), üzerinde hac işareti bulunan hiçbir şeyi bozmaksızın evde bırakmazdı.[1683][275]
**5.** Yırtıcı hayvanların derilerinden yapılan elbiseler giymemek:
Aslan, kurt, kaplan, panter ve bunlara benzer hayvanların derilerinden yapılan elbiseler ve ayakkabılar giyilmemelidir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); «İpekten ve kaplan derisinden yapılmış eğere binmeyiniz» [1684][276] buyurmuştur. Hadiste belirtilenlerin yasaklanma nedeni, ziynet ve kibir olması ve acemlerin kıyafetleri olmasıdır.
**6.** Tek ayakkabıyla yürümemek:
Ebû Hureyre (radiyaüâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Hiçbiriniz tek ayakkabıyla yürümesin. Ya ikisini birden giysin; ya da ikisini birden çıkarsın» buyurmuştur.[1685][277]
Allah, doğrusunu daha İyi bilir, bunun yasaklanma nedeni şöhrettir. Bu davranışla, dikkatleri üzerine çekmek amaçlanmaktadır. Nitekim giyimde şöhreti yasaklayan birçok rivayet bulunmaktadır. Buna göre kişiyi şöhrete ileten her şeyden sakınılması gerekir.[1686][278]

## X. MÜSLÜMAN HANIMLARIN ZİYNETLERİ

Mümin bir kadın ziynetini, eşi, mahremi ve başka hanımların yanında açabileceği konusu daha önce zikredildi. Bu konuyla ilgili olarak iki hususun bilinmesi gerekir;
Birincisi, kadının gösterebileceği ziyneti, kocası, mahremleri ve kadınlar arasında farklıdır. Kocasına gösterebileceği ziyneti, kendi babası ve kardeşinden; annesinin kocasına gösterebileceği ziyneti de diğerlerinden farklıdır.
İkincisi, kadının kocası için süslenmesinin belirli bir sınırı vardır. Nitekim kadın, eşi için haram olan şeylerle süslenmesi caiz değildir. Buna göre, erkeğe benzer şekilde veya Allah'ın yarattığı tabi halini değiştirerek ya da kâfir kadınlara özgü süslenmelerle süslenemez.

### Hanımlar Nelerle Süslenebilirler? Meşru Ve Gayri Meşru Olan Süslenme Şekilleri Ve Süslenme Âdabı:

Hanımların ziynet türleri:

### 1. Saç ziyneti:

Eşine güzel görünmek amacıyla kadının, saçma kına yakması, taraması, yağlaması, yıkaması ve benzeri şeyler müstehaptır. Hiç kuşkusuz eşin memnun edilmesi, şeriatın talepleri arasındadır. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, en hayırlı kadın hakkında sorulduğu zaman; 'emrettiğinde [eşine] itaat eden, baktığında mutluluk veren, [eşi] bulunmadığında namusunu ve malını koruyandır [1687][279] buyurmuştur. Bu nedenle Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabelerin hanımlarını dağınık bir vaziyette görmemeleri için yolculuktan evlerine gece yarısı dönmemelerini, istiyordu. Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; '... Medine'ye yaklaştığımızda şehre girmeye hazırlandık. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Ağır olun! Tâ ki dağınık saçlı kadının taranması; kocası evde olmayanın kasıklarını tıraş edebilmesi için şehre geceleyin yâni yatsı zamanı girelim!» buyurdu.[1688][280]
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'saçı olan, saçına ikramda bulunsun [1689][281]

---

[1683][275] Buhârî, 5952.
[1684][276] Ebû Dâvûd, 4129; İbn Mâce, 3656; Sahih rivayettir.
[1685][277] Buhârî, 5855; Müslim, 2097.
[1686][278] El-Feth, 10/255
[1687][279] Nesâî, 6/68; Sahih rivayettir.
[1688][280] Buhârî, 579; Müslim, 715.
[1689][281] Ebû Dâvûd, 4163.

buyurmuştur.

**Saç Tarama Âdabı:**

**1.** Taramaya başın sağ tarafından başlamak:
Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ayakkabısını giyerken, saçını tararken, temizlenirken ve her işinde sağla başlamaktan hoşlanırdı.[1690][282]
**2.** Saçı yağlamak, dağınık duruyorsa su ile toplamak:
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) saçı başı dağınık birini gördü ve; 'saçını düzeltecek bir şey bulamamış mı? [1691][283] buyurdu.

**Saç Ektirmek Ve Peruk Takmak Caiz Değildir:**

Esma (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) »[saç] ekleyene de, ekletene de Allah lanet etsin!» buyurmuştur.[1692][284]
Saçları dökülmüş dahi olsa bir kadının peruk takması haramdır. Başka bir rivayette Esma (radiyallâhu anhâ) şöyle anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir kadın geldi ve;«ben kızımı evlendirdim. Daha sonra hastalandı ve saçı döküldü. Kocası onu istiyor. Saç ekliyeyim mi?» diye sordu. Bunun üzerine, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) saç ekleyene de, ekletene de beddua etti'.[1693][285]
Muâviye bin Ebû Sufyân, bir polisin elindeki perçemi alarak; 'Ey Medineliler! Âlimleriniz nerede? Ben Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'i bu gibi şeylerden nehyedip; «Benî israil ancak kadınları bunu yaptıkları zaman helak olmuştur.» buyurduğunu işittim» dedi.[1694][286]
Sonuç olarak; 'bir kadının saçma saç ektirmesi veya peruk takması haramdır. Bunu kocası için veya bir başkası için yapıyor olması fark etmez'.

**Saç Olmayan, İpek, Yün Ve Benzeri İpleri Saça Eklemek Caiz Midir?**

Tercih edilen görüşe göre, kadınların saçlarına, saça benzemeyen ipek, yün ve kumaş ipler eklemesi caizdir. Bu türden şeyler, 'saç ektirmek veya peruk' anlamında değildir. Bunlar süs ve güzellik içindi.[1695][287] Allah en doğrusunu bilir.

**Koltuk Altı Ve Kasık Bölgesindeki Tüylerin Alınması:**

Kadınların koltuk altı ve kasık bölgelerindeki tüyleri almaları müstehaptır. Bunu yapmaya alışkanlık edinmek fıtrî sünnetlerdendir. Bu bölgelerdeki tüyleri almamak, eşleri rahatsız edecek şekilde kirlililik ve pis koku oluşturacağından dolayı mekruhtur. Bu nedenie Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu tüylerin kırk günden fazla bekletilmemesini emretmiştir. Enes {radi-yallâhu anh) anlatıyor; 'Bıyık kısaltmak, tırnak kesmek, koltuk altlarını ve kasıkları tıraş etmek hususunda bunları kırk geceden fazla bırakmamamız bize süre olarak belirlendi.[1696][288]

**Kaşları Aldırmak Haramdır:**

Arapça'da tüy aldırmak anlamındaki 'nemesa' kelimesiyle ifade edilen şeyin, genel anlamıyla yüzdeki tüyleri gidermek olduğu söylenmiştir. Bunun yalnızca kaş aldırmak ve inceltmek anlamında olduğu da söylenmiştir. İkinci tanımlama, Âişe validemizden nakledilmiştir. Hiç kuşkusuz o, bu konuyu başkalarından çok daha iyi bilir.

---

[1690][282] Buhârî, 426; Müslim, 268.
[1691][283] Ebû Dâvûd, 4062; Nesâî, 8/183; Sahih rivayettir.
[1692][284] Buhârî, 5936; Müslim, 2122.
[1693][285] Buhârî, 5935; Müslim, 2122.
[1694][286] Buhârî, 5933; Müslim, 2127.
[1695][287] İmam Nevevî, bu görüşü Kadı İyaz'dan nakletmiştir. İmam Ahmed bin Hanbel'in görüşü de budur.
[1696][288] Müslim, 258; Ebû Dâvûd, 420; Tirmîzî, 2759; Nesâî, 1/15; İbn Mâce, 295.

Kaş aldırmak ve inceltmek haramdır. Bunu, kadının kocası için veya başka nedenlerle yapıyor olması arasınad bir fark yoktur. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'yüz [tüylerini] alana da, aldırana da lanet etmiştir.1697[289] Bu türden davranışlar, Yüce Allah'ın yarattığı şekli değiştirmek anlamında oiup, yapan için de, yaptıran için de haramdır.
Allah'ın ve Resulünün lanetlemiş olmasına rağmen, maalesef bu türden şeylerin yapıldığını ve Müslüman hanımlar arasında yaygın olduğunu görmekteyiz. Tesettürlü hanımların dahi yaptırdığına tanık olmaktayız. Öyle ki, bunu yapmayanlar eleştirilmekte ve aşağılanmaktadır! İnnâ lillâhi ve İnnâ ileyhi râciûn.
Yüzünde bıyık veya sakal tüyleri çıkan kadınlar bunları aldırabilirler: Tabi olmayan şekilde, bazen hanımlarda bıyık ve sakal tüyleri çıkmakta ve çirkin bir görüntü oluşturmaktadır. Bu durumda, bu tüyler alınmalıdır. Çünkü bu asli yaratılışa dönmektir, yaratılışı değiştirmek değildir.
Dişlerin Ziyneti: İslam dini, diş bakımını teşvik etmiş, misvak kullanmayı müstehap kılmıştır. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuluîîah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Eğer Müminlere meşakkat olmasaydı, yatsı namazını geciktirmelerini ve her namaz esnasında misvak kullanmalarını emrederdim» buyurmuştur.1698[290]
Dişlerin arasını açtırmak caiz değildir: Genç görünmek ve dişlerinin güzelliğini göstermek için, diş aralarının açtırılması caiz değildir. Tedavi amacının dışında, Allah'ın yarattığı şekli değiştirmek haramdır. Bu nedenle Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'güzellik için diş törpülettirenîere ve Allah'ın yarattığı şekli değiştirenlere lanet etmiştir.1699[291]
Bunlar sadece tedavi amacıyla yapıldığında caiz olurlar. Aynı şekilde düşmesinden endişe edilen dişlerin altın kaplama yapılması, diş taktırılması caizdir. Zaruret olması nedeniyle bunlar mubahtır. -Allah en doğrusunu bilendir-.
Koku Ziyneti: Koku sürünmek, hanımlar için mubah olan bir ziynettir. Kadın, eşi için dilediği gibi koku sürebilir. Zeyneb binti Ebû Seleme anlatıyor; 'Ben babası Ebu Süfyân öldüğü zaman Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hanımı Ummü
Habîbe'nin yanma girmiştim. Ümmü Habîbe, içerisinde sarı renk bulunan 'sufre' ile (karışık maddelerden yapılan sarı renkli) 'halûk' (adında) bir koku ya da başka bir şey istedi. Ondan (önce) bir cariyeye/genç bir kıza sürdü. Sonra da (kendi) yanaklarına sürdü, ve; Vallahi, benim kokuya hiçbir ihtiyacım yok. Fakat Ra-sulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i minber üzerinde; «Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kadına, kocasının ölümü üzerine dört ay gün yas tutmasından başka, hiçbir ölü için üç günden fazla yas tutmak helal değildir» buyurduğunu işittim' dedi.1700[292]
Kadınların, erkek kokusu kullanması - ve aksi- caizdir: Aişe validemizin, erkeklere özgü olan misk kokusundan kan izlerine sürdüğü hayız bölümünde geçmişti. Ebû Saîd (radiyallâ-hu anh)'m rivayet ettiği hadiste, 'kadınlara özgü kokulardan dahi olsa' Cuma günü erkeklerin koku sürmelerinin müstehap olduğu belirtilmiştir.1701[293]
Alkol içeren kokuların kullanılması:1702[294] Kolonya ve parfüm olarak tanımlanan kokuların birçoğu alkol içermektedir. Konu uzmanları bu alkollerde sarhoş edici özelliğin bulunduğu-nu söylemektedirler. Dolayısıyla bunları kokularda kullanmak iki nedenden dolayı caiz değildir;
**1.** Yüce Allah; 'Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki, kurtuluşa eresiniz 1703[295] buyurmuştur.
Yüce Allah, içkiyi yani, sarhoşluk veren her şeyi 'pislik' olarak isimlendirmiş ve sakınılmasın! emretmiştir. Buradaki sakınma, mutlak anlamda olup, hiçbir şeküde sarhoş edici maddelerin kullanılmamasını gerektirmektedir. Bu nedenle Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) içkilerin dökülmesini emretmiştir.1704[296] Şayet bunlarda bir

---

1697[289] Buhârî, 5948; Müslim, 2125; vdğ.
1698[290] Buhârî, 887; Müslim, 252.
1699[291] Buhârî, 4886; Müslim, 2125.
1700[292] Buhârî, 5334; Müslim, 1486.
1701[293] Müslim, 846; Nesâî, 1375; Ebû Dâvûd, 344.
1702[294] Bkz. Edvâu'I-Beyân, 1/324; Fetâvâ el-Lecnetu'd-Dâime, 150.
1703[295] Maide, 90.
1704[296] Buhârî, 2464; Müslim, 1980.

fayda bulunsaydı, leş derilerinden istifade edilebileceğini açıkladığı gibi, kuşkusuz onu da açıklardı.
Alkol ve içerdiği diğer maddelere rağmen bahsedilen kokulan kullanmak, kokusundan haz duymak ve onu beğenmek insaf sahibi hiçbir insan için mümkün olmaz.
**2.** Dört mezhep âlimlerine ve diğer birçok âlimlere göre içki 'necistir/pisliktir'. Bu nedenle, alkollü kokuların elbisede veya vücutta bulunması durumunda namaz haramdır; kılınması halinde de batıldır.
içerdiği alkol miktarının az olması durumunda, bazı âlime bu türden kokuların kullanılmasını caiz görmüşlerdir. Azlık ölçüsünü ise, o konunun uzmanları belirler. İhtiyatlı olan bu türden kokulan kullanmayıp, alkolsüz kokulan tercih etmektir. Allah en doğrusunu bilir.
Kadın, kocasına koku sürebilir: Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e en güzel kokular sürerdim. Hatta onun başında ve sakalında koku parlaym-caya kadar sürerdim.[1705][297]

**Hatırlatma:**

Hanımlardan farklı olarak, erkeklerin kokuyu yüzlerine sürmedikleri hadisten anlaşılmaktadır. Hanımların kokuyu yüzlerine sürmeleri, kokulanmakla birlikte yüzlerini parlatmak ve süslenmek amacını taşımaktadır. Kadınlara benzemek yasaklandığı için, erkeklerin kokuyu yüzlerine sürmeleri meşru değildir.
Evinden dışarıya çıkan hanımların, üzerlerindeki kokuyu gidermeleri vaciptir: Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Koku sürünüp, kokusunu hissetmeleri için bir topluluğun yanından geçen kadın, zâniye/zinâ etmiş olur [1706][298] buyurmuştur. Abdullah'ın hanımı Zeyneb (radiyallâhu anhum) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seiiem) bize, «mescide geldiğiniz zaman, hiç biriniz koku sürünmesin» buyurmuştur.[1707][299] Allah rahmet eylesin, Albânî der ki; 'hanımların koku sürüp mescide gelmeleri haram ise, kokulu olarak çarşı, cadde ve sokaklara çıkmalarının hükmü nasıl olur? Hiç kuşkusuz, bunun haramlığı ve günahı çok daha büyüktür. Heysemî 'ez-Zevâcir' isimli kitabında şunu nakleder; 'bir kadının kokulanıp süslenerek evinden dışarı çıkması, buna kocası izin vermiş olsa dahi kebâirdendir/ büyük günahlardandır.[1708][300] Bu nedenle kadınların evlerinden dışarı çıkmaları durumunda, üzerlerindeki kokuyu gidermeleri vaciptir. Kokulu yeri, yıkayarak veya farklı şekillerde gidermeleri gerekir. Mana itibariyle sahih, senet itibariyle zayıf olan bir rivayette; 'Mescide gitmek için koku süren bir kadın, cünüplükten dolayı gusül abdesti alıncaya kadar Allah onun namazım kabul etmez' denilmiştir.[1709][301]

**Hatırlatma:**

Bazı hanımlar kendileri koku sürmeyip, küçük çocuklarına koku sürerek dışarı çıkmaktalar. Bu caiz değildir. Çünkü bunun yasaklanma nedeni, kokusuyla erkeklerin bakışlarını üzerine çek-memesidir. Dolayısıyla bu harekette yasaklanma gerekçesi orta-dan kalkmış olmamakta ve haram hükmü devam etmektedir. Buna dikkat edilmelidir. -Allah en doğrusunu bilendir.
Üç halde, koku sürmek hiçbir şekilde caiz değildir:
**1.** Ihramlı İken: Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sel-Iem); '[Ihramlı iken] zaferan ile vers kokulu elbiseleri giymeyiniz [1710][302] buyurmuştur. Ihramlı iken kokunun yasaklanmasmdaki hikmet, cinse! duygulan tahrik etmesidir.
**2.** Yas Tutarken: Cenazeler konusunda, vefat nedeniyle yas tutan hanımların koku sürünmelerinin nehyedildiği belirtilmişti.

---

[1705][297] Buhârî, 5923; Müslim, 1190.
[1706][298] Nesâî, 2/283; Ebû Dâvûd, 4173; Tirmîzî, 2786; Hasen rivayettir.
[1707][299] Müslim, 443; Nesâî, el-Kübrâ, 9425.
[1708][300] Albânî, el-Hicâb, 65-66-
[1709][301] Nesâî, 8/153; Ahmed, 2/297; Zayıf rivayettir.
[1710][302] Buhârî, 1542; Müslim, 117.

**3.** Kadınlar Evden Çıkarken: Kendi eşleri için dahi olsa, evinden dışarı çıkan hanımların koku sürünmeleri caiz değildir.
Sürme Ziyneti: Kadının, eşi İçin süslenmek amacıyla veya göz ağrısını tedavi için sürme çekmesi müstehaptır. Çünkü Peygamberimiz (sallalîâhu aleyhi ve seltem); "Beyaz elbise giyiniz. Çünkü beyaz elbise, elbiselerinizin en hayırhsıdır: Ölülerinizi de beyaz kumaşlarla kefenleyiniz. Sürmelerinizin en hayırlısı ismid (denilen sürme taşı)dır. O gözün nurunu artırır, kirpikleri kuvvetlendirir 1711[303] buyurmuştur.
Daha önce de belirtildiği gibi, hanımların yas dönemlerinde sürme çekmeleri caiz değildir.
Altın veya Gümüş sürmedanlıklari kullanmak caiz değildir 1712[304] İsraf, kibir ve fakirleri incitmek gibi nedenlerden dolayı altın ve gümüş kapların kullanılmasının caiz olmadığını, kaplar bölümünde belirtmiştik.
Boya ve RenklendirİcI Kullanmak: Ne hanımlar için, ne de erkekler için ağaran saç ve tüyleri koparmak caiz değildir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Beyaz kılları yolmayınız; İslam'la saçı sakalı ağarmış bir Müslüman için o kıl, kıyamet günü bir nur olur.1713[305]
Ağaran kılları sarıya veya kırmızıya boyamak meşrudur. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem} «Yahudiler ve Hıristiyanlar (saç ve sakallarını) bo-yamazlar. Siz onlara muhalefet ediniz» buyurmuştur.1714[306] Ağaran kılları değiştirmede en faziletli olan kına ve çivit otudur. Ebû Zer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve selem) «ağaran kılları değiştirmenin en güzeli, kına ve çivit otudur» buyurdu.1715[307]
Kına herkes tarafından bilinir. Çivit otu ise, boya yapımında kullanılan bir tür bitkidir. Ağaran kılları siyaha boyamak meşru değildir.1716[308] Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mekke'nin fethi gününde, Ebû Kuhâfe'yi saçı sakalı ağarmış beyaz bir tavşan gibi görünce; «bunu bir şeyle değiştiriniz, fakat siyah renkten sakınınız» buyurmuştur.1717[309]

**Ellerin ve ayakların boyanması caizdir:**

Muâze anlatıyor; 'Bir kadın, Aişe (radiyailâhu anhâ) 'ya şöyle sordu; «hayızh iken boyanabilir miyiz?» diye sordu. O; «biz Peygamber (saHallâhu aleyhi ve sellemj'in yanında boyanıyorduk; bizi bundan nehyetmedi» dedi.1718[310]
Hayız halinde de boyanmak caizdir. Ancak abdest alınırken boyanın giderilmesi gerekir. İbn Abbâs (radiyailâhu anh) anlatıyor; 'bizim hanımlarımız, geceleyin boyanırlardı. Sabah olduğunda onu giderir, abdest alır, namaz kılarlardı. Namazdan sonra tekrar boyanırlardı. Öğle vaktinde onu giderir, abdest alır, namaz kılarlardı Namazdan alıkoymayan boyanma ne güzeldir.1719[311]

**Pudra ve Allıklar Kullanmak:**

Kadınların, eşleri için süslenmek amacıyla her türlü pudra ve allık kullanmaları caizdir. Peygamberimiz (sallaüâhu aİeyhî ve selîem); hanımların en güzel kokusu, rengi görünen kokusu gizli kalandır 1720[312] buyurmuştur.
Enes (radiyailâhu anhj'ın rivayeti de bunu teyit etmektedir. 'Abdurrahman bin Avf (radiyailâhu anh) Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'e geldiğinde üzerinde sarı (allık) izi vardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu sorduğunda, Ensar'dan bir kadınla

---

1711[303] Ebû Dâvûd, 3878; Tirmîzî, 994; Nesâî, 8/15; İbn Mâce, 3497; Hasen rivayettir.
1712[304] Fetâuâ el-lzz bin Abdissehm, 158; Ahkâmi'z-Ziyne /i'n-IYisâ'dan alıntı, 48.
1713[305] Ebû Dâvûd, 4202; Hasen rivayettir.
1714[306] Buhârî, 3462; Müslim, 2103.
1715[307] Tirmîzî, 1573: Nesâî, 8/139; İbn Mâce, 3622; Senedinde ihtilaf edilmiştir.
1716[308] Yahudi ve Hıristiyanlar dini inançlarının gereği olarak saç ve sakallarını siyaha boyadıkları için caiz değildir. (Çev.)
1717[309] Müslim, 2102; Nesâî, 5076; Ebû Dâvûd, 4204.
1718[310] İbn Mâce, 656; Sahih rivayettir.
1719[311] Dârimî, 1093; Sahih rivayettir.
1720[312] Tirmîzî, 2788; Ebû Dâvûd, 2174; Hasen li gayrihi'dir.

evlendiğini söyledi.[1721][313] İmam Nevevi, hadisteki 'san izin', Abdurrahman bin Avf m hanımdan ona geçtiğini belirtmiştir. Bu rivayet, o dönemdeki hanımların allık ve boya kullandıklarına delildir.
Sonuç olarak; Allah'ın izin vermediği kimselere göstermemek, hiç kimseyi yanıltmamak ve aldatmamak ve cildine zarar vermemek şartıyla, kadınlar diledikleri gibi makyaj yapabilirler. -Allah en doğrusunu bilir.

**Hatırlatma:**

Bazı doktorlar makyaj malzemelerinin cilde zarar verdiğini söylemektedirler. Zarar verdiği ispatlanan makyaj malzemelerinin kullanılması caiz değildir.
Tanta [1722][314] Tıp Fakültesi, cilt hastalıkları Profesörü Dr. Mustafa Hüseyin Abdulmaksud'a, sanayi ürünü makyaj malzemelerinin zararlarını sordum. Bu ürünlerin cilde son derece büyük zararları olduğunu söyledi ve zararlarını şöylece sıraladı:
**1.** Makyaj malzemeleri, cildi yıpratır, buruşturur ve erken yaşlanmasına neden olur.
**2.** Cildi kurutur ve yarılmasına neden olur.
**3.** Güt iltihaplanmasına, alerjik hastalıklara ve egzemaya uygun ortam hazırlar.
**4.** Ciltte renk değişikliklerine neden olur. Ciltte bazı bölgelerde renk koyulaşması ve esmerleşme, bazı bölgelerde renk azalması ve beyazlaşma görülür.
**5.** Bazı renkler, gün ışığı emmekte, ciltte ışığa karşı hassasiyet oluşturmakta veya yüzdeki kılların artmasına neden olmaktadır.
**6.** Cilde sürülen bu maddeler, ciltte bazı kabarma ve şişlere neden olabilmektedir.
**7.** Kullanılan kremler, derilerdeki gözenekleri kapatmakta, ergenlik dönemi sivilcelerine benzer, kabarcıklara yol açmaktadır.
**8.** Kullanılan bazı makyajlar, ciltte oluşan kabarcıkların tedavisinde, ciidin tedaviye yanıt vermesini önlemektedir.

**Rujların Zararları:**

**1.** Dudakların kurumasına, yarılmasına, iltihaplanmasına ve daha hassas hale gelmesine neden olabilmektedir.
**2.** Aşırı kullanmalarda, dudaklarda ekzema, alerjik rahatsızlıklar, kabarcıklar ve şişmelere rastlan ab ilmektedir.
**3.** Bazı renkler, dudak çevresinde ışığı yoğunlaştırmaktadır. Bu da, dudaklarda ve ağız çevresinde renk değişimlerine neden olabilmektedir. Kırmızı ruj kullanan hanımların birçoğunda bu rahatsızlıklar görülmektedir.
**4.** Yenilen ve içilen şeylerle karışması, bu maddelerin vücuda çok büyük zararlar vermesine neden olmaktadır.
Va'yu'l-Islâmî dergisinde yayınlanan bir makalesinde, Dr. Vecih Zeynelabidİn şöyle demekte;
Saçın bozulmasını önleyen ve parlak gösteren jöleler, bazen saç kırılmasına ve dökülmesine neden olmakta, -doğrudan veya dolaylı olarak cilde temas etmesi durumunda- bazen de göz korneasında rahatsızlıklara yoİ açmaktadır. Bu tür rahatsızlıkların tedavisi aylarca sürmektedir. Saç boyalarının içerdiği burukatin maddesi gibi kimyasallar, hastayı daha duyarlı kılmakta. Penisilin, sülfat gibi maddelere duyarlı olanlar, saç boyalarından çok etkilenmektedirler. Bu nedenle saç diplerinde şişme, kabarma görülmekte, bazen de saçlar tamamen dökülmektedir. Bu maddelerin en tehlikelisi, permalarda kullanılanlardır. Bunlar kratin maddesini gidermekte ve kıvırcık saçı, düz saça dönüştürürken saç kırılmalarına neden olmaktadır.
Yüze sürülen pudra, krem ve parlatıcılar, sivilcelere ve iltihaplara neden olmakta, cilt kırışıklıklarına ve erken yaşlanmaya yol açmaktadır. Gözün alt kısmında belirli bir bölgede kırışıklık bırakmaktadır. Yirmi yaşından sonra birçok genç kızın göz kapaklarında iltihaplar görülmektedir. Buna yapma kirpikler kullanmaları ve göz boyaları neden olmaktadır.
Konu, uzmaniarın açıkladıkları gibi ise, bu tür makyaj malzemeleri kullanılmamalıdır.

---

[1721][313] Buhârî, 5153.
[1722][314] Mısır'da bir kent ismi. (Çev.'

Ancak zararlı değilse asıl olan, mubahhktır.

**Hatırlatma:**

Parmak ojeleri, kaplamalar ve manikür -belirtilen şartlarda-yapılmasında bir sakınca yoktur. Ancak suyun tırnağa temasını önlüyorsa, abdest alırken giderilmesi gerekir. Burada şuna dikkat çekmek İstiyorum, manikür yapan hanımların, günümüzde tanık olduğumuz şekliyle tırnaklarını uzatmamaları gerekir. Hiç kuşkusuz bu fıtri sünnetlere muhalefettir. Ayrıca tırnakları uzun ve parlak gösteren, hazır tırnakların kullanılması da caiz değildir. Bu tür şeyier, Allah'ın yarattığı şekli değiştirmek, kâfir kadınlara benzemek ve selim fıtrata aykırı düşmektir.

Takılarla Ziynet: Her türlü altın ve gümüş takılarla süslenmek hanımlar için caizdir. Ali (radiyallâhu anh) anlatıyor; Allah'ın Peygamberi (salhllâhu aleyhi ve seliem) bir ipek aldı sağına koydu; bir altın aldı soluna koydu. Sonra da; «Bu iki şey, ümmetimin erkeklerine haram; [kadınlarına helaldir]» buyurdu.[1723][315] Hanımlar için, bilezik, küpe, yüzük, zincir, kolye ve benzeri takılar caizdir. Abdullah Ibn Amr (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Bir kadın kız çocuğuyla birlikte Rasulullah (salhllâhu aleyhi ve sellemj'e geldi. Çocuğunun kolunda iki altın bilezik vardı. Kadına; «bunların zekatını veriyor musun?» buyurdu. Kadın; «hayır» dedi. Bunun üzerine Rasulullah (salhllâhu aleyhi ve seUem); «Bu ikisinden dolayı, Allah'ın kıyamet günü sana ateşten iki bilezik takmasından hoşlanır mısın?» buyurdu.[1724][316]

Ibn Abbas (radiyallâhu anh)'m rivayet ettiği, Peygamberimizin bayram günü hanımlara yaptığı vaazdan sonra, sadaka vermelerini emretmiş, bunun üzerine kadınlar da, küpelerini ve yüzüklerini Bilal'in eteğine atmışlardı.[1725][317]

Sevbân (radiyallâhu anh) anlatıyor; (... Fâtıma (radiyallâhu anhâ), boynundaki bir kolyeyle ilgili tartışmada; «bunu Ebu'l-Hasen (Ali) bana hediye etti» demiştir.[1726][318]

Kadınların eşleri yanında ayaklarına halhal takmaları caizdir. Ancak bunu yabanclara göstermemeleri, güzelliklerinin fark edilmesi için topuklarıyla ses çıkartarak yürümemeleri gerekir. Çünkü Yüce Allah; '...gizlemekte oldukları ziynetleri anlaşılsın diye ayaklarını yere vurmasınlar (dikkatleri üzerlerine çekecektarzda yürümesinler) [1727][319] buyurmuştur.

**Hatırlatma:**

Kadınlar yüzükleri, diledikleri parmaklara takabilirler. Ancak erkeklerin orta ve şahadet parmağına yüzük takmaları nehye-dilmiştir. Ali (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), şu parmağa ve şu parmağa -orta ve şahadet parmağına işaret ederek- yüzük takmamı yasakladı.[1728][320]

İmam Nevevî, hadiste belirtilen nehyin hanımları kapsamadığı ve sadece erkeklere özgü olduğu konusunda icma edildiğini nakletm iştir.

Demir yüzük takmanın bir sakıncası yoktur: Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), mehir olarak verebilecek hiçbir şeyi bulunmayan birine; «... demirden de olsa bir yüzük edin.[1729][321] buyurmuştur.

Dövme yaptırmak haramdır: İbn Mesûd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Allah dövme yapan ve yaptıran kadınlara, yüzden kıl yolan ve yolduran kadınlara, güzellik için diş törpülettiren kadınlara ve Allah'ın yarattığı şekli değiştiren kadınlara lanet etmiştir» buyurmuştur.[1730][322]

Dövme yapan anlamında olan 'vâsime' kelimesi, avuca, bileklere, dudaklara veya vücudun farklı yerlerine iğne, şırınga ve benzeri şeylerle sürme 'veya parlaklık veren

---

[1723][315] Ebû Dâvûd, 4057; Nesâî, 8/160; İbn Mâce, 3595: Sahih rivayettir.

[1724][316] Ebû Dâvûd, 1563; Tirmîzî, 623; Nesâî, 5/38; Hasen rivayettir.

[1725][317] Muttefakun aleyh.

[1726][318] Nesâî, 5140; Ahmed, 21892; Hasen rivayettir.

[1727][319] Nur, 31.

[1728][320] Müslim, 2078.

[1729][321] Muttefakun Aleyh.

[1730][322] Buharı, 4886; Müslim, 2125.

renklendiriciler en-jekte eden kişi için kullanılır. Bunu yaptırmak isteyene de, dövme yaptıran anlamında 'müstevşime' denir. Dövme, yapan için de, yaptıran için de haramdır. Bunun küçük çocuklara yapılması durumunda, çocuk henüz mükellef olmadığı için sorumlu değildir. Fakat yapanlar günahkârdır.

Günümüzde genç kızlar arasında çok farklı şekillerde dövme yaptırmak oldukça yaygınlaşmış, moda olmuştur. Farklı nakışları, karınlarına kadar yaptırmakta ve avret yerlerini bu nedenle yapanın karşısında açtıkları gibi, sokaklarda da açarak gezmektedirler. Bu tür aşırılıklardan ve sapkınlıklardan Allah'a sığınırız.

Uzman cilt doktoru Abdulhadi Muhammed, cilde enjekte edilen ve petrol ürünü maddelerin kullanıldığı bu tür dövmelerin, deri kanserlerine yol açtığını söylemektedir.

Günümüzde cilt üzerine yapıştırılan türden dövmeler bulunmaktadır. Bunlar vücutta hiçbir değişikliğe yol açmadığı ve zarar vermediği sürece caizdir. Çünkü bunlar Allah'ın yarattığı şekli değiştirmek' değildir. Bilakis kınaya benzemektedir. Ancak bunu yapan kadınlar, eşlerinden başkasına göstermemeleri şarttır. İhtiyatlı olan ise, dövmeye benzediğinden dolayı yapılmamasıdır. -Allah, en doğrusunu bilendir-.

Estetik ameliyatların hükmü nedir? Estetik ameliyatlar birçok farklı nedenlerden dolayı yapılmaktadır. Bu nedenle,bazıları mubah, bazıları vacip, bazıları haramdır.

**1.** Mubah olan estetik ameliyatlar:

Özellikle yüzdeki ve vücudun görünen yerlerindeki bölgeler başta olmak üzere, derin izler bırakan yaraların kapatılması, parçalanan yerlerin dikilmesi, şiddetli yanıkların tedavisi için yapılan estetik ameliyatlar mubahtır. Bunların tamamı zararın giderilmesi ve vücudun asli suretine dönüştürülmesidir. Dolayısıyla bu ameliyatlarda bir sakınca yoktur. -İnşaallah- Hatta bu türden bazı ameliyatlar vacip hükmündedir.

**2.** Hamilelik esnasında meydana gelen yaralanmalar veya farklı nedenlerden dolayı oluşan görüntü bozukluklarının giderilmesi için yapılan ameliyatlar mubahtır. Örneğin, asli yaratılışa aykırı olarak görülen altıncı parmak veya et fazlalıkları ve benzerleri gibi. Bunların alınmasında bir sakınca olmadığını düşünüyoruz. Çünkü bunlar, Sânı Yüce Allah'ın yarattığını değiştirmek anlamında değildir.

**3.** Sânı Yüce Allah'ın yarattığını değiştirmek anlamına gelen her türîü ameliyatlar haramdır. Sânı Yüce Allah, bazı insanları uzun, bazılarını kısa, bazılarını siyah, bazılarını beyaz, bazılarını güzel, bazılarını da çirkin yaratmıştır. Bunlar, Yüce Allah'ın birliğini ve yoktan var edişini gösteren âyetlerdir. O, şekil ve suret veren Rab'tir. Yüce Allah; 'Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur. O'ndan başka ilah yoktur. O, mutlak güç ve hikmet sahibidir.[1731][323]

Hiç şüphesiz, Allah Teâlâ'nın yarattığı sureti, rengi veya cinsiyeti değiştirmeye kalkışmak, Celîl ve Azız Allah'ın yaratmasına karşı gelmektir. Çünkü Yüce Allah; 'Allah'ın yaratmasında değişiklik olmaz [1732][324] buyurmuştur. Âyet, haber cümlesidir. Yani, Allah'ın yarattığı şeyi değiştirmeyiniz, anlamındadır. Nitekim Yüce Allah, şetanın İnsanlara, Allah'ın yarattığı şeyi değiştirmeyi emredeceğini bildirmiş ve şöyle buyurmuştur; 'Onlar (müşrikler), Allah'ı bırakıp yalnızca bir takım dişilerden (dişi isimli tanrılardan) istiyorlar; ancak inatçı şeytandan dilekte bulunuyorlar. Allah onu lanetledi; o da «yemin ederim ki, kullarından bir pay edineceğim» dedi. Onları mutlaka saptıracağım, muhakkak onları boş kuruntulara boğacağım, kesin olarak onlara emredeceğim de, hayvanların kulaklarını yaracaklar (putlar için nişanlayacaklar), şüphesiz onlara emredeceğim de Allah'ın yarattıklarım değiştirecekler» (dedi). Kim Allah 'ı bırakır da, şeytanı dost edinirse elbette apaçık bir ziyana düşmüştür.[1733][325] Allah'ın yarattığını değiştirmeyi emrederek, şeytan Âdemoğlunu saptırmak isteyecektir.

Cinsiyet değiştirmek için yapılan estetik ameliyatlar, hiç kuşkusuz Allah'ın yarattığını değiştirmeyi hedeflemektedir. Erkeğin kadın, kadının erkek cinsiyetine dönmesi, rengini veya yüz şek-Hnİ değiştirmesi, insanı saptırmak isteyen şeytana tâbi olmaktır. Bu değişiklikler Allah'ın yaratmasına karşı gelmektir.

**4.** Diş aralarının açtırılması, saç eklenmesi, kaşların İnceltil-mesi ve dövme yaptırılması Allah'ın yarattığını değiştirmek olduğu konusunda açık hükümler bulunmaktadır. Nitekim

---

[1731][323] Alilmrân, 6.

[1732][324] Rûm, 30.

[1733][325] Nisa, 117-119.

Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seİlem); «Allah dövme yapan ve yaptıran kadınlara, yüzden hl yolan ve yolduran kadınlara, güzellik için diş törpülettiren kadınlara ve Allah'ın yarattığı şekli değiştiren kadınlara lanet etmiştir» buyurmuştur.[1734][326] Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu türden davranışların Allah'ın yarattığı şekli değiştirmek olduğunu açıklaması, haramlığına delildir.
**5.** Hiç şüphesiz, Allah'ın yarattığını değiştirmek anlamında olan davranışların en büyüğü, cinsiyet değiştirmektir. Bu hüküm, Yüce Allah'ın erkek olarak yarattığı birinin kadın, kadın olarak yarattığı birinin erkek cinsiyetine geçmesi durumunda söz konusudur. Ancak çift cinsîyetli olarak dünyaya gelenlerin,[1735][327] ameliyatla ağır basan cinsiyete geçmeleri helaldir. Bu, Allah'ın yarattığını değiştirmek değildir. Aksine Allah'ın yarattığı asli surete dönmektir.
Erkek veya kadın olarak dünyaya gelen kimselerin cinsiyet değiştirmeleri veya üçüncü bir tür oluşturmak ve cinsel haz duymak amacıyla çift cinsiyeti! olmak istemeleri -günümüzde bazı ülkelerde olduğu gibi- en büyük cürüm ve yeryüzünde fesat çıkarmaktır. Allah'ın yarattıklarını değiştirmede, en çirkin davranış budur. Çünkü birçok tahrifatı barındırmaktadır;
**1.** Allah'ın yarattıklarını değiştirme türleri arasında en büyüğü budur.
**2.** Bu değişiklikle yeryüzü ifsat edilmektedir.
**3.** Fuhuş ve kötülüklerin en aykırısını çok farklı şekillerde yapmaktır. Bu, Lut -aleyhisselam- kavminin yaptıklarından çok daha büyük cürümdür.

## Ziynet Ve Moda Amacıyla Renkli Lensler Takmanın Hükmü:

Ziynet ve moda amacıyla pahalı renkli lensler takmanın hükmü, değerli âlim Sâîih bin Fevzân'a sorulduğunda şu cevabı vermiştir; 'İhtiyaç nedeniyle takılmasında bir sakınca yoktur. Ancak böyle bir ihtiyaç yoksa takılmaması daha güzeldir. Özellikle pahalı olanlar takılmam alıdır. Çünkü bu, haram kılınan israftan sayılır. Ayrıca bu bir tür aldatma ve hiledir. Çünkü gözün gerçek halinden farklı görünmesine neden olmaktadır.[1736][328]
İbn Useymîn -Allah ona rahmet eylesin- bu konuda şöyle demektedir; 'göze takılan lenslerin göze zarar verip-vermedikleri, uzman doktorlara sorulmalıdır. Şayet bunların kullanılması göze zarar veriyorsa, caiz değildir. Çünkü vücuda zarar veren her şey, Allah Tebâreke ve Teâlâ'nın şu ayetiyle yasaklanmıştır; 'kendinizi öldürmeyiniz; hiç kuşkusuz Allah sizlere çok merhametlidir.[1737][329]
Şayet doktorlar, lens takmanın göze hiçbir zarar vermediğini belirtirlerse, hükmünü tespit için birkaç açıdan ele alırız. Lens takan kadının gözü vahşi hayvanların gözlerine benzemekte ise bu haramdır. Örneğin tavşan gözü gibi oluyorsa, bu caiz değildir. Çünkü hayvanlara benzemekten, kınanmış ve nefretle karşılanmış bîr olarak bahsedilmiştir. Yüce Allah; 'Onlara (Yahudilere) kendisine ayetlerimizden verdiğimiz; fakat onlardan sıyrılıp çıkan, o yüzden de şeytanın takibine uğrayan ve sonunda azgınlardan olan kimsenin haberini oku. Dikseydik elbette onu ayetlerle yükseltirdik. Fakat o, yere saplandı ve hevesinin peşine düştü. Onun durumu tıpkı köpeğin durumuna benzer: eğer üstüne varsan, dilini çıkarıp solur, bırakırsan da dilini sarkıtıp solur [1738][330] buyurmuştur. Peygamberimiz fsallallâhu aleyhi ve sellem); 'sadakasından dönen kimse, kusmuğuna dön(üp onu yiy)en köpek gibidir.[1739][331]
Cuma günü imam hutbe verirken konuşan, yüklü eşekler gibidir [1740][332] buyurmuştur.
Lens takanların gözlerinde, bir farklılaşma olmuyor, sadece rengi değişiyorsa -örneğin siyah göz farklı renkte görünüyorsa-bunda bir sakınca yoktur. Sabit bir değişim oluşmadığından dolayı bu, dövme yaptırmak gibi, Allah'ın yarattığını değiştirmek değildir. Çünkü istenildiği zaman çıkartabilmektedir. Lenslerin göze yapışmasına karşın,

---

[1734][326] Buhârî, 4886; Müslim, 2125.
[1735][327] Çif cinsiyeti! kimseler, Arapçada hünsa olarak isimlendirilirler.
[1736][328] Furkan Dergisi. 48'ncİ sayısından alınmıştır.
[1737][329] Nisa, 29.
[1738][330] Araf, 175-176.
[1739][331] Buhârî, 2589; Müslim, 1622.
[1740][332] Ahmed, Müsned, zayıf rivayettir. Bkz. Ei-Mişkât, 1397.

gözlüklerin gözden ayrı olduğu çok daha belirgin olsa da, lensler bir yönüyle gözlüğe benzemektedir. Her halükarda kadınların bu tür şeylerden sakınmaları, çok daha güzel ve evlâdır. Göz sağlığına daha elverişlidir.[1741][333]

## XI. NİŞAN VE EVLİLİK

### Evliliğe Teşvik:

Yüce Allah; 'Andolsun senden önce de Peygamberler gönderdik ve onlara da eşler ve çocuklar verdik [1742][334] Aranızdan bekarları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi davranıştı olanları evlendirin [1743][335] 'Kaynaşmanız için size kendinizden eşler yaratıp da aranızda sevgi ve merhameti peyda etmesi O'nun (varlığının) delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır [1744][336] buyurmuştur.

Üç kişinin olayıyla İlgili olarak, Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Onlardan biri; «ben geceleri sürekli namaz kılacağım» dedi. Diğeri; «ben her zaman oruç tutacağım; oruçsuz gün geçirmeyeceğini» dedi. Diğeri; «ben bekâr kalacağım ve hiç evlenmeyeceğim» dedi. Bunun üzerine RasuluHah (sallallâhu aleyhi ve sellem) geldi ve; «şöyle şöyle diyenler siz misiniz?! Allah'a yemin ederim ki, ben aranızda, Allah'tan en fazla korkan ve en takvalı olanınızım. Buna rağmen ben, bazen oruç bazen tutuyor, tutmuyorum. (Gecenin) bir kısmında namaz kılıyor, bir kısmında uyuyorum ve kadınlarla evleniyorum. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir» buyurdu.[1745][337]

Ma'kal bin Yesâr (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (salhllâhu aleyhi ve sellem); «(eşlerini) çok seven ve doğurgan olan kadınlarla evleniniz; kuşkusuz ben (kıyamet günü) sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere övünürüm.[1746][338]

İbn Mesûd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sal-lallâhu aleyhi ve sellem); «Ey gençler topluluğu! Sizden kimin evlenmeye gücü yetiyorsa, hemen evlensin. Çünkü evlilik, gözü (haramdan çevirmede) çok daha etkilidir, namusu daha çok fco-ruyucudur. Sizden kimin (evlenmeye) gücü yetmiyorsa, o da, oruca devam etsin. Çünkü oruç, onun şehvetini keser» buyurdu.[1747][339]

Hadiste yer alan 'el-bâetelevlenmeye güç yetirmek' ifadesiyle, evlilik masrafları ve sorumlulukları kastedilmiştir. Buradaki hitap, cinsel ilişkide bulunabilecek güce sahip olanlaradır.

Ebû Zer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (s.a.v)'in sahabelerinden bazı kimseler, Peygamber (salhllâhu aleyhi ve sellemj'e: 'Ey Allah'ın Rasülü! Servet sahibi kimseler sevapları alıp gittiler; bizim kıldığımız gibi namaz kılıyorlar, bizim gibi oruç tutuyorlar ve mallarının fazlalarını sadaka olarak veriyorlar' dediler. Rasulullah (salhllâhu aleyhi ve sellem) «Allah size tasadduk edecek bir şey vermemiş mi? Her teşbih (subhanallah' sözü-n)e karşılık bir sadaka, her tekbir (Aîlahu Ekber' sözün)e karşılık bir sadaka, hertahmid (Elhamdülillah'sözün)e karşılık bir sadaka, hertehlil (Lâ ilahe illallah' sözün) e karşılık bir sadaka, emri bi'l-maruf (iyiliği emretmek) bir sadaka, kötülükten alıkoyma bir sadakadır. Hatta sizden birinin (hammıyh yaptığı) cinsel ilişki bile bir sadakadır» buyurdu. Sahabiler: «Ey Allah'ın Rasulü! Birimiz şehvetini tatmin ettiğinde, ona sevap mı var?!» dediler. Rasulullah (salhllâhu aleyhi ve sellem); «Ne dersiniz? O kimse şehvetini haramla tatmin ederse ona günah olmayacak mı? İşte bunun gibi, helal yolla şehvetini tatmin ettiği zaman da ona sevab vardır» buyurdu.[1748][340]

### Evliliğin Hükmü:

---

[1741][333] Semîr Abdulazîz, el-Libâs ve'z-Zîne, 75.
[1742][334] Rad; 38.
[1743][335] Nur, 32.
[1744][336] Rum, 21.
[1745][337] Buharı, 5063; Müslim, 1401.
[1746][338] Ebû Dâvûd, 2050; Nesâî, 6/65; Sahih rivayettir.
[1747][339] Buhârî, 5065; Müslim, 1400.
[1748][340] Müslim 1006; Ebû Dâvûd, 1286.

Evlilik, Peygamberlerin sünnetidir ve müekked sünnetlerdendir. Yüce Allah; Andolsun senden önce de Peygamberler gönderdik ve onlara da eşler ve çocuklar verdik [1749][341] buyurmuştur.

Bir kısmı daha önce zikredilen, ayet ve hadislerin genelinden âlimlerin çoğunluğu, evliliğin sünnet olduğu hükmünü belirtmişlerdir. Fakat bekâr kalması durumunda zinaya düşmekten endişelenen kişi için, -evlenme gücü varsa- evlenmek vaciptir. Çünkü zina haramdır. Haramın ancak kendisiyle önlenebildiği şey vaciptir.

Deliller evliliğin hanımlar için farz olmadığını göstermektedir.[1750][342] Nitekim Yüce Allah, bazı hanımları, 'evlenme ümidi olmaksızın oturan hanımlar.[1751][343] olarak tanımlamıştır.

Ebû Saîd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Bir adam, kızıyla birlikte Peygamber (salhllâhu aleyhi ve sellem)'e geldi ve; «kızım evlenmek istemiyor» dedi. Rasulullah (salhllâhu aleyhi ve sellem) ona; «babana itaat et!» buyurdu. Kız; «kocanın eşi üzerindeki hakkını bildirinceye kadar hayır» dedi. Bunun üzerine ona; «Kocanın eşi üzerindeki hakkı, şayet bir yarası olsa ve hanımı onu yalasa; ya da, burun deliğinden irin veya kan aksa eşi onu yalasa dahi hakkım ödemiş olmaz» buyurdu. Bunun üzerine kız; «Seni hak (dinle) gönderene yemin olsun ki, ebediyen evlenmeyeceğim» dedi. Rasulullah (salhllâhu aleyhi ve sellem); «kızlarınızı, razı olmadıkları sürece evlenmeye zorlamayınız» buyurdu.[1752][344]

Bu hadis, fuhşa düşme ihtimali bulunmadığı sürece, herhangi bir mazeret nedeniyle evlenmemenin caiz olduğuna delildir. Fakat evla olan evlenmektir. Bunun birçok faydaları vardır. Bu faydaların bazıları şunlardır;

**1.** Yüce Allah'ın emrine uymaktır.

**2.** Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sünnetine tabi olmak ve bütün Peygamberlerin yolundan gitmektir.

**3.** Şehveti teskin etmek ve gözleri korumaya almaktır.

**4.** Namusu ve iffeti korumaya almaktır.

**5.** Müslümanlar arasında fuhşun yayılmasını önlemektir.

**6.** Nesli artırmaktır. Bununla Peygamberimiz, diğer Peygamberlere ve ümmetlerine karşı övünecektir.

**7.** Helaliyle cinsel ilişkide bulunduğu için sadaka sevabı kazanmaktır.

**8.** Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sevdiğini sevmektir, 'dünyanızdan bana, koku ve kadın sevdirildi.[1753][345]

**9.** Müslümanların yurtlarını müdafaa edecek, onlara bağışlanma dileyecek Mümin zürriyetin oluşmasıdır.

**10.** Cennete girilirken çocukların şefaatinden faydalanmaktır. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur; 'Kıyamet günü çocuklara; «Cennete giriniz» denilecektir. Onlar; «Yâ Rabbi! Babalarımız ve annelerimiz de girinceye kadar (bekleyeceğiz)» diyecekler. Bunun üzerine onlar da gelecekler. Azız ve Celîl Allah; «neden imtina ediyorlar, giriniz Cennete» buyuracaktır. Onlar; «Yâ Rabbi! Babalarımız ve annelerimiz de girinceye kadar (bekleyeceğiz)» diyecekler. Bunun üzerine; «sizler de ve anne-babalarmız da Cennete giriniz» buyuracaktır.[1754][346]

**11.** Eşler arasındaki sükûnet, muhabbet, sevgi, rahmet ve yalnızca Şanı Yüce Allah'ın bildiği daha birçok faydalar kazanılacaktır.

## Kendileriyle Evlenmenin Haram Olduğu Kadınlar:

Yüce Allah bunları Kuranı Kerîm'de zikretmiştir. Bunlar; 'Babalarınızın evlendikleri kadınlarla evlenmeyin, geçmişte olanlar artık geçmiştir; çünkü bu bir fuhuş ve iğrenç bir şeydi, ne kötü yoldu! Sizlere, analarınız; kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeşlerinizin kızları, kız kardeşlerinizin kızları, sizi emziren süt anneleriniz, süt kardeşleriniz, hanımlarınızın anneleri, kendileriyle gerdeğe girdiğiniz kadınlarınızın

---

[1749][341] Ra'd, 38.

[1750][342] El-Muhallo, 9/441; Câmiu Ahkâmi'n-Nisâ, 3/30.

[1751][343] Nur, 60.

[1752][344] İbn Ebî Şeybe, Musannef, 17116; Hasen rivayettir.

[1753][345] Ahmed, 3/285; Nesâî, 7/61. Hasen rivayettir.

[1754][346] Ahmed, 4/105.

yanınızda kalan üvey kızlarınız ki, onlarla gerdeğe girmemişseniz size bir manî yoktur, öz oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi bir arada almak suretiyle evlenmek, geçmişte olanlar artık geçmiştir size haram kılındı. Doğrusu Allah bağışlayan ve merhamet edendir. Evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı Sahip olduğunuz cariyeler müstesna, bunlar, Allah'ın üzerine farz kıldığı hükümlerdir. Bunlardan başkasını, zinadan kaçınıp, iffetli olarak, mallarınızla istemeniz size helal kılındı Onlardan faydalandığınıza mukabil, kararlaştırılmış olan mehirlerini verin; kararlaştırılandan başka, karşılıklı hoşnut olduğunuz hususta size bir sorumluluk yoktur. Allah bilendir, hüküm ve hikmet sahibi olandır.[1755][347]

**Kendileriyle Evlenmenin Haram Olduğu Kadınlar İki Kışıma Ayrılır;**

**I)** Devamlı haram olanlar: Bunlarla evlenmek hiçbir zaman caiz olmaz.
**II)** Geçici (süreli) haram olanlar: Bazı özel şartlar bulunduğu sürece kendileriyle evlenmenin caiz olmadığı kadınlardır. Bu özel şartlar ortadan kalktığında bunlarla evlenmek helal olur.

**I) Kendileriyle Evlenmenin Devamlı Haram Olduğu Kadınlar:**

**a) Kan Hısımlığıyla Haram Olanlar -Bunlar Yedi Sınıftır-:**

**1.** Anneler: Kendisinin veya anne babasının anneleri ve üst soy grubu.
**2.** Kızlar: Kişinin kendi kızları,[1756][348] kızlarının kızları ve alt soy grubu.
**3.** Kız kardeşler
**4.** Halalar
**5.** Teyzeler
**6-7.** Erkek ve kız kardeşlerin kızları ve alt soy grubu.
İbn Abbâs (radiyallâhu anh); 'kan bağıyla horam olanlar yedi kişidir; evlenmeden doğan hısımlık nedeniyle haram olanlar yedi kişidir [1757][349] dedi. Sonra da şu âyeti okudu; «size anneleriniz.....haram kılındı.[1758][350]
Yukarıda belirtilen 7 sınıfla evlenmek, âlimlerin İttifakıyla ebediyen haramdır. Bu konunun daha kolay anlaşılması için şöyle bir ölçü zikredebiliriz; bîr erkeğin kan bağıyla oluşan akrabalarından dört sınıf hariç diğerleri ebedi olarak haramdır. Akrabalarından evlenmesi helal oîan dört sınıf şunlardır;
**1.** Amcakızları,
**2**. Dayıkızları,
**3.** halakızları,
**4.** Teyze kızları.[1759][351]

**Kişinin, Zinadan Olma Kızıyla Evlenmesi Caiz Midir?**

Alimlerin çoğunluğuna göre, kişinin zinadan olma kızıyla evlenmesi caiz değildir. Çünkü zina ile mahremlik oluşmaz. Ancak zinadan olma kızı, kendi sulbünden olması nedeniyle, '... anneleriniz, kızlarınız ... .size haram kılındı [1760][352] âyetinin hükmü kapsamındadır. Ayetteki 'kızlarınız lafzı, hakikat veya mecaz olarak, mirasçı olsun veya olmasın bu ismin kapsadığı herkesi hükmü altına almaktadır.[1761][353]

Âlimler, zinadan olma kızıyla evlenenlere, ölüm cezasının veriİip-verilemeyeceği konusunda farklı görüşler belirtmişlerdir. Ahmed bin Hanbel, bu kimselere 'ölüm cezası'

---

[1755][347] Nisa, 22-24.
[1756][348] Âlimlerin çoğunluğuna göre, kişinin zinadan olma kızı da bu gruba dâhildir.
[1757][349] Buhârî, 5105; Taberî, 8/141; Hâkim, 2/304.
[1758][350] Nur, 23.
[1759][351] İbn Teymiye, el-Fetâuâ, 32/62; el-Umm, 5/32; ei-Muhaüâ, 9/520; el-Muğnî, 6/567.
[1760][352] Nisa, 23.
[1761][353] Bu konuyla ilgili daha geniş açıklamalar için bkz. Mecmuu'I-Fetâuâ, 32/134.

verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.
Kişinin zinadan olma, kız kardeşiyle, oğlunun kızıyla, kızının kızıyla, erkek ve kız kardeşinin kızıyla evlenmesi de haramdır. Fakihlerin genelinin kanaati budur.[1762][354]

**b) Sıhrî Hısımlık/Evlenmeden Doğan Hısımlık Nedeniyle Evlenilmesi Haram Olan Kadınlar Dört Sınıftır:**

**1.** Babanın hanımı:
İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Câhi/iye dönemi halkı da (evlenilmesi) haram olanları haram kabul ediyordu. Ancak babanın hanımı ve iki kız kardeşle aynı anda evlenmekte bir sakınca görmüyorlardı. Bu nedenle Aziz ve Celît Allah; 'Babalarınızın evlendikleri kadınlarla evlenmeyin, geçmişte olanlar artık geçmiştir... iki kız kardeşi bir arada almak suretiyle evlenmek, geçmişte olanlar artık geçmiştir size haram kılındı' buyurmuştur.[1763][355] Yüce Allah, babanın evlendiği kadınlarla evlenilmesini haram kılmıştır. Ayette yer alan 'babalarınızın evlendikleri' İfade-sindeki evlenmeden maksat, sadece nikâh kıyılması mıdır, yoksa cinsel ilişkinin gerçekleşmiş olması mıdır? Açıkça belirtilmemiştir. Ancak cinsel ilişki gerçekleşmemiş olsa biie, babanın nikâhlandı-ğı bir kadınla, oğlunun evlenmesinin haram olduğu konusunda âlimler İcma etmiştir. Buradaki haramhk, ebedî haramlıktır. Aynı şekilde, cinsel ilişki gerçekleşmemiş olsa bile, oğlunun nikâhlan-dığı bir kadınla, babasının evlenmesi de -icmâ ile- haramdır.
Babasının evlendiği bir kadınla, evlenene, ölüm cezası verilir ve malı alınır.
Berâ (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Amcamla karşılaştım. Beraberinde bir bayrak vardı. Ona: «Nereye gidiyorsun?» dedim. «Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seîlem) beni, babasının karısı ile nikahlanan bir adama gönderdi. Bana, onun boynunu vurmamı ve malım almamı emretti» dedi.[1764][356]
**2.** Hanımının Annesi:
Bir kızla, nikahlanan kişi, nikâh akdinin gerçekleşmesinden itibaren kızın annesiyle evlenmesi haram olur. Çünkü âyette 'hanımlarınızın anneleri' denilerek genel zikredilmiş, gerdeğe girilmiş olması şartı belirtilmemiştir. Oysa üvey kızlarla evlenmenin haramlığı, anneleriyle gerdeğe girilmesi şartına bağlanmıştır. Alimlerin çoğunluğu bu görüştedir. Gerdeğe girilmesinden sonraki ebedi haramlık konusunda ise icma edilmiştir. Buna, hanı-mının anne annesi ve babasının annesi de dâhildir.
**3.** Hanımının kızı (üvey kız):
Üvey kızla evlenmenin haram olması için, annesiyle gerdeğe girilmiş olması şarttır. Dolayısıyla bir kadınla nikahlanıp, gerdeğe girmeden boşanan kişi, o kadının kızıyla evlenebilir. Çünkü Yüce Allah; '...hanımlarınızın anneleri, kendileriyle gerdeğe girdiğiniz kadınlarınızın yanınızda kalan üvey kızlarınız ki, onlarla gerdeğe girmemişseniz size bir manî yoktur...' buyurmuştur.
Bu konuyla ilgili âlimlerin görüşleri arasında tercih edilen; yanınızda kalan üvey kızlarınız.. İfadesi şart beİirtmemekte-dir. Yani her halükarda, annesiyle gerdeğe girildikten sonra üvey kızla evlenmenin haram olduğudur. Bu haramlık için, üvey kızların yanlarında kalıyor olmaları şart değildir.
İbn Abbâs (radiyallâhu anh)'ın da belirttiği gibi, ayette geçen 'girdiğiniz' lafzıyla 'cinsel ilişki' kastedilmiştir.
Bu hükme, evlenilen kadının kızlarının kızları ve oğullarının kızları da dâhildir.
**4.** Öz oğlunun hanımı:
Kişi, kendi öz oğlunun hanımıyla evlenemez. Çünkü yüce Allah; öz oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi bir arada almak suretiyle evlenmek, geçmişte olanlar artık geçmiştir size haram kılındı. buyurmuştur. Süt oğlunun hanımı da bu hükme dâhildir. Âyet-i kerîmede 'öz oğullarınız' denilmesi, cahiliye döneminde evlat edinmeleri, bu hükmün dışında bırakmak içindir. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); can bağıyla haram olanlar, süt emişmeden de haram olur [1765][357] buyurmuştur.

---

[1762][354] El-Muğn'i, 6/578.
[1763][355] Taberî, Tefsir, 8/132; Sahih rivayettir.
[1764][356] Ebû Dâvûd, 4457; Dârimî, 2/153; Sahih rivayettir.
[1765][357] Bkz. İbn Kesîr, Tefsir, 3/93; Tabsrî, 8/149; Şafii, el-Umm, 5/35.

**Hatırlatma:**

Kişi, babasının üvey kızıyla veya baba oğlunun üvey kızıyla evlenebilir. Âlimler bu konuda ittifak etmiştir. Çünkü bunlar babanın veya oğlun kendi sulbünden değildir.
Sıhrî/evlenmeden doğan hısımlık nedeniyle evlenilmesi haram olanları, kolayca öğrenmek için şöyle diyebiliriz; 'dört sınıf haricinde, evlilikten doğan hısımlarla evlenmek caizdir. Evlenilemeyecek olan bu dört sınıf şunlardır;
**1.** babasının hanımı,
**2**. Hanımının annesi,
**3.** Gerdeğe girdiği hanımının kızı (üvey kızı),
**4.** Oğlunun hanımı'

**c) Emzirme Nedeniyle Evlenilmesi Haram Olanlar:**

Yüce Allah; 'sizi emziren sütanneleriniz, sütkardeşleriniz... size haram kılındı' buyurmuştur.
Hamza (radiyaliâhu anh)'ın kızı hakkında, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur; 'O, bana helal değildir. Kan bağı nedeniyle haram olanlar, süt emzirmeden de haram olur. O, benim sütkardeşimin kız [1766][358] 'Doğum nedeniyle haram olanlar, emzirme nedeniyle de haram olur.[1767][359]
Bu hadis-i şeriflerden, kan bağı nedeniyle haram olanların, emzirmeden dolayı da haram olduğu anlaşılmaktadır. Emziren anne, öz anne gibi kendisiyle evienilmesi haram olmaktadır. Kişiye, emzirme nedeniyle haram olanlar şunlardır;
**1.** Emziren ve emzirenin annesi.
**2.** Emzirenin kızları, -emzirmeden önce veya sonra doğmuş olmaları fark etmez-
**3.** Emzirenin kız kardeşi (çünkü teyzesi sayılmaktadır).
**4.** Emzirenin kızının kızı (çünkü kız kardeşinin kızı sayılmaktadır).
**5.** Emzirenin kocasının annesi (çünkü emzirenin sütü, kocası nedeniyle oluşmuştur. Emenin ninesi hükmündedir).
**6.** Emzirenin kocasının kız kardeşi (çünkü halası sayılmaktadır) .
**7.** Emzirenin oğlunun kızı (çünkü kardeşinin kızı sayılmaktadır).
**8.** Emzirenin kocasının kızı -başka hanımdan dahi olsa-(çünkü baba bîr süt kardeşi sayılmaktadır).
**9.** Emzirenin kocasının kız kardeşleri (çünkü halaları sayılmaktadır) .
**10.** Emzirenin kocasının diğer hanımları (çünkü babasının hanımları sayılmaktadır).
**11.** Emzirilenin hanımı, emzirenin kocasına haramdır (çünkü oğlunun hanımı sayılmaktadır)
Burada haramlığı oluşturan etken, doğum nedeniyle sütü gelen kadından, başka birinin bebeğinin emmesiyle, ondan gıda almış, emdiği kadının ve kocasının bir parçası haline dönüşmüştür. Bunu şu hadis de ifede etmektedir; Tesettür âyetleri nazil olduktan sonra, Âişe'nin süt amcası, Ebu'l-Kuays'in kardeşi Efiâh geldi ve Âişe'nin yanma girmek için izin istedi. Âişe -(radiyalle.hu anhâ)- anlatıyor; «ben ona izin vermedim ve Rasulullah (sallallâ-hu aleyhi ve selîem) geldiğinde ona bu yaptığımı anlattım; bana; (bir daha gelirse) ona izin vermemi emretti».[1768][360]
İbn Abbâs (radiyallâhu anh)'ten nakledilmiştir; İki hanılı bir adamın, bir hanımı bir kız çocuğunu, diğer hanımı da bir erkek çocuğunu emzirmiş. Bu kız çocuğuyla erkek çocuğu birbirleriyle evlenebilirler mi?» diye İbn Abbâs (radiyallâhu anhj'a sorulduğunda; «Hayır, her ikisi aynı döllenmeden (dolayı gelen sütten emmişlerjdir» demiştir.[1769][361] Sahabelerin ve fakîhlerin geneli bu kanaattedir.
**12.** Emzirilen kız ise, babası sayıldığı için emzirenin kocasına, amcası sayıldığı için

---

[1766][358] Buhârî, 2645; Müslim. 1447.
[1767][359] Buhârî, 5099; Müslim, 1444.
[1768][360] Buhârİ, 5103; Müslim, 1445.
[1769][361] Mâlik, Muvatta, 2/602; Tirmîzî, 1149; Her ikisi de sahih senetle ibn Abbâs radiyallâhu anh'ten nakletmişlerdir.

emzirenin kocasının kardeşine, dedesi sayıldığı İçin emzirenin ve kocasının babasına haram olur.

**Hatırlatma:**

Burada bahsedilen haramlık sadece emzirilene özgüdür. Emzirilenin yakınları için haramhk söz konusu değildir. Örneğin, emzirilenin süt kız kardeşi, emzirilenin erkek kardeşinin de kız kardeşi sayılmaz. Buradaki kural; 'bir göğüsten emenler kardeş olurlar'. Buna göre, emzirilenin erkek kardeşi, emzirilmediği için, kardeşinin süt kız kardeşiyle evlenmesi caizdir. Çünkü süt erkek kardeşinin kardeşi olsa da, yabancı hükmündedir. -Allah en doğrusunu bilir-.

**Emzirme Nedeniyle Haramlığın Oluşması İçin İki Şart Vardır:**

**1.** Beş defa veya daha fazla emzirilmiş olmalıdır:
Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) «bir defa veya iki defa emmeyle haramhk oluşmaz» buyurmuştur.[1770][362] Haramlığı oluşturan miktarın ölçüsü de Âişe {radiyallâhu anhâ)'dan rivayet edilmiştir; 'Kuran'dan indirilenler içerisinde, '(nikahı) haram kılan malum/doyurucu on defa emzirme' de vardı. Sonra bu, 'malum/doyurucu beş defa emzirmeyle neshedildi. (Kendilerine nesh haberi ulaşmayan bazı kimseler) bunları, Kuran'dan (zannederek) okurken Rasulullah (saîlaüâhu aleyhi ve sellem) vefat etti.[1771][363] Bir başka rivayette Âişe validemiz 'beş defadan az malum/doyurucu emzirmeyle haram-lık oluşmaz' demiştir.[1772][364]
İmam Ebû Hanîfe, imam Mâlik ve bazı müçtehitlere göre, emen İle sütü emilen arasında, süt akrabalığının oluşması için, emilen sütün az veya çok olması fark etmez. [1773][365] İmam Şafiî ve bazı müçtehitlere göre, süt akrabalığı için emilen sütün beş defa doyurucu olarak emilmiş olması şarttır. Ahmed bin Hanbel'den bu konuda farklı iki görüş nakledilmiştir. Birinci görüşe göre, beş defa doyurucu oiarak emilmiş olması; ikinci görüşe göre, üç doyurucu emmenin gerçekleşmiş olması yeterlidir.[1774][366]
**2.** Emzirilen çocuk, ilk iki yıl içerisinde emzirilmiş olmalıdır. Çünkü Yüce Allah; 'emzirmenin tamamlanmasını isteyen için anneler çocuklarını tam iki yıl emzirirler.[1775][367] buyurmuştur.
Çocuğun iki yaşını doldurmasıyla birlikte emzirme tamamlanmış olduğu için, sonrasındaki emzirmelere İtibar edilmez. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) «sütkardeşliği ancak açlıktan (dolayı emme sonucu) oluşur» [1776][368] buyurmuştur. Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «süt emmenin haram kılanı, bağırsakları patlatacak kadar çok emilmesi ue sütten kesilme yaşı olan iki yıldan önce emilmesi şeklinde olanıdır» buyurdu.[1777][369]
Ömer bin Hattâb, İbn Mesûd, İbn Abbâs, İbn Ömer ve birçok sahabeden, 'evliliği haram kılan emzirmenin çocuk iki yaşını doldurmadan önce olduğu [1778][370] nakledilmiştir. Âlimlerin çoğunluğu da bu görüştedir.
imam Ebû Hanîfe'ye göre akrabalık oluşturan süt Çağı, otuz aydır. İmam Zûfer'e göre, otuzaltı aydır. İmam MâlİK'e göre süç çağı iki yıl olmakla birlikte, iki yıl sonrasındaki birkaç ay İçerisinde de emilmesi durumunda süt akrabalığı oluşur.[1779][371]
Sonuç oiarak; bu iki şart oluşmadığı sürece, emzirme nedeniyle haramlık oluşmaz. -Allah en doğrusunu bilendir-. Hanımların yanma girmesi ihtiyaç nedeniyle önlenemeyen ve te-

---

[1770][362] Müslim, 1450.
[1771][363] Müslim, 1452; Ebû Dâvûd, 2062; Tirmîzî, 1150; Nesâî, 6/100.
[1772][364] Dârekutnî, 4/183.
[1773][365] Cassâs, Ahkâmu'i-Kurân, 2/66; Zerkânî, Şerhu'z-Zerkânî, 3/240. (Çev.)
[1774][366] Şafiî, el-Umm, 7/27; Sahnûn, eUMudeuvenetul-Kubrâ, 2/290; İbn Hu-mâm, Fethu'l-Kaâir, 3/3. (Çev.)
[1775][367] Bakara, 233.
[1776][368] Buhârî, 5102; Müslim, 1455.
[1777][369] Tirmîzî, 1152; Sahih rivayettir.
[1778][370] Bu sahabelerden nakledilen rivayetler için bkz. Câmiu Ahkâmı'n-Nisâ 3/72-74.
[1779][371] Şafiî, el-Umm, 7/43; Serahsî, elMebsût, 7/136; İbn Rüşd, Bidâye, 2/72; Meydânı, el-Lübâb, 3/31. (Çev.)

settür zorluğu çekilen büyük bir kişinin mahrem kılınması için emzirilmesine bir mani yoktur. Mahremlik oiuşması için, büyük bir kişiye, bir kadının sütünden içirilebilir. Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Süheyl'in kızı Sehle, Peygamber (sallallâhu aleyhi ue sellemj'e geldi ve; «Yâ Rasulullahl Ebû Huzeyfe'nin azadhsı Sâlim'in yanıma girmesinden Ebû Huzeyfe rahatsızlık duymakta» dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) «o halde, onu emzir» buyurdu. Sehle; «o koskoca adam, onu nasıl emziririm?!» dedi. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) tebessüm etti ve; «onun koskoca adam olduğunu ben de biliyorum» buyurdu.1780[372] Daha önce de belirtildiği gibi, bu zorunlu durumlarda ancak söz konusudur. Bu kadınla, sütünden içen adam arasında evlilikten yana tabi bir nefret oluşur. Bebekliğinden beri yanında büyümüş, annesi gibi gördüğü bir kadın halini alır. Şey-hu'1-İslam'ın tercihi de bu yöndedir. Ancak âlimlerin çoğunluğu bu görüşe katılmamaktadır. Onlar bu hadisi, Huzeyfe'nin azadhsı Salim'e özgü kabul etmekte, bu hükmün başkaları için geçerli olmadığını söylemektedirler. -Allah en doğrusunu bilir-.
Dört mezheb imamına göre, hiçbir şekilde erişkin kişilerin mahrem kılınması emzirilmesiyle gerçekleşmez. 1781[373]

**Hatırlatma:**

Kadının göğsünden emme ile sütünün bir kaba sağılıp kaptan içilmesi arasında bir fark yoktur. Her ikisinde de mahremlik oluşur. Alimlerin çoğunluğu bu görüştedir.
Emzirme sayısında tereddüt edildiği zaman haram-lık oluşmaz. Çünkü asıl olan emzirmenin olmadığıdır. Kesin bilgi şüpheyle ortadan kalkmaz.1782[374]
Bir kadın, evlenen kadın ve erkeği emzirdiğini iddia ettiği zaman ne yapılmalıdır?
Emzirdiğini söyleyen kadın adalet vasfına haiz ve her ikisini de emzirmiş olması imkân dâhilinde ise boşanırlar. Ukbe bin el-Hâris (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Bir kadınla nikahlanmıştım, derken siyah bir kadın geldi ve ikinizi de emzirmiştim, dedi. Bunun üzerine RasuluIIah (salhllâhu aleyhi ve selîem)'e gittim ve; «Filanın kızıyla nikahlandım, derken siyah bir kadın gelerek, 'ikinizi de emzirdim' dedi. Ben, b /cadın yalancıdır' dedim». Bunun üzerine, Peygamber (salhllâhu aleyhi ve sellem) yüzünü benden diğer tarafa yüz çevirdi. Ben yüzünü çevirdiği taraftan gelerek tekrar b kadın yalancıdır' dedim. Bunun üzerine; «ikinizi de emzirdiğini iddia ettiği hald,e sen hala o kadınla nasıl karı koca olarak yaşarsın? Ayrıl ondan!» buyurdu'.1783[375]

**II) Geçici (Süreli) Haram Olanlar:**

**a)** İki kız kardeşle birden nikahlanmak haramdır:
Bir kişi aynı zamanda iki kız kardeşle birden evlenemez.
İkisini bir arada nikahlı bulunduramaz. Ancak hanımı vefat ettiğinde veya boşandığında, onun kız kardeşiyle evlenebilir. Yüce Allah, evlenilmesi haram olan kadınlar arasında iki kız kardeşi de saymıştır; '...iki kız kardeşi bir arada almak suretiyle evlenmek, -geçmişte olanlar artık geçmiştir- size haram kılındı..1784[376]
Ebû Süfyân'm kızı Ümmü Habîbe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Yâ RasuluIIah! Kız kardeşim Ebû Süyân'm kızıyla evlen' dedim. Bana; 'gerçekten bunu istiyor musun?' dedi. Ben; 'evet, kız kardeşimin benimle 'hayırda ortağım' olmasını istiyorum' dedim. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'o bana helal değildir...' buyurdu.1785[377]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Bir adam, bir kadınla evlendikten sonra, onun kız kardeşiyle de evlenirse, son yaptığı

---

1780[372] Müslim, 1453.
1781[373] Konuyla ilgili kaynaklar 1785-1786 nolu dipnotlarda belirtilmiştir. (Çev.)
1782[374] E-Muğnî, 7/537.
1783[375] Buhârî, 2659; Tirmîzî, 1151; Nesâî, 3330.
1784[376] Nisa, 23.
1785[377] Buhârî, 5101; Müslim, 1449.

evlilik batıldır, hâkim tarafından boşandırılırlar.[1786[378]]

**2.** İki kız kardeşle birden evli oian'kâfir biri, daha sonra Müslüman olduğu takdirde, ikisinden birini boşar.

RasuluIIah (sallallâhu aleyhi ve seilem) döneminde bir adam Müslüman olduğunda iki kız kardeşle birden evli bulunuyordu. Adam; 'Yâ RasuluIIah! Ben Müslüman oldum; ama nikâhım altında iki kız kardeş birden bulunmakta' dedi. Bunun üzerine RasuluIIah (sallallâhu aleyhi ve sellem) «ikisinden birini seç [diğerinden ayrıl]» buyurdu.[1787[379]]

**b)** Bir kadınla halasını veya teyzesini birlikte nikahlamak haramdır:

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'bir kadın, halası veya teyzesiyle bir arada nikâhlanamaz [1788[380]] buyurmuştur.

İlim ehlinden kabul edilen âlimler, 'bir erkeğin, bir kadını halasıyla veya teyzesiyle birlikte nikâhlayamayacağı konusunda' icmâ etmişlerdir. Hala ve teyzenin öz veya mecazi olması fark etmez. Mecazî olanlar şunlardır; Dedenin kız kardeşi, dedenin babasının kız kardeşi ve üst soy grubu; anne annenin kız kardeşi, anne ve baba bir ninenin annesi ve üst soy grubu. Bu konunun kolayca öğrenilmesi için şöyle özetlenebilir; 'Aralarında kan veya süt bağı bulunanların evlenmeleri birbirlerine haramdır.[1789[381]]

**c)** Evli veya iddet bekleyen kadınlarla nikahlanmak haramdır. Esir kadınlar ile kocası kâfir olan bir kadın Müslüman olduğunda bu hükmün dışındadır. Çünkü Yüce Allah; '.. .Evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı. Sahip olduğunuz cariyeler müstesna, bunlar, Allah'ın üzerine farz kıldığı hükümlerdir [1790[382]] buyurmuştur. Ayet, 'evli kadınlarla evlenmek size haram kılınmıştır. Ancak esir kadınlar hariçtir' manasındadır. İbn Abbâs (radiyallâhu anh) 'evli kadınlarla evlenmek zinadır. Ancak esir kadınlar hariçtir' demiştir. Bu ifadenin benzerini İbn Mesûd ve selef âlimlerden birçoğu da söylemiştir. Ayeti kerîmenin nüzul sebebi de bu anlamı teyit etmektedir. 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Huneyn günü Evtâs'a bir ordu göndermişti. Ordu düşmanla karşılaşmış, düşmanı yenmiş ve esirler alınmıştı. Rasulullah 'in sahabelerinden bazıları, esir aldıkları kadınların, müşriklerle evli olmaları nedeniyle onlara yakın durmaktan çekinmişlerdi. Bunun üzerine Azız ve Celîl Allah; '...Evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı Sahip olduğunuz cariyeler müstesnadır âyetini indirdi. Yani esir aldığınız kadınlar iddet süreleri tamamlandığı zaman sizlere helaldir, buyruldu'.[1791[383]]

Bir kâfirle evli olan bir kadın, Müslüman olduğu zaman evlenilmesi mubah olan namuslu kadınlardan sayılır. Çünkü Müslüman olmasıyla birlikte kâfir kocasından boşanmış olur. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Ey iman edenler! Mümin kadınlar hicret ederek size gelirlerse onları imtihan edin. Allah onların imanlarını çok iyi bilir. Onların mümin kadınlar olduklarını öğrenirseniz, inkarcılara geri çevirmeyin. Bu kadınlar, o inkarcılara helal değildir. Onlar da bunlara helal olmazlar. İnkarcıların bu kadınlara verdikleri mehirleri iade edin: Bu kadınların mehirleri-ni kendilerine verdiğiniz zaman, onlarla evlenmenizde bir engel yoktur. İnkarcı kadınları nikâhınızda tutmayın; onlara verdiğiniz mehri isteyin; inkarcı erkekler de hicret eden mümin kadınlara verdikleri mehirleri istesinler. Allah'ın hükmü budur; aranızda O hükmeder. Allah bilendir, Hakîm'dir.[1792[384]]

**d)** Bir adam hanımını üç defa boşadığı zaman, o kadın başka biriyle sahih bir evlilik gerçekleştirmediği sürece boşayan kocasına helal olmaz. Çünkü Yüce Allah; 'Bundan sonra kadını boşarsa, kadın başka birisiyle evlenmedikçe bir daha kendisine helal olmaz. Eğer ikinci koca da onu boşarsa, Allah'ın yasalarını koruyacaklarını sanırlarsa eski karı kocanın birbirlerine dönmelerine bir engel yoktur. Bunlar, bilen kimseler için Allah'ın açıkladığı yasalardır [1793[385]] buyurmuştur. Bu konu 'talak/boşanma' bölümünde ayntılı olarak zikredilecektir. -Inşaallah-.

**e)** Müşrik kadınlarla, -iman etmedikleri sürece- evlenilmesi haramdır. Çünkü Yüce Allah

---

1786[378] İmam Şâfîi, el-Ümm, 3/150.

1787[379] Tirmîzî, 1129; Ebû Dâvûd, 2243; İbn Mâce, 1951; Zayıf rivayettir.

1788[380] Buhârî, 5109; Müslim, 1408; Nesâî, 6/96.

1789[381] İbn Kudâme, el-Muğni

1790[382] Nisa, 22-24.

1791[383] Müslim, 1456; Ebû Dâvûd, 2155; Tirmîzî, 3017; Nesâî, 6/110!

1792[384] Mümtehine, 10.

1793[385] Bakara, 230.

şöyle buyurmuştur; 'iman edinceye kadar, Allah'a şirk koşan kadınlarla evlenmeyin. İman etmiş bir cariye, beğenseniz bile müşrik bir kadından kesinlikle daha iyidir [1794][386] inkâra kadınları nikahınızda tutmayın.[1795][387]
Eî-Misver bin Mahreme (radiyallâhu anh), Hudeybiye olayını anlatırken, «bu âyet nazil olduğu zaman, Ömer'in nikahında iki müşrik kadın vardı, ikisini de hemen boşadı» demiştir.[1796][388]

**Hatırlatma:**

Müşrik kadınlarla evlenmenin haramlığından, 'ehl-i kitap/ yahudi ve hıristiyan kadınlar' istisna tutulmuştur, müslüman bir erkek, Yahudi veya Hıristiyan bir kadınla evlenebilir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur; Mümin kadınlardan iffetli olanlar ile daha önce kendilerine kitap verilenlerden iffetli kadınlar da namuslu olmak, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere mehir-lerini vermeniz şartıyla size helaldir.[1797][389]
Müslüman bir kadının, ehl-i kitap veya diğer gayr-i müslim bir erkekle evlenmesi caiz değildir. Çünkü Sânı Yüce Allah şöyle buyurmuştur; '...îman edinceye kadar; müşrik erkeklerle mümin kadınları evlendirmeyin. İman etmiş bir köle, beğenseniz bile müşrik bir erkekten daha iyidir. Onlar ateşe çağırırlar.[1798][390] 'Ey iman edenleri Mümin kadınlar hicret ederek size gelirlerse onları imtihan edin. Allah onların imanlarını çok iyi bilir. Onların mümin kadınlar olduklarını öğrenirseniz, inkarcılara geri çevirmeyin. Bu kadınlar, o inkarcılara helal değildir. Onlar da bunlara helal olmazlar. [1799][391] Ayette evîenilmesi haram olan müşrik erkeklerden, ehi kitap istisna edilmediği için aslı üzere 'haram1 kalmıştır.
**f)** Tövbe edip, hayızla temizleninceye kadar zina eden ka-dınia evîenilmesi haramdır:
Bir erkeğin, zina eden bir kadınla, kadının da zina eden bir erkekle tövbe edinceye kadar evlenmesi haramdır. Çünkü Yüce Allah; 'Zina eden erkek, zina eden veya müşrik olan bir kadından başkasıyla evlenemez; zina eden kadınla da ancak zina eden veya müşrik olan erkek evlenebilir. Bu Müminlere haram kılınmıştır.[1800][392]
Amrb. Şuayb, babasından ve dedesinden naklediyor; 'Mekke'den esirleri Medine'ye götürürdü. Mekke'de "Anak" denilen fahişe bir kadın daha vardı. Bu kadın Mersed'in dostu idi. ... Mersed, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'e gelerek; «Ey Allah'ın Rasulü! Anak ile evlenebilir miyim?» dedi. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sustu hiçbir cevap vermedi, sonra Nur sûresi 3. ayet nazil oldu: 'Zina eden erkek, zina eden veya müşrik olan bir kadından başkasıyla evlenemez; zina eden kadınla da ancak zina eden veya müşrik olan erkek evlenebilir. Bu Müminlere haram kılınmıştır' Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) âyeti bana okudu ve; «Sen, O kadınla evlenme» buyurdu.[1801][393]
Zina eden kadın tövbe ettiği zaman ayet-i kerîmede belirtilen evlenme yasağı ortadan kalkar. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Günahından dolayı tövbe eden, günah işlememiş gibidir [1802][394] buyurmuştur. Zinadan tövbe eden kadınların bir hayız dönemiyle temizlenmeleri şarttır. Çünkü Peygamberimiz esir kadınlar hakkında şöyle buyurmuştur; 'Hamile (esir) kadınla doğumunu yapıncaya kadar; hamile olmayanlarla da hayız görünceye kadar ilişkiye girilmez.[1803][395] Esir kadınlarla ilişki için hayız görünceye kadar beklenilmesi şartı, rahimlerinin temizlenmesi içindir. Bu nedenle zina eden kadınlarda aynı hükme tabidir. -Allah en doğrusunu bilir.
**g)** İhramlı kadınla -ihramda çıkıncaya kadar- evlenmek haramdır. İhramlı erkeğe de,

---

[1794][386] Bakara, 221.
[1795][387] Mümtehine, 10.
[1796][388] Buhârî, 2734; vdğ.
[1797][389] Maide, 5.
[1798][390] Bakara, 221.
[1799][391] Mümtehine, 10.
[1800][392] Nur, 3.
[1801][393] Tirmîzî, 3177; Ebû Dâvûd, 2051; Nesâî, 6/66; Hasen rivayettir.
[1802][394] İbn Mâce, 4250; Hasen rivayettir.
[1803][395] Ebû Dâvûd, 2157; Ahmed, 3/62; Hasen rivayettir.

ihramlı kadına da nikah kıymak caiz değildir. Şayet ihramlı olmalarına rağmen nikah kıyarlarsa, -âlimİerin çoğunluğuna göre- nikahlan geçersizdir. Osman bin Affân (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «İhramlı olan nikah kıyamaz, nikahlanamaz ve dünür düşemez» buyurdu.[1804][396]

**h)** Dört evli olan kişinin, beşinci hanımla evlenmesi haramdır. Çünkü Yüce Ailah; '...Beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın.[1805][397] buyurmuştur. Evlilik konusunda Müslümanlara verilen ruhsat dört hanımla sınırlıdır. Rasuiullah'ın dışında hiçbir Müslüman için dörtten fazla hanımla ve mehirsiz evlenmek helal değildir. Alimler bu konuda icmâ etmiştir. Dörtten fazla evli olan bir müşrik, Müslüman olduğu takdirde ona, dört hanımın dışındakileri boşanması emredilir. İbn Ömer (radiyailâhu anh) anlatıyor; 'Gaylân bin Seleme es-SekâfîMüslüman olduğunda, cahiliye döneminde evlendiği on hanımı bulunuyordu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona, aralarından dördünü seçmesini ve diğerlerini boşamasını emretti.[1806][398]

**Şeriatın Geçersiz Kıldığı Nikâhlar**

**1. Şiğâr Nikâhı / Trampa Şeklinde Evlilik:**

İki kişinin kızlarını, kız kardeşlerini veya velisi bulundukları kızları, mehirli veya mehirsiz karşılıklı değişerek evlenmeleridir. Bu nikah haram kılınmıştır. Değişme şartı nedeniyle bu nikah fâsit/geçersiz olmuştur. Çünkü bu türden nikahlar çok büyük fesatlar içermektedirler. Kadınlar, istemedikleri kimselerle evlenmeye mecbur bırakümak-ta, erkeklerin menfaati, kadınların maslahatına tercih edilmektedir. Bu kadınlara zulümdür. Kadınları, emsallerinin mehirlerinden mahrum bırakmaktadır. Ayrıca bu nikah, evlilik sonrası problemlere ve düşmanlıklara yol açmaktadır. Aliah Teâiâ'nın şeriatına aykırı davranarak, bu türden akitlerde bulunanların bir an önce hak ettikleri cezaya çarptırılmaları gerekir.[1807][399]

Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallal-lâhu aleyhi ve sellem) şigâr nikahını yasaklamıştır. Şiğâr nikahı, bir adamın, başka bir adama; «sen kızını benimle; ben de kızımı seninle evlendireyim veya sen kız kardeşini benimle, ben de kız kardeşimi seninle evlendireyim» demesidir'1820. Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellem); 'İslam'da şiğâr yoktur [1808][400] buyurmuştur.

Bu nikahın haram olduğunu teyit eden delillerden biri de, içeriğinde Allah'ın kitabına uymayan şartları barındırmasıdır. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Kim, Allah [1809][401] kitabında bulunmayan bir şartı, şart koşarsa, o (şart) batıldır. Bu yüz şart olsa da batıldır. Allah'ın şart(lar)ı, en doğru ve en sağlam olanıdır» buyurmuştur.[1810][402]

**2. Muhali il/Hülle Nikahı:**

Kocası tarafından üç defa boşanan bir kadının, iddet süresi bittikten sonra, boşayan kocasına helal olması için, başka biri tarafından nikahlanıp, sonra da boşanmasıdır.

Büyük günahlardan olan bu nikah haramdır. Bunu yaptıran da, yapan da lanetlenmiştir. İbn Mesûd {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seliem) hülle nikahıyla evlenen kocaya ve kendisi için hülle yapılan kocaya lanet etmiştir.[1811][403]

Ömer bin Hattâb (radiyallâhu anh); 'Hülle nikahıyla evleneni de, kendisi için hülle yapılanı

---

[1804][396] Müslim, 1409; Tirmîzî, 840; Ebû Dâvûd, 1841; Nesâî, 5/292; İbn Mâce, 1966..

[1805][397] Nisa, 3.

[1806][398] Tirmîzî, 1128; Ibn Mâce, 1953; Ahmed, 2/13; vdğ.

[1807][399] İbn Bâz, Nikâhu'ş-Şiğâr İsimli risalesinden alınmıştır.

[1808][400] Müslim, 1416; Nesâî, 6/112; İbn Mâce, 1884.

[1809][401] Müslim, 1415.

[1810][402] Buhârî, 2155; Müslim, 1504.

[1811][403] Tirmîzî, 1120; Ahmed, 1/450. Sahih rivayettir.

da (nikahlı) kabul etmem; rec-mederim' demiştir.1812[404] İbn Ömer (radiyallâhu anh)!e, hülle nikâhı sorulduğunda; «bu zinadır/evlilik dışı ilişkidir» demiştir.1813[405]
Bu nikâhın fâsit/geçersiz olmasının nedeni, hülle nikahı yapanın niyetidir. Yani kadının ilk kocasına helal olması niyetiyle evlenmesidir. Bu nikâh, bu şart zikredilmeden ve böyle bir niyet edilmeden dahi yapılsa fasittir.
Nâfî anlatıyor; İbn Ömer'e bir adam geldi ve; «Bir adam hanımını üç defa boşadı. Kardeşinden hiçbir talepte bulunmadığı halde, kardeşi onun boşadığı hanımla boşayan kardeşine helal kılınması için evlendi. Bu durumda o kadın, ilk kocasına helal oldu mu?' diye sordu. İbn Ömer; «hayır, ancak cinselliği arzulayarak evlenmesi halinde helal olur. Biz, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında bunları zina/nikâh dışı beraberlik sayardık» dedi.1814[406] Bu rivayetten de anlaşılmaktadır ki, ilk kocanın niyetine itibar edilmez. Çünkü boşadıktan sonra hiçbir akde sahip değiîdır. Diğer yabancı kimseler gibidir. Aynı şekilde kadının niyetine de itibar edilmez. Çünkü boşayıp-boşamamak, kadına değil, son kocasına aittir. Bunu şu rivayet de teyit etmektedir; 'Rifâa el-Ku-razî'nin hanımı, Rasuİullah (saUallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi ve; «Ey AHah 'm Rasulü! Rifâa beni üç talakla boşadı. Daha sonra ben Abdunahman Îbnü'z-Zübeyr eİ-Kurazî'yle evlendim. Fakat ondakini elbisenin saçağı gibi buldum» dedi. Bunun üzerine Ra-sulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gülümsedi ve; «galiba sen, Rifâa'ya dönmek istiyorsun! Hayır, kocan senin balından, sen de onun balından tadıncaya kadar olmaz» buyurmuştur.1815[407]

**Hatırlatma:**

Nikah akdi kıyılmadan önce birinci koca için hülle yapması şart koşulan İkinci koca, (cinsel) arzuyla nikaha niyet ederse, nikah akdi sahih olur. Çünkü bu durumda niyetini, hülle ve şarttan arındırmıştır.1816[408]

**3. Muta Nikahı:**

Süreli evliliktir. Belirli bir süre -bir, iki veya daha fazla gün-, belirli bir mal veya para karşılığı evli kalmaktır. Bu nikah Rasuîullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında helal idi. Daha sonra Allah Teâlâ, Rasulünün lisanıyla kıyamete kadar kesin olarak bu nikahı haram kılmış, neshetmiştir.1817[409]
Sebra (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Fetih yılında Mekke'ye girdiğimiz zaman, Rasuîullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) muta yapmamıza izin verdi. Daha sonra henüz Mekke'den çıkmadan mutayı bize yasakladı.1818[410]
Muta nikahıyla evlenen ne yapmalıdır?
Yukarıda da belirtildiği gibi, bu nikah fasit/geçersizdir. Bu nikahla bir araya gelenlerin hemen ayrılması gerekir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sebra'nın rivayet ettiği hadiste de belirtildiği gibi- bir kadınla muta nikahı yapanın, o kadından ayrılmasını emretmiştir.1819[411]
Bir süre sonra ayrılmak niyetiyle, bir kadınla evlenen kişinin hükmü nedir?
Farklı bölgelere seyahat edenlerin birçoğu, ülkelerine dönerken boşamak niyetiyle evlenmektedirler. Alimlerin çoğunluğu, hiçbir şart koşmadan yapılan evliliklerin caiz olduğu görüşündedir. Evlendikten bir süre sonra boşamayı niyetinden geçirmesi buna engel değildir. Çünkü insan bir şeye niyet ettikten sonra da yapmayabilir veya niyet etmediği bir şeyi de yapabilir. Dolayısıyla fiil gerçekleşir, niyet gerçekleşmez.1820[412]

---

1812[404] Abdurrezzâk, Musanne/, 6/265; Saîd bin Mansür, 1992; Sahih rivayettir.
1813[405] Sahih hadis; Abdurrezzâk, Musanne/, 10776
1814[406] EI-Hâkim, 2/199; Beyhakî, 7/208; Sahih rivayettir.
1815[407] Buhârî, 2639; Müsiim, 1433.
1816[408] İbn Kudâme, el-Muğnî, 6/648.
1817[409] İbn Hazm, el-Muhallâ, 9/519.
1818[410] Müslim, 1406.
1819[411] Müslim, 1406; Beyhakî, 7/202.
1820[412] El-Muğnî, 6/644; el-Ümm, 5/80.

İmam Evzâî, bu görüşe muhalefet etmiş ve bunun muta nikâhı olduğu söylemiştir. İmam Evzâî'nin görüşü birçok açıdan daha isabetlidir. Bu görüş, daha önce zikredilen İbn Ömer (radi-yailâhu anh)'m şu sözüyle de teyit edilmektedir; «Biz, Rasuîullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında bunları zina/nikâh dışı beraberlik sayardık.[1821][413] Ayrıca bu türden farklı niyetlerle yapılan evlilikler, bir tür aldatma ve hiledir. Düşmanlığa ve nefrete yol açar. Müslümanlar arasındaki güvenin kaybına neden olur. Şahsiyetsizliği ve şehvete düşkünlüğü getirir, birçok fesat ve kötülükleri ortaya çıkartır.

### 4. Protokollü/Gizli Evlilik:

Gençler arasında yayılan bu evlilik türü fasittir. Örneğin bir erkek, üniversitedeki kız arkadaşıyla, özel ilişki kurmakta; bu gayri meşru ilişkiyi, ya hiç kimse bilmemekte veya sadece onu tanıyan arkadaşları bilmektedir. Bunlar bir arkadaşlarının evine gidip, orada cinsel ilişkiye girdikten sonra kız kendi babasının evine dönmektedir. Bu ilişki, aralarındaki nikah akdi{!) yazılı bir kağıttan ve arkadaşlarından oluşan fâsıkların şahitliğinden ibarettir!!! Bu nikah akdi batıldır. Hakikatte bu zinadır. -Bundan Allah'a sığınırız-. Çünkü bu akitte, nikâhın sıhhat şartlarından olan 'veli izni1 bulunmamaktadır.
Nikâhta veli izninin şart olduğu, Kuran ve Sünnette delillerle sabittir. Yüce Allah; 'iman edinceye kadar müşrik erkekleri de evlendirmeyin. İman etmiş bir köle, beğenseniz bile bir müşrikten daha iyidir [1822][414] buyurarak, evlendirme işini velilere atfetmiştir. Aynı şekilde şu âyette de bu görülmektedir; 'Aranızdan bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi davranıştı olanları evlendirin.[1823][415] Nitekim Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem); Velisiz nikah olmaz [1824][416] "Hangi kadına velisinin izni olmaksızın nikah kıyıhrsa onun nikahı batıldır, onun nikahı batıldır, onun nikahı batıldır. Şayet bu izinsiz nikahlanan kişi o kadınla beraber olmuşsa, o kadın için meh'ır verilmesi gerekir. Şayet ihtilafa düşerlerse, yetkili devlet adamı, velisi olmayanların velisidir [1825][417] buyurmuştur.
Alimlerin çoğunluğu, nikâhta veli izninin şart olduğu görüşündedir. Şeyhu'l-İslam der ki; 'Âlimlerin çoğunluğu, velisiz nikâh batıldır, demiştir'. Velisiz ve şahitsiz evlenen ve nikâhı gizleyenin nikâhı batıldır. Bu konuda imamlar ittifak etmiştir. [1826][418]
Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi, velisinin izni olmadan evlenen bir kadının nikâhı batıldır ve fasittir. Gerdeğe girilmiş ve aradan uzun zaman geçmiş dahi olsa, akdin feshedilmesi gerekir.[1827][419]
Hanefî mezhebine göre, yetişkinlerin veli izni olmadan yaptıkları nikâh akdi geçerlidir.[1828][420]

## Eşlerde Aranan Özellikler

### a) Hanımda Bulunması Müstehap Olan Özellikler:

**1.** Dindar olması.
Yüce Allah; Aman etmiş bir cariye, beğenseniz bile müşrik (hür kadından) daha iyidir...' buyurmuştur. Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem) de; 'Dindar olanı seç, elin bereketlensin buyurmuştur.
**2.** Dindarlığıyla birlikte, güzellik, asalet ve zenginlik bulunması.
Peygamberimiz {saîlallâhu aleyhi ve sellem); 'bir kadın dört şeyden dolayı nikahlanır; Malı, güzelliği, asaleti ve dini için. Sen dindar olanı seç elin bereketlensin [1829][421] buyurmuştur.

---

[1821][413] El-HâMm, 2/199; Beyhakî, 7/208; Sahih rivayettir.
[1822][414] Bakara, 221.
[1823][415] Nur, 32.
[1824][416] Ebû Dâvûd, 2085; Tirmîzî, 1101; İbn Mâce, 1879; Sahih rivayettir.
[1825][417] Ahmed, 6/156; Ebû Dâvûd, 2083; Tirmîzî, 1102; İbn Mâce, 1876; Sahih rivayettir.
[1826][418] Mecmûu'!-Fetâvâ,32/21-1Q2.
[1827][419] Vehbe Zuhaylî, el-Fıkhu'1-İslâmî ve Edilletuhu, 9/6606.
[1828][420] Merginânî, el-Hidâye, 1/196; İbn Rüşd, Bidâyetu'l-Muctehid, 2/3-5; 7-8. (Çev.)
[1829][421] Buhârî, 5090; Müslim, 1466.

**3.** Sevecen ve şefkatli olması:
Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem); 'deveye binen kadınların en hayırlısı, Kureyş kadınlarının sâtih olanlarıdır. Küçük çocuğuna en şefkatli davranan, kocasının elindeki işine en riayetkar olanlardır.[1830][422]
**4.** Bakire olması:
Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem), Câbir bin Abdullah'a evlendiği zaman; 'bakireyle mi, dulla mı, evlendin?' diye sormuş, 'dul' cevabını aldığında da, 'bakireyle evlenseydin ya! Sen onunla, o da seninle eğlenirdi [1831][423] buyurmuştur.
Salih kimselerle akraba olmak, eşi vefat edenin hatırına veya yetimlere sahiplik etmek ve benzeri nedenlerle dul biriyle evlenmek tercih edilebilir.
**5.** Güzel, itaatkâr ve güvenilir olması:
Ebû Hureyre (radiyaliâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seiiem)'e, «hangi kadın hayırlıdır?» diye soruldu, «baktığında mutlu eden, emrettiğinde itaat eden, kendi nefsinde ve kocasının malında hoşlanmadığı şeylerde ona muhalefet etmeyendir» buyurdu.[1832][424]
**6.** Kocasına düşkün ve doğurgan olması:
Peygamberimiz (saliallâhu aleyhi ve seliem) kocasına bağlı ve doğurgan hanımİarİa evlenilmesini teşvik etmiştir. Konuyla ilgili hadisler bu bölümün başında zikredilmiştir.

**Hatırlatma:**

Bazı Şâfîi âlimler, eşin akrabalardan olmamasını müstehap kabul etmektedirler. Fakat bu görüşün bir dayanağı ve ash yoktur., Rasulullah (salialiâhu aleyhi ve sellem)'in kızı Fatıma (radiyallâhu anhâ), babasının amca oğlu Ali (radiyaİlâhu anh) ile evlenmiştir. Cennet gençlerinin efendisi Hasan ve Hüseyin (radiyallâhu anhumâ), bu evlilikle dünyaya gelmişlerdir.

**b) Kocada Bulunması Müstehap Olan Özellikler:**

**1.** Dindar olması:
Yüce Allah; '...İman etmiş bir köle, beğenseniz bile müşrik (hür) birinden daha iyidir.[1833][425] buyurmuştur.
**2.** Aziz ve Celil Allah'ın kitabından bir miktar ezbere biliyor olması:
Peygamberimiz (saliallâhu aleyhi ve seliem) sahabelerinden birini, ezberinde bildiği Kurân'a karşılık evlendirmiştir.[1834][426]
**3.** Evlilik gereklerinin tamamını yerine getirebilecek güçte olması:
Evlilik gerekleri, cinsel ilişki, evlilik masrafları ve maişetini sağlayabilecek güce sahip olmasıdır. Peygamberimiz (saliallâhu aleyhi ve seliem) evlilik gereklerini yerine getirebilecek gençleri evliliğe teşvik etmiştir. Kays'ın kızı Fâtıma'ya; «Muâviye yoksuldur; hiç malı yoktur [1835][427] demiştir.
**4.** Hanımlara karşı nazik ve dostane olmalıdır:
Peygamberimiz (saliallâhu aleyhi ve seİlem) Ebû Cehm hakkında; «Ebû Cehm'in sopası elinden eksik olmaz; Sen Usâme ile nikahlan» demiştir'.
**5.** Kadın onu görmeyle mutlu olmalıdır:
Aralarında nefret oluşmaması, güzel ilişkinin eksik olmaması için bu gereklidir.
**6.** Kadına denk olmalıdır:
Denklik, eşitlik ve benzerliktir. Bu birçok şeyi kapsamaktadır. Bunları şöylece sıralayabiliriz;
**a)** Dinde denklik: Nikâhın sıhhat şartlarından olduğu konusunda icma edilmiştir. Çünkü Müslüman bir kadının, -daha önce de belirtildiği gibi- bir kâfirle evlenmesi helal değildir.

---

[1830][422] Buhârî, 5082; Müslim, 2527.
[1831][423] Buhârî, 5079; Müslim, 715.
[1832][424] Nesâî, 6/68; Ahmed, 7373; Sahih rivayettir.
[1833][425] Bakara, 221.
[1834][426] Buharı, 5029; Müslim, 1425.
[1835][427] Müslim, 1480; Nesâî, 3245; Ebû Dâvûd, 2284

Aynı şekilde hiçbir Müslüman velisi bulunduğu kızı, bir fâsıkla evlendirme-melidir. Sânı Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler ise kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere; temiz erkekler de temiz kadınlara yaraşır.[1836][428] Her ne kadar bu şart, nikah akdinin sıhhat şartından değilse de, buna dikkat edilmelidir.

**b)** Soyda denklik: İmam Mâlik buna muhalefet etmiştir. Ancak âlimlerin çoğunluğu bu görüştedir.

**c)** Zenginlikte denklik: Bazı âlimler bunu dikkate almışlardır. Çünkü Yüce Aliah; 'Allah'ın insanlardan bir kısmını, diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve erkekler mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudurlar [1837][429] buyurmuştur.

**d)** Hürriyette denklik: İmam Mâlik buna muhalefet etmiştir. Ancak âlimlerin çoğunluğu bu görüştedir.

**e)** Sanat ve meslekte denklik: Alimlerin çoğunluğu bunu dikkate almıştır.

**f)** Ayıplardan Uzak olmada denklik: Mâliki, Şâfîi ve bazı Han-beliler bunu dikkate almıştır.

**Hatırlatma:**

Dinde denklik dışında sayılan denklik türleri, nikâhın sıhhat şartlarından değildir. Ayrıca bunları şart koşanlara göre, bu denklik türlerini gözetmek kızın ve velisinin hakkıdır, isterlerse bu haklarından vaz geçebilirler. Nikâh bu durumda da sahih olur. -Allah en doğrusunu bilir-.

**7.** Erkek kısır olmamalıdır: Çocuk sahibi olmanın faziletini bildiren birçok rivayet bulunmaktadır. Fakat birtakım nedenlerden dolayı böyleleri de tercih olunabilir. -Allah en doğrusunu bilir-.

**Nişanlanmak**

İnsanlar arasında örfen bilinen vesilelerle, bir kadından evlilik talep etmektir. Talebe olumlu cevap verilmesiyle birlikte nişan gerçekleşmiş olur. Buna göre nişan, sadece evlenme vaadinden ibarettir. Bu nedenle nişanlı erkek ve kadın birbirlerine hiçbir surette helal olmazlar. Nikâh akdi kıyılıncaya kadar birer yabancıdırlar.[1838][430]

**1.** Bir kızla evlilik talebi kime iletilir?

**a)** Evlilik talebinin kızın velisine iletilmesi asıldır. Urve (radi-yallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve selîem), Aişe ile evlenmek için Ebû Bekir'e talepte bulundu ve; «Ebû Bekir, benim Allah'ın dininde ve kitabında kardeşimdir (kan bağıyla kardeşim değildir, bu nedenle); kızı(yla evlenmem) bana helaldir» buyurdu.[1839][431]

**b)** Reşîd/Yetİşkin kızlara evlilik talebinde bulunulması caizdir.

Ümmü Seleme (radİyalİâhu anhâ) anlatıyor; 'Ebû Seleme vefat ettiğinde, Peygamber {saUallâhu aleyhi ve sellem) bana, Hâtib bin Ebî Beltea'yı dünür olarak gönderdi. Ben; «benim bir kızım var ve ben kıskanç biriyim» dedim.[1840][432]

**c)** Kız velisinin, Salih kimselere evlilik teklifi götürmesi caizdir.

Sâlİh kul, Mûsâ aleyhisselâm'a; 'Bana sekiz yıl çalışmana karşılık, bu iki kızımdan birisini sana nikahlamak istiyorum' dedi.[1841][433] Ömer bin Hattâb, dul kızı Hafsa ile evlenmesi için, önce Osman'a, sonra da Ebû Bekir'e teklif görürdü. Her ikisi de evlenmek istemediğini belirtti. Daha sonra Rasulullah (saUallâhu aleyhi ve sellem) onunla nişanlandı.[1842][434]

Ali bin Ebî Tâlib (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (saUallâhu aleyhi ve sellem)'e; «Yâ Rasulullah! Neden bizi(m kızlarımızı) değil de, Kureşi(n kızlarını) tercih ediyorsun?» dedim. «Sizde, (evlenebileceğim) biri var mı?» buyurdu. Ben; «Evet, Hamza'nın kızı var»

---

[1836][428] Nur, 26.
[1837][429] Nisa, 34.
[1838][430] El-Vedz, 280.
[1839][431] Buhârî,5081.
[1840][432] Müslim, 918; Nesâî, 6/81.
[1841][433] Kasas, 27.
[1842][434] Buhârî, 5122.

dedim. Bunun üzerine; «O, bana helal olmaz. Çünkü o benim sütkardeşimin kızıdır» buyurdu.[1843][435]

**d)** Kızın kendisinin, sâlih bir kişiye evlilik teklifi götürmesi caizdir.

Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Bir kadın, Rasulullah (sal-lallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi, kendisiyle evlenmesini teklif etti ve; «Yâ Rasulullâhl Bana ihtiyacın var mı?» dedi. [Bu hadisi dinleyen] Enes'in kızı; «Ne utanmaz, kötü bir kadmmışl» dedi. Bunun üzerine Enes (radiyalîâhu anh) «O, senden daha hayırlıdır. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seHemj'i arzulamış ve kendisini ona arz etmiştir» dedi.[1844][436]

Bir kızın evlilik teklifinde bulunması, fitne çıkması endişesi olmadığı takdirde caizdir. Aksi halde fitne ve fesada neden olur. Hiç şüphesiz Allah, fesattan hoşlanmaz.

**2.** Erkeğin evleneceği kıza bakması:

Bir bayanla evlenmeyi düşünen kişinin ona bakması mubahtır. Bu konuda âlimler ittifak etmiştir. Bu konudaki mubahh-ğın delilleri şunlardır;

Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Bundan sonra artık başka kadınlarla evlenmen, bunları başka hanımlarla değiştirmen, güzellikleri hoşuna gitse bile sana helal değildir.[1845][437] Hiç kuşkusuz bir kadının güzelliği, ancak ona bakılması durumunda anlaşılır.

Ebû Hureyre (radiyalîâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında bulunuyordum. Bir adam geldi ve Ensar'dan bir kadınla evlendiğini söyledi. Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona; «kadına baktın mı?» diye sordu. Adam; «hayır» dedi. Bunun üzerine; «git, ona bak. Kuşkusuz En-sâr'm gözlerinde bir şeyler vardır» buyurdu.[1846][438]

Sehl bin Sa'd {radiyalîâhu anh) anlatıyor; 'Bir kadın Rasu-lulîah (sallallâhu aleyhi ve sellem}'e geldi ve; «kendimi sana hibe etmek için geldim» dedi. Bunun üzerine Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kadına bakarak onu tepeden tırnağa süzdü. Sonra başını eğdi.[1847][439]

Câbir {radiyalîâhu anh) anlatıyor; 'Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken işittim; «Herhangi biriniz, bir kadınla nişanlanmak istediğinde, imkân bulabiliyorsa (evlenmek için) ihtiyaç duyduğu yerlerine bakmaya çalışsın.[1848][440]

### Erkek, Evleneceği Kızın Nerelerine Bakabilir?

Bir erkeğin, evlenmek istediği kadının nerelerine bakabileceği konusunda, âlimler farklı kanaatler belirtmişlerdir. Bunlar;

**1.** Cumhur-u ulemaya göre, 'yüzüne ve ellerine' bakabilir [1849][441]

**2.** Hanbeli mezhebine göre, 'yüzü, boynu, elleri, ayaklan gibi çoğunlukla görünen yerlerine' bakabilir.[1850][442]

**3.** İmam Evzâî'ye göre, 'avret bölgesi -göbeğiyle dizi arası-hariç, istediği yerine bakabilir.[1851][443]

**4.** İbn Hazm, Dâvûd ve İmam Ahmed bin Hanbel'den yapılan başka bir rivayete göre, 'bütün vücuduna' bakabilir.[1852][444]

Sonuç olarak, cumhuru ulemanın belirttiği gibi, bir erkek evleneceği kıza gittiğinde, kız yüzü ve elleri görünecek şekilde onu karşılar. Ancak kızdan habersiz, evlenmek için ihtiyaç duyduğu yerlerine de bakabilir.

### Hatırlatma:

---

[1843][435] Müslim, 1446; Nesâî, 6/99.

[1844][436] Buhârî, 5126; Müslim, 1425,

[1845][437] Ahzab, 52.

[1846][438] Müslim, 1424; Nesâî, 6/69.

[1847][439] Buhârî, 5126; Müslim, 1425.

[1848][440] Ahmed, 3/360; Ebû Dâvûd, 2082; el-Hâkim, 2/165; Beyhakî. 7/84; Ha-sen rivayettir.

[1849][441] Fethu'l-Bârî, 9/182; Bedâiu's-Sanâi, 5/122; el-Mecmûu, 16/38.

[1850][442] B-İnsâf, 8/19.

[1851][443] El-Feth, 9/182.

[1852][444] Ei-Feth, 9/182; el-Muhallâ, 10/30.

Erkeğe, evleneceği kızın fotoğrafının veya video görüntülerinin gösterilmesi yeterli değildir. Çünkü bunlarda kandırmak için değişiklik yapılabilir. Kuşkusuz böyle bir davranış hilekarlıktır.

**Evlenilecek Kıza Bakmada Serî Ölçüler:**

**1.** Erkek, kızla yalnız kalmamalıdır. Kızın, kadın veya erkek mahremlerinden birilerinin bulunması şarttır.
**2.** Erkek, kıza şehvetlenmek ve haz duymak için bakmama-lıdır. Bu şart, sadece Hanbelî mezhebinde vardır. Diğer âlimler, mubah olan bakış için böyle bir şart zikretmem işlerdir. Çünkü bu konudaki hadislerde böyle bir sınır konulmamıştır. Çünkü bakmayla elde edilen maslahatlar, şehvetle bakma fesatlığından çok daha büyüktür.1853[445]
**3.** Erkek, kızdan evlilik talebine olumlu cevap alabileceği ka-naatindeyse bakabilir. Aksi halde bakması caiz olmaz.
**4**. Tokalaşmak veya herhangi bir yerine dokunmak caiz değildir. Çünkü ikisi de birbirine yabancıdır.
**5.** Evlilik talebinde bulunmadan önce kızı görmesi daha evlâdır. Çünkü gördükten sonra beğenmemesi durumunda üzülme ve kırılmaya neden olabiiir.
**6.** Serî edep kurullarına riayet ederek, kızla konuşması, ondan bir şeyler istemesi caizdir. Çünkü kızın normal sesi tercih edilen görüşe göre avret değildir.
**7.** Birden fazla oturumlar yapılması uygun değildir. Mısır'da neredeyse erkek her gün, nişanlısıyla oturmakta!
**8.** Nişanlıların mahremsiz dışarı çıkmaları caiz değildir. Müslüman toplumlarda maalesef nikâh akdi kıyılmadan önce, nişanlıların birlikte gezmeye çıkmaları oldukça yaygınlaşmıştır. Nasıl olsa evleneceğiz düşüncesiyle, nişanlılar kulüplere, pikniklere, oyun ve eğlence merkezlerine gitmektedirler. Ne erkeğin, ne de kızın ailesinin işitip-göremeyeceği yalnızlığı yaşamaktadırlar. Sonrası ise hüsran ve utanç olmaktadır!
Kızın, erkeği görmesi: Kızın erkeği görmesinin hükmü, erkeğin kızı görmesinin hükmü gibidir. Çünkü biri beğenip, diğeri beğenmeyebilir. Hatta kız görme konusunda, erkekten daha fazla hak sahibidir. Çünkü erkek hoşlanmadığı kimseden ayrılabilir; fakat kızın durumu farklıdır.
Bu konuda, 'Yüce Allah, kadının görmesinden bahsetmemistir denilebilir. Bunun nedeni, İslam toplumunda erkeklerin rahat görülebilecek ortamlarda bulunmaları, kızların gizlendiği gibi, gizlenmemeleridir. Dolayısıyla kız, evlenmek istediği erkeği çok kolaylıkla görebilir.
Kızın evleneceği erkeğin nerelerine bakabileceği konusunda âlimler farklı görüşler belirtmişlerdir. Doğrusu, kız evleneceği erkeğin yüz ve elinden fazlasını da görse haram olmaz. Erkeğin avreti, göbeğiyle dizi arasıdır.
Evlenilecek kız ve erkek hakkında İstişare edilmesi ve erkeğin ayıplarının söylenmesi:1854[446] Evlenecek tarafların birbirlerini araştırmaları, güvenilir kimselerden soruşturmaları ve istişarelerde bulunmaları gerekir. Görüşü istenen kişi, sorulan kişi hakkında kötü şeyler söyleyecek olsa dahi doğruyu söylemelidir, çünkü bu haram olan gıybetten değildir. Bunu yaparken amacı nasihat etmek, uyarıda bulunmak olmalıdır. Eziyet etmek, zarar vermek olmamalıdır. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), evlilik istişaresinde Kays'ın kızı Fâtıma'ya; 'Ebû Ceh-m'in sopası elinden eksik olmaz; Muâviye ise fakirdir, hiç malı yoktur' demiştir. Bir başka rivayette Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem}; 'Din nasihattir 1855[447] buyurmuştur.
Evlenecek kişiler hakkında sorulduğunda, sadece İhtiyaç duyulduğunda tarafların ayıpları söylenebilir. Ayıplar söylenmeden, sadece olumsuz kanaat bildirilmesi yeterli olabiliyorsa, ayıplarının söylenmemesi vaciptir. Buna rağmen söylenmesi caiz değildir.
Evlilik için istihare yapılması: Evlenecek tarafların, evlilikle ilgili konularda istihare yapmaları müstehaptır. Câbir bin Abdullah (radiyallâhu anh)'m istihareyle ilgili rivayeti

---

1853[445] E!-Muğnî, 6/553; İbn Abidm, 5/237; Cevâhiru'l-MI, 1/275; Raudatu't-Tâhbîn, 7/20; Mecmuu'l-Fetâuâ, 15/419; 21/251.
1854[446] Ceuâhiru'1-Ml, 1/276; Ravdatu't-Talibîn, 7/32; Keşfu'!-Kına, 5/11.
1855[447] Müslim, 55; Buhârî, iman Bahsinde, muallak olarak zikretmiştir.

'Namaz Bölümünde' zikredilmişti.
Ey Allah'ım! Senin ilmine müracaat ediyorum. Senin kud-retmle senden güç istiyorum. Yüce ihsanından istiyorum. Şüphesiz sen kudretlisin, bense güçsüzüm; sen bilirsin, bense bilmem; sen gaybı en iyi bilensin; Ey Allah'ım! Senin ilminde eğer bu iş [1856][448] benim dinim, yaşantım, geçmiş ve gelecek işlerimin sonucu için hayırlı ise o işi bana nasip et ve onu bana kolaylaştır. Onu benim için bereketli kıl Şayet senin ilminde bu iş, benim dinim, yaşantım, geçmiş ve gelecek işlerimin sonucu için şerli ise o işi benden uzaklaştır; beni de o işten uzaklaştır. Nerede olursa olsun bana hayırlı olanı nasip et. Sonra beni nasip ettiğine razı kıl.[1857][449]
Evlilik talebini değerlendiren taraflar, iki rekât namaz kıldıktan sonra, Aziz ve Celîi Allah Teâlâ'ya karşı samimi ve ihlâslı olarak istihare duasını okumalıdırlar. Duayı çokça ve ısrarla yapmak müstehaptır. İstiharede rüya görülmesi, ferahlık oluşması veya benzeri şeylerin hissedilmesi şart değildir. Bunların olması da, olmaması da mümkündür. İstiharede önemli olan, Allah'ın zikriyle kalbin mutmain hale gelmesidir. Sonrasında ortaya ne çıkarsa çıksın, hayra yorumlanmah, rıza ve hoşnutluk gösterilmelidir.
**6.** Nişanlı kıza, nişan düşmek: Bir Müslüman, kızla nişanlandıktan sonra, başka birinin ona evlilik talebinde bulunması helal değildir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Bir kimse, din kardeşinin teklif veya nişanı üzerine evlilik teklifinde bulunmasın [1858][450] buyurmuştur. Böyle bir davranışta bulunan Allah'a ve Rasulüne isyan etmiş olur. Bu konuda âlimler görüş birliğindedirler.[1859][451]
Kardeşinin nişanı üzerine evlilik teklifinde bulunan ve evlenen kişinin hükmü:
Bu kişi günahkâr olmakla birlikte, nikâhı sahihtir.[1860][452] Çünkü yasaklanmış olan şey nişanlı bir kıza, nişan talebinde bulunmaktır; dolayısıyla nişanlı bir kızın, nişandan dönerek başka biriyle nikâhlanması caizdir. Nişan, nikâh akdinin şartı olmadığı için, sahih olmayan nişandan dolayı, nikâh geçersiz olmaz.
İstisnai hükümler:
**1.** Taraflar birbirlerini gördükten sonra, kız tarafından olumlu cevap verilmediğinde, kızın başka bir görücüye talipliye- çıkması caizdir. Çünkü ilk teklife, evlilik vaadinde bulunulmamıştır. Daha önce zikredilen Kays'ın kızı Fâtıma'nın rivayeti de bunu teyit etmektedir. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), evlilik istişaresinde Kays'ın kızı Fâtıma'ya; 'Ebû Cehm'in sopası elinden eksik olmaz; Muâviye ise fakirdir, hiç malı yoktur' demişti.
**2.** Dindar bir kız, fasık biriyle nişanlanmış ise, onu bırakıp, takva bir Müslüman ile nişanlanması -tercih edilen görüşe göre-caizdir. Çünkü dindar bir kızın, dinle alakası olmayan bir fasıkla evlenmesi büyük bir fesattır.
İddet bekleyen bir kadına evlilik teklifinde bulunmak: İddet bekleyen kadınlar için üç durumdan biri söz konusudur;
**1.** Kocasının vefatı dolayısıyla iddet bekleyen kadınlar: Bu kadınlara açıkça evlilik teklifinde bulunulması caiz değildir. Ancak evlilik arzusunun üstü kapalı belli edilmesi caizdir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Böyle kadınlara kapalı bir şekilde evlenme teklif etmenizde veya içinizden onlarla evlenmeyi geçirmenizde size sorumluluk yoktur, Allah onları anacağınızı bilir. Sakın meşru sözler dışında onlarla gizlice sözleşmelin, müddet sona erene kadar nikâh akdine kalkışmayın, içinizde olanı Allah'ın bildiğini bilin de O'ndan çekinin. Allah'ın bağışlayan ve Halim olduğunu bilin.[1861][453] İddet bekleyen kadınlara açıkça evlilik teklifinde bulunulması durumunda, süresinin dolması konusunda yalana başvurabilir.[1862][454]
'Böyle kadınlara kapalı bir şekilde evlenme teklif etmenizde veya içinizden onlarla evlenmeyi geçirmenizde size sorumluluk yoktur' ayetinin tefsirinde, üstü kapalı evlilik teklifinin bir örneğini İbn Abbâs (radiyallâhu anh) şöyle açıklamıştır; 'bu, erkeğin; «ben

---

[1856][448] İstihare yapan kişi burada istek, ihtiyaç ve işini belirtir.
[1857][449] Buhârî, 6382; Ebû Dâvûd, 1524; Tirmîzî, 480; Nesâî, 6/80; İbn Mâce, 1381.
[1858][450] Buhârî, 5143; Müslim, 1413.
[1859][451] Fetâuö, 7/32.
[1860][452] Şâffl, El-Ümm, 5/39; Fethu'l-Bârî, 9/200.
[1861][453] Bakara, 235.
[1862][454] E!-Meusûatu'!-FıkhiVye, 19/191.

evlenmeyi düşünüyorum; bana saliha bir kadının nasip olmasını diliyorum» demesidir.1863[455]

**Hatırlatma:**

Eşinin vefatından dolayı iddet süresi İçerisinde bir kadınla evlenen kişi, hâkim kararıyla boşatılır. Kadına, ilk eşinin vefatından dolayı İddeti tamamlatılır. İkinci eşiyle gerdeğe girmiş ise, ikinci eşinden dolayı da İddet bekler. İddet dönemi İçerisindeyken evlenmenin haram olduğunu bilmediği için evlenmiş ise, ikinci kocasından aldığı mehir kadına kalır. Şayet kadın bu hükmü bildiği halde evlenmiş ise, hâkim mehri kadına bırakabileceği gibi, tâzir cezası olarak mehri hazineye de bırakabilir.
Söz konusu kadın, ikinci evliliğinden olan iddetini de tamamladıktan sonra, ikinci eşiyie tekrar evlenebilir mî?
Ömer bin Hattâb (radiyallâhu anh), 'iddet dönemi içerisinde evlendiği ikinci eşiyle, hiçbir zaman eulenemez' demiştir. Ali bin EbîTâlib (radiyallâhu anh) ise; 'evlenebilir' demiştir.1864[456] Âlimlerin çoğunluğu Ali (radiyallâhu anh)'ın görüşünü tercih etmiştir.
İmam Mâlik ise, Ömer (radiyallâhu anh)'ın görüşünü tercih etmiştir.
**2.** Ric'î talak nedeniyle -kocasının bir veya iki talakla boşaması dolayısıyla- iddet bekleyen kadınlar: Bu
durumdaki kadınlara, ne açıkça, ne de üstü kapalı evlilik teklifinde bulunulması caiz değildir. Alimler bu konuda görüş birliği içerisindedirler. Çünkü bu durumdaki bir kadın, henüz evli hükmündedir, bu nedenle ona evlilik teklifinde bulunulması kocasını aldatmak olur. Kadın, boşanmışhğm acısı içerisinde, kocasından intikam almak amacıyla iddetinin bittiğine dair yalan söyleyebilir.
**3.** Bâin talak nedeniyle -kocasının üç talakla boşaması dolayısıyla- iddet bekleyen kadınlar: Alimler, bu durumdaki kadına açıktan evlilik teklifi yapılamayacağı konusunda görüş birliğindedirler. Ancak kinayeli olarak üstü kapalı teklif konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.
Üstü kapalı evlilik teklifini caiz görenler, bâin talak ile kadının kocasından tamamen ayrılmış olduğunu gerekçe göstermişlerdir. Görüşlerini şöyle delillendirmişlerdir; Kocası tarafından üç talakla boşanan Kays'ın kızı Fâtıma'ya, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); %ni Ümmü Mektûm'a git ve iddet süresince onun yanında kal Çünkü onun gözleri kördür, elbiseni yanında çıkarabilirsin; iddetini tamamlandığında da bana bildir' buyurmuştur.1865[457] Rivayette geçen; 'iddetini tamamlandığında da bana bildir' ifadesi, üstü kapalı evlilik teklifini içermektedir. Nitekim iddet süresi tamamlandıktan sonra, Peygamberimiz (saİlalîâhu aleyhi ve sellem) onu Usâme'ye nişanlamıştır.
Bu durumdaki kadına, üstü kapalı teklifi caiz görmeyenler, evlilik arzusuyla iddeti tamamlanmadan, iddetinin bittiğini İleri sürmesinden çekinmişlerdir. Bu konuda ilk görüşü tercih etmekteyim. -Allah en doğrusunu bilir-.

**Hatırlatma:**

İddet süresinde iken, bîr kadına açıkça evlilik teklifinde bulunan, iddeti tamamlandıktan sonra da, o kadınla evlenen kişi günahkâr olur. Ancak nikâhı sahihtir. Henüz İddeti süresi tamamlanmadan evlenirse, -daha Önce de belirtildiği gibi- nikâhları batıl/geçersiz olur. Alimlerin genelinin kanaati budur.1866[458]
Bir kadının evlenmesi veya nişanlanması için aracı olmak caizdir: Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Muğîs'in, Berîra ile evlenmesi için talepte bulunmuştur. Berîra; 'Yâ Rasulullah! Bu bir emir midir?' diye sorduğunda; 'hayır, ben sadece şefaatçiyim!aracıyım' buyurmuştur. Bunun üzerine Berîra; 'ö halde, benim ona ihtiyacım yok' demiştir.1867[459]

---

1863[455] Buharı, 5124; Taberî, 5099.
1864[456] Câmiu Âhkâmi'n-Nisâ, 3/229.
1865[457] Müslim, 1480.
1866[458] El-Ümm, 5/32; Keşşafü'I-Kına', 5/18; JVey/ü7-E(;£âr,6/131.
1867[459] Buhârî, 5283; Ebû Dâvûd, 2231; Nesâî, 8/245; İbn Mâce, 2075.

İbn Ömer (radiyallâhu anh)'ten evlilikte aracı olması istendiğinde şöyle derdi; 'Bize karşı insanları kırmayınız! Allah'a hamd, Muhammed'e salât olsun. Falan kişi, falan kızınızla evlenmek ister. Eğer kabul eder, nikahlarsanız «elhamdülillah» deriz; şayet te reddederseniz «subhanallah» deriz.[1868[460]]

Evlilik öncesi, tarafların sağlık kontrolünden geçmesinin hükmü: Emanet ve güven duygusunun zayıfladığı, evlilik talebinde, kişilerin kendi bedensel ve nefsi zaaflarını gizledikleri, -ilmin ilerleyişiyle birlikte- eşlerin huzur ve güvenini teyit için tıbbî tedbirlerin alındığı bir zamanda yaşıyoruz. Günümüzde, evlenecek tarafların ve çocuklarının geleceklerini etkileyen genetik ve bireysel rahatsızlıkların tespiti için bir takım tahliller yaptırılmaktadır.

Bu raporların sonuçları itibariyle değerlendirilmesi;

Evlilik öncesi sağlık raporları, neticelerinin olumlu veya olumsuz yönleriyle değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunları şöylece özetleyebiliriz;

**a) Sağlık Raporunun Olumlu Yönleri:**

**1.** Evlilik öncesi sağlık raporu, kalıtsal ve tehlikeli hastalıkların tespitine çok etkili olduğu bir gerçektir.

**2.** Toplumda hastalıkların yayılmasını kontrol altına almayı sağlamaktadır. Kısırlığı azalttığı gibi, insani ve mali olumlu etkileri bulunmaktadır.

**3.** Kalıtsal hastalıkların evlenecek taraflara veya çocuklarına geçmesini önlemekte, akli ve fiziki açıdan sağlıklı nesillerin oluşmasına katkı sağlamaktadır.

**4.** İleride oluşabilecek tartışma ve ihtilafların en önemlisi, eşlerden birinin kısır olduğunun ortaya çıkmasıdır. Bu durum dikkate alındığında, evlenecek tarafların sıhhi özelliklerinin belirlenmesi için önceden yaptırılacak tahlillerin çok önemli olduğu anlaşılacaktır.

**5.** Evlenecek taraflarda, fiziki ve psikolojik rahatsızlıkların olmadığının bilinmesi, gelecekle ilgili proje ve beklentilerin gerçekleşmesini ve daha sağlıklı cinsel birlikteliğin kurulmasını teyit eder.

**6.** Müzmin hastalıkların bulunmadığının bilinmesi, evlilik sonrası hayatın sürdürülmesini ve istikrarını olumlu etkiler.

**7.** Bu tahliller, cinsel ilişkide tarafların birbirlerine zarar vermeyeceklerinin güvencesi olur. Hamilelik esnasında ve doğum sonrasında kadının zarar görmesini önler.

**b) Sağltk Raporunun Olumsuz Yönleri:**

**1.** Bu tahliller, toplumsal çöküntüye yol açabilir. Örneğin bir kadının kısır olduğu veya göğüs kanseri ve benzer rahatsızlıklarının bulunduğunun anlaşılması ve bunun başka kimseler tarafından da bilinmesi; hem kadında hem de toplumda bir takım zararlara neden olabilir. Ayrıca bu gelecekle ilgili bir konuda yargıda bulunmaktır. Özellikle tıbbi sonuçların doğru olabileceği gibi yanlış ve hatalı olmasının da mümkün olduğu dikkate alındığında bunun çok daha büyük yıkıcı sonuçları olabilir.

**2**. Bu tür tahlillerle, gelecekte amansız bir hastalığa yakalanacağı haberini alan insanlar, endişeli ve ümitsiz yaşamaya itilmiş olur.

**3.** Muhtemel farklı hastalıkları içeren tahlil sonuçları, gelecekteki hastalıkları ortaya koymada, güvenilir kesin sonuçlar değildir.

**4**. Kesin olmayan sonuçlarına rağmen bu tahliller, bazı kimselerin evlenme imkânını kaçırmasına neden olur.

**5.** Genetik hastalıkları bulunmayan insan sayısı çok azdır.

Bu raporların Şeriatın hükümleri itibariyle değerlendirilmesi;

Hiç şüphesiz, eski dönemlerde böyle bir mesele söz konusu olmamıştır. Nitekim ilk dönem Müslümanları kendilerinde bulunan zaaf ve ayıplan bildirmek hususunda güvenilir kimselerdi. Ayrıca günümüzde olduğu gibi tıbbi gelişmeler de o dönemlerde yoktu. Günümüz âlimleri bu konuda iki görüş ileri sürmüşlerdir;

**I.** Görüş: Evlilik öncesi sağlık raporu çıkartılmamalıdır ve buna ihtiyaç yoktur. Allâme İbn Bâz bu görüştedir. -Allah, kabrini nurlandırsın-. Bu tür tahliller, hüsnü zan/iyimserlik

---

[1868[460]] Beyhakî, 7/181; Sahih rivayettir.

sahibi olmayı engeller. Ayrıca tahlillerden doğru olmayan neticelerin alınması da mümkündür.1869[461]

**II.** Görüş: Bu tür tahliller caizdir. İslam şeriatına ve Allah'a tevekküle aykırı değildir. Nitekim bu sebeplere yapışmak türünden bir davranıştır. Ömer (radiyallâhu anh) Şam'da veba salgını olduğunda 'Allah 'in kaderinden, yine Allah '\n kaderine kaçıyoruz 1870[462] demiştir. Alimlerin çoğunluğu bu görüştedir.

ikinci görüş daha isabetlidir. Evlilik öncesi, sağlık raporu ve tahlillerin caizliğine delil olarak şunlar zikredilebilir;

**1.** Nesli korumak, dinin korunmasını ve gözetilmesini emrettiği beş temel esastan biridir. Nitekim Zekeriyâ aleyhisselâm;

Rabbim! Bana kendi katından hayırlı bir nesil bağışla 1871[463] demiştir. Müminler, dualarında; 'Rabbimiz! Bize gözümüzü aytınîata-cak eşler ve zürriyetler bağışla ve bizi takva sahiplerine önder ki//' derler.1872[464] Bir insanın kendi neslinin ayıpsız, hastahksız ve sâlih olmasına özen göstermesinin bir sakıncası olamaz.

**2.** Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), evlenilecek kızın, doğurganlığıyla bilinen bir aileden seçilmesini teşvik etmiştir. 'Sevecen ve doğurgan olanlarla evleniniz. Ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı övünürüm 1873[465] buyurmuştur. Bu hadis, gelecek neslin sağlığının önemli bîr unsur olduğuna delildir.

**3.** Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Aklî özürlülük, cüzzam ve alaca (deri) hastalığı bulunan bir kadın (bunları gizleyip evlenerek) bir adamı kandırırsa; eğer cinsel ilişki gerçekleşmiş ise, erkeğin mihri kadına vermesi gerekir. Kadının velisi ise, aldatan durumunda olduğu için mihri kocaya öder.1874[466]

**4.** Evlenilecek tarafların birbirlerini görmeleri, ayıp ve kusurlarını öğrenmeleri hadislerle teşvik edilmiştir. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Bir adam, bir kadına evlilik teklifinde bulundu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) adama; «Ona bak! Ensar (kadınlarının) gözlerinde bir şey vardır» buyurdu.1875[467]

**5.** Tehlikeli hastalıklara yakalanmış olanlardan uzak durmakla ilgili delillerin geneli, bu konuda da delildir. Örneğin Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Hasta develeri, sağlam develerle çiftleştirmeyiniz 1876[468] 'Meczumdan, aslandan kaçar gibi kaç 1877[469] buyurmuştur.

**6.** Zararı yasaklayan delillerin geneli, bu konuda da delildir.

Yukarıda sayılan deliller dikkate alındığında, evlilik öncesi tıbbi tahliller yaptırılması, İslam şeriatına aykırı değildir, hatta İsiam şeriatının asıl maksadına uygun bir davranıştır, denebilir. Ayrıca toplumda hastalıkların yayılması durumunda Müminlerin halifesi, 'evlilik için sağlık raporunu' zorunlu kılabilir. Her ne kadar nikâh akdinin sıhhatinde, bu sağlık raporunun hiçbir etkisi yoksa da, bunun zorunlu tutulması serî siyaset konusu içerisinde caiz olur.

## Hatırlatmalar:

**1.** İhtiyaç olmadığı durumlarda sağlık raporu için insanları zorlamamak gerekir. İhtiyacın ölçüsü, evliliğin geleceğini ilgilendiren tehlikeli hastalıklarla sınırlı tutulmalıdır. Farklı şekillerde genişletilerek, insanların yükleri ağılaştırılıp, külfete dönüştürülmemeli ve bu tahlillerle İnsanlara zarar verilmemelidir.

**2.** Bu görevi yerine getiren doktorların ve laborantların, fesada yol açmamak için insanların gizliliklerini, kusur ve ayıplarını ifşa etmemeleri şarttır.

---

1869[461] Cerîdetu'l-Müslimîn, 597'nci sayısı, 11.
1870[462] Buhârî, 5729.
1871[463] Ali Imrân, 38.
1872[464] Furkân, 74.
1873[465] Sahih hadis. Kaynağı daha önce zikredilmişti.
1874[466] Mâlik, Muuattâ, 2/526; Abdurrezzâk, Musannej, 10679; Beyhakî, 7/214. Sahih rivayettir.
1875[467] Müslim, 1424.
1876[468] Buhârî, 5771; Müslim, 2221.
1877[469] Buhârî, 5380; Ahmed, 2/243; Beyhakî, 7/218.

**Nikâh Akdi**

**Nikâh Akdinin Rükûnları: İcâb Ve Kabuldür.**

**Nikâh Akdinin Sıhhat Şartları:**

**1.** Kız velisinin izni 1878[470] Peygamberimiz (saüallâhu aleyhi ve sellem); Velisinin nikahlamadığı kadının nikâhı batıldır -üç defa tekrarlayarak. Eğer [bu nikâh ile]cinse! ilişkiye girilmişse, erkeğin kadına mihrini vermesi gerekir. Eğer bu konuda bir anlaşmazlığa düşerlerse, velisi olmayanın velisi sultandır.1879[471]
Anlaşmalı evlilikler konusunda, nikâh akdinde velinin bulunmasının zorunluluğuyla ilgili delillerin bir bölümü zikredilmişti. Kızın velisi, baba, erkek kardeşler, dede, amcalar veya amca oğulları ve alt soy gruplarıdır.1880[472]

**Hatırlatma:**

Kızın velisi, kızın razı olduğu, ona denk birisiyle evlenmesini engelleyemez. Çünkü Yüce Allah; '...Aralarında iyilikle anlaştıkları takdirde, onların kocalarıyla evlenmelerine engel olmayın. 1881[473] Velisinin kızı, evlilikten alıkoyması durumunda, velayet başkasına geçer.
**2.** Kadının evliliğe zorlanması:
Kadının evliliğe zorlanması durumunda, nikâh akdi fesho-lur. Hansa bint Hıdam el-Ensâriyye {radiyallâhu anhâ} anlatıyor; 'Kendisi dul bir kadın iken istemediği halde, babası onu biriyle evlendirmiş. Bunun üzerine, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sel-lemj'e gidip durumu anlatmış, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onun nikâhını iptal etmiştir.1882[474]
İbn Abbâs (radiyaîlâhu anh) anlatıyor; '3âkire bir kız, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'e geldi ve; istemediği halde, babasının kendisini bir adamla evlendirdiğini» söyledi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu muhayyer 1883[475] bıraktı.1884[476]

**Hatırlatma:**

Dul kadının velisi, onu istemediği biriyle evliliğe zorlayamaz. Kadının rızası ve izni olmadan başka biriyle evlendiremez. Bu konuda âlimler icmâ etmiştir. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) «Dul kadın kendisiyle istişare edilmedikçe nikâh edilemez. Kız da kendisinden izin alınmadıkça nikâh olunamaz» 1885[477] buyurmuştur. Aynı şekilde, âlimlerin tercih edilen görüşüne göre, -akıl, baliğ çağındaki-yetişkin bakire kız da evliliğe zorlanamaz. Daha önce zikredilen İbn Abbâs (radiyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadis bu konuda delildir.
Henüz -âkil baliğ çağında olmayan- küçük bakire kızın izni alınmadan, babası tarafından evlendirilebileceği konusunda -âlimler ittifak etmiştir. Bu konuda, Ebû Bekir (radiyallâhu an-h)'ın, henüz akıl baliğ olmayan kızı Âİşe'yi evlendirmesini delil göstermişlerdir. Küçüklük, nasslarla ve icmâ İle ehliyetsizlik kabul edilmiştir. Velinin tam yetkili kılınmasının nedeni budur.1886[478]
**3.** Mehir: Eşler, karşılıklı olarak mehir vermemek ve almamak konusunda anlaşmış olsalar dahi, mehirsiz nikâh fasittir/geçersizdir. Nikâhta mehir miktarı, farz olarak

---

1878[470] Hanefî mezhebine göre 'sıhhat şartı' sayılmadığı daha önce belirtilmişti, (Çev.)
1879[471] Ahmed, 6/156; Vdğ. Sahih rivayettir.
1880[472] İbn Hazm, el-Muhailâ, 9/451.
1881[473] Bakara, 232.
1882[474] Buhârî, 5138; Ebû Dâvûd, 2101; Nesâî, 6/86; İbn Mâce, 1873.
1883[475] Yani, evliliğin devam edip-etmemesini kızın kararına bıraktı.
1884[476] Ebû Dâvûd, 2099; İbn Mâce, 1875; Hasen rivayettir.
1885[477] Buhârî, 5136; Müslim, 1419.
1886[478] Mecmuu'l-Fetâuâ, 32/24; Bkz. Bidâyetu'l-Müctehid, 2/27; el-Muğnî, 6/487.

belirlenmiş olsa da, olmasa da şarttır. Mehir miktarının belirlenmiş olmaması durumunda, mehri misil uygulanır. Yani kızın çevresindeki ona denk kızların mehirleri esas alınarak tespit edilir. Bu konu ileride açıklanacaktır. -İnşaallah-
Mehir, nikâh akdinin şartlarından değil, sonuçlarından biridir. Bu nedenle nikâh ânında mehir belirtilmemiş olsa da, hatta mehir verilmeyeceği söylense de, nikâh akdi gerçekleşmiş olur. Ancak bu durumda 'mehr-i misil' verilmesi gerekir. [1887][479]
**4.** Şahitler: Nikâhta şahitlerin bulunması şarttır. Bu konuda 'VeHsiz, nikâh olmaz' hadisine ziyadelik olarak zikredilen 've iki âdil şahit' ibaresini delil göstermişlerdir. Hadiste yer alan bu ziyadelik, bütün rivayet yollarıyla zayıftır. Ancak, İmam Şâfiî el-Ümm isimli kitabında (2/168) şöyle demiştir; 'Her ne kadar bu ziyade lafız, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşmamış ve 'mun-katı' ise de, âlimlerin çoğunluğu 'nikâhta şahitlerin şart olduğu' görüşündedir. Nikâh ile zina arasındaki fark şahitlerdir'. Tirmîzî, bu hadisi rivayet ettikten sonra şöyle demektedir; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabelerinden, tabiînden ve tabiî tabiînden ilim ehli bu ziyadelikle amel etmişler ve 'şahitsiz nikâhın olmayacağını' söylemişlerdir. Onlar arasında bu konuda ihtilaf eden olmamıştır. Bu konuda farklı görüşler ileri sürenler ancak son dönemde ortaya çıkan kimselerdir'.

**Nikâh Akdinde Bazı Şeylerin Şart Koşulması:**

**1.** Helal olan ve bağlı kalınması vacip olan şartlar:
Bu şartlar, nikâh akdinin ve şâri'nin/kanun koyucunun maksadına uygun olan şartlardır. Örneğin, kadının kocasına kendisiyle iyi geçinmesini, hoşgörülü davranmasını şart koşması gibi. Alimler bu türden şartlara bağlılığın vacip olduğunu belirtmişlerdir.
**2.** Bağlı kalınamaz şartlar: Bunlar, nikâh akdinin maksadına veya Allah'ın hükümlerine ve şeriatına aykırı şartlardır. Bu tür şartları 'fasit/geçersiz' şartlar olarak İsimlendirilir. Örneğin, bir kadının evlenirken kocasından kendisiyle cinsel ilişkiye girmemesini veya kadının kumasının boşanmasını şart koşması gibi. Çünkü Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellem); 'bir kadının, kız kardeşinin kabında olanı boşaltmak için onun boşanmasını istemesi helal değildir. Çünkü kendisi için takdir olunan kendisinin olacaktır.[1888][480] Alimler bu türden şartlara bağlı kalınmasının vacip olmadığı konusunda icmâ etmişlerdir. Allah'ın kitabına ve Rasülünün sünnetine aykırı olan şartlar da 'bağlı kalınamaz şartlardandır'. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Bazı insanlara ne oluyor ki, Allah'ın kitabında olmayan [1889][481] bazı şeyleri şart koşuyorlar! Her kim Allah'ın kitabında olmayan bir şeyi şart koşarsa, yüz defa da şart koşsa, o şart batıldır/geçersizdir» buyurmuştur.[1890][482] Bu türden şartlar ittifakla- sahih değildir.
Bu durumda şu soru ortaya çıkmakta; 'Bu türden şartları içeren akitlerin hükmü nedir?' Bu konuda bazı âlimler, akdin bâtıl/geçersiz olduğunu söylemişlerdir. Bazı âlimler ise, akitte yer alan şartların, nikâhın maksadına zarar vermesi durumunda 'ak-din geçersiz', nikahın maksadına zarar vermemesi durumunda 'akdin geçerli ama şartların geçersiz kılınacağını' söylemişlerdir. Bu görüş, Şâfîi ve Hanbelî mezheblerinin görüşüdür. Delilleri nedeniyle benim tercihim de bu yöndedir. -Allah en doğrusunu bilendir-.
Hanefî mezhebine göre, icab ve kabulün gerçekleşmesiyle oluşan nikâh akdinde, ileri sürülen batıl veya fasit şartlarla 'nikâh akdi' geçersiz olmaz. Aksine nikâh geçerli, şartlar geçersiz olur. (Çev.)
**3.** Allah Teâlâ'nın ne emrettiği, ne de yasakladığı şartlar:
Bunlar, bir kadının evlenirken, kocasına ikinci bir evlilik yapmamasını şart koşması veya memleketinden dışarıya taşınmamalarını şart koşması gibi şartlardır. Bu şartlara bağlı kalınmasının vacip olup-olmadığı konusunda âlimler farklı görüşler belirtmişlerdir.
Bu konuda tercih edilen görüş, Allah'ın kitabına, Peygamberinin sünnetine aykırı olmadığı sürece, kadının bu türden şartlar koyma hakkinin bulunduğu ve bu şartların geçerliği olduğudur. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Bağlı kalınmayı en fazla

---

[1887][479] Merginânî, el-H\dâye, 1/204; Şirbinî, Muğni'l-Muhtâc, 4/381; Şevkânî, es-SeyhrCerâr, 2/276. (Çev.J
[1888][480] Buhârî, 5152; Müslim, 1076.
[1889][481] Allah'ın kitabında olmayan' ifadesi, Allah'ın kitabına uygun olmayan şartlan içermektedir. (Çev.)
[1890][482] Buhârî, 2155; Müslim, 1504.

hak eden şartlar, cinsel ilişkiyi kendinize helal kıldığınız (nikâh akdinde belirtilen) şartlardır' buyurmuştur.[1891][483]
Hanefî mezhebine göre, şer1 î dayanağı bulunan ya da nikâh akdinin tabiatına uygun oîan veya örf haline gelen 'meşru' şartlarla yapılan nikâh akdi geçerlidir. Bunların dışında kalanlar şartlar İse geçersizdir. Hanbelî ve bazı Mâlikî âlimlere göre, İslam'ın genel ilke ve prensiplerine ters düşmeyen bütün şartlar geçerlidir ve tarafları bağlayıcı niteliktedir.

**Kısıtlı Haklarla Evliliğin Hükmü:**

**a)** Tanımı ve nedenleri:
'Misyâr/kısıtlı haklarla evlilik' olarak isimlendirilen nikâh türü, günümüzde bazı ülkelerde yeni bir uygulamayla görülmektedir. Tanımından anladığımız kadarıyla bu evlilik şu şekilde yapılmaktadır; «şartlarına ve rükûnlanna uygun olarak nikâh akdi kıyılmakta. Ancak kadın -kendi rızasıyla- kocası üzerindeki, ev, nafaka/geçiminin karşılanması ve birlikte kalınması gibi bazı haklarından vazgeçmektedir».
Bu evlilik türünün ortaya çıkma ve yayılma nedenlerinden en önemlisi, evlilik yaşına gelmiş ve evlenememiş ya da evlenmiş fakat kocasının ölümü veya boşaması sebebiyle dul kalmış kadınların sayısının artmış olmasıdır. Ayrıca cinsel arzuların ve bir kadının erkeğe duyduğu ihtiyaç da bu evlilik türünün yayılmasında etkili olmuştur. Kadınlar açısından değerlendirildiğinde bunları söylemek mümkündür.
Erkekler açısından ise, şu değerlendirmelerde bulunmak mümkündür; Bu tür evlilik yapan erkeklerin çoğunda, cinsel arzuların baskınlığı ve tek kadınla yetinememek etkili olmaktadır. Ayrıca ikinci bir evliliğin maddi yükünü üstlenecek imkânlarının bulunmaması veya ilk hanımının ikinci bir hanımla evlenmesini kabul etmeyişi, ya da zengin olan ilk hanımının, kendi malının başka bir kadına harcanması gibi malî endişeler taşıması nedenleriyle ikinci evliliğe karşı çıkması da etkili olmaktadır.
**b)** Serî hükmü:
Tanımından da anlaşıldığı gibi, bu evlilik türüyle kadın bazı haklarından kocası lehine vazgeçmektedir. Dolayısıyla bu evlilik türünün 'şartlı akitler' konusunda incelenmesi uygun düşmektedir. Muasır âlimler bu evliliğin sıhhati konusunda üç görüşe ayrılmışlardır;
**I.** 'Kısıtlı haklarla evlilik mekruh olmakla birlikte mubahtır' Bu görüşteki âlimler, nikâh akdinin seran gerekli şartlara ve ru-kûnîara haiz olarak yapıldığını, -muta veya hülle nikâhı gibi-herhangi bir haramı içermediğini; yapılanın anlaşmanın eşlerin karşıhklı rızalarıyla mesken, nafaka ve kocasının kendisine diğer hanımlarla eşit davranma gibi bazı haklarından kadının vazgeçmesinden ibaret olduğunu belirtmişlerdir. Müminlerin annesi Şevde (radiyallâhu anhâ) yaşlılığı nedeniyle, Rasululİah'ın kendisiyle birlikte olması gereken günleri kuması Âişe (radiyallâhu anhâ)'ya bağışlamıştır. Bu nedenle Rasuluİlah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'bir gün Âişe'nin, diğeri de Sevde'nin günü olmak üzere, Âişe'nin yanında iki gün kalıyordu.[1892][484] Bu hadis, Sârinin mesken, nafaka ve geceleri eşiyle birlikte geçirme gibi kadına verdiği haklardan, kadının vazgeçebileceğine delildir.
Bu türden evliliklerin, kadının fıtrî ihtiyaçlarının karşılanması, kötü yola düşmekten korunması ve çocuk sahibi olması gibi faydaları da bulunmaktadır. Bu nikâh türünün mekruh görülme nedeni ise, mesken, aile birlikteliği, çocukların en iyi şekiide eğitilmesi ve yetiştirilmesi gibi şeriatın evlilikle ilgili maksatlarını sınırlandır m asıdır.

**Hatırlatma:**

Bu görüşteki âlimler, bu nikâh akdiyle evlenen kadının, nafaka ve mesken şartını dilediği takdirde talep edebileceğini ve dilerse o şartı kaldırabileceğini belirtmişlerdir.
**II.** 'Kısıtlı haklarla evlilik haramdır'. Bu görüşteki âlimler bu akdin, sevgi, merhamet, mesken, insan türünün korunması ve en güzel şekilde yetiştirilmesi, hakların gözetilmesi, sahih evlilikten doğan çocuklara karşı görevlerin yerine getirilmesi gibi, toplumsal,

---

[1891][483] Buhârî, 2721; Müslim, 1418.
[1892][484] Buhârî, 5212; Müslim, 1463.

bireysel ve serî maksatlara ters düştüğünü belirtmişlerdir. Ayrıca akitlerde, lafızların ve beyanların değil, maksatlar ve taşıdıkları anlamların asıl olduğunu söylemişlerdir. Dolayısıyla bu akit, İslam şeriatının getirdiği, Müslümanların bildikleri evlilik sistemine muhaliftir. İçerdiği şartlar itibariyle nikâh akdinin maksadına aykırıdır. Fesada ve kargaşaya yol açabilecek niteliktedir. Bu akitte, mehire gerekli önem verilmediği gibi, erkek aile olmanın sorumluluklarını da üstlenmem ekte d ir. Hatta bu bazen gizli ve veli izni bulunmadan da yapılmaktadır. Bu yöneyle de haramdır.
**III.** 'hüküm belirtilmemesidir'. Bu allâme İbn Useymin'in görüşüdür. -Allah ona rahmet eylesin.
Tercih edilen görüş: Nafaka, mesken ve benzeri vacip olan haklan ortadan kaldıran şartlar fasit/geçersiz olmakla birlikte nikâh akdi sahihtir. Bu evlilikle, cinsel birlikteliğin helal olması, çocukların soy hakları, nafaka ve geceleri birlikte kalma gibi, serî evlilik haklan ve sonuçları oluşmaktadır. Kadın bunlan her zaman talep etme hakkına sahiptir. Fakat şart koşmaksızın bunlardan vazgeçme hakkı da bulunmaktadır. Bunda bir sakınca yoktur, neticede vazgeçtiği şeyler kadının kendi haklarıdır. Bununla birlikte, mekruhluğunun gerekçeleri ve sakıncalarından emin olunması, toplumda yaygınlaştırılmaması gerekir. Belki de, hükmünün belirtilmemesi gerektiğini söyleyen âlimler bunlan göz önünde bulundurmuştur. -Allah en doğrusunu bilir-.

**Mehir**

**Tanımı:** Hâkimin veya evlenecek tarafların belirlediği nikâhtaki ve benzer şeylerdeki karşılıktır. Arapçada mehir, 'sıdâk' olarak da isimlendirilir. Erkeğin, kadınla evlenmeye olan arzusunu hissettirmesi nedeniyle böyle isimlendirilmiştir.1893[485]
**Hükmü:** Mehir, nikâh akdinin rüknüdür.
Hanefî mezhebine göre, mehir, nikâh akdinin şartlarından değil, sonuçlarından biridir. Bu nedenle nikâh ânında mehir belirtilmemiş olsa da, hatta mehir verilmeyeceği söylense de, nikâh akdi gerçekleşmiş olur. Ancak bu durumda 'mehr-i misil1 verilmesi gerekir. 1894[486]
Nikâhta mehrin belirlenmiş olması, belirlenmemiş ise mehri misilin takdir edilmesi, -yani kızın çevresindeki ona denk kızların mehirleri esas alınarak tespit edilmesi şarttır. Çünkü Yüce Allah;
Kadınların mehirlerini gönül rızası ile verin 1895[487] buyurmuştur. İmam Kurtûbî (5/24) der ki; 'Bu âyet, kadınlara mehir vermenin farz olduğuna delildir. Bu konuda icmâ edilmiştir. Hiçbir ihtilaf yoktur...' Nitekim Yüce Allah; Onlardan faydalanmanıza karşılık, bir farz olarak (kararlaştırılmış) mehirlennı veriniz.1896[488]
Evlenmek isteyen bir adama, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem}; 'Demir bir yüzük olsa dahi, git bir şeyler bul! 1897[489] buyurmuştur. Mehir olarak verecek hiçbir şey bulamayan bir adama; 'Ezberinde Kurandan âyetler var mı?' diye sormuş; adam; 'Evet şu sûre ile şu sûreyi biliyorum' deyince de; '(Mehir olarak) bildiğin sûreleri ona öğretmene karşılık, onu sana nikahladım' buyurmuştur.
İbn Abbâs (radiyailâhu anh) anlatıyor; 'Ali ile Fâtıma (ra-diyallâhu anhumâ) evlendiklerinde; Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ali'ye; 'ona (mehir olarak) bir şey ver' buyurdu. Ali; 'hiçbir şeyim yok' dedi. 'Sert zırhın nerede?' diye sordu. O; 'yanımda' dedi. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), '(mehir olarak) onu Fâtıma'ya ver' buyurdu.1898[490]
Bu deliller, nikâh akdinde 'mehrin rükün' olduğunu göstermektedir. Ancak nikâh akdi esnasında belirlenmesi şart değildir. Çünkü Yüce Allah; 'Nikâhtan sonra henüz dokunmadan veya onlar için bir mehir belirlemeden kadınları boşarsanız, bunda size günah yoktur.1899[491]

---

1893[485] Sübülus-Selâm, 3/311.
1894[486] Merginânî, el-Hidâye, 1/204; Şirbinî, Muğni'i-Muhtâc, 4/381; Şevkânî, es-Sey/u7-Cerâr, 2/276. (Çev.)
1895[487] Nisa, 4.
1896[488] Nisa, 24.
1897[489] Buhârî, 5029; Müslim, 1425.
1898[490] Ebû Dâvûd, 2125; Nesâî, 6/129; Sahih rivayettir.
1899[491] Bakara, 236.

İbnu'l-Cevzî der ki; 'Bu âyet-i kerîme, mehir belirlenmeden nikâh akdinin caiz olduğuna delildir.[1900][492] Fakat ileride bir tatsızlığa imkân vermemek açısından mehrin, nikâh akdinde belirlenmiş olması daha faziletlidir.[1901][493]
Mehir miktarının, nikâh akdinde belirtilmemesi durumunda, kadına mehri misil verilir. Nikâh akdinde mehir belirlemeden bir kadınla evlenip, gerdeğe girmeden önce vefat eden bir adam hakkında; İbn Mesûd (radiyailâhu anh); 'Kadına mehri rnisiî verilmesi, mirasçı olması ve iddet beklemesi gerektiği görüşündeyim' demiştir. Ma'kil b. Sinan (radiyailâhu anh); 'Ben Ra-sulullah (sallallâhu aleyhi veselîemj'iBeru'a binti Vâşık hakkında böyle hüküm verirken işittim' diyerek şahitlik yapmıştır.[1902][494]

**Mehirde Üst Limit Yoktur:**

Âlimler, mehir miktarında üst limitin bulunmadığı konusunda ittifak etmişlerdir. Çünkü mehir miktarını sınırlayan hiçbir nass bulunmamaktadır. Şeyhu'l-İslam der ki; 'Zenginlik ve bolluk sahibi olan ve hanımına yüksek miktarda mehir vermek isteyen kimsenin bunu yapmasında hiçbir sakınca yoktur. Çünkü Yüce Allah; '...' Fakat, ödemeyi istemediği veya ödemekten aciz kaldığı miktarda zimmetinde mehir borcu bulundurmak mekruhtur.[1903][495]

**Mehirde Alt Limit Olmadığı Gibi Maddi Veya Manevi Değerler De Mehir Olabilir:**

Hanefî mezhebine göre, mehir en az on dirhem -yaklaşık orta düzeyde iki kurbanlık koyun bedeli- olmalıdır.[1904][496]
Delillerin yoğunlaştığı ve en kuvvetli olduğu görüş budur. Bu mehrin serî kılınmasının anlamına daha uygundur. Çünkü mehirden maksat, sadece maddi bir karşılık değildir. Evliliğe olan rağbet ve arzuyu sembolize etmek, yakınlaşmadaki sadakati ortaya koymaktır. Genellikle mehir, maddi değerlerle olmaktadır. Ancak kadın razı olduğu takdirde her türlü manevi değerler, mehir olarak tanımlanabilir.[1905][497] Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir sahabeyi, mehir olarak ezberinde bulunan Kuran âyetlerini kadına öğretmesine karşılık nikahlarını kıymıştır. Ebû Tâlha'yı, Ümmü Süleym ile mehir olarak İslamî yaşantısına karşılık evlendir m iştir.
Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Ebû Talha Ue Ümmü Süleym evlendiklerinde, aralarında mehir olarak belirledikleri İslam'dı. Sabit (radiyallâhu anh); 'Kadınlar arasında, Ümmü Süley-m'in mehirinden daha değerli bir mehir işitmedim' derdi.[1906][498]
Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), köle azat etmeyi mehir olarak belirlemiştir. Enes (radiyaliâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Safiyye'yi azat etti ve azat edilişini mehir kıldı.[1907][499]
İslam âlimleri, mal olarak isimlendirilen her şeyin veya maddi geliri ya da değeri olan her menfaatin mehir olabileceğini belirtmişlerdir. [1908][500]
Mehir miktarının çok yüksek tutulması: Bazı kimselerin zihinlerinde yer tutan yüksek miktarlarda belirlenmiş mehirler, İslam'ın maddeye bakışına uygun değildir. Hatta bazı insanlar mehir miktarını konuşmaktan, nikâh akdine geçememektedirler. Öyle yüksek rakamlar telaffuz etmektedirler ki, sanki yarış pistine veya açık artırmaya çıkmış gibi davranmaktadırlar! Hiç kuşkusuz kadın, mehir konusunda böyle bir tutum İzlemeyi gerektiren evlilik pazarına çıkarılmış bir eşya değildir.
Mehir miktarlarının aşırı yüksek tutulmasının olumsuz sonuçlarını şöylece sıralamak mümkündür;
**1.** Genç erkeklerin ve kızların bekâr kalmasına neden olmakta.

---

[1900][492] Zâdu'l-Mesîr, 1/279.
[1901][493] İbn Teymiye, Mecmûu'l-Fetâuâ, 29/344.
[1902][494] Ahmed, 3/480; Ebû Dâvûd, 2114; Tirmîzî, 1145; Nesâî, 6/121; ibn Mâce, 1891; Sahih rivayettir.
[1903][495] İbn Teymiye, Mecmûu'l-Fetâuâ, 32/195.
[1904][496] Kudûrî, el-Kitâb, 3/14; Debûsî, Kitâbu'n-Nikâh, 665; İbnu'l-Hümâm, Fethu'UKodır, 3/317. (Çev.)
[1905][497] Sediân, Ftkhu'z-Zeuâc, 26.
[1906][498] En-Nesâî, 6/114; Sahih rivayettir.
[1907][499] Buhârî, 4200; Müslim, 1365.
[1908][500] Şirâzî, et-Tenlpîh, 166; Hallâf, Ahkâmu'l-AhvâH'ş-Şahsiyye, 76; Şâbân, el-Ahvâlu'ş-Şahsiyye, 239.

**2.** Evlenme ümidini yitiren kızlar da, erkekler de farklı alternatiflerin arayışına yönelmekte ve cinsler arasında ahlakî çöküntüye ve fesada yol açmakta.
**3.** Evlenemeyen gençlerde bastırılmış duyguların neticesi olarak, hayattan beklentilerini yitirme ve psikolojik rahatsızlıklar meydana gelmekte.
**4.** Gençlerin anne-babalarına karşı asi davranmasına ve itaatsizliklere, güzel örf ve adetlere ve kültürel mirasa karşı duyarsızlaşmalarına ve aykırı davranmalarına neden olmakta.
**5.** Yüksek mehir beklentisi nedeniyle kız velisi, yüksek mehir veremeyeceğini düşündüğü dindar kimselerle kızı evlendirme-mektedir. Yüksek mehir arzusu, dininden ve ahlakından memnun olunamayacak kimseler olsalar dahi, zenginliğinden dolayı, kızı onlarla evlendirmelerine yol açmaktadır. Burada kızın mutluluğu düşünülmemektedir.
**6.** Yüksek mehir, evlilik masraflarının üstesinden gelinemeyecek ölçüde ağırlaşmasına neden olmaktadır. Erkeğin kalbinde, hanımına ve ailesine karşı hoşnutsuzluk oluşturmaktadır.
Yukarıda belirtilen olumsuzluklarına rağmen, mehir miktarının çok yüksek tutulmasının hükmü:
Bu konudaki delilleri dikkate alarak şunları söylemek mümkündür;
**1.** Mehirin yüksek belirlenmeyip, hafifletilmesi meşrudur.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Mehirin en hayırlısı, en kolay olanıdır' buyurmuştur. İbnu'l-Kayyim, mehirle ilgili bazı hadisleri naklettikten sonra; 'hadisler şunu göstermektedir ki, nikâhta mehirin yüksek tutulması mekruhtur. Bereketinin azalmasıdır ve zorlaşmasıdır' der.[1909][501]
Ömer bin Hattâb (radiyallâhu anh) şöyle demiştir; 'Dikkat edin! Kadınların mehirlerini çok yükseltmeyin. Şayet mehirleri yükseltmek, bu dünyada bir şeref, Azız ve Celîl Allah'ın katında da bir takva olsaydı, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) buna sizden daha layık olurdu. Hâlbuki Rasuiullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) on iki okiyye'den fazla mehir karşılığında, kadınlardan hiçbirini kendisine nikahlamamış ve kızlarından hiçbirini de başkalarına nikâhlamamıştır.[1910][502]
Aişe (radiyallâhu anhâj'ya Peygamberimizin verdiği mehir miktarı sorulduğunda şöyle demiştir; 'Onun hanımlarına verdiği mehir, on iki okiyye ve bir neş'tin Bir neş, varım okiyyedir. Bunların toplamı beşyüz dirhem yapar. İşte bu miktar, Rasuiullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hanımlarına verdiği mehîrdir.[1911][503]
Şeyhu'l-İslam der ki; 'Bîr kimse kendi kızının mehrinin, Allah'ın yarattığı en hayırlı, dünya kadınları arasında en faziletli olan Rasuiullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kızlarının ve hanımlarının mehrinden daha yüksek olmasını istemesi cahillik ve ahmaklıktır. Bu söz, mehir verme gücüne ve zenginliğine sahip olanlar içindir. Fakirlerin sıkıntıya düşmeden ödeyemeyeceği miktarlarda kadınlara mehirler vermesi uygun değildir.[1912][504]
**2.** Erkeğe külfet oluşturacak ölçüde mehiri yükseltmek, kınanmıştır.
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Ensar'dan bir kadınla evlenen bir adama, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); «ne kadar mehir verdin?» diye sordu, Adam; 'dört okiyye' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); »dört okiyye mi! Galiba siz (parayı) şu dağın cephesinden yontuyorsunuz!» buyurdu.[1913][505]
Bir kadının mehri hakkında fetva istemek için Ebû Hadred el-Eslemî, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldiğinde ona; «ne kadar mehir verdin?» diye sordu. O; «iki yüz dirhem» dedi Bunun üzerine; «Şayet Buthân'ı tanısaydmız, mehri bu kadar yükseltmezdiniz» buyurdu.[1914][506]
Bu rivayetler, Peygamberimiz (saîlallâhu aleyhi ve sellem)'İn mehirlerin yüksek tutulmasını, evlenen erkeklerin maddi durumuna göre değerlendirerek hoş karşılamadığını göstermektedir. Nitekim Peygamberimizin kendi kızlarının ve hanımlarının mehri bunların mehirlerinden daha yüksek olmuştur. Burada değerlendirmede esas olan,

---

[1909][501] Zâdu'l-Meâd, 5/178.
[1910][502] Müslim, 1426; Nesâî, 6/116; İbn Mâce, 1886.
[1911][503] Ebû Dâvûd, 2106; Tirmîzî, 1114; Nesâî, 6/117; İbn Mâce, 1887; sahih rivayettir.
[1912][504] Mecmuu'l-Fetâuâ, 32/192-194.
[1913][505] Müslim, 1424; Nesâî, 6/69.
[1914][506] Ahmed, 3/448; Beyhakî, 7/235; Sahih rivayettir.

erkeğin maddi durumunun dikkate alınmasıdır.
**3.** Erkek zengin olduğunda, hanımının mehrini yükseltebilir:
Ümmü Habîbe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Kendisi Ubey-dullah bin Cahş'm (nikâhı) altında iken (kocası Ubeydullah) Habeş toprağında ölmüş, bunun üzerine Necâşî onu Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e nikahlayarak ve dört bin (dirhem) mehir vererek Şurahbil bin Hasene ile birlikte Rasuiullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'e göndermiştir.1915[507]
Şâ'bî anlatıyor; Ömer bin Hattâb (radiyallâhu anh) insanlara bir hutbe verdi. Allah'a hamd ve senada bulundu. Sonra; 'Kadınların mehirlerini yükseltmeyiniz. Rasuiullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in verdiği mehirden fazla mehir veren birisini duyarsam; fazlasını beytülmale/devîet hazinesine alırım' dedi ve minberden indi. Kureyş'ten bir kadın ona geldi ve; «Ey Müminlerin Emiri! Aziz ve Celîl Allah'ın kitabı mı, yoksa senin sözün mü tabi olmaya daha layıktır?» dedi. Ömer; «Tabi ki, Aziz ve Celîl Allah'ın kitabı!Neden böyle sordun?» dedi. Kadın; «Biraz önce insanların kadınlara yüksek mehir vermesini yasakladın; oysa Yüce Allah kitabında; «... Onlardan birine yüklerle mehir vermiş olsanız dahi hiçbir şeyi geri almayın...» buyurmuştur' dedi. Bunun üzerine Ömer; -iki veya üç defa- «herkes fıkhı, Ömer'den daha iyi bilmekte» diyerek, tekrar minbere çıktı ve; «Kadınların mehirleri-ni yükseltmenizi yasaklamıştım; hayır! Kişi malında dilediği gibi yapsm» dedi.1916[508]
Özetle; İnsanlar zenginlik ve fakirlikte farklı farklıdırlar. Evlilikte, kocanın mali durumu dikkate alınmalıdır. Güç yetiremeye-ceği, borçlanmak zorunda kalacağı taleplerde bulunulmamalıdır. Maddi gücü yeterli ise, yüksek mehir vermesi mekruh değildir. Ancak bu davranışında övünmek, kibir ve gösteriş yapmak gibi niyetlerinin olmaması gerekir. Aksi halde mekruh olur.1917[509] Allah, en doğrusunu bilir.
Mehir kadının hakkıdır; velisine ait değildir: Çünkü Yüce Allah; 'Kadınların mehirlerini gönül rızası ile veriri;1918[510] 'Onlardan faydalanmanıza karşılık, bir farz olarak (kararlaştırılmış) mehirlerini veriniz 1919[511] buyurmuştur. Konuyla ilgili âyetler, me-hirin kadına ait olduğunu belirtmiştir. Kadının izni olmadan, ne babası, ne de bir başkası mehrini alamaz.

## Kadın, Mehrin Tamamına Ne Zaman Hak Sahibi Olur?

Aşağıda zikredilenlerden birinin gerçekleşmesiyle mehrin tamamı kadına ait bir hak olur;
**1.** Kadınla cinsel ilişkiye girilmiş olması: Erkeğin kadınla cinsel ilişkiye girmesi durumunda, kadın mehrin tamamına hak sahibi olur. Çünkü Yüce Allah; 'Eğer bir eşi bırakıp da yerine başka bir eş almak isterseniz, onlardan birine yüklerle mehir vermiş olsanız dahi hiçbir şeyi geri almayın 1920[512] buyurmuştur.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); "Hangi kadına velisinin izni olmaksızın nikâh kıyıhrsa onun nikahı batıldır, onun nikahı batıldır, onun nikahı batıldır. Şayet bu izinsiz nikahlanan kişi o kadınla beraber olmuşsa, o kadın için mehir verilmesi gerekir. Şayet ihtilafa düşerlerse, yetkili devlet adamı, velisi olmayanların velisidir 1921[513] buyurmuştur.
Batıl olan bir nikâhta, cinsel temasın gerçekleşmesiyle mehrin tamamı kadının hakkı oluyor ise, sahih nikâhta hak sahibi olması çok daha fazla hakkıdır.1922[514] Cinsel ilişkinin gerçekleşmesiyle sabit olan mehir ancak, erkeğin ödemesiyle veya hak sahibinin hakkından feragat etmesiyle düşer.1923[515]

---

1915[507] Ebû Dâvûd, 2107; Ahmed, 6/427; Nesâî, 6/119; sahih rivayettir.
1916[508] Saîd bin Mansûr, Sünen, 598; Beyhakî, 7/233; Hasen lîgayri rivayettir. Albânî, el-lruâ'da zayıf olarak derecelendirin iştir. Ancak, 'hasen' bir rivayettir.
1917[509] Şeyhu'l-İslam, Ibn Teymiye'nin tercihi budur. El-ıhtiyârât el-Fıkhiyye, 227.
1918[510] Nisa, 4.
1919[511] Nisa, 24.
1920[512] Nisa, 20.
1921[513] Ahmed, 6/156; EbÛ DavÛd, 2083; Tirmîzî, 1102; İbn Mâce, 1876; Sahih rivayettir.
1922[514] Şevkânî, Ney/ü'UEvtâr, 6/118.
1923[515] Fıkhu't-İslamî ve Edilletuhû, 7/289.

**Hatırlatma:**

Nikâh kıyıldıktan sonra gerçekleşen cinsel temas, hay izli, loğusa, ihramlı, oruçlu veya itikâfta iken olması ya da makattan yapılması gibi haram olan şekillerde olsa dahi, mehrin tamamı kadının hakkı olur.

**2.** Nikâh sahih olarak kıyıldıktan sonra gerdeğe girilmeden eşlerden birinin vefat etmesi halinde İki durum söz konusudur;

**a)** Nikâh akdi kıyılırken mehrin belirlenmiş olması durumunda, âlimlerin ittifakıyla kadın mehrin tamamını hak eder. Çünkü nikâh akdi ölümle fesholmaz. Hayatın sona ermesiyle birlikte sona erer. Dolayısıyla evliliğin bütün hükümleri, nikâh akdinin kı-yılmasıyla birlikte gerçekleşir. Mehir de bu hükümlerden biridir.

**b)** Nikâh akdi kıyılırken mehrin belirlenmemiş olması durumunda, -âlimlerin tercih edilen görüşüne göre- kadın mehri misi [1924][516] hak eder Nikâh akdinde mehir belirlemeden bir kadınla evlenip, gerdeğe girmeden önce vefat eden bir adam hakkında; Ibn Mesûd (radiyallâhu anh); 'Kadına mehri misil verilmesi, mirasçı olması ve iddet beklemesi gerektiği görüşündeyim' demiştir. Ma'kil b. Sinan (radiyaUâhu anh); 'Ben Rasululhh (salhllâhu aleyhi ve sellem)'i Beru'a binti Vâşık hakkında böyle hüküm verirken işittim' diyerek şahitlik yapmıştır.[1925][517]

**3.** Nikâh akdi kıyıldıktan sonra cinsel ilişkiye girilmeksizin, kadın ve erkeğin yalnız kalmaları -sahih halvet hali-:

Sahih halvet hali: Sahih nikâh akdinden sonra, yanlarına hiç kimsenin girmeyeceğinden emin olarak, evli çiftin her türlü İlişkide bulunabilecekleri ve cinsel ilişkiye girmek için, serî, maddî ve duygusal hiçbir engelin bulunmadığı bir mekânda birlikte kalmalarıdır.[1926][518] Bu mekânda cinsel ilişkiye girmiş olmaları şart değildir. Önemli olan bunun mümkün olduğu bir yerde birlikte kalmış olmalarıdır.[1927][519]

Sahih halvet gerçekleştikten sonra erkeğin cinsel ilişkiye girmeden kadını boşaması durumunda, kadın mehrin -yansına değil- tamamına hak kazanır. Bazı sahabe ve tabiîn âlimler başta olmak üzere, Ebû Hanîfe, kadîm mezhebine göre Şafiî ve meşhur rivayete göre Ahmed bin Hanbel bu görüştedir. Ömer bin Hattâb (radiyaUâhu anh); 'Perdeler kapatıldığında mehir vacip olur [1928][520] demiştir. İbn Hazm bu sözü, dört halifeye ve bazı sahabelere nispet etmiştir.

Bu görüşe, İbn Abbâs (radiyallâhu anh) başta olmak üzere, Mâlik, son içtihadına göre Şafiî ve bir rivayete göre Ahmed bin Hanbel muhalefet etmişlerdir. Bu âlimler, 'bu durumdaki bir kadına mehrin yansının verileceğini' söylemişlerdir. Bu konuda Yüce Allah'ın şu emrini delil göstermişlerdir; 'Evlendiğiniz kadınları mehir belirlediğiniz halde, temas etmeden boşarsanız belirlediğiniz mehrin yarısı onundur.[1929][521]

Bu konuda ben, âlimlerin çoğunluğunun görüşünün daha evlâ olduğu kanaatindeyim. Fakat şöyle bir soru yöneltilmesi durumunda; 'halvet halinde mehrin tamamının verilmesi, cinsel ilişkiye imkân oluşturması nedeniyledir. Şayet cinsel ilişkinin olmadığına dair, kadının ikrarı veya doktor raporunun olması durumunda, yine de mehrin tamamı verilmeli midir?' bu soru farklı bir tartışmayı ve içtihadı gerektirir.

**4.** Hanbeli mezhebine göre, cinsel ilişkiye girilmeden önce, mirastan alıkoymak amacıyla, ölüm döşeğinde erkeğin, kadını boşaması durumunda, kadın mehrin tamamına hak kazanır.[1930][522]

**5.** Mâlikî mezhebine göre, kadın kocasının evine yerleştikten sonra cinsel ilişkiye girilmeksizin orada bir yılı doldurduğunda mehrin tamamını hak eder. Şafiî mezhebi bu görüşe muhaliftir. Hanefî ve Hanbelî mezhepleri ise, -daha önce de belirtildiği gibi-sahih halvetin gerçekleşmesiyle kadın mehrin tamamını hak eder, demişlerdir. Mâliki

---

[1924][516] Çevresindeki ona denk kızların rnehirleri dikkate alınarak tespit edilen mehrin tamamına hak kazanır.

[1925][517] Ahmed, 3/480; Ebû Dâvûd, 2114; Tirmîzî, 1145; Nesâî, 6/121; İbn Mâce, 1891; Sahih rivayettir.

[1926][518] İbn Abidin, Reddul-Muhtâr, 2/338.

[1927][519] Çev.

[1928][520] Mâlik, Muvattâ, 2/528; Beyhakî, 7/255; Sahih rivayettir.

[1929][521] Bakara, 237.

[1930][522] El-Muğrti, 1/157.

mezhebinde belirtilen 'bir yılı doldurması' konusuyla İlgili hiçbir delile rastlamadım. Bu konu tamamen sahih halvet' haliyle ilgilidir. -Allah, en doğrusunu daha iyi bilir.

**Kadın Ne Zaman Mehrin Yarısını Hak Eder?**

**1.** Nikâh akdinde mehir belirlenmiş ve kadın cinsel ilişkiye girilmeden önce boşanmış ise, kadın mehrin yarısını alır. Çünkü Yüce Allah; 'Evlendiğiniz kadınları, mehir belirlediğiniz halde temas etmeden boşarsanız, belirlediğiniz mehrin yarısı onundur. 1931[523] buyurmuştur.
**2.** Nikâh akdinde mehir belirlenmemiş, cinsel ilişkiye girmeden ve halvet hali yaşanmadan önce kadın boşanmış ise, âlimlerin tercih edilen görüşüne göre- kadına sadece 'maddi bir fayda' sağlanır. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Nikâhtan sonra henüz dokunmadan veya onlar için mehir belirlemeden kadınları boşarsanız, bunda size günah yoktur. Bu durumda onları faydalandırın (yani kendilerine hediye kabilinden bir şeyler verin). Zengin olan durumuna göre, fakir de durumuna göre verir, iyilikle faydalandırmak Muhsinler/iyi davranıştılar için bir vazifedir.1932[524]

**Mehirin Peşin Ve Vadeli Olması:**

Mehir peşin, vadeli veya bir kısmı peşin bir kısmı vadeli olabilir. Çünkü alış verişlerdeki karşılıklar gibi, bir bedeldir. Mehrin peşin olarak belirlenmesi durumunda, kadın mehrini teslim almadığı sürece gerdeğe girmeyebilir.
Mehrin vadeli olması: Kadın ve erkeğin, mehrin cinsel ilişkiye girildikten sonra verilmesi konusunda anlaşmalarıdır. Mehrin tesliminde acele edilmesi müstehaptır. Çünkü Yüce Allah; '. ..Onlara mehirlerini verdiğiniz takdirde, onlarla evlenmenizde size bir günah yoktur.1933[525] buyurmuştur.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kızı Fâtıma'-yı, Ali ile {radiyallâhu anhumâ) evlendirirken, Ali'ye zırhını mehir olarak Fâtıma'ya vermesini emretmiştir. Bu rivayet mehir konusunun başında zikredilmişti.
Konuyla ilgili rivayetler mehirin kadına Ödenmesi gereken, kocanın zimmetinde bir borç olduğunu teyit etmektedir. Borçların ve hakların sahiplerine ödenmesinde acele davranılması müstehaptır.

**Vadeli Mehir İki Şartla Caiz Olur:**

**1.** Ödeme tarihi belirli olmalıdır. Ölene veya ayrılana kadar gibi ifadelerle meçhul bir vade olmamalıdır.
**2.** Çok uzun vade olmamalıdır. Çünkü bu takdirde mehirin ödenmeyeceği zannı oluşur.
Dolayısıyla günümüzde Müslümanların nikâh akdini yaparken, 'boşanana veya ölene kadar' diyerek yapılan vadelendirmelerî terk etmeleri gerekmektedir. Çünkü bu tür vadelendİrmelerde oluşan en büyük olumsuzluk, erkeğin kadınla birlikte yaşamak istememesine rağmen, mehri ödememek için onu alıkoymasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda da çok büyük problemler yaşanmaktadır. Erkeğin kadına mehir hakkından vazgeçmesi için baskı yapmasına veya kadının bir takım tasarruflarda bulunarak, erkeğe istemediği bir şey yaptırmasına yol açmaktadır.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zamanında, mehrin vadeli olması gibi bir uygulama bilinmemekteydi. Dolayısıyla diğer akit işlemlerinin, nikâh akdine kıyas edilmesi uygun değildir.
Nişandan dönülmesi durumunda, nişanlıya verilen takı ve hediyelerin hükmü:
Erkeğin nişanlısına verdiği şeyler ya mehir, ya da hediye olarak değerlendirilir. Şayet mehir olarak vermiş, ise; nişandan dönülmesi durumunda tamamının iade edilmesi vaciptir. Çünkü mehir, cinsel faydanın karşılığıdır. Bu gerçekleşmediği takdirde, mehrin -mevcut ise- olduğu gibi, -mevcut değilse- kıymetinin iade edilmesi gerekir. Âlimlerin

1931[523] Bakara, 237.
1932[524] Bakara, 236.
1933[525] Mümtehine, 10.

çoğunluğu bu kanaattedir.1934[526]

Şayet hediye olarak vermiş ise; nişanın kız tarafından bozulması halinde, hediyenin veya kıymetinin iade edilmesi vaciptir. Çünkü nişandan dönülme üzüntüsüne, bir de mali zararın eklenmesi adaletsizliktir. Nişanın erkek tarafından bozulması halinde ise, erkeğin hediyeleri geri isteme hakkı yoktur. Çünkü kadının nişandan dönülme üzüntüsüne, bir de hediyelerin iadesi üzüntüsünün eklenmesi adaletsizliktir. Bu konudaki en adaletli görüş budur.1935[527] -Allah, en doğrusunu bilir-.

Kızın çeyiz hazırlaması -ev eşyaları ve mobilyaları alması-: Kızın, kocası için beyaz eşya, örtü, yatak gibi şeylerle çeyiz hazırlaması vacip değildir. Ebû Hanîfe, Şafiî, Ahmed bin Hanbel, İbn Hazm ve bazı âlimler, kadının kendi mehrinden veya farklı imkânlarıyla çeyiz hazırlamasının vacip olmadığını; evlerinin her ikisine de layık, serî bir mesken olması için, evde kullanılacak her türlü eşya ve ihtiyacın hazırlanmasının erkeğin sorumluluğunda olduğunu belirtmişlerdir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Onları gücünüz nispetinde kendi oturduğunuz yerde oturtun..1936[528]

Kadına verilen mehir, çeyizlerine mukabil değildir. Bir bağış, iyilik ve gönül rızasıdır. Nitekim Yüce Allah; 'Kadınların mehirleri-nı gönül rızası ile verin 1937[529] buyurmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi mehir, kadınla cinsel birlikteliğin helal olmasına mukabildir. Bir şeyin iki karşılığı olmaz. Hatta erkek, kadının çeyizinin güzel olacağını umarak, mehri misilden daha fazla vermesi halinde, fazladan verdiği miktar mehirden ayrı tutulmaz.

Nişanlısının çeyiz hazırlaması için erkeğin mehirden ayrı olarak verdiği paralar, mehire katılmaz. Çünkü bunlar şartlı hibe hükmündedir. Kadının kendisinin veya ailesinin çeyiz olarak hazırladığı her şey kadına aittir. Çünkü kadın bunları hazırlamaya mecbur değildir.

**Hatırlatma:**

Kadının veya ailesinin mecbur tutulmaksızın kendi rızalarıyla çeyiz hazırlamaları, bir güzelliktir. Ali (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Fâtıma için çeyiz olarak kadife kumaş, su tulumu ve içi izhır otuyla doldurulmuş bir yastık hazırlamıştı.1938[530]

**Nikâhın İlan Edilmesi:**

İlânın mânâsı: Nikâhın -gizlice değil- açıktan yapılması ve nikâh haberinin yayılmasıdır. Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor;

Rasuiullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) «Nikahı gizli değil ilan ederek yapın kalabalık yerler olan mescitler gibi kalabalıklarla yapın, nikahın yapıldığının belli olması için def çalın» buyurmuştur.1939[531]

Hükmü: -Alimlerin çoğunluğuna göre- nikâhın ilan edilmesi müstehaptır. İmam Zührî ise, farz olduğunu; nikâh akdinin gizlice yapılması ve iki şahitten bu nikâhı gizli tutmalarının istenmesi durumunda çiftin boşatılmasının vacip olduğunu belirtmiştir.

**Nikâhın İlanı Nasıl Yapılır?**

Nikâhın ilanı, sevinç ve mutluluğun paylaşılması ve gönüllerin hoşnutluğu için kadınların def çalmasıyla ve mubah şarkılar söylemeleriyle olur. Kötü ve fahiş sözler içermediği, günaha yöneltmediği ve haramları hatırlatmadığı sürece, def haricinde başka çalgı aletleri kullanılmaksızın düğün münasebetiyle şarkılar söylenmesi mubahtır. Bununla ilgili delillerden bazıları şunlardır;

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Haram evlilikle, helal evlilik arasındaki

---

1934[526] Bidayetti'İ-Muctehid, 2/21.

1935[527] El-thüyârât isimü kitapta da (128) belirtildiği gibi, Şeyhu'l-İslam'ın tercihi bu görüştür. El-Fetâvâ, 32/10; el-İnsâf, 8/296.

1936[528] Talak, 6.

1937[529] Nisa, 4. .

1938[530] Nesâî, 6/135; İbn Mâce, 4152; Hasen rivayettir.

1939[531] Tirmîzî, 1089; Hasen garip rivayettir.

ayırıcı özellik def çalmak ve duyurmak.1940[532]
Âişe (radiyallâhu anhâ) bir kadını gelin olarak, Ensar'dan bir adama götürdü. Rasulullah {sallallâhu aleyhi ve sellem) ona; «Ey Âişe! Gelini götürürken beraberinizde düğün alayı yok muydu? Ensar eğlenceden hoşlanır» buyurdu.1941[533]
Muavviz'in kızı Rübeyyi' (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasuiullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelin olduğumun ertesi günü gelip yanıma girdi, senin şimdi oturduğun gibi yatağımın üzerine oturdu. Bu arada bazı kız çocukları bizim için def çalmakta ve babalarımızdan Bedir günü şehit olanların kahramanlıklarını dile getirmekteydiler. Bu kızlardan birisi: «Şu anda aramızda bir Peygamber var, yarın ne olacağını bilir» dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seHem), o kıza: «Bunu bırak da önceden söylemekte olduğun sözleri söyle!» buyurdu.1942[534]
Çalgı aletleriyle birlikte söylenen, genç erkekler ve kızlar arasında fuhşun ve rezaletlerin yayılmasına neden olan, değer yargılarını yok eden, davranışları değiştiren ahlaksız şarkıların haram olduğu konusunda, sahabe, tabiîn ve dört mezhep imamı ittifak etmiştir.
İbn Recep der ki; 'Onların defleri kalbur gibiydi. Şarkıları, cahiliyedeki savaş günlerini ve benzeri olayları anlatan şiirlerdi. Çıngıraklı deflerle aşk şiirleri dinlemeyi buna kıyas edenler, son derece büyük bir yanlış ve hata içerisindedirler. Asıl ile furûyu aralarındaki farkın açıkça görülmesine rağmen kıyas etmektedirler.1943[535]
El-İz bin Abdusselam der ki; 'Ud, kemence, kanun gibi telli müzik aletlerini kullanmak ve dinlemek, dört mezhep imamına göre haramdır.1944[536]

**Düğünlerde Yapılan Münkerlerden/Kötülüklerden Bazıları:**

**1.** Gelinin gerdek gecesi kuaföre götürülmesi:
Günümüzde gelenek haline gelmiş, karşı konulamaz boyuta ulaşmış en kötü münkerlerdendir. Öyle ki bunu yapanlar değil, yapmak istemeyenler engellenmektedir. Kuaförler genellikle erkeklerden oluşmakta. Bu tür yerlerde neler olup-bittiğini herkes bilmektedir. Müslüman bir genç kız, vücuduna yabancı bir erkeğin dokunmasına nasıl izin verebilir? Ailesini kıskanmayan bir koca için bu çok utanç verici bir durumdur!
**2.** Gerdeğe hazırlamak gerekçesiyle kadınların, gelinin avret yerlerine bakmaları:
Hiçbir kadın, başka bir kadının avret yerine bakması caiz değildir. Bu haramdır. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Hiçbir erkek, başka bir erkeğin; hiçbir kadın da başka bir kadının auret yerine bakmasın buyurmuştur. Kadınlar arasındaki avret yeri, erkekler arasındaki avret yeri gibidir. Göbekten dize kadar olan bölgedir.
Cahil kadınlar birbirlerinin avret yerlerine bakmaktan sakın-mamaktadırlar. Birbirleriyle akraba olmalarının bunu meşrulaştırdığını düşünmektedirler. İyi bilinmelidir ki, bir kız yedi yaşma ulaştığında, onun avret yerine ne annesinin, ne de kız kardeşlerinin bakması caiz değildir.1945[537]
**3.** Evlilik törenlerinin, birçok münkerlerin ve günahların işlendiği düğün solanlannda veya otellerde yapılmasında ısrar edilmesi:
Bu törenlerde, israf ve savurganlıklarla birlikte birçok günah işlenmektedir. Şarkıcı kadınlar ve erkekler çağrılmakta, nefislere hitap eden, kalplere kötülükleri aşılayan şarkılar ve sözler söylenmektedir. Bunlara gelin ve damatla birlikte bütün davetliler iştirak etmektedir. Bu törenlerin genelinde kadın erkek karışık bulunmakta, açıktan fuhşa, çıplaklığa ve ancak ahiretten nasipsiz kimselerin yapabileceği rezilliklere ortam hazırlanmaktadır. Bu törenlerin haram olduğunda hiçbir şüphe yoktur.
Müslüman hanımlar bilmeliler ki, kötü sözlerden, çalgılı aletlerden ve erkeklerle karışık bir ortamda bulunulmaktan sakınıldığı sürece, düğünlerde def çalınması, şiirler söylenmesi, nikâhın duyurulması, sevinç ve mutluluğun gösterilmesi mubahtır.
**4.** Açık ve dekolte gelinliklerin giyilmesi:

---

1940[532] Tirmîzî, 1088; Nesâî, 6/127; İbn Mâce, 1896; Hasen rivayettir.
1941[533] Buhârî, 5163.
1942[534] Buhârî, 5147; Ebû Dâvûd, 4922; Tirmîzî, 1090; İbn Mâce, 1897.
1943[535] İbn Recep, Nüzhetü'i-Esmâfî misileti's-simâ, 41.
1944[536] Teblîsu İblis, 229.
1945[537] Bkz. İbnü'I-Cevzî, Ahkûmu'n-Nisâ, 76.

Kadınların ve mahremlerin dışında başkalarının da görebileceği ortamlarda açık kıyafetlerin ve gelinliklerin giyilmesi haramdır, caiz değildir. Yabancıların görmemesi şartıyla, gelin hanım dilediği gibi süslenip-giyinebilir.
**5.** Damat ve gelinin kendilerine ayrılan köşede erkeklerin ve hanımların ortasında, oturmaları:
Bu büyük bir hatadır. Birçok haramı birden işlemektir. Bu haramlardan biri, kadınlarla erkeklerin en çekici kıyafetler ve süslü oldukları bir zamanda aynı ortamda bulunmaları ve birbirlerini görmeleridir. Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem); 'Kadınların yanına girmekten sakınınız! [1946][538]buyurmuştur.
Alimler heyeti, bu türden düğün törenlerinin haram olduğu konusunda fetva vermiştir.[1947][539]
**6.** Törenlerde kadınların dans etmesi:
Kadınların oyun ve danslarını, erkeklerin gördüğü yerde yapmaları en kötü münkerlerdendir ve haramdır. Fakat sadece kadınlar görüyorsa yapılmaması daha güzeldir. Çünkü genellikle danslar, haram olan müziklerin ve şarkıların eşliğinde yapılmaktadır.
Oyun ve danslar sadece kadınlar arasında yapılsa dahi, bir kadının orada bulunan ve güzel raks eden bir kadını, kocasına anlatmayacağından emin olunamaz.. Anlatımlar büyük fitne ve fesada neden olabilir.
**7.** Törenlerde fotoğraf çekilmesi ve video kayıt yapılması:
Kadınların parfümleriyle, süsleriyle, dekolte kıyafetleriyle fotoğraflarının çekilmesi, video görüntülerinin kaydedilmesi çok çirkin ve kötü bir davranıştır. Büyük bir fitnedir. Avret yerlerinin görünmesi ve kayıt altına alınmasıdır. Şer ve fesat tohumlarının ekilmesidir. Hiç şüphesiz, bu şekilde fotoğraf ve görüntü kayıtları haramdır. Günahların açıktan işlenmesi beladır. Bu törenlerde bulunanlar, özellikle de kadınlar, bu gibi kötü davranışları ve günahları terk etmelidirler. Düğün törenlerinde Yüce Allah'ın helal kıldığı davranışlarda bulunmalı, haramlardan sakınmalıdırlar.
**8.** Düğün yemeğinde İsraf:
İnsanlar gösteriş amacıyla, özellikle de kadınların kışkırtmalarıyla düğün yemeklerinde aşırıya gitmekte, birbirleriyle yarışmaktadırlar. Davetli sayısının çok üzerinde, ihtiyaç fazlası yemekler ve ziyafetler hazırlanmaktadır. Daha sonra -açlığını giderecek lokma bulamayan fakirlere rastlanmadığından!!)- bunlar çöpe atılmaktadır. Yüce Allah, Kuranı Kerîm'de 22 âyette israfı yermiş ve; 'İsraf etmeyiniz, hiç kuşkusuz Allah, israf edenleri sevmez [1948][540] buyurmuştur. Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem), israftan bizleri sakındırmış ve; Yiyiniz, içiniz, sadaka veriniz, israf etmeyiniz ve kibirlenmeyiniz. Hiç şüphesiz Allah, nimetini kulunun üzerinde görmekten hoşnut olur [1949][541] buyurmuştur.
**9.** Düğün günü gelinin namazları terk etmesi:
Düğün ve gerdek gecesi için hazırlanma genellikle öğle namazından sonra başlamaktadır. Gelin hanım yıkanmakta, giyinmekte ve makyaj yapılmaktadır. Bu nedenlerle namazlar unutulmaktadır. Hiç tartışmasız, bu haramdır.
**10.** 'Mutluluklar ve erkek evlatlar dileriz' diyerek gelin ve damadın tebrik edilmesi:
Bu söz, cahiliye döneminden kalma çirkin bir gelenektir. Günümüzde evlenen çiftleri tebrik etmek ve dua amaçlı söylenmektedir. Bu ifadeyi kullanarak, evlenenleri kutlamak nehyediîmiştir. Hasan (radiyallâhu anh) anlatıyor; Akıl bin Ebî Talih, Cesim oğullarından bir kadınla evlenmişti. Orada bulunanlar onlara, «Mutluluklar ve erkek evlatlar dileriz» diye tebrik ettiler. Bunun üzerine Akıl; «Böyle demeyiniz! Rasulullah (sallaliâhu aleyhi ve sellem)'in söylediği gibi; «Allah bu evliliği sizin hakkınızda hayırlı kılsın ve mübarek eylesin» deyiniz" dedi.[1950][542] Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem)'in böyle söylenilmesini yasaklamasının hikmeti, belki de cahiliye âdetlerine muhalefet etmektir. Çünkü o dönemde, kız çocuklarının değil, sadece erkek çocukların olması için dua edilirdi. Ayrıca bu duada, Allah'ın ismi zikredilmemekte, O'na hamd ve sena'da

---

[1946][538] Buhârî, 5232; Müslim, 2172.
[1947][539] Yıl hicri 1405; Fetva no: 8854.
[1948][540] Araf, 31.
[1949][541] Nesâî, 5/79; Hâkim, el-Müstedrek, 4/135; Hasen rivayettir.
[1950][542] Nesâî, 3371; İbn Mâce, 1906; Bkz. İruâu'l-Gaffl, 1923.

bulunulmamaktadır. Bizim yapmamız gereken, Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem)'in sözlerini ve davranışlarını kendimize örnek almamız ve ona uymamızdır. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) evlenenlere şöyle dua etmiştir; (evliliğinizi) her ikinize de mübarek kılsın, bereketi ikinizin üzerinize olsun ve sizi hayırlarda birleştirsin'

**Düğünde Velime Yemeği:**

**Tanımı:** Düğünlerde verilen yemeğe 'velîme' denir.
**Hükmü:** Evlenen erkeğin İmkânı nispetinde velîme yemeği vermesi -âlimlerin çoğunluğuna göre- 'müekked sünnettir'. İmam Şafiî ve bir rivayete göre imam Mâlik, vacip olduğunu söylemiştir. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) velîme yemeği vermiş ve verilmesini de teşvik etmiştir.
Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zeynep binti Cahş ile evlendiği günün sabahında, insanları davet etti, insanlar yemek yediler sonra da çıktılar.[1951][543]
Abdurrahman bin Avf (radiyallâhu anh) evlendiğinde, Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellem), ona; «bir koyun dahi olsa, velîme yemeği ver1» buyurdu.[1952][544]
Velîme yemeğinde koyun veya diğer hayvanların ikram edilmesi şart değildir. Asıl olan Evlenen erkeğin maddi durumuna göre yemek ikramında bulunmasıdır. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Safiye validemizle evlendiğinde, velime yemeği olarak 'hays' ikram etmiştir. Hays: Çekirdeksiz hurma, sadeyağ, keş ve undan yapılan bir yemektir.[1953][545]
**Vakti:** Nikâh akdi esnasında mı, sonrasında mı, gerdeğe girilmeden önce mi, gerdekten sonra mı olmalıdır?
Velîme yemeği, gerdek günü veya sonrasında verilmelidir. Nikâh akdi esnasında değildir. Nitekim yukarıda zikredilen Enes (radiyallâhu anh)'m rivayeti bunu ifade etmektedir. 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zeynep binti Cahş ile evlendiği günün sabahında, insanları davet etti, insanlar yemek yediler sonra da çıktılar../
Bazı âlimler, velîme yemeği vaktinin nikâh akdinden, düğün sonuna kadar olduğunu belirtmişlerdir.[1954][546]
**Velîmeye davet:** Evlenenin fakiriyle zenginiyle sâlih insanları davet etmesi müstehaptır. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Müminlerden başkasıyla arkadaşlık etme! Yemeğini muttakilerden!Allah'tan korkup-sakınanlardan başkası yemesin!.[1955][547]
Davette, fakirlerin ve miskinlerin de nasiplendiril-mesi müstehaptır. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'En şerli yemek, zenginlerin çağrılıp, fakirlerin çağrılmadığı velime yemeğidir. Davete katılmayan kimse Allah'a ve Rasulüne isyan etmiş olur.[1956][548]
**Velîme yemeğine katılmak:** Alimlerin çoğunluğu düğünlerde velime yemeğine katılmanın, özür sahibi olmayanlar için 'vacip' olduğunu belirtmişlerdir. Buna delil olarak şunları zikretmişlerdir;
İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuiullah (saîlallâhu aleyhi ve sellem); «Biriniz velime yemeğine davet edildiğinde, ona katılsın» buyurdu.[1957][549]
Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; '.. .Davete katılmayan kimse Allah'a ve Rasulüne isyan etmiş olur.[1958][550]
Bu hükümde kadınlar da erkekler gibidir. Ancak davette kadınlarla erkekler arasında haram halvet ortamları oluşuyorsa katılmak caiz değildir.
Oruçlunun davet edilmesi durumu: Yukarıda zikredilen delillerden dolayı, oruçlunun velime yemeğine davet edilmesi durumunda-erkek olsun, kadın olsun- katılması vaciptir.

---

[1951][543] Buhârî, 1428; Müslim, 5166; Tirmîzî, 3218; Nesâî, 6/136.
[1952][544] Buhârî, 5169; Bkz. Fethu'l-Bârî, 9/237.
[1953][545] Buhârî, 2048; Müslim, 1427.
[1954][546] Merdâvî, el-İnsâf, 8/317.
[1955][547] Ebû Dâvûd, 4832; Tirmîzî, 2506; Albânî, 'hasen' olarak derecelendir-miştir.
[1956][548] Buhârî, 5177; Müslim, 1432.
[1957][549] Buhârî, 5173.
[1958][550] Buhârî, 5177; Müslim, 1432.

Oruçlu davete katıldığında, eğer nafile oruç tutuyorsa, orucunu açıp-aç-mamakta muhayyerdir. Dilerse onlarla birlikte yer-içer ve orucunu daha sonra kaza eder; dilerse orucuna devam edip, davet sahibine dua eder. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'biriniz yemeğe davet edildiğinde, icabet etsin. Dilerse yesin, dilemezse yemesin [1959][551] bir başka rivayette de; 'biriniz yemeğe davet edildiğinde icabet etsin. Eğer oruçlu değilse yesin; oruçlu ise (davet sahibine) dua etsin [1960][552] buyurmuştur.
Yemek âdabı bölümünde zikredilen dualardan biriyle dua ediimelidir.

**Velîmcye Katılmamak:**

Özür sahibi olmayanlar için velimeye katılmanın vacip olduğu daha belirtilmişti. Özür kabul edilen durumlardan bazıları Şunlardır;
**1.** İçki, çalgı aletleri gibi münkerlerin bulunduğu bir ortamda verilen davetlere katılmak caiz değildir. Ancak oradaki münkerle-ri engellemek ve değiştirmek amacıyla gidilebilir. Münkerler ortadan kaldırıldığında, katılmak tekrar vacip olur.
Ali (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Yemek yaptım ve Rasulul-hh (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i davet ettim. Yemeğe geldiğinde evde resimler gördü ve geri döndü. Bunun üzerine ben; «Yâ Rasulullah! Annem babam sana feda olsun, geri dönmene sebep olan nedir?» dedim. Bana; «Evde, üzerinde resimler bulunan bir
örtü var. Hiç kuşkusuz, melekler içerisinde resim bulunan eve girmezler» buyurdu.[1961][553]
**2.** Davete sadece zenginlerin çağrılıp, fakirlerin çağrılmaması durumunda davete katılmamak caizdir.
**3.** Davet sahibinin haramdan sakınmayan, şüpheli şeylerden kaçınmayan birisi olması durumunda davete katılmamak caizdir.
**4.** Olumsuz hava şartlan, düşman korkusu, rnala veya cana zarar gelmesinden endişe edflraesi gibi, davete katılmayı engelleyen, serî bir mazeretin bulunması durumunda katılmamak caizdir.

**Gelin Hanımın Düğün Günü, Kocasının Misafirlerine Hizmet Etmesi Caizdir:**

Sehl bin Sa'd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Ebû Öseyd Es-Sâidîzifafında Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellemı davet etti. O gün, henüz yeni gelin olan, hanımı onlara hizmet etti. Sehl; «Biliyor musunuz, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ne ikram etti? Onun için geceden bir çanağın içine birkaç hurma ıslattı. Yemeği yedikten sonra ona bunu ikram etti» dedi.[1962][554]
Bu fitneden emin olunması durumundadır. -Allah, en doğrusunu bilendir-.

**Evlenenlerin Tebrik Edilmesi:**

Bir Müslüman'ın kardeşini elde ettiği hayırlardan dolayı kutlaması, bereket dilemesi ve sahip olduğu nimetin devamı için dua etmesi İslam şeriatının güzeliiklerindendir. Nitekim, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) evlenenlere, bereket diler, mu-vaffakiyetlerinin ve birlikteliklerinin devamı için dua ederdi.[1963][555]

**Evlenenlere Yapılacak Dua:**

Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'RasuluUah (sal-İallâhu aleyhi ve sellem) evlenen bir kimseyi tebrik edeceği zaman;
Allah, (evliliğinizi) her ikinize de mübarek kılsın, bereketi ikinizin üzerinize olsun ve sîzi hayırlarda birleştirsin derdi.[1964][556]

---

[1959][551] Müslim, 1430; Ebû Dâvûd, 3722
[1960][552] Müslim, 1431; Ebû Dâvûd, 3719; Beyhakî, 7/263.
[1961][553] İbn Mâce, 3359; Ebû Ya'lâ, 436; Sahih rivayettir.
[1962][554] Buhârî, 5176; Müslim, 2006; tbn Mâce, 1912.
[1963][555] Sedlân, Fıkhu'z-Zeuâc, 97.
[1964][556] Ebû Dâvûd, 2130; Tirmîzî, 1091; İbn Mâce, 1905; Hasen rivayettir.

Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) benimle evlendiğinde, annem beni eve getirdi. Eve girdiğimizde, Ensar'dan bir grup hanım vardı, bana; «hayır ve bereket üzere geldin ve hayırlı kısmete kavuştun» dediler.[1965][557]

**Evlenenleri Bu Dualarla Tebrik Etmek Gerekir.**

Evlenenlere hediye vermek müstehaptır:
Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zeyneb ile evlendiğinde, Ümmü Süleym ona tastan bir çanak içinde 'hays yemeği [1966][558] hediye etti.[1967][559]

**Gerdek Gecesinin Âdabı:**

İlk gece evlenen çiftlerin dikkat etmesi gereken bazı kurallar vardır. Müstehap olan bu kurallar şunlardır;
**1.** Damat geline selam vermelidir:
Bu davranış, gelin hanımın heyecan ve korkusunu atmasına yardımcı olur. Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Evlendiklerinde, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun yanına girerken selam vermiştir.[1968][560]
**2.** Damat, geline içecek veya tatlı ikram ederek kibar ve nazik davranmalıdır:
Esma binti Yezîd {radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'RasuluUah (sallallâhu aleyhi ve sellem) için Âişe'yi süsledim. Sonra gittim ve dolağını açması için onu çağırdım. Bunun üzerine RasuluUah (sallallâhu aleyhi ve sellem) geldi ve Âişe'nin yanına oturdu, içerisinde süt bulunan büyük bir kadeh getirildi. Önce kendisi içti, sonra da Âişe'ye ikram etti. Âişe utandı ve başını eğdi. Bunun üzerine Esma onu ikâz etti ve; «RasuluUah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elindekini al» dedi. Bunun üzerine Âişe onu aldı ve biraz içti.[1969][561]
**3.** Damat, gelinin başına elini koyarak ona dua etmelidir:
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Biriniz bir kadınla evlendiğinde ... ona (şöyle) dua etsin: «Ey Allah'ım! Senden bunun hayrını ve onda yarattığın huyların hayırlısını istiyorum. Bunun şerrinden ve yaratıhşmdaki huyların şerrinden de sana sığmıyorum» buyurmuştur.[1970][562]
**4.** Çiftin iki rekât namaz kılması:
Ebû Esîd'in azatlısı Ebû Sâîd (radiyalîâhu anhumâ) anlatıyor; 'Evlendiğimde ben köleydim. Aralarında İbn Mesûd, Ebû Zer ve Huzeyfe'nin de bulunduğu bir grup sahabeyi (düğünüme) davet ettim. Namaz için kamet getirildi, Ebû Zer namaz kıldırmak için öne çıktı. Ona, 'sen geçme' dediler. O; 'öyle mi?' dedi. Onlar 'evet' dediler. Köle olduğum halde, ben öne geçtim ve onlara namaz kıldırdım. Sanra bana şunları öğrettiler; 'hanımının yanına girdiğin zaman, iki rekât namaz kıl, yanına girdiğin (eşin) hakkında Allah'tan hayır dilekte bulun; onun kötülüğünden Allah'a sığın. Sonra sen ve hanımın dilediğiniz gibi davranın.[1971][563]
**5**. Damat eşinin yanına girmeden önce misvak kullanmalı ve ağzını temizlemelidir:
Ağız temizliği misvakla olabileceği gibi, diş fırçası ve macunu kullanılarak da yapılabilir. Bu birİikteliğin ve ülfetin devamına katkıda bulunur. Şureyh bin Hâni anlatıyor; Âişe (radiyallâhu an-hâ)'ya; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) eve girdiğinde ilk önce ne yapardı?' diye sordum. 'Misvak kullanırdı' dedi.[1972][564]
**6.** Cinsel ilişkiye besmele ve dua ile başlamak:
ibn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâ-hu aleyhi ve sellem); «Hanımıyla ilişkide bulunmak isteyen; «bisr millah, Allâhumme cennibni'ş-şeytâne, ve

---

[1965][557] Buhârî, 5156.
[1966][558] Hays: Çekirdeksiz hurma, sadeyağ, keş ve undan yapılan bir yemektir.
[1967][559] Müslim, 1428.
[1968][560] Ebu'ş-Şeyh, Ahlâku'n-Nebî, 199. Hasen rivayettir.
[1969][561] Ahmed, 6/452; Hasen rivayettir.
[1970][562] Ebû Dâvûd, 2160; Nesâî, Amelu'1-Yevm ve'i-leyie, 241-264; İbn Mâce, 1918; Hasen rivayettir.
[1971][563] Albânî, bu rivayeti, sahih bir senetle İbn Ebî Şeybe'ye nispet etmiştir. Âdâbu'z-Zifâf, 94.
[1972][564] Müslim. 253.

cennibi'ş-şeytâne mâ rezâktenâ - Allah'ın adıyla. Allah'ım! Bizi şeytandan uzak kıl ve sakındır. Bize rızık olarak vereceğin (evlatlarımızı da) şeytandan uzak kıl ve sakındır» derse, bu ilişkiden çocukları olursa, o çocuğa şeytan ebediyen zarar veremez' buyurdu.1973[565]

**Cinsel İlişki Âdabı:**

**1.** Cinsel ilişkiden önce oynaşmak müstehaptır:
Câbir (radiyallâhu anh} evlendiğinde, 'Peygamberimiz (sal-laliâhu aleyhi ve sellem) ona, 'bakireyle mi, dulla mı evlendin?' diye sormuş, o dulla evlendiğini söylediğinde de; «Neden bakireyle evlenmedin! Bakirelerin ağız suları (daha tatlıdır)» buyurdu.1974[566] Bu hadiste, oynaşma ve öpüşme esnasında kadının dilinin somurulması, ağız suyunun emilmesi işaret olunmaktadır.1975[567] Erkek, hanımı haz duyuncaya kadar ilişkiyi devam ettirmelidir. Hiç kuşkusuz bu, birlikteliğin ve muhabbetin devamını pekiştirir.
**2.** Makattan ilişkiye girmemek şartıyla, diledikleri şekilde ilişkide bulunabilirler:
Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Yahudiler, Müslümanlara; «kadına arkadan yaklaşılırsa, çocuk şaşı olur' dediler. Bunun üzerine Yüce Allah'ın şu ayeti nazil oldu; «Hanımlarınız, tarlala-rınızdır; tarlanıza dilediğiniz şekilde yaklaşabilirsiniz.1976[568] Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Hanımınıza, va-jina'dan olmak şartıyla önden ve arkadan yaklaşabilirsiniz' buyurdu.1977[569]
**3.** Makat haricinde her şekilde eşler birbirlerinin vücuduna temasta bulunarak ilişkiye girebilirler. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Hiç şüphesiz Allah hakkın söylenmesinden haya etmez; hanımlarınızla makatlarından ilişkiye girmeyiniz 1978[570] buyurmuştur.
İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'hayvana tecavüz edene ve hanımıyla makattan ilişkide bulunana Allah, kıyamet günü (Rahmet nazarıyla) bakmaz.1979[571]
İbn Mesûd (radiyallâhu anh)'a, 'bir adam, hanımımla nereden ve nasıl istersem ilişkiye girebilir miyim?' diye sordu. O; 'evet' dedi. Bunun üzerine orada bulunanlardan biri;«makaüan ilişkiyi kastediyor!» deyince, İbn Mesüd; «hanımların makatları size haramdır» dedi.1980[572]

**Hatırlatma:**

Makattan ilişkiye girmek haramdır. Ancak makat dışında, kalçalardan ve arka taraftan yaklaşmak caizdir. -Allah, en doğrusunu bilir.
Hayızlı iken cinsel ilişkiye girmek caiz değildir: Daha önce hayız konusunda da belirtildiği gibi, cinsel İlişkiye girmek dışında, hay izli hanımıyla kişi her türlü yakınlıkta bulunabilir.
Özür kanaması olan kadınla, cinsel ilişkide bulunmanın bir sakıncası yoktur.
Cinsel ilişki ikinci defa tekrarlanmak istendiğinde namaz abdesti alınmalıdır. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Biriniz hanımıyla ilişkide bulunduktan sonra tekrarlamak isterse, (namaz abdesti gibi) abdest alsın buyurmuştur.1981[573]
Cinsel ilişki için eşlerin tamamen soyunmasında bir sakınca yoktur: Daha önce de belirtildiği gibi, eşler arasında avret 1982[574] yoktur. Bu konuda nakledilen şu rivayet sahih değildir, münkerdir; 'Herhangi biriniz hanımına yaklaştığında avret yerlerinin üzerine Örtü koysun; çırılçıplak soyunmasınlar.1983[575]

---

1973[565] Buhârî, 5165; Müslim, 1434.
1974[566] Buhârî, 5080.
1975[567] İmam Nevevî, Fethu't-Bâri, 9/121.
1976[568] Nisa, 223.
1977[569] Hadisin aslı, Buhârî ve Müslim'de bulunmaktadır. Lafız, Tahâvî, Şer-hu'l-Meânî'den alınmıştır. Sahih senetle rivayet edilmiştir.
1978[570] Ahmed, 5/213; İbn Mâce, 1924; Zayif rivayettir.
1979[571] Nesâî, Uşra, 116; Hasen, mevkuf rivayettir.
1980[572] İbn Ebî Şeybe, 3/530; Dârimî, 1/259; Tahâvî, Şerhu'I-Meânî, 3/46; Sahih rivayettir.
1981[573] Müslim, 308.
1982[574] Kapalı tutulması, gösterilmemesi gereken bölge.
1983[575] Nesâî, el-Uşra, 143; İmam Nesâî, bu rivayet için 'münker hadistir' değerlendirmesini yapmıştır.

**Kadın, Cinsel İlişkide Bulunmak İsteyen Kocasını Engellemesi Caiz Değildir.**

Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Kocası, hanımını yatağa çağırdığında kadm gelmek istemezse, sabaha kadar melekler ona lanet eder» buyurmuştur.[1984][576]

**Yabancı Bir Kadına Gözü İlişen Kişi, Eşine Dönüp Onunla Birlikte Olmalıdır:**

Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir kadm gördü ve hemen eşi Zeyneb'in yanına döndü. O esnada Zeyneb bir deriyi (tabaklamak için) ovuyordu. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ihtiyacını gördü/eten sonra, sahabelerinin yanma çıktı ve; «Şüphesiz ki kadın şeytan suretinde gelir, şeytan suretinde gider. Birinizin gözüne bir kadm iliştiğinde hemen hanımına gitsin. Böylelikle nefsinin arzusunu gidermiş olur» buyurdu.[1985][577]

**Eşlerin Aralarındaki İlişkiyi, Başkalarına Anlatmaları Caiz Değildir:**

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Kıyamet günü, Allah katında insanların en şerlisi, hanımıyla birlikte olduktan sonra onun sırrını yayandır.[1986][578]
Eşler arasındaki ilişkinin anlatılmasını gerektiren serî bir maslahat olması durumunda anlatılması caizdir. Örneğin şeriatın beyanı için, Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ha-nımlarıyla olan ilişkisinin anlatılması gibi. Allah en doğrusunu bilendir.
Yolculuktan ansızın dönülmemelidir, kişi ne zaman döneceğini hanımına bildirmelidir; Kadının eşi İçin temizlenmesi, kokulanması ve süslenip hazırlanması için, erkek seyahatten ne zaman döneceğini hanımına bildirmelidir. Câbir (radiyallâhu anh} anlatıyor; '... Medine'ye yaklaştığımızda şehre girmeye hazırlandık. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Ağır olun! Tâ ki dağınık saçlı kadının taranması; kocası evde olmayanın kasıklarını tıraş edebilmesi için şehre geceleyin yâni yatsı zamanı gireliml» buyurdu.[1987][579]

**Emzikli Kadınla Cinsel İlişkide Bulunmak Caizdir:**

Âişe (radiyallâhu anhâ), Cüdâme binti Vehb El-Esediyye'-den naklederek anlatıyor; Cüdâme Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem}'i şöyle buyururken işitmiş; «Vallahi giy leyi/emzikli kadınla cinsel ilişkiyi yasaklamak içimden geçti. Ancak Rumların ve Farsların böyle yaptıklarım ve bunun çocuklarına bir zarar vermediğini hatırladım. Hadiste geçen 'gîyle' kelimesi, emzikli kadınla cinsel İlişki anlamındadır. Ancak bu kelimenin, hamile kadının emzirmesi anlamında olduğu da söylenmiştir.

**Azil Yapmak/Dışarı Boşalmak Mekruhtur:**

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e azil yapmak sorulduğunda; 'bu, bir kız çocuğunu gizlice canlı halde mezara gömmektir Ruhlar (bedenlerle) birleştirildiğinde, diri diri toprağa gömülen kızlara, «suçunuz neydi, hangi günah sebebiyle öldürüldünüz?» diye sorulur buyurmuştur.
Câbİr (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Bir adam Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'e; «Bir cariyem var, onunla ilişkide bulunurken azil yapıyorum, (bu caiz midir?)» diye sordu. Rasu-lullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «hiç şüphesiz bu davranışın, Allah'ın iradesine engel olamaz, ister azil yap, ister yapma! Onun için takdir olunan gerçekleşecektir» buyurdu. Aynı adam bir süre sonra tekrar geldi ve; «Câriye gebe kaldı!» dedi. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Ben onun için takdir edilenin

---

[1984][576] Buhâri, 5193; Müslim, 1436.
[1985][577] Müslim, 1403; Ebû Dâvüd, 2151; Tirmîzî, 1158.
[1986][578] Müslim, 1437; Ebû Davûd, 4870.
[1987][579] Buhârî, 579; Müslim, 715.

gerçekleşeceğini sana bildirmiştim» buyurdu.
Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında, Kuran nazil olmaya devam ederken bizler, azil yapıyorduk.
Nasslar, azil yapmanın mekruh olduğunu göstermektedir. Ayrıca bilinmelidir ki, kişi azil yapsa da, yapmasa da, Aİlah yaratacağını yaratacaktır.

**Hamilelikten Korunma Yöntemleri:**

Korunma yöntemlerini, azil/dışarıya boşalma, süresiz ve süreli kısırlık olmak üzere üç bölüme ayırmak mümkündür.[1988[580]]
**1.** Azil konusuyla ilgili gerekli açıklamalar daha önce yapıldı. Kadınların süreli kısırlık için kullandıkları haplar ve benzer ilaçlar azil hükmündedir. Ancak azil yapmak, ilaçlardan sakınmak daha ihtiyatlıdır. Hamilelikten korunmak için ilaçlar kullanılması, rızık darlığı veya fakirlik korkusuyla yapılıyorsa, hiç kuşkusuz haramdır. Çünkü bu tür şeyler, geçmiş ve gelecek nesillerin rızkına kefil olan Yüce Allah hakkında kötü zan beslemektir. Nitekim Yüce Allah; 'Geçim sıkıntısı korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyiniz; onları da sizleri de biz rızıklandırıyoruz [1989[581]] buyurmuştur.
**2.** Yumurtaları veya rahmi aldırarak ebedi kısırlık ise, -âlimlerin İttifakıyla- haramdır. Çünkü bu davranış şeriatın gelecek nesilleri korumak ve artırmakla ilgili emrine aykırıdır. Ancak hamile kalması durumunda anne sağlığı tehlikeye giriyorsa veya buna benzer ciddi zaruretler söz konusuysa caiz olur.
**3.** Süreli kısırlık, daha önce de belirtildiği gibi azil hükmünde olup caizdir. -Allah en doğrusunu bilir-.

**Tüp Bebek Veya Aşılama Yöntemiyle Hamilelik:**

Tüp bebek veya aşılama yöntemiyle, bilinen tabi ilişkinin dışında farklı yollarla oluşan hamileliği kastetmekteyiz.
Dr. Zekeriya El-Berrî'nin de dediği gibi, çocuk istemelerine rağmen normal ilişkiyle veya farklı rahatsızlıkları nedeniyle çocukları olmayan çiftlerin, kendi eşlerinin menisi kullanılarak aşılama yöntemiyle hamile kalmaları caizdir. Fakat yabancı bir erkeğin menisinin kullanılması durumunda ise haramdır. Çünkü bu zina anlamında olup, nesebin karışması demektir. Bu durumda çocuk, kendi sulbünden almadığı bir babaya nispet edilecektir. Oysa birinci durumda, çocuk kadının kendi kocasından olmaktachr ve herhangi bir nesep ve soy karışması söz konusu değildir. Bu nedenle çocuk bütün haklarını kazanmaktadır. Haram olan ikinci durumda, -yani yabancı bir erkeğin menisinin kullanılması durumunda- İse, nesep sabit olmamaktadır. Çocuk zinadan olma çocuk hükmünü almaktadır.[1990[582]]
Mısır fetva dairesi, yukarıda işaret ettiğimiz şartlar ve kurallar İçerisinde tüp bebek ve aşılama yöntemleriyle hamileliğin caiz olduğuna dair fetva vermiştir. Bu fetva, son derece titizlikle on bir kurala dayandırılmıştır. Bunlar;
**1.** Nesli korumak, islam şeriatının gözettiği zorunlu maksatlardandır. Bu nedenle nikâh meşru kılınmış, zînâ ve evlat edinme yasaklanmıştır.
**2.** Kadın ve erkeğin cinsel teması, her iki neslin de devamı için tek vesiledir. Bundan zaruretler haricinde vazgeçilemez.
**3.** Haram olmayan yöntemlerle tedavi caizdir. Bu can güvenliği, eşlerden birinin veya her ikisinin kısırlık tedavisi gibi bazı durumlarda vacip olur.
**4.** Kadına, kendi kocasının menisinin aşılanması, başka bir insan veya hayvan menisiyle değiştirilmediği veya karıştır ılmadı-ğmdan -şüphe duyulmayıp- emin olunduğu sürece caizdir. Meninin kadının kocasına ait olduğu sabit olduğu sürece nesep sabit olur. Kadına, kocasının dışında başka birinden alınan meniyle aşılama yapılması haramdır; anlam ve sonuçlan itibariyle bu zina hükmündedir.
**5.**Yumurtasına, yabancı bir erkeğin menisi aşılandıktan sonra yumurtası, meninin ait

---

[1988[580]] Dr. Muhammed Bekir İsmail, el-Fıkhu'l-Vâdih, 2/464-466.
[1989[581]] Isra, 31.
[1990[582]] Ahkâmu'lEvlâd fi'1-îslâm, 13.

olduğu erkeğin hanımına nakledilmesi zina hükmündedir ve haramdır.
**6.** Hamile kalamayan bir kadının yumurtası alınıp, dışarıda kendi kocasının menisiyle aşılandıktan sonra, başka bir insan veya hayvan menisiyle hiçbir değiştirme ve karıştırma olmaksızın tekrar ait olduğu kadının rahmine konması caizdir.
**7.** Kadının yumurtası, kocasının menisi alınıp, başka bir hayvanın rahminde birleştirilerek, belirli bir süre bekletildikten sonra, yumurtanın ait olduğu kadının rahmine tekrar yerleştirilmesi haramdır. Bu tür bir uygulama, Yüce Allah'ın arzında halifesini ifsat etmektir.
**8.** Haram yöntemlerle hamile kalan kadının doğurduğu çocuk, şer'an kocasına ait olmaz. Hanımının başka bir erkekle fiili ilişkisinden veya başka bir erkeğin menisinden hamile kalmasını kabullenen bir erkek, İslam şeriatında 'deyyus' olarak isimlendirilir.
**9**. Haram yöntemlerle yapılan aşılama sonucunda doğan çocuk, zorla babasına nispet edilemez. Çocuğu doğuran anneye nispet edilir ve tamamen fiili zina çocuğu hükümleri uygulanır.
**10.** Konu uzmanı doktorun haram yöntemlerle mesleğini icra etmesi, hangi suretle olursa olsun meşru değildir. Günahtır ve kazancı haramdır. Doktorun mesleğini mubah olan sınırları koruyarak icra etmesi gerekir.
**11**. Belirli vasıflardaki kişilerin menilerinin alınıp, daha sonra bunların belirli niteliklerdeki kadınlara aşılanmak üzere sperm bankalarının oluşturulması, aile yapısını bozguna uğratan büyük bir felakettir. Allah'ın dilediği, aile hayatının sona erdiği alarmıdır.

**Eşlerin Karşılıklı Haklan:**

**a) Erkeğin Hanımı Üzerindeki Hakları:**

Erkeğin haklan temelde şu âyet-i kerîmeye dayanır; 'Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve erkekler mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için Sâliha kadınlar itaatkardır, Allah'ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görme-se de namuslarını) koruyucudurlar. Baş kaldırmasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezse hafifçe) dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür.[1991][583]
Erkeğin hanımı üzerindeki haklan çok büyüktür. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seHern); Kocanın hanımı üzerindeki hakkı, şayet bir yarası olsa ve hanımı onu yalasa; ya da, burun deliğinden irin veya kan aksa ve hanımı onu yalasa dahi hakkını ödemiş olmaz...» buyurmuştur.[1992][584] Başka bir rivayette de; 'İnsanlardan birisinin bir diğerine secde etmesini emredecek olsaydım kadının kocasına secde etmesini emrederdim" buyurmuştur.[1993][585]
Kadının kocasına itaati, ona cenneti vacip kılar. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Kadın beş vakit namazı kıldığında, bir ay orucu tuttuğunda, namusunu koruyup, kocasına itaat ettiğinde; ona «Cennetin hangi kapısından istersen Cennete gir!» denir.[1994][586]

**A) Erkeğin Hanımı Üzerindeki Hakları:**

Yukarıda zikredilen nasslardan da anlaşıldığı gibi, Mümin bîr kadına yaraşan, kocasının haklarına dikkat etmesidir. Bu haklar şunlardır;
**1.** Kocasının isteklerine itaat etmesi:
Husayn bin Muhsan halasından naklediyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldim. Bana; «senin eşin var mı?» diye sordu. Ben; «evet» dedim. Bana; «neden ondan

---

1991[583] Nisa, 34.
1992[584] İbn EbîŞeybe. Musannef, 17116; Hasen rivayettir.
1993[585] Tirmîzî,.1159; İbn Hibbân, 1291; Beyhakî, 7/291; İmam Tirmîzî, bu rivayet hakkında 'hasen garip' demiştir.
1994[586] İbn Hibbân, 4163; Sahih rivayettir.

uzaktasın?» dedi. Ben; «ihtiyaç hissetmedikçe onu aramam» dedim. Bana; «ona karşı nasıl böyle davranırsın?! Hiç kuşkusuz o senin (ya) Cennetin, (ya da) Cehennemindir» buyurdu.[1995[587]]
Peygamberimiz (sallalîâhu aleyhi ve sellem)'e, en hayırlı kadın hakkında sorulduğu zaman; 'emrettiğinde [eşine] itaat eden, baktığında mutluluk veren, bulunmadığında namusunu ve malını koruyandır [1996[588]] buyurmuştur.

**Hatırlatma:**

Kadının kocasına itaati, mutlak değildir. İtaatte Yüce Allah'a isyan olmaması şarttır. Şayet kocası, başörtü takmamasını veya namaz kılmamasını ya da hayızlı iken veya makattan ilişkiye girmek istemesi durumunda ona itaat edilmez. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Allah'a isyan olan bir konuda hiçbir kimseye itaat edilmez; itaat ancak maruf/doğru ve iyi şeylerde o/ur' [1997[589]] buyurmuştur.
**2.** Kadının evinde oturması, kocasının İzni olmadan çıkmaması:
Hanımların evlerinde oturmasıyla ilgili olarak Yüce Allah, şöyle buyurmuştur; 'Evlerinizde vakarınızla oturun. İlk câhili-ye (dönemi kadınlarının açılıp saçılarak, zînetlerini göstererek yürüyüşü gibi yürümeyin. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Rasulüne itaat edin.[1998[590]] Şeyhu'l-Islam der ki; 'Kocasının İzni olmadan, kadının evinden çıkması helal değildir. ... Şayet kadın, kocasından izin almadan evinden çıkarsa, itaatsizlik etmiş olur. Allah'a ve Rasulüne isyan etmiş olur ve cezayı hak eder.[1999[591]]
**3.** Kocası yatağına çağırdığında ona itaat etmesi: Bu konudaki gerekli açıklamalar, cinsel ilişki âdabında geçti.
**4.** Evine kocasının izni olmadan kimseyi almaması:
Rasuiullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); '... Sizin hanımlarınız üzerindeki hakkınız, hoşlanmadığınız bir kimseyi evinize almamalarıdır.[2000[592]] 'Kocası varken, kocasının iznini almadan bir kadın kimseye evine girme izni vermesin [2001[593]] buyurmuştur.
Bu gibi durumlar, kocasının razı olup-olmayacağını bilmemesi durumunda söz konusudur. Ancak kadın, kocasının razı olacağını bilmesi durumunda, evine kabul etmesi caiz olan kişiyi evine almasında bir sakınca yoktur. -Allah, en doğrusunu bilir.
**5.** Kocasıyla birlikteyken, izin almadan nafile oruç tutmaması:
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Kocası varken, kocasının iznini almadan bir kadının (nafile) oruç tutması helal değildir.[2002[594]] buyurmuştur.
**6.** Kocasının malından izinsiz İnfakta/bağışta bulunmaması;
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Hiçbir kadın, kocasının evinden ondan izinsiz infakta/bağışta bulunmasın [2003[595]] buyurmuştur.
Zekat ve sadakalar bölümünde bu konuyla ilgili açıklamalarda bulunulmuştu.
**7.** Kocasına ve çocuklarına hizmet etmesi:
AH (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Fâtıma aleyhisselâm'm el değirmeniyle hububat öğütmekten eli rahatsızlanmıştı. O sırada Rasuîullah (saUallâhu aleyhi ve sellem)'e savaş esirlerinin getirildiğini duydu. Onlardan bir hizmetçi istemek için babasına gitti, fakat onu evde bulamadı. Durumunu Âişe'ye anlattı. Daha sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) geldiğinde, Âişe konuyu ona bildirdi..[2004[596]]
Ebû Bekir Sıddîk'in kızı Esma (radiyallâhu anhumâ) anlatıyor; 'Zübeyr, benimle evlenmişti. Fakat kendisinin yeryüzünde mal ve köle nâmına atından başka hiçbir şeyi yoktu. Ben onun atının yemini verir, nafakasına bakar, işlerini görür, su devesi için

---

1995[587] Nesâî, el-Uşre, 106; el-Hâkim, 2/189; Beyhakî, 7/291; Ahmed, 4/341; Hasen rivayettir.
1996[588] Nesâî, 6/68; Sahih rivayettir.
1997[589] Buhârî, 7257; Müslim, 1840.
1998[590] Ahzâb, 33.
1999[591] Ei-Fetâuâ, 32/281.
2000[592] Müslim, 1218.
2001[593] Müslim, 1026.
2002[594] Buhârî, 5195; Tirmîzî, 782; İbn Mâce, 1761.
2003[595] Ebû DâvÛd, 3565; Tirmîzî, 670; İbn Mâce, 2295; Hasen rivayet/ir.
2004[596] Buhârî, KitobulHumus, 5224.

çekirdek kırar, onun yemini ve suyunu verir, kovasını tamir eder, hamur yoğururdum. Ekmek yapmayı beceremiyordum. Benim için Ensar'dan bazı komşu kadınlar ekmek yapıyorlardı. Doğru kadınlardı. Zübeyr e, Rasuîullah (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in parsellediği yerden çekirdeği başımın üstünde taşıyordum. Ki bu yer bir fersahın üçte ikisi uzaklıktadır.[2005[597]]

Alimler, kadının kocasına hizmet etmesinin hükmü, vacip mi, müstehap mı, olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Fakat hiç kuşkusuz bu hizmet, İyilik ve takvada yardımlaşmaktır. Fakat bu, erkeğin hanımına hiç yardım etmeyeceği anlamına gelmez. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) eşlerine yardımcı olmaktan geri durmamıştır. ÂÎşe {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuluüah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hanımlarına işlerinde yardım ederdi. Namaz vakti geldiğinde namaza çıkardı.[2006[598]]

Erkek, hanımının halini gözetmeli, ona ağır işler yükleme-meli, üstesinden gelemediği işlerde ona yardımcı olmalıdır.

**8.** Kadın namusunu, çocuklarını ve malını korumalıdır.

Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Sâliha kadınlar itaatkârdır, Allah'ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görmese de namuslarını) koruyucudurlar.[2007[599]] Taberî bu âyet-i kerîmenin tefsirinde şöyle der; 'Sâliha kadınlar, eşlerinin gıyabında kendilerini, namuslarını ve mallarını korurlar. Bu, Allah Teâlâ'nın onlara vacip kıldığı bir hakkıdır'.

Nitekim Peygamberimiz (saîlallâhu aleyhi ve sellem), 'kadınların hayırlısı, kendisini ve malını koruyandır.[2008[600]] buyurmuştur.

**9.** Kadın kocasına teşekkür edebilmeli, onun güzel vasıflarını inkâr etmemeli ve onunla iyi geçinmelidir:

Abdullah bin Amr (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasuluitah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; «Kocasına muhtaç olduğu halde, ona teşekkür etmeyen kadına, Allah (rahmet nazarıyla) bakmaz» [2009[601]]

İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi uesellem) buyurdu ki; «Ben cehennemi gördüm. Bugünkü gördüğüm manzara gibisini hiç görmemiştim. Cehennemliklerin çoğunu kadınların oluşturduğunu gördüm' buyurdu. Sahabeler; «Neden, ey Allah'ın Rasulü!» dediler. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Nankörlükleri nedeniyle» buyurdu. «Allah'a karşı mı nankörlük ediyorlar?» denildi, «kocalarına karşı nankörlük ederler ve iyiliğe karşı da nankörlükte bulunurlar. Onlardan birine her zaman iyilik etsen, sonra da senden (hoşlanmadığı) bir şey görse hemen; «Senden hiç bir hayır görmedim kil» der, buyurdu.[2010[602]]

Burada sadece dille yapılan teşekkür kastedilmemektedir. Burada kastettiğimiz teşekkür, güler yüzlü, tatlı dilli olması, hayatı eşini ve çocuklarını sahiplenerek, İhtiyaçlarını en güzel şekilde karşılayıp, ihmalkâr davranmayarak ve şikayetçi olmayarak hayat sürmesidir.

**10.** Kocası için güzel giyinmeli ve süslenmelidir:

Daha önce birkaç defa zikrettiğimiz hadiste, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'kadınların hayırlısı emrettiğinde [eşine] itaat eden, baktığında mutluluk veren, bulunmadığında namusunu ve malını koruyandır.[2011[603]] buyurmuştur.

**11.** Sâliha kadın, kocasının kendisine ve çocuklarına yaptığı harcamaları küçük görüp, başa kakmaz:[2012[604]]

Hiç kuşkusuz, başa kakmak sevapları ve mükâfatları yok eder. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Ey iman edenler! Malını gösteriş için hayra veren, gerçekte Allah'a ve âhiret gününe inanmayan kimseler gibi, başa kakmak ve eziyet etmek suretiyle yaptığınız

---

2005[597] Buhârî, 5224; Müslim, 2182.
2006[598] Buhârî, 676.
2007[599] Nisâ; 34.
2008[600] Nesâî, 6/68.
2009[601] Nesâî, ei-Işra, 249; Sahih rivayettir.
2010[602] Buhârî, 29; Müslim, 884.
2011[603] Nesâî, 6/68; Sahih rivayettir.
2012[604] Ei-Vecîz, 308.

hayırlarınızı iptal etmeyin..2013[605]
**12.** Aza razı olmalı, kanaatkar davranmalı, kocasını gücünün üzerinde zorlamamalıdır;
Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'İmkânı geniş olan, nafakayı imkânlarına göre versin. Rızkı daralmış bulunan da nafakayı, Allah'ın kendisine verdiğinden ayırsın. Allah hiç kimseye gücünün yettiğinden başkasını yüklemez. Allah, daima bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratır.2014[606]
**13.** Kocasına eziyet veren ve onu kızdıran davranışlarda bulunmamalıdır:
Muâz b. Cebel (radiyaüâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; «Bir kadın dünyada kocasına eziyet ederse, Cennet'te ona eş olacak huriler şöyle derler; Kahrolası kadın! O erkeğe eziyet etme! O senin yanında misafirdir, senin yanından ayrılıp bize gelecektir.2015[607]
**14.** Eşinin anne-babasına ve akrabalarına iyi davranmalıdır:2016[608]
**15.** Serî bir gerekçe oluşmadıkça, kocasının kendisini boşamasını istememelidir:
Sevbân (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; «Geçerli bir sebep olmaksızın kocasından boşanmak isteyen kadına, Cennetin kokusu haramdır.2017[609]
**16.** Kocası vefat ettiğinde, dört ay on gün yas tutmalıdır:

**B) Kadının, Kocası Üzerindeki Hakları:**

Bu haklar, mehir ve nafaka gibi mali haklarla, malî olmayan haklar olarak iki kısımdır. Mali haklarla ilgili açıklamalar daha önce zikredildi. Mali olmayan haklar şunlardır;
**1.** Hanımıyla güzel geçinmeli, ona iyi davranmalıdır:
Erkek, hanımına eziyet etmemeli, gücü yettiği halde onun haklarını görmezden gelmemelidir. Hanımına sıcak davranmalı, güler yüzlü ve neşeli olmalıdır. Bu konuda esas alınan nasslar şunlardır;
Yüce Allah; 'Hanımlarla iyi geçinin 2018[610] 'Erkeklerin kadınlar üzerindeki haklan gibi, kadınların da erkekler üzerinde bir takım iyi davranışa dayalı haklan vardır 2019[611] buyurmuştur.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Sizin hayırlı olanlarınız, hanımlarına iyi davrananlardır; Aranızda ailesine en iyi davranan benim 2020[612] buyurmuştur. İyi geçinmek güzel davranmak' ifadesi, bütün haklan kuşatan genel bir tanımlamadır. Bu ifadeden sonra zikredeceğimiz her şey bunun bir kısmını açıklamaktan ibaret olacaktır. Daha fazla özen gösterilmesi ve dikkat edilmesi için bu konuda bazı şeyleri zikredeceğiz. Bunlar;
**2.** Hanımlara nazik olunmalı, onlara ilgi gösterilmeli ve -küçük yaşta iseler- yaşlarının küçüklüğü dikkate alınmalıdır:
Bu konuda Rasuluilah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir eş olarak erkekler için en güzel örnektir. Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Bir gün Rasuluilah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i odamın kapısında gördüm. Habeşliler ise mescitte [harbeleriyle] oynuyorlardı. Rasuluilah (sallallâhu aleyhi ve sellem) oynamalarını seyretmem için beni elbisesiyle örtmüştü. Ben ayrılıncaya kadar bakmaya devam ettim. Genç kızların, eğlenceye olan düşkünlüklerini dikkate alınız.2021[613]
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Âişe (radiyallâhu anhâ)'yi koşu yarışına davet ederek; 'gel seninle yarışalım» demiştir. Yarışta Aişe validemiz kazanmıştı. Aişe validemiz şişmanladıktan sonra ikinci defa yarışmışlar ve Peygamberimiz (sallallâhu aieyhİ ve sellem) kazanmıştı. Gülümseyerek Aişe validemize; «bu, ilk yarışa karşılık

---

2013[605] Bakara, 264.
2014[606] Talak, 7.
2015[607] Tirmîzî, 1174; İbn Mâce, 2014; Hasen rivayettir.
2016[608] Bkz. Kadınların 250 hatası, isimii kitabım, s. 102.
2017[609] Tirmîzî, 1187; Ebû Dâvûd, 2209; İbn Mâce, 2055; Sahih rivayettir.
2018[610] Nisa, 19.
2019[611] Bakara, 228.
2020[612] Tirmîzî, 3892; İbn Hibbân, 1312; Sahih rivayettir.
2021[613] Buhârî, 5190; Müslim, 892.

oldu» demişti. 2022[614]

Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında (pamuktan yapılmış oyuncak) bebeklerle oynardım. Benimle birlikte oynayan kız arkadaşlarım vardı Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) girdiğinde, utanır saklanırlardı. O da, onları bana gönderirdi.2023[615]

**3.** Hanımıyla birlikte gece sohbetleri yapmalı, onu dinlemeli ve onunla konuşmalıdır:

İşte Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)! Oturmuş, Müminlerin annesi Aişe (radiyallâhu anhâ)'yi dinliyor. Ona, eşlerinin hiçbir haberini gizlememek üzere anlaşmış kadınların olayını anlatıyor. Bu Ummü Zer'in rivayet ettiği hadistir. Uzun olmasına rağmen, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bıkkınlık göstermeksizin onu dinliyor.

Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; '(Bir zamanlar) on bir kadın bir yerde oturdu. Kocalarının hallerinden hiçbir şeyi gizlemeden birbirlerine anlatacaklarına dair sözleştiler.

Birinci kadın: 'Benim kocam, sarp dağ başında cılız bir deve etidir. Kolay değil ki, çıkılsın; semiz değil ki taşınsın!' dedi.

İkinci kadın: 'Kocamın halini açığa çıkarıp yayamam. Çünkü korkarım ki, onu(n hallerini bitirmeden) bırakamam. Onun fenalıklarını sayacak olsam, gizli-açık her halini sayıp dökmek zorunda kalırım. Bu(nları anlatarak bitirmek) ise imkânsızdır' dedi.

Üçüncü kadın: 'Benim kocam, aklı kıt bir insandır. Konuşursam boşanırım, susarsam (kocamdan) uzak düşerim 2024[616] dedi.

Dördüncü kadın: 'Kocam, (Necid çölünün) gece hayatı gibidir. Ne sıcaktır, ne soğuk! Ne korkulur, ne de bıkılır!' dedi.2025[617]

Beşinci kadın: 'Kocam girdiğinde pars gibidir; Çıktığında aslan gibidir. Evdeki masrafı sormaz' dedi.2026[618]

Altıncı kadın: 'Kocam oburdur. Yemek yerse silip süpürür, içerse su kabını kurutur, yatarsa yorganına sarılır, üzüntümü gidermek için elini elbiseme bile sokmaz!' dedi.2027[619]

Yedinci kadın: 'Kocam, iktidarsızdır -veya aptal- bir kimsedir. İşleri üzerine yığılır. Her dert onu bulur. Ya başını yarar, ya kolunu kırar, ya da ikisini birden yapar!' dedi.

Sekizinci kadın: 'Kocama dokunuş, tavşana dokunuş gibidi-r(yumuşacıktır). Kokusu, zâferan kokusu gibidir (hoş kokar).

Dokuzuncu kadın: 'Kocamın evi yüksek direklidir, kılıcının kını uzundur, ocağının külü çoktur, evi de İnsanların toplantı yerine yakın bir kimsedir' dedi.2028[620]

Onuncu kadın: 'Kocam(ın adı), Mâlik'dir. Hem de ne Mâlik! Mâlik bunlardan 2029[621] çok daha hayırlıdır. Onun devesi çoktur ama yayılacak yeri azdır 2030[622] Ud sesini işittiklerinde kesinlikle boğazlanacaklarını anlarlar.

Onbirinci kadın: 'Kocam Ebû Zerdir.2031[623] Kocam Ebû Zer iyi huylu bir kimsedir! Ziynetten kulaklarımı şakırdattı. Pazılarımı tombullaştırdı. Beni sevindirdi. Benim de gönlüm ferah oldu. Beni 'Şık' denilen dağ başında küçük bir koyun sürücüğü olan bir kabile içerisinde buldu. Sonra beni atları kişner, develeri böğü-rür, ekinleri sürülüp taneleri ayrılan, mutlu bir aileye kattı. Onun yanında ne konuşursam konuşayım azar İşitmem. Uyurum, sabah olunca da uyurum.2032[624] (Bol bol süt) içerim, artık içecek halim

---

2022[614] Ahmed, Müsned, 6/264; Sahih rivayettir.

2023[615] Buhârî, 6130; Müslim, 2440.

2024[616] Yani, konuşursam bana kızar ve beni boşar; konuşmazsam bana ilgi-alaka göstermez, beni kocasızmış gibi yalnız bırakır.

2025[617] Kocasının iyi ve nazik bir insan olduğunu, onunla olmaktan mutluluk duyduğunu kastediyor.

2026[618] Parsa benzetmesi, övgü ve yergi amacıyla söylenmiş olması mümkündür. Övgü amacıyla söylenmesi durumunda; 'kocasının eve girer girmez kendisiyle ilgilendiğini ve cinsel İlişkide bulunduğunu, birbirlerini çok sevdiklerini, kocasının eve getirdiği yiyeceklerin ve yaptıkları masrafların hesabını sormadığını ve cömert olduğunu kastediyor. '. Yergi amacıyla söylenmesi durumunda; 'İlgisizliğini, eve döndüğündekî yorgunluğunu, hanımına kötü davrandığını, dayak attığını, evdeki ihtiyaçlarını sormadığını' kastediyor.

2027[619] Kocasını, çok yiyip içen ve cinsel ilişkide bulunmayan ilgisiz biri olarak tasvir ediyor.

2028[620] Yani kocamın evi harikadır, kendisi uzun boyludur, evi misafir kabul edilecek bir yerdedir.

2029[621] Yani sizin kocalarınızdan çok daha hayırlıdır.

2030[622] Son derece misafirperverdir ve cömerttir.

2031[623] Burada zikredilen Ebû Zer, meşhur sahabe Ebû Zer Gifârî radiyallâhu anh değildir. (Çev.)

2032[624] Yani, sabaha kadar uyurum, sabah olduğunda herhangi bir iş için kimse beni kaldırmaz. Hizmetçiler

kalmaz.2033[625] Ebû Zer'in annesine gelince; Ebû Zer annesi iyi huylu bir kadındır! Ambarlan büyük, evi geniştir. Ebû Zer'in oğluna gelince; Ebû Zer'in oğlu, iyi huylu bir kimsedir! Yatağı soyulmuş hurma lifi gibidir. Onu, ancak bir kuzunun budu doyurur. Ebû Zer'in kızına gelince; Ebû Zerin kızı, iyi huylu bir kızdır! Annesine ve babasına İtaatkârdır. O dilber kızın vücudu, elbiseyi doldurur. Güzelliği, akranlarını kıskandırır. Ebû Zer'in cariyesine gelince; Ebû Zer'in cariyesi, sadakatli bir cariyedir! Aile sırlarımızı (ortalığa) yaymaz. Evimizin azığını döküp saçmaz. Evimizi de kuş yuvasına çevirmez, (temiz tutar). Tulumlarımızda süt çalkalanırken Ebû Zer çıkıp gitti. Yolda bir kadına rastladı. Kadının yanında pars gibi (çevik) iki çocuğu vardı. Bu iki çocuk, kadının böğrünün altındaki memeleriyle oynuyorlardı. (Kocam bu kadını sevmiş, bu sebeple) hemen beni boşayıp onunla evlendi. Ben de ondan sonra eşraftan bir adamla eviendim. Yürüyüşü iyi olan ata biner. Eline 'Hattı' türü mızrak alır. Evime birçok deve getirir. Bana her hayvandan bir çift verip: 'Ey Ümmü Zer! Akrabana da ver!' derdi. Ama onun bana verdiği her şeyi toplasam Ebû Zer'in kaplarının en küçüğünü bile doldurmaz' dedi.
(Kadınların konuşmalarını anlattıktan sonra) Âişe (radiyal-lâhu anhâ), Rasulullah (salhUâhu aleyhi ve selîem)'in kendisine şöyle dediğini söylüyor; «Ey Âişe! Ben senin için, Ummü Zerrin yanındaki Ebû Zer gibiyim» 2034[626]
**4.** Erkek hanımına dinini öğretmeli, Allah'a ve Rasulüne itaate teşvik etmelidir:
Erkeğin hanımına iyi davranması, onunla güzel geçinmesi, şefkatli ve merhametli olması istendiği gibi, onu eğitmekten kaçınmaması, Yüce Allah'a itaate teşvik edip yönlendirmesi de istenir. Nitekim Sânı Yüce Allah; 'Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyunuz 2035[627] buyurmuştur.
Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Bir gece Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seiîem) uyandı ve; «Subhanaüah! Bu gece ne de çok fitneler indirildi! Ne de çok hazineler açıldı! Odalarda bulunanları uyandırın, dünya da giyih olanların birçoğu âhirette çıplak kalacaktır!» buyurdu.2036[628]
Ebû Hureyre (radiyalîâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki; «Gece kalkıp namaz kılan ve hanımım namaza kaldıran, kalkmadığında yüzüne su serpen adama, Allah merhamet etsin! Gece kalkıp namaz kılan ve kocasını namaza kaldıran, kalkmadığında yüzüne su serpen kadına, Allah merhamet etsin!.2037[629]
**5.** Allah'ın şeriatına aykırı olmadığı sürece, erkek hanımının bazı kusurlarını görmezden gelmelidir:
Bunu bize Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) tavsiye etmektedir. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Mümin bîr erkek, Mümin bir kadına buğz etmesin. Çünkü onun bir huyunu beğenmezse başka bir huyunu beğenir» buyurdu.2038[630]
**6.** Hanımının yüzüne vurarak veya ona çirkin sözler söyleyerek onu incitmemelidir: Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); Yüze vurmayın ve çirkin sözler söylemeyin.2039[631] 'Köle döver gibi, hiçbiriniz hanımını dövmesin! (Önce dövüp) sonra da gün sonunda onunla cinsel ilişkide (mi) bulunacak! 2040[632] buyurmuştur.
Peygamberimiz {sallallâhu aleyhi ve sellem) hanımlarını döv-mezdi. Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor;
Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seUemj'm ne hizmetçisine, ne de hiçbir hanımına hiç vurduğunu görmedim. Allah yolunda kendisine karşı konulmaya çalışılması -cihad- dışında asla eliyle bir şeye vurmamıştır.2041[633]

---

vardır, gereken her işi onlar yapar.
2033[625] Yani bolluk içerisinde yaşarım.
2034[626] Buhârî, 5189; Müslim, 2448.
2035[627] Tahrîm, 6.
2036[628] Buharı, 115.
2037[629] Ahmed, 2/250; Hasen rivayettir.
2038[630] Müslim, 1337.
2039[631] Ebû Dâvûd, 2142; İbn Mâce, 1850; Ahmed, 4/447.
2040[632] Buharı, 4942; Müslim, 2855.
2041[633] Müslim, 2328; Tirmîzî, Şemail, 331; Nesâî, el-İşre, 281; İbn Mâce, 1984.

**Hatırlatma:**

Eşinin meşru isteklerine itaat etmeyen, geçimsizlik çıkaran kadınların, âyet-i kerîme'de belirtildiği şekilde hafifçe dövülmesi caizdir. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Baş kaldırmasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezse hafifçe) dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür.[2042][634] Bu âyete göre, hanımların dövülmesi dört şartla caizdir;
**I.** Hanımların haksız oldukları sabit olduktan sonra, öncelikle nasihat edilmelidir.
**II.** Nasihatten sonuç alınamadığında, yatakta yalnız bırakılmalıdır.
**III.** Bundan da sonuç alınamadığında, bir yerinin kırılması, morarması, şişmesi gibi vücuduna zarar gelmeyecek şekilde kaba etlerine vurulması caizdir. Bunda amaç kadının kibir ve gurur yapmasını önlemektir.
**VI.** Kadının eşine itaat etmeye başlaması durumunda, hiçbir surette ona vurulması ve kaba davranılması caiz değildir.
**7.** Darıldığında evi terk etmemesi -ayrı kalmak istediğinde evin içinde odasını ayırması, onu terk edip gitmemesi-:
Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem}; '...Yüze vurma, kötü söz söyleme ve evin dışında (onu) terk etme [2043][635] buyurmuştur. Serî bir maslahat olması durumunda, tavır anlamında evden ayrılmak caizdir. Nitekim Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem) evin dışında bir ay hanımlarından ayrı kalmıştır. Bu konu ilâ' bölümünde anlatılacaktır. -İnşaallah.
**8.** Hanımına dürüst davranmalıdır:
Erkek, hanımını haramlardan korumak için ona olan sevgisini sık sık dillendirmelidir. Peygamberimiz {sallaliâhu aleyhi ve sellem); 'Osman bin Maz'ûn kendisini tamamen ibadete adadığında, onun üzerinde ailesinin de hakkının bulunduğunu hatırlatmış ve şöyle buyurmuştur; «Hiç şüphesiz ailenin de senin üzerinde hakkı vardır» [2044][636]
**9.** Fitne korkusu bulunmadığında, namazları camide cemaatle kılmak istediğinde veya akrabalarını ziyaret etmek istediğinde hanımına izin vermelidir: Bununla ilgili açıklamalar 'namaz' konusunda zikredilmişti.
**10.** Hanımının sırlarını ve ayıplarını başkalarına anlatmama-hdır: Erkeğin hanımı üzerindeki hakları konusunda bununla ilgili açıklamalar geçmişti.
**11.** Hanımının ve çocuklarının ihtiyaçlarını ve nafakalarını -gücü nispetinde- karşı!amalidir:
Hanımının ve çocuklarının yemek, giyim ve barınma ihtiyaçlarının -gücü nispetinde- erkek tarafından karşılanması gerekir. Çünkü Yüce Allah; '...Onların beslenmesi ve giyimi iyilikle babaya aittir.[2045][637] buyurmuştur. Bu nedenle kadın, kocasının nafakasını karşılamaması durumunda, kocasının malından ihtiyacını -aşırılığa ve israfa kaçmadan- habersizce alması caizdir. 'Ebû Süfyân'ın hanımı Hind, Peygamber (sallaliâhu aleyhi ve sellemYe geldi ve; «Yâ Rasulullah! Ebû Süfyân cimri bir adamdır. Bana ve çocuklarıma yeterli nafakayı vermemektedir. Bu nedenle onun malından, ondan habersiz almaktayım. Bundan dolayı bana günah olur mu?» diye sordu. «Kendine ve çocuklarına yetecek kadarını, maruf bir şekilde [2046][638] onun malından ali» buyurdu.[2047][639]

**Hatırlatma:**

Aşırı isteklerde bulunarak kadın, kocasına zulmetmemelidir. Aza razı olmasını ve kanaatkar davranmasını bilmelidir. Özellikle, maddi imkânsızlıklar ve elinin dar olduğu zamanlarda kocasına anlayış göstermelidir. Rasulullah (sallaliâhu aleyhi ve sellem)'in

---

[2042][634] Nisa, 34.
[2043][635] Ebû Dâvüd, 2142; ibn Mâce, 1850; Ahmed, 4/447.
[2044][636] Buhârî, 1977; Müslim, 1159; Taberî, 2/453; İbn EbiŞeybe, 4/196; Bey-hakî, 7/295.
[2045][637] Bakara, 233.
[2046][638] Yani, aşırılığa ve israfa kaçmadan. (Çev.)
[2047][639] Buhârî, 5364; Müslim, 1714.

vasiyetine bağlı kalmalıdır. 'Sizden daha aşağıda olanlara bakın! Sizin üstünüzde olanlara bakmayın! Bu, Allah'ın nimetini kü-çümsememenize daha uygundur.2048[640]

**12.** Hanımının kendisi için süslenip hazırlandığı gibi, erkek de hanımı için hazırlanmalı ve kılık kıyafetine dikkat etmelidir:

İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Eşimin benim için süslenmesinden hoşlandığım gibi, hanımım için süslenmekten/ hhk-kıyafetime dikkat etmekten hoşlanmaktayım. (Çünkü Yüce Allah;) 'Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde birtakım iyi davranışa dayalı hakları vardır.2049[641] buyurmuştur.

**13.** Erkek hanımı hakkında hüsnü zanna/güzeî düşüncelere sahip olmalıdır:

Yüce Allah şöyie buyurmuştur; 'Erkek ve kadm Müminlerin, o iftirayı işittiklerinde kendi vicdanları ile hüsn-ü zanda bulunup; «bu apaçık bir iftiradır» demeleri gerekmez miydi? 2050[642] 'Ey iman edenler! Zandan çokça kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerini arkasından çekiştirmesin.2051[643]

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'herhangi biriniz uzun süre ayrı kaldığında, ailesinin yanma gece ansızın gelmesin 2052[644] buyurmuştur.

Erkek, hanımı hakkında hüsnü zan beslemekle birlikte, muhafazakâr ve ihtiyatlı olmalı, fitne ve fesada neden olabilecek şeylerden uzak durmalı ve şeriata aykırı davranmamalıdır.

'Hâşim oğullarından birkaç kişi Esma binti ömeys'in yanına girmişlerdi. [Erkek misafirler orada iken] kocası Ebû Bekir Sıd-dîk gelmiş ve bu durumu hoş karşılamamıştı. Sonra bu konuyu, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve seUemj'e anlatmış «girdiğimde hayırdan başka bir şey görmedim» demişti. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Hiç kuşkusuz Allah, Esmâ'yı (kötülüklerden) beri kılmıştır» dedikten sonra, minbere çıkarak; «Bu günümden sonra hiçbir adam, beraberinde bir veya iki kişi olmadan, kocası evde bulunmayan bir kadının yanma girmesin» buyurmuştur.2053[645] Hadisten anlaşıldığı gibi, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Esma hakkında hüsn-ü zanda bulunmuş, onun hiçbir kötülükte bulunmayacağını teyit etmiştir. Ancak bununla birlikte erkeklerin, yalnız bir kadının yanına ancak iki veya daha fazla sayıda olmaları durumunda girmelerini emretmiştir. Bu konuda şeytanın vesveselerine ve şüpheye imkân bırakmamıştır.

**14.** Erkek birden fazla hanımla evli ise, onlar arasında yeme, içme, kıyafet ve konaklamak hususunda adaîetii davranmalıdır. Bu konuyla ilgili gerekli açıklamalar ileride yapılacaktır.

**C) Eşler Arasında Ortak Haklar:**

**1.** Duygusal ve cinsel istifadenin helal olması: Nikâh akdi tamamlandıktan sonra, nafaka, mesken, ihramlı olmamak gibi diğer şartların da oluşmasıyla eşler arasında cinsel ilişki mubah olur.

**2.** Aralarında miras hakkının oluşması: Nikâh akdinin gerçekleşmesiyle birlikte, ikisinden birinin vefatı durumunda çiftler birbirlerine mirasçı olmaya hak kazanırlar.

**3.** Güzel ilişkide bulunmak: Bununla ilgili gerekli açıklamalar daha önce yapılmıştı.

**4.** Evlilik nedeniyle aralarında mahremliğin oluşması: Evlilik nedeniyle oluşan mahremlerin tanımı daha önce yapılmıştı.

**Birden Fazla Evlilik**

**Meşruiyeti:**

Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Eğer (kendileriyle evlendiğiniz takdirde) yetimlerin haklarına riâyet edememekten korkarsanız beğendiğiniz kadınlardan ikişer,

---

2048[640] Buhârî, 6490; Müslim, 2963.

2049[641] Bakara, 228.

2050[642] Nûr7 12.

2051[643] Hucurât, 12.

2052[644] Buhârî, 5244.

2053[645] Müslim, 2173.

üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın; yahut da sahip olduğunuzla yetinin. Bu adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.[2054[646]]

Şanı Yüce Allah, bu âyet-i kerîmede yetimlerin velilerine hitap etmekte ve onlara şöyle buyurmaktadır; 'Eğer sorumluluğunuzda bulunan yetimlerle evlendiğiniz takdirde, onîarın me-hirlerini verememekten [2055[647]] endişe ederseniz, onlarla değil, başka kadınlarla evlenmeyi tercih ediniz. Allah Teâlâ bu konuda sizi darda bırakmamış, birden dörde kadar evlenmenize izin vermiştir. Birden fazla hanımla evlendiği takdirde, onlara adil davranmayarak- zulmedecek kimsenin bir evlilikle veya elinde bulunan cariyelerle yetinmesi vaciptir.[2056[648]]

Mümin neslin çoğalması İçin evlenmeyi teşvik eden deliller daha önce zikredilmişti. Ibn Abbâs (radiyallâhu anh), Saîd bin Cübeyr'e şöyle demiştir; 'Evlen! Hiç şüphesiz bu ümmetin en hayırlısı, hanımı en çok olanıdır.[2057[649]]

Bu ve daha birçok delil, bazı şartlarla birden fazla evliliğin müstehap olduğunu göstermektedir.

**Birden Fazla Evliliğin Şartları:**

**1.** Erkeğin, hanımlar arasında adaletli davranma gücüne sahip olması: Çünkü Yüce Allah; '...Haksızlık yapmaktan korkar-sanız bir tane alın...' buyurmuştur.

**2.** Kadınların fitnelerine/dedİ-kodu ve kıskançlıklarına direnebileceğinden ve onlardan dolayı Allah'ın haklarını ihlal etmeyeceğinden emin olması: Çünkü Yüce Allah; '.. .Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar da vardır. Onlardan sakının. Eğer affeder, kusurlarını başlarına kakmaz, hoş görür ve bağışlarsanız, bilin ki, Allah gafûr/çok bağışlayan ve rahîm/çok esirgeyendir.[2058[650]]

**3.** Hanımlarının iffet ve namusunu koruyabilecek güce sahip olması: Kötülüklerden ve fitnelerden ailesini koruyabilmesi gerekir. Çünkü Allah, fesattan hoşnut olmaz. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Ey gençler! Sizden kimin evlenmeye gücü yetiyorsa, hemen evlensin. Çünkü evlilik, gözü (haramdan çevirmede) çok daha etkilidir, namusu daha çok koruyucudur» buyurmuştur.[2059[651]]

**4.** Hanımlarının ihtiyacını karşılayabilecek maddi güce sahip olması: Çünkü Yüce Allah; 'Evlenme imkânı bulamayanlar,
Allah, lutfu ile onları varlıklı kılıncaya kadar iffetlerini korusunlar.[2060[652]] buyurmuştur.

**Birden Fazla Evliliğin Meşru Kılınmasının Hikmeti:**

Birtakım nedenlerden dolayı, en adaletli ve en sağlıklı yolun birden fazla evliliğin mubahlığı olduğu konusunda hiçbir akıl sahibi şüphe duymaz. Bu nedenlerden bazıları şunlardır;

**1.** Kadınların hayızlı olduğu, hastalandığı ve loğusa olduğu durumlarda, evliliğin en önemli gereği olan cinsel ilişkide bulunulamamaktadır. Erkek ümmetin artmasına vesile olmaya hazır olduğu ve bu konuda hiçbir suçu bulunmadığı halde, kadının mazeretinden dolayı bunu yerine getirememektedir.

**2.** Allah'ın bir takdiri olarak, dünya nüfusunda, kadınlara oranla erkeklerin nüfusu daha azdır. Hayatın birçok alanlarında daha aktif bulunmaları nedeniyle ölüm oranları erkeklerde daha yüksektir. Erkeklerin tek evlilikle zorunlu tutulmaları durumunda, Önemli oranda kadınlar, evlilikten mahrum kalacaklardır. Böylelikle fuhşa itiimiş olacaklardır.

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), kıyametin alametleri arasında erkek nüfusunun azalacağını belirtmiş ve şöyle buyurmuştur; «...erkekler azalacak, kadınlar

---

[2054[646]] Nisa, 3.

[2055[647]] Mehri misili, yani onlara denk olan çevrelerindeki kızların mehirleri miktarında mehir verememekten.

[2056[648]] Âişe validemiz (radiyallâhu anhâ), bu âyet-i kerîmeyi bu ifadelere yakın anlamda tefsir etmiştir. Bkz. Buhârî, 4576.

[2057[649]] Buhârî, 5069.

[2058[650]] Teğâbun, 14.

[2059[651]] Buhârî, 5065; Müslim, 1400.

[2060[652]] Nûr,33.

çoğalacak; öyle ki, elli kadının ihtiyacını bir erkek karşılamak zorunda kalacak..2061[653]
**3.** Bütün kadınlar evüliğe müsaittirler. Fakat erkeklerin birçoğu maddi imkânsızlıklar ve fakirlik nedeniyle evliliğe hazırlana-mamaktadırlar. Dolayısıyla evlenebilecek erkeklerin oranı, evlenebilecek kadınların sayısından çok daha az olmaktadır.
**4.** Bazı erkekler, yaratılışlarının bir sonucu olarak, bir kadınla yetinemeyecek ölçüde cinsel arzuları kabarıktır. Meşru olmayan ahlakdışı ilişkilerin önlenmesi için, bu arzularını meşru yoldan karşılamaları için çok evlilik mubah kılınmıştır.
**5.** Kocasından boşanmış ya da vefatı nedeniyle du! Kalmış bakacak kimsesi bulunmayan bir kadın için, birden fazla evlilik bazen sığınak ve büyük bir nimet olabilmektedir.
Yukarıda belirtilen gerekçelere rağmen birden fazla evlilik, bir zorunluluk değil sadece müstehaptır. Müsamahakâr İslam şeriatının bir hükmüdür. Ancak bazı insanların bunu suiistimal etmeleri, birçok insanın gözünde bunun bir suç olarak algılanmasına, aşağılık ve kötü bir davranış olarak görülmesine ve asılsız birtakım töhmetlerle yerilmesine neden olmuştur.

**Birden Fazla Evlilikle İlgili Bazı Fıkhı Hatırlatmalar:**

**1.** Dört hanımla evli olan bir erkeğin beşinci hanımla evlenmesi:
Dört kadınla evli bir erkeğin beşinci evliliği caiz değildir ve batıldır. İmam Mâlik ve imam Şafiî, -haram olduğunu- bilerek beşinci evliliği yapan erkeğe had cezasının uygulanması gerektiğini söylemişlerdir. İmam Zuhrî, haram olduğunu bilerek beşinci evliliği yapana recm cezasının verilmesini; haramlığını bilmiyorsa iki cezadan hafif olanının -yani had cezasının- gerektiğini belirtmiştir. Bu durumda beşinci kadın mehrini alır, hâkim kararıyla boşatılır ve asla evlenemezler.
Beşinci evliliği yapan kimse hakkında âlimlerimizin fetvaları bunlar İse, beşten fazla evlilik yapanların hükmü nasıl olur?!
**2.** Hanımların mehirlerinin ve velime yemeklerinin farklı olması caizdir.
Daha önce de belirtildiği gibi, NecâşÎ, Ümmü Habîbe validemizi Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellemj'e nikahlamış ve dört bin dirhem mehir vermiştir. Oysa Peygamberimizin hanımlarına kendisinin verdiği mehîrler dört yüz dirhemdi.
Enes (radiyallâhu anh); 'Cahş'm kızı Zeyneb'in evliliğinde, Peygamber (sailallâhu aleyhi ve sellem)'in hanımlarından hiç kimseye yapmadığı şekilde vehme yaptığım gördüm' demiştir.
**3.** Erkeğin, birden fazla hanımı bir evde tutması caiz midir? Evlilikte, erkeğin her eşine bir ev tutması esastır. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de böyle yapmıştır. Yüce Allah; 'Ey iman edenler! Peygamberin evlerine ancak size izin verildiğinde girin' buyurmuştur. Ayette 'Peygamberin evleri' tekil değil. çoqul olarak ifade edilmiştir.
İbn Kudâme der ki; 'Erkek bir evde, ister küçük olsun, ister büyük olsun, hanımları razı olmadığı takdirde, birden fazla hanımı barındırma hakkı yoktur. Çünkü bu durumda her ikisi de zarar görecektir. Hanımların arasında düşmanlık, kıskançlık ve kavgalar olacaktır. Birbirlerinin durumlarını ve davranışlarını gözleyeceklerdir. Fakat hanımlar bir evde kalmaya razı olurlar ise, tek evde barınmaları caizdir. Çünkü ev hakkı kadınlara aittir. Hak sahibi, kendi rızasıyla hakkından vazgeçebilir. Kadınların razı olmaları durumunda tek örtü altında birlikte uyuyabilirler.2062[654]
**4.** Hanımlar arasında gün paylaşımı:
Alimlerin çoğunluğu, dul hanımla evli olan erkeğin, ikinci hanım olarak bakire bir hanımla evlenmesi durumunda yedi gün onunla kalır. Daha sonra hanımları arasında gün sırasına göre kalır. İlk evliliğini bakire bir hanımla yapmış olan erkek, ikinci evliliğini dul bir kadınla yapması durumunda, onun yanında üç gün kalır. Daha sonra da gün sırasına göre kalır.2063[655]
Enes b. Mâlik (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Bir kimse, bakire kızı, dul kadının üzerine alırsa onun yanında yedi gece kalır. Dul kadını, bakire kızın üzerine alırsa onun yanında üç gece

2061[653] Buhârî, 5231; Müslim, 2671.
2062[654] İbn Kudâme, el-Muğnî, 7/26-27.
2063[655] İbnu'l-Cevzî, Zödu'i-Meâd, 5/151.

kaim Böyle yapması sünnettir.2064[656]
Bazı kimseler bu hadisi yanlış anlamaktadırlar. Dul kadın üzerine bakire kızla evlenenin yedi gün eve kapanması gerektiği, hatta cemaatle namaz kılmak için dahi evden çıkmaması gerektiği şeklinde anlaşılmaktadır. Bu son derece yanlış ve batıl bir anlayıştır. Bu anlayışın hiçbir dayanağı yoktur. Cemaatle namaz kılmaktan geri kalmak, günahtır. Onunla başka insanlar arasında bu konuda hiçbir fark yoktur.
**5.** Kişi bütün hanımlarını aynı ölçüde sevmek ve cinsel ilişkide bulunmak zorunda mıdır?
Sevginin yeri kalptir. Yüce Allah; 'Son derece gayret etseniz de, kadınlar arasında âdil davranmaya güç yetiremezsiniz 2065[657] buyurmuştur. Burada kastedilen sevgi, cinsel ilişki ve şehvettir.
İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; Ömer, kızı Hafsa'nın yanına girdi ve; 'Yavrucuğum! Bilmelisin ki, ben seni Allah'ın azabından ve Rasulünün kızgınlığından sakındırırım! (Âişe'yi kastederek) sakın onun güzelliği ve Rasulullah 'm ona olan sevgisi seni aldatmasın!» dedi. (Ömer der ki;) Daha sonra bunu Rasulullah (sallailâhu aleyhi ve sellemj'e anlattım, o da gülümsedi.2066[658]
Peygamberimiz fsallallâhu aleyhi ve sellem)'e, «İnsanlar arasında en çok kimi seviyorsun?» diye soruldu; «Aişe» dedi.2067[659]
İbn Kudâme der ki; 'Cinsel ilişki konusunda eşit davranmanın vacip olmadığı konusunda farklı görüş ileri süren bir âlîm bilmiyoruz. Çünkü cinsel İlişki, şehvet ve kalbin arzusuyla ilişkilidir. Eşit arzu duyması konusunda kalbe hükmetmek ise mümkün değildir.
Nafaka ve ihtiyaçlarının karşılanması konusunda ise, hanımlar arasında eşit davranmak vaciptir.2068[660]
**6.** Bir kadının, eşinin tek hanımı olmak için, kumasının boşanmasını istemesi caiz değildir. Peygamberimiz (sallailâhu aleyhi ve sellem); 'Hiçbir kadın, kız kardeşinin kabını boşaltmak için onun boşanmasını istemesin. (Kadın istediği kimseyle) evlensin, onun nasibi ancak Allah'ın kendisine takdir ettiği şeydir.2069[661]

## Doğum Hükümleri

### Doğumu Kim Yaptırır?

Doğum konusunda uzman olan kadınların, doğum yaptırması gerekir. Uzman kadının yanında ona yardımcı olmak amacıyla bazı hanımlar da bulunmalıdır. Doğumu hanımların yaptırması vaciptir. Ancak doğum yaptıracak kadınların bulunamadığı, zorunlu şartlarda Müslüman erkek doktorun, doğum yaptırması caiz olur. Bu konuda gerekli açıklamalar daha önce yapılmıştı.

### Doğum Sonrasında, Çocuğu Müjdelemek Ve Tebrik Etmek Müstehaptır:

Çocuk doğup, ağıt sesi duyulduğunda orada bulunan hanımların veya akrabalarının, sonucu çocuğun babasına müjdelemeleri müstehaptır. Bir Müslüman'ın kardeşini sevindirecek konularda hızlı davranarak sonucu ona bildirmesi müstehaptır. Yüce Aliah, İbrahim aleyhisselâm'ın kıssasında şöyle buyurmuştur; 'Biz onu uslu bir oğul ile müjdeledik 2070[662] 'Bilgili bir çocukla seni müjdeliyoruz, dedik 2071[663] 'Ey Zekeriya! Biz, adı Yahya olan bir çocukla seni müjdeliyoruz.2072[664]
Doğan çocuğun babası, haberi daha önce öğrenmiş ise, onu tebrik etmek ve hayır duada bulunmak müstehaptır.

---

2064[656] Buhârî, 5214; Müslim, 1461.
2065[657] Nisa, 129.
2066[658] Buhârî, 3/49; Müslim, 1479.
2067[659] Mecmûu'l-Fetâvâ, 32/320.
2068[660] Mecmûu'l-Fetâvâ, 32/320.
2069[661] Buhârî, 5152; Müslim, 1408; Ebû Dâvûd, 2176.
2070[662] Saffât, 101.
2071[663] Hicr, 53.
2072[664] Meryem, 7.

**Çocuğun Sağ Kulağına Ezan; Sol Kulağına Kamet Okunur Mu?**

Bu konuda bazı hadisler bulunmaktadır. Fakat senetleri zayıftır. Bu hadislerden biri, Ebû Râfî (radiyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadisitir; Tâtıma doğum yaptığında Hasan'm kulağına Rasulullah (saliallâhu aleyhi ve sellem)'i ezan okurken gördüm.[2073][665]
Bu rivayet zayıf olduğundan, amel edilmesi şart değildir. İbnu'l-Kayyİm, Tuhjetu'l-Mevlud İsimli kitabında bu konuyla ilgili iki hadis daha zikretmiştir, ancak zayıftır.

**Yeni Doğan Çocuğun Damağına Hurma Çiğneyip Sürmek:**

Ebû Mûsâ (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Bir oğlum oldu. Onu Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdim; adım İbrahim koydu ve bir hurma çiğneyip ağzına sürdü. [Sonra bereket duasında bulunarak, onu bana verdi]. Bu Ebû Musa'nın en büyük oğluydu'.[2074][666]

**Akîka Kurbanı Kesmek Mustehaptır:**

Hanefî mezhebine göre akîka kurbanı 'mubah'; diğer üç mezhebe göre 'sünnettir'. (Çev.)
Akîka, çocuğun doğduğunda kafasındaki saçtır. Bu nedenle kesilen kurbanın adına 'akîka kurbanı' denilmiştir. Çünkü kurban kesilirken, çocuk da tıraş edilmektedir. Akîka'nın bizatihi boğazlamak olduğu da söylenmiştir. Çocuğun doğumunun yedinci gününde erkek çocuk için iki -maddi gücü yoksa bir de olabilir-, kız çocuğu için bir akîka kurbanı kesilmesi mustehaptır.
Selman b. Âmir ed Dabbî (vadiyallâhu anh) anlatıyor; 'Ra-sûlullah (sallaîiâhu aleyhi ve sellem); «Erkek çocuğun doğumuyla beraber akîka vardır. O çocuk adına akîka kurbanı kesiniz ve çocuktan her türlü eziyeti gideriniz» buyurmuştur.[2075][667]
Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) erkek çocuğun doğumunda iki, kız çocuğun doğumunda ise tek koyun kesmelerini emretti.[2076][668]
Semure {radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sel îem); «Doğan her çocuk kesilecek akika kurbanı karşılığında rehin gibidir. Doğumunun yedinci gününde bu kurban kesilir ismi konur başı tıraş edilir» buyurdu.[2077][669]
Kesilen akîka kurbanının etinden yemek, davet vermek ve etinden dağıtmak mustehaptır. Akîka kurbanı, kurban bayramında kesilen hayvanların hükümlerine tabidir.

**Bebeğin Saçının Tıraş Edilerek, Saçının Ağırlığında Gümüş İnfak Edilmesi:**

Enes bin Mâlik {radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), doğumlarının yedinci gününde Hasan ve Hüseyin'in tıraş edilmesini ve saçlarının ağırlığınca gümüşün sadaka verilmesini emretti.[2078][670]

**Hatırlatma:**

Çocuğun saçının bir kısmının kesilip bir kısmının bırakılması caiz değildir. Buna kâkül denmektedir. İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (saçta) kâkül bırakılmasını yasaklamıştır.[2079][671]

**Çocuğun Sünnet Ettirilmesi:**

Çocuğun doğumunun yedinci gününde sünnet ettirilmesinin müstehap olduğunu bildiren

---

[2073][665] Ebû Dâvûd, 5105; Tirmîzî, 1514; Hâkim, 3/179; Zayıf rivayettir. Albânî, et-Iruâ'da 'hasen' olarak derecelendirmiştir.
[2074][666] Buhân, 5467; Müslim, 2145.
[2075][667] Buhârî, 5471; Tirmîzî, 1515; İbn Mâce, 3164.
[2076][668] Tirmîzî, 1513; Ahmed, 6/31; Albânî el-İrvâ'da sahih olarak derecelen-dirmiştir.
[2077][669] Ebû Dâvûd, 2837; Tirmîzî, 1522; Nesâî, 7/166; ibn Mâce, 3165; Sahih rivayettir.
[2078][670] Tirmîzî, 1519; el-Hâkim, 4/237; Beyhakî, 9/304; Hadisin lafzı Beyhakî'-ye aittir. Sahih rivayettir.
[2079][671] Buhârî, 5920; Müslim, 113.

rivayetler bulunmaktadır. Senetleri zayıf olmakla birlikte, rivayetlerin fazlalığı nedeniyle teyit edilmiştir. 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hasan ve Hüseyin'in doğumunun yedinci gününde akîka kurbanlarını kesmiş ve sünnet ettirmiştir.[2080][672]

**Çocuğa İsim Verilmesi:**

**a)** İsim koyma hakkı: Çocuğa isim verme hakkı babaya aittir. Bu konuda annenin itiraz hakkı yoktur. Fakat faziletli olan anne-babanın karşılıklı istişare ederek beğendikleri bir İsmi koymalarıdır. Ortak bir isimde anlaşamazlarsa, babanın belirlediği isim konur.
**b)** İsim tercihi: İslam şeriatına uygun, lafız ve anlam olarak güzel, dile kolay, kulağa hoş gelen, şeref, değer, vasıf ve sadakat İçeren, haram ve mekruh olmayan bir isim belirlemek babaya vaciptir.
**c)** Müstehap isimler: Bu isimler fazilet sırasına göre şunlardır;
**1.** Abdullah ve Abdurrahman isimleri: Peygamberimiz (sal-lallâhu aleyhi ve sellem), «Allah'ın en çok hoşnut olduğu isimler Abdullah ve Abdurrahman isimleridir [2081][673] buyurmuştur.
**2.**Esmâu'l-hüsna'dan/Allah'ın güzel isimlerinden, «Abd/kul» ekiyle başlayan isimler: Örneğin Abulazîz, Abdulkerîm, AbduL melik, Abdulmetİn gibi.
**3.** Peygamberlerin ve Rasullerin isimleri:
**4.** Sahabeler başta olmak üzere, Müslümanların örnek ve önder şahsiyetlerinin isimleri: ei-Muğîra bin Şu'be (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Onlar Peygamberlerinin ve kendilerinden önceki Salih kimselerin isimleriyle isimleniyorlardı» buyurdu.[2082][674]
**5.** Güzel vasıflar ifade eden isimler: Bu isimlerin konulabilmesi için aşağıdaki şartlara haiz olması gerekir.

**İsimde Aranan Şartlar Ve İsim Koyma Âdabı:**

**1.** Müslümanlara ait isimler olmalıdır. Yabancı dildeki isimler olmamalıdır. Diana, Haydi, Maria vb.
**2.** Lafız ve anlam itibariyle güzel olmalıdır.
**3.** Mümkün olduğu kadar az harfli isimler tercih edilmelidir.
**4.** Telaffuzu kolay isimler tercih edilmelidir.

**Haram İsimler:**

**1.** Allah'ın dışında şeylere kulluk ifade eden bütün isimler haramdır. Abdurresul, Abdulhüseyn gibi.
**2.** Yüce Allah'ın zâtına ait isimlerin 'Abd/kul' eki olmaksızın konulması haramdır. Allah, Rahman, Rahim gibi.
**3.** Kâfirlere özgü isimlerin konulması haramdır. Diana, Corc, Mary gibi.
**4.** Putlara ait isimlerin konulması haramdır. Lat, Uzza gibi.
**5.** Kötü vasıflar içeren isimlerin konulması haramdır.
**6.** Şeytan İsimlerinin konulması haramdır. Hanzeb, AVer gibi.

**Mekruh İsimler:**

**1.** Lafız ve anlam itibariyle hoş görülmeyen, aiaycı, küçümseyici ve Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'in yoluna aykırı olan isimler mekruhtur. Örneğin Hançer, Fâzıh, Hüyâm, Sühâm [deve hastalığı anlamındadır] gibi.
**2.** Rehavet ve şehvet anlamını veren isimler mekruhtur. Rüya, Fatin, Ahlâm gibi.
**3.** İslam'a aykırı hayat süren sanatçıların, sporcuların ve benzerlerinin İsimlerini koymak mekruhtur.

---

[2080][672] Taberânî, es-Soğîr, 891; Beyhakî, 8/324; Zayıf rivayettir.
[2081][673] Müslim, 2132; Tirmîzh 2833; Nesâî, 3565; EbÛ DâvÛd, 4949; İbn Mâce, 3728.
[2082][674] Müslim, 2135; Tirmîzî, 3155.

**4.** Günah anlamı veren isimleri koymak mekruhtur. Zalim, fasık, gâvur gibi.
**5.** Firavunların, zalim sultanların isimlerini koymak mekruhtur. Firavun, Haman, Karun gibi.
**6.** Aşağılayıcı hayvan isimlerini koymak mekruhtur. Karga, eşek, köpek gibi.
**7.** Din' ulama yapılarak isim koymak mekruhtur. Şihâbud-din, Seyfulislam, Nuruddin (Nurettin) gibi.
**8.** Karışıklığa neden olacak tarzda birden fazla isimden olu-Şan mürekkep isimler koymak mekruhtur.
**9.** Melek isimleri koymak mekruhtur. Mikâil, Cibril gibi.

**Nuşûz/Kadının İtaatsizliği Ve Çözümleri**

Kadının itaatsizliği, Kuranı Kerîm'de 'nuşûz' olarak isimlendirilmiştir. Nuşûz'un kelime anlamı, yüksek mekân demektir. Terim aniamı ise, Allah'ın İtaati farz kıldığı konularda kadının kocasına itaat etmemesidir. Bu haramdır; itaatsizliğin hükmü haramdır. Çünkü Yüce Allah, yapılan nasihate rağmen itaatsizliğinden vazgeçmeyen kadına ceza verilmesini emretmiştir. Allah Teâlâ'nın bir konuda ceza verilmesini emretmesi ise, o konunun yapılmasının haram, terkinin vacip olduğunu ifade eder. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Baş kaldırmasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezse hafifçe) dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir.[2083][675]

**İtaatsizliğin Çözümleri:**

Bir kadında dik kafalılık ve itaatsizlik emareleri görülmesi: Sürekli isteksiz davranması, nezaket ve güler yüzlülüğü terk etmesi, asık surat ve huzursuz hareketlerde bulunması, kırıcı ve sert konuşması, kocası yatağına çağırdığında ağırdan alması, isteksiz tavırlarda bulunması gibi.
Bir kadında dik kafalılık ve itaatsizliğin açıktan görülmesi: Kocasıyla yatmaktan imtina etmesi, kocasından izinsiz dışarı çıkması, kocasıyla birlikte yolculuk etmek istememesi gibi.
Her iki durumda da, âyet-İ kerîme'de belirtilen metot ve sıraya uygun olarak yapılması gerekenler şunlardır;
**1.** Vaaz ve nasihatte bulunmak: Nazik ve kibar bir üslup ile nasihat edilmeli, Allah Teâlâ'nın, kocaya meşru isteklerinde itaati vacip kıldığı hatırlatılmalı, sâliha ve iffetli kadınlardan olarak, kocasına itaat etmesi ve sevap kazanması teşvik edilmeli, itaatsizliğine devam etmesi durumunda Allah'ın azabıyla korku-tulmalıdır. Bütün bu nasihat ve güzel sözlerden sonra da halini değiştirmezse, yatağı ayırmalı, bu da fayda etmezse, (kibir ve inadının kırıimasi için hafifçe) dövülmelidir. Bazı hanımlar güzel söz ve nasihatlerle inat ve kibirlerinden dönebilmekte ve itaatkâr olabilmektedirler. Bu durumda küs kalmak ve dayak atmak asla caiz değildir. Çünkü Yüce Allah; 'Eğer size itaat ederlerse, onların aleyhine yol aramayınız [2084][676] buyurmuştur.
Güzel söz ve nasihatin fayda vermemesi durumunda ikinci çare uygulanmalıdır.
**2.** Yatağını ayırmak:
Yüce Allah; '...Onları yataklarda yalnız bırakın.[2085][677] buyurmuştur. İtaat etmesini sağlamak için, geceleri yatakları ayırmak ve cinse! ilişkiye girmemek suretiyle, onu ayrılıkla korkutmaktır. Böylelikle ayrılığa dayanamayıp itaatkâr olması beklenir. Bundan sonuç alınırsa ne âlâ! Alınamazsa ayrı yatma süresi uzatılır.
Alimler, yatağı ayırmanın keyfiyeti hakkında farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu görüşleri şöylece Özetlemek mümkündür;
**I.** Erkeğin yatağını ayırması, cinsel ilişkide bulunmamasıdır.
**II.** Cinsel ilişkide bulunur, aynı yatakta yatar ama hiç konuşmaz. Çünkü cinsel ilişki ve aynı yatakta kalmak, eşler arasında ortak haktır. Zarar vererek edeplendirmek olmaz.

---

[2083][675] Nisa, 34.
[2084][676] Nisa, 34.
[2085][677] Nisa, 34.

**III.** Erkek arzuladığında cinsel ilişkiye girer ama hanımının cinsel arzusunun kabardığı ve kocasına ihtiyaç duyduğu zamanlarda onunla ilişkiye girmez. Çünkü bu ceza, kadının edeplendi-rilmesi içindir, erkeğin edeplendirilmesi için değildir.
Yatağı ayırma konusunda sağlıklı olan, hanımına etkileyeceğini ve onu caydıracağını düşündüğü tarzda erkeğin davranmasıdır. Erkek ancak evin içerisinde yatağını ayırabilir. Evin dışında kalamaz. Çünkü Peygamberimiz {sallaliâhu aleyhi ve sellem), Muâviye el-Kuşeyrî'ye,'.. .Evin dışında yatağını ayıramazsın.2086[678] buyurmuştur. Çünkü yaşanan hoşnutsuzluğu, yabancıların fark etmemesi gerekir. Şayet erkeğin yatağını ayırması, yabancıların gözü önünde olursa, bu kadına ihanet sayılır ve sorunun daha da büyümesine neden olur. Kadını daha da dik başlı davranmaya ve inada iter. Buna dikkat edilmesi, eşler arasında anlaşmanın sağlanmasına katkı sağlar. Fakat erkek, yatağını evin dışına ayırma hususunda serî bir maslahat görürse, bunu yapabilir. Nitekim Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem) bir ay hanımlarından ayrı kalmıştır. Çocukların olumsuz etkilenmemeleri için, eşler yatağı ayırma ve benzeri durumları, çocuklara fark ettirmemelidirler.

**Yatağı Ayırmada Süre:**

Erkek, hanımı kendisine itaatkâr davranmaya başlayıncaya kadar yatağını ayırabilir. Alimlerin çoğunluğu, Hanefî, Şafiî ve Hanbelî âlimler bu görüştedir. Konuyla ilgili âyette herhangi bir sürenin belirtilmemiş olmasını bu âlimler delil kabul etmişlerdir. Çünkü mutlak/genel olarak zikredilen bir konu, onu sınırlandıracak bir delil bulunmadığı sürece olduğu hal üzere kalır.
Bu konuyu, îlâ konusuna kıyas ederek süre belirtenlerin herhangi bir delilleri yoktur. Nitekim kadının itaatsizliği durumunda yatağı ayırma, onu itaatsizliğinden vazgeçirmek, edeplendirmek amacıyladır, ilâ ise, kadının herhangi bir itaatsizliği olmadığı durumlarda yapılabilir. Bu nedenle îîâ'nın dört aydan fazla olması meşru kılınmamıştır. Aksi halde kadına zulme dönüşürdü. Ayrıca îlâ, bir yemindir; oysa yatak ayırma konusu böyle değildir.

**Hatırlatma:**

Bu hükmü, kişi itaatsizlik yapan hanımıyla konuşmayarak uygulayabilir. Bu konuda âlimler ittifak etmiştir. Ancak konuşmayarak küs kalabileceği süre hakkında farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Âlimlerin çoğunluğu, kadın itaatsizliğini sürdürse bile erkeğin üç günden fazla küs kalamayacağı görüşündedir. Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem)'in; 'Bir Müslüman kardeşiyle üç günden fazla küs kalamaz 2087[679] buyruğunu bu konuda delil almışlardır.
Bu konuda şöyle denilebilir; 'Üç gün konuşmamak bir fayda sağlamıyorsa, daha fazla süre konuşmamak da bir fayda getirmez. Çünkü bunun etkisi, yatağı ayırmanın etkisinden daha azdır.2088[680]
Bazı Şafiî âlimler, 'hanımını inadından ve itaatsizliğinden vazgeçirmek ve onu edeplendirmek için kişi, hanımıyla üç günden fazla küs kalabilir' demişlerdir. Bu konuda, Peygamberimiz {sallaliâhu aleyhi ve sellem)'in cihada katılmayıp geride kalan üç sahabeye uyguladığı konuşmama cezasını delil göstermişlerdir.2089[681]
Tabiatında bulunan aykırılıktan ve huysuzluğundan dolayı ne sözün, ne de tavır uygulamanın yarar sağlamadığı bir kadına uygulanacak üçüncü yöntem 'dayaktır'.
**3.** Dayak: Erkeğin, itaatsizlikte inat eden hanımını, nasihat etmesi ve küs kalmasının kalmanın yarar sağlamaması durumunda, belirli şartlara uygun olarak dövmesi caizdir. Dayakta dikkat edilmesi gereken şartlar şunlardır;
**I.** Dayak şiddetli olmamalıdır: Vücutta yaralanmalara, şişmelere ve morarmaya yol

---

2086[678] Ebû DâvÛd, 2142; İbn Mâce, 1850. Hasen rivayettir.
2087[679] Buhârî, 6065; Müslim, 2560.
2088[680] Ahkâmu'l-Muâşarati'z-Zeuciyye, 292.
2089[681] Buhârî, 4418; Müslim, 2769.

açmayacak ölçüde olmalıdır. Kurân-ı Kerîm'de belirtilen 'dayak', hafifçe olması şartıyladır.2090[682] Peygamberimiz (sallaliâhu aleyhi ve sellem) de buna dikkat çekmiş ve erkeklere hanımlarına karşı iyi ve merhametli davranmalarını emretmiştir.
Amr b. Ahvas (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Dikkat edin kadınlara karşı iyi davranmanızı tavsiye ederim, onlar sizin yardım-cılannızdır. Onlar üzerinde daha fazlasına sahip değilsiniz. Ancak apaçık çirkin-fahiş bir şey yaparlarsa, o zaman onları yataklarında yalnız bırakın ve aşın ve şiddetli olmamak şartıyla onları (hafifçe) dövün. Size itaat ettikleri takdirde bahaneler arayarak onlara sıkıntı vermeyin. Dikkat edin sizin kadınlarınız üzerinde haklarınız olduğu gibi onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin kadınlarınız üzerindeki hakkınız: Sevmediğiniz kimseleri evinize sokmamaları ve hoşlanmadığınız kimselerle konuşmamalarıdır. Dikkat edin sizin üzerinizde onların hakkı ise: Yedirmek ve giydirmek konusunda onlara iyi dauranmanızdır.2091[683]
Dayaktan maksat, edeplendirmektir; zarar vermek değildir. Kadının inadını kırmaktır, kemiklerini kırmak değildir.
**2.** On defadan fazla vurulmaması.
Nitekim Peygamberimiz (sailallâhu aleyhi ve sellem), 'Allah'ın had cezaları dışında, hiç kimseye on kamçıdan fazla vurulmaz 2092[684]
Bu Hanbeli mezhebinin görüşüdür.2093[685]
**3.** Yüze ve zarar verici yerlere vurulmaması.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); Yüze vurma, kötü söz söyleme ue evin dışında (onu) terk etme 2094[686] Yüze vurmayın ve çirkin sözler söylemeyin.2095[687] 'Köle döver gibi, hiçbiriniz hanımım dövmesin! 2096[688] buyurmuştur.
Hanımını zarar verecek şekilde döven kişi cânî hükmündedir. Bu durumda kadının boşanma ve kısas talep etme hakkı vardır.
**4.** Dayak sonucu, kadının itaatsizlikten vazgeçeceği kanaatinde olunması: Çünkü dayak, ıslah ve düzeltmek amacıyla meşru kılınmıştır. Dayağın hiçbir fayda vermeyeceğinin bilinmesi durumunda, dayak caiz değildir.
**5.** Kadın itaatsizlikten vazgeçmesi durumunda dayak kalkar. Çünkü Yüce Allah; 'Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine bir yol aramayınız' buyurmuştur.

**Hatırlatma:**

Kocanın dayağı alışkanlığa dönüştürmesi caiz değildir. Hiç kuşkusuz Yüce Allah bunu, ancak vaaz ve nasihatin, yatak ayırma ve tavır uygulamanın sonuçsuz kalması durumunda meşru kılmıştır. Buna ve Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sünnetine aykırı davranmak caiz değildir.
Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ne hizmetçisine, ne de hiçbir hanımına hiç vurduğunu görmedim.2097[689]
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem} Ebû Cehm hakkında; «Ebû Cehm'in sopası elinden eksik olmaz'; bir başka rivayette; 'Ebû Cehm hanımları çok döver' buyurarak onu ayıplamış ve kınamıştır.
Bîr başka hadiste de Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Köle döver gibi, hiçbiriniz hanımını dövmesin! (Önce dövüp) sonra da gün sonunda onunla cinsel ilişkide (mi) bulunacak! 2098[690] buyurmuştur.
Bu konuda, 'erkek, hanımını dövdüğünden dolayı hesaba çekilmez'/ ifadesinin yer aldığı rivayet hiçbir şekilde sahih değildir. Asla onunla amel edilemez.

---

2090[682] Bkz. Nisa, 34
2091[683] Tirmîzî, 1163; Ibn Mâce, 1851; Hasen-sahih rivayettir.
2092[684] Buhârî, 6850; Müslim, 1708.
2093[685] el-Muğnî, 7/172; Şerhu Muntehâ'Ürâdâi, 3/106.
2094[686] Ebû Dâvûd, 2142; İbn Mâce, 1850; Ahmed, 4/447.
2095[687] Ebû Dâvûd, 2142; İbn Mâce, 1850; Ahmed, 4/447.
2096[688] Buhârî, 4942; Müslim, 2855.
2097[689] Müslim, 2328; Tirmîzî, Şemail, 331; Nesâî, el-lşre, 281; Ibn Mâce, 1984.
2098[690] Buhârî, 4942; Müslim, 2855.

**Eşler Arasındaki Anlaşmazlıklar Ve Çözüm Yolları:**

Eşler arasındaki anlaşmazlıklar ayrılığa ve dargınlığa dönüşmesi durumunda, Şanı Yüce Allah, bu anlaşmazlığın giderilmesi ve eşlere nasihat etmeleri İçin iki hakem belirlenmesini şart olarak belirlenmiştir. Hakemlerin biri kadını, diğeri erkeği temsil eder. Çünkü eşler arasındaki ayrılığın devamı, yuvanın yıkılmasına, çocukların parçalanmasına, aradaki akrabalık bağlarının ve ilişkilerin kopmasına yol açar.
Yüce Ailah şöyle buyurmuştur; 'Şayet karı kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin. Bunlar barıştırmak isterlerse Allah aralarını bulur. Hiç şüphesiz Allah, her şeyi bilen, her şeyden haberdar olandır.[2099][691]
Eşlerin aralarını düzeltmek için hakemlerin bütün gayret ve çabayı göstermeleri gerekir. Aralarını düzeltme ve onları ıslah etme konusunda samimi ve dürüst olmalıdırlar. Hatalı olanın elinden tutup, hakka yöneltmeliler.

**Hakemlerin Yetkileri:**

Eşlerin arasını düzeltmek için hakemler bütün gayret ve çabayı gösterdikten sonra, bunun imkânsız olduğunu görmeleri durumunda, eşieri ayırma yetkileri var mıdır? Ya da bu konuda tekrar eşlere mi müracaat edilir? Alimler bu konuda iki görüş belirtmişlerdir. Tercih edilen görüşe göre hakemler, hâkim yetkisine sahiptirler; vekil değiilerdir. Dolayısıyla eşleri boşama yetkisine sahiptirler. Verdikleri karara eşlerin razı olmaları şartı aranmaz.. Hakemlerin, hâkim kararıyla veya eşlerin vekâletiyle bu göreve getirilmiş olmaları şart değildir. Mâiiki mezhebi ve bir rivayete göre Hanbeli ve Şafiî mezhebi bu görüştedir. İbn Teymiye bu görüşü tercih etmiştir.[2100][692] Bu âlimler görüşlerini şu delillere dayandırmışlardır;
**1.** Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin.[2101][693] Yüce Allah, hakemlerin vekil değil; kadı/hâkim konumunda olduğunu belirtmiştir. İslam şeriatında, vekil kelimesi bir isim ve anlam; hakem kelimesi başka bir isim ve anlam taşır. Dolayısıyla Sânı Yüce Allah, her ikisini de 'hakem' olarak açıkladıktan sonra, vekil ve hakem kelimesine tek anlam yüklemek kural dışı bir uygulama olmakla birlikte hükümleri birbirine karıştırmak ve ifsat etmek olur.[2102][694]
**2.** Yüce Ailah şöyle buyurmuştur; '...Bun/ar barıştırmak isterlerse.[2103][695] Âyette 'bunlar' kelimesiyle hakemler kastedilmiştir, eşler değil. Dolayısıyla hakemlerin kararlarında eşlerin rızası aranmaz. Eşlerin iradesi dışında, hakemler kendi iradeleriyle tasarruf hakkına sahiptirler. Şayet hakemler vekil hükmünde olsalardı, her ikisinin de iradesi eşlerin iradesine bağlı kalırdı.[2104][696]
**3.** Ubeyde (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Ali bin Ebû Talih (radiyallâhu anh)'ı gördüm; bir kadın ve kocası, bir grup insanla birlikte ona gelmişlerdi. (Eşler arasındaki sorunun çözümü için) her iki taraf da birer hakem belirlediler. Ali (radiyallâhu anh) hakemlere şöyle dedi; «Sorumluluklarınızı biliyor musunuz? Eğer eşlerin ayrılmaları kanaatine varırsanız; onları ayırırım. Eğer onların birleşmeleri kanaatine varırsanız; onları birleştiririm». Bunun üzerine kadının kocası; «Ayırmalarını ben kabul etmem!» dedi. Ali (radiyallâhu anh); «Yalan söyledin! Allah'a yemin olsun ki, sonuç lehine de, aleyhine de olsa, Allah'ın kitabına razı oluncaya kadar sıyrılamazsm!» dedi. Kadın; «Sonuç lehime de, aleyhime de olsa, ben Allah Teâlâ'nın kitabına razıyım» dedi.[2105][697]
Ali (radiyailâhu anh), hakemlere söylediği bu sözleri, aralarında sahabelerin de bulunduğu bir ortamda söylemiştir. Buna hiç kimsenin bir itirazı olmamıştır. Dolayısıyla orada

---

[2099][691] Nisa, 35.
[2100][692] Bidâyetu'l-Muctehid, 2/163; el-Muğnî, 7/49; el-Fetâvâ, 32/35.
[2101][693] Nisa, 35.
[2102][694] İbnu'l-Arabî, Abkâmu'l-Kıtrân, 1/424.
[2103][695] Nisa, 35.
[2104][696] Tefsim'l-Kurtubî, 5/175; Zâdu'i-Meâd, 4/33.
[2105][697] Abdurrezzâk, 6/512; Bağavî, Şerhu's-Sunne, 9/190.

bulunanlar bu konuda 'icmâ' etmişlerdir.
**4.** Ukayl bin Ebû Tâlib ile hanımı Fâtıma bin Ukbe arasında anlaşmazlık olduğunda; Fâtıma, yaşadığı durumu Osman (radi-yallâhu anh)'a şikayet etti. Bunun üzerine hz. Osman, onlara, İbn Abbâs'ı ve Muâviye'yİ hakem olarak gönderdi. İbn Abbâs; «ikisini ayırıyorum [boşanmaları kararını verdim]» dedi.[2106][698]
Yukarıda sayılan delillerden anlaşıldığı gibi, hakemler gerekli gördüğü takdirde, eşleri boşama ve birleştirme yetkisine sahiptirler. Kararları bağlayıcıdır. -Allah en doğrusunu bilir-.

**Hakemlerin Farklı Kararlar Vermesi:**

İki hakemden biri boşanmalarına, diğeri evliliklerinin devamına karar vermesi durumunda veya bir hakemin kocanın 10.000 TL. karşılığı hanımını boşamasına; diğeri 20.000 TL. karşılığı boşamasına karar vermesi durumunda; her iki hakemin kararıyla da hükmedilmez. İttifakla karar çıkıncaya kadar yeni hakemler tayin edilir.
Eşlerin aileleri arasından hakemliğe elverişli kimsenin bulunamaması durumunda, Hanefî, Şafiî ve Hanbelî âlimler, aile dışından iki hakem belirlenmesinin caiz olduğunu belirtmişlerdir. Bu hakemlerin ittifakla karar vermeleri durumunda, kararları bağlayıcıdır.[2107][699]

## XII. TALÂK / BOŞANMA VE HÜKÜMLERİ

Talak kelimesinin sözlükte, ipi çözmek, salıvermek, terk etmek, çok gayret sarf etmek anlamındadır.
Terim anlamı: Belirli lafızları söyleyerek, bâin talak ile hemen veya ric'î talak ile iddet sonrasında geçerli olmak üzere nikâh bağını çözüvermek, feshetmektir.
Hükmü: Talak, meydana gelişi itibariyle beş teklîfî hükümden biriyle nitelenmektedir. Bunlar:
**1.** Talakın vacip olduğu durumlar: Eşler arasında anlaşmazlıkların ve ayrılıkların meydana gelmesi sonucu belirlenen hakemlerin eşlerin ayrılmasına karar vermeleri durumunda, talak kocaya vacip olur. Bu hüküm, îlâ yapan erkeğin, belirli bir süre geçtikten sonra hanımına dönmek istememesi durumundaki hüküm gibidir. Bu konuyla İlgili açıklamalar ilâ bölümüne' izah edilecektir.
**2.** Talakın mendûp-müstehap olduğu durumlar: Allah Teâlâ-'nın farz kıldığı emirleri yerine getirmemekte ısrar eden -namaz kılmaması gibi- ve bu konuda zorlama imkânının bulunmadığı kadınların veya iffetsizlik yapan kadınların boşanması mendup-tur.
**3.** Talakın mubah olduğu durumlar: Kasıtlı olmamasına rağmen, kadının kötü ahlaklı, huysuz ve geçimsiz biri olması ve zarar vermesi durumunda boşanmak mubahtır.
**4.** Talakın mekruh olduğu durumlar: Eşlerin aralarının güzel olmasına rağmen sebepsiz yere boşanmak mekruhtur. Amr bin Dînâr anlatıyor; 'ibn Ömer hanımını boşalınca, hanımı ona; «bende hoşlanmadığın bir şey mi gördün?» diye sordu. O; «hayır» dedi. Kadın: «O halde iffetli Müslüman bir kadını nasıl boşarsın?» dedi. Bunun üzerine İbn Ömer, hanımını geri aldı.[2108][700]
İhtiyaç olmadığı halde boşanmanın mekruh olması, şeytanı sevindiren amellerden olması nedeniyledir.
Câbir (radiyallâhu anh) anlatıyor; İblis, tahtını suyun üstüne kurar. Sonra adamlarını etrafa yayar. Bunların mevki yönünden iblis'e en yakın olanı, en büyük fitne çıkaranıdır. Bunlardan biri gelip; «Şöyle şöyle yaptım» der. İblis, ona; «Hiç bir şey yapmamışsın» der. Sonra diğerleri gelip ona; «Kişi ile eşini birbirinden ayırmadıkça onların yakasını bırakmadım» der. İblis, onu en yakın adamlarından yapar ve; «Sen çok iyi yapmışsın» der.[2109][701]
**5.** Talakın haram olduğu durumlar: Hayızlı iken veya cinsel ilişkide bulunduğu temizlik

---

[2106][698] Taberî, 5/74; Abdurrezzâk, 6/513; Şafiî, 656, Beyhakî, 7/306; Sahih rivayettir.
[2107][699] Fethu'l-Kadtr, 3/223; Mevâhibu%CeM, 4/17; Muğnfl-Muhtâc, 3/261; Şerhu Munteha'i-İrâdot, 3/106.
[2108][700] Sâîd ibn Mansûr, Sünen, 1099; Sahih rivayettir.
[2109][701] Müslim, 2813.

döneminde kişinin hanımını boşaması haramdır. Bu durumlardaki boşamalara 'bidat talak' denir. Bununla ilgili açıklamalar İleride gelecektir.

### Talakın Şartları

Talakın, boşayan (koca), boşanan (hanım) ve boşama ifadesi olmak üzere üç farklı yönden sıhhat şartları vardır.
Bu şartlar ve onlarla ilgili önemli hükümler:

### a) Boşayanla (Kocayla) İlgili Şartlar:

**1.** Evliliğin gerçekleşmiş olması: Örneğin, evli olmadığı bir kadın hakkında; 'falan kadınla evlenirsem, o benden boş olsun' diyen kimsenin sözüne itibar edilmez. Çünkü Peygamberimiz (sallailâhu aleyhi ve sellem); 'Âdemoğlu, sahip olmadığı bir şeyi adayamaz; sahip olmadığı bir köleyi azat edemez; sahip (evli) olmadığı bir kadını boşayamaz [2110][702] buyurmuştur.
**2.** Baliğ olması: Temyiz kabiliyetine sahip olsun veya oima-sın küçük çocuğun boşaması - âlimlerin çoğunluğuna göre geçersizdir. Çünkü talak zarardan ibarettir. Bu nedenle çocuk da velisi de bu hakka sahip değildir.
**3.** Akıl: Akli özürlü veya sefih kimselerin boşaması geçersizdir. Çünkü akli özürlünün ehliyeti yoktur; sefihin ehliyeti İse noksandır. Nitekim Peygamberimiz (sallailâhu aleyhi ve sellem); 'Üç şeyden kalem/sorumluluk kaldırılmıştır; ... akli özürlü olan akıllanıncaya kadar.[2111][703]
Zina itirafında bulunan Mâiz hakkında, Peygamberimiz (sallailâhu aleyhi ve sellem); «sende delilik var mı? ... [2112][704]diye sormuştur. Bu hadis, akli özürlü kimselerin ikrarının geçerli olmadığına delildir.

### Sarhoşun Boşaması:

Sözleri karıştıran ve ne söylediğinin farkına varamayacak ölçüde hezeyan halinde bulunan sarhoş, ayıldıktan sonra da ne söylediğini hatırlamıyorsa, iki durum söz konusudur;
**a)** Gayri ihtiyari sarhoş olması durumu: Örneğin içki İçmeye mecbur bırakılması ve ikrah halinde bulunması veya zorunlu bir tedavi amacıyla ya da sarhoşluk verici bir madde olduğunu bilmemesi ki bu durum çok nadirdir- nedeniyle sarhoş olmuştur. Bu durumda talakın gerçekleşmeyeceği hakkında İcma edümiştir.
**b)** Bilerek sarhoş olması durumu: Bilerek ve kendi iradesiyle içki içmesi veya uyuşturucu madde kullanması gibi. Bu durumdaki sarhoşun talakının gerçekleşip-gerçekleşmeyeceği hususunda farklı görüşler oluşmuştur. Sahih olan görüş, bu durumda da talakın gerçekleşmeyeceğidir. Çünkü ameller niyetlere göredir. Oysa sarhoşluk halinde ne niyet, ne de kasıt söz konusudur. Ayrıca zina itirafında bulunan Mâiz hadisi de bunu teyit etmektedir. Çünkü Peygamberimiz onun İtirafı üzerine; «bu içki mi, içmiş?» diye sormuş; bunun üzerine bir adam onun ağzını kokiayıp, ağzında içki kokusunun bulunmadığını söylemiştir.[2113][705] Peygamberimiz fsallallâhu aleyhi ve sellem) cezanın düşürülmesinde sarhoşluğu, delilik gibi değerlendirmiştir. Osman (radiyallâhu anh)'ten sahih olarak nakledildiğine göre, 'bütün talaklar geçerlidir; ancak sarhoşun ue delinin talağı geçersizdir' demiştir. Ibn TeymÎye; 'sahabelerden buna muhalif bir görüş nakledilmemiştir' der. Alimlerin çoğunluğu ise, sarhoşun talağının geçerli olduğunu görüşündedir. Bu konuda ben ilk görüşü tercih etmekteyim.
Hanefî ve Şafiî mezheplerine göre sarhoşun talağı geçerlidir. (Çev.)
**4.** Kasıtlı ve bilinçli olarak boşamayı tercih etmiş olmalıdır: Hiçbir zorlama olmaksızın kendi İrade ve tercihiyle boşama lafızlarından bir lafzı kullanmış olması şarttır. Örneğin

---

[2110][702] Tirmîzî, 1181; Ebû Dâvûd, 2190; ibn Mâce, 2047; Sahih rivayettir.
[2111][703] Ebû Dâvûd, 4398; İbn Mâce, 2041; Sahih rivayettir.
[2112][704] Buhârî, 5270; Müslim, 1695.
[2113][705] Ibn Abidîn, 3/239; Bidâyetu'l-Muctehid, 2/138; el-Umm, 5/253; et-Muğ-nî, 7/114; el-Muhaiiâ, 10/208; el-Fetâvâ, 33/102; Zâdu'i-Meâd, 5/211.

talak lafızlarının anlamını bilmeyen birine, telkin yoluyla şu lafızları söyle denilse ve o kişi de, anlamını bilmediği bu lafızları söylese, talak/boşama gerçekleşmiş olmaz.
Talak/boşama lafızlarının yanlışlıkla -dil sürçmesiyle- telaffuz edilmesi: Farklı bir şey söylemek isterken, dil sürçmesi nedeniyle talak lafzını zikreden kimse boşanmış olmaz. Örneğin hanımıyla konuşurken «boşalttım» diyecekken, «boşadım» diyen kimse gibi. Alimlerin çoğunluğu bu görüştedir.
Boşamaya zorlanma - tehdit altında kalarak boşama: Tehdit altında kalarak, haksız yere hanımını boşamak zorunda bırakılan kimsenin talakı/boşaması geçersizdir.2114[706] Alimlerin çoğunluğu bu görüştedir. Çünkü Peygamberimiz (sallaîlâhu aleyhi ve sellem); 'Hiç şüphesiz Allah, benim ümmetimden hata, unutkanlık ve ikrah/zorlama ile yapılanlardan (günahı) kaldırmıştır.2115[707]
Sabit b. el-Ahnef anlatıyor; 'Zeyd b. el-Hattab'm oğlu Ab-durrahmanm oğlu Abdullah beni yanına çağırdı, gittim. Yanına girince bir de ne göreyim. Orada bir kırbaç, iki demir bukağı ve benim için hazırladığı iki köle var. Bana; «Hanımını boşa! Aksi halde seni bu kırbaçla döverim, şu demir bukağılarla da bağlarım!» dedi. Bu tehdit üzerine ben; «Hanımımı üç talak ile boşadım ve yanından çıktım. Medine'de bulunan bütün fıkıh âlimlerine bu konuyu sordum, bana; «tehditle boşamak geçersizdir! Bu söz hükümsüzdür» dediler. Mekke yolunda Abdullah İbn Ömer'i buldum, ona başımdan geçenleri anlattım. Abdullah kızdı ve dedi ki: «Bu (zorlandığın) için talak sayılmaz, karın sana helaldir. Ona dönebilirsin, buna rağmen içim rahat etmedi. O günlerde Mekke emiri olan Abdullah b. Zübeyr'e gittim. Başımdan geçeni ve Abdullah Ibn Ömer'in bana söylediklerini ona anlattım. Bana; «karın sana helaldir, ona dön» dedi ve Medine ualisi Câbir b. el-Esved ez-Zühri'ye, Abdullah bin Abdurrahman'ı cezalandırmasını ve benimle karımı serbest bırakmasını yazdı. Medine'ye dönünce Abdullah b. Ömer'in hanımı Safiye onun izniyle, karımı zifafa hazırladı. Sonra Abdullah b. Ömer'in düğün günü, yemeğe davet ettim. O da (davetimi kabul ederek yemeğe) geldi.2116[708]
Öfke ile boşama: Öfke üç kısma ayrılır;
**1.** Öfke ve kızgınlıkla aklî dengesini kaybetmeyen, zihinsel bunalıma girmeyen ve ne söylediğinin farkında olan kişinin talakı/boşaması geçerlidir, talakı gerçekleşmesini engelleyen hiçbir durum yoktur.
**2.** Öfke ve kızgınlığı son hadde ulaşmış, aklî melekesini yitirmiş ve zihinsel bunalıma girmiş, ne söylediğinin farkında olmayan ve normal halinde boşamayı İstemeyen kişinin talakı geçersizdir. Bu durumdaki kişinin sözüyle talak oluşmaz. Nitekim Peygamberimiz (sallaîlâhu aleyhi ve sellem); 'Kapalılık (öfke ve ikrâh-zorhnma) hâlinde ne boşama geçerlidir, ne de (köle veya cariyeyi) âzâd etmek'. Ebû Dâvûd bu rivayeti naklettikten sonra, hadiste geçen 'kapalılık' lafzıyla 'öfkenin kastedildiğini düşünmekteyim' demiştir.2117[709]
**3.** Denge ve dengesizlik arasında orta derecede öfkelenen, akabinde dengesini kaybeden ve delirmiş gibi olan kişinin durumu hakkında farklı görüşler oluşmuştur. Dört mezhep imamı, bu durumdaki kişinin talakının geçerli olduğu görüşündedir.

## Şaka İle Boşama:

Alimlerin çoğunluğu, şaka veya oyun yaparak, açıkça bo-şama-talak lafzını söyleyen kişinin talakının geçerli olduğunu belirtmişlerdir. Boşama sözcüğünü söyleyen kişinin, şaka veya oyun yaptığını söylemesi ya da boşamaya niyet etmediğini iddia etmesi, ona bir yarar sağlamaz. Ebû Hureyre (radiyallâhu anh) anlatıyor; Peygamber fsallallâhu aleyhi ve sellem); «üç şey vardır, ciddisi de ciddidir; şakası da ciddidir. Bunlar; Nikah, talak ue talaktan geri dönmektir» buyurdu.
Hanefî ve Şafiî mezheplerine göre şakayla boşamak geçerlidir.2118[710] Mâliki ue Hanbelî mezheplerine göre boşamanın geçerli olması için niyet ve kastın bulunması şarttır. Bu

2114[706] Hanefî mezhebine göre geçerlidir. (Çev.)
2115[707] İbn Mâce, 2045; Sahih rivayettir.
2116[708] Mâlik, 2/587; Beyhakî, 7/358; Abdurrezzâk, 11410; Sahih rivayettir.
2117[709] Ebû Dâvûd, 2193; Ahmed, 2/276; Beyhakî, 7/357; Hâkim, 2/198
2118[710] İbnu'l-Humâm, Fethu'l-Kadîr, 3/488; Şirbinî, Muğni'l-Muhtâc 4/469, (Çev.)

nedenle şakayla boşamak geçersizdir.[2119][711]
Talak konusunda insanların şakalarına itibar edilecek olsaydı, şeriatın hükümleri işlevsiz kalırdı. Bu caiz değildir. Talak lafzını konuşan kişiye, lafzın gerektirdiği hüküm uygulanır. Bu konuda aksi bir iddiada bulunması kabul edilmez.
Şeriat talakı dört aşamada değerlendirmiştir. Bunlar;
**1.** Talak hükmünün kastedilmesi, ancak telaffuz edilmemesi.
**2**. Ne lafız, ne de hükmün kastedilmemiş olması.
**3.** Lafzın kastedilmiş ama hükmün kastedilmemiş olması.
**4.** Hem lafzın, hem de hükmün kastedilmiş olması.
İlk iki durumda, talak geçersizdir. Son İki durumda ise talak geçerlidir. Bu konuyla ilgili nasslann ve hükümlerinin genelinden elde edilen sonuçlar bunlardır.

**b) Boşananla (Kadınla) İlgili Şartlar:**

**1.** Eşiyle kendisi arasında evliliğin hükmen veya hakikaten gerçekleşmiş olması: Kadının sahih bir nikâhla evlenmiş veya ri-c'î/dönülebilir talakla iddet bekliyor olması şarttır.
**2.** Kocasının kendisini boşadığmı, işaretiyle, sıfatıyla veya niyetiyle belirtmiş olması.

**c) Boşama Lafızlarıyla İlgili Şartlar:**

Boşama lafızları, sarih/açık ve kinayeli/kapalı olmak üzere iki kısma ayrılır.
Sarih boşama lafızları: Söylendiğinde boşama anlaşılan ve boşamanın dışında hiçbir anlam ve yorum ihtimali bulunmayan lafızlardır. Örneğin, erkeğin hanımına; «seni boşadım, sen boşsun, artık sen boşanmışsın/dulsun» gibi benzer lafızlar söylemesidir. Bu sözlerin söylenmesiyle birlikte talak/boşama gerçekleşmiş olur. Bu söz söylenirken boşamaya niyet edilmiş olsun veya olmasın ya da şaka veya ciddi olarak söylenmiş olsun fark etmez.
Hanefî mezhebine göre sahih lafızlarla olan boşama, ric'î talak/yeni nikâh akdine gerek kalmadan geri dönülebilir boşama türü sayılmıştır. Kinayeli lafızlarla olan boşama, bâin talak/yeni nikâh akdi gerektiren boşama türü sayılmıştır. [2120][712]
Kinayeli boşama lafızları: Boşama anlamıyla birlikte başka anlamlan da içeren sözcüklerdir. Örneğin, «sen serbestsin, senden ayrıyım, sen ayrılmışsın, ailene dön, seni istemiyorum, seninle birlikte yaşamayacağım» gibi lafızlardır. Bu sözler söylenirken 'boşamaya niyet edilmesi' halinde, talak/boşama gerçekleşir. Niyet edilmediği takdirde talak gerçekleşmez. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Cevn'in kızı (Umeyme) ile nikâhia-nıp ona yaklaştığında; «Senden Allah'a sığınırım» dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve seilem); «Sen, Şanı büyük olan Allah'a sığındın; o halde ailene dön» buyurdu.[2121][713]
Bir defada üç talakla boşamak: Erkek hanımına; «sen üç talakla boşsun» veya «sen boşsun; sen boşsun; sen boşsun» diyerek tek defada üç talakla boşamayı kastetmiş olsa dahi, -tercih edilen görüşe göre- tek talakla boşanmış olur; üç talakla boşanmış olmaz. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanındaki uygulama budur. İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebü Bekir ve Ömer'in iki yıllık halifelik döneminde [bir defada söylenen] üç talak, bir talak sayılırdı Daha sonra Ömer bin Hattâb; «İnsanlar, kendilerine mühlet verilmiş olan bir işte, acele davrandılar1. Yaptıklarını infaz/geçerli kabul etseydik aleyhlerine olurdu» dedi, sonra da «aleyhlerine infaz etti.[2122][714]
Mahmut bin Lubeyd (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, tek seferde üç talakla bir adamın hanımını boşadığı haberi verildi. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kızarak kalktı ve; «Ben aranızda bulunduğum halde, Allah'ın kitabıyla oyun mu oynanıyor?1.» buyurdu'.[2123][715]

[2119][711] İbnu'r-Rüşd, Bldâyetu'l-Muctehid, 2/62; Şsvkânî, Neylu'l-Evtâr, 6/235. (Çev.)
[2120][712] Serahsî, el-Mebsût, 6/80; Merginânî, e!-Hidâye, 1/230, 241.
[2121][713] Buhârî,5254.
[2122][714] Müslim, 1472; Ebû Dâvûd, 2200; Nesâî, 6/145.
[2123][715] Nesâî, 6/142; "Munkatı" rivayettir. Senedindeki kopukluk nedeniyle zayıftır.

Birçok sahabe ve dört mezhep imamı, sünnete aykırı boşamanın, talakın geçerliliğini engellemeyeceği, dolayısıyla kaç defa boşama yapılmışsa, o kadar boşamanın geçerli olacağı konusunda görüş birliğindedirle.[2124][716]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Kişinin hanımına 'sen bana haramsın' demesi, -tercih edilen görüşe göre- talak sayılmaz. Bu söz, yemin hükmünde olup, kefaret gerekir. Çünkü Yüce Allah; 'Ey Peygamber! Eşlerinin hoşnutluğunu gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir. Allah, yeminlerinizi çözmenizi size meşru kılmıştır. Allah, sizin yardım-cmızdır. O, bilen, her şeyi hikmetle idare edendir.[2125][717]

**2.** Kişinin hanımına 'kız kardeşim' demesi, talak ve zihâr sayılmaz. İbrahim aleyhisselam, Sara ile birlikte bir Cebbar'in memleketine gelmişti. Sârâ'yı göstererek, Cebbar kişi ona; «btt kim?» diye sordu. İbrahim aleyhisselam; «O, benim kız kardeşimdir» dedi.

**3.** Kişinin içinden hanımını boşadığını geçirmesi veya bo-şadığını düşünmesi ile -bunu telaffuz etmediği sürece- talak gerçekleşmez. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Düşüncelerini uygulamadıkları veya söylemedikleri sürece hiç şüphesiz Allah ümmetimi sorumlu tutmaz.[2126][718]

**4.** Âlimlerin çoğunluğuna göre, dilsiz/konuşamayan kişinin 'hanımını boşadığını İşaret etmesiyle' talak gerçekleşir. Hanefî âlimler, bunu yazı yazmayı bilmemesi şartıyla kabul etmişlerdir. Dolayısıyla yazı yazmayı bilen ama konuşma özürlü olan kimselerin işareti geçerli değildir.

**Talakta Şahitler:**

Alimlerin çoğunluğu, hakların korunması ve eşlerin inkâr et-mesinîn önlenmesi açısından talakta şahitlerin bulunmasını müs-tehap kabul etmişlerdir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'İddet müddetlerini doldurduklarında onları ya güzelce tutun veya onlardan uygun bir şekilde ayrılın. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi şahit tutun. Şahitliği Allah için yapın.[2127][719] Âlimler, âyet-i kerîme'de istenilen şahitliğin, müstehap olduğunu, vaciplik bildirmediğini ifade etmişlerdir. Çünkü İbn Ömer (radiyallâhu anh) hayızlı iken hanımını boşadığında; Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sel-İem) Ömer'e; «Ona emret, hanımını geri alsın» buyurdu. Dolayısıyla ne boşamada, ne de tekrar bir araya gelmede şahit vacip değildir.

**Talak/Boşama Türleri**

Farklı bakış açılarıyla talak birçok kısma ayrılır. Bunlar;

**1.** Talakta kullanılan ifadeler açısından, "sarih ve kinayeli boşama" olmak üzere iki kısma ayrılır. Bunlarla ilgili açıklamalar yapıldı.

**2.** Niteliği açısından, "sünnete uygun boşama ve bidat boşama" olmak üzere İki kısma ayrılır.

**3.** Sonucu itibariyle, "hemen gerçekleşen boşama, şarta bağlı boşama ve geleceğe dönük boşama" olmak üzere üç kısma ayrılır.

Bu kısımlandırmalarla ilgili, en önemli hükümler şunlardır;

**a)** Sünnete uygun boşama ve bidat olan boşama türleri:

Sünnete uygun boşama -mubah talak- türü: Allah'ın ve Peygamberinin emirlerine uygun, şeriatın belirlediği kurallar çerçevesindeki boşamadır. Bu kurallar;

**1.** Kişinin hanımını bir talakla boşaması.

**2.** Hayızdan temizlendikten sonra boşaması.

---

[2124][716] Mâlik. el-Müdeuvene, 2/419; Şafiî, el-ümm, 5/199. 268: Kudûrî. el- Kitâb, 3/37-38; Behût, er-Ravdu'l-Murbî, 418; Şevkânî, Neylu'l-Eutâr, 6/231. (Çev.)

[2125][717] Tahrîm, 1-2.

[2126][718] Buhârî, 5269; Müslim, 127.

[2127][719] Talak, 2.

**3.** Gusül abdesti aldıktan sonra boşaması.
**4.** Cinsel ilişkide bulunmadan önce boşaması.2128[720]
**5.** İddet süresini dolduruncaya kadar, başka bir talakla bo-şamamasıdır.
Bir talakla boşadıktan sonra iddet dönemi içerisindeyken hanımıyla evliliğini sürdürmek isteyen kişi, hanımının ve velisinin rızasını aramaksızın ve yeniden mehir vermeksizin tekrar eşini alabilir. Şayet iddet süresi doluncaya kadar hanımını geri almazsa, onu güzellikle salıvermelidir. İddet süresi dolduktan sonra tekrar hanımıyla evlenmek isterse, yeni bir nikâh akdiyle evlenebilir. '
Aynı eşiyle ikinci defa evlenen kişi, hanımını ikinci defa da boşarsa, tamamen yukarıda anlatıldığı şekilde ayrılabileceği gibi, hanımını tekrar alma hakkına da sahiptir. Ancak üçüncü defa boşaması durumunda, kadın sahih nikâh akdiyle başka biriyle gerçek bir evlilik yapmadığı sürece, onunla tekrar evlenemez. Kadın başka biriyle gerçek bir evlilik yaptıktan sonra boşanırsa, önceki eşiyle yeniden evlenebilir.

**Hatırlatma:**

Kişinin hamile hanımını -hamileliği belli olmasına rağmen-boşaması mubahtır. Sünnete uygun boşama türü olarak yapılan açıklamalar, Kurân'da ve Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)-'in sünnetinde belirtilmiştir.
Yüce Allah; 'Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğiniz zaman, onları iddetleri içinde boşayın.2129[721] 'Boşanan kadınlar, kendi kendilerine üç aybaşı hali beklerler, eğer Allah'a ve âhiret gününe inanmışlarsa, rahimlerinde Allah'in yarattığını gizlemeleri kendilerine helal değildir. Kocaları bu arada barışmak isterlerse, kanlarını geri almakta daha çok hak sahibidirler Kadınların haklan, örfe uygun bir şekilde vazifelerine denktir. Erkeklerin onlardan bir üstün derecesi vardır. Allah güçlüdür Hakim 'dir. Boşanma iki defadır Ya iyilikle tutma ya da iyilik yaparak bırakmadır İkisi Allah'ın yasalarını koruyamamaktan korkmadıkça kadınlara verdiklerinizden bir şey almanız size helal değildir. Eğer Allah'ın yasalarını ikisinin de koruyamayacaklarından korkarsanız, o zaman kadının fidye vermesinde ikisine de günah yoktur. Bunlar Allah'ın yasalarıdır, onları bozmayın. Allah'ın yasalarını bozanlar ancak zalimlerdir.2130[722]
Bu konuyla ilgili hadisler iieride zikredilecektir.

**Bidat -Haram- Talak Türü:**

Yukarıda anlatılan meşru boşama şartlarına aykırı düşen boşama türleridir. Örneğin kişinin hayızlı hanımını boşaması veya cinsel ilişkide bulunduğu temizlik dönemi içerisinde boşaması gibi. Bu durumlarda kişinin hanımını boşaması haramdır. Yapan günahkâr olur.

**Bidat Talak Geçerlidir:**

Bidat talak türüyle hanımını boşayan günahkâr olmakla birlikte, talakı geçerlidir. Nitekim İbn Ömer (radiyallâhu anh)'ın hayızlı hanımını boşaması, bir talak kabul edilmiştir. Bu durumu Ibn Ömer; '(hayızlı iken hanımımı boşamam) aleyhime olarak bir talak sayıldı' diyerek açıklamıştır.2131[723]
Enes Ibn Şîrîn (radiyaîlâhu anh) anlatıyor; 'İbn Ömer'in, hayızlı halde bulunan hanımını boşadığmı işittim. Ömer, bunu Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sel!em)'e anlattığında, «ona emret, hanımım geri alsın» buyurdu. Ben (İbn Şîrîn); 'bu talak sayılır mı?' diye sordum; «Neden sayılmasın?» buyurdu.
Hadiste geçen «neden sayılmasın?» lafzı, «eğer bu talak sayılmayacaksa; hangi talak sayılacaktır?» anlamında, talak sayılmasının haklılığını ve gerekliliğini belirtmektedir. Nitekim bu soruyu soran, sanki «bu talak sayılmaz değil mi?» demiş gibidir. Dolayısıyla

---

2128[720] Hanımıyla hiç cinsel ilişkide bulunmadığı temizlik döneminde boşamalı-dır.
2129[721] Talak, 1.
2130[722] Bakara. 228-230.
2131[723] Buhârî, 5253.

bu yanıt, inkâriye [2132][724] cümlesidir. Ayrıca Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, «ona emret, hanımım geri alsın» buyurması da, onun bir talak sayıldığına delildir. -Allah en doğrusunu bilendir.

**Bidat Talakla Hanımını Boşayan Ne Yapmalıdır?**

Bir kişi, bidat talakla hanımını boşaması durumunda, bir talak sayılır. Örneğin bir kişi hayızlı halde bulunan hanımını boşaması durumunda, eğer bu ilk veya ikinci defa olmuşsa, ona hanımını geri alması emredilir. Hanımı hayız olup temizlenip, sonra tekrar hayız olup temizlendikten sonra, dilerse hanımıyla evliliğini devam ettirir; dilerse o temizlik döneminde cinsel ilişkiye girmeden hanımını boşar.
Abdullah İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; "Abdullah İbn Ömer, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)"m zamanında, hanımlarından birini, hayız halinde iken bir talakla boşamış-tı. Ömer bin Hattâb bu durumu Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sordu. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Ona emret! Hanımını geri alsın. Sonra hanımı temizlenip kendi yanında ikinci bir (kez) hayız görüp tekrar temizleninceye kadar yanında alıkoysun. Daha sonra eğer kadım boşamak isterse, kadm temizlendiğinde onunla cinsel ilişkide bulunmadan boşasm. Kadınların boşanması hususunda, Allah'ın emrettiği iddet, işte budur.[2133][725]

**Hanımını Boşamak İsteyen, Ne Zaman Boşamalıdır?**

**1.** Öncesinde cinsel ilişkiye girilmiş olan hayızlı kadın, ha-yızdan temizlendiğinde cinsel ilişkiye girilmeden boşanır. Kadın hamile ise, hamileliği belirginleştikten sonra boşanır. Erkeğin hayızlı hanımını boşaması durumunda, ne yapması gerektiği daha önce açıklandı.

**Hatırlatma:**

Boşamanın mubah olması için, hayız kanının kesilmiş olması yeterli değildir. Kadın hayızdan temizlendiği için gusül abdesti almış olmalıdır.
**2.** Lohusa hanımların durumu, hayızh hanımların durumu gibidir. Temizlendikten sonra, cinsel ilişkiye girilmeden önce boşanır. Şayet loğusalık durumunda boşanmaları halinde, erkeğe hanımını geri alması emredilir. Bu konuda tamamen hayızh hanımların talak hükümleri uygulanır.
**3.** Nikâh akdi kıyılmış ancak cinsel ilişkiye girilmemiş olan hanımların boşanmasında beklenilmesi gereken bir süre yoktur. Yani bunlar hayızh iken de, diğer zamanlarda da boşanabilirler.
**4.** Yaşının küçük olması veya büyük olması nedeniyle hayız görmeyen bir hanımı, kocası istediği zaman boşayabilir.
**5.** Hamileliği belirgin olan kadını, kocası istediği zaman boşayabilir. İbn Ömer (radiyallâhu anh) hayızh hanımını boşadığın-da: «Ona emret! Hanımını geri alsm. Sonra hanımı (hayızdan) temizlendiğinde veya hamile(liği belirginleştiğinde) boşasın!» [2134][726]

**Kadın Kendini Boşayabilir Mi?**

Talak, serî sözlü bir tasarruftur. Yüce Allah bu hakkı erkeğe vermiştir. Dört mezhep imamı ve diğer âlimler, erkeğin bu hakkı elinde bulundurduğu gibi, başkasını da bu konuda vekil tayin etme hakkına sahip olduğunu belirtmişlerdir. Erkeğin, talak konusunda birini vekil tayin etmesi, alış veriş, kiralama gibi diğer sözlü tasarruflarda vekil tayin etmesi gibidir. Örneğin erkek, hanımına 'kendini boşama konusunda seni vekil tayin ettim' derse; kadının, bu vekâlete dayanarak kendisini boşaması caizdir. Bu durumda talak gerçekleşmiş olur. Sahabeler -Allah onlardan razı olsun- bu talakı geçerli kabul etmişlerdir. Ancak kadının vekil tayin edilebilecek talak sayısında farklı görüşler

[2132][724] Aksinin düşünülmesini reddeden bir ifadedir. (Çev.
[2133][725] Buhârî, 5251; Müslim, 1471.
[2134][726] Müslim, 1471; Ebû Dâvûd, 2181; Nesâî, 6/141; İbn Mâce, 2023.

belirtmişlerdir.
Erkeğin talak konusunda hanımına yetki vermesi, talak hakkını kaybetmesi anlamına gelmez. Erkek, bu durumda da hanımını boşayabilir. Ayrıca hanımına verdiği talak kullanma vekâletini iptal edebilir. Çünkü vekil tayin eden, onu iptal hakkına da sahiptir.
İbn Hazm -Allah ona rahmet eylesin-, talak konusunda vekalet verilmesini kabul etmemiştir. Ona göre, talak hakkını kocanın dışında kimse kullanamaz. Çünkü Kuranı Kerîm'dekİ talak ayetlerinin tamamı kocaya izafe edilmiştir. Dolayısıyla kadının kendisini boşaması geçersizdir. Çünkü kadın, boşama yetkisine sahip sayılmaz.

**Ric'î Ve Bâin Talak**

Ric'î [2135][727] talak: İddet süresi içerisinde, yeniden nikâh akdi gerekmeksizin ve kadının rızası aranmaksızın, erkeğin hanımını geri almasının caiz olduğu boşama türüdür. Bu, birinci ve ikinci boşamalarda, kadının iddet süresi tamamlanmadan önce olur. İddet süresi dolduktan sonra talak 'bâin [2136][728] hale' dönüşür. Bu durumda erkek, boşadığı hanımını yeni nikâh akdi, mehir ve kadının rızası olmaksızın geri alamaz. Bu hüküm, şu âyet-i kerîme'ye dayanmaktadır; 'Talak iki defadır. Sonucunda (kadın) ya iyilikle tutulur; ya da güzellikle salıverilir'.[2137][729] Hür kadın üç defadan daha az boşandığında, kocası iddet süresi içerisinde onunla evliliğini devam ettirebilir. Âlimler bu konuda icmâ etmişlerdir.[2138][730]

**Ric'î/Dönülebilir Talakın Meşru Kılınmasının Hikmeti:**

Ric'î talak, bir İhtiyacın sonucudur. Çünkü kişi hanımını boşadığı için pişman olabilmektedir. Yüce Allah bu gerçeğe şöyle işaret etmiştir; '...Bilemezsin! Belki Allah, bundan sonra (farklı) bir hal oluşturur.[2139][731] Bu nedenle kişi düşünmeye ve İdrak etmeye ihtiyaç duyar. Şayet talakta geri dönüş olmasaydı, düşünme ve idrak etme imkânı olmazdı. Bu durumda kadın yeni bir nikâh akdine razı olmayabilirdi. Erkek hanımından ayrılığa sabredemeyip, zinaya düşebilirdi. Dolayısıyla talakta geri dönüş, eşlerin arasını düzeltmek için meşru kılınmıştır. Nitekim kocasının boşamasına rağmen kadın, iddet dönemi içerisinde kocasının evinden ayrılmaz. Çünkü boşamaya neden olan öfke halinin kalkmasıyla, her şeyin normaİe dönmesi arzu edilir.

**Ric'î Talakın -Boşanmaktan Vazgeçmenin- Sıhhat Şartları:**

**1.** Boşamaktan geri dönüş ancak, -üçüncü boşama hakkının kullanılmadığı- ric'î talak durumunda olur. Yani eşlerin tekrar bir araya gelmeleri, birinci ve İkinci talaktan sonra, kadının iddet dönemi tamamlanmadan önce olmalıdır.
**2.** Erkek hanımını boşamadan önce, cinsel ilişkiye girmiş olmalıdır. Şayet nikâh akdi kıyıldıktan sonra, cinsel ilişkiye girmeden önce erkek, hanımını boşarsa, hanımını -aynı nikâh akdiyle- geri alma hakkı yoktur. Alimler bu konuda ittifak etmiştir. Çünkü Yüce Allah; '...Mümin kadınlarla nikahlandıktan sonra, (cinsel) temasta bulunmadan onları boşarsanız; onlardan dolayı size iddet saymaya gerek yoktur' buyurmuştur.[2140][732]
**3.** Talaktan sonra geri dönüş, kadının iddet süresi içerisinde olmalıdır. Kadının iddet süresi dolduktan sonra erkeğin hanımını geri alma hakkı sona erer. Alimler bu konuda ittifak etmiştir. Nitekim Yüce Allah; '(iddet süreleri içerisinde) kocaları hanımlarını geri almaya daha fazla hak sahibidirler' buyurmuştur.[2141][733]
**4.** Ayrılık, nikâh akdinin feshedilmesi nedeniyle olmamalıdır.

---

[2135][727] Ric'î, kelime anlamı itibariyle, 'dönülebilir' demektir. (Çev.)
[2136][728] Bâin, kelime anlamı itibariyle, 'geri dönüşü olmayan' anlamındadır. Kavram anlamı ileride zikredilecektir. (Çev.}
[2137][729] Bakara. 229.
[2138][730] Muğm, 7/515; el-İfsâh, 2/158; el-Bedâî, 3/181.
[2139][731] Talak, 1.
[2140][732] Ahzâb,49.
[2141][733] Bakara, 228.

**5.** Ayrılık, bedel karşılığı yapılmış olmamalıdır. Hulû [2142][734] gibi durumlarda, geri dönülemez. Çünkü bu durumda kadın, kocasına ödediği malî bir bedel karşılığında ayrılmış ve ilişkisini son-landirmiş olmaktadır.

**Hatırlatma:**

Ric'î talakta kadın, İddeti süresince evli kadın hükmündedir. Şayet kocası birden fazla hanımla evli ise gün paylaşımına dâhil edilmez. İddet süresi içerisinde, eşlerden birinin vefatı durumunda birbirlerine mirasçı olurlar. Bu konuda icmâ edilmiştir. Kadın üçüncü hayızdan temizlenip gusül abdesti aldığında, bu süre içerisinde kocası kendisine geri dönmediği takdirde iddet süresi tamamlanmış olur; ric'î talak, bâin talaka dönüşür. Artık kocası yeni nikâh akdi, mehir, kadının ve velisinin rızası olmaksızın onunla tekrar birlikte olamaz.
Ric'î talakta eşler tekrar bir araya gelmeleri durumda 'şahitlerin bulunması' müstehaptır. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur; İddet müddetlerini doldurduklarında onları ya güzelce tutun veya onlardan uygun bir şekilde aynîm. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi şahit tutun. Şahitliği Allah için yapın.[2143][735]

**Ric'î Talakta Geri Dönüş Nasıl Gerçekleşir?**

**1.** Sözle gerçekleşir: Evliliği devam ettireceğini ifade eden sözlerle 'geri dönüş' sahih olur. Örneğin erkeğin, iddet süresi İçerisinde boşadığı hanımına; «sana geri dönüyorum; seni geri çağırıyorum; seni tekrar himayeme aldım» gibi boşanmaktan vazgeçtiğini ifade eden sözler söylemesiyle 'rîc'at/geri dönüş' gerçekleşmiş olur. Bu konuda âlimler arasında hiçbir ihtilaf yoktur.
**2.** Fiille gerçekleşir: Erkeğin, iddet süresi İçerisinde boşadığı hanımıyla cinsel ilişkiye girmesi, ona dokunması, onu şehvetle öpmesi durumunda 'ric'at' gerçekleşmiş olur. Erkeğin bu davranışıyla ric'ata niyet etmiş olup-olmaması farksızdır. Çünkü iddet süresi İçerisinde kadın, onun hanımı hükmündedir. Erkeğin bu davranışı, nikâhı devam ettireceği anlamına gelir. Çünkü Yüce Allah; 'fidelet süreleri içerisinde) kocaları hanımlarını geri almaya daha fazla hak sahibidirler' buyurmuştur.[2144][736]
Bâin talak: Erkeğin boşadığı hanımı, geri döndürme hakkının olmadığı talak türüdür. Bâin talak iki kısma ayrılır;
**1.** Küçük bâin talak -beynûne suğrâ-: Erkeğin boşadığı hanımla, dilediği bir zamanda yeni nikâh akdi, mehir ve kadının rızasıyla tekrar evlenmesinin helal olduğu talak türüdür. Bu talakın gerçekleşmesiyle, vadeli mehir kadına ödenir. Bu talaktan sonra eşler birbirlerine mirasçı olamazlar. Çünkü evlilik bağı tamamen sonlanmıştır.
Küçük bâin talakın gerçekleşmesiyle birlikte erkek, üç talak hakkından birini hakkını kaybetmiş olur.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Bir kişi, hanımını üç defa boşadığı zaman, hanımından 'büyük bâin talak' ile ayrılmış olur. Bu şekilde boşanan bir kadın, başka bir adamla evlendikten sonra, ikinci kocasının ölmesi veya kendisini boşaması durumunda İlk kocasıyla tekrar evlenebilir. Bu durumda kocası üç talak hakkına yeniden sahip olur.
**2.** Bir kişi, hanımını bir veya İki defa boşadıktan ve kadın İddet süresini doldurduktan sonra, başka bir adamla evlenir ve ikinci kocasının ölümü veya kendisini boşaması sebebiyle ayn-lırsa, ilk kocasına tekrar dönebilir. Bu durumda İlk kocasının kaç talak hakkı olur? Erkek, ilk evliliklerinden kalan tek talak hakkına mı; yoksa ikinci nikâh akdiyle üç talak hakkına mı sahiptir? Bu konuda âlimler iki görüşe ayrılmışlardır;
**a)** İmam Mâlik, Şafiî ve bir rivayete göre Ahmed bin Hanbel; 'Bu, eşlerin ilk evliliklerindeki talak sayılarına göre hesap edilir. Bu durumda erkek sadece ilk evlilikten

---

[2142][734] Kadının kocasına para vererek veya bir bedel karşılığında kendisini boşa tmasıdır.
[2143][735] Talak, 2.
[2144][736] Bakara, 228.

kalan talak hakkına sahiptir' demişlerdir. Yani erkek İlk evliliklerinde, hanımını bir talakla boşamış ise, ikinci evliliklerinde erkek İki talak hakkına sahip olur. Bu görüşteki âlimlerin delili, Ömer bin Hattâb fradiyallâhu anh)'ın fetvasıdır. 'Bahreyn halkından bir adam, hanımını bir veya iki talakla boşadı. Boşadığı kadın, iddet süresi tamamlandıktan sonra başka bir adamla evlendi. Daha sonra kadın, ikinci kocasından da boşandı veya ikinci kocası vefat etti. Sonra da ilk kocasıyla tekrar evlendi. Bu durumda erkeğin kaç talak hakkına sahip olduğu Ömer (radiyallâhu anh)'a sorulduğunda; «ilk evliliklerinden kalan talak sayısına sahiptir» dedi'.
Bu görüşte olan sahabelerden bazıları; Ali bin Ebû Tâlib, Ebû Hureyre, İmrân bin Husayn'dır. (radiyallâhu anhum)
**b)** Ebû Hanîfe ve bir rivayete göre Ahmed bin Hanbel; 'Bu durumda erkek, yeniden üç talak hakkına sahip olur' demişlerdir. Çünkü kadının başka biriyle yaptığı ikinci evlilik, ilk kocasının talak sayısını silmiştir. Nitekim kadının, ikinci kocasıyla cinsel ilişkiye girmiş olması, üç talakla boşandığı ilk kocasıyla yeni nikâh akdiyle tekrar evlenmesini helal kılar. Ve bu evlilikte ilk koca üç talak hakkına yeniden sahip olur. Dolayısıyla ilk evliliklerinden üç talakla ayrılan bir erkek; ikinci evliliğinde üç talak hakkına yeniden sahip oluyorsa, daha az talakla boşayan bir erkeğin böyle bir durumda üç talak hakkına yeniden sahip olması çok daha haktır.
Bu konuda, şeriatın ruhuna yakın ve uygun olan görüş ikinci görüştür. Çünkü hanımını üç talakla boşayan bir erkek, ikinci evliliğinde üç talak hakkına yeniden sahip olurken; daha az talakla boşayan birinin bu hakka sahip olamaması düşünülemez. Allah, en doğrusunu bilendir..

**Talak Ne Zaman "Küçük Bâin" -Beynûne Suğrâ Olur?**

Bu talak şu durumlarda gerçekleşir;
**I.** Nikâh akdi kıyıldıktan sonra, cinsel ilişkiye girilmeden önce boşanması durumunda "küçük bâin" talak olur. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur; '...Mümin kadınlarla nikahlandıktan sonra, (cinsel) temasta bulunmadan onları boşarsanız; onlardan dolayı size iddet saymaya gerek yoktur.2145[737] Bu âyet-i kerîme, cinseİ ilişkiye girmeden önce hanımını boşayan erkeğin, kadından iddet beklemesini isteme ve onu geri çağırma hakkı yoktur. Bu nedenle, bu durumdaki boşanmalar 'küçük bâin talak' kabul edilir.
**II.** Ayıp, zarar, îlâ ve benzeri nedenlerden dolayı eşlerin hâkim tarafından boyatılması durumunda 'küçük bâin talak' gerçekleşmiş olur.

**2. Büyük Bâin Talak -Beynûne Kubrâ:**

Bu talakta, erkek boşadığı eşini, ne iddet süresi içerisinde, ne de İddet sonrasında geri alma hakkına sahip değildir. Ancak kadın başka bir adamla sahih evlilik yapıp, onunia cinsel ilişkide bulunduktan sonra boşanırsa, yeni nikâh akdi ve mehirle eski eşiyle tekrar evlenebilir. Bu talak türü, kişinin hanımını üç talakla boşaması durumunda meydana gelir. Çünkü Yüce Allah; 'Bundan sonra kadını boşarsa, kadın başka birisiyle evlenmedikçe bir daha kendisine helal olmaz. Eğer ikinci koca da onu boşarsa, Allah'ın yasalarını koruyacaklarını sanırlarsa eski karı kocanın birbirlerine dönmelerine bir engel yoktur. Bunlar, bilen kimseler için Allah'ın açıkladığı yasalardır 2146[738] buyurmuştur.
Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; "Rifâa el-Kurazî'nin hanımı, Rasulullah (sallallâhu aleyhi vesellem)'egeldi ve; «Ey Allah'ın Rasulü! Rifâa beni üç talakla boşadı. Daha sonra ben Abdur-rahman İbnü'z-Zübeyr el-Kurazî'yle evlendim. Fakat ondakini elbisenin saçağı gibi buldum» dedi. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gülümsedi ve; «galiba sen, Rifâa'ya dönmek istiyorsun! Hayır, kocan senin balından, sen de onun balından tadıncaya kadar olmaz» buyurmuştur.2147[739] Baldan kasıt, cinsel ilişkiden duyulan hazdır. Bu, boşalma olmasa dahi, erkek ve kadının cinsel organlarının birleşmesiyle olur.

2145[737] Ahzâb. 49.
2146[738] Bakara, 230.
2147[739] Buhârî, 2639; Müslim, 1433.

**3. Söylendiği Anda Gerçekleşen Talak, Gelecek Zamanda Talak Ve Şarta Bağlı Talak:**

**I.** Söylendiği anda gerçekleşen talak: Söylendiği anda, hemen boşamakla kastedilen talaktır. Bu, herhangi bir şart veya gelecek zaman lafzı zikretmeden, erkeğin hanımına 'seni boşadım; sen boşsun' gibi sözler söylemesidir. Bu talak türünde, boşama hemen gerçekleşmiş olur.
**II.** Gelecek zamanda talak: Gelecek zaman kipiyle boşama lafzının zikredilmesidir. Bu durumda erkek boşamayı, belirttiği gelecek bir zamanda yapmayı kastetmektedir. Bu, 'gelecek ayın başında sen boşsun' veya 'bu günün sonunda sen boşsun' gibi sözlerle yapılan boşamalardır. Bu talak türünün hükmü konusunda âlimler farklı görüşler belirtmişlerdir. İsabetli olan görüş, 'bu talak türünün 'söylendiği anda akit haline gelmesi; sonuçlarının ise belirtilen zaman geldiğinde oluşmasıdır'. İmam Şafiî, Ahmet bin Hanbel ve Davut ez-Zâhİrî bu görüştedir.
**III.** Şarta bağlı talak: Erkeğin hanımını boşamayı, bir şartın gerçekleşmesine bağlamasıdır. Bu şartın, erkeğin veya kadının bir davranışıyla ilgili olması veya başka bir şeyle İlgili olması fark etmez. Bu tür boşamaya, 'talaka yemin' denir, örneğin erkeğin hanımına; 'evden çıkarsan sen boşsun' demesi gibi.
Bu talak geçerli midir?
Hanımını bu şekilde boşayan kişi için iki durumdan birisi söz konusudur;
**a)** Şart gerçekleştiğinde, talakın da gerçekleşmesini kastederek söylemiş olmasıdır: Bu durumda talak gerçekleşmiş olur. İlim ehlinin çoğunluğu bu görüştedir. Bu konuda birçok icmâ nakledilmiştir.
**b)** Şartın gerçeklemesi durumunda gerçekten boşamaya niyetli olmadığı halde, hanımını bir şeyi yapmaya veya terk etmeye zorlamak amacıyla söylemiş olmasıdır. Aslında şartın gerçekleşmesi halinde boşamak istememektedir. Bu durumda -âlimlerin tercih edilen görüşüne göre-, talak gerçekleşmez. 'Allah, yemin terinizi çözmenizi size meşru kılmıştır [2148][740] 'Yemin ettiğinizde yeminlerinizin kefareti, işte budur.[2149][741]
Talak üzerine yemin etmek, Müslümanların kefarette bulunmaları gereken yeminlerdendir. Dolayısıyla bu tür talaklar, âyette belirtilen yeminler kapsamındadır. Nitekim Peygamberimiz (sal-İallâhu aleyhi ve seilem); 'kim bir yeminde bulunduktan sonra, onun dışında bir hayır görürse, hayırlı olanı yapsm; yemini için kefarette bulunsun [2150][742] buyurmuştur.
Ebû Râfî anlatıyor; Bana, azatlım Acmâ'nın kızı Leyla; 'Eğer hanımını boşamazsan, her köle onun için hür; her mal onun için hediye olsun. Yahudi veya Hıristiyan olsun' dedi. [Daha sonra İbn Ömer'e gelip sorduğunda;] 'Yemininden dolayı kefaret ver. Adamla hanımının arasından çekil' dedi.[2151][743] İbn Ömer (radiyal-lâhu anh), bu konuda yapılan yemini, boşamaya teşvik amacıyla söylenmiş bir söz olarak değerlendirmiş; erkeğin hanımını boşamaması durumunda ise, yemin kefareti vermesi gerektiğini belirtmiştir. Şartlı talak için de aynı durum söz konusudur. Bu herhangi bir konuda teşvik etmek veya sakındırmak amacıyla söylenmiştir. Dolayısıyla bu gibi durumlarda şartlı talakta bulunan kişi yemin kefareti verir; talakı gerçekleşmiş olmaz. -Allah en doğrusunu bilir.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Herhangi bir işin gerçekleşmesi şartına bağlı olarak bir kişi şartlı talakta bulunsa; daha sonra da unutması veya ikrah durumunda kalması nedeniyle o şart gerçekleşse, buna bağlı olarak talak da gerçekleşmiş olur. Âlimlerin çoğunluğu bu görüştedir.
**2.** Şartlı talakta bulunan kişi, o şart gerçekleşmediği sürece hanımıyla her türlü ilişkide bulunabilir.
**3.** Şarta bağlı talakta, şartın gerçekleşmesiyle birlikte talak, bir talak olarak gerçekleşir.

[2148][740] Tahrîm. 1.
[2149][741] Mâide,89.
[2150][742] Müslim, 1650; vdğ.
[2151][743] Abdurrezzâk, 16000; Beyhakî, 10/66.

Örneğin 'evden çıkarsan boşsun' diyen bir kişinin hanımı, evden çıkmasıyla birlikte bir talak gerçekleşmiş olur. Eve döndükten sonra ikinci defa çıkması durumunda ikinci talak gerçekleşmez.
**4.** İnşaallah' lafzıyla söylenen talak: Âlimlerin tercih edilen görüşüne göre, inşallah lafzıyla söylenen talak gerçekleşmez. Çünkü 'inşaallah' lafzı, talakı iptal eder. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seilem); 'Kim bir konuda yemin eder ve 'inşaallah' derse; (yeminini tutamadığında yeminini bozmuş olmaz); ona kefaret gerekmez' buyurmuştur. İmam Ebû Hanîfe, İmam Şafiî ve İbn Hazm bu görüştedir.

**Boşanan Hanımların Nafaka Ve Mesken Hakkı**

Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğiniz zaman, onları iddetleri içinde boşayın ve iddeti sayın; Rabbiniz olan Allah'tan sakının; onları, apaçık bir hayasızlık yapmaları hali hariç, evlerinden çıkarmayın, onlar da çıkmasmlar.[2152][744] 'Onları gücünüz nispetinde kendi oturduğunuz yerde oturtun.[2153][745]
Yüce Allah bu ayeti kerimede, kadının iddeti süresince kocası yanında mesken hakkı bulunduğuna hükmetmiştir.
Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seilem}; 'Erkeğin hanımını geri alma hakkının bulunduğu ric'î talakta, kadının nafaka ve mesken hakkı vardır [2154][746] buyurmuştur.

**Üç Talakla Boşanmış Kadının Durumu:**

Üç talakla boşanan kadının, nafaka ve kocası yanında mesken hakkı yoktur.
Kays'ın kızı Fâtıma üç talakla boşanmıştı. Kendisi bu durumu şöyle anlatıyor; 'Mesken ve nafaka hakkı için [boşandığım] eşimi Rasulullah (sallallâhu aleyhi ue sellem)'e şikâyet ettim. Bana mesken ve nafaka hakkı vermedi ve Ümmü Mektûm'un oğlunun evinde iddet beklememi emretti.[2155][747].

**Boşanmış Hamile Kadının Durumu:**

Doğum yapıncaya kadar nafaka hakkı vardır. Çünkü Yüce Allah; '.. .Eğer hâmile iseler, doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin.[2156][748] buyurmuştur.

**Boşanan Kadınların Nafaka Hakkı:**

Nafaka, erkeğin boşadığı hanımına verdiği maldır. Bu mal, giyecek, yiyecek, harcırah, hizmetçi ve benzeri şeylerdir. Bunun miktarı erkeğin maddi durumuna göre fark eder.
Alimlerin tercih edilen görüşüne göre, konuyla ilgili ayeti kerimenin umumi lafzından dolayı boşanan kadınlara nafaka verilmesi 'vaciptir'. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Boşanan kadınları iyilikle!uygun bir surette faydalandırmak, muttakiler üzerine bir haktır [2157][749] Zengin kendi durumuna, fakir kendi durumuna uygun bir şekilde, boşadığınız hanımları, faydalandırın. Bu iyilerin üzerine bir haktır.[2158][750]
Nafaka konusunda cinsel üişkiye girilmiş kadınla, cinsel ilişkide bulunulmadan boşanmış kadın aynı durumdadır. Fakat şunun bilinmesi gerekir ki; Cinsel ilişkide bulunulmadan boşanmış kadının nafakası, nikah akdinde belirlenmiş mehrinin yarısından ibarettir. Bunun dışında bir nafaka hakkı yoktur. Nitekim Yüce Allah, cinse! temasta bulunulmadan boşanmış kadınların faydalandırılmasını/onlara bağışta bulunulmasını vacip kılmıştır. Mümin kadınlarla nikahlandıktan sonra, (cinsel) temasta bulunmadan onları boşarsanız; onlardan dolayı size iddet saymaya gerek yoktur. Kendilerine bağışta bulunarak onları

---

[2152][744] Talak, 1.
[2153][745] Talak, 6.
[2154][746] Nesâî, 6/144; Sahih rivayettir.
[2155][747] Müslim, 1480; Vdğ.
[2156][748] Talak, 6.
[2157][749] Bakara, 241.
[2158][750] Bakara, 236.

güzellikle serbest bırakın [2159][751] buyurmuştur.
Âyeti kerimedeki 'bağış/faydalandırma1 lafzı, miktarı belirli ve belirsiz olmak üzere genellik bildirmektedir. Bu genel ifadeyi, Bakara süresindeki ayetler açıklamıştır. Buna göre, mehri belirlenmiş kadın, cinsel ilişkide bulunulmadan önce boşanmışsa, mehrinin yarısıyla faydalandırılır. Mehri belirlenmemiş ise, fay-dalandırılacağı miktar tayin edilmemiştir. Nitekim Yüce Allah bu konuda şöyle emretmiştir; '...Mümin kadınlarla nikahlandıktan sonra, (cinsel) temasta bulunmadan onları boşarsanız; onlardan dolayı size iddet saymaya gerek yoktur. Kendilerine bağışta bulunarak onları güzellikle serbest bırakın. Evlendiğiniz kadınları mehir belirlediğiniz halde, temas etmeden boşarsanız, -kendileri veya nikâh akdi elinde olan erkeğin bağışlaması hali müstesna-belirlediğiniz mehrin yarısı onlarındır. Bağışlamanız Allah'tan sakınmaya daha uygundur. Aranızdaki iyiliği unutmayın. Allah şüphesiz yaptıklarınızı görür.[2160][752]
İbn Ömer (radiyallâhu anh) der ki; 'Boşanan bütün kadınların nafaka/faydalandırılma hakkı vardır. Ancak kendisiyle cinsel ilişkiye girilmeden boşanan kadınların, mehirlerinin yarısını alma dışında bir nafaka/fayda hakları yoktur.[2161][753] Âlimlerin çoğunluğu bu görüştedir.[2162][754]

**Hidâne [2163][755] Küçük Çocukların Velayet Hakkı:**

Boşanan kadın, başka biriyle evlenmediği sürece, küçük çocukların velayetine babadan daha fazia hak sahibidir. Kadın başka biriyle evlendiğinde, baba daha fazla hak sahibi olur. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve seilem), bebeğiyle birlikte bulunan boşanmış kadına; 'Evlenmediğin sürece, çocuğun velayetine sen daha fazla hak sahibisin [2164][756] buyurmuştur.
Hidâne ihtiyacı bulunmayan çocuklar, baba veya anneyi tercihte serbest bırakılırlar. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, bir kadın bu konuda şikayette bulunmak için geldiğinde, çocuğa hitaben; «İşte baban ve işte annen! Hangisini istiyorsan onun elini tut!» buyurmuştur. Bunun üzerine çocuk annesinin elini tutmuş ve onunla birlikte gitmiştir.[2165][757]

**Boşanan Kadınların İddeti:**

**İddetin Tanımı:**

Iddetin kelime anlamı, saymak ve hesap etmek demek olan 'adde' kökünden türemiştir. Terim anlamı ise: Yüce Allah'ın, boşanan kadınlara belirlediği süredir. Kadının, bu süre tamamlanıncaya kadar farklı biriyle evlenmeksizin beklemesi farzdır.[2166][758]

**İddetin Hikmeti:**

Şârî/kanun koyucu, birçok anlam ve hikmeti itibara alarak, iddet beklenmesini şeriat kılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır;
**1.** Rahmin temizlendiğinin bilinmesi. îki ve daha fazla farklı meninin tek rahimde karışmaması, dolayısıyla da soy karışımının ve fesadın önlenmesi.
**2.** Evlilik müessesesinin değer ve saygınlığının büyüklüğü, kıymet ve şerefinin gösterilmesi.
**3.** Ric'î talakta tarafların pişman olması ve ayrılıktan vazgeçmeleri için zaman

---

[2159][751] Ahzâb,49.
[2160][752] Bakara, 236-237.
[2161][753] Taberî, Tefsir, 5/126; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
[2162][754] B-Muğnî, 10/139; Mâverdî, el-Hâuî, 13/101; İbn Abidin, 3/111.
[2163][755] Hidâne, kucak, böğür ve kanat altı anlamında olup, kanat germek, kucak açmak, sahip çıkmak manasindadır. (Çev Bkz. Îbnü'l-Hümâm, Fet-hu'l-Kadîr, 3/421]
[2164][756] Ebû Dâvûd, 2276; Ahmed, 2/182; Hasen senetle rivayet edilmiştir.
[2165][757] Ebû Dâvûd, 2277; Tirmîzî, 1357; Nesâî, 6/185; İbn Mâce, 2351. Hasen senetle rivayet edilmiştir.
[2166][758] Fıkhul-İsiâm ue Edilietuhu, 7/625.

kazanılması.
**4.** İddet süresince kadının ziynetlenmesinİ ve süslenmesini önleyerek, hanımından ayrılığın etkilerini erkeğe hissettirmek. Bu nedenle kadının, baba ve oğluna tuttuğu yastan daha fazlası, kocası için meşru kılınmıştır.
**5.** Erkeğin, kadının ve çocuklarının haklarına ihtiyatlı davranmak. Allah Teâlâ'nın hukukuna riayet etmek. Bu nedenle id-dette, dört hak bulunmaktadır.

**Erkeğin İddet Beklemesi Gerekir Mi?**

Erkeğe iddet beklemek vacip değildir. Boşandıktan sonra, hanımının iddet süresinin dolmasını beklemeden erkek evlenebilir. Ancak bunun bazı istisnaları vardır. Örneğin, boşadığı hanımın kız kardeşiyle, teyzesiyle, halasıyla veya boşadığı hammıyla birlikte evlenmesi helal olmayan kadınlardan biriyle evlenmek istemesi durumunda, erkek boşadığı kadının iddet süresinin dolmasını beklemek zorundadır. Dört evli olan bir erkek, dördüncü hanımını ric'î talakla boşadığı takdirde, kadının iddet süresi tamamlanıncaya kadar beklemesi vaciptir. Bu konuda âlimler ittifak etmiştir. Fakat -âlimlerin çoğunluğuna göre- dördüncü hanımını bâin talakla boşayan erkeğin beklemesi vacip değildir. Erkeğin istisna durumlarda beklemesi gereken süreye, her ne kadar iddet anlamı taşısa da, ne dil açısından, ne de şer'î açıdan 'iddet' denilemez. -Allah en doğrusunu bilir.

**İddet Türleri:**

**1. Cinsel İlişkide Bulunulmuş Kadının İddeti:**

**a)** Boşanan kadın, hayız gören bir kadınsa, iddet süresi üç hayız dönemidir. Çünkü Yüce Allah; 'Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç kurûlhayız dönemi beklerler.[2167][759] buyurmuştur. Âyeti kerimedeki 'kuru' kelimesi, hayız anlamındadır. Çünkü Âişe validemizin rivayet ettiği bir hadiste hayız anlamında kullanılmıştır. Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor; 'Ümmü Habtbe'nin istihâze kanamaları oluyordu. Bu durumu Peygamber (salîallâhu aleyhi ue sellem)'e sordum; «Ona hayız günlerinde namazı bırakmasını emretti.[2168][760]
**b)** Boşanan kadın, yaşının küçük veya büyük olmasından dolayı hayız olmayan bir kadınsa, iddet süresi üç aydır. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Kadınlarınızdan ay hah görmekten kesilenler ile henüz âdet görmemiş olanların iddetleri hususunda şüpheye düşerseniz, bilin ki, onların iddet beklemesi üç aydır.[2169][761]

**2. Cinsel İlişkide Bulunulmadan Boşanmış Kadının İddeti:**

Bu durumdaki kadına iddet yoktur. Çünkü Yüce Allah Şöyle buyurmuştur; '...Mümin kadınlarla nikahlandıktan sonra, (cinsel) temasta bulunmadan onları boşarsanız; onlardan dolayı size iddet saymaya gerek yoktur.[2170][762]

**3. Hamile Kadının İddeti:**

Doğumunu yapıncaya kadardır. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Hamile kadınların iddeti, doğum yaptıklarında tamamlanır.[2171][763]

**4. Mürtâbe [2172][764] Kadının İddeti:**

Normal hayız gören kadının, nedeni anlaşılamayacak şekilde hayızdan kesilmesi duru-

---

[2167][759] Bakara, 228.
[2168][760] Ebû Dâvûd, 297; Tirmîzî, 126; İbn Mâce, 625; Bütün varyantlarıyla birlikte 'hasefı' rivayettir.
[2169][761] Talak, 4.
[2170][762] Ahzâb, 49.
[2171][763] Talak, 4.
[2172][764] Kelime anlamı itibariyle, şaşırmış durumda kalan kadına denir. (Çev.)

muna 'mürtâbe' denir. Bu durumdaki kadın boşandığında veya kocası vefat ettiğinde dokuz ay bekler, daha sonra üç ay iddet süresini doldurur. Dolayısıyla bu durumdaki kadının iddeti tam bir yıl sürmüş olur. Yılı doldurduktan sonra evlenmesi helaldir. Çünkü bu konuda Ömer {radiyallâhu anh) şöyle demiştir; 'dokuz ay oturur, hamile olmadığı ortaya çıktığında, üç ay iddet bekler ve böylelikle bir yıl olur.2173[765] Aynı ifade İbn Abbas (radiyallâhu anlı)'ten de nakledilmiştir. Bu konuda sahabelerden muhalif olan bir kimse bilinmemektedir. Bu konu Mâliki ve Hambelî mezheplerinde de böyledir.2174[766]

**5. Hayız Kanıyla Hastalık Kanını Ayırt Edemeyen, İstihâze Kanamalı Kadının İddeti:**

Bu durumdaki kadın boşanması durumunda üç ay iddet bekler. Çünkü bu durum şu âyeti kerimenin kapsamına girmektedir. 'Kadınlarınızdan ay hali görmekten kesilenler ile henüz âdet görmemiş olanların iddetleri hususunda şüpheye düşerseniz, bilin ki, onların iddet beklemesi üç aydır.2175[767] Alimlerin genelinin görüşü budur.2176[768]
Hatırlatma: Cenazeler konusunda, iddetle ilgili hükümler ve iddetin âdabı açıklanmıştı.

**II. Hulû Konusu**

Tanımı: Lügatte, elbiseyi çıkarmak anlamındadır. Kadın mecazi olarak erkeğin elbisesine benzetilmiştir.2177[769] Terim anlamı İse, kadının bir bedel karşılığında kocasından ayrılmasıdır. Hulû hakkı, kocasının kötü huy ve ahlakından dolayı geçimsizlik nedeniyle, kadının, kocasına itaatte Allah'ın hukukuna riayet edememek endişesinden doğmuştur.
Hulû, fidye olarak da isimlendirilir.
Meşruluğu: Hulû, Kuran, sünnet ve icmâ ile sabittir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Kadınlara verdiklerinizden bir şey almanız size helal değildir. Eğer Allah'ın yasalarım ikisinin de koruyamayacaklarından endişe ederseniz, o zaman kadının fidye vermesinde ikisine de günah yoktur.2178[770]
İbn Abbâs fradiyallâhu anh) anlatıyor; 'Sabit bin Kays'ın hanımı, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellemj'e geldi ve; «Ya Rasulullah! Sâbit'in ne dinine, ne de ahlakına bir diyeceğim yok. Fakat ben küfran-ı nimetten (onun hakkını yerine getirememekten) korkuyorum» dedi Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «O halde, bahçesini ona geri verir misin?» buyurdu. O; «Evet» dedi ve bahçeyi ona iade etti. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sâbit'e onu boşamasını emretti.2179[771]
Şer'î bir neden olmaksızın kadın boşanma talep edemez: Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Zorunlu bir neden olmaksızın, kocasından boşanma talep eden kadın, Cennetin kokusunu duyamaz 2180[772] buyurmuştur.

**Hatırlatma:**

Normalde kocasından ayrılmak istemeyen kadının, -örneğin- anne ve babasıyla birlikte olmak için, kocasının kendisini boşamasını istemesi caiz değildir. Çünkü bu konuda anne-baba-ya itaat edilmez. Bilakis, kocası ona günahı emretmediği sürece, anne-babasına itaatten daha fazla itaate hak sahibidir.2181[773]

---

2173[765] Şafiî, Müsned, 2/107.
2174[766] Desûkî, 2/470; el-Muğnî, 7/466.
2175[767] Talak, 4.
2176[768] Hanefî, Şafiî ve bir rivayete göre Hanbelî mezhebi bu görüştedir. Mâliki ve ikinci rİvavpt^ göre Hanbelî mezhebi, bu durumdaki kadının iddet süresinin bir yıl -kanamadan kesilen kadın gibi- olduğunu söylemişlerdir. Bkz- Fethu'l-Kadîr, 4/312; Desûkî, 2/470; MuğniTMuhtâc, 3/385; ehMu§r\î, 7/468.
2177[769] Şevkânî, Sübülü's-Selâm, 1071; Fethu'î-Bâıi, 9/395.
2178[770] Bakara, 229.
2179[771] Buhârî,5276.
2180[772] Ebû Dâvûd, 2226; İbn Mâce, 2055; Senedi sahihtir.
2181[773] İbn Teymiye, el-Fetâvâ, 33/112.

**Erkeğin Hanımını, Ona Zarar Vermek Amacıyla Nikâhı Altında Tutması Caiz Değildir.**

Şer'î bir neden olmaksızın kadmm boşanmayı talep etmesi caiz olmadığı gibi, erkeğin hulû konusunda şer'î gerekçesi olan bir kadını hapsetmesi ve nikâhı altında tutması da caiz değildir. Bilakis bu durumda güzellikle ayrılması gerekir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Kadınları boşadığmızda, (iddet) müddetleri sona erince, onları güzellikle tutun, ya da güzellikle bırakın, haklarına tecavüz etmek için onlara zararlı olacak şekilde tutmayın; böyle yapan şüphesiz kendisine yazık etmiş olur. Allah'ın ayetlerini alay konusu edinmeyin; Allah'ın üzerinize olan nimetini, öğüt vermek üzere size indirdiği Kitâb ve hikmeti anın, Allah'tan sakının ve biliniz ki, Allah'ın her şeyi bilir.[2182][774]

**Hulû, Talak Olarak Hesap Edilir Mi?**

Hulû, nikâh akdinin feshidir, talak değildir. Nitekim iki ve üç talaktan sonra da huîûnun caiz olduğu naslarla sabittir. Şayet hulû, talak sayılsaydı, bu durumda talak sayısı dörde çıkmış olurdu!

Hz. Ali, hz. Osman, İbn Mesûd (radiyallâhu anhum) gibi sahabeler ile İbnu'l-Müseyyeb, Atâ, Ebû Hanîfe, imam Mâlik, Evzâî, Servî gibi müctehid âlimler «hulû yoluyla boşamayı 'bâin talak' saymışlardır. Hanbelî ve Şafiî mezheplerine göre İse 'hulû talak değil, fesihtir.[2183][775]

Kuranın tercümanı İbn Abbâs (radiyallâhu anh)'m bu konuyla ilgili ayetten anladığı budur. 'Talak iki defadır. Sonucunda (kadın) ya iyilikle tutulur; ya da güzellikle salıverilir. Kadınlara verdiklerinizden bir şey almanız size helal değildir. Eğer Allah'ın yasalarını ikisinin de koruyamayacaklarından endişe ederseniz, o zaman kadının fidye vermesinde ikisine de günah yoktur.[2184][776]

Tâvûs, İbn Abbâs (radiyallâhu anh)'ı; 'Hulü, talak değildir' dediğini rivayet etmiştir.[2185][777]

Hulû'nun talak olmadığına dair delillerden biri de, talakta erkek geri dönme hakkına sahip olduğu halde, kadının rızası olmadığı sürece hulû'da böyle bir hakka sahip değildir. Aynı zamanda talak iddeti üç hayız dönemi olduğu halde, hulû nedeniyle iddet -ileride açıklanacağı üzere- bir hayız dönemidir. Dolayısıyla, erkek hanımıyla on defa hulû yapmış olsa dahi, kadın başka bir erkekle evlenmeden, yeni bir nikâh akdiyle tekrar evlenmesi caizdir.[2186][778] Sonuç itibariyle huiû, talak olarak hesaplanmaz. -Allah, en doğrusunu bilir.

**Hatırlatmalar:**

**1.** Hulû, talak lafzıyla yapılsa dahi, talak oiarak hesap edilmez.[2187][779] Çünkü boşama, hakim kararı bulunmasa bile, bir bedel karşılığı olarak yapıldığı sürece hangi lafızla olursa olsun talak olarak hesaplanmaz. Hulû veya fesih lafızlanyla yapılmış olması Şart değildir. Nasların ve usul kaidelerinin delil olarak ortaya koyduğu sahih görüş budur.[2188][780]

**2.** Hulû'nun hakim nezâretinde yapılmış olması şart değildir. Hâkimin izni olmasa dahi, eşlerin huîû konusunda anlaşmaları yeterlidir. Çünkü Yüce Allah; 'kadının fidye vermesinde ikisine de günah yoktur [2189][781] buyurmuştur.

Hayseme bin Abdurrahmân anlatıyor; (Emir) Bişr bin Mer-vân'a, aralarında hulû yapan bir kadın ve erkek getirildi. Bişr, hulû'yu geçerli saymadı. Bunun üzerine Abdullah bin

---

[2182][774] Bakara, 231.

[2183][775] Merginânî, el-Hidâye, 2/13; İbnu'r-Rüşd, Bidâyeîu7-Müc£e/ıd, 2/157; Şirbinî, Muğnî'S-Muhtâc, 5/439. (Çev.)

[2184][776] Bakara, 229.

[2185][777] Abdurrezzâk. Musannef, 11765; Sahih senetle rivayet edilmiştir.

[2186][778] İbn Teymiye, el-Fetâuâ, 32/289.

[2187][779] Bazı sahabelere ve Hanefi ile Mâliki mezheblerine göre 'talak' sayılmaktadır. Bu konuyla İlgili açıklamalar daha önce yapılmıştı. (Çev.)

[2188][780] İbn Teymiye, el-Fetâuâ, 32/309.

[2189][781] Bakara, 229.

Şihâb; «Ömer'e hulû yapan biri getirildiğinde, onu geçerli kabul etti» dedi.2190[782] Yani, hakimin izni olmadan yapılan hulû'yu geçerli saymıştır. Ayrıca talakın, hakim kararına tabi olmadan caiz olduğu gibi, hulû da caizdir.
**3.** Kocanın izni olmaksızın, hâkim hulû kararı verebilir mi?
Sabit'İn hanımının hulû ile boşanması konusunda, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), kadına «O halde, bahçesini ona geri verir misin?» diye sormuş, kadından «evet» yanıtı aldığında, Sabit'e onu boşamasını emretmişti. Alimlerin çoğunluğuna göre, Peygamberimizin bu uygulaması irşat ve yol göstermek amacıyladır, bu nedenle vucûbiyet bildirmem ektedir. Dolayısıyla erkeğin rızası olmaksızın hulû sahih olmaz. -Allah, en doğrusunu bilir-.
**4.** Hayız halindeki kadına hulû caizdir. Hulû için temizlenmiş olması şart değildir.
Hulû yapılması, cinsel ilişkide bulunulan temizlik dönemi ile hayız dönemleri de dâhil olmak üzere her zaman caizdir. Talakın hayız dönemlerinde caiz olmayışının nedeni, iddetin uzaması nedeniyle kadının zarar görmesini önlemek içindir. HuSû İse, geçimsizlik nedeniyle kadının zarar görmesini önlemek amacıyla meşru kılınmıştır. Dolayısıyla 'hulû' talep eden kadın sıkıntı ve huzursuzluk içerisindedir. Bu iddet süresinin uzamasından daha büyük bîr zarardır. Bu nedenle Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem}, hulû talep eden kadına hayızlı olup-olmadığını sormamıştır. Alimlerin çoğunluğunun kanaati budur. 2191[783]
Bu anlatılanlar, hulû'nun nikâh akdinin feshi olduğu ve talak sayılmaması konusunda tatmin edici boyuttadır.
Hanefî ve Mâliki mezheplerine göre hulû, talak olarak kabul edildiğinden dolayı, bu yolla boşanan kadınların üç temizlik dönemi iddet beklemeleri gerekir. {Çev.)

**Hulû Yapılan Kadının İddet Süresi:**

Hulû yapılan kadın hayız oluncaya kadar bekler, bir hayız olduktan sonra başka biriyle evlenmesi caiz olur. Muavviz'in kızı Rebî (radiyaliâhu anhâ) anlatıyor; 'Kendisi hulû yaparak kocasından ayrıldığında, Osman bin Affan'a geldi ve; «iddet beklemem gereken süre nedir?» diye sordu. Osman bin Affân; «Sana iddet yoktur. Ancak henüz yeni ayrılmış olman nedeniyle bir hayız oluncaya kadar beklemelisin» dedi. Sonra ben, Sabit bin Kays'ın nikahı altında bulunan ve hulû yaparak ondan ayrılan
Meryem el-Muğâliye hakkındaki, Rasuhlİah (sallallâhu aleyhi ue sellemj'in hükmünü araştırdı.2192[784]

**III. Liân / Lanetleşme**

**Tanımı:** Erkek, karısını zina yapmakla suçladığı zaman 2193[785] hâkim aşağıda belirtileceği şekilde her ikisini de lanetleşmeye çağırır. Eşlerin «eğer yalan söylüyorsam, Allah'ın laneti üzerime olsun» diyerek yemin etmesi nedeniyle, bu işleme 'liân/lanetleş-me' denir.
**Meşruluğu:** Aliah Teâlâ şöyle buyurmuştur; "Eşlerini zina ile suçlayıp ta, kendilerinden başka şahitleri bulunmayanlara gelince, onların her birinin şahitliği, kendisinin doğru söyleyenler-den olduğuna dair dört defa Allah adına yemin ederek şahitlik etmesi, beşinci defa da, eğer yalan söyleyenlerden ise Allah'ın lanetinin kendi üzerine olmasını dilemesidir. Kadının, kocasının yalan söyleyenlerden olduğuna dair dört defa yemin ile şahitlik etmesi, beşinci defa da, eğer (kocası) doğru söyleyenlerden ise, Allah'ın gazabının kendi üzerine olmasını dilemesi kendisinden cezayı kaldırır. Şayet Allah'ın size bol lütfü ve merhameti olmasaydı ve Allah, tevbeleri kabul eden hüküm ue hikmet sahibi olmasaydı (haliniz nice olurdu!).2194[786]
İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Hilâl bin Umeyye, Peygamber (sallallâhu aleyhi

2190[782] Buhârî, Muallak hadis olarak rivayet etmiştir. 9/306. İbn Ebî Şeybe, mevsul olarak rivayet etmiştir. 4/120. Sahih senetle rivayet edilmiştir.
2191[783] Bkz. Et-Mu§nî, 7/52; el-Mecmû, 16/13.
2192[784] Nesâî, 6/186; Ibn Mâce, 2058; Sahih senetle rivayet edilmiştir.
2193[785] Kadının bunu yalanlaması, erkeğin de bu iddiasını dört şahitle ispat edememesi halinde 'Iiân/lanetleşme'ye başvurulur. (Çev.)
2194[786] Nur, 6/10.

vesellem)'in yanında hanımının Şerik bin Sahmâ ile zina ettiği suçlamasında bulundu. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Ya delil getirirsin, ya da sırtına had cezası vurulur» buyurdu. Hilâl; «Yâ Rasulullah! Bizden biri kendi hanımının üzerinde bir erkek gördüğünde gidip delil mi toplasın?!» dedi Peygamber (sallallâhu aleyhi ue sellem); «Ya delil getirirsin, ya da sırtına had cezası vurulur» buyurdu. Bunun üzerine Hilâl; «Seni hak ile gönderene yemin ederim ki, ben doğru söylüyorum. Allah, benim sırtımı had cezasından kurtaracak bir ayet indirecektir» dedi. Bu olay üzerine Cibril aleyhisse-lam geldi ve; "Eşlerini zina ile suçlayıp da...." İfadesinden, «... doğru söyleyenlerden olduğuna dair...» âyeti nazil oldu. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ue sellem), ayrıldı ue kadını çağırttı. Kocası Hilâl de geldi. İlk önce Hilal şahadetle yemin etti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Hiç şüphesiz Allah, ikinizden birinin yalancı olduğunu bilmektedir. İkinizden hangisi tövbe edecek (ve lanetleşmeden vazgeçecek)?» buyurdu. Sonra Hilal'in hanımı ayağa kalktı, (dört defa) Allah adıyla, Allah'ı şahit tutarak yemin etti. Beşinci yemini yapacağı zaman, oradakiler kadını durdurdular ve; «beşinci yemin azabı hakkettirir» diyerek hatırlatmada bulundular. İbn Abbâs der ki; ıbu hatırlatma üzerine kadın biraz duraksadı. Biz yeminden vazgeçecek zannettik. Fakat o; «bundan sonraki günlerde kavmimi rezil edemem!» dedi ve beşinci yemini de etti. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Bu kadını(n doğumunu) gözleyiniz! Eğer gözleri sürmeli, iri kalçalı ve iri baldırh bir çocuk doğurursa, o çocuk Şerîk bin Sehmâ'ya aittir» buyurdu. Kadın bu tarife uyan bir çocuk doğurdu. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Eğer Allah'ın kitabında (îanetleşme) hükmü bildirilmemiş olsaydı; benimle, o kadın arasında elbette bir hüküm olurdu (yani, o kadına zina cezasını uygulardım)» buyurdu.[2195][787]

**Laneti Eşmenin Niteliği:**

Konuyla ilgili naslardan anlaşıldığına göre, lanetleşmenin niteliği şu şekildedir;
**1.** Lanetleşmeden önce hâkim, her iki tarafa da tövbe etmelerini öğüt verir. Ancak lanetleşmede ısrar ederlerse duruşmayı açar.
**2.** Önce kocanın ayağa kalkmasını ister. Ona, dört defa şöyle söylemesini emreder; «Allah'ı şahit tutarak yemin ederim ki, ben doğru söylüyorum. Ve ben kanma zina iftirasında bulunmadım».
**3-4.** Erkek bunu dört defa söyledikten sonra, hakim birine eliyle onun ağzını kapatmasını emreder. Kocanın beşinci yemini yapmasına fırsat vermeden ona; «Aliah'tan kork! Hiç şüphesiz bu yeminle Allah'ın azabı hak olur. Kuşkusuz dünyadaki ceza, ahiret azabından çok daha hafiftir» diyerek vaaz eder.
**5.** Bu vaaz ve nasihatlerden sonra da erkek ısrar ederse, «eğer yalancılardan isem, Allah'ın laneti üzerime olsun» diyerek beşinci yemini de yapar. Bu yemini yaptıktan sonra, iftira suçu nedeniyle had cezasına çarptırılmaz. Şayet beşinci yemini yapmaktan vazgeçerse, had cezası olarak seksen sopa vurulur.
**6.** Hâkim, erkeğin yeminini tamamlamasından sonra kadına; «Ya yemin edersin, ya da zina cezasına çarptırılırsın» der.
**7.** Hâkimin bu sözü üzerine kadın (ya itirafta bulunur; ya da) dört defa «Allah'a şahit tutarak yemin ederim ki, o yalancılardandır» der.
**8.** Dördüncü yeminden sonra, beşinci yeminin Allah'ın gazabını hak ettireceği konusunda, kadına vaaz ve nasihatte bulunmak için hâkim, birine onun ağzını kapatmasını emreder.
**9.** Şayet kadın beşinci yemini yapmaktan vazgeçer ve İtirafta bulunursa, zina cezasına çarptırılır.
**10.** Eğer inkârında devam ederse, kadına; «eğer kocam, doğru söyleyenlerden ise, Allah'ın gazabı benim üzerime olsun» diyerek beşinci yemini yapması emredilir. Bu şekilde beşinci yemini de yapması durumunda zina cezasına çarptırılmaz.

**Laneti Eşmenin Sonuçları:**

Yukarıda belirtildiği şekilde eşler lanetleşmede bulunmaları durumunda şu sonuçlar

---

[2195][787] Buhârî, 4747; Ebû Dâvûd, 2237; Tirmîzî, 3229; İbn Mâce, 2067.

oluşur;
**1.** Lanetleşen taraflardan had cezaları kalkar. Lanetleşmeyle birlikte erkek, zina İftirasında bulunmak suçundan, kadın da zina cezasından kurtulur. Nitekim Peygamberimiz (sallalîâhu aleyhi ve sellem), Hilâl bin Umeyye'nin karısı hakkında; «Eğer Allah'ın kitabında (lanetleşme) hükmü bildirilmemiş olsaydı; benimle, o cadın arasında elbette bir hüküm olurdu (yani, o kadına zina cezasını uygulardım)» buyurmuştur.
**2.** Lanetleşmede bulunan bir kadını, hiç kimse zina ile İtham edemez. Bu İthamda bulunanlara zina İftirasında bulunmaktan had cezası uygulanır. Çünkü kadının lanetleşmede bulunmuş olması, onun hakkındaki zina suçlamasını ortadan kaldırmıştır. Buna rağmen kadını zina İle veya kadından doğan çocuğu ve-led-i zina olmayla itham edenler, zina iftirasında bulunmuş sayılır ve had cezasına çarptırılırİar. İbn Abbas (radiyallâhu anh) anlatıyor; kadın hakkında zina suçlamasında bulunulamaz; çocuğu zina çocuğu olmayla itham edilemez. Herkim kadını zina ile suçlarsa veya çocuğunu zina çocuğu olmayla itham ederse, (zina iftirasında bulunma suçu nedeniyle) o kimseye had cezası uygulanır.2196[788]
**3.** Lanetleşmede bulunan evli çiftler, lanetleşmeyle birlikte boşanmış olurlar. İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; Peygamber (sallalîâhu aleyhi ve sellem), Ensar'dan bir erkek ve kadını (zina suçlamasında bulunmaları nedeniyle) lanetleşmelerin-den sonra ayırdı/boşadı.2197[789]
Lanetleşen evli çiftler, lanetleşme sonucunda boşanmış sayılırlar. Alimlerin çoğunluğuna göre, bu konuda ayrıca hâkim kararma ihtiyaç yoktur. Nitekim Sehl (radiyallâhu anhj'ın rivayetinde; 'Lanetleşmede bulunduktan sonra; «eğer onu hala nikâhım altında tutarsam, ona yalan söylemiş olurum» dedi ve Peygamber (sallalîâhu aleyhi ve sellem) onlara ayrılmalarını emretmeden önce, hanımını üç talakla boşadı. Böylelikle Peygam-ber'in yanında ondan ayrılmış oldu. Bunun üzerine Peygamber (sallalîâhu aleyhi ve sellem); <Su, lanetleşmede bulunanlar için ayrılıktır/boşanmaktır» buyurdu.2198[790]
Lanetleşme tamamlandıktan sonra hâkim eşleri ayınr. Hanefî mezhebine göre bu ayırma 'bâin talak' kabul edilir.2199[791] İmam Ebû Hanîfe ve İmam Muhammed eş-Şey-bânî dışında diğer âlimlere göre, lanetleşme neticesinde boşanan eşler, ebediyen birbirlerine haram olurlar. 2200[792]
**4.** Lanetleşmede bulunanlar ebediyen birbirlerine haram olurlar. Sehl bin Sa'd fradiyallâhu anh} anlatıyor; '... Bu olaydan sonra hnetleşen karı-kocanm bir daha birleşmemek üzere ayrılmaları sünnet oldu.2201[793] Âlimlerin çoğunluğu bu kanaattedir.
**5.** Lanetleşmede bulunan kadın mehirin tamamını hak etmiş olur. Kocası mehirden hiçbir şeyi geri alamaz. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), lanetleşmede bulunan karı-kocaya; «Hesabınız Allah'a kalmıştır, ikinizden birisi yalancıdır. (Kocaya hitaben)sen, kadının aleyhine olacak bir davranışta bulunamazsın» buyurmuştur. Bunun koca; «(Mehir olarak verdiğim) malım ne olacak?» dediğinde ona; «(Onda) senin malın yoktur! Eğer kadın hakkında doğru söylüyor isen, (verdiğin mehir) kadınla gerdekte bulunmuş olmanın karşılığıdır. Eğer yalan söylüyor isen, o (mehir olarak verdiğin mal) senden çok daha uzak olmuştur» buyurdu.2202[794]
**6.** Lanetleşmede bulunan kadının, nafaka ve mesken hakkı olmaz. İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; '... Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (lanetleşmede bulunan) kadının kocasından ayrılması, talak veya vefat nedeniyle olmadığı için, mesken ve nafaka hak etmediğine hükmetti.2203[795]

---

2196[788] Ebû Dâvûd, 2256; 'Leyyin' senetle rivayet edilmiştir. İbn Hacer, et-Tel-hîs'ie zikretmiştir. 3/227'. Farklı varyantları bulunmaktadır.
2197[789] Buhârî, 5314; Müslim, 1494.
2198[790] Buhârî, 5314; Müslim, 1494.
2199[791] Kudûrî, el-Kitâb, 3/76-77; İbnu'l-Hümâm, Fethu'l-Kadîr, 4/286; el-Feta-uâ el-Hindiyye, 1/515. (Çev.)
2200[792] Mâlik, el-Müdeuuene, 3/107; Şafii, el-Ümm, 5/417; İbn Kudâme, el-Muğnî, 8/54; İbn Hazm, el-Muhallâ, 9/335; Şevkânî, es-Sey/u7-Cerrâr, 2/434. (Çev.)
2201[793] Ebû Dâvûd, 2250; Beyhakî, 7/410; Zayıf rivayettir. Ancak bu rivayeti, teyit eden başka rivayetlerde bulunmaktadır.
2202[794]
2203[795] Ebû Dâvûd, 2256; Ahmed bin Hanbel, 3131; 'Leyyin' senetle rivayet edilmiştir. Ancak İbn Hacer, Telhîs'de bunu teyit eden rivayetler zikretmiştir. 3/227.

Her ne kadar bu hadis 'zayıf olsa da, Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):in 'mebtute' hakkındaki nafaka ve mesken olmadığı hükmüne muvafıktır. Dolayısıyla lanetleşmede bulunan kadının nafaka ve mesken hak etmemesi çok daha uygundur. Çünkü lanetleşme neticesinde kocası, kadının aleyhine bir davranışta ebediyen bulunamamakta ve aralarındaki ilişki tamamen bitmiş olmaktadır. Oysa mebtute'nin durumu farklıdır.
**7.** Lanetleşmede bulunan kadının çocuğu kendisine nispet edilir. İbn Ömer (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir adamla hanımına 'Hân/lanetleşme' yaptırdı. Sonra boşanmalarına hükmetti ve çocuğu kadına nispet etti [2204][796]

**8.** Lanetleşen eşler ve çocukları birbirlerine mirasçı olurlar. Sehl bin Sa'd (radiyallâhu anh)'ın hadisinde İbn Şihâb der ki; 'Lanetleşen eşlerin birbirlerinden ayrılmalarına hükmetti. Kadın hâmile idi. Artık çocuğu annesinin adı ile çağrılıyordu. Bundan sonra çocuğun annesine, annesinin de Allah'ın kendisine takdir buyurduğu hisse de ona mirasçı olması sünnet oldu.[2205][797]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Bir adam kendi hanımını zina ile suçlayıp da, mahkemeye müracaat etmezse, İbrahim en-Nehâî'ye göre, 'evlilikleri devam eder.[2206][798]
**2.** Bir adam kendi hanımına 'seni bakire olarak almadım' demesi durumunda, eğer bu sözüyle onun zina ettiğini kastetme-miş ise, had cezası ve lian gerekmez. Çünkü bekaret, cinsel ilişki olmaksızın da bozulabîlmektedir. Şayet bu sözüyle onun zina etmiş olduğunu kastetmiş ise yukarıda anlatılan hükme tabi olur.

## IV. Îlâ

Tanımı: Beiirli bir süre kişinin, hammıyla cinsel ilişkide bulunmamaya yemin etmesidir.

### İlâ İçin İki Durum Söz Konusudur;

**1.** Erkeğin cinsel ilişkide bulunmayacağına dair belirttiği sürenin dört aydan daha az olması. Bu durumda evlâ olan erkeğin yeminini bozup, yemin kefareti vermesidir. Çünkü Peygamberimiz fsallallâhu aleyhi ve sellem); "kim bir yeminde bulunduktan sonra, onun dışında bir hayır görürse, hayırlı olanı yapsın; yemini için kefarette bulunsun [2207][799] buyurmuştur.
Şayet erkek yemin kefareti yapmayıp, îlâ süresini tamamlamayı tercih ederse, kadın kocasının belirlediği süre doluncaya kadar sabretmelidir. Boşanmayı istememelidir. Enes bin Mâlik (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir ay hanımlarına yaklaşmamaya yemin etmişti. Ayrı bir odada yirmi dokuz gün bekledi. Sonra oradan indi. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'e bir ay diye yemin etmemiş miydin? Diye soruldu; «bir ay yirmi dokuz gündür» buyurdu [2208][800]
**2**. Erkeğin cinsel ilişkide bulunmayacağına dair belirttiği sürenin dört aydan daha' fazla olması. Bu durumda da evlâ olan erkeğin yeminini bozup, hammıyla cinsel ilişkide bulunması ve yemin kefareti vermesidir. Cinsel ilişkide bulunmadığı sürece yemin kefareti vermesi gerekmez. Bu durumda kocasının belirttiği süre tamamlanıncaya kadar kadının sabretmesi gerekir. Süre dolduktan sonra kocasından ya ilişkide bulunmasını veya kendisini boşamasını talep edebilir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Kadınlarından uzak kalmaya yemin edenler için, dört ay beklemek vardır. Eğer (bu süre içerisinde kadınlarına) dönerlerse, hiç şüphesiz Allah çokça bağışlayan ve esirgeyendir. Eğer (yeminlerinden dönmeyip kadınlarını) boşamaya karar verirlerse (ayrılırlar). Biliniz ki,

---

[2204][796] Buhârî, 5315; Müslim, 1494.
[2205][797] Buhârî, 5309; Müslim, 1492; Ebû Dâvûd, 2235.
[2206][798] Abdarrezzak, el-Musannef, 12411. Sahih senetle rivayet edilmiştir.
[2207][799] Müslim, 1650; vdğ.
[2208][800] Buhârî, 5289; Nesâî, 6/166; Tirmîzî, 685.

Allah her şeyi işiten ve bilendir.[2209][801]
Yemin süresi tamamlandıktan sonra erkek, hanımına geri dönme ve cinsel temasta bulunma ile hanımını boşama hususunda dilediği kararı verebilir. Ebû Salih anlatıyor; îlâ eden kişinin durumunu, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabelerinden yirmi İki kişiye sordum; 'dört ay tamamlandıktan sonra ya hanımına döner ya da onu boşar' dediler.[2210][802]
Hanefî mezhebine göre, îlâ yapan koca, îlâ süresi içerisinde hammıyla ilişkide bulunursa, yemin kefareti gerekir. Şayet îlâ süresi sona erer ve hanımına dönmezse, 'bir bâin talakla' boşanmış olurlar.[2211][803] Diğer mezheplere göre, sürenin dolmasıyla talak kendiliğinden oluşmaz. Bu durumda koca, ya hanımına dönmeli ya da onu bo-Şamalıdır. Aksi halde kadın mahkemeye müracaat eder 'tefrik/ayrılma' talebinde bulunabilir. İlâ sonucuyla veya mahkeme kararıyla gerçekleşen ayrılma 'ric'î talak1 hükmündedir.[2212][804]

**Kocası Kaybolan Kadının Hükmü:**

Kocası yolculuğa veya farklı bir yere gidip dönmeyen ve kendisinden haber alınamayan kadın, -bazı âiimiere göre- dört yıl bekler, sonra dört ay on gün vefat iddeti gibi iddet bekler. Böylelikle başka biriyle evlenmesi helal olur. Bu hüküm, Ömer bin Hattâp, Osman bin Affân ve İbn Ömer (radiyallâhu anhum)-den sahih olarak rivayet edilmiştir.[2213][805]
Bu durumdaki kadın hakkında bazı âlimler şöyle demişlerdir; Kocası geçimine yetecek miktarda geride bir şeyler bırakmış ise kadın için bekleme süresi tayin edilmesine gerek yoktur. Ancak kadının fitneye düşmekten korkması durumunda mahkemeye müracaat ederek, hâkimden nikâh akdinin feshini talep edebilir.[2214][806]
Bazı âlimler ise, bu durumdaki kadın, 'kocasının ölüm haberi gelinceye kadar beklemelidir{!)' demişlerdir.
Bu konuda bizim kanaatimiz, her ne kadar sahabeler, kendi dönemlerindeki iletişim şartlarının zorluğunu dikkate alarak kocası kaybolan kadının bekleme süresini dört yıl olarak sınırlandırmış olsalar da, günümüzde iletişim şartlan çok daha kolay ve hızlı hale gelmiştir. Bu nedenle, bu konunun hâkimin takdirine bırakılması İslam şeriatının maksadına çok daha uygundur. -Allah en doğrusunu bilir.
Hanefî ve Şafiî mezhebine göre, kocası kaybolan ve haber alınamayan kadın, kocasının akranlarının yaşayacağı süre kadar beklemelidirler.[2215][807] Mâliki mezhebine göre bu durumdaki kadın, mahkemeye müracaattan dört yıl sonra eşinden boşanmış sayılır.[2216][808]
İmam Şevkânî, bu durumdaki bir kadının bekleyeceği süreyle ilgili belirli bir sınır bulunmadığı; bu sürenin, kadınların görüşleri alınarak ve uğradıkları zarar göz önünde bulundurularak tespit edileceği görüşündedir.[2217][809]

**V. Zıhar**

Tanımı: Kişinin kendi hanımına; 'sen bana annem gibi haram olasın; senle ilişkiye girmek bana helal olmasın' anlamında, «sen bana annemin sırtı gibisin» demesidir.
Hükmü: Alimler zihâr'ın haram, yapanın günahkâr olduğu konusunda görüş birliğindedirler. Çünkü Yüce Allah bu davranışı 'münker/kötüîük ve yalan söz' olarak isimlendirmiş ve şöyle buyurmuştur; 'içinizden zihâr yapanların kadınları, onların anaları değildir. Onların anaları, onları doğuran kadınlardır. Hiç şüphesiz onlar, çirkin ve yalan bir

---

[2209][801] Bakara, 226-227.
[2210][802] El-Hâfız, el-Feth, 9/428.
[2211][803] Şeybânî, el-Camiu'l-Kebîr, 107; Cassâs, Ahkâmu'l-Kurân, 1/490-491; Serahsl el-Mebsût, 7/20; Merginânî, e/-Hidâye, 2/11-12. (Çev.)
[2212][804] Mâlik, el-Müdevuene, 3/85; Şafiî, el-Ümm, 5/390; İbnuVRüşd, Bidâ-yetu7-Müctehid, 2/82-83; Behûtî, er-Ravdu'l~Murbî, 437; Şevkânî, es-Sey/u7-CerorT 2/426. {Çev.)
[2213][805] Bu rivayetler için bkz. Câmiu Ahkâmi'n-Nisâ, 4/199-201.
[2214][806] Es-San'ânî, ei-Câmî, 4/202.
[2215][807] Şafiî, el-Ümm, 5/346; İbnu'l-Hümâm, Fethu'l-Kadîr, 6/146447. (Çev.
[2216][808] Mâlik, el-Müdevuene, 2/450. (Çev.)
[2217][809] Şevkânî, es-Seylü'I-Cerrâr, 2/257, 263. {Çev.)

söz söylüyorlar.2218[810]
Zihâr neticesinde oluşan sonuçlar: Kişi hanımına; «sen bana annemin sırtı gibisin» demesi durumunda, hanımı kendisine haram olur. Kefaret verinceye kadar hanımıyla cinsel temasta veya tatminde bulunamaz. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Kadınlarından zihâr ile ayrılmak isteyip de, sonra söylediklerinden dönenlerin hanımlarıyla temasta bulunmadan önce bir köleyi hürriyetine kavuşturmaları gerekir. Size öğütlenen budur. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. Buna imkân bulamayan kimse, temasta bulunmadan önce aralıksız iki ay oruç tutmalıdır. Buna da gücü yetmeyen, altmış fakiri doyurur. Bu (hafifletme), Allah'a ve Rasulüne inanmanızdan dolayıdır. Bunlar Allah'ın hükümleridir. Kâfirler için acı bir azap vardır.2219[811]
Zihâr yapan kişi, aciz kalmadığı sürece kefarette belirtilen sıraya uymak zorundadır. Nitekim kefarette bulunmadan önce hanımıyla ilişkide bulunamaz. Zihâr kefareti sırasıyla şunlardır;
**1.** Erkek veya kadın Mümin bir köle azat etmek. Bunu bulamadığı takdirde;
**2.** Hanımıyla temasta bulunmaksızın, aralıksız iki ay oruç tatmak. Bunu da yapamadığı takdirde;
**3.** Altmış fakiri doyurmak.
Zihân belirli bir süre tayin ederek yapan kişi, bu süre tamamlanıncaya kadar -yukarıda belirtildiği şekilde kefarette bulunmadığı takdirde- hanımıyla cinsel temasta bulunamaz. Süre tamamlandıktan sonra hanımıyla ilişkide bulunabilir. Bu durumda kefaret gerekmez.
Beyâza'nın oğullarından biri olan, Salman bin Sahr el-Ensârî (radiyallâhu anh) anlatıyor; 'Ramazan ayı çıkıncaya kadar hanımını kendisine annesinin sırtı gibi kılmıştı. Ramazan'ın yarısı geçince de geceleyin ona yaklaştı. Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve selîem) ona; «bir köle azâd et» buyurdu. Salman, Rasuluîlah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek durumu ona anlattı: "Gücüm yetmez bulamam" dedi. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «arka arkaya iki ay oruç tut» buyurdu. Salman; «buna gücüm yetmez» dedi. Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «altmış fakiri doyur» buyurdu. Salman; «Buna da gücüm yetmez» dedi. Bunun üzerine Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); «Ferve b. Amr'a altmış yoksulun yedirilmesi için on beş ve on altı ölçek dolusu bir sepet hurmayı ona ver» buyurdu.2220[812]

**Hatırlatmalar:**

**1.** Kişi hanımına; «sen bana kız kardeşim[in sırtı] gibisin» demesi durumunda da zihâr gerçekleşmiş olur. Bu durumda hala, teyze ve benzeri konumdaki kendisine ebedi olarak haram olanları söylemesi de aynı hükümdedir.
**2**. Zihâr kefaretinden önce cinsel ilişkiye girmeksizin, örtü üzerinden temasta bulunulabilir mi?
Daha önce de belirtiidiği gibi, zihâr yapan kefarette bulunmadan önce hanımıyla cinsel ilişkiye giremez. Aynı şekilde -tercih edilen görüşe göre- kefarette bulunmadan önce şehvetle hanımına yaklaşması ve benzer davranışlarda bulunması da caiz değildir. Nitekim Yüce Allah; 'Kadınlarından zihâr ile ayrılmak isteyip de, sonra söylediklerinden dönenlerin hanımlarıyla temasta bulunmadan önce...' buyurmuştur. Nitekim temas sözcüğü, kadına şehvetle dokunmayı da, cinsel ilişkiye girilmesini de kapsamaktadır. Buna göre cinsel İlişkinin haram olduğu konusunda âlimler ittifak etmiştir. Aynı şekilde cinsel İlişkiye neden olacak davranışlarda bulunmak da haramdır. Çünkü «harama neden olan her şey haramdır». -Allah en doğrusunu bilendir-.
**3**. Zihâr yapan kişi, kefarette bulunmadan önce hanımıyla ilişkiye girmesi durumunda, Yüce Allah'tan bağışlanma dilemelidir. Kefarette bulununcaya kadar bir daha ilişkiye girmemelidir. Bu durumda sadece bir kefaret yeterlidir. Nitekim daha önce zikredilen Salman (radiyallâhu anh)'ın hadisinde, hanımıyla kefarette bulunmadan önce ilişkiye girmiş olmasına rağmen, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona sadece bir kefaret emretmiştir. Âlimlerin çoğunluğu da bu kanaattedir.

2218[810] Mücâdele, 2.
2219[811] Mücâdele, 3-4.
2220[812] Tirmîzî, 1200; Ebû Dâvüd, 2213; İbn Mâce, 2062; Hasen liğayrihî senetle rivayet edilmiştir.

**Gayri Müslim Evli Çiftlerden Birinin Müslüman Olması Durumu:**

**a)** Kadın Müslüman olup, kocası kâfir olarak kaldığında: Müslüman bir kadın, kâfir bir erkeğin nikâhı altında bulunamayacağından dolayı ayrılırlar. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur; '... Eğer siz de onların inanmış kadınlar olduklarını öğrenirseniz, onları kâfirlere geri döndürmeyin. Bunlar onlara helal değildir. Onlar da bunlara helal olmazlar... 2221[813]

Müslüman olan kadının kocası, İslam'ı kabul etmezse, hâkim kararıyla ayrılırlar. Bu ayrılma Hanefî mezhebine göre 'bâin talak' sayılır.2222[814]

Bu durumda, kadının nikâhı mevkuf/askıya alınır. Kadının iddet süresi tamamlanmadan önce kocası Müslüman olursa, hanımıyla nikâhı devam eder. Şayet iddet süresi tamamlanıncaya kadar kocası Müslüman olmazsa, iddet süresi tamamlandıktan sonra kadın dilediği kimseyle evlenebilir. Dilerse kadın, kocası Müslüman oluncaya kadar bekleyebilir. Bu durumdaki Müslüman kadının, kocası Müslüman olduğu takdirde, yeniden nikâh akdi -âlimlerin tercih edilen görüşüne göre- gerekmez.

**1.** İbn Abbâs (radiyallâhu anh) anlatıyor; Dârulharp'ten bir kadın hicret ettiği zaman, hayız görüp temizleninceye kadar ona evlilik teklifinde bulunulmazdı. Bu şekilde temizlendiği zaman onunla evlenmek helal olurdu. Kadın evlenmeden önce kocası da hicret ettiği takdirde, kadın kocasına döndürülürdü'.2223[815]

İbnu'l-Kayyim der ki; 'İslam dinine girdikten sonra nikâhını yenileyen bir kimse bilmiyoruz. Bu konudaki uygulama şu iki şekilden biriydi. Ya ayrılırlar ve başka biriyle evlenirlerdi. Ya da eşlerinin de Müslüman olmasını gecikse de- beklerlerdi.

**Hatırlatmalar:**

Yukarıda belirtilen Müslüman kadının, kocasının da Müslüman olmasını beklemesi durumu, onun hanımı olmaya devam ettiği anlamına gelmez. Hiç kuşkusuz kadın Müslüman olmasıyla birlikte, Müslüman olmayan kocasına haram olur. Bu hüküm Kuranı Kerîm ayetiyle sabittir. Dolayısıyla Müslüman kadın, kâfir kocasının evinde kalamaz. O, kendisine bir yabancı hükmündedir.

Müslüman olan kadının kâfir kocasından ayrılmasının istenmesi durumunda, kocası İslam'dan nefret eder ve Müslüman olmaz iddiasıyla' günümüzde bazı profesörlerin yukarıda belirtilen hükme aykırı fetvalar vermesi yanlıştır. Kuranı Kerim'in hükmüne aykırıdır. Subhanailâh! Müslüman olmaları için onlara, haramları helal mi kılalım?! 'Allah onlarda bir hayır görseydi, elbette onlara duyururdu.2224[816] Her türlü ayak sürçmelerinden Allah'a sığınırız.

Sonuç olarak şunu ifade etmeliyiz ki, bu durumdaki Müslüman bir kadın, dilerse yalnız kalmayı tercih edip evlenmeyebilir. Sonradan kocasının da Müslüman olması durumunda onunla -yeniden nikâh akdine gerek olmaksızın- evliliğini devam da ettirebilir. -Allah en doğrusunu bilendir-.

Kâfir bir kadın, Müslüman olduğu takdirde sadece bir hayız süresi bekler. Üç hayız dönemi beklemez. Daha önce zikredilen İbn Abbâs hadisinin zahir hükmü budur. Bu Hanefi mezhebinin görüşüdür. Alimlerin çoğunluğu farklı görüştedir.

**b)** Erkek Müslüman olup, hanımı kâfir olarak kaldığında:

**1.** Hanımı ehl-i kitap -Yahudi veya Hıristiyan- ise, evlilikleri devam eder. Çünkü Müslüman bir erkeğin ehl-i kitapla evlenmesi caizdir. Dolayısıyla evli Müslüman bir erkeğin nikâhının devamı çok daha öncelikle caiz olur.

**2.** Hanımı ehl-i kitaptan değil ise, ayrılırlar. Çünkü Yüce Allah; 'Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayın 2225[817] buyurmuştur. Şayet kadın da Müslüman olursa, önceki nikâhları

2221[813] Mümtehine, 10.

2222[814] Kudûrî, e\-K\tâb, 3/26; el-Fetâvâ et-Hindiyye, 1/338. (Çev.)

2223[815] Hz. Ömer ve Ali radiyallâhu anhumâ bu görüştedir. İbnu'l-Kayyirn, Sa-n'ânî ve Şevkânî'de bu görüşü tercih etmişlerdir.

2224[816] Enfal. 23.

2225[817] Mümtehine, 10.

geçerlidir. -Allah en doğrusunu bilendir-.

## XIII. MİRAS

**Tanımı:** Miraslar, "ferâiz" olarak da isimlendirilir. Vefat edenin malını hak edenlere, her birinin hissesinin miktarını bildiren şer'î hesap kaideleridir.
**Mirâs/fcrâiz ilmi:** Her hak sahibine terikedeki [2226][818] hissesini bildiren kaidelerdir. Şeriat ilimleri arasında en kıymetli ilim dalıdır. Birçok farklı meseleleri"ve karmaşık konuları içermesi dolayısıyla aynı zamanda en zor olanıdır. Bu ilim dalında tecrübe ve deneyim sahibi olmayanlar, gerektirdiği farklı hesaplamalar nedeniyle sonuç elde etmekte zorlanırlar. Bu nedenie biz, bu ilmin bazı temel'esaslarını ve hanımların mirastaki durumlarını belirterek yetineceğiz. Konularını detaylandırmayacak, bu ilmin alt dallarını zikretmeyeceğiz. Çünkü bundan ilim talebeleri dışında kimse büyük bir fayda elde etmez.

### Mirasçı Olunan Mallar

Vefat eden bir kişinin geride bıraktığı mallarda/terikede dört hak oluşur. Bunlar;
**1.** Vefat edenin yıkanması, kefenlenmesi ve defin masrafları terikeden karşılanır.
**2.** Vefat edenin borçları terikeden ödenir.
**3.** Vefat edenin vasiyeti -terikenin üçte birini aşmayacak terikeden karşılanır.
**4.** Yukarıda sayılan üç hak yerine getirildikten sonra geriye kalan miktar 'miras' olur. Bu miktar, Allah'ın kitabı ve Rasulünün sünnetine göre mirasçılar arasında pay edilir. Nitekim Yüce Allah; '... (Mirasçılara dağıtılacak bütün paylar, vefat edenin) vasiyetinden ve borçtan sonradır [2227][819] buyurmuştur.

### Mirasçı Olma Nedenleri

**1.** Akrabalık (nesep) [2228][820] Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Akraba olanlar, Allah'ın kitabına göre (mirasçıhk bakımından) birbirlerine daha yakındırlar... [2229][821]
**2.** Nikâh: Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Eşlerinizin geriye bıraktığının yarısı -eğer çocukları yoksa sizindir...
**3.** Köle Azat Etmeden Doğan Velâ:[2230][822] Köle azat eden kimse, azat ettiği köienin vefat etmesi durumunda onun geride bıraktığı malına mirasçı olur. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); Velâ, kan bağıdır; Nesepten gelen kan bağı gibidir' buyurmuştur. [2231][823]

### Mirasçı Olmayı Engelleyen Durumlar

**1. Öldürmek:** Öldüren kişi, öldürdüğü kişiye mirasçı olamaz. Çünkü Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Katil mirasçı olamaz [2232][824] buyurmuştur.
Hanefi mezhebine göre, öldürmenin kasıtlı veya kaza sonucu oluşması farksızdır. Sebebiyet sonucu ölümler ise, mirasa engel olmaz. Örneğin herhangi bir amaçla bir çukur kazan kişi, o çukura düşüp ölenin, müsebbibi/ölümüne neden olmuş sayılır. Her iki durumda (kasıt ve kaza)da katil mirasçı olamaz. Maliki ve Hanbelî mezhebinde kaza sonucu öldürmeleri mirasa engel saymamışlardır. İmam Şafiî ise kasıtlı, kaza ve sebebiyet nedeniyle oluşan öldürmelerin tamamını mirastan mahrumiyet kapsamında

---

[2226][818] Vefat edenin geride bıraktığı mal ve hakların tamamına 'terike' denir. (Çev.)
[2227][819] Nİsâ, 11.
[2228][820] Mirasçı olma şartlarına haiz, oğul, ve oğlun oğlu ilk varistir. Bunlar yoksa, miras babaya, sonra dedeye intikal eder. Bunlar da yoksa, kardeş veya çocukları, amca veya çocukları gibi erkek akrabalara intikal eder. (Çev.)
[2229][821] Ahzâb, 6.
[2230][822] Velâ kelimesinin sözlük anlamı dostluk ve yardımdır. Miras hukukunda, köle azat etmeden doğan velâ ve akitleşmeden doğan velâ olmak üzere iki tür velâ söz konusudur. (Çev.)
[2231][823] Hâkim, 4/341; Beyhakî, 10/292; Albânî, Sahûhu'1-Câmi, 7157.
[2232][824] Tirmîzî, 2192; İbn Mâce, 2645; Albânî, el-îrvâ, 1672.

kabul etmiştir. 2233[825]

**2. Din Farklılığı**: Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); 'Müslüman kâfire; kâfir de Müslüman'a mirasçı olmaz 2234[826] buyurmuştur.

Alimlerin çoğunluğu, yukarıda zikredilen hadisi şerifi esas alarak, Müslüman'ın kâfir akrabasına mirasçı olamayacağında ittifak etmişlerdir.

Muâviye, Mesrûk, Saîd b. El-Müseyyeb, İbrahim en-Nehâî gibi âlimler, 'islam üstündür, hiçbir şey ondan üstün kılınamaz'; 'islam arttırır, eksiltmez' gibi naslan esas alarak Müslüman'ın kâfir akrabasına mirasçı olabileceğini; ancak kâfirin Müslüman akrabasına mirasçı olamayacağını söylemişlerdir. Alimlerin çoğunluğuna ait olan ilk görüşün delili daha kuvvetlidir. 2235[827]

**3. Kölelik:** Kölenin mirasçı olması durumunda, gerçekte mirasçı kölenin sahibi olurdu. Oysa kölenin sahibi vefat eden kimse İçin yabancı hükmündedir ve mirasçı olması mümkün değildir. Bu nedenle köle ne mirasçı olabilir, ne de miras bırakabilir. Çünkü kölenin mülkiyet hakkı yoktur. 2236[828]

**Mirasçılar**

İslam hukukunda mirasçılar, 'ferâiz ve asabe' kavramlarıyla iki kısma ayrılır.

**1.** Ferâiz sahipleri/Mirasları oranla belirlenenler: Mirastaki paylan, Allah'ın kitabında belirli bir oranla takdir edilmiş kimselerdir.

**2.** Asabe 2237[829] tanımlamasıyla mirastaki payları belirlenenler: Mirastaki payları oranlarla belirlenmiş olanlar, kendilerine düşen paylarını aldıktan sonra geriye kalan mirası 'asabe' alır. Şayet payları oranlarla belirlenmiş olanlar -yani ferâi2 sahipler-, miras paylarını aldıktan sonra geriye bir şey kalmazsa, 'asabe' mirastan pay alamaz.

**Asabe Üç Kısma Ayrılır.**

**a)** Binefsihi asab e/Kendi liginden asabe olanlar:2238[830]

Erkek mirasçılar gibi. - Koca ve anne bir kardeş hariç.

**b)** Bi-gayrihi asabe Başkası nedeniyle asabe olanlar:2239[831] Bunlar kıziar, oğlun kızları, öz kız kardeşler ve baba bir kız kardeşlerdir. Burada sayılanlar kardeşleriyle birlikte bulunmaları durumunda 'bi-gayrihî asabe' olurlar.

**c)** Maa-gayrihî asab e/Başkasıyla birlikte asabe olanlar:2240[832] Bunlar kızlarla birlikte kız kardeşlerdir.

**Erkeklerden Mirasçı Olanlar On Beş Tanedir. Bunlar;**

**1-2.** Baba, dede ve üst soy grubu.

**3.** Koca

**4.** Anne bir erkek kardeş.

Yukarıda sayılan dört grup 'ferâiz sahipleridir/mirastaki payları oranlarla tespit edilmiş olanlardır'.

**5-6.** Oğul, oğlun oğlu ve alt soy grubu.

**7-8.** Öz erkek kardeşler ve baba bir erkek kardeşler.

---

2233[825] Bkz. İbn Kudâme, el-Muğnî, 6/364-367; İmam Şevkânî, Neylü'l-Eutâr, 6/79. (Çev.)

2234[826] Buhârî, 6764; Müslim, 1614.

2235[827] İmam Şevkânî, Neylü'l-Eutâr, 6/78-80. (Çev.)

2236[828] Hüseynî eş-Şâfıî, Kifâyetü'l-Ahyâr, 501.

2237[829] Asabe, 'âsıb' kelimesinin çoğuludur. Sözlük anlamı 'yardım, himaye ve koruma' demektir. Asabe kavramıyla kastedilenler, vefat edenin erkek aracılığıyla kan bağı bulunan erkek hısımlarıdır. (Çev.)

2238[830] Bunlar ölen ile aralarına kadın girmeyen erkek hısımlardır. (Çev.)

2239[831] Yalnız bulunmaları durumunda 'ferâiz sahiplerinden/paylan oranlarla belirlenmişlerden' olan bu gurup, kendileriyle birlikte erkek kardeşlerinin de bulunması durumunda 'başkası nedeniyle asabe' vasfını kazanırlar (Çev.)

2240[832] Bu vasfı sadece kız kardeşler, kızlarla birlikte olmaları durumunda kazanırlar. Yani, ana-baba bir veya baba bir kız kardeşler, kızlar veya oğlun kızlarıyla birlikte bulunmaları durumunda 'asabe maa'1-gayr' olurlar. (Çev.)

**9-10.** Öz erkek kardeşin oğlu ve baba bir erkek kardeşin oğlu.
**11-12.** Öz amca ve baba bir amca.
**13-14.** Öz amcanın oğlu ve baba bir amcanın oğlu.
**15.** Köle azat eden kişi.
Yukarıda sayılanlar 'asabe' olarak mirasçı olur ve ferâiz sa: hipleri paylan oranında miraslarını aldıktan sonra geri kalanın tamamını alırlar.

**Kadınlardan Mirasçı Olanlar On Tanedir. Bunlar;**

**1-2.** Kız, oğlun kızı ve alt soy grubu.
**3.** Anne.
**4-5.** Anne bir nene, baba bir nene ve üst soy grubu.
**6.** Öz kız kardeşler.
**7-8.** Baba bir kız kardeş, anne bir kız kardeş. 9. (Ölenin) hanımı.

**Kadınların Mirastaki Durumları:**

**1. Öz Kızın Mirastaki Durumu:**

Yüce Allah şöyle buyurmuştur; 'Allah size, çocuklarınız hakkında, erkeğe, kadının iki misli (miras vermenizi) emreder. (Çocuklar) ikiden fazla iseler ölenin bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Eğer yalnız bir kadınsa yarısı onundur.[2241][833]

**Öz Kızın Mirastaki Durumu**

Ölenin sadece bir kızı varsa; -yani oğlu ve başka kızı yok ise;1/2
Ölenin bir veya daha fazla oğlu varsa, kız asabe yoluyla mirasçı olur. Erkeğe İki, kıza bir pay verilir. Asabe
Ölenin İki veya daha fazla kızı var, -oğlu yok ise. 2/3

**2. Oğlun Kızlarının Durumu:[2242][834]**

Bunlar vefat edenin oğlunun kızları ve alt soy grubudur.
Ölünün daha önce vefat eden öz oğlunun kızlarının mirastaki durumu
Tek kız (torun) ise ve Ölenin kendi sulbünden başka oğlu yok İse; 1/2
İki veya daha fazla kız iseler ve ölenin kendi sulbünden oğlu yok ise; 2/3
Ölenin bir kızıyla birlikte, bir veya daha fazla oğul kızı bulunursa; 1/6
Oğlun kızları, aynı derecede oğlun oğlu ile beraber bulunurlarsa 'asabe' olurlar. Bu durumda mirası aralarında erkeklere iki, kızlara bir pay olacak şekilde paylaşırlar. Asabe
Ölenin oğlunun bulunması durumunda, oğlun kızları mirasçı olamazlar. Mirasçı Olamazlar.
Oğlun kızı, ölenin kendi sulbünden İki veya daha fazla kızının bulunması durumunda mirasçı olamazlar.
Oğlun kızlarıyla birlikte, aynı derecede oğlun oğlu veya daha alt soy grubunun bulunması durumunda 'asabe1 olarak mirastan pay alırlar. Asabe

**3. Annenin Durumu:[2243][835]**

**Ölünün Annesinin Mirastaki Durumu**

Ölenin kız veya erkek çocuğu ya da iki kız veya erkek kardeşi var ise;1/6
Ölenin yukarıda zikredilenlerden hiçbiri yok İse,1/3

---

[2241][833] Nisa, 11.
[2242][834] Yani, baba sağ iken evli oğlu vefat edip. geriye kız çocuklarının kalması. Bu durumda, daha sonra dede vefat ettiğinde, oğlunun kızlarının -kız torunlarının- mirastaki payı. (Çev.)
[2243][835] Vefat edenin annesinin sağ olması durumunda, (Çev.)

Yukarıda zikredilenlerden hiçbiri bulunmaması durumunda;
**a)** Vefat eden kadm ise ve geride kocası, kendi anne ve babası var İse,
**b)** Vefat eden erkek İse ve geride hanımı, kendi anne ve babası var ise,
Her iki şıkta da, karı veya koca hisselerini aldıktan sonra geriye kalanın 1/3'ünü anne alır. Baba ise 'asabe' olarak arta kalan mirası alır.

**4. Hanımın Durumu:**

**Hanımın Mirastaki Durumu**

Ölenin kız veya erkek çocuğu, oğlunun oğlu veya oğlunun kızı ve alt soy grubu yok ise; 1/4
Yukarıda zikredilenlerden hiçbiri yoksa, ve ölenin hanımı birden fazla ise, hanımlar kendi aralanndal/4'ü paylaşırlar.
Başka hanımdan olsa dahi, ölenin çocuklarının bulunması durumunda, 1/8
Bu durumda, ölenin hanımı birden fazla ise, hanımlar kendi aralarında 1/8'i paylaşırlar

**5. Oz Kız Kardeşin Durumu:**

Anne baba bir kız kardeşlerin mirasta beş farkh durumu söz konusudur. Bunlar;

**Öz Kız Kardeşinin Mirastaki Durumu**

Ölenin çocuğu, oğlunun çocuğu, babası, dedesi, öz erkek kardeşi yok ise; tek kız kardeş mirasın Vfe'sini alır.1/2
Yukarıda sayılanlar yok ise, iki veya daha fazla kız kardeşler mirasın 2/3'sini alırlar.2/3
Yukarıda sayılanlardan hiçbiri yoksa kız kardeşlerle birlikte, sadece bir öz erkek kardeş varsa, o takdirde 'asabe olurlar. Erkeğe 2, kızîara 1 paya göre mirası paylaşırlar. Asabe
Kız kardeşler, ölenin kızı veya oğlunun kızıyla birlikte bulunurlarsa "asabe' oluriar. Aynı şekilde ölenin kızları veya oğlunun kızları birden fazla olursa da 'asabe' olurlar.
Mirastaki hisseleri, ferâiz/oranlı olanların payları, mirasın tamamını kapsaması ve öz erkek kardeşler için geriye hiçbir şey kalmaması durumunda, anne-baba bir kız kardeşler, anne bir erkek kardeş veya anne bir kız kardeş veya anne bir erkek kardeşlerle birlikte 'bi-gayrihî asabe' olurlar. Başkası nedeniyle «asabe»
Ölenin oğlunun veya oğlunun oğlu veya babası veya dedesinin bulunması durumunda öz kız kardeşler mirasçı olamazlar. Mirasçı olamazlar

**6. Anne Bir Kız Kardeşlerin Durumu:**

**Anne Bir Kız Kardeşinin Mirastaki Durumu**

Ölenin oğlu, kızı, oğlunun oğlu veya kızının oğlunun bulunmaması durumunda, anne bir tek kız kardeş mirasın 1/6'sım alır.1/6
Anne bir kız veya erek kardeş iki veya daha fazla iseler, mirasın üçte birini kendi aralarında eşit olarak paylaşırlar. Bu durumda kızlarla erkekler eşit pay alırlar.1/3
Anne bir kız kardeş, anne-baba bir kız ve erkek kardeşleriyle birlikte "bi-gayrihî asabe / başkası nedeniyle «asabe» olurlar Başkası nedeniyle asabe»
Ölenin oğlu, kızı, oğlunun oğlu, oğlunun kızı, babası veya dedesinin bulunması durumunda ana bir kız kardeşler mirasçı olamazlar. Mirasçı olamazlar

**7. Baba Bir Kız Kardeşlerin Durumu:**

**Baba Bir Kız Kardeşinin Mirastaki Durumu**

Tek kız ise, baba bir erkek kardeşi ve öz kız kardeşi yoksa mirasın Vasini alır.1/2
İki veya daha fazla baba bir kız kardeş iseler, ve yukarıda sayılanlardan hiç kimse yoksa, mirasın 2/3'ünü alırlar.2/3

Baba bir kız kardeşle birlikte bir öz kız kardeş bulunuyorsa, mirasın 1/6'sını alır.1/6
Baba bir kız kardeşle veya birden fazla baba bir kız kardeşlerle birlikte, baba bir erkek kardeş bulunuyorsa, "bi-gayrihî asabe / başkası nedeniyle «asabe» olurlar. Başkası nedeniyle «asabe»
Baba bir kız kardeşle veya birden fazla baba bir kız kardeşlerle birlikte, kız veya oğlun kızı bulunuyorsa ["maa-gayrihî asabe/başkasıyla birlikte «asabe» olurlar.] Bu durumda kız ve oğlun kızı oranlan miktarında hisselerini aldıktan sonra, kalan mirası alırlar. Başkasıyla birlikte «asabe»
Baba bir kız kardeşle veya birden fazla baba bir kız kardeşlerle birlikte, aşağıda sayılanlardan birinin oİması durumunda 'baba bir kız kardeşler' mirasçı olamazlar.
**1.** Oğlu veya oğlun oğlu ve alt soy grupları.
**2.** Baba
**3.** Öz erkek kardeş
**4.** Erkek kardeşiyle birlikte asabe olan 02 kız kardeş.
**5.** İki ve daha fazla öz kız kardeşler. (Ancak, baba bir kız kardeşle birlikte, baba bir erkek kardeşin bulunması durumunda asabe olurlar ve hisse sahiplerinin paylarını almalarından sonra kalan mirası erkeğe iki, kıza bir olarak paylaşırlar.} Mirasçı olamazlar

**8. Anne Veya Baba Tarafından Ninenin Durumu:**

Anne veya baba tarafından büyük anneye 'nine' denir. Nine, sahih ve sahih olmayan nine olarak iki kısımdır. Sahih nine, annenin annesi, babanın annesi, babanın babasının annesi gibi nineler 'sahih ninedir'. Annenin babasının annesi, babanın annesinin babasının annesi gibi nineler 'sahih olmayan ninelerdir' ve bunlar mirasçı olamazlar.
Sahih ninelerin mirasta üç durumu vardır. Bunlar;

**Sahih Ninenin Mirastaki Durumu**

İster baba tarafından, ister anne tarafından nine olsunlar, ister tek veya daha fazla olsunlar, mirastaki payları 1/6'dır. 1/6
Ölenin annesi sağ İse, nineler mirasçı olamazlar. Ninelerin anne veya baba tarafından olmaları fark etmez. Mirasçı olamazlar
Ölene en yakın bulunan nine, daha uzak olan ninelerin mirasçı olmasını Önler. Örneğin, ölenin anneannesi var ise, anneannesinin annesi veya babanın babasının annesi mirasçı olamaz. Mirasçı olamazlar
Ninenin mirastaki hisseleri, Kuranı Kerim'de belirtilmemiştir. Bu hüküm, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in mirasta nineye 1/6 pay vermesiyle sabit olmuştur. Bu nedenle âlimler, Ölenin annesinin bulunmaması durumunda, ninenin mirasçı olacağı konusunda icmâ etmişlerdir.

**9. Bir Köleyi Azat Eden Kadının Mirastaki Durumu:**

Bir köleyi hürriyetine kavuşturan kadın, daha sonra azat ettiği kişinin vefat ermesi durumunda, -vefat edenin kendi sulbünden 'asabe' olan mirasçılarının bulunmaması şartıyla- ona «asabe» [2244][836] yoluyla mirasçı olur.
Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir adam geldi ve azat ettiği kimsenin mirası hakkında sordu. Ona; «Eğer geride asabe bırakmış ise; asabe (mirasa) daha fazla hak sahibidir. Eğer (asabe) yoksa velayet hak sahibi olur» [2245][837]buyurdu.
Hamza'nın kızı (radiyallâhu anhumâ) anlatıyor; 'azatlımız vefat etti ve arkasında bir kız bıraktı. Rasulullah fsailaüâhu aleyhi ve sellem), onun malını benimle (ölenin) kızı arasında yan yarıya pay etti'.
Kanaatimizce, Peygamberimizin bu uygulamasının nedeni şudur; Vefat edenin kızı mirasın yarısını feraiz sahibi olarak hak etmekte; kalan yarısı ise asabe olması nedeniyle azat

---

[2244][836] Buradaki mimsçılığın, azat nedeniyle olmasından dolayı buna 'asabe sebebiyye/nedene dayalı asabe' denilmiştir.
[2245][837] Buhârî, 4781; Müslim, 1619.

edene düşmektedir. -Allah en doğrusunu bilendir-

**Hatırlatmalar:**

Daha önce de belirtildiği gibi miras, önce feraiz sahiplerine pay edilir. Eğer feraiz sahiplerinden geriye bir miktar artarsa, kalan miktar asabeye verilir. Asabe konusunda öncelik erkeklerindir. Nitekim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem); Temizleri sahiplerine veriniz. Geriye kalan miktar için, erkekler daha önceliklidir' buyurmuştur. 2246[838]

**Asabenin En Yakını Ve Önceliklisi Sırasıyla Şunlardır;**

Vefat edenin oğlu, oğlunun oğlu, sonra baba, sonra babasının babası, sonra dede, sonra öz kardeş, sonra baba bir kardeş, sonra öz kardeşin oğlu, sonra baba bir kardeşin oğlu, sonra amca, sonra amcanın oğlu. Bunlar kendiliklerinden asabedirler.
Vefat edenin kızları, oğlunun kızları, öz kız kardeşleri ve baba bir kız kardeşleri bulunduğu zaman, bunların her biri erkek kardeşiyle birlikte asabe olurlar. Aynı şekilde, kız kardeşlerle birlikte kızlar bulunduğunda da birlikte asabe olurlar. Soy bağıyla asabe olan hiç kimse bulunmadığında mirastan geriye kalan miktar azat edene düşer. Feraiz sahipleri oranlarına göre mirastaki paylarını aldıktan sonra geriye kalan miktar, erkeklere iki, kızlara bir pay esasına göre asabelere dağıtılır.

**Hacb / Mirastan Mahrumiyet**

Hacb: Bir şahsın mirastaki payının bir kısmından veya tamamından, başka bir şahsın bulunması nedeniyle mahrum bırakılmasıdır.
Hacb iki kısma ayrıhr:
**1.** Hacb-i Nuksân/Kısmi Mahrumiyet: Bir başkasının bulunması nedeniyle, kişinin mirastaki payının eksilmesidir. Bunlar;
**a)** Koca: Vefat edenin çocuklarının bulunması nedeniyle 1/2'den 1/4'e iner.
**b)** Hanım: Vefat edenin çocuklarının bulunması nedeniyle 1/4'den 1/8'einer.
**c)** Anne: Vefat edenin alt soy grubunun bulunması nedeniyle 1/4'den 1/6'ya iner.
**d)** Oğlun kızı: Vefat edenin kendi kızının bulunması nedeniyle 1/2'den 1/6'ya iner.
**e)** Baba bir kız kardeş: Vefat edenin öz kız kardeşinin bulunması nedeniyle 1/2'den 1/6'ya İner.
**2.** Hacb-i Hirmân/Tamamen Mahrumiyet: Bir başkasının bulunması nedeniyle, kişinin mirastan pay alamamasıdır. Bu tür mahrumiyet İki esasa bağlıdır;
**I.** Vefat edene bir şahıs aracılığıyla bağlananlar, aracı şahsın bulunması nedeniyle mirasçı olamazlar. Örneğin, ölenin oğlu varsa, oğlunun oğlu mirasçı olamaz. Bu durumda anne bir kardeşler istisnadır. Çünkü anne bir kardeşler, Ölüye anneleri aracılığıyla bağlanmalarına rağmen, anneleriyle birlikte mirasçı olurlar.
**II**. Yakın olan, uzak olana tercih edilir. Örneğin, Ölenin oğlunun bulunması, kardeşinin oğlunun mirasçı olmasını önler. Her ne kadar bunlar, eşit derecede bulunsalar da, akrabalıktaki yakinlıkları nedeniyle tercih edilirler. Öz kardeşin bulunması durumunda, baba bir kardeşin mirastan mahrum olması gibi.
Mirastaki payları tamamen mahrum bırahlamayanlar 6 kişidir. Bunlar;
**1-2.** Vefat edenin kendi sulbünden olma öz kızı ve öz oğlu.
**3-4.** Baba ve anne.
**5-6.** Kan ve koca.

## SON SÖZ

Allah'tan bu çalışmanın güzelliğini istiyorum...
Allah'a hamd, Rasulullâh'a, ailesine, sahabelerine ve onu veli edinenlere salât ve selâm olsun.
Allah Teâlâ, fazl-i keremiyle "Hanımlar için İslam İlmihali" isimli kitabı tamamlamayı nasip

2246[838] Buhârî, 2523; Müslim, 1615.

etti. Kitaptaki doğrular, yalnızca Yüce Allah'tandır; bulunabilecek hata ve yanılgılar benden ve şeytandandır. Allah ve Rasulü her türlü hata ve yanılgıdan uzaktır. Yüce Allah'tan bu kitapla, Mümin hanımlara fayda vermesini ve bunu kabul buyurmasını diliyorum. Bu kitabı, kıyamet günü huzur-u İlâhisinde benim için azık kılmasını ve beni faydalandırmasını istiyorum. Nitekim; 'O gün ne mal, ne de evlatlar fayda veremez. Ancak selim kalple [2247][839] gelenler (kurtulur).[2248][840]

Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve bütün sahabelerine salât ve selam olsun.

El-Mâlik Rabbinin affına muhtaç kul, Ebû Mâlik Kemâl bin Seyyid Salim

Perşembe günü, ikindi vakti, 12 Rebîu'l-Evvel 1421 /15 Haziran 2000

İkinci gözden geçirme ve bazı konuların eklenmesi, 27 Receb 1422 /13 Ekim 2001

---

[2247][839] Selîm kalp, şirk ve şüphelerden arınmış, Allah'a ve Rasülüne inanıp, emirlerine teslim olmuş kalptir. (Çev.)

[2248][840] Şuarâ, 88-89.